

5/10.

520

2287

2

श्रीगणेशायनमः ब्रह्माजशंकररवीन्दुकुजजजीवशुक्राकंपुत्रगणनाथगुरुच्यणम्य यः संग्रहोर्कवरलाभविद्वद्बुद्धेरावंतिकस्यंतमहर्षिः वृणोमिह
 त्सम् १ यच्छास्त्रं सविताचकार विपुलैः स्वर्धेस्त्रिभिर्ज्योतिषतस्योच्छ्रितिभयात्सुतः कलियुगे संसृत्य यो भूतलं भूयः स्वल्पतरं वराहमिहर्ष्याजेन सर्वं
 अधादित्यं प्रवदंति मोक्षकुशलास्तस्मै नमो भास्वते २ वराहमिहिरोदधौ सुबहुभेदतोयाकुले ग्रहर्क्षगणयादसिप्रचुरयोगरत्नोज्वले भवमंतिपरितो
 यतो लघुधियो र्यलुब्धास्ततः करोमि विवृतिपूर्वं निजधिया ह मत्रोत्सलः ३ इह शास्त्रे कानि संबंधाभिधेयप्रयोजनानि भवन्तीत्युच्यते वाच्यं वाच्यं =
 कलक्षणः संबंधः वाच्यः यो वाचकः शब्दः अथवा उपायोपेयलक्षणः संबंधः उपायस्ति दंशास्त्रसुपेयोपेयद्विज्ञानम् अथवा आब्रह्मादिविनिःसृताभिदं वेदांगं
 मितिसंबंधः राशिस्वरूपं द्वांशद्रेक्काणनवांशकद्वादशभागत्रिंशद्भागपरिज्ञानम् ग्रहस्वरूपम् ग्रहराशिबलाबलम् वियोनिजन्माधानपरिज्ञानम् जन्मका
 लविस्मापनप्रभावकथनारिष्टसुदीयदशांतर्दशाष्टकवर्गकर्माजीवराजयोगसनाभयोगचंद्रयोगद्विग्रहादियोगप्रश्नज्योराशिशीलदृष्टिफलभावफलाथ
 चनकीर्णानिष्टयोगस्त्रीजातकनिर्याणनष्टजातकद्रेक्काणगुणस्वरूपमभिधेयम् लोकानां प्रोक्तकर्मेविषयकव्यंजकत्वं प्रयोजनम् सत्तात्रशुभाशुभकथ
 नात् इह लोकपरलोकसिद्धिरिति प्रयोजनं किमेष्टिरुक्तैरित्यत्रोच्यते यस्मान्मुखांशोऽष्टांशसंबंधाभिधेयप्रयोजनकथनाच्छास्त्रविषयेश्वराजायतदिति
 तथाचोक्तम् सिद्धिः श्रोतृप्रवृत्तीनां संबंधकथनाद्यतः तस्मात्स्वर्गेषु शास्त्रेषु संबंधः पूर्वमुच्यते किमेवात्राभिधेयं स्यादिति पृष्टस्तु केनचित् यदि न प्रोच्यते
 तस्मै फलशून्यं तु तद्भवेत् सर्वस्यैव हि शास्त्रस्य कर्मणां वापि कस्यचित् यावत्प्रयोजनं नाक्तं तावत्केन न गृह्यत इति कस्यास्मिन्शास्त्रेऽधिकार इत्यत्रोच्य
 ते द्विजस्यैव यतस्तेन षडंगो वेदो ध्येत व्योज्ञातव्यश्च केन्यंगानीत्युच्यते शिक्षाकल्पो व्याकरणं निरुक्तं ज्योतिषांगतिः छंदसां लक्षणं चैव षडंगो वे
 द उच्यते इति तथाचोक्तं वेदाहियज्ञार्थमभिप्रवृत्ताः कालानुपूर्वाविहिताश्च यज्ञाः तस्मादिदं कालविधानशास्त्रं योज्योतिषवेदसर्वेदयज्ञानिति

सनामयमाचारः यत्शास्त्रप्रारंभेष्वभिमतदेवतायाः प्रसादात्तत्तन्मन्त्रस्कारेण तत्तत्स्तुत्यावातइति विशेषेण वाभिप्रेतार्थसिद्धिर्वाञ्छन्ति तदयमप्यवन्तिका-
चार्यः श्रीवराहमिहिरोनामा द्विजोऽकांक्ष्यवत्प्रसादोज्योतिः शास्त्रसंग्रहकृद्गणितस्कंधादनंतरं होरास्कंधं चिकीर्षुरशेषविघ्नोपशान्त्यर्थं भगवतः सूर्यादात्म-
गाभिनीं वाक्सिद्धिं शालविक्रीडितेनाह-मूर्तित्वेति सरविर्भगवानादित्यः नः अस्मभ्यं वाचं गिरं ददातु प्रयच्छतु को सोरविः अनेककिरणः न एकः कि-
रणो यस्य सः अनेककिरणः प्रभूतरश्मिः सहस्ररश्मिरित्यर्थः त्रैलोक्यदीपः त्रयो लोकास्त्रैलोक्यं सूर्यवः स्वराख्यं तत्र दीपः प्रकाशयमानत्वात् तथा
मूर्तित्वेपरिकल्पितः शशभूतः शशं प्राणिविशेषं विभूतिधारयतीति शशभूच्चंद्रमोस्तस्य मूर्तित्वेन शरीरत्वेन परिकल्पितः पर्यवस्थापितः यतो जल-
नचच्चंद्रः प्रकाशशून्यः प्रोक्तः तस्मिंस्तरणि किरणप्रतिफलनादितरस्य ज्योत्स्नाप्रसारः विस्तरः यस्मात् तदुक्तं सलिलमयेशशिनिरवेदीधितयो मूर्छिता
स्तमो नैशम् क्षपयंति दर्पणोदरनिहिता देवमंदिरस्यांतरमिति तथा च वेदे सुषुम्णाः सूर्यरश्मिश्चंद्रमा इति अथ वा शशिभूत इति पाठः शशिभूतो
महादेवस्य मूर्तित्वेपरिकल्पितः यतो सो भगवानष्टमूर्तिः क्षितिजलपवनं हुताशनाकाशयजमानसोमसूर्यारव्या इति अष्टमूर्तियस्तस्य ग्राहेश्वरीमू-
र्तिः सूर्य इत्यर्थः शशिभूत इति साधुपाठः तथा च त्माः पुनर्जन्मानं पुनर्जन्मविद्यते येषां ते अपुनर्जन्मानः भुक्तास्तेषां वर्त्ममार्गः मोक्षद्वारमित्यर्थः य-
तो द्विविधो मार्गः देवयानारव्यः पितृयानारव्यश्च तत्र पितृयानमार्गद्वारभूतश्चंद्रमाः येन स्वर्गं गाभिनः स्वर्गं गच्छन्ति मोक्षद्वारं सूर्यः यतः सूर्यमंडलं
भित्वा मोक्षभाजो गच्छन्ति तथा च ग्राहभगवान्यासः स्वर्गद्वारं प्रजाद्वारं मोक्षद्वारं च विष्टपमिति आत्मेत्यात्मविदामिति आत्मानं विदंतीत्यात्मविदो यो-
गिनस्तेषां स एवात्मा चिन्तं तं ते जोरूपी प्राणरूपेण हृदयांतरे स्थितः तथा च श्रुतिः सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्चेति जगतोजंगमस्य तस्थुषः स्याव-
रस्य सूर्य एवात्मा क्रतुश्च यजतां यजमानानां स एव क्रतुर्यज्ञः यदुक्तं अग्नौ प्रास्ताहुतिः सम्यगादित्यमुपतिष्ठति आदित्याज्जायते हविर्हव्यं ऐरन्

ततः प्रजा इति भर्ता मरज्योतिषां अमरा देवाः ज्योतींषि ग्रहनक्षत्रादीनि तेषां भर्ता प्रभुः प्रधान इत्यर्थः यतः सर्वे देवास्तस्योपस्थानं कुर्वन्ति ग्रहनक्ष-
त्राणां च तद्वशेनोदयास्तमयाः यदुक्तम् तेजसां गोलकः सूर्यो ग्रहर्हाण्यंबुगोलकाः प्रभावंती हि दृश्यन्ते सूर्यरश्मिप्रदीपिता इति एवं गुणाधिक्या
दमरज्योतिषां प्रभुः लोकाणां प्रलयोद्भवस्थिति विभुरिति लोकाः भूलोकादयस्तेषां प्रलये विनाशे उद्भवे उत्पत्तौ स्थितौ पालने प्रभुर्विष्णुः भगव-
तः अतीतवर्तमानभाविकालत्रयपरिच्छेदविन्दुमृतत्वात् च शब्दोच्चारणधारणे अनेकधा यः श्रुतौ वेदेयोः नैकधा नैकप्रकारैः पठ्यते तथा चो-
क्तम् इंद्रं भित्रं वरुणमग्निमाहुरथो दिव्यः स सुपर्णो गरुत्मान् एकं सद्विप्रा बहुधा वदन्त्यग्निं यममातरि श्वानमाहुरित्यादि अधुनास्य शास्त्रस्य पर-

श्रीगणेशाय नमः मूर्तिं त्वेपरिकल्पितः शशभूतो वत्सा पुनर्जन्मना मात्मेत्यात्मविदां क्रतुश्च यजतां भर्ता मरज्योतिषां लोका-
नां प्रलयोद्भवस्थिति विभुश्चानेकधा यः श्रुतौ वाचनः सददात्वनैककिरणैर्लोक्चदीपोरविः १ भूयोभिः पदबुद्धिभिः पद-
धियां होराफलज्ञमयै शब्दन्यायसमन्वितेषु बहुशः शास्त्रेषु दृष्टेष्वपि होरातंत्रमहार्णवप्रतरणे भग्नोद्यमाना महस्वल्प-
वृत्तविचित्रमर्थबहुलं शास्त्रप्लवंप्रारभे २ प्रणीतत्वादानर्थक्यं परिजिहीर्षुस्तथान्यशास्त्रेभ्योऽस्य गुणवत्त्वं प्रदर्शयन् शार्दूलविक्रीडिते-

नाह १ भूयोभिरिति होरायास्तंत्रं होरातंत्रं अथवा होरा एव तंत्रं होरातंत्रं तदेव महार्णवोदुःपारत्वात् तत्रैति तार्थं ते येनार्थस्तत्रम् अहं-
होरातंत्रमहार्णवप्रतरणे भग्नोद्यमानां शास्त्रप्लवंप्रारभे होरातंत्रमेव महार्णवोमहासमुद्रः तत्र प्रतरणे प्रतरणे विषये भग्नोद्यमानां भग्नोत्साहा-
नां शास्त्रप्लवंप्रारभे करोमि शास्त्रमेव प्लवः शास्त्रप्लवः तं शास्त्रप्लवं यथा प्लवस्ति तीक्ष्णं च रफरगमनमाशु संपादयति नथेदमपि होरातंत्रं

महार्णवप्रतरणेभग्नोद्यमानामित्यस्यपूर्वेनसाधर्म्यम् प्रकृतेहोरातंत्रमहार्णवप्रतरणेभग्नोद्यमानामित्यतआह भूयोभिरिति भूयोभिर्बहुतरेः
किंभूतैः पटुबुद्धिभिः पटुपटुबुद्धिर्येषांतेपटुबुद्धयश्चतुराःप्राज्ञाः तैः शास्त्रेषु दृष्टेषु चिरंविचारिष्वपिसत्यु किंभूतेषुशब्दन्यायसमन्वितेषु शब्दा
नान्यायः शब्दन्यायः सीमांसातदुक्तम् शब्दानामेवसाशक्तिस्तर्कोचंपुरुषाश्चयदति अथवाशब्दाश्चन्यायाश्चशब्दन्यायाः शब्दोर्थवान्यायोसीमांसातैः
समन्वितेषुसंयुक्तेषुकिमेकवारंदृष्टेषुनेत्याह बहुशदिति बह्वन्वारान्वहुशः व्याससमासेर्बहुप्रकारैरचितेषुइत्यर्थः किमर्थंदृष्टेषुपटुधियांहोराफलेज्ञा
प्तये चतुरबुद्धीनांहोराफलार्थावबोधनाय प्राक्तनकर्मविपाकोहोरा होरायाः फलंहोराफलंतस्यज्ञप्तिः तत्फलंशुभाशुभंतत्ज्ञानाय किंभूतम्
शास्त्रप्रवृत्तम् स्वल्पलघुग्रंथवृत्तविचित्रम् वृत्तैः शार्दूलविक्रीडितप्रभृतिभिर्विचित्रंरम्यम् तस्मात्स्वल्पार्थतैवास्वगुणवत्त्वम् यतस्तेषामत्राप्युद्यमम
गोनभवति स्वल्पमित्यनेनग्रहणधारणेसुखतांप्रदशयति तथाच हस्तिवेद्यकरोवीरसेनः समासांक्तस्यशास्त्रस्यसुखंग्रहणधारणेवृत्तविचित्र-
मित्यनेनसूक्ततांप्रदशयति ननुस्वल्पशास्त्रस्यस्वल्पार्थतैवमविष्यतीत्याह अर्थबहुलंवह्वभिधेयम् अतएवपूर्वविरचितशास्त्रेभ्योस्यगौरवम् अ
न्यथाहिशास्त्रसंभवात्पुनरुक्ततादोषः स्यात् एतदुक्तंभवति प्रागभिहितशास्त्राप्यतिविस्तृतान्यतस्तेभग्नोद्यमास्तदर्थमहंशास्त्रपूर्वंप्रारभेन
नुकदाचिदल्पप्रज्ञतयातेभग्नोद्यमास्तत्कुतालब्धम् यथापूर्वशास्त्राणांमहत्वाद्भग्नोद्यमास्तदर्थमिदमल्पमित्यतइदमाह पटुधियामितिअ
नेनेतत्प्रतिपादितंभवति नहितेबुद्धिहीनत्वात्तेषुशास्त्रेषुभग्नोद्यमाः किंतर्हिशास्त्रदोषादन्यत्रापितेषामुद्यमभंगस्यात् पूर्वमपिस्वल्पंचलघुवृ
त्तमदीर्घंविचित्रंरम्यमर्थबहुलंविचित्रपरिपूर्णंएवविधितितीक्ष्णामतिसुखावहंभवतीति २ अधुनाहोराशास्त्रस्यपुराकृतकर्मविपाकव्यंजक
त्वंवर्णद्वयपरिहारणशब्दव्युत्पत्तिंप्रदशयन्निद्रवज्जयाह होरेति होराथंशास्त्रंहोरा तामहोरात्रविकल्पमेकवांछन्ति अहश्चरात्रिश्चा-

होरात्रशब्देनोच्यते तस्यविकल्पोविकल्पना एकं अन्येहोरावांछंतिइत्यर्थः कथमुच्यते पूर्वपरवर्णलोपात् अहोरात्रशब्दस्यपूर्ववर्णोकारोपर-
वर्णश्चत्रकारस्तयोर्लोपमदर्शनंरुत्वाहोराशब्दोवशिष्यते किमर्थं पुनरहोरात्रशब्दाहोराशब्दोव्युत्पाद्यतेइति अत्रोच्यते मेषादयोद्वादशलग्नराशयो-
होरात्रांतर्भूताः लग्नस्यचकालवशाज्ज्ञानम् लग्नवशाच्छुभाशुभज्ञानम् अतोहोरात्राश्चयत्नात्ततएवहोराशब्दोव्युत्पाद्यते एतदेवाचार्यस्याप्यभि-
प्रेतम् यतः परमतमप्रतिषिद्धंस्वमतमिति तथाचसारावल्याम् आद्यंतवर्णलोपाद्दोरास्माकंभवत्यहोरात्रात् तद्वतिषिद्धाः सर्वग्रहभगणाश्चि-
त्यनेयस्मात् किमस्यप्रयोजनमित्याह कर्मार्जितंपूर्वभवेसदादियत्तस्यपत्तिंसमभिव्यनक्ति पूर्वभवेप्राग्जन्मनियत्सदादिशुभमशुभंमित्रं-

होरेत्यहोरात्रविकल्पमेकेवांछंतिपूर्वापरवर्णलोपात् कर्मार्जितंपूर्वभवेसदादियत्तस्यपत्तिंसमभिव्यनक्ति ३

चकर्मार्जितंतस्यपत्तिंपाकंसम्यक् व्यनक्तिप्रकटीकरोति तथाचलघुजातकं यदुपचितमन्यजन्मनिशुभाशुभंतस्यकर्मणःप्राप्तिं व्यंजयतिशास्त्रमे-
तत्तमसिद्ध्यपिदीपदवेति ननुशुभस्याशुभस्यवावश्यभाविनः किंव्यनक्ति उच्यते द्विविधंशुभाशुभं दृढकर्मोपार्जितमदृढकर्मोपार्जितंच त-
ददृढकर्मोपार्जितस्यदशाफलंपाकक्रमेणव्यनक्ति अशुभंदशाफलंज्ञात्वायात्रादेःपरिहारःकर्तव्यः शुभंज्ञात्वायात्रादेरतिशयेनदानं अदृढक-
र्मोपार्जितस्याष्टकवर्गेणफलव्यक्तिः तच्चाशुभंज्ञात्वाशात्यादिभिरुपशमनयेत् तथाचयवनेश्वरः यद्यद्विधानंनियतंप्रजानांग्रहसंयोगप्रभव-
प्रसूतो भाग्यानितानीत्यभिशाब्दयंतिवर्षाद्युयोगेतिदशानराणाम् तदप्यभिज्ञैर्द्विविधंनिरुक्तंस्थिरारव्यमोत्यातिकसंज्ञितंच कालक्रमा-
ज्जातकनिश्चितंयच्चर्मोपसर्पिंस्थिरमुच्यतेतत् समग्रहाणांप्रथितानियानिस्थानानिजन्मप्रभवानिसिद्धिः तैभ्यः फलंचारग्रहक्रमस्थादद्यु-

यदौत्पातिकसंज्ञितं तत् अनेनास्थिरस्य शांत्यादिभिरुपशमः प्रदर्शितो भवति उक्तं च भगवता व्यासेन विहन्यादुर्बलं दैवं पुरुषेण विपश्चितेति ३
अधुनाव्यवहारार्थं कालारव्यस्य पुरुषस्य मेषादिराशिपूर्वकं शिरः प्रभृत्यंगविभागं शादूलविक्रीडितेनाह कालांगानीति कालस्यांगानि कालांगानि ता
नि च मेषप्रभृतिराशयो न वक्ष्यं चरणानवाभिर्नक्षत्राणां नक्षत्रपादैः प्रमाणं चेपांते अश्विप्रथमा अश्विनीतः प्रभृतिनवनवनक्षत्रपादा एकैकस्य प्रमाणम्
मेषप्रभृतिराशयो शिवप्रथमे नक्षत्रपादेयुक्ता इत्यर्थः तथा भूताराशयां धातुरवयवाः तथा च यज्ञेश्वरः द्वे द्वे सपादे भवनंगतेति तथा च भगवान् आ-
र्गिः अश्विनीभरणीमेषः कृत्तिकापादमेव च तस्यादधितयं ब्रह्मवृषः सौम्यदलं तथा सौम्याधमाद्रामिथुनस्त्रादित्याश्चरणत्रयं तस्यादः पुष्यमाश्ले

कालांगानिवरांगमाननसुरोत्तकोडवासोभृतो बस्तिव्यं जनुमूरुजातुयुगले जंघेततो ध्रिद्वयम्
मेषाश्विप्रथमानवक्ष्यं चरणानाश्चक्रस्थिताराशयो राशिद्वयगृहक्षमाभिभवन्नं चैकाग्र्यसंप्रत्ययाः ४

पाराशिः कर्कटकः स्मृतः पिच्यं भाग्यमथार्यस्याः पादः सिंहः प्रकीर्तितः तस्यादधितयं कन्याहस्तश्चित्रार्धमेव च तथा चित्रादलं स्वाती विशाखा चर-
णत्रयम् तस्यादमित्रदैवत्यं ज्येष्ठा वृश्चिक उच्यते मूलमाष्यं तथा धनी पादो विश्वेश्वरस्य च तस्यादधितयं श्रवणं मकरो वासवो दलम् तद्दलं वारुणं कुंभ-
स्तथा जाच्चरचरुणत्रयं तस्यादमेकोमीनः स्यादहिर्बुध्न्यं चरेवती चक्रेस्थिताः चक्रस्थिताः चक्रस्थिताराशयः अथवा चक्रवस्थिताः अनेकसं-
स्थानमेषां प्रदर्शितं भवति तत्र कालारव्यस्य चरांगं शिरोमेषः आननं सुरवंतहृषः उरोवक्षो मिथुनः तद्दयं कुलीरः कोडमुदरां सिंहः वासोभृत-
कटिः कन्या बस्तिर्नाभिर्व्यंजनयोरंतरं तुला व्यंजनं येन पुस्तं व्यंज्यते लिंगं तद्दृश्चिकः ऊरुयुगलं धनी जातुयुगलं मकरः जंघे कुंभः अधिद्व

यंपादयुगलंमीनइति तथाचबादरायणः मेषः शिरोथवदनं वृषभो विधातुर्दक्षो भवेन्नृमिथुनं हृदयं कुलीरः सिंहस्तथोदरमथोयुवतिः कटिश्च वसिस्तु
 लाभृदथमेहनमष्टमं स्यात् धन्वीचास्योरुयुगलं मकरोजानुद्वयं भवति जंघाद्वितयं कुंभः पादौ मत्स्यद्वयं चेति अस्य प्रयोजनम् जन्मकाले यो राशिः पा
 पग्रहाक्रांतः सकलारव्यस्य पुरुषस्य यस्मिन्नंगे स्थितस्तत्रांगे जातस्योपघाते वक्तव्यः यत्र सौम्यस्थितस्तत्र पुष्टिरिति तथाच सारावल्याम् कालनिर
 म्यावयवाः पुरुषाणां कल्पयेत्प्रसवकाले सदसद्ग्रहसंयोगात्पुष्ट्याः सोपद्रवाश्चापि इति राशिद्वेत्राभित्यादि एषां च प्रत्येकस्य राशिरितिसंज्ञा तस्यैव प
 र्यायनामानि क्षेत्रम् गृहम् ऋक्षं भम् राशिश्च क्षेत्रं च गृहं च ऋक्षं च भं च तानि राशिद्वेत्राभित्यादि गृहक्षेत्राभित्यादि भवनं च गृहत्वाद्भवनग्रहणे सिद्धे यत्पुनर्भ
 वनग्रहणं कृतं तत्सर्वेषां गृहपयायाणां ग्रहणार्थं ऋक्षत्वादपि भग्नग्रहणे सिद्धे यत्पुनर्भग्नग्रहणं तेनेतद्दर्शयति यत्र यत्र होराशास्त्रे भग्नग्रहणं ऋक्षग्रह
 णं वा तत्र तत्र राशौरेव ग्रहणं स्यान्न तु नक्षत्रस्य एते राश्यादयः शब्दा एकार्थसंप्रत्यया एकार्थोभिधायका इत्यर्थः ४ अधुनाराशीनां स्वरूपवि
 श्रानं क्स्मंतिलकेनाह मत्स्येति मीनो राशिर्मत्स्यो मत्स्यद्वयं मन्योन्यं पुच्छाभिसुखं एतत्तु कुतोलभ्यते उच्यते तस्यैवोभयोदयत्वान् वक्ष्यति
 च लग्नं समेत्युभयतः पृथुरोमयुग्ममिति घटी कुंभः स्कंधासक्त रिक्तघटधारी पुरुषः कुंभः मिथुनो नृमिथुनराशिर्मिथुनं नृमिथुनं स्त्रीपु
 मान्सौ तन्मिथुनं सगदं सवीणं पुमान्सगदः स्त्रीसवीणा चापीनरोश्वजघनः धन्वीराशिश्चापिविद्यमानधन्वानरः अश्वजघनः अश्वस्तुर
 गो तस्यैव जघनं यस्य सोश्वजघनः चतुष्पादित्यर्थः मकरो मृगास्यः मकरो राशिर्मकर एव स च मृगास्यः मृगसुरवः तौलीत्यादि तुलाविद्य
 मानतुलः पुरुषः कन्याकुमारी फूवगानोकास्था सस्यदहना सस्यानि च दहनश्च तौ सस्यदहनी ताभ्यां सह वर्तते इति सा सस्यदहना शेषराश
 यो मेषवृषकर्कटकसिंहवृश्चिकाः स्वनामसदृशाः स्वसंज्ञाविहिता कृतयः तद्यथा मेषो मेषः वृषो वृषभः कर्कटकः कुलीरो जलचरमाणी

सिंहः कैसरी वृश्चिको वृश्चिक एव कीदृजातिः तथा च सत्यः छागो वृषभो वीणागदाधरं मिथुनमंभसिकुलीरः सिंहः शैले कन्या नौसंस्था दीपसंस्थकरा पुरु-
पस्तुलाधरो वृश्चिको यधन्वीनरो हयांत्यार्थः मकरार्धं मृगपूर्वकुंभी पुरुषो सषोमीनः स्वचराश्च सर्वे सर्वे द्वादशराशयः स्वचराः स्वे पुंस्तेषु स्थानेषु चरन्ति-
यथा दृष्टस्थाननिवासिन इत्यर्थः तद्यथा मेषवृषावारण्यो दिवारात्रौ मिथुनोग्राम्यः कर्कटो बृचरः सिंह आरण्यचारी कन्या दर्शितदेशविभागा तु
लापण्यवीथिस्थः वृश्चिकः श्वभ्रचारी धन्वीग्राम्यः मकरः पूर्वभागे आरण्यो न्योजलचरः कुंभोग्राम्यः मीनोजलचर इति तथा च यवनेश्वरः आद्यः
स्मृतो मेषसमानमूर्तिः कालस्य मूर्द्धांगदितः पुराणोः सौजीविकासंचरकंदराद्रिस्तेनाग्निधात्वा कररत्नभूमिः १ वृषाकृतिस्तु प्रथितो द्वितीयः सव-
भ्रकंटा यतनं विधातुः वनाद्रिसालुद्विपगोकुलानां कृषीवलानामधिवासभूमिः २ वीणागदामृन्मिथुने तृतीयः प्रजापतेस्कंधशुजांसदेशः प्रनर्त-

मत्स्यो घटी नृमिथुनं सगदंसवीणां चापीनरो श्वजघनो मकरो मृगास्यः
तौलीससस्य दहना पूवगा च कन्या शेषाः स्वनामसदृशाः स्वचराश्च सर्वे ५

कीर्णायनशिल्पकस्त्रीक्रीडारतिर्युतविहारभूमिः ३ कर्कः कुलीराकृतिरंबुसंस्थो वहाः प्रदेशो विहतश्च धातुः केदारवर्षा पुलिनानितस्य देवांगनारस्य
विहारभूमिः ४ सिंहश्च शैले हृदयप्रदेशं प्रजापतेः पंचममाहुराद्याः तस्यादवीदुर्गगुहा वनाद्रि व्याधावनीदुर्गवनप्रदेशाः ५ प्रदीपिकांगृत्यकरणक-
न्या नौस्था जलेष्वमिति ब्रुवन्ति कलार्थधीराजटरं विधातुः सशाडुलास्त्रीरतिशिल्पभूमिः ६ वीथ्यांतुलापण्यधरो मनुष्यः स्थितः सनाफीकटिबस्ति-
देशे शुक्रार्थवीथ्यापणपट्टनाधसार्थोधिवासोन्नतसस्यभूमिः ७ श्वभ्रो वृश्चिकविग्रहस्तु प्रोक्तः प्रभो मेद्रगुदप्रदेशे गुहाबिलश्वभ्रविषाशम

गुप्तिर्वत्सीककीटाजगराहिभूमिः ८ धन्वीमनुष्योहयपश्चिमाधस्तमाहुरूरुभुवनप्रणेतुः समस्थितव्यस्तसमस्तवाजीसुरास्त्रभृद्यज्ञरथाश्चभूमिः
 ९ मृगाद्वर्णपूर्वोमकरोबुगाधोजातुप्रदेशंतमुशतिधातुः नदीवनारण्यसरोच्चरूपश्वप्त्राधिवासोदशमः प्रदिष्टः १० स्कंधेतुरिक्तः पुरुषस्यकुंभोजेषे
 तमेकादशमाहुराद्याः उष्णोदकाधारकुसस्यपक्षीस्त्रीशौडिकाद्युतनिवासभूमिः ११ जलेतुमीनद्वयमत्स्यराशिः कालस्यपादोविहितौवरिष्ठो
 सप्तपुण्यदेवद्विजतीर्थभूमिर्नदीसमुद्रांबुधराधिवासः १२ प्रयोजनं तद्वतनष्टादिषुद्रव्यस्थानपरिज्ञानं उक्तंच राशिभ्यः कालदिग्देशादिति अधु
 नाराशिनवमांशद्वादशांशाधिपान्त्रोटकेनाह क्षितिजसितज्ञेति क्षितिजादयोग्रहाः गृहपाः अंशपाश्च गृहाणां राशीनां मेषादीनां पतयः स्वामि

क्षितिजसितज्ञचंद्ररविसौम्यसितावनिजाः सुरगुरुमंदसौरिगुरवश्चगृहांशकपाः

नोभवन्ति क्षितिजोंगारकः समेषस्थाधिपतिः सितः शुक्रः वृषभस्य शोबुधोमिथुनस्य चंद्रः कर्कटकस्य रविरादित्यः सिंहस्य सौम्योबुधः कन्यायाः
 सितः शुक्रस्तुलायाः अवन्तिजोंगारकोदृष्टिकस्य सुरगुरुर्बृहस्पतिः धन्विनः मंदशनेश्चरोमकरस्य सौरिज्ञानेश्वरोमंदइत्यमरः कुंभस्यगुरुर्बृहस्पतिः मीनस्येति
 प्रयोजनं होरास्वामिगुरुज्ञवीक्षितयुतेत्यत्र एतएवमेषादिनवांशकाधिपतयः नकेवलंमेषस्यमौमाधिपतिः यावद्यस्मिन्नाशोमेषनवांशकोदयोभवति तस्या
 पिमौमाधिपतिः शेषाणामप्येवं तेचनवांशकाः कथंभवतीत्याह अजमृगतौलिचंद्रभवनादिनवांशविधिरिति अजोमेषः मृगोमकरः तौलीतुलाचंद्रभवनंकर्क-
 टः अजोमेषः मृगोमकरः तौलिस्तुलः चंद्रभवनंकर्कः आदिनवांशविधिरिति प्रत्येकमभिसंबध्यते तत्रैवसंबंधोजायते अजादिर्मृगादिः तौल्यादिः चंद्र
 भवनादिर्नवांशविधिः सर्वराशीनांविधिर्भवति तत्रादिनवांशविधिः मेषस्यतेनमेषवृषभमिथुनकर्कटसिंहकन्यातुलादृष्टिकधनुर्धराणांसंबंधिनोनवांशाः मेष

ह. टी.
५

स्यभवन्ति मृगादिर्वृषस्य तेनमकरकुंभमीनमेषवृषमिथुनकर्कटसिंहकन्यासंबन्धिनो नवांशाः वृषस्यतुलादिर्मिथुनस्य तेनतुलामकरधनमकर
कुंभमीनमेषमिथुनानां संबन्धिनो नवांशाः मिथुनस्यकर्कटादिः कर्कटस्य तेनकर्कटसिंहकन्यातुलावृश्चिकधनमकरकुंभमीनानां संबन्धिनो नवांशाः
कर्कटस्य एवंसिंहस्यमेषवत् कन्यायाः वृषवत् तुलायाः मिथुनवत् वृश्चिकस्यकर्कटवत् पुनरपिधनुषः मेषवत् मकरस्यवृषवत् कुंभस्यमिथु
नवत् मीनस्यकर्कटवत् तदुक्तग्रंथांतरे मेषकेशरिधन्वीनांमेषाद्यांशकाः स्मृताः वृषकन्यामृगाणांचमकराद्यानव स्मृताः १ तुलामिथुनकुंभा-

रा. प्र

अजमृगतौलिचंद्रभवनादिनवांशविधिर्भवनसमांशकाधिपतयः स्वगृहाक्रमशः ६

नांतुलाद्यानवकीर्तिताः कर्कटौलिद्वषाणांचकर्कटाद्यानवांशकाः प्रयोजनम् स्तेनोभोक्तापंडिताद्यादित्यादि भवनसमांशकाधिपतयः स्वगृहाक्रमशः
ति भवनसमांशकाभवनंशकाः भवनानिद्वादशतत्समांशकाद्वादशांशकादित्यर्थः तेचप्रत्येकस्यराशेः स्वगृहादारभ्यगणनीयाः तद्यथा मेषस्य
मेषवृषमिथुनकर्कटसिंहकन्यातुलावृश्चिकधनमकरकुंभमीनानां संबन्धिनोद्वादशभागाभवन्ति तेषांभोमाद्याधिपतयः एवंवृषस्यवृषाद्यामेषांताः
मिथुनस्यमिथुनाद्यावृषांताः कन्यायाः कन्याद्याः सिंहांताः तुलायास्तुलाद्याः कन्यांताः वृश्चिकस्यवृश्चिकाद्यास्तुलांताः धन्विनोधनुराद्याः वृश्चिकांताः
मकरस्यमकराद्याधन्व्यंताः कुंभस्यकुंभाद्याः मकरांताः मीनस्यमीनाद्याः कुंभांताः प्रयोजनं तात्कालिकेदुसहितोद्विरसांशकदित्यादि ६ ६

५

अधुना त्रिंशंशकस्याधिपतीनां गणनया परिज्ञानं च पुथिताग्रयाह कुजेति कुजोभौमः रविजः सौरिः शनिः गुरुर्दहस्पतिः शोबुधः शुक्रो भागवः एवं कुंजरविजगुरुज्ञशुक्राणां क्रमेण भागाः पवनसमीरणकोर्पिजूकलेयाः तद्यथा पवनाः वायवः पंचपंचएवभागाः कुजस्य ततर्द्ध्वं तमीरणाः पंचैवरविजस्य एवं दश ततर्द्ध्वं कोर्पिसंज्ञा अष्टोगुरोः कोर्परिव्योदृष्टिकः सचगणनयाष्टमः एवमष्टादश ततः परं जूकसंज्ञाः सप्तभागाः बुधस्य जूकसंज्ञा तुलायाः सचगणनया सप्तमः एवं पंचविंशतिः ततर्द्ध्वं लेयसंज्ञाः पंचशुक्रस्य लेयसंज्ञा सिंहस्य सचगणनया पंचमः एवं त्रिंशत् किं सामान्येनेत्यत आह अयुजियुजीति अयुजिविषमराशौ कुजादयो ग्रहाः पवनादीनां भागानां यथाक्रमेणाधिपतयः तत्र मेषमिथुनसिंहतुलाधनुः कुंभानां विषमराशानामेषक्रमः युजिभेतु विपर्ययस्थाः युजिसमराशौ पवनादिभागग्रहाश्च विपर्ययस्थाः विलोमेन तिष्ठन्ति तद्यथा

कुजरविजगुरुज्ञशुक्रभागाः पवनसमीरणकोर्पिजूकलेयाः
अयुजियुजितुभेविपर्ययस्थाः शशिपवनालिङ्गेषां तमृक्षसंधिः ७

तत्रादौ पंचशुक्रस्य ततः परं सप्तबुधस्य एवं द्वादश ततः परं अष्टोजीवस्य एवं विंशतिः ततः परं पंचशनेः एवं पंचविंशतिः ततः परं पंचभौमस्य एवं त्रिंशत् तत्र वृषकर्कटकन्याहृष्टिकमकरमीनाः समराशयः एवं त्रिंशद्भागाधिपतयः पंचताराग्रहाः अत्र केचिदाहुः यथा विपर्ययस्था इत्यनेनानंतराणां मेषवृषादिसंख्यानां भागानां विपर्ययेण भावितव्यं नव्यवहितानां कुजादीनां तच्चायुक्तम् तस्मात्तु शब्दोत्रपठ्यते सचकुजादिसमुच्चयार्थः तथाच श्रुतकीर्तिः पंचाथपंचचाष्टौ सप्तचपंचैव चोजभावनेषु धरणिस्तु तमंदसुरगुरुबुधशुक्राणां क्रमेणांशाः पंचै

वसप्रचाष्टोपंचपंचाययुग्मभवनेषु भागाभागवशशिसुतसुरेज्यशनिभूमिपुत्राणामिति प्रयोजनं कन्धैबदुष्टाव्रजतीहदास्वसाध्वीसमायाकुचरि
त्रयुक्ता भूम्यात्मजक्षैकमशोशकेषुवक्रार्किजिवेदुजभागवाणामित्यादि शशिभवनालिङ्गेषांतमृक्षसंधिः अंतशब्दः प्रत्येकमभिसंबध्यते श
शिभवनांतमत्यंतं क्षपांतं चक्रक्षसंधिः शशिभवनकर्कटः अलिर्वृश्चिकः क्षपोमीनः एतेषामंतंनवमनवांशकं यत्रनक्षत्रराशयोर्युगपत्पर्यवसा
नंतदक्षसंधिः यस्मादाश्लेषांतं कर्कटकांतं ज्येष्ठांतं च वृश्चिकांतं रेवत्यंतं मीनांतमिति एतदेवलोके गंडांतमिति प्रसिद्धं उक्तं च अश्विनीपित्र्य
मूलाद्यामेषसिंहहयादयः विषमक्षान्निवर्तते पादवृद्ध्यायथोत्तरमिति प्रयोजनं संधौपापेः शशिनिचजडः स्थान्ने चेतसो म्यदृष्ट इति ७ अधुना
व्यवहारार्थमेषादीनां संज्ञायथार्थयाह क्रियेति इत्यमेवप्रकारनामानामेषाद्वाराशयो ज्ञेयाः तद्यथा क्रियोमेषः तावुरिर्वषः जितुमोभिश्च

क्रियतावुरिजितुमुकुलीरलेयपाथोनजूककोर्षारव्याः तौक्षिक आकोकेरोहद्रोगश्चांत्यभंचेष्टं ८ द्रेक्षाणहोरानव
भागसंज्ञास्त्रिंशशकद्वादशसंज्ञिताश्च

नः कुलीरः कर्कटः लेयः सिंहः पाथोनः कन्या जूकस्तुला कोर्षारव्यो वृश्चिकः तौक्षिको
धन्वी आकोकेरोमकरः लृद्रोगः कुंभाः अंत्यभंमीन इति प्रयोजनम् गोसिंहो जितुमाष्टमो क्रियतुलेत्यादि ८ अधुनाग्रहस्य क्षेत्रहोरा द्रेक्षाण
नवांशद्वादशभागत्रिंशद्भागानां वर्गसंज्ञानां व्यवहारार्थमिन्द्रवज्रयाह द्रेक्षाणेति द्रेक्षाणादयः षट्पदार्थाः स्वकीयग्रहस्य वर्गसंज्ञा तत्र द्रेक्षा-
णोराशित्रिभागः होरा राश्यर्द्धं नवभागेनवांशकः त्रिंशशकः त्रिंशद्भागः द्वादशांशोद्वादशभागः क्षेत्रराशिः एतत्संज्ञिताश्च एषां संज्ञारव्या
येषां ज्ञेयतया यद्यस्य ग्रहस्य क्षेत्रराशिः सतस्य वर्गः वर्गशब्देनात्र षड्वर्गः ते सर्व एव ग्रहस्यास्त्रीयवर्गसंज्ञाः एवं षड्विकल्पोराशिः षट्स्वास्त्रीये

बुस्थितोवर्गस्थोभवति नतुग्रहस्यषड्विकल्पानसंभवन्ति यतश्चन्द्रार्कयोस्त्रिंशांशकाभावः भौमादीनां होराभावः तस्मात्संचसंभवन्ति तेनपंच-
 स्वात्मीयेषुस्थितोवर्गस्थः एतदप्युपलक्षणं अतोयथासंभवस्वादिविकल्पस्थोग्रहोवर्गस्थउच्यते तस्माद्गवान्नाभिः क्षेत्रंहोराथद्रेकाणोन
 वंशोद्वादशांशकः त्रिंशांशकश्चवर्गोयंसर्वस्यस्वउदाहृतः आद्येष्वपिपदार्थेषुस्थितःस्वेषुस्ववर्गगः परवर्गगतोप्येवग्रहोभवतिचान्यथा
 इति प्रयोजनम् एकोपिवक्त्रोपगतोनराणांशुभाशुभोवापिचतुष्टयस्थः वर्गोपितस्योदयगोविनाशंबहुप्रकारंकुरुतेध्वगानामित्यादि होरा-
 लग्नयोः संज्ञार्थमाह होरेतिलग्नंभवनस्यचाधूमिति होराइतिलग्नमुच्यते प्रयोजनं होरास्वामिगुरुक्षवीक्षितयुतेति भवनस्यचराशोरद्वं हो-
 रा प्रयोजनं मातैर्द्वे होरायुजिसमभौ चंद्रभान्वोश्चहोरेति ९ अधुनाराशीनांरात्रिदिनसंज्ञत्वं पृष्ठोदयशीर्षोदयत्वंचवसंततिलकेनाह

क्षेत्रंचयद्यस्यसतस्यवर्गोहोरेतिलग्नंभवनस्यचार्द्ध ९

गोजाश्विकर्किमिथुना गोशब्देनवृषउच्यते अजोमेषः अश्वोस्यास्तीत्यश्वीधन्वी कर्कीकुलीरः मिथुनः प्रसिद्धः एतेगोजाश्विकर्किमिथुनाः
 समृगाः भृगेणमकरेणसहिताः षड्राशयोनिशाख्याः रात्रिबलसंज्ञा पृष्ठोदयाविमिथुनाः एतएवराशिसंज्ञाविमिथुनाः मिथुनवर्जिताः पृष्ठो-
 दयसंज्ञाभवन्ति पृष्ठेनउदयंयांतीत्यर्थः मिथुनः पुनः शीर्षोदयः शीर्षोदयाइति उक्तेभ्यः शेषाः सिंहकन्यातुलावृश्चिककुंभाः शीर्षोदयाः शिर-
 साउदयंयांति दिनबलाश्चभवन्ति अत्ररात्रिदिनबलाख्याइतिसंज्ञामात्रं यतस्तेषामुत्तरोत्तरंबलवक्ष्यति द्विपदादयोहिनिशिचप्राप्तेचसं-
 ध्यादयेइति सबंसत्याचार्यस्यवचनविरोधः स्यात् तस्मात्संज्ञामात्रंबलग्रहणं प्रयोजनं रात्रियुसंज्ञेषु विलोमजन्मइत्यादि तथापृष्ठोदयको

भयर्क्षगादिति यात्रायांवक्ष्यति च शीर्षोदये समभिवांछितकार्यसिद्धिं पृष्ठोदये विपुलता बलबुद्धिनाशः शस्तं दिवा दिनबले निशिनक्तवीर्ये रात्रौ सि
पर्ययबले गमनं न शस्तं अन्यलग्नेभ्यो मीनस्य विशेषमाह लग्नं समेत्युभयतः पृथुरोमयुग्ममिति पृथुरोमामत्यः तद्युग्मं मत्स्यद्वयं मीनो राशिः
स उभयतः पृष्ठशीर्षाभ्यां लग्नं समेत्युद्गच्छति १० अधुना राशीनां क्रूरसौम्यविभागं स्त्रीपुरुषविभागं च रश्मिरद्विस्वभावविभागं दिग्धिपत्वं होराद्रेक्काणपतीनां वि
भागं च मंदाक्रांतयाह क्रूरः सौम्या इति ते मेषादयो राशयो यथाक्रमं क्रूरसौम्यसंज्ञाः तत्र मेषः क्रूरः वृषः सौम्यः मिथुनः क्रूरः कर्कटः सौम्यः एवं
सर्वेषां योज्यं सुक्तं करणीयमित्यर्थः तेन विषमराशयः क्रूरसंज्ञाः समराशयः सौम्यसंज्ञाः प्रयोजनं कुरेषु जाताः क्रूरस्वभावाः सौम्येषु जा-
ताः सौम्यस्वभावा भवन्ति तथा च सत्याचार्यः ओजाः पुरुषास्तेषां सौम्याः स्त्रीसंज्ञकाः क्रमात् ओजेषूयाः पुरुषाः सौम्या युग्मेषु भवनेषु पुरु-

गोजाश्विकर्किमिथुनाः समृगानि शारव्याः पृष्ठोदया विमिथुनाः कथितास्त एव शीर्षोदया दिनबलाश्च भवन्ति शो
षालग्नं समेत्युभयतः पृथुरोमयुग्मं १०

भवन्ति ते इति त एव मेषादयो यथाक्रमं पुरुषवन्नितारव्याज्ञेयाः तेन मेषः पुरुषो नरो वृषो
वन्नितारव्या एवं सर्वत्र तेन षड्विषमराशयः पुरुषसंज्ञाः षट्समराशयस्त्रीसंज्ञाः प्रयोजनं पुरुषराशिषु जातास्ते जस्विनः स्त्रीराशिषु जातामृ-
द्वो भवन्ति ते च रागद्विदेहा इति त एव मेषादयो यथासंख्यं च रागद्विदेहाख्या भवन्ति तत्र मेषश्चरः वृषो गः स्थिरः मिथुनो द्विदेहो द्विस्वभावः ए-
वं कर्कटादिषु योज्यं तेन मेषकर्कटतुलामकराश्चराः वृषसिंहद्विचक्रकुभास्थिराः मिथुनकन्याधनुर्मीनाद्विस्वभावाः प्रयोजनं चरराशिषु जाता-
श्चरस्वभावा भवन्ति स्थिरेषु स्थिराः द्विस्वभावेषु मिथुनस्वभावा भवन्ति तथा च सत्यः चरसंज्ञाः स्थिरसंज्ञाद्विप्रकृतिश्चेति राशयः क्रमशः राशिस्व-

भावतुल्याजायने प्रकृतयः प्रसूतानाम् प्रागादीशा इति क्रियोमेषः वृषः प्रसिद्धः नृयुग्मिथुनः कुलीरः कर्कटः एते क्रियवृषचयुक्कर्कटाः स्व-
त्रिकोणाभ्यां स्वपंचमनवमाभ्यां सहिताः प्रागादिषु पूर्वाद्यासूचतसृषुदिशासूद्देशाः स्वाभिनः भवन्ति तेनमेषसिंहधन्विनः पूर्वस्याम् वृषक-
न्यामकरा दक्षिणस्याम् मिथुनतुलाकुंभाः पश्चिमायाम् कर्कटवृश्चिकमीना उत्तरस्यामिति प्रयोजनम् तदनष्टादोचौरादेर्द्रव्यस्य वादिष्वि-
ज्ञानं सूतिकागृहद्वारज्ञानं च तथा च यातव्यदिग्मुखगतस्य सूरवेन सिद्धिर्व्यर्थं अमो भवति दिक् प्रतिलोमलग्न इति मार्तण्डे होरिति
मार्तण्डः सूर्यः इन्द्रश्चंद्रः अयुज्यो जराशौ यथाक्रमं मार्तण्डे होरि भवतः प्रथमा होरा सूर्यस्य द्वितीया होरा चंद्रस्य होरा शब्देनात्र राश्यद्भ्यो मुच्यते
समभे चंद्रभान्वोश्चेति समभे समराशौ चंद्रभान्वोः होरे भवतः प्रथमा होरा चंद्रस्य शशिनः द्वितीया भान्वोः सूर्यस्य प्रयोजनम् सूर्यहोरा

क्रूरः सौम्यः पुरुषव निते ते चरागं द्विदेहाः प्रागादीशाः क्रियवृषनृयुक्कर्कटाः सत्रिकोणाः मार्तण्डे होरयुजिसमभे चंद्रभा-
न्वोश्च होरे द्रेक्षाणाः स्युः स्वभवनसुतत्रिभिकोणाधिपानाम् ११

यांजातांस्तेजस्विनः चंद्रस्य होरायां मृदुस्वभावा भवन्ति द्रेक्षा-
णाः स्युरिति द्रेक्षाणोराशिं विभागः स्वभवनसुतत्रिभिकोणाधिपानां संबंधिनो द्रेक्षाणा भवन्ति प्रथमो द्रेक्षाणः स्वभवनाधिपतेः आत्मीय भवना-
धिपतेः द्वितीयः सुतभवनस्य पंचमस्थानाधिपतेः तृतीयः त्रिभिकोणाधिपतेः नवमस्थानाधिपतेः तेनमेषस्य प्रथम द्रेक्षाणो भौमस्य द्विती-
यो र्कस्य तृतीयो गुरोः वृषस्य प्रथमः शक्रस्य द्वितीयो बुधस्य तृतीयः शनेः मिथुनस्य प्रथमो बुधस्य द्वितीयः शक्रस्य तृतीयः शनेः
कर्कटस्य प्रथमश्चंद्रस्य द्वितीयो भौमस्य तृतीयो जीवस्य सिंहस्य प्रथमः सूर्यस्य द्वितीयो जीवस्य तृतीयो भौमस्य कन्यायाः प्रथमो बुधस्य

द्वितीयः शनेः तृतीयः शक्रस्य तुलायाः प्रथमः शक्रस्य द्वितीयः सौरस्य तृतीयो बुधस्य वृश्चिकस्य प्रथमो भौमस्य द्वितीयो जीवस्य तृतीयश्चंद्रस्य धनिनः प्रथमो जीवस्य द्वितीयो भौमस्य तृतीयो रवेः मकरस्य प्रथमः शनेः द्वितीयः शक्रस्य तृतीयो बुधस्य कुंभस्य प्रथमः सौरेः द्वितीयो बुधस्य तृतीयः शक्रस्य मीनस्य प्रथमो जीवस्य द्वितीयश्चंद्रस्य तृतीयो भौमस्येति प्रयोजनम् द्विरुक्तमांसांशकमंत्रिभागगैरित्यादि ११ अधुना मतांतरेण होराद्रेक्षाणपतीनां लक्षणभिर्द्रवज्याह केचिदिति केचिद्यवनेश्वरादयः प्रथमां होरां भपस्य लग्नाधिपतेर्वाञ्छन्ति द्वितीयां लाभाधिपतेरेकादशस्थानाधिपस्य यथामेषस्य प्रथमहोरा भौमस्य द्वितीया सौरस्य एवं सर्वेषामपियोज्यम् द्रेक्षाणसंज्ञाम

केचित्तु होरां प्रथमां भपस्य वाञ्छन्ति लाभाधिपतेर्द्वितीयाम् द्रेक्षाणसंज्ञामपि वर्णयन्ति स्वद्वादशैकादशराशिपानाम् १२

पीति स्वद्वादशैकादशराशिपानामपि एके द्रेक्षाणसंज्ञां वाञ्छन्ति कथयन्ति प्रथमं स्वाधिपतेरात्मीयस्वामिनः द्वितीयं द्वादशाधिपतेः तृतीयमेकादशराश्यधिपतेः यथा मेषस्य प्रथमो द्रेक्षाणो भौमस्य द्वितीयो जीवस्य तृतीयः सौरस्य एवमन्येषामपि ज्ञातव्यम् तथाच यवनेश्वरः आद्या होरा भवनस्य पत्युरेकादशक्षेत्रपतेर्द्वितीया स्वद्वादशैकादशराशिपानां द्रेक्षाणसंज्ञाः क्रमशो चोक्ताः एवं यवनेश्वरमतेन सर्वग्रहाणां होराद्रेक्षाणाधिपत्यमस्ति एतदाचार्यस्य नाभिप्रेतम् सत्यादीनामपि तथाच सत्यः ओजेषु रवेर्होरा प्रथमा युग्मे पुनोत्तरा शेषाः इंदोः क्रमशो ज्ञेया जन्मानि चेष्टोः स्वहोरास्थौ राशिस्तु द्रेक्षाणस्तत्पंचमनवम १ ५ ९ भवनपतयः स्युः तेषामधिपतयः स्युः स्वद्रेक्षाणग्रहाबलिन इति १२

अथग्रहाणामुच्चनीचविभागप्रथिताग्रहा अजादयेति अजादयोराशयोयथाक्रमेणदिवाकरादीनांग्रहाणांतुंगाःउच्चसंज्ञाः तद्यथा अजोमेषः
आदित्यस्योच्चः वृषभोवृषःसचंद्रस्य मृगोमकरःसभौमस्य अंगनाकन्याबुधस्य कुलीरः कर्कटः जीवस्य झषोमीनः शक्रस्य वणिक्तुलाधरः सौरस्य
एतएवराशयोदशादिषुभागेषुसूर्यादीनांपरमोच्चसंज्ञाभवन्ति तत्रआदित्यस्यमेषोदशमेभागेपरमोच्चः चंद्रस्यवृषः शिखिसंख्येतृतीयेभागे भौमस्य
मकरोमनुयुक् संख्येऽष्टाविंशेभागे परमउच्चः मनवश्चतुर्दशतेषांयुगं द्विगुणामनवइत्यर्थः बुधस्यकन्यायास्तिथिसंख्येपंचदशेभागे जीवस्यकर्कट
इंद्रियसंख्ये पंचमेभागे शक्रस्य मीनः त्रिनवकसंख्ये सप्तविंशे सौरस्यतुलोविंशे ननुसर्वेएवराशिउच्चसंज्ञाः सचत्रिंशदंशकः तत्रदशादीनांतदं
तर्भूतानांसिद्धेवोच्चसंज्ञा तत्किंदशाद्युपादानम् सत्यम् किंतुपरमोच्चज्ञानार्थंदशादीनांग्रहणम् अथवासर्वएवराशिउच्चसंज्ञाः तेनोक्तराशिद

अजवृषभमृगांगनाकुलीराझषवणिजौचदिवाकरादितुंगाः दशाशिखिमनुयुक्तीर्थांद्रियांशौस्त्रिनवकविंशतिभिश्चनेस्तनीचाः १३

शाद्यंशसंख्याःकथिताग्रहाः परमोच्चस्थाइत्युच्यन्ते परमोच्चज्ञानेनस्वोच्चव्यतिरिक्तंप्रयोजनमस्ति तथाचभगवान्गार्गिः स्वोच्चगौरविशीतांशूजन
येतानराधिपम् उच्चस्थोऽधनिनंरथातंस्वत्रिकोणगतावपि तथाचयवनेश्वरः स्वोच्चेषुसर्वान्परिगृह्यभागान्तिष्ठत्सर्वेषुबलाधिकेषु लम्बेश्वमेपू
र्णवपुष्मतींदौत्रैलोक्यराज्याधिपतिःप्रसूतः अथेदशाः एवंविधाः सूर्यादयः परमोच्चस्थिताद्रष्टव्याः अत्रवृत्तभंगभयात्पूरणप्रत्ययांतादशादयो
आचार्येणनोक्ताः पूरणप्रत्ययांतत्वमेषांयवनेश्वरवाक्यात्ज्ञायते तथाचयवनेश्वरः सूर्यस्यभागेदशमेतृतीयेचंद्रस्यजीवस्यतुपंचमेशो सौरस्यविं
शोत्तधिसप्तकेतुविंश्याद्भूगोःपंचदशेबुधस्य भौमस्यविंशेऽष्टयुतेपरोच्चेविंशल्लवेसूर्यसूतस्यनीचाइति तेआदित्यादयःग्रहाः अस्तनीचाः

अस्तेनीचंयेषांते अस्तःसप्तमःप्रकृतित्वात् स्वेच्चात्सप्तमःप्रत्येकस्यनीचसंज्ञा तद्यथा आदित्यस्यस्वेच्चात्सप्तमस्तुलासनीचसंज्ञः एवंचं
द्रस्यसप्तमोवृश्चिकः भौमस्यसप्तमःकर्कटः बुधस्यमीनः गुरोर्मकरः शक्रस्यकन्या सौरस्यमेषइति अत्रापिदशादिषुभागेषुपरमनीचस्थाद
ष्ट्याः तथाचयवनेश्वरः स्वेच्चात्तुयाभिब्रसुशान्तिनीचंत्रिंशल्लवोयच्चसमानसंख्या अथहशाएवंविधारव्यादयःपरमनीचस्थाभवन्ति परमनीच
स्थानामनिष्टंफलंभवतीतिगार्गिणाप्रदर्शितम् तथाचगार्गिः अंधंदिगंबवंमूर्खंपरिपंडोपजीविनम् कुरुतामतिनीचस्थोपुरुषंशशिभास्क
राविति १३ अधुनाग्रहाणांवर्गोत्तिममूलत्रिकोणपरिज्ञानंवसंततिलकेनाह वर्गोत्तिमेति चरग्रहादिषुचरस्थिरदिस्वभावेषुराशिषुयथासं
ख्यं पूर्वमध्यपर्यंततः आदिमध्यावसानतः पूर्वमध्यपर्यंतगावापाठः येनवभागास्तेवर्गोत्तिमसंज्ञाभवन्ति वर्गाशकसमूहेषुउत्तमाःप्रधानाव
वर्गोत्तिमाश्चरग्रहादिषुपूर्वमध्यपर्यंततःशुभफलानवभागसंज्ञाः सिंहोवृषःप्रथमषष्ठहयांगतौलिकुंभाश्चिकोणभ
वनानिभवन्तिसूर्यात् १४ गौत्तिमाः तद्यथा चरेषुमेषकर्कतुलामकरेषुप्रथमोनवांशोवर्गोत्तिमारव्योभवति स्थिरेषुवृषसिंहवृश्चिककुं
भेषुमध्यमः पंचमोनवांशोकोवर्गोत्तिमः द्विःस्वभावेषुमिथुनकन्याधनिमीनेषुपर्यंततः नवमोनवांशोवर्गोत्तिमः एतदुक्तंभवति प्रत्येकस्मिन्
राशौस्वनवमांशोवर्गोत्तिमारव्यइति शुभफलानिनवभागसंज्ञाइति तेचवर्गोत्तिमारव्याः नवभागसंज्ञाः जन्मनिशुभफलदाः शुभफलंददति
बक्ष्यन्तिच शुभंवर्गोत्तिमेजन्मइति तथाचसत्यः चरभवनेषाद्यशाः स्थिरेषुमध्याद्विमूर्तिषुतथात्याः वर्गोत्तिमाःप्रदिष्टास्तेष्विहजाताःकु
लेसुरव्याः वर्गोत्तिमारव्यमिति तथाचयवनेश्वरः स्वेस्वेगृहेषुस्वगृहांशकाग्रैवर्गोत्तिमास्तेयवनैर्निरुक्त्यइति प्रयोजनम् स्वतुंगवक्रोपग

तैस्त्रिसंगुणं हि रुत्तमे स्वांशकमत्रिभागैरेति सिंहो वृष इत्यादि सिंहादयो राशयः यथा पाठक्रमेण सूर्यादीनां ग्रहाणां त्रिकोणमवनानि मूलत्रिकोणमवनानि भवन्ति तद्यथा सिंहः सूर्यस्यादित्यस्य मूलत्रिकोणसंज्ञा वृषश्चंद्रस्य प्रथमो मेषो गारकस्य षष्ठः कन्या बुधस्य हयांगो धनी वृहस्पतेः तौ ली तुला शक्रस्य कुंभो सौरस्येति प्रयोजनम् उच्चस्वत्रिकोणैर्बलस्थैरूयाद्यैर्भूपतिवंशजानरेन्द्रा इत्यादि १४ अधुना लग्नादीनां द्वादशानां स्थानानां तन्वाद्या द्वादशसंज्ञास्तृतीयषष्ठदशमैकादशानां चोपचयसंज्ञा वसंततिलकेनाह होरादय इति होरादयोलग्नदयः तेषां यथाक्रमेण तन्वादीनि नामानि भवन्तीत्यर्थः तत्र लग्नस्य तु तुरित्यारव्या द्वितीयस्य कुटुंबं तृतीयस्य सहोत्थः सहोत्थो ज्ञाता चतुर्थस्य बंधुः बंधुशब्दो ज्ञातिवाची पंचमस्य पुत्रारव्यः अरिः शत्रुस्तदारव्यः षष्ठः पत्न्यारव्यः सप्तमः मरणारव्योऽष्टमः शक्रारव्यो नवमः आस्पदारव्यो दशमः आयारव्य एकादशः रिः फकारव्यो द्वादशः

होरादयस्तनुकुटुंबसहोत्थबंधुपुत्रारिपत्निमरणानिशक्रास्पदायाः रिः फकारव्यमित्युपचयान्यपरिकर्मलाभदुश्चिक्व्यसंज्ञितगृहाणि न नित्यमेवे १५

दशः इति शब्दः प्रकारोर्थद्व्योतकः तेन होरादीनां तन्वादिपर्यायाः अपि संज्ञाभूता इत्यवगंतव्यम् उपचयान्यपरिकर्मलाभदुश्चिक्व्यसंज्ञितगृहाणीति अरिः षष्ठं कर्मदशमम् लाभ एकादशं दुश्चिक्व्यसंज्ञितृतीयं एतानि गृहाणि स्थानानि उपचयसंज्ञानीति न नित्यमेवे इति एकेकेचिन्न नित्यमुपचयानीति वर्णयति कथयति तेषामयमभिप्रायः यदि पापयहेण स्वस्वामिशत्रुणा वा दृष्टायुक्ता भवन्ति तदानोपचयास्ते तत्र च गर्गादिवाक्यम् अथोपचयसंज्ञास्याभिलाभरिपकर्मणाम् न चेद्भवन्ति दृष्टास्ते पापस्वस्वामिशत्रुभिः एतदाचार्यवराहमिहिरस्य नाभिप्रेतं यतो सौ सर्वदेवोपचयारव्यैस्तेर्व्यवहरति सत्यादयोप्येवम् तथाच सत्यः दशमैकादशषष्ठतृतीयसंज्ञानि जन्मलग्नाभ्यां उपचयमवनानि स्युः शेषाण्युद्भाण्युपचयारव्यानि

यवनेश्वरश्च षष्ठं तृतीयं दशमं च राशिमेकादशं चोपचयस्माहः होराग्रहस्थानशशांकभेदः शेषाणि चैभ्योपचयात्प्रकाशितानि प्रयोजनम् उपचयग्रहमि-
त्रस्वोच्चैर्गैः पुष्टमिष्टं त्वपचयगृहनीचाः प्रातिगैर्नेष्टसंपदित्यादि १५ पुनरपि होरादीनां संज्ञांतराणिवसंततिलकेनाह कल्पेति एतेषामपिलगनादी-
नां द्वादशानां यथाक्रमं कल्पाद्याः संज्ञा भवन्ति तद्यथा लग्नं कल्पारब्धं कल्पशब्दः शक्तिवाची द्वितीयं स्वं तृतीयं विक्रमम् चतुर्थं गृहम् पंचमं प्रति-
भा षष्ठं क्षतम् सप्तमं चित्तौत्यः अष्टमं रंध्यम् नवमं गुरुं दशमं मानम् एकादशं भवम् द्वादशं व्ययम् लग्नाच्चतुर्थनिधने इति लग्नाच्चतुर्थस्थानं
निधनमष्टमं च ते चतुरस्त्रसंज्ञे चतुरस्त्रारब्धे लग्नात्सप्तमं गृहं धूनं दशमं र्क्षं दशमराशिमाज्ञारब्धं एताः संज्ञा व्यवहारार्थं ज्ञेयाः १६ अथ केन्द्राणां संज्ञा

कल्पस्वविक्रमगृहप्रतिभाक्षतानि चित्तौत्थं रंध्यं गुरुमानभव व्ययानि लग्नाच्चतुर्थनिधने चतुरस्त्रसंज्ञे धूनं च सप्तमगृहं दशमं र्क्षं
माज्ञा १६ कंटककेंद्रचतुष्टयसंज्ञाः सप्तमलग्नचतुर्थस्वभानां तेषु यथाभिहितेषु बलाद्याः कीटनराबुचराः पशवश्च १७

तत्स्थराशिवलं च त्रोटकेनाह कंटकेति सप्तमलग्नचतुर्थानि प्रसिद्धानि स्वभानं दशमम् रवमाकाशमध्ये तत्कालं वदं राशिर्वर्तते तस्य स्वभेदिसंज्ञा
एतेषां सप्तमलग्नचतुर्थस्वभानां राशीनां प्रत्येकस्य कंटककेंद्रचतुष्टय इति तिस्रः संज्ञाः तेषु स्थानेषु यथाभिहितेषु यथोक्तेषु कीटनराबुचराः पश-
वश्च राशयो बलाद्या बलिनो भवन्ति तद्यथा कीटो रश्मिकः सप्तमे स्थाने बली नराः नृराशयः मिथुनतुला कन्या कुंभधनिपूर्वा र्द्धानराः एते लग्ने
स्थिता बलिनः अंबुचराः जलचरराशयः कर्कटमीनमकरपरा र्द्धास्ते चतुर्थस्थाने बलिनः पशवश्चतुष्टयदाः मेषवृषसिंहधनिपरा र्द्धा मकरपूर्वा
र्द्धाः एते दशमस्था बलिनो भवन्तीत्यर्थः तथा च भगवान्गार्गिः नृयुक्तुलो धटः कन्यापूर्वा र्द्धि पूर्वमर्द्धे च धनिनः लग्नस्था बलिनो ज्ञेया ए

तेहिनरराशयः चतुर्थेकर्कटोमीनोमकरार्द्धेचपश्चिमम् विज्ञेयाबलिनोनित्यमेतेहिजलराशयः सप्तमेवृश्चिकःकीटोबलवान्परिकीर्तितः धन्यं
ताद्वाजगोसिंहाबलिनः खेचतुष्यदाः अत्रार्द्धशब्देनमकरपूर्वार्द्धमपिगृह्यतइति १७ अधुनापश्चिष्टस्था नानासंज्ञांतराणिवसंततिलके
नाह केंद्रादिति सर्वस्मात्केंद्राद्वितीयस्थानंपणफरम् तेनद्वितीयपंचमाष्टमैकादशस्थानानांपणफरसंज्ञा परतश्चसर्वमापोक्लिमम् सर्व
स्मात्पणफरात्परसर्वस्थानमापोक्लिमेतेनतृतीयषष्ठनवमद्वादशस्थानानां मापोक्लिमेतिसंज्ञा हिबुकमंबुसुरवंचवेश्म वेश्मशब्दोगृहपर्यायः
वेश्मेतिचतुर्थस्यप्राक्संज्ञाभिहितातस्यैवहिबुकसंज्ञा अंबुसंज्ञास्वरवसंज्ञाच यामित्रमस्तम्भवनं अस्तम्भवनंसप्तमस्थानम् यतःसर्वएव

केंद्रात्परंपणफरंपरतस्तुसर्वमापोक्लिमंहिबुकमंबुसुरवंचवेश्म यामित्रमस्तम्भवनंस्तम्भत्रिकोणंमेषूरणंद
शममचचकर्मविद्यात् १८ होरास्वामिगुरुक्षबीक्षितयुतानान्यैश्चवीर्योत्कटाकेंद्रस्थादिपदादयोन्हिनिश्चितप्राप्ते
चसंध्याद्वये

ग्रहाउदयराशेः सप्तमराशावस्तंयांति तदेवास्तम्भवनंयामित्रम् स्तम्भत्रिकोणम् स्तम्भपंचमस्थानं त्रिकोणसं
ज्ञम् मेषूरणंदशमंदशमस्थानंमेषूरणसंज्ञं च अत्रास्मिन्स्थानेकर्मैत्यपरांसंज्ञाम् विद्यात् जानीयात् १८ अथहोरादीनांबलव्यवहारार्थं
प्रमाणंचशार्दूलबिक्रीडितेनाह होरेति होरालग्नं स्वाभिनातत्यतिनावीक्षितादृष्टावावीर्योत्कटाबलवतीभवति तेनैवयुतासंयुताबलवतीभवति
तथा गुरुणाजीवेनवीक्षितायुताचबलवतीभवति ज्ञेनबुधेनवीक्षितायुतावावीर्योत्कटाबलवतीभवति यदिनान्यैरनुक्तैः युक्तादृष्टावानान्ये
श्चेति नान्यैर्युक्तेः स्वाभिगुरुक्षबीक्षितैः शेषैर्यदियुतादृष्टानभवति तदावीर्योत्कटा अथवायद्युक्तानुक्तैर्भिन्नैर्युतादृष्टा भवति तदामध्यबला अर्था

देवस्वामिगुरुज्ञवर्जिता अन्यैर्युता दृष्टाबलहीनाभवति तथाचबादरायणः जीवस्वनाथशशिजैर्युता दृष्टाबलवतीभवति होरा शेषैर्बलहीनास्यदे-
वंमिथैस्तुमध्यबला बलहीनायदिसर्वेनवीक्षितानेवयुक्तावा केन्द्रेइति वीर्योत्कटाइत्यनुवर्तते अत्रादिशब्दोलुप्तोदृष्टव्यः केन्द्रस्थाः सर्वएवराशयोब-
लिनोभवति पणफरस्थामध्यबलाः आपोक्लिमस्थाहीनबलाः अत्रकेचित्तुकेन्द्रपणफरापोक्लिमानां द्विपदचतुष्पदकीटानां यथाक्रमं बलवत्त्वं व्याचक्षते
तदयुक्तम् यस्माद्बादरायणः केन्द्रस्थातिबलाः स्युर्मध्यबलाः पणफराश्रिताज्ञेयाः आमोक्लिमस्थाः सर्वहीनबलाराशयः कथिताइति द्विपदाद-
योन्हिनिशित्वप्राप्तेचसंध्याद्वयेइति वीर्योत्कटाइत्यनुवर्तते द्विपदादयोद्विपदचतुष्पदकीटाः यथाक्रममन्हिनिशिप्राप्तेचसंध्याद्वयेवीर्योत्क-
टाभवन्ति अन्हिदिनेद्विपदाबलिनः निशिरात्रौचतुष्पदाः संध्याद्वयेकीटाः अत्रनकेवलंवृश्चिकः कीटः यावराष्याः कीटग्रहणेनज्ञेयाः अत्रचश्री

पूर्वाह्नेविषयादयः कृतगुणामानंप्रतीपंचतद्दृष्ट्विक्रयंसहजंतपश्चनवमंत्र्याद्यंत्रिकोणंचतत् १९

देवकीर्तिः मिथुनतुलाकुंभकन्यादिवाबलाधन्विनश्चपूर्वाह्निमिथुनवृषसिंहारात्रौमृगहययोः पूर्वपश्चाह्ने वृश्चिकमीनकुलीरामकरांत्याह्नेचसंध्या-
यामिति पूर्वाह्नेविषयादयः कृतगुणाइति विषयाणिइंद्रियाणितानिपंच तदादयः पंचषट्सप्ताष्टनवदशयावत् एतेसर्वकृतगुणाश्चतुर्गु-
णिताः पूर्वाह्णमानंकस्यप्रकृतत्वान्दचक्रस्यपूर्वाह्नेप्रथमराशिषट्केइत्यर्थः मेषादीनांषण्णामानंप्रमाणं चक्रंपूर्वाह्णमेषादीनांराशीनांषण्णांप्र-
प्रमाणंतदेवप्रतीपवत्प्रतीपंविषयर्यानुलादिषुषट्सूत्रप्रमाणम् तद्यथा विषयादयः ५।६।७।८।९।१० एतेचतुर्गुणाजाताः २०।२४।२८
३२।३६।४० एतेक्रमेणषण्णांमेषादीनांमानंव्यत्ययाच्चतुलादीनांमानमिति तथाचसत्यः चतुरोत्तरोत्तराः स्युर्विंशतिभागाभवन्ति-

मेषाद्येषुषड्केषुक्रमात्मानमिहार्द्धपूर्वेषुषड्केषुमीनाद्येषुश्चात्रोल्कमादद्धे भागाव्यवहाराश्चक्षेत्रेभागेनैकेनकालेदशप्राश्चषड्काभवंति य
 स्माद्याःकलाक्षेत्रलिप्ताः साकालेप्राणाइति यस्मान्दत्तब्रह्मगुप्तेनोक्तम् लंकासपश्चिमगंप्राणेनकलांगमंडलंभवतीति एवमेतेभागादशगणिता
 श्वषड्काभवंति तत्रैकज्जातम् कालेयावद्दूरिकास्ताः षष्ठ्याधिकेनशतत्रयेणगणिताः प्राणाभवंति क्षेत्रेचतावंत्यएवलिप्तास्मासांषष्ठ्याभागमपह
 त्यषट्भागाःक्षेत्रेभवंति एवंमेषादीनांप्रमाणभागादशगणिताश्चषड्काभवंति तेनचषट्कशतद्वयंमेषमानयोः प्रमाणं एवंचत्वारिंशदधिकंशत
 द्वयंवृषकुंभयोः शतद्वयमशीत्यधिकं मिथुनमकरयोः शतत्रयंविंशत्यधिकं कर्कटधनुषोः शतत्रयंषष्ठ्यधिकंसिंहहश्चिकयोः शतचतुष्टयंक
 न्यातुल्योः एतएवषट्कादशविभक्ताभागत्वेनपरिकल्पिताः यतःक्षेत्रेदशभिश्चषट्कुंभागोभवति ननुचरदलवशात्प्रतिदशमन्यरूपेषुराश्व
 दयेषुगणितस्कंधसिद्धेषुकिमर्थमेकरूपं तदुदयप्रमाणं दर्शितमाचार्येण अत्रोच्यते नष्टचिंतादिष्वध्वपरिज्ञानायपुरुषाणामवयवानांवि
 न्हेह्रस्वदीर्घत्वज्ञानयोरुपयुज्यते तथाचयवनेश्वरः आद्यंतराशोरुदयप्रमाणं द्वौद्वौसूहूतौनियतंप्रदिष्टौ क्रमोल्कमाभ्यामपिपंचमस्याच्चक्रा
 र्द्वयोर्विध्युदयप्रमाणम् एवंप्रमाणानिगृहाणित्वध्वान्ह्रस्वानिमध्यानितथायतानि चक्रांगमेदैः सहशीकृतानिमागंप्रमाणानिविकल्पयन्ति अंग
 भागकल्पना वक्ष्यति कादिविलम्बविभक्तभगात्रइति यत्रयस्मिन्नंगेदार्घ्याशिर्भवति दीर्घाधिपोवागृहस्तदंगमतीवदार्घ्यंभवति एवंमध्यमयो
 र्मध्यमं ह्रस्वयोर्ह्रस्वमिति तथाचसारावल्याम् ह्रस्वास्तिमिगोजघटार्मिथुनधनुः कर्किसृगसुरवास्तुसमाः हश्चिककन्यामृगपतिवीणज्योती
 र्घाः समारव्याताः एभिर्लब्धादिगतेः शीर्षप्रभृतीनिसर्वजंतूनाम् सहशानिचजायंतेगगनचरैश्चैवतुल्यानि तथाचसत्यः दीर्घाधिपतिर्दीर्घ
 गृहेस्थितोऽवयवदीर्घकृद्भवति एवमादिष्वर्थेष्वेतैर्विकल्पनाकार्या लग्नोदयनिरूपणागणितस्कंधसिद्धंनैरेवकार्येति दुश्चिक्यंसहजमिति

सहजग्वत्तृतीयस्थानस्यदृश्विक्यरंशा तपश्चनवममिति नवमस्यचतुःसंज्ञा त्र्याद्यंत्रिकोणंचतत् तदेवनवमंस्थानं त्र्याद्यंत्रिकोणं त्रिशब्दा
द्योयस्य त्रिकोणस्यतत् त्र्याद्यंत्रिकोणमित्यर्थः त्रिकोणंचतदेवनवममिति १९ अधुनाराशिवर्णान्दाक्रान्तयाह रक्तइति प्रथमभवनेमेषः तदाद्येषुमे
षादिष्वाराशिष्वयथाक्रमंते वर्णाभवेयुः तत्रमेपोरक्तो लोहितवर्णः वृषः श्वेतः शक्रः मिथुनः शक्रतनुनिभः हरितइत्यर्थः कर्कटः पाटलोपुष्पवर्णः
ईषत्कृष्णरक्तइत्यर्थः सिंहो धूम्रपांडुराशत्शक्रः कन्याचित्रानानावर्णाइत्यर्थः तुलाकृष्णः वृश्चिकः कनकसदृशः सूर्यवर्णः धनोपिंगलः पोतव
र्णः मकरः कर्बुरः श्वेतरक्तः शक्रकपिलव्यामिश्रवर्णः कुंभोबभ्रुः नकुलवर्णसदृशः मीनः स्वर्णोमित्यवर्णइति प्रयोजनम् वियोनिवर्णविज्ञानमूल

रक्तः श्वेतः शक्रतनुनिभः पाटलो धूम्रपांडुश्चित्रः कृष्णः कनकसदृशः पिंगलः कर्बुरश्च बभ्रुः
स्वच्छः प्रथमभवनाद्येषुवर्णाः पूवत्वं स्वाम्याशारव्यदिनकरस्यतान्दाहितीयंचवेशिः २०

गनांशकादितिवक्ष्यति पूवत्वं स्वाम्याशारव्यमिति स्वामिनः आशास्वाम्याशा आशादिकृतत्रपूवत्वं पूवस्यभावः पूवत्वं सर्वस्यराशोः स्वाम्याशा
यां पूवत्वं निम्नतेत्यर्थः यथामेषवृश्चिकयोर्मौमोधिपतिः तस्यदक्षिणाशादिक् तत्रतोपूवसंज्ञौ वृषतुलयोः शक्रोधिपतिः तस्याग्नेयदिक्
तत्रतोपूवसंज्ञौ मिथुनकन्ययोर्बुधोधिपतिस्तस्योत्तरदिक् तत्रतोपूवसंज्ञौ कर्कटस्यचंद्रोधिपतिस्तस्यबायवीदिक् बायव्यांपूवत्वं सिंहस्यादित्योधि
पतिस्तस्यपूर्वादिक् तस्यपूर्वस्यांपूवत्वम् धनिमीनयोर्जवोधिपतिः तस्येशानीदिक् तत्रतोपूवसंज्ञौ मकरकुंभयोः सौरोधिपतिस्तस्यपश्चि
मदिक् तत्रतोपूवसंज्ञौ एवाराशिस्वामिनोयादिक् तस्यतत्रपूवोज्ञेयः प्रयोजनम् हननष्टादिषु तद्दिग्गमनंचोरादेः अन्यच्चयात्राया

सुपयुज्यते तथाचसारावत्याम् भवनाधिपदिग्रामपूर्वइहयवनेःप्रबंधतः कथितः तत्पूवगोविनिहन्यादचिरेणमहीपतिः शत्रूनि ति दिन
 करयुतद्वाहितीयंचवेशिः दिनकरः सूर्यः तेनयुतो योराशिस्तस्माद्द्वितीयोवेशिसंज्ञः प्रयोजनम् यात्रायांवस्यति वेशिर्विलग्नोपगतोथियासौ
 इति तथाच वेशिस्थानेचसद्दहइत्यादि अवसंज्ञाध्यायेयासंज्ञाउक्तास्ताः द्विप्रकाराः तत्रकान्तिसंज्ञामात्रप्रयोजना कानिचिदृशनिप्रयोजनान्
 त्रेमाः संज्ञामात्रप्रयोजनाः यथालग्नस्यहोरा तृतीयस्यदुश्चिक्वम् चतुर्थस्यहिबुक् पंचमस्यत्रिकोणम् सप्तमस्यद्यूनम् नवमस्यत्रिकोणसंज्ञा
 दशमस्यमेषूरणम् द्वादशस्यरिःफम् चतुर्थाष्टमयोश्चतुरस्वसंज्ञा लग्नचतुर्थसप्तमदशमानां कंटककेंद्रसंज्ञा चतुष्टयसंज्ञाच तथाद्वितीय
 पंचमाष्टमैकादशस्थानानांपणफरसंज्ञाः तृतीयषष्ठनवमद्वादशानामापोहिमसंज्ञाः एताः संज्ञामात्रप्रयोजनाः इमाश्चफलनिर्देशप्रयोजनाः
 तत्रलग्नस्यतनुः संज्ञाकल्पसंज्ञाच तेनलग्नाच्छरीरवृद्धन्येषणमारोग्यान्येषणंचकार्यम् द्वितीयस्यकुटुंबसंज्ञास्वसंज्ञाचतेनतस्मात्प्रातिथ
 नान्येषणंकार्यम् तृतीयस्यसहजसंज्ञाविक्रमसंज्ञाच तेनतस्माद्वातृणांपुरुषार्थस्यचान्येषणंकार्यम् चतुर्थस्यबंधुसंज्ञावेशमसंज्ञासुरवसंज्ञा
 चतेन तस्माद्बंधुस्वरगृहाणांचान्येषणंकार्यम् पंचमस्यबुद्धिसंज्ञापुत्रसंज्ञाचतेनतस्माद्बुद्धिपुत्रयोरन्येषणंकार्यम् षष्ठस्यारिमंज्ञाक्षतसं
 ज्ञाच अरिशब्दः शत्रुवाचीक्षतशब्दोष्णवाची तेनतस्मादरातिव्रणान्येषणंकार्यम् सप्तमस्यदारचित्तोत्थयामित्रसंज्ञाचदारशब्दोभार्यावा
 ची चित्तोत्थशब्दः कामवाची यामित्रशब्दोविवाहवाची तेनतस्माद्भार्याकामविवाहान्येषणं कार्यम् अष्टमस्यभरणरंधसंज्ञाच भरणंमृत्युः रंध
 शब्दः पापपर्यायः तेनतस्मान्भरणपापान्येषणंकार्यम् नवमस्यशत्रुभरुतपः संज्ञाच शत्रुशब्देनावधमैज्ञेयः गुरवोमातृपितृपूर्वकाः तपोव्र
 तम् तेनतस्माद्धर्ममातृपितृपूर्वकाणांगुरूणांतपसश्चान्येषणंकार्यम् दशमस्यास्पदकर्मसंज्ञाच आस्पदशब्दः स्थानवाची कर्मस्पर्द

संज्ञे सप्रसिद्धे तेन तस्याभियाभावान्वेषणं कार्यम् एकादशस्य भवाय संज्ञा भवशब्दोत्र विद्यारुणसंपत्त्यातिवाची आयशब्दोत्र्यवाची तेन तस्यान्तयो
रन्वेषणं कार्यं अय इति द्वादशस्यारव्यानेन तस्याद्ययान्वेषणं कार्यम् तृतीयषष्ठदशमेकादशस्थानानां उपचयसंज्ञा उपचयकरत्वात् इदंच तेषां उप
चयकरत्वं यदितत्रस्थाः पापा अपि शुभफलप्रदा भवन्ति तथा हि षष्ठस्थानं विना सौम्याः सर्वत्र भावविवृद्धिकराः षष्ठस्थाः पापाः पुनः अरिहानि न
न कुर्वन्ति क्षतहानि च पापास्तूपचयस्थाः भावविवृद्धिं कुर्वन्ति अपि षष्ठमुपचयस्थानं प्राप्य तच्चित्तदुष्टभावयोररिस्तयोरपि हानिं कुर्वन्ति यतस्तेषामुप
चयकरादत्यन्वर्थसंज्ञा उपचयस्थास्तु पापाः भावहानिं कुर्वन्ति अपि अष्टमद्वादशस्थानं चित्तमभिष्टभावस्यानिष्टत्वात् स्थानस्योपचयात्पक्त्वाद्दृष्टिं प्राप
यन्ति तथाच श्रीदेवकीर्तिः सौम्याः षष्ठे पापास्तन्वर्थस्मरवारिधर्मधाद्युने कुर्युर्भावविवृद्धिं शोभोगताश्च तद्दृष्टिमिति एतद्विशेषवचनम् विना स
र्वत्रोपतिष्ठतेति २० इति श्रीभट्टोत्पलविरचितायां बृहज्ज्ञानकटीकायां राशिभेदः प्रथमोऽध्यायः १ अथातो ग्रहयोनिप्रभेदाध्यायो व्याख्यायते
तत्र चराचरं जगद्ब्रह्म यमेव प्राक्कालारव्यस्य पुरुषस्य कालांगानां त्वेवं मेषादिनाराशिनक्षत्रमयौ गविभागः प्रदर्शितः तत्प्रदर्शनेन च ग्रहमय एवासे प्र
दर्शितो भवति यतो राशिस्वामिनो ग्रहा एव अधुना तस्यात्मा दीन् भावान् ग्रहमयानेव जगत्कालकांस्तथारक्षादीन् ग्रहमयानेव च शार्दूलविक्रीडितेनाह
कालात्मा दिनकृदिति कालस्यात्मा कालात्मा दिनकृत्सूर्यः अस्येव तु हिनगुश्चंद्रो मनः तु हिनेन हिमेन सदृशाः शीतलाः गावोरश्मयो यस्य स तु हिनगुः सत्त्वं
कुजो भोमः सत्वस्य लक्षणम् अधिकारकरं सत्त्वं व्यसनाभ्युदयागमे सत्वशब्दोत्र शौर्यपर्यायः यच्च सिंहदीनामस्ति तथाच एकाकिनिवनवासिनिरा
जलक्षणा नीति शास्त्रज्ञे सत्त्वे स्थिते मृगपतो राजेति गिरः परिणमन्ति उल्लुपतरस्वभावेनेत्यर्थः श्लोबुधो वचोगिरः जीवो बृहस्पतिः ज्ञानसरवे ज्ञानं च
सुरवं च ज्ञानसरवे सितः शक्रो मदनः कामः दिनस्येशो दिनेशः सूर्यः तस्यात्पुत्रः पुत्रः शनैश्चरो दुःखम् अत्र कालग्रहणकालस्य सर्वगतत्वं प्रदर्श

नार्थं अत्रनकेवलं कालपुरुषस्यमेषाद्याराशयः शिरःप्रभृत्यंगविभागेनस्थितायावदादित्यादयश्चात्मविभागेन सर्वस्यजगतःस्थिताः प्रयोजनम्
 षोडशेग्रहे देहवतोपि तदंगभावात्मगुणषोडशं वक्तव्यम् पुष्टेपुष्टिरिति नकेवलं यावज्जन्मनिबलवद्भिर्ग्रहेरेतएवभावा आत्मादयःश
 भावमवन्ति दुर्बलैर्दुर्बलाः किंतु सौरस्यविपरीतम् तथाचसारावल्याम् आत्मादयोगगंगैर्बलिभिर्बलवन्तराः दुर्बलैर्दुर्बलाज्ञेयाविप
 रीतंशनेःस्मृतमिति राजानावित्यादि रविरादित्यः शीतगुश्चंद्रः एतौराजानौनृपौ क्षितिभूमिरस्याः स्रुतः पुत्रोंगारकः सनेतासेनापतिः
 कुमारोबुधः कुमारोयुवराजः राजपुत्रइतिकेचित् सूरिर्बृहस्पतिः दानवपूजितः शक्रः एतौसचिवौमंत्रिणौ सहस्रांशः सूर्यस्तस्माज्जा

कात्मात्मादिनरुन्मनस्तुहिनगुः सत्वंकुजोजौवचोजीवोज्ञानसुरवेसितश्चमदनोदुः संदिनेशात्मजः राजा
 नौरविशीतगूक्षितिस्फुतोनेताकुमारोबुधः सूरिर्दानवपूजितश्चसचिवौप्रेष्यः सहस्रांशजः १ हेलिः सूर्यः
 यैःश्चंद्रमाः शीतरश्मिहेम्नोविज्ञोबोधनश्चंद्रपुत्रः आरोवक्रः क्रूरदृक्चावनेयः कोणोमंदः सूर्यपुत्रो

सितश्च २

तःशनेश्चरः सप्रेष्योदासः नतुजगत्पालनकरणेशनेश्चरःप्रेष्यः किमत्रोच्यते प्रेष्योपिस्वकर्मणापालकएव प्रयो
 जनं जन्मनिप्रश्नकालेवाबलवानुपन्वयस्थोग्रहोभवति तदुक्तोराजादिकस्तस्यकार्यसाधकोभवति अन्यथाहानिकरः १ अधुनाच्यवहारार्थं सूर्य
 चंद्रांगारकशनेश्चराणांसंज्ञाः शालिन्याह हेलिरिति सूर्योआदित्योहेलिसंज्ञः चंद्रमाः शीतरश्मिसंज्ञः शीताः रश्मयः किरणाः यस्यसः इंदुपुत्रो
 बुधः सहेम्नोवित्ज्ञोबोधनः एतास्तस्यसंज्ञाः अवनिर्धूस्तस्यापत्यंसचावनेयोभोमः सआरः वक्रः क्रूरदृक् एताः भोमस्यसंज्ञाः सूर्यपुत्रः सौरः-

सौरः सूर्यपुत्रः सौरः सूर्यपुत्रः सौरः सूर्यपुत्रः

अधुना गुरुशक्रराहुकेतूनांसंज्ञावसंततिलकेनाह जीवइति जीवोबृहस्पतिः स एवांगिराः सूरगुरुः सूरः देवाः तेषांगुरुः वचसांप
तिः ईज्यः पूज्यः देवानां एताः बृहस्पतेः संज्ञाः शक्रोभार्गवः स एवभृगुः भृगुः सतः सितः आस्फुजित् चशब्दः समुच्चयार्थः एताः शु
क्रस्य संज्ञाः राहुः स्वर्भानुः स एव तमः अगुः न विद्यंते गावोरश्मयो यस्य सः अरश्मिरित्यर्थः असुरोदैत्यः एताः
राहोः संज्ञाः शिरवीति केतुः केतोः शिरवीतिसंज्ञा शिरवाविद्यते यस्य स शिरवी अन्यपर्यायं लोकादन्यशास्त्रात् उपलभ्य वदेत् ब्रूया
त् यथारविस्तीक्ष्णाश्रुर्दिवाकरो भास्वांस्तीक्ष्णरश्मिर्भानुर्विवस्वानित्यादिकाः सूर्यस्य शशांकः तुहिनगुर्मृगांकः शशीनिशाकरो नक्ष

जीवोंगिराः सूरगुरुर्वचसांपतीज्योशक्रोभृगुर्भृगुः सतः सित आस्फुजित् राहुस्तमो गुरुः सूरश्च शिरवी
ति केतुः पर्यायमन्यमुपलभ्य वदेच्च लोकात् ३ रक्तश्यामो भास्करो गौर इंदुर्नात्युच्चांगोरक्तगौरश्च वक्रः दूर्वाश्या
मो जोगुरुर्गौरगात्रः श्यामः शक्रोभास्करिः कृष्णदेहः ४

अपतिरित्याद्याश्चंद्रस्य कुजः लोहितो भौमः क्षमातनय इत्याद्या भौम
स्य सौम्यो रौहिणेयश्चांद्रिर्मृगांकतनय इंदुज इत्याद्या बुधस्य सूरिः सूरेंद्र पूज्यो वाक्पतिर्देवपुरोहित इंद्रमंवीत्याद्या गुरोः भार्गवः उशनोदैत्येज्यः अ
सुरगुरुः दैत्यक्रुतिगित्याद्या शक्रस्य यमः रविजः पातंगिः छायासुतः इत्याद्याः सौरस्य सौंहिकेयः स्वर्भानुः दानवः अमृतचारः विद्युंतु द इत्याद्या
राहोरिति ३ अधुना ग्रहवर्णानि शालिन्याह रक्तश्याम इति रक्तश्चासौ श्यामः पाटलपुष्पवर्ण इत्यर्थः एवं विधो भास्करः आदित्यः इंदुश्च
द्रोगौरः श्वेतवर्णो प्रायः वक्रो गारको नात्युच्चो नातिदीर्घः रक्तगौरः पटपत्राभः शोबुधः स दूर्वाश्यामः शाङ्गलमृणालवर्णः गुरुर्बृहस्पतिः

सगौरगात्रोगौरशरीरः शक्रश्यामवर्णोनातिगौरोनातिकृष्णः भास्करिः सौरः सकृष्णदेहोसितशरीरः वर्णप्रयोजनम् सर्वग्रहेषु यो बलवान् नद्वर्णस्तत्कालजातोभवति प्रश्नकालेचौरादेरपि ४ अधुनाग्रहाणां वर्णस्वाम्यग्रहदेवताश्चदिक् स्वाम्यंसौम्यपापत्वं च शार्दूल विक्रीडितेनाह वर्णा इति ताम्रादयो वर्णाः सूर्यादिग्रहनाथाः सूर्यादयो ग्रहनाथाः स्वामिनो येषां ते ताम्रवर्णस्यादित्योनाथः स्वामी सितस्य श्वेतस्य चंद्रः अतिरक्तस्यातिलोहितस्य भौमः हरितस्य शक्रवर्णस्य बुधः विशेषेण आसमंतात्पीतस्य हरिद्रासदृशस्य जीवः चित्रस्य नानावर्णस्य शक्रः असितस्य कृष्णवर्णस्य सौरः प्रयोजनम् हतनष्टादिद्रव्यवर्णज्ञानम् जन्मनि प्रश्नकाले चोक्तद्रव्यलाभः अन्यथा हा

वर्णास्ताम्रसितातिरक्तहरितव्यापीतचित्रासितावन्द्यं ब्रह्मजकेशवेन्द्रशचिकाः सूर्यादिनाथाः क्रमात् प्रागाद्यारविशक्रलोहिततमः सौरेदुवित्सूरयः क्षीणे हर्कमहीसुतार्कतनयाः पापाबुधस्तैर्युतः ५

निः ग्रहपूजायां नद्वर्णकुसुमपूजा तथा च याज्ञवल्क्यः वर्णेर्मंडिलकेषु चेति वन्हीत्यादिसूर्यादिनाथा इत्यनुवर्तते सूर्यादीनां नाथाः सूर्यादिना थाः आदित्यस्य वह्निरग्निर्नाथः स्वामी चंद्रमसोऽंबुजलम् भौमस्याग्निजः कुमारः स्वामिकार्तिकेय इत्यर्थः बुधस्य केशवो विष्णुः गुरोरिंद्रोऽशत क्रतुः शक्रस्य शर्चाद्राणी सौरस्य कः प्रजापतिः ब्रह्मा इत्यर्थः प्रयोजनम् ग्रहपूजायां ग्रहोक्तदेवताः पूज्याः तथा च यवनेश्वरः देवा ग्रहाणां जलवह्निर्विष्णुप्रजापतिस्कंदमहेंद्रदेवी चंद्रार्कचंद्रार्कजभौमजीवशक्राश्च यक्षेभ्यः यजेत शश्वत् तथा चौरनामानयने बल वद्ग्रहोक्तदेवताभार्यायनाम तथा च यात्रायां ग्रहदेवतां संपूज्य तद्दिशं यायात् तथा च सारावल्याम् ताम्रसितारक्तहरितपीतविचित्रा-

सिनाइनादीनाम् पावकजलगुहकेशवशक्रशवीवेधसः पतयः पूर्वादिग्रहदेवास्तन्मंत्रैः समभिपूज्यतामाशाम् धनकनकगजवाहनादीन्
प्राप्नोति नृपो रितः शीघ्रम् प्रागाद्या इति प्रागाद्याः पूर्वप्रथमादिशस्तासां पूर्वादीनां व्यादयो नाथाः तत्र पूर्वस्यां दिशिरविरादित्योधि-
पतिः पूर्वदक्षिणस्यां शक्रः दक्षिणस्यां लोहितो गारकः दक्षिणपश्चिमायां तमोराहुः पश्चिमायां सौरः शनैश्चरः पश्चिमोत्तरस्यां मिन्दु-
श्चंद्रः उत्तरस्यां वितुबुधः उत्तरपूर्वस्यां सूरिर्बृहस्पतिः प्रयोजनम् केन्द्रस्थैर्ग्रहैः सूतिकागृहद्वारज्ञानम् तत्तनष्टादिषु चौरादेर्गमनं
च क्षीणे हर्केति क्षीणश्चासाविंदुश्चक्षीणे दुः कृष्णाष्टम्यर्द्धाच्छुक्लाष्टम्यर्द्धयावत् क्षीणश्चंद्रः परतः पूर्णः आयुर्दायविधौ कृष्णप-
क्षत्रयोदश्यां तावत्प्रभृतियावद्मावास्यां ते सूर्यमंडलात् नोद्गतस्तावत् क्षीण इति यस्माद्यवनेश्चरः चंद्रस्य पापत्वं न कदा विदपीच्छति

बुधसूर्यसक्तौ न पुंसकारव्योशशिशुक्रौ युवती नराश्च शेषाः

तद्वाक्यम् मासेतुशक्रप्रतिपत्त्यवृत्तेः पूर्वशशीमध्यबलोदशाहे श्रेष्ठोद्वितीयेत्यबलस्त्वृत्तीयेसौम्येस्तुदृष्टोबलवान्सदैव तथाच क्रू-
रग्रहोर्कः कुजसूर्यजौ च पापौ शक्राः शक्रशशांकजीवाः सौम्यश्चसौम्योव्यतिमिश्रितो न्येवर्गैस्तुतुल्यप्रकृतित्वमेतीति तस्मादेतावत् क्षी-
ण इति अर्क आदित्यः महीसक्तौ गारकः अर्कतनयः सौरः एते सदैवपापाः बुधस्तैर्युतस्तेषामेकतमेन युक्तः पापएव सौम्याः शेषाः शु-
क्लपक्षाष्टम्यर्द्धात् कृष्णपक्षाष्टम्यर्द्धयावत् चंद्रः सौम्यो बुधः पापवीक्षितयुतः पापएव जीवशक्रौ सदैवसौम्याविति प्रयोजनम् पापसौ-
म्यग्रहबलाज्ज्ञानः पापात्मकः सौम्यस्वभावश्च भवति ५ अधुना ग्रहाणां प्रकृतिविभागं महाभूताधिपत्यं चोत्केनाह बुधसूर्य इति

बुधश्चादिः सूर्यस्तः शनिः एतेनपुंसकारव्येनपुंसकनामानौ शशीचंद्रः शक्रोभार्गवः एतेद्वौद्युवतिसंज्ञौ शेषारविजीवभोमानराः पुरुषसंज्ञाः पुरुषना-
मानः प्रयोजनं जन्मनिचिंतायां हतनष्टादिषु बलवतः स्वस्वरूपमेव कुर्वन्ति तेषामुपतापे तदाश्रितानामुपतापः शिखिभूरवपयोमरुद्गणान्मिति शि-
ख्यादीनां पंचानां महाभूतानां पंचग्रहाभूमिसुतादयः क्रमेण वशिष्ठः तद्यथा शिखिनोभूमिसुतो गारको वशाभोभोयैः स्वामीत्यर्थः एवं भूमेर्बुधः
रवस्याकाशस्य जीवः पयसोभसः शक्रः मरुतो वायोऽग्निश्चरः गणग्रहणमन्त्रवृत्तपूरणार्थेन त्वादित्यचंद्रयोः कस्मान्नोक्तमित्यत्रोच्यते नयोः पूर्वमेवो-
क्तं वक्ष्यन्ति तावेव प्रसिद्धौ प्रयोजनम् स्वदशायां महाभूतकृतां छायां व्यजयति वक्ष्यन्ति च छायां महाभूतकृतां च सर्वइति ६ अधुना ग्रहाणां ब्राह्म

शिखिभूरवपयोमरुद्गणानां वशिष्ठोभूमिसुतादयः क्रमेण ६ विष्णोः शक्रगुरुकुजाकौ शशीबुध
श्चेत्यसितौ त्यजानाम् चंद्रार्कजीवाज्ञमितौ कुजाकौ यथाक्रमं सत्वरजस्तमौ मि ७ ॥ श्री ॥ ६ ॥

णादिवर्णाधिपत्यं गुणविभागं चोपजानिक्याह विष्णोः शक्रगुरुकुजाकौ शशीबुधः अस्मिन् शनेश्चरः अत्यजानां वर्णप्रतिलोम
णानामधिपतौ कुजोभोमः अर्कआदित्य एतेद्वौ क्षत्रियाणां शशीचंद्रो वैश्यानां शूद्राणां बुधः अस्मिन् शनेश्चरः अत्यजानां वर्णप्रतिलोम
भवानां चंचालमागधनिशाचरादीनां प्रयोजनम् हतनष्टादिषु ग्रहबलाच्चौरादीनां ग्रहोक्तवर्णमभावः एषामुपयाते तद्वर्णोपयातः तथा च सत्यः गु-
रुशक्रोरविरक्तोचंद्रः सौम्यः शनेश्चरश्चेति विमक्षत्रियविद्वद्दसंकराणां प्रभुत्वकराः अजयेजयत्यनुष्टानपीनौ वित्तनाशनेलाभेनेत्यस्तेभ्यश्च
कुर्युर्गुणाश्च दोषाश्च पक्षास्तान् चंद्रार्कजीवा इत्यादि चंद्रः शशी अर्कआदित्यः जीवो बृहस्पतिः एते सत्त्वसंज्ञाः जीबुधः सितः शक्रः एतेद्वौ रजःसं-

जौ कुजोंगारकः आर्किः सौरः एनेहोनमः संजौ एनेयथाक्रमं सत्त्वादिगुणाधिपतयोग्रहाः प्रयोजनं सत्त्वरजस्तमोवाविंशांशोयस्यभास्वरस्तादृगिति
स्वजातके अन्येपुनः ग्रहबलादूर्णयन्ति तथाच आदेवकीर्तिः बलवद्भिस्तद्गुणोभवेत्तज्जानइति अत्राचार्यस्ययवनेश्वरेणसहमतभेदः तेनभौमः सा
त्विकउक्तः तथाचतहाक्यं सत्त्वाधिकाभास्करभौमजीवाभृग्वात्मकोराजसिकः शशीच शनेशचरस्तामसिकोबुधस्तुसंयोगनोन्याल्लभतेविशेषान् आ
चार्यस्यसत्यवचनमभिमतं तथाचसत्यः तामसिकोकुजसौरी राजसिकोभार्गवः शशिसूतश्च जीवशशिभास्कराः सात्विकाग्रहवत् महत्तयो
नृणां एवंयत्रयत्राचार्यस्य यवनेश्वरेण सहमतभेदस्तत्रसत्यमतमपि अथपूर्वमतमभिहितं सत्त्वंकुजचंद्रार्कजीवाः पुनः किमित्युक्तंउच्यते इ

मधुपिंगलदृक्चतुरस्रतनुः पित्तप्रकृतिः सविनाल्यक्चः तनुवृत्तननुर्बहुवानकफः प्राज्ञश्चशशीमृदुवाक्शामदृक् ८

हगुणवचनः सत्त्वशब्दस्तत्रशौर्यपर्यायः कार्योकार्यमवनीनांसिंहादीनामन्यस्ति येनएकाकिनोपिवनवासिनः तथाच एकाकिनिवनवासिन्यरा
जलस्पृश्यनीतिशास्त्रज्ञे सत्त्वोत्थितेमृगपतोर्राजेतिगिरः परिणमन्ति अथगुणस्वरूपं यः सात्विकस्तस्यदयास्थिरत्वंसत्यार्जवंब्राह्मणदंष्ट्रभक्तिः
रजोधिकः काव्यकलाशतस्त्रीसंसक्तचित्तः पुरुषोतिशूरः तयोधिकोवंचयितापरेषामूर्खैर्लसः क्रोधपरोतिनिद्रइति ७ अथचंद्रार्कयोः स्वरूपंश्रोत
केनाह मधुपिंगलदृगिति मधुवत्पिंगलादृष्टिर्यस्यसः ईषत्कातराक्षः चतुरस्रतनुः प्रसारितभुजद्वयप्रमाणसमोच्छ्रायः पित्तप्रकृतिः पिनाधिकः
अत्यक्चोविरलकेशः एवंविधः सविताआदित्यः तनुवृत्ततनुरित्यादि तन्वीचासौवृत्ताचतनुवृत्तानादृशीतनुर्यस्यसतनुवृत्तननुः कृशवर्तुलंगद्वयार्थः
अथबहुवानकफः प्रभूतमारुतश्लेष्मा प्राज्ञोमेधावी मृदुवाक्कोमलभाषी शमदृक् दर्शनीयाक्षः एवंविधः शशीचंद्रः ८ श्रीगजाननप्रसन्न

अथ अंगारकजुषयोः स्वरूपं स्वागतयाह कूरा इति कूरादुष्वाहकृद्वाह्यस्य मङ्गूरदृगो गारकः सचनरुणमूर्तिः नित्यं यौवनोपेताकारविग्रहः उदारोदाता पैत्तिकः पित्तबहुलः सत्त्वपलोनीवास्थिरचितः कृशमध्यस्तनूदारः एवंविधो गारकः भोमः श्लिष्टवाक् इत्यादि श्लिष्टवाक् गहदभाषी सततहास्यरुचिः नित्यं परिहासशीलः पित्तमारुतकफप्रकृतिर्दोषत्रयोल्बण स्वभावः एवंविधो जोषुयः ९ अथ जीवशक्रयोः स्वरूपं वंशद्वंद्वसिकेनाह बृहन्मरुतिरिति बृहन्मरुतः स्थूलशरीरः सूर्यजाः केशाः ईक्षणी नयने च कपिलपिंगले च यस्य कपिलकेश कातराक्ष इत्यर्थः श्रेष्ठमतिर्धर्मो लुग मज्जः कफात्मकः कफाधिकशरीरः श्लेष्मात्मा एवंविधो बृहस्पतिः भृगुरित्यादि स्रस्वी नित्यं स्रस्वा सक्तः कांतवपुर्दर्शनीयशरीरः सलोचनः शोभनाक्षः कफानिला

भूरदृक्तरुणमूर्तिरुदारः पैत्तिकः सत्त्वपलः कृशमध्यः श्लिष्टवाक् सततहास्यरुचिर्ज्ञः पित्तमारुतकफप्रकृतिश्च ९ बृहन्मरुतः पिंगलसूर्यजैक्षणी बृहस्पतिः श्रेष्ठमतिः कफात्मकः भृगुः स्रस्वी कांतवपुः सलोचनः कफानिलात्मा सितवक्रमूर्धजः १०

त्वा श्लेष्मामारुतप्रकृतिः असितवक्रमूर्धजः अमिताः कृष्णावक्राः कुटिलाः सूर्यजाः केशाः यस्य कृष्णाकुटिलकेश इत्यर्थः एवंविधो भृगुः शक्रः ११
अधुना शनैश्चरस्वरूपं स्नाय्यादिसारत्वं च ग्रहाश्च यं वसं ततिलकेनाह मंदोलम इति अलसः क्रिया स्वपटुः कपिलदृक् कातराक्षः कृशां दुर्बलं दीर्घम् उच्चतरंगात्रयस्य गात्राणि वासः दुर्बलोच्चदेहः स्थूलद्विजो बृहद्दंतः परुषरोमकचः रूक्षतनूरुहकेशः अनिलात्मा वानप्रकृतिः एवंविधो मंदः शनैश्चरः स्नाय्वस्थीत्यादि मंदादीनां ग्रहाणां स्नाय्यादिसारत्वं स्नाय्वस्थिनी मसिद्धार्थे देहवता शनैश्चरादित्यो स्नायुर्मंदः शनैश्चरः शिरासारः अस्थिअर्कः आदित्यः अस्थिसारः अस्त्रगुधिरं तच्चंद्रमाः तक्ष्मं नहुयः अथ शब्द आनंत्यार्थे शक्रं रेतः तच्छुक्रः वसामेदस्तत्सरेज्यो गुरुः मज्जा

अस्थ्यन्तर्गतोधातुविशेषः सभौमः ग्रहाणांस्वरूपज्ञानप्रयोजनम् लग्नवांशपतुल्यतनुः स्यादित्यत्रोपयुज्यते अन्यकाले यो ग्रहो बलवान् न त्वगिनस्वरूप-
पस्तत्कालजानो भवति तद्वातुसारश्च हतनष्टादिप्रत्येककालेऽप्येवंविधातुरूपाश्चौरादयः व्याधिप्रत्येयत्वं यच्च लग्नेन वांशको वर्तते तत्स्वामिनो बल-
वशादभिहितदोषमवापीडा ११ अधुना ग्रहाणां स्थानवस्त्रद्रव्यतत्रप्रभुत्वशार्दूलविक्रीडितेनाह देवामिति अर्कात्प्रभृति तदादीनां ग्रहाणां क्रमात्
देवादीनि स्थानानि तत्र देवस्थानमादित्यस्य अंबुस्थानं चंद्रमसः अग्निस्थानं भौमस्य विहारभूमिः कीलास्थानं बुधस्य कोशोभांजारागारं तत्स्थानं
बृहस्पतेः शयनस्थानं शक्रस्य क्षित्युत्तरः अवकराशिस्तत्स्थानं शनैश्चरस्य एतेषां स्थानानां एते स्वामिनः प्रयोजनं बलवति गृहे ग्रहोक्तस्थाने

मंदोलसः कपिलदृक्कृशदीर्यगात्रः स्थूलद्विजः परुषरोमकचो नित्वात्मा स्नाय्वस्थ्यसृक्कगयशक्रवसाः समज्जामंदार्कचंद्रबु-
धश्चक्रसरंज्यभौमाः ११ देवांश्च भिविहारकोशशयनक्षित्युत्तरेशाः क्रमाद्वस्त्रं स्थूलमभुक्तमग्निकहतं मध्यं दृढं स्फादितम्
ताम्रं स्थान्मणिहेमयुक्तिरजतान्यकाच्च मुक्तायसीद्रेक्षाणैः शिशिरादयः शशरुचैर्जग्वादिषूयत्सवा १२ श्रीसांबसः

प्रसवज्ञानं त्वतनष्टादेश्चौरादेः तदेवस्थानं द्रव्यस्य च वस्त्रमित्यादि अर्कादिति सर्वत्रावृत्तिः तत्स्थूलतंतुद्वतमादित्यस्य वस्त्रं अभुक्तं न वंचंद्रस्य अग्नि-
नाहनं एकदेशदग्धं भौमस्य केनांबुनाहनं क्लिप्तं बुधस्य मध्यं नातिनवं नातिजीर्णं बृहस्पतेः दृढं कालांतरस्थाधिष्ठुक्तस्य स्फादितं जीर्णं शनैश्चरस्य प्रयो-
जनं सूतिकावस्त्रज्ञानम् त्वतनष्टादिचिंतायां चौरादेर्बलवद्बृहवशाद्वस्त्रज्ञानं ताम्रं स्थान्मादित्यादि ताम्रमादित्यस्य चंद्रस्य मणयः भौमस्य हेमस्य वण-
बुधस्य युक्तिः युज्यत इति युक्तिः रीतिकांस्यादि रजतं रौप्यं बृहस्पतेः मुक्ताशक्रस्य अयः कृष्णालोहं सीसत्रयुणी च शनैश्चरस्य तथा चानैर्नैव सूक्ष्म-

ज्ञातके उक्तं अर्कादिनाम्नमणिहेमं युक्तिरजनामिमीकिकं लोहं वक्तव्यं बलवद्भिः स्वस्थाने हेमजीवेणि तथाच बाह्यशरणः अर्कस्थानासंमणयो हि मांशोर्भौम-
 स्थहेमं दुस्तस्य युक्तिः जीवस्थरोप्यं स्वगृहे स्थितस्य तस्यैव हेमोशनसश्च युक्ता तौ स्थांशदेहमभवस्य सीसं ह्युष्णाय संच प्रवदन्ति तस्मात्प्रयोजनं स्मृतिका
 गृहे बलवद्गृहे द्रव्यकर्ता हतनष्टादिचिंतायां च तद्रव्यनाशादिपरिज्ञानं तच्छुभदशायां तस्मिन्नुपचयस्थेन द्यामिः उक्तविपरीतेहानिः द्रेक्षाणोरित्यादि अत्रश
 कारादिभिर्गुणैर्वर्णैः संज्ञाद्यैः शनैश्चरमभूतीनां गुर्वतानां वृत्तात्तुरोधान्निर्देशः कृतः शनैश्चरशक्ररुधिरचंद्रबुधगुरुषूद्यत्सलग्रगनेषु शिशिरादयः च
 उर्नवोज्ञेयाः तत्रशकारोपलक्षितः शनैश्चरः तस्मिन्नुदयेन ग्रस्थो शिशिरः क्रतुर्विज्ञेयः शक्रोपलक्षितः शक्रः तस्मिन्नुदये वसंतः रुकारोपलक्षितो रु
 धिरो भौमस्तस्मिन्नुदये ग्रीष्मः चकारोपलक्षितश्चंद्रस्तस्मिन्नुदये वर्षाज्ञेयः ज्येष्ठस्तस्मिन्नुदये शरत् गुकारोपलक्षितो गुरुस्तस्मिन्नुदये हेमंतः आदि
 त्येषुदये ग्रीष्मः तथाच बाह्यशरणः ग्रीष्ममथ प्रवदन्ति कुजार्काविति द्रेक्षाणोरित्यस्य वा इत्यनेन व्यवहितेन संबंधः द्रेक्षाणोर्वेदयाद्भिः शनैश्चरादिसंब
 धिभिः शिशिरादयो ज्ञेयाः एतदुक्तं भवति लग्ने ग्रहासंभवशेनैश्चरे द्रेक्षाणो लग्रगने शिशिरः एवं शक्रद्रेक्षाणे वसंतः भौमद्रेक्षाणे ग्रीष्मः रविद्रेक्षाणे ग्री
 ष्मः एवं चंद्रद्रेक्षाणे वर्षाः बुधद्रेक्षाणे शरत् जीवद्रेक्षाणे हेमंतः अत्रच मुख्यो ग्रहोदयेन तु निर्देशः कर्तव्यः नदभावे द्रेक्षाणेनेति ज्ञातव्यम् वङ्गानामुदयो
 पि द्रेक्षाणेनैव केचिद्वङ्गानामुदये बलवद्गृहेणोति व्याचक्षते तथाच मणित्यः ख्याद्यैर्द्वयोपगतेर्यो बलवान् तद्ग्रहं निर्देश इति तत्रैतज्ज्ञातम् लग्ने यो
 ग्रहस्थितस्तदुक्तं क्रतुर्विज्ञेयः बहुषु लग्रगनेषु यो बलवान् ग्रहाभावे द्रेक्षाणपनेर्ऋतुनिर्देशः प्रयोजनं नष्टज्ञातके ऋतुनिर्देशः इति हतनष्टादिचिंतायां चे
 ति अत्राचार्येण ग्रहाणां शारवाधिपत्यनोक्तम् उक्तं च स्वल्भज्ञातके ऋगथर्वसामयजुषामधिपां गुरुसौम्यभौमसिताः ऋग्वेदाधिपतिर्गुरुः अथर्ववेदाधि
 पतिः सौम्यो बुधः सामवेदाधिपतिर्भौमः यजुर्वेदाधिपतिः शक्रः प्रयोजनं बलवति शारवाधिपि ब्राह्मणादिस्तच्छारवापाठको भवति ब्राह्मणे चैरे ज्ञानेशा

हृ-टी
१८

रवाविज्ञानम् अनिष्टस्थानस्थेग्रहेतन्त्रैः शांतिरिति १२ अथग्रहाणां दृष्टिस्थानानि निसर्गदृष्टिफलाभिचमर्हर्षिण्याह त्रिदशेति यस्मिन्स्थाने ग्रहाः स्थितान्स्वपात्रिदशा-
दौ निस्थानानि चरणाभिहृद्दिनः पाददृष्ट्याऽवलोकयन्ति ग्रहोयस्मिन्नाशो स्थितः तस्माद्यन्तरीयदशमराशी यो नोचरणपादेन चतुर्थभागदृष्ट्याऽवलोकयन्ति ए-
वं त्रिकोणस्थो नवपंचमस्थानगतावर्थदृष्ट्या चतुरस्रेऽष्टमचतुर्थे अष्टमचतुर्थस्थानस्थो पादहीनदृष्ट्या सममंगं गृहं परिपूर्णदृष्ट्या चरणाभिहृद्दिन इत्यत्राभि-
शब्दो दोषां चोत्तयति चरणादृष्ट्या पाद दृष्ट्येत्यर्थः यावत्पाददृष्ट्या पश्यन्ति तावत्फलं प्रयच्छन्ति तथाच स्वल्पज्ञानके दशमन्तरीयेन वमपंचमे चतुर्थाष्टमे कलत्रं च
पश्यन्ति पाददृष्ट्या फलानि चैवं प्रयच्छन्ति अथो देवग्रहोत्तमस्थानानि न पश्यन्तीति तथाच सारावल्याम् सव्यं पश्यन्ति सदाग्रहाश्चरणहृद्दिनः सर्वे त्रिदशत्रिको-

ग्र-यो-
२

त्रिदशत्रिकोणचतुरस्रसममान्यवलोकयन्ति चरणाभिहृद्दिनः रविजामरेज्य
रुधिराः परे च ये क्रमशो भवन्ति किल वीक्षणो धिवाः १३ श्रीसीतारामचंदा-

णचतुरस्रसमगतां फलं क्रमेणैव पूर्णपश्यन्ति रविजस्तृतीयदशमे त्रिकोणमपि जीवः चतुरस्रं भूमिस्ततः सिनार्कबुधहिमकराः कलत्रं च तथाच यवनेश्वरः द्वौ
पश्चिमौ षष्ठमथ द्वितीयं संस्थानराशौः परित्यक्त्य राशिं शेषान्ग्रहः पश्यति सर्वकालमिष्टेषु चैषां विहिता दृष्टिः यामित्रभेददृष्टिफलं समग्रं स्वपादहीनं चतुरस्रयोश्च
त्रिकोणयोर्दृष्टिफलार्थमाहुर्दृष्टिक्वसंज्ञे दशमे च पादम् रविजामरेज्यरुधिरा इति किलेत्यागमसूचने चरणाभिहृद्दिन इत्यनुवर्तने एते रविजादयश्चर-
णाभिहृद्दिनः पादोपचयाद्दीक्षणे दर्शने क्रमशो धिक् फलप्रदा भवन्ति रविजः सौरः सदृशेन पादफलप्रदः अमरेज्यो बृहस्पतिरर्थ फलप्रदः रुधिरोगारकः सः
पादहीनफलप्रदः अपरेर्कचंद्रबुधशुक्रास्ते वीक्षणो समग्रफलप्रदाः एतन्मैसर्गिकं ग्रहाणां दृष्टिफलं स्थानवशादेनेषां यथास्वं दृष्टिफलमूलम् एवमेकेष्याच

१८

क्षते अपरेतु आहुः स्थानफलमेतत् तेन त्रिदशादिस्थानगतान् ग्रहाणां शीघ्रं यंति रविजादयो दर्शनेधिकफलप्रदा भवन्ति तद्यथा तृतीयदशमस्थान् ग्रहान् राशी
 न्वाशनेश्चरः पश्यन् न्येभ्यो ग्रहेभ्योधिकफलप्रदो भवति परिपूर्णपश्यतीत्यर्थः एवं त्रिकोणस्थान् जीवः चतुरस्रगान् मौमः सप्तमस्थान् सूर्यचंद्रबुधशक्राः
 एतच्च बहुतराणां आचार्याणां मतं तथा च भगवान् आर्गिः दुश्चिक्वस्वगतान् सौरस्त्रिकोणस्थान् बृहस्पतिः चतुर्थाष्टमगान् मौमः शोषाः सप्तमसंस्थितान्
 भवन्ति वीक्षणो नित्यमुक्ताधिकफलाग्रहा इति १३ अथुनाग्रहाणां कालनिर्देशं च वैनालीयेनाह अयन इति भास्करादादित्यात्मभृत्ययनादिकालनिर्देशः
 तत्रायननिर्देशो भास्करात्सूर्यात् क्षणो मुहूर्तस्तनिर्देशश्चंद्रात् वासरोदिवसस्तनिर्देशो मौमात् ऋतुर्मासद्वयात्पक्षस्तनिर्देशो बुधात् मासनिर्देशो
 जीवात् मासाद्धैपक्षस्तनिर्देशः शक्रात् समः संवत्सरस्तनिर्देशः सौरात् प्रयोजनम् प्रश्नलये यस्य ग्रहस्य नवांशकोदयः सः ग्रहस्तस्मान्नवांशका

अयनक्षणवासरर्तवो मासोद्धैच समाश्च भास्करात् कटुकलवणतिक्तमिथिनामधुराम्लौचकषाय इत्यपि १४ द्यावत्संख्येनवां
 शके भवन्ति तावत्संख्योऽयनादिको यहो पलक्षितः कालश्चाभाशफलपंचौवाच्यः अन्ये त्वेवं व्याचक्षते लग्नेयावत्संख्येनवांशक उदिनस्तावत्संख्यो
 यनादिकालोऽपतिवशाद्वक्तव्यः तथा च मणित्यः लग्नांशकपतितुल्यः कालोलयोदितांशसमतुल्यः वक्तव्योरिषु विजयेगर्भाधानेथकार्यसंयोगे वक्त
 व्यः कटुकलवणेत्यादि भास्करादादित्यात् कटुकादिरसनिर्देशः तत्रादित्यात्सूर्यात्कटुकस्य रसस्य निर्देशः कटुकं परीक्षादिचंद्रात् लवणस्य मौ
 मान्तिक्तस्य तिक्तं लिंबादिबुधाभिश्चस्य षड्रसस्य जीवाच्चयुरस्य मिष्टस्य शक्रादाम्लस्य सौरात्क्षयस्य प्रयोजनम् आधनकाले यो बलवान् तदु
 क्त रसस्य दोहदो गभिण्या भवति तथा च सारावल्याम् मासतृतीये स्त्रीणां दोहदको जायते वश्यम् मासाधिपस्य भावैर्लग्नयोगादिभिश्चित्यम् भोज

नाभ्ययेचत्रभ्येयहोदयेतन्त्रवांशेवा नदुक्तंस्मान्नितभोजनज्ञानमिति १४ अधुनामित्रामित्रविधिंशार्दूलविक्रीडितेनाह जीवदति सूर्योदीनां ग्रहाणां क्रमांज्जीवा-
दयः स्रुतदः तत्रादित्यस्य सूर्यस्य जीवो ह्रस्वमितिः स्रुतमित्रं जीवबुधो गुरुसोम्यौ चंद्रस्य शक्रबुधो भौमस्य विगतोर्कः सूर्योयेभ्यो ग्रहेभ्यो ते सूर्यवर्जि-
नाः सर्वे एव बुधस्य विक्रजा विगनां गारकाः सर्वे एव ह्रस्वमितिः वेदार्कविगतो चंद्रार्को येभ्यस्ते सर्वे एव शुक्रस्य विक्रजोर्द्विनाः कुजो भौम इंदुश्चंद्रः इनः सूर्यः
एते विक्रजोर्द्विनाः सर्वे एव सौरस्य शनैश्चरस्य एवं केषां चिन्मतं न बहूनां अत्र च तेषां शत्रुमित्रव्यवहार एवेष्टो नो दासो न व्यवहारस्तस्मां मित्रेभ्यो न्येत्य मित्रा-
णानि केचिद्यवनेश्वरादयः तथाच रवेर्गुरुर्मित्रमतो न्यथान्ये गुरोस्तु भौमं परित्यज्य सर्वे चांद्रेन कर्कशं गुनं दनस्य व्यर्कं दवोयैः स्रुतदः प्रविष्टः १ भौमस्य
शक्रो शशिशिजश्च मित्रमिंदोर्बुधं देवगुरुं च विद्यात् सौरस्य मित्राण्य कुजं इंदुसूर्योः शेषान् रिपून् विद्विष्यन्तं च न दत् २ सत्योक्त इति सत्योक्ते होराशास्त्रे स्वभि

जीवो जीवबुधो सिते इंदुतनयौ व्यर्का विभौमाः क्रमाद्विंदोर्कविक्रजोर्द्विनाश्च स्रुतदः केषां चिदेवं मतं सत्योक्ते स्रुतदस्त्रिकोण

भवनात्त्वात्त्वात्यथीधर्मपाः स्वोच्चायुः सरवपाः स्वलक्षणाविधेर्नान्यैर्विरोधादिति १५ कोणभवनादात्पीयमूलत्रिकोणराशोः स्वां

त्यथीधर्मपाः स्वोच्चायुः सरवपाश्च ते ग्रहाः स्रुतदो भवन्ति तत्र त्रिकोणं मूलत्रिकोणं तस्मात्स्वपो द्वितीयराश्याधिपः तस्मादेवां त्यपो द्वादशास्थानाधिपः धीस्थानपः
पंचमस्थाधिपः धर्मपो नवमाधिपः स्वोच्चपो ग्रह उच्चस्य स्वामी आयुषोष्टमस्थानस्थाधिपः सरवपाश्चतुर्थस्थानाधिपतिः ग्रहो मित्रं भवति स्वलक्षणाविधे-
र्विरोधादन्यैः अग्रिमस्थानाधिपतिभिर्ग्रहेः सह नायं मित्रा मित्रविभागः कल्पनीयः विरोधादस्रुतद्वत्स्वंचनलक्षणां च स्वलक्षणं स्वलक्षणो विधिः तेन-
विरोधस्तस्मात् एतदुक्तं भवति यः स्वविधिः मित्रलक्षणावभागाः प्रदर्शितः अतो न्यस्थानाधिपा ये ग्रहास्ते ग्रहस्य स्रुतदो न भवन्ति तथाच सत्यः स्रुतद-

स्थिकोणभवना द्वहस्यसूतमेवयेथयनभवने स्वजनेनियनेयमेस्वोच्चेचभवन्तिनोशेषाः स्वजनसंज्ञंचतुर्थस्थानं ततोद्विराशयधिपोभिन्नसंज्ञः एकराशयधिपो
 मध्यमः अनुत्तराशयधिपः शत्रुः वक्ष्यति च ह्येकानुक्तभूपान्सूतस्यपरिपून्संचित्यनैसागैकानिति एकराशयधिपोमध्यस्थइति यदुक्तं तथाच चं
 द्राकावेकराशयधिपोवापिभिन्नसंज्ञोभवतः तयोर्हिंराशिद्वयस्याधिपत्याभावात् राशिद्वयस्ययोधिपतिर्ग्रहः सएव यद्युच्चराशयधिपत्वात्त्रिभपत्वं
 प्राप्नोति तथापिद्विभपत्वाएवज्ञातव्यः तस्यस्वराशिव्यतिरेकात् एतन्मंदबुद्धित्वत्वादनार्थेस्पष्टतरंन्यायव्यायते तद्यथादित्यस्यसिंहस्त्रिकोणः त
 स्माद्वादशस्थानस्यकर्कटस्यचंद्रमा अधिपतिः सएकराशयधिपोपिसन्निहितीयस्यराशयधिपत्यस्यभावादादित्यस्यमित्रम् सिंहाच्चतुर्थौवृश्चिकः
 नवमोमेषः तयोर्भौमोधिपतिः आदित्यस्यस्वोच्चमेषः तस्याधिपोभौमः मेषस्यसिंहनवमत्वादादित्यस्यस्वोच्चत्वादेक राशित्वंमेषस्यैकत्वाद्वृश्चिक
 स्यद्वितीयत्वाद्वौमः द्विराशयधिपोजातः तेनादित्यस्यमित्रं सिंहात्तंचमाष्टमौधन्विमीनौतयोरधिपतिर्जीवः सचोक्तस्थानद्वयस्याधिपतितादादित्यस्य
 मित्रं गुरुः सिंहाद्वितीयैकादशौकन्यामिथुनौतयोर्बुधः स्वामी तत्रद्वितीयस्थानस्योक्तत्वादेकादशस्यानुक्तत्वात् पठितैकराशयधिपत्वाद्गुह्योरवेमध्यमः
 सिंहात्षष्ठसप्तमस्थानेभकरकुंभौनोक्तौतयोरधिपत्यादादित्यस्यनैश्चरः शत्रुः सिंहाद्दशमंतृतीयैवृषत्तुले तयोरनुक्तयोःस्थानयोःराशयधिपत्वात्बुध
 आदित्यस्यशत्रुः एवंपरेः अथचंद्रस्य तथाचंद्रस्यवृषस्त्रिकोणस्तस्माच्चतुर्थस्थानंसिंहस्तस्याधिपः सूर्यः सएकराशयधिपोपिसद्वितीयस्यराशेर
 धिपत्यस्याभावाच्चंद्रस्यमित्रं वृषाद्वितीयोमिथुनः पंचमः कन्या तयोर्बुधः अधिपतिः सचोक्तस्थानद्वयस्याधिपत्वाच्चंद्रस्यमित्रं वृषात्सप्तमद्वादशौवृ
 श्चिकमेषौतयोर्भौमः स्वामी तत्रद्वादशस्योक्तत्वात्सप्तमस्यानुक्तत्वात्पठितैकराशयधिपत्वाद्द्वौमश्चंद्रस्यमध्यमः वृषादष्टमैकादशौधन्विमीनौतयोः
 गुरुः स्वामी तत्रैकादशस्थानस्यानुक्तत्वात् अष्टमस्योक्तत्वात्पठितैकराशयधिपत्वाज्जीवश्चंद्रस्यमध्यमः चंद्रस्यवृषउच्चः वृषात्षष्ठस्तुलानयोः शक्रो

वृन्दी
२०

धिपतिस्तत्र वृषस्योच्चलेनोक्तत्वात् षष्ठस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वाच्चंद्रस्यशक्रो मध्यमः वृषान्वमदशमो मकरकुंभो नयोः स्वामीशनिः तत्र नवमस्योक्त-
त्वादशमस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वात्सोरोः चंद्रस्य मध्यमः एवं चंद्रस्य अथ भौमस्य नद्यथा भौमस्य मेषास्त्रिकोणं मेषाच्चतुर्थस्थानस्य कर्कटस्याधिपश्चंद्रः स
एकराश्यधिपोपि सन्दितीयराशेरधिपत्याभावाद्भौमस्य मित्रं मेषात्पंचमस्य सिंहस्याधिपः सूर्यः स एकराश्यधिपोपि सन्दितीयराशेरधिपत्याभावाद्भौमस्य मित्रं मे-
षान्वमद्वादशो धन्विमीनो नयोर्जीवोधिपतिः सचोक्तस्थानद्वयस्याधिपत्याद्भौमस्य मित्रं मेषाच्चतुर्थस्थानस्य कर्कटस्याधिपतिस्तान् तयोर्बुधस्याधिपत्वाद्भौम-
स्य बुधः शत्रुः मेषाद्द्वितीयसमो वृषतुल्येतयोः शक्रः स्वामी तत्र द्वितीयस्योक्तत्वात्समस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वाच्चक्रो भौमस्य मध्यमः मेषाद्दशमैका-
दशमकरकुंभो नयोः सोरोधिपतिः भौमस्य मकरश्चन्द्रः तस्योक्तत्वादेकादशस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वात्सोरो भौमस्य मध्यमः एवं भौमस्य अथ बुधस्य
कन्यामूलत्रिकोणं तस्माद्वादशस्थानस्य सिंहस्याधिपतिः सूर्यः स एकराश्यधिपोपि सन्दितीयराशेरधिपत्याभावान्बुधस्य मित्रं सूर्यः कन्यायाः द्वितीयनवमोत्त-
रवृषो नयोः शक्रोधिपतिः सचोक्तस्थानद्वयस्याधिपत्वाद्बुधस्य मित्रं कन्यायाः एकादशस्थानस्य कर्कटस्याधिपतिश्चंद्रः तस्यानुक्तत्वाद्बुधस्य शत्रुः कन्यायाः तृती-
याष्टमो वृश्चिकमेषो नयोर्भौमोधिपतिः तत्राष्टमस्योक्तत्वाच्चतुर्थस्थानस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वात्भौमो बुधस्य मध्यमः कन्यायाश्चतुर्थसमो धन्विमीनो
नयोर्जीवोधिपतिस्तत्र चतुर्थस्योक्तत्वात्समस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वाज्जीवो बुधस्य मध्यमः कन्यायाः पंचमषष्ठो मकरकुंभो नयोः सोरोधिप-
तिस्तत्र पंचमस्योक्तत्वात्षष्ठस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वात्सोरो बुधस्य मध्यमः एवं बुधस्य अथ गुरोः जीवस्य धन्वोत्रिकोणं तस्मादष्टमस्थानस्य कर्कट-
स्याधिपतिश्चंद्रः स एकराश्यधिपोपि सन्दितीयराशेरधिपत्याभावान्जीवस्य मित्रं धनुषः पंचमद्वादशो मेषवृश्चिको नयोः भौमोधिपतिः सचोक्तस्थानद्वयस्या-
धिपतिस्तान् जीवस्य मित्रं धनुषो नवमस्य सिंहस्याधिपतिः सूर्यः स एकराश्यधिपोपि सन्दितीयस्य राशेरधिपत्याभावान्जीवस्य मित्रम् धनुषः पंचमद्वा-

धन्यो-
२

२०

दशोमेष्वथि कोतयोर्भौमोधिपतिः सचोक्तस्थानस्याधिपत्याज्जीवस्यमित्रं धनुषोद्वितीयत्तृतीयोमकरकुंभोतयोः सौरोधिपतिः तत्रद्वितीयस्योक्तत्वात्तृतीय
 स्थानुक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वात्सौरोज्जीवस्यमध्यस्थः धनुषः सप्तमदशमेमिथुनकन्येतयोर्बुधोधिपतिः स्थानद्वयस्थानुक्तत्वाद्गुरुर्बुधः शत्रुः धनुषः
 षष्ठेकादशस्थानेष्वतुल्येतयोः शक्रोधिपतिः स्थानद्वयस्थानुक्तत्वाच्छुक्रोऽगुरोः शत्रुः एवंजोवस्य अथशक्रस्य शक्रस्यतुल्यस्त्रिकोणं तस्मान्नव
 मद्वादशस्थानेमिथुनकन्येतयोर्बुधोधिपतिः सचोक्तस्थानद्वयस्याधिपतित्वाच्छुक्रस्यमित्रं तुलायाः चतुर्थपंचमोमकरकुंभोतयोरधिपतिः सौरः सचो
 क्तस्थानद्वयस्याधिपत्वाच्छुक्रस्यसौरः मित्रं तुलाद्वितीयसप्तमोवृश्चिकमेघोतयोर्भौमोधिपतिः तत्रद्वितीयस्योक्तत्वात्सप्तमस्थानुक्तत्वात्पठितैकराश्य
 धिपत्वाद्भौमः शक्रस्यमध्यस्थः तुलातृतीयषष्ठोधनिमीनोतयोर्जोवोधिपतिः तत्रमीनः शक्रस्योच्चस्योक्तत्वाद्धनुषोलुक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वाज्जी
 वः शक्रस्यमध्यस्थः तुलादशमः कर्कटस्तस्थानुक्तत्वाच्छुक्रस्यचंद्रः शत्रुः तुलादेकादशः सिंहस्तस्याधिपः सूर्यः एकराश्यधिपोपिसन्नद्वितीयराशौ
 राधिपत्याभावात् स्तस्यस्थानस्यानुक्तत्वाच्छुक्रस्यार्कः शत्रुः एवंशक्रस्य अथसौरस्य सौरस्यकुंभस्त्रिकोणं तस्मात्पंचमाष्टमोमिथुनकन्येतयो
 र्बुधोधिपतिः सचोक्तस्थानस्याधिपतित्वात्सौरस्यबुधोमित्रं सौरस्योच्चस्तुलाकुंभाच्चतुर्थनवमोवृषतुल्योतयोरधिपतिः शक्रः सचोक्तस्थानद्वयस्या
 धिपतित्वात्सौरस्यशक्रोमित्रं कुंभाद्वितीयैकादशोमीनधनिमीनोतयोर्जोवोधिपतिः तत्रद्वितीयस्योक्तत्वादेकादशस्थानुक्तत्वात्पठितैकराश्यधिप-
 त्वात्तस्यजोवोमध्यस्थः कुंभात्षष्ठः कर्कटस्तस्याधिपतिश्चंद्रस्तस्थानुक्तत्वात्सौरस्यचंद्रः शत्रुः कुंभात्सप्तमः सिंहस्तस्याधिपतिः सूर्यस्तस्थानुक्त
 त्वात्सौरस्यसूर्यः शत्रुः कुंभात्तृतीयदशमोमेष्वथि कोतयोर्भौमोधिपतिस्तयोरनुक्तत्वाद्भौमः सौरस्यशत्रुरिति १५ अधुनासत्योक्तेनैकद्व्येकानुक्त
 भगवानग्रहस्यसुतन्मध्यस्थशशून्शार्दूलविक्रीडितद्वयेनाह शत्रूमंदसितवि वि रवेरादित्यस्यमंदः सौरः सिद्धः शक्रः एतौद्वौशत्रूरिषू शशि

बृ-टी-
२१

जोबुधः समोमध्यस्थः नशत्रुर्नमित्रमुदासीनइत्यर्थः शेषाग्रहाश्चंद्रांगारकगुरुवोमित्राणीति तीक्ष्णांशरित्यादिशीतगोश्चंद्रमसः तीक्ष्णांशः सूर्यः हि
मरश्मिजोबुधः एतौद्वौसूतदोभिन्ने शेषाः सर्वएवभौमजीवशक्रसौराः समामध्यस्थाउदासीनाः जीवेदूष्णाकराइति कुजस्यभौमस्यजीवोबृहस्प
निः इंदुश्चंद्रः उष्णाकरः सूर्यः एतेसूतदोभिन्नाणि जोबुधः अरिः शत्रुः मिताकीशक्रसौरौसमोमध्यस्थाविति मित्रेसूर्यमिताविति सूर्योरविः
मिनः शक्रः एतौद्वौबुधस्यमित्रेसूतदोहिमगुश्चंद्रमाः शत्रुररिः अपरेन्येभौमगुरुसौराः समामध्यस्थाइति १६ सूरेरित्यादि सूरैर्बृहस्पतेः सौम्यो
बुधः सितः शक्रः एतावरीशत्रू रविस्ततः सौरौमध्यस्थः अपरेअन्येरविचंद्रभौमाः अन्यथाभिन्नाणीत्यर्थः सौम्याकीत्यादि शक्रस्यसौम्याकीबुधसौरौ

शत्रूमंदसितौसमश्चशशिजोभिन्नाणिशेषारवेस्तीक्ष्णांशर्हिमरश्मिजश्चसूतदौशेषाः समाःशीतगोः जीवेदूष्णाकराःकु
जस्यसूतदोज्ञोरिः मिताकीसमोभिन्नेसूर्यमितौबुधस्यहिमगुः शत्रुः समाश्चापरे १६ सूरैः सौम्यमितावरीरविस्ततोमध्योप
रेत्वन्यथासौम्याकीसूतदोसमोः कुजगुरुशक्रस्यशेषावरी शक्रज्ञौसूतदौसमः सूरगुरुः सौरस्यचान्येरयोयेप्रोक्ताः स्व-
त्रिकोणभादिषुपुनस्तमीमयाकीर्तिताः १७

सूतदोभिन्ने कुजोभौमः गुरुर्जीवः एतौद्वौसमोमध्यस्थौ शेषावादित्यचंद्रावरीशत्रू शक्रज्ञा-
वित्यादि सौरस्यशनेः शक्रज्ञौसितबुधौसूतदोभिन्ने सूरगुरुर्जीवः समोमध्यस्थः अन्येअपरे रविशशिभौमाः अरयः शत्रवः येप्रोक्ताइत्यादि
येमयास्त्रिकोणभादिषुपूर्वत्रिकोणभवना स्वांत्यधीधर्मपाइत्यादिग्रंथेनोक्तास्तएवेहप्रविभज्यपुनर्भूयः प्रकीर्तिताः उदाहरणत्वेनप्रदर्शिताइ
ति १७ एवंनैसर्गिकंमित्रामित्रमध्यस्थविभागमुक्ताधुनातात्कालिकंमित्रामित्रविभागं शादूलविक्रीडितेनाह अन्योन्येति अन्योन्यस्यपर

ग्र-यो-
२

२१

स्परमेतेषु धनादिषु स्थानेषु ग्रहस्य ग्रहाव्यवस्थितास्तत्काले जन्मनि यात्रायां विवाहे प्रभेवान् तस्मै सत्त्वदोमित्राणि भवन्ति धनस्थानं द्वितीयं व्ययस्थानं द्वादश-
मायस्थानं एकादशं सहजस्थानं तृतीयं व्यापारस्थानं कर्माख्यं दशमं बंधुस्थानं चतुर्थं एतेषु स्थानेषु यो ग्रहः स्थितः स यस्मात् ग्रहाद् व्यवस्थितस्तस्य सत्त्वदोमित्रं
भवति स च तस्यापि भवति यत्तु उक्तमन्योन्यस्येति स्वतुंग भवनेष्वेके इति एकैऽन्येषु न राचार्याः ग्रहस्य यस्योच्चे यो ग्रहः स्थितः स तस्य स्वोच्चस्थितिं मित्रमि-
च्छति ते च यवनेश्वरादयः तथा च तद्वाक्यं मूलत्रिकोणाद्धनधर्मबंधुपुत्रव्ययस्थानगता ग्रहेन्द्राः तात्कालिकास्ते सत्त्वदोमित्रं स्वोच्चे च यो यस्य विघ्नः पृथग्य-
इति एतदप्याचार्यस्य नाभिमेतं यस्मादनेनैव स्वल्पजातकैः उक्तं तत्काले च दशाय बंधुसहजस्वांत्येषु मित्रं स्थिता इति अरयस्त्वन्यथेति अन्यथा अन्येन

अन्योन्यस्य धनव्ययाय सहज व्यापार बंधुस्थितास्तत्काले सत्त्वदः स्वतुंग भवनेष्वेके रयस्त्वन्यथा ह्येका
लुक्तमपान् सत्त्वत्समरिपून्संचित्य नैसर्गिकान्स्तत्काले च पुनस्तुतानधि सत्त्वन्मित्रादिभिः कल्पयेत् १८

प्रकारेण ग्रहस्य ग्रहाव्यवस्थितास्तत्काले अरयः शत्रवो भवन्ति अन्योन्यमिति तद्यथा एकराशिगतः पंचमषष्ठसप्तमाष्टमनवमस्थानस्थ अतत्कालं श-
त्रुग्रहस्य ग्रहो भवति व्येकालुक्तमपानिनि पूर्वमेव दर्शितं द्वितीयमपानेकमपानलुक्तमपानं च मित्रमध्यस्थ शत्रून् नैसर्गिकान् शत्रून् मंदसिता वित्यादिना
ग्रथेनाक्तास्तान् संचित्य विज्ञाय ज्ञात्वा तत्काले जन्मादौ तानेवाधिसत्त्वन्मित्रादिभिरुपलक्षितान् कल्पयेत् तत्र धनादीनि मित्रस्थानानि तेषु नैसर्गिकसत्त्व-
त्स्थितो धि मित्रं भवति मध्यस्थो मित्रं शत्रुर्मध्यस्थ इति धनादि वर्जिते घन्येषु स्थितो नैसर्गिकसत्त्वन्मध्यस्थो भवति मध्यस्थः शत्रुः शत्रुरधि शत्रुरिति
अमुना ग्रहाणां चतुर्विधं बलम् स्थानदिक् चेष्टा कालबलारण्यम् १८ ३ ३ ३ ३ ३

तत्र नावत्स्थानदिग्बलं दोधकेनाह स्तोच्चसहृदिनि स्वग्रहणं मल्येकमभिसंबध्यते तत्र स्तोच्चे स्थितो ग्रहो बलवान् भवति तात्कालिकस्य सहृदो भिन्नस्थक्षेत्रे-
स्थितो बलवानेव स्वत्रिकोणे आत्मीये मूलत्रिकोणे स्थितः स्वनवांशो स्थितः स्वग्रहे स्वराशातु पगतः ग्रामो बलवानेव एतेषामन्यतमे व्यवस्थितो ग्रहः स्थानब-
ल युक्तो भवति अत्रार्कस्य भिहः स्वत्रिकोणं तदेव ग्रहं क्षेत्रम् चंद्रस्य दृष्ट उच्चः स एव त्रिकोणं भौमस्य मेषः त्रिकोणं तदेव स्वक्षेत्रं बुधस्य कन्या उच्चः सैव मू-
लत्रिकोणं स्वक्षेत्रं च गुरोः धन्वी त्रिकोणं तदेव स्वक्षेत्रं शक्रस्य तुला त्रिकोणं तदेव स्वक्षेत्रं सौरस्य कुंभ त्रिकोणं तदेव स्वक्षेत्रं एतेषामाचार्येण विशेषोक्तः
अस्माभिरन्यहोराशास्त्रादानीय शिष्यहिताये ह लिख्यते तथा च मारावत्याम् विंशतिरंशाः सिंह त्रिकोणमफरेस्व भवनमर्कस्य उच्चं भागत्रितयं दृष्टमिंदोः
स्या त्रिकोणमपरे शाः द्वादश भागामेषे त्रिकोणमपरे स्वभंतु भौमस्य उच्चफलं कन्यायां बुधस्यानित्यं शर्केः सदा चित्यं परतस्त्रिकोणजाते पंचभिरंशैः

स्तोच्चसहृत्स्वत्रिकोणनवांशैः स्थानबलं स्वग्रहो पगतं च दिक्षु बुध्यांगिरसौरविभौमोसूर्यसतः सितशीतकरोच १९

स्वराशिजं परतः दशभिर्भागैर्जीवस्वत्रिकोणफलं स्वभंपरं चापे शक्रस्य तु तथ्योशास्त्रिकोणमपरे दृष्टे स्वराशिश्च कुंभो त्रिकोणनिजमेरविज-
स्यरवेर्यथा सिंह एतदर्याचतुष्टयम् दिक्षु बुध्यांगिरसावित्यादि प्राच्याद्यासत्तनसृष्टिदिक्षु क्रमाद्बुधादयो बलिनो भवन्ति तत्र पूर्वस्यां बुध्यांगि-
रसो जज्जीवो बलिनो भवतः लुग्रस्थावित्यर्थः दक्षिणस्यां रविभौमोसूर्यो गारकौ दशमस्थावित्यर्थः पश्चिमायां सूर्यसतः शनिः सप्तमस्थाद-
त्यर्थः उत्तरस्यां सितशीतकरो शक्रचंद्रौ चतुर्थे स्थावित्यर्थः योग्रहो यत्र बली सतस्मात्सप्तमस्थानस्थो विबलो भवति मध्येनुपानत उद्धमिति
सर्वत्रेयं परिभाषा ग्रहाणामुच्चनीचप्रविभागैराशीनां दिग्बलमविभागोपि तथाच यवनेश्वरः गुर्वेदवौ पूर्वविलग्रसंस्थौ न भस्थलस्थौ च-

दिवाकरासौ सौरोथवाशक्रनिशाकरोत्तुलेस्थितावन्यबलौ भवेतामिति अन्यबले ग्रहाणामंतरेण पातत इत्येवमुक्तं एवमुक्तः एतद्ग्रहाणां दिग्बलमुच्यते १९ अ
धुना चेष्टाबलंदोधकेनाह उदगयनेति भक्रादिराशिषट्कमुत्तरमयनं कर्कटादिराशिषट्कं दक्षिणमयनमिति उदगयने उत्तरायणे राविशीतमयूरवौ सूर्यचंद्रमसौ
बलिनो भवतः परिशेषः भौमबुधगुरुशुक्रसौराः वक्रगाविपरीतगतयो बलिनो भवन्ति तथाच समागमगाश्चंद्रेण सहिता बलिन एव चंद्रेण संयोगो ग्रहाणां
समागमशब्दवाच्यः रविणा सहः समयो भौमादीनां परस्परं युद्धं उक्तं चाचार्यविष्णुचंद्रेण दिवसकरेणास्तमयः समागमः शीतरश्मिसहितानां कुसुतादी
नां युद्धं निगद्यते न्योन्ययुक्तानामिति विपुलकरा इति विपुलाः करा ये पांते विपुलकराः विस्तीर्णरश्मयो बलिनो भवन्ति शीयकेंद्रे द्वितीयतृतीयपदस्थेय

उदगयने रविशतमयूरवौ वक्रसमागमगाः परिशेषाः विपुलकरा युधि चोत्तमसंस्थाश्चेष्टित
वीर्ययुताः परिकल्प्याः २०

हस्यविपुलकरत्वं प्रायः संभवति वक्रासन्नत्वात् युधिसंश्रमे चोत्तरसंस्था बलिन एव कुसुतादीनां यु
द्धमित्युक्तं तत्रयः उत्तरदिग्भागसंस्थितो जयी सच बलवान् उत्तरसंस्थित्वमत्रोपलक्षणार्थं यस्ते जयी स एव बलवान् तत्रैतज्जयलक्षणं दक्षिणादिकस्थः पु
रुषो वेपथुरप्यसन्निवृत्ततनुः अधिकूटो विह्वतो निःप्रभो विवर्णश्चयः सजितः उक्तविपरीतलक्षणसंपन्नो जयगतो विनिर्दिष्टः विपुलः स्मिग्धो युनिमान्
दक्षिणादिकस्थोपि जययुक्त इति एतच्छुक्रस्य प्रायः संभवति यस्मात्सुलिशाचार्यः सर्वैजयिन उदक्स्थादक्षिणादिकस्थो जयी वाक्र इति एतच्चेष्टाबलम्
एषामन्यतमेन संयुक्तश्चेष्टाबलसंयुक्तो भवति २० अ

अधुनाग्रहाणां कालबलं नैसर्गिकबलं च मालिन्याह निशाति शशिकुजसौराश्चंद्रभौमशानयः निशिरात्रोर्वीर्यवंतौ बलिनः ज्योबुधः सर्वदा सर्वस्मिन्काले नि-
शिदिने च बली अन्ये परेरविगुरुमिता अहिदिने बलिनः क्रूराः पापाः प्रागुक्ताः बहुलपक्षे दृष्ट्या पक्षे बलिनः सौम्याः शक्रग्रहाः सितगताः शक्रपक्षे बलिनः
दृष्ट्या पक्षे चंद्रमा अपि क्रूरो बलवान् भवति यस्माद्यवने श्वरः मासे तु शक्रे प्रतिपत्त्यवृत्तेः पूर्वशशी मध्यबलोदशाहे श्रेष्ठो द्वितीयेऽत्यबलस्तृतीये सौम्यैरु-
दृष्टो बलवान् सदेवेति सितगताः शक्रपक्षे स्थिताः सौम्याः बलिनः द्ययनेति प्रमाणं यस्य द्ययनं तत्तु वर्षं स्ववर्षे आत्मीयवर्षे यो ग्रहो यत्र वर्षे धिपतिः स-
तत्र बलवान् स्वदिवसे आत्मीयवासरे स्वहोरायां कालहोरायाम् तथा स्वमासे यस्मिन्मासे योऽधिपतिः स तत्र बली द्ययनदिवसहोरा मासनां ये धिपतय-
स्ते र्यहेः कालबलोपेते रूपलक्षणीयं ते कालबलोपेता इत्यर्थः केचिद्ध्ययनदिवसहोरा मासपैरिति पठन्ति अन्ये स्वदिवससमहोरा मासगैरिति पठन्ति

निशि शशिकुजसौराः सर्वदा ज्योहिचान्ये बहुलसितगताः स्युः क्रूरसौम्याः क्रमेण द्ययनदिवसहोरा मासपैः कालवीर्यं शक्रबु-
गुशक्रसाद्या दृष्टिर्नोर्वीर्यवंतः २१ एषः सापराधः पाठः एतेषु कालेषु सर्वे एव बलिनो भवन्ति एतत्तु ग्रहाणां कालवीर्यं एषामन्यतमेन संयु-

क्तः कालबलसंपन्नो भवति शक्रबुगुशक्रसाद्या इति शादयो वर्णाः येषां शकार आद्यस्ते शाद्याः शकाराद्यः शनैश्चरः सर्वेभ्यो बलहीनः रुकाराद्योरु-
धिरः सौमः शनैश्चरा इत्येव बुकाराद्यो बुधः सभौमा इत्येव गुकाराद्यो गुरुः स बुधा इत्येव शक्राद्यः शक्रः स जीवा इत्येव चकाराद्यश्चंद्रः स
शक्रा इत्येव सकाराद्यः सविता सचंद्रा इत्येव एतद्ग्रहाणां नैसर्गिकबलं यस्मादनेनैव स्वव्यजानके उक्तं मंदारसौम्यवाक्येति सितचंद्राकार्यथोत्तरं
बलिनः नैसर्गिकबलमेतद्बलसाम्ये स्यादधिकंचिन्तेति यत्र ग्रहाणां ग्रहयोर्वीर्यबलसाम्यं भवति तन्न स्याद्बलाधिक्यम् अधिवीर्यवत्ताज्ञेयेति अत्राचार्ये

णचतुःप्रकारस्य ग्रहाणां बलस्य तच्चास्माभिः शिष्यहितहेतवेऽन्यथास्त्रास्त्रिष्यते तथाच सारावल्यां उच्चबलेन समेतः पराविभूतिं ग्रहः प्रसाधयति
 स्वत्रिकोणबलः पुसांसाचित्यं बलवतित्वं वा स्वर्क्षबलेन च सहितः प्रमुदितधनधान्यसंपदाक्रान्तं मित्रप्रबलसंयुक्तोजनयति कीर्त्यान्वितं पुरुषं
 तेजस्विनमतिस्फुरितं स्थिरविभवं नृपाच्चलब्धधनं स्वनवांशकबलयुक्तं करोति पुरुषं प्रसिद्धं च सूक्ष्मजातके उक्तं बलवाभिप्रस्वग्रहोच्चन
 वांशके क्षीयितः शत्रुभैत्र्यापि चंद्रसितौ स्त्रीक्षेत्रे पुरुषक्षेत्रे उपगाः शेषा इति तत्र शत्रुप्रहृष्टस्य फलं तावत् शत्रुप्रदर्शनबलसहितः पुरुषं कुर्यादनुान्वितं
 रव्यातं सप्तमं प्रधानमस्ति वलं सूरूपदेहं च सौम्यं च पुंस्त्रीभवनबलेन च करोति जनपूजितं कलाकुशलं पुरुषं प्रसन्नचित्तं कल्पं परलोकप्रीरुचं
 आशाबलसमवेतो नयति स्वदिशं भस्वरः पुरुषं नीत्वा वस्त्रविभूषणवाहनसौख्यान्वितं कुरुते क्वचिद्राज्यं क्वचित्पूजां क्वचिद्रव्यं क्वचिद्यशः ददा-
 तिविहगश्चित्रं चेष्टावीर्यसमन्वितः वक्रिणस्तु महावीर्याः शत्रुभाराज्यमदाग्रहाः पापाव्यसनदाः पुसां कुर्वन्ति च वृथाटनं स्वस्थशरीरसमागमसू-
 रवमाहवजयबलेन विदधाति शत्रुप्रभृतं विहगं दोराज्यं च विनिर्जितारातिं रात्रिदिवा बलपूर्णे भूगजलाभेन शौर्यपरिवृद्ध्या मलिनयति तेऽपि
 स्तंभं चैतौ नरः प्रकटः द्विगुणं द्विगुणं दद्युर्वैषाधिपमासदिवसहोरेषाः कुर्युर्द्वयासौख्यं स्वदशासूयनं च कीर्तिं च पक्षबलादिपुनः शरत्कांवर-
 हस्ति संपदं दद्युः स्त्रीकनकभूमित्वाभकीर्तिं च शशांकधवलतरां सकलबलभारभरितानिर्मलकरजालभासराः सततं राज्यं ग्रहाविदद्युः सौख्यं
 च मनोरथातीतं आचारसौख्यं शत्रुप्रशोचं युताः सूरूपाः तेजस्विनः कृतविदो हि जदेवभक्ताः स हस्त्रमाल्यजनभूषणसंप्रियाश्च सौम्यग्रहेर्ब-
 लयुतैः पुरुषा भवंति लुब्धाः कुकर्मनिरतानि जकार्यनिष्ठाः पापान्विताः सकलहास्यतमो भिभूताः क्रूराः शठावधरतामलिनाः कृतग्राः पापग्रहेर्बल्यु-
 तैः पिशनाः कुरूपाः पुराशिष्यग्रहेर्द्वैधीराः संग्रामकांक्षिणो बलिनः निस्नेहाः स्रकठोराः क्रूरामूर्खाश्च जायन्ते युवतिभवनेषु च मृदवः संग्राम-

भीरवः पुरुषाः जलकुसुमवस्त्रनिरताः सौम्याः कलहैः ससंयुक्ता इति एतत्सर्वं सगमं इति प्रहृत्य लविरचितायां हहज्जातकविहृतौ ग्रहयोनिभे-
दाध्यायो द्वितीयः २ अथातो वियोनिजन्माध्यायो व्याख्यायते कः पुनः स वियोनिजन्मो लुच्यते विविधवियोनिजन्मनां तिर्यक्पक्षिस्थावरादी-
नामुत्पत्तिर्वियोनिजन्मो लुच्यते तत्र प्रष्टुः सकाशाज्जातककालं प्रश्नकालं वा विज्ञाय वियोनिजन्मानि श्रयज्ञानं भवति तत्र वसंततिलकेनाह कू-
रग्रहैः स्रबलिभिरिति चंद्रोपगद्गिरसभागे समानरूपमिति चंद्रमा उपगतो व्यवस्थितो यस्मिन् गद्गिरसभागे द्वादशभागे तत्समानरूपं तत्सदृशं
रूपं सत्त्वमाणि नं वियोनिजन्मानं वदेत् सच्चद्गिरसभागो यदि वियोनि संज्ञो भवति सच्चंद्राक्रान्तो द्वादशभागो यदि वियोनि संज्ञस्तदैवं वदेन्नान्यथेति

कूरग्रहैः स्रबलिभिर्विबलैश्च सौम्यैः क्लृबे चतुष्टयगते तद्देवक्षणाद्वा
चंद्रोपगद्गिरसभागसमानरूपसत्त्ववदेद्यदि भवेत्स वियोनि संज्ञा १

तत्र मेषद्वादशभागव्यवस्थिते चंद्रमसि मेषारव्यस्य वियोनिजन्मज्ञातव्यं अजादेः छागादेः एवं हृषद्वादशभागव्यवस्थिते हृषारव्यस्य माहिषादेश्च
कर्कटद्वादशभागव्यवस्थिते कुलीरादेः सिंहद्वादशभागव्यवस्थिते सिंहर्षापिच्छगालश्वानमार्जारादिसत्त्वानां जन्म वृश्चिकद्वादशभागव्यवस्थिते
सर्पकीरादेः धनुर्धरद्वादशभागो द्वितीयार्थे व्यवस्थितेः श्वगर्दभजन्म मकरद्वादशभागे पूर्वार्थे व्यवस्थिते मृगजन्म अपरे मंडुकादेर्जलचरमाणि न
इच्छन्ति मीने मीनस्यैव किमेतावतैव वियोनिजन्मानि श्रयनेत्याह कूरग्रहैरित्यादि कूरग्रहैरादित्यांगारकशनेश्चरैर्बुधेन चतुर्दशमेन युक्तेन क्षीणे
न चंद्रमसा एतैः स्रबलिभिरिति बलसंयुक्तैः सौम्यैः शक्रग्रहैः कूरैरपरिशिष्टैर्विबलैर्वार्यरहितैः क्लृबेश्चनेश्चरे बुधे वा चतुष्टयगते केंद्रस्थे एको वि

योनिजन्मयोगः तदवेक्षणाद्वा चंद्रमसिप्रदर्शितवियोनिजन्मद्वादशभागव्यवस्थिते क्रूरैर्बलपुक्तैः सौम्यैः विबलैर्हीनबलैर्यत्रतत्रावस्थितेन बुधेन शनैश्चरेण वाल्मेहैवियोनिजन्मज्ञाने द्वितीयो योगः अर्थादेव द्विपदद्वादशभागव्यवस्थिते चंद्रमसिपूर्वोक्तयोगाभावे द्विपदजन्मतथाच सारावल्याम् क्रूरैः सबलसमेतैर्विबलैः सौम्यैर्वियोनिभागगते चंद्रेज्जशनिके द्वे तद्दीक्षिते चोदये वियोनिः स्यात् मेपेशशीतदंशो छागादिप्रसवमाहुराचार्याः गौमहिषाणाम् गौंशेनररूपाणां तृतीये शो तत्रचतुर्थे भागे कूर्मादीनां भवेदुदकजानां व्याघ्रादीनां परतः परतो ज्ञेयं नराणां च वणिगंशेनररूपा वृश्चिकभागे तथा भ्रजंगाद्याः खरतुरगाद्यानवमे मृगशिरिनां स्थाने तथा दशमे ज्ञेयाश्चतत्रविविधा वृक्षास्तृणजातयश्चित्राः एकादशे च पुरुषाजलजानां विधाश्च

पापाबलिनः स्वभागगाः पारक्ये विबलाश्च शोभनाः लग्नं च वियोनि संज्ञकं दृष्ट्वात्रापि वियोनिमादिशेत् २ क्रियः शिरोवक्रगले वृषो न्ये पादां सकंष्टु मुरोथ पाश्वे कुक्षिस्तपानां ध्यथ मे द्मुक्षोस्मि क्पुच्छमित्याह चतुष्पदांगे ३

त्ये श्वमार्जारमूषकादीनां संख्याज्ञानं श्वप्रभृतीनां भ्रमवेयावंतो द्वादशांशकालये तावंति वदेत्प्राज्ञः पुंस्त्रीसंज्ञान्यपत्यानि १ अथ वियोनिजन्मज्ञानयोगो नरं वैतालयेनाह पापा इति चंद्रोपगहिरसभागसमानरूपमित्यनुवर्तते पापाः क्रूराग्रहाः प्रागुक्ता बलिनः सबलाः न केवलं यावत्स्वभागगाः स्वनवांशस्थाः भागग्रहणेनेहनवांशक एव ज्ञानव्यः शोभनाः सौम्यग्रहाः प्रागुक्ताः पारक्ये परनवांशके विबला वीर्यरहिता व्यवस्थिताः लग्नं तात्कालिकं च यदिवियोनि संज्ञकं भवति तदात्राप्यस्मिन्नपयोगे चंद्रोपगहिरसभागसमानरूपं सत्वं जातमिति वदेत् २ अथ वियोनावपि चतुष्पदानां प्राधान्ये नोपयोगित्वान्न दंगविभागं राश्यात्मकमुपजातिकयाह क्रिय इति क्रियो मेपश्चतुष्पदानां शिरस्तदुपलक्षितमित्यर्थः वृषो वक्रगले क्लं मुरवं गलं कं-

बलं वृषः अन्येभिश्चुनादयो यथाक्रमं पादादिभिश्चुनः पादांसकंपादौ पूर्वपादावंसौ स्कंधौ पृष्ठं कर्कटः उरो वस्त्रः सिंहः अथ शब्द आनंत र्ये पाश्वर्ये पाश्वर्यं यंकन्या कुक्षिद्वयं तुला अपानं गुदो वृश्चिकः अंभी पश्चिमपादौ धन्वा अथ शब्दोपाद पूर्णं मेंदं लिंगमुक्तौ वृषणौ मकरः स्फिजौ कुंभः पुच्छं लांगूलं मीन इति शब्दः प्रकारे केचिच्चतुष्पदांगे राशि विभागमाहुः आहंति ब्रुवंत्याचार्या इति वाक्याध्याहारः चतुष्पदग्रहणमुपलक्ष्यणार्थं पक्षिणामप्येवं तेषां पूर्वपादस्थाने पक्षपाली शेषं सामान्यं प्रयोजनं राश्युपलक्षितं गवर्णोपपातादेर्विज्ञानमिति ३ अथ वियोनिवर्णज्ञानं वैश्वदेव्याह लयांश इति लयेन ग्रहेण योगो यस्तत्र व्यवस्थितस्तस्य यो वर्णः प्रागुक्तः वर्णास्ताम्रसितातिरक्तहरिता इत्याद्याः तं वर्णं वियोनौ सत्वजातेव देत्

लयांशकाद्ग्रहयोगेक्षणाद्वा वर्णान्वदेद्वलयुक्ताद्वियोनौ दृष्ट्या समानान् प्रवदेत्त्वसंख्ययारेरवां वदेत्समसंस्थेऽप्यष्टौ लूतनष्टादौ वा ईक्षणाद्देति अथ लयेन कश्चिद्ग्रहो भवति तदा येन ग्रहेण लयांशो दृश्यते तस्य यो वर्णस्तं वदेत् अथ लयेन केनचिद्युतं दृष्टं भवति तदा लयांशकात् लये यद्राशिनवांशको दयो भवति तद्राशिवर्णं रक्तः श्वेत इत्यादिकवा वदेत् दृष्ट्या समानानिति अथ बहुभिर्ग्रहैर्लयांशयुतं दृष्टं भवति तदा बहुनेव वर्णान्वदेत् तत्रापि यो वीर्यवान्सबलस्तद्वर्णं बाहुल्यं यदुक्तं बलयुक्तात् इति अथ स्वस्वामिना युतदृष्टस्य राशोः संबंधिनवांशको दयो लयांशो भवति तदा तद्वर्णमिव वदेत् यत्र यो ग्रहो वियोनौ यस्मिन्नेव व्यवस्थितस्तत्रात्मीयवर्णं करोति एतत्कुतो लब्धं समसंस्थानगतेः ग्रहेर्बलवद्ग्रहवर्णं पृष्ठे वियोनौ रेखां वदेत् तथा च सारावल्याम् मेषादिभिरुदयस्थैरेषोर्वीग्रहयुतेऽप्यष्टौ स्वगृहांशकसंयोगाद्दिग्दाहर्णान् परोशके चक्षान् १ समसंस्थाः कुर्युः पृष्ठे रेखांस्ववर्णसमा वीक्ष्य ते यावंतो वियोनिवर्णोऽश्नतावंताः २ बलदीप्तो गगनचरः करोति वर्णं वियो-

नानाम् पीतं करोति जीवः शशीसितं भार्गवो विचित्रं च ३ रक्तौ दिनकररुधिरौ रविजः कृष्णं बुधः शबलं स्वेराशौ परभागे परराशौ स्वेन वांशकेति षट् ४
 पश्यन् ग्रहो विलयं स्ववर्णवर्णतदा कुरुते ४ अधुना पक्षिणो जन्मज्ञानं वांशस्थेनाह रवगेति रवगेदृक्काणः पक्षिद्रेक्षाणस्तत्र पक्षिद्रेक्षाणो
 मिथुनद्वितीयः सिंहः प्रथमः तुलाद्वितीयः कुम्भः प्रथमः एषामन्यतमद्रेक्षाणोऽदयति शनैश्चरेद्वीक्षणयोगसंभवाः यथाक्रमं विहगाः पक्षिणः स्थ
 लांबुजाः संभवन्ति पक्षिद्रेक्षाणेशनैश्चरेण युते दृष्टे वा स्थलजपक्षिणो जन्मवक्तव्यं एवमिदुना युते दृष्टे वा जलजानां पक्षिणां जन्मद्विनि एकोऽय
 गः अवलये प्रथमदशकभागे यो ग्रहः स्थितः प्रथमद्रेक्षाणस्थः ततः परमन्यस्मिन्दशके द्वितीयद्रेक्षाणस्थः ततः परमन्यस्मिन्दशके तृतीयद्रेक्षा

रवगेदृक्काणो बलसंयुतेन वाग्रहेण युक्ते चरभांशकोदये बुधां
 शके वा विहगाः स्थलांबुजाः शनैश्चरेद्वीक्षणयोगसंभवाः ५

लाञ्छेकं न वांशकप्रमाणं परिकल्प्यं ग्रहस्थिति रन्वेष्ट्या सर्वराशिष्वियं परिभाषा बलसंयुतेन वाग्रहेण युक्ते चरभांशकोदये यस्य तस्य लग्रस्य च
 रनवांशकोदये बलसंयुतेन वाग्रहेण संयुक्ते तथेति ते शनैश्चरयुते दृष्टे स्थलजानां पक्षिणां जन्मचंद्रयुतदृष्टे जलजानां पक्षिणां जन्मज्ञानं द्विती
 यो योगः बुधांशके वेति बुधनवांशके मिथुनकन्ययोरन्यतमे तात्कालिकस्य लग्रस्योदिते तस्मिंश्च बलवद्ग्रहसंयुक्ते शनैश्चरयुतदृष्टे स्थलजा
 नां जन्म चंद्रयुतदृष्टे जलजानां भिति तृतीयो योगः एते शनैश्चरस्येदो वांशयोगे क्षणेन वा संभवन्तीति तथा च सारावल्याम् विहगोदितदृ
 क्षाणो ग्रहेण बलिना युते चरभांशो बुधांशो वा विहगाः स्थलांबुजाः शनिशशीक्षणाद्योगान् ५ ६ ७ ८ ९

ह-टी
२६

अधुना वृक्षजन्मज्ञानं वसंततिलकेनाह होरेति होरा लघुं दंतुश्चंद्रः सूरिर्जीवः रविरादित्यः एतेर्विबलेर्वीर्यरहितैः प्रष्टानरूपां वृक्षाणां जन्म पृच्छ
निदिति वक्तव्यम् तत्राप्यं विशेषः तोयस्थल इति तत्र तरुभवो वृक्षजन्मकिं तोये जले स्थले निर्जले चेति तत्प्रभेदस्तद्विक्त्योः शाकतो न वा शाकविहितः
तत्र परराश्यं शाकोदये तोयसमीपजान् वृक्षान् नूपजान् तोयराशयः कर्कटमकरपञ्चार्द्धमीनाः एते रनूपजवृक्षजन्मोतिज्ञानं इतरराश्यं शाकोदये-
स्थलवृक्षजन्मज्ञानं तत्रापि संख्येयं लघ्याद्ब्रह्म इति उदितांशैः स्थलचारी जलचारी वा भवति तदधिपतिर्यावत्संख्यराशौ लघ्याद्व्यवस्थितस्ता-
वंत एव संख्यास्तरवो वृक्षाः स्थलजा जलजा वा वक्तव्याः अत्राप्यं शाकपतिवशाद्व्यवस्थिता युदीयविधिना द्वित्रिगुणत्वं वाच्यं स्वतुंगवक्रोपग-
होरेन्दुसूरिरविभिर्विबलैस्तत्तरूपां तोयस्थले तरुभवोः शाकतः प्रभेदः लघ्याद्ब्रह्मः स्थलजलक्षपतिस्तु यावां
स्तावंत एव तरवः स्थल तोयजानाः ६ तैस्त्रिसंगुणं द्विरुत्तमस्वांशकभागैरिति अत्राद्वित्रिगुणत्वे मास्वेयावंत्योगणनाभ-
वति तावंत्यः कार्य इत्यागमुविदः तथान्वसारावल्याम् लघ्यार्कजीवचंद्रैर्बलैः शेषेऽथ मूलयोनिः स्यात् स्थलजलभवविभागा वृक्षादीनां
प्रभेदकराः स्थलजलयो गोलघायावतिराशौ तु नेपि नावंतः द्वित्रिगुणत्वे तेषामा युदीयप्रकारोक्तं ६ अधुना स्थलजलजानां संशस्वामिव-
शा वृक्षाणां विशेषज्ञानं मदाक्रान्त्याह अतः साराभिति रविः सूर्यो शाकपतिरतः सारान् मध्यहृदन् शिंशपादीन् वृक्षान् जनयति उत्पाद-
यति सूर्यसूनु राकिर्दुर्भगा नृहृद्भनसौरप्रिया नृकुशप्रभृतीन् जनयति तुहिनकिरणश्चंद्रः क्षीरोपेता न्मक्षीरान् इक्षुप्रभृतीन् जनयति
भौमः कुजः कटकाद्यान् कटकबहुलान् वदि रमभृतीन् जनयति वागीशज्ञाविति वागीशो ब्रह्मस्यतिः ज्ञोबुधः एतौ द्वौ यथा संख्येन सप्त

विज.
३

२६

लविफलान् वृक्षान् जनयतः तत्र बृहस्पतिः सफलानाम् वृक्षप्रभृतीन् बुधो विफलान् येषां लोके पुष्पमेवोपयुज्यते न फलानि तान् जनयति शक्रः
 पुष्पवृक्षान् मालत्यादीन् जनयति इंदुश्चंद्रः भूयः पुनः स्निग्धान् सविक्कणान् धवदेवदारुप्रभृतीन् जनयति भूमिपुत्रो गारकः कटुकविटपा
 न् भल्लान् कम्पभृतीन् जनयति अत्रोपभयजनि तृत्वनिर्देशाच्चंद्रभौमयोर्विकल्पनादेशः ७ अथ भूत रुशभाशुभज्ञानं संख्या च वंशस्थेना
 ह शभोशभर्क्षेति स एव स्थलजलांशपतिर्यहः शभस्तत्कालमशभर्क्षेण पश्यहराशौ व्यवस्थितो भवति तदा रुचिरतरुं शोभनं वृक्षं कु
 भूमिजमशोभनभूमिजातं वदेत् अन्यथा विपर्यये विपरीतं वृक्षं करोति अंशपतिरशभस्तत्कालं शभग्रहराशिस्थो भवति तदा अशोभ-

अंतःसारां जनयति रविर्दुर्भगान् सूर्यस्तनुः क्षीरोपेतान् तुहिन किरणः कंदकाद्यांश्च भौमः वागीशजौ सफलविफलात्पुष्प
 वृक्षांश्च शक्रः स्निग्धानिंदुः कटुकविटपान् भूमिपुत्रश्च भूयः ७ शभोशभर्क्षे रुचिरं कुभूमिजं करोति वृक्षं विपरीत-
 मन्यथा परांशके यावति विच्युतस्वकाद्भवति तुल्यास्तरवस्तथाभिधाः ८ न वृक्षं शोभनभूमिजातं वदेत् अर्थादेव शभग्र

हे शभस्त्रे स्थे शभं वृक्षं शोभनभूमिजातं वदेत् अशभग्रहे अशभस्त्रे स्थे अशोभनवृक्षमशोभनभूमिजातं वदेत् परांशके यावतीति
 स्वस्थलजलांशपतिर्यहः स्वकादात्मीयादंशकाद्विच्युतश्चलितो यावत्संख्ये परनवांशके व्यवस्थितः स्वमंशमतिक्रम्य यावत्संख्ये परनवांशके
 वर्तते तत्तुल्यास्तत्संख्यास्तथोक्तस्तज्जातीयाश्च तरवो वृक्षा भवन्ति तावन्त एव स्थलजा जलजा वा तरवः प्राक्संख्यया त्वथ चेति तत्र पुनः संख्या
 करणाद्विकल्पेनादेश इति तथा च सारावल्याम् स्वांशात्परांशगामिषु यावत्संख्या भवन्ति तावन्तः स्थलजा वा जलजा वा तरवः प्राक्संख्यया प्रव-

बृ-री
२७

देदिति = इति श्रीभट्टोत्पलविरचितायां बृहज्जातकविहृत्तौ वियोभिजन्माध्यायस्तृतीयः ३ अथातो निषेकाध्यायो व्याख्यायते तत्रादावृत्तौ स
निगर्भाधानमित्यतः ऋतुनिरूपणमृतावपि स्त्री पुरुषसंयोगज्ञानं वंशस्थेनाह कुजेंदुहेतुरिति कुजोभौमः इन्दुश्चंद्रः तौ हेतूकारणं निमित्तं
यस्य रजसः तत्कुजेंदुहेतुप्रतिमासं मासं मासं प्रतीतिप्रतिमासं स्त्रीणां प्रतिमासं मार्तवं कुजेंदुहेतुप्रतिमासं ग्रहणेन प्रथमोद्भूत रजो निवृत्तिं द
र्शयन् गर्भग्रहणक्षममार्तवं प्रदर्शयति ऋतौ भवमार्तवं कथमित्याह गते तु पीडर्क्षमनुष्णादीधिताविति अनुष्णादीधितोशीतमयूरवे
चंद्रे पीडर्क्षगते प्रवृत्तत्वात् स्त्रीणामनुपचयग्रहाश्रिते भवार्तवकारणं भवति अर्थादेव यदि चंद्रः कुजसंहृष्टो भवति एतदुक्तं भवति स्त्रियो

इति श्रीभट्टोत्पलविः बृहज्जातकविहृत्तौ वियोभिजन्माध्यायस्तृतीयः ३ कुजेंदुहेतुप्रतिमासं मार्तवं गते तु पीडर्क्षमनुष्णादी
धितो अतो न्यथास्थे शभपुं ग्रहक्षितनरेण संयोगमुपोतकामिनी १

केण दृश्यते तदा गर्भग्रहणक्षममार्तवहेतुर्भवति अन्यत्र बालवृद्धातुरवं ध्याप्यः अत्र च बादरायणः स्त्रीणां गतोऽनुपचयर्क्षमनुष्णरशि
संहृश्यते यदि धरातनयेन तासां गर्भग्रहार्तवमुशतितदानवं ध्यावृद्धातुराल्पवयसामपि चैतदिष्टं १ तथा च सारावल्याम् अनुपचय
राशि संस्थे कुमुदाकरबंधवेरुधिरदृष्टे प्रतिमासं युवतीनां भवति हरजो ब्रुवंत्येके इन्दुर्जलं कुजोऽग्निर्जलमयं त्वग्निरेव पित्तं स्यात्
एवं रक्ते क्षभिते पित्ते न रजः प्रवर्तते स्त्रीषु एवं यद्भवति रजो गर्भस्य निमित्तमेव कथितं तत् उपचयसंस्थे विफलं प्रतिमासं दर्शनं तस्य
एवं गर्भग्रहणयोग्यमार्तवं प्रदर्शयति स्त्री पुरुषसंयोगसंभवासंभवो प्रदर्शयति अतो न्यथास्थ इति अतो न्यथा अस्मादुक्तप्रकारादन्यथास्थे

वि-ज
३

२७

विपर्ययस्थे चंद्रमसि तत्रोक्तविपर्ययस्थः पुरुषजन्मराशेरुपचयस्थश्चंद्रमाद्यदि भवति तस्मिन् शक्रभेन सौम्येन पुंयहेण गुरुणे सिते दृष्टे काभिनी
 स्त्रीनरेण पुरुषेण सहसंयोगं मैथुनमुपैति गच्छतीति वक्तव्यम् नन्वत्रातो न्यथा स्थ इति स्त्रिया उपचयस्थः कस्मान्न व्याख्यायते अयुक्तमेतत्
 प्राधान्यात् पुरुषस्यैव यस्माद्वा दरायणः पुरुषोपचयगृहस्थो गुरुणा यदि दृश्यते हिममयूरवः स्त्रीपुरुषसंयोगतदावदेदन्यथानैवमिति सा-
 रावलीकारेण सामान्येनोक्तं तद्यथा उपचयभवने शशीभूतदृष्टो गुरुणा सत्त्वं द्विरथ वा सौपुंसां करोति योगं विशेषतः शक्रसंदृष्टः कस्मि-
 न्कालेयं विचारः उच्यते चतुर्थदिने स्नातायां तथामणित्यः ऋतुविरमे स्नातायां यद्युपचयस्थः शशीभवति बलिना गुरुणा दृष्टो भर्त्रो सह-
 संगमश्च तदा राजपुरुषेण रविणा विदेन भौमेन वा सिते चंद्रे सौम्येन च पलमतिना भृगुणा कांतेन रूपवता भृत्येन सूर्यपुत्रेणायाति स्त्रीसंगमं-

यथा स्तराशिर्भिथुनं समेति तथैव वाच्यो मिथुनप्रयोगः असद्वहालोकित
 संयुते स्ते सरोषदृष्टैः सविलासहासः २

हितदा एकैकेन फलं स्यात् दृष्टेनान्यैः कुजादिभिः पापैः
 सर्वैः स्वगृहं त्यक्त्वा छतिवेश्यापदं युवतिः १ अथ मैथुनप्रकारज्ञानमिंद्रवज्रयाह यथा स्तराशिरिति आधानलमात्पश्चलमाद्वायोस्तरा-
 शिः सममोस्तलमंस्तत्संज्ञको योजेतुस्तन्मिथुनं स्त्रीपुमांसौ यथा येन प्रकारेण समेति संयोगं स्मरंत्याति तथा तेनैव प्रकारेण तस्थनरस्य मिथु-
 नप्रयोगः संयोगो वाच्यो वक्तव्यः तस्मिन्नेवास्ते सप्तमे स्थाने असद्वहालोकितसंयुते पापग्रहे दृष्टे युक्ते वा सरोषः सकलहो मिथुनप्रयोगो वा-
 च्यः दृष्टैः सौम्यैर्युतदृष्टे सविलासहासः सीत्करादिसंयुक्तो मिथुनप्रयोगो वाच्यः अर्थादेवन केनचिद्युतदृष्टेन सरोषो नापि सविलासहास इति

मिथ्ययुतदृष्टेसरोषोसविलासहासश्चेति तथाचसारावल्याम् द्विपदादयोवित्प्रात्सरतंकुर्वन्तिसप्तमेयद्वत् तद्वत्पुरुषाणामपिगर्भाधानंसमादे-
श्यं अस्तेशमयुतदृष्टेसरोषकलहंभवेन्नत्र सौम्यैःसौम्यैस्सरतंवात्स्यायनसंप्रयोगकारव्यातं २ अथगर्भसंभवसंभवज्ञानंवंशस्थेनाह र-
वाति रविःसूर्यः इंदुश्चंद्रःशक्रःसितःअवनिर्जोगारकः एतैःस्वभागैर्यत्रराशौस्वनवांशकस्थितेरपत्यंभवति गर्भसंभवोभवतीत्यर्थः य-
दिचसर्वस्वभागानस्युस्तदापुरुषापचयर्क्षगाभ्यांसूर्यमिताभ्यांस्वनवांशकस्थाभ्यामेवंगर्भसंभवोवाच्यः एवंभौमचंद्राभ्यांनार्युपचयर्क्षगा-
भ्यांस्वनवांशकस्थाभ्यामाधानकालेऽवश्यमेवापत्यंभवति गर्भसंभवोभवतीत्यर्थः यस्मादनेनैवस्त्रत्यजातकैःउक्तम् बल्युक्तौस्वरहंशो

रवांदुशक्रावनिजैःस्वभागैर्गुरौत्रिकोणोदयसंस्थितेपिवा भवत्यपत्यं-
हिविबीजिनामिमंकराहिमांशोर्विदृशाभिवाफलाः ३ ४ ५

शक्रमितावुपचयर्क्षगौपुंसां स्त्रीणांवाकुजचंद्रौयदातदागर्भसंभवोभवति गुरौत्रिकोणोदयसंस्थितेपिवेति गुरौबृहस्पतौत्रिकोणयोर्नवपं-
चमयोरुदयेलग्रेपिवासंस्थितेएषामन्यतमस्थानस्थेपिअपत्यंभवति गर्भग्रहणं विबीजिनामिमंइति हियस्मादर्थे इमेहयोगाः विबी-
जिनांवंदानांविगतंबीजंवीर्यंयेषांस्त्रीपुरुषाणांतेषामफलाविद्यमानाअपिनसंभवन्ति अत्रोदाहरणं कराहिमांशोर्विदृशाभिवाफलाइति य-
थाहिमांशोःशीतरश्मेः चंद्रस्यकरारश्मयोविद्यमानाअपिविदृशामंधानामफलानिफलाविगतादृशोयेषांतेविदृशः तेषामिवेति ३ अ-
धुनास्त्रीपुंसयोराधानकालवशादामसवावधियावच्छुभाशमज्ञानंवंशस्थेनाह दिवाकरेति दिवाकरात्सूर्यावस्मरगौसप्तमस्थानस्थौकुजा

कज्जो कुजो गारको कजः सौरिः यदि भवतः तदा पुंगलस्य मनुष्यस्य गदप्रदो रोगप्रदो भवतः एतदुक्तं भवति आधानकाले यत्रार्कस्थितस्तस्मात्सममेस्थाने यदा गारको भवति सौरो वा तदा पुंसो रोगप्रदो भवति स्वमासे एव मिंदोः चंद्रात्सप्तमो भौमः सौरो वा भवति तदा योषितः स्त्रियो रोगप्रदो भवति स्वमासे एव व्ययस्वगौ मृत्यु करोति तावेव कुजसौरो व्ययस्वगौ द्वादशो द्वितीयगोनयोर्दिवाकरे द्वौः सकाशादुभयत्र पार्श्वस्थितयोस्तदा पुंगलयोषितोः स्त्रीपुरुषयोर्मृत्यु करो भवतः एतदुक्तं भवति सूर्यादेको द्वादशो द्वितीयो द्वितीये तदानयोर्मध्ये यो बलवान्सस्वमासे मृत्यु करो नरस्य भवति चंद्रादप्येवं व्यवस्थिते चंद्रादेको द्वादशो द्वितीयो द्वितीये तदानयोर्मध्ये यो बलवान्सस्वमासे मृत्यु करो स्त्रियो भवति

दिवाकरे द्वौः स्मरगौ कुजार्कजो गदप्रदो पुंगलयोषितोस्तदा व्ययस्वगौ मृत्यु करो युतो तथा तदेकदृष्ट्या मरणाय कल्पितो ४ दिवार्कशक्रो पितृमातृसंज्ञितौ शनैश्चरेदूनि शितद्विपर्ययात् पितृव्यमातृष्वस्त्वसंज्ञितौ च तावथौ जयुग्मद्वर्गतो नयोः शक्रौ ५ वति युतो तथेति तदिति कुजसौरयोः परामर्शः नयोः कुजसौरयोर्मध्याद्यदेकेनादित्यो युतः सहितो भवत्यन्येन-

दृश्यते तदानरस्य मरणाय कल्पितो निश्चितः एवं चंद्रमायद्येकेन युक्तो भवत्यपरेण दृष्टः तदा स्त्रियो मरणाय कल्पितः हयोर्मध्ये यो बलवान्सस्वमासे इति ४ अथ निषिक्तस्य पितृमातृपितृव्यमातृस्वसृणां शक्राशक्रमज्ञानं वंशस्थेनाह दिवार्कशक्राविति दिवादिने निषिक्तस्य जातस्य वाजंतोर्यथाक्रमं पितृमातृसंज्ञितावर्कशक्रौ भवतः पितृसंज्ञकोर्कोमातृसंज्ञकः शक्रः एवमेव निशिरात्रौ निषिक्तस्य जातस्य वा शनैश्चरेदूसौरचंद्रौ शनैश्चरो पितृसंज्ञकः चंद्रो मातृसंज्ञकः तद्विपर्ययादिति तद्विपर्ययाद्विवारात्रिव्यत्ययात्तावेव पूर्वोक्तौ ग्रहौ पितृव्यमातृस्वसृसं-

बृ.टी.
२९

ज्ञितौ भवतः तत्र दिवा निषिक्तस्य जातस्य वा शनैश्चरो पितृव्यसंज्ञः चंद्रो मातृव्यसंज्ञः रात्रौ निषिक्तस्य जातस्य वा र्कः पितृव्यसंज्ञकः शक्रो मातृव्यसंज्ञः तत्संज्ञयोः प्रयोजनं तावद्यौ जयुग्मर्क्षगतौ तयोः शक्रभाविता तावेव यथोक्तौ ग्रहौ तयो राजयुग्मर्क्षगतौ शक्रभौ ज्ञेयो ओजा विषमराशयो युग्माः समराशयः तत्र दिवा र्को विषमर्क्षगो मेषमिथुनसिंह तुला धनि कुंभानामन्यतमस्थः पितुः शक्रभूत रात्रौ पितृव्यस्य तथा दिवा शक्रः समर्क्षगो वृषकर्कटकन्यातृश्चिक्मकरमीनानामन्यतमस्थो मातुः शक्रभूत रात्रौ मातृव्यस्यः शनैश्चरो रात्रौ विषमर्क्षगतः पितुः शक्रभूत दिवा पितृव्यस्य तथा चंद्रो रात्रौ समर्क्षगो मातुः शक्रभूत दिवा मातृव्यस्यः सामर्थ्यादेवोक्तविपर्ययस्थः स एवोक्तयोरशक्रः यथा दिवा समक्षेत्रगतो र्कः पितुरशक्रभौ रात्रौ पितृव्यस्य दिवा विषमर्क्षगतः शक्रो मातुः शक्रभौ रात्रौ मातृव्यस्यः रात्रौ समक्षेत्रगतः शनैश्चरः पितुर

अभिलषद्भिरुदयर्क्षमसद्भिर्मरणमेतिशक्तमदृष्टिमयाते उदयराशिसहितेचयमेरुत्राविगलितोडुपतिभूस्ततदृष्टे ६

शुभोदिवापित्व्यस्यरात्रौविषमर्क्षगतश्चंद्रमामातुरशुभोदिवामातृषस्फुरति ५ अथाधानप्रश्नमध्येआधानकालवशात्मातुर्मरणयो
गद्वयमाह उदयर्क्षसुदयलग्नमसद्भिःपापग्रहैरभिलषद्भिः तत्रोदयलग्नाभिलाषिभिःकश्चित्तुमाद्वितीयस्थग्रहोव्याख्यातः तेषामभि-
मतंयथोदयलग्नादनंतरतदुभयस्यप्रत्यासन्नतयाभिलषत्युदयर्क्षमिति अन्येपुनर्लग्नाद्वादशास्थानस्यग्रहस्योदर्क्षाभिलाषंकथयन्ति यस्मा
त्तदिहायोदयराशिगमनंग्रहःकरोति एवंलग्नाद्वादशस्थैःपापैर्लग्नेच्यदिशुभग्रहस्यसौम्यग्रहदर्शनमयातेअमासेसौम्यग्रहैरदृश्यमानेस्त्री
योषिर्नृभिर्णीमरणमेतिमृत्युं प्राप्नोति अत्रचभगवाच्चगार्गिः अशुभेद्वादशर्क्षस्थैः शुभग्रहाष्टिविवर्जितैः आधानलग्नेमरणंयोषितःप्रव-

निषे
४

३९

देत् बुध इति योगांतरमाह उदयराशिसहितेचयमेत्यादि यमेशनेश्वरे उदयराशिसहिते लग्नस्थे तस्मिंश्च विगलिते नोऽपुनितान्नक्षत्रस्ताभिना
क्षीणचंद्रेण भूसुतेनांगारकेण च दृष्टे वलोकिते स्त्रीगर्भिणीमरणमेति ६ अथ योगांतरं वैतालीयेनाह लग्नमुदयराशिरिंदुश्चंद्र एतौ लग्ने दू-
पापद्वयमध्यसंस्थितौ लग्नस्थे चंद्रमसि यद्येकः पापग्रहो द्वादशस्थो भवति द्वितीयस्थो परः तदा लग्ने दूयुगपत्तुल्यकालपापद्वयमध्यगावुच्य-
ते अथालग्नैर्दूविप्रकृष्टांशकान्वितौ भवतस्तत्रैवेकः पापस्तावदप्राप्यस्थितोऽपरस्तावदतिक्रम्य स्थितस्तथापि लग्ने दूपापद्वयमध्यगा-
वुच्येते अथवा द्वादशस्थाने एकः पापोऽपरो द्वितीये तृतीये चंद्रश्चतुर्थे च पापो भवति तदापि लग्ने दूपापद्वयमध्यगावुच्येते एवं लग्ने दूय-

पापद्वयमध्यसंस्थितौ लग्ने दू न च सौम्यवीक्षितौ युगपत्पृथगे ववावदेन्नारीगर्भयुता विपद्यते ७
कूरैः शशिनश्चतुर्थगे लग्ना द्वा निधनाश्रिते कुजे बंध्वं त्यग्योः कुजा क्योः क्षीणो दो निधनाय पूर्ववत् ८

द्वियुगपत्पापद्वयमध्यगतौ न च सौम्यक्षितौ शुभग्रहावलोकितौ न भवतस्तदानारीगर्भयुता विपद्यते म्रियते पृथगे वेति अथवा पृथक्स्थौ
लग्ने दू भवतस्तयोर्मध्यादेकतमोऽपि पापद्वयमध्यगो भवति सौम्यग्रहदृष्टश्च न भवति तदानारीगर्भयुता विपद्यते म्रियते इति पृथगे वेति
अथवा लग्नात्तृतीये चंद्रो द्वितीयचतुर्थद्वादशस्थाः पापाः तथापि लग्ने दूपापमध्यगौ भवतः अथवा लग्नादेकादशे चंद्रो द्वितीयतृतीयद्वा-
दशागाः पापास्तथापि लग्ने दूपापद्वयमध्यगौ भवतः युगपद्ग्रहणं पादपूर्णार्थं विस्पष्टार्थं वा तदर्थस्य पृथगे वसामर्थ्यालब्धत्वादत्र योगकर्तृणां य-
हाणां मध्याद्यो बलीतन्मासि गर्भिणीमरणं भवतीति सर्वत्र परिभाषा ७ अथान्ययोगांतराणि वैतालीयेनाह कूरैरिति शशिनश्चंद्रालू-

रौः पापग्रहौः चतुर्थस्थानस्थौर्निधनाश्रितेः एतस्थानस्थे कुजे भौमे एको योगः अथ वालग्न्या चतुर्थेः पापे रहमे भौमे चैवं द्वितीयो योगः बंध्वं त्यग
योः कुजार्कयोरिति लग्नाद्दुर्गति चतुर्थस्थे भौमे त्यगते द्वादशस्थानस्थेः के सूर्ये यत्र तत्र स्थे क्षीणे न्दौ परीक्षीणे चंद्रे तृतीयो योगः एषा माधानका
लेकतमस्य संभवे मरणाच्च पूर्ववन्नारीगर्भयुता विपद्यत इति अधुना मातुः शस्त्रनिमित्तं मरणयोगं गर्भस्वावन्वाधानलग्नवशाद्देतालीयेनाह उ
दयास्त इति निषेककाले कुजार्कयोर्भौमसूर्ययोर्यथा संख्यसु दयास्तगयोर्लग्नसप्तमस्थयोर्लग्ने भौमे सप्तमस्थेः के गर्भयुतायाः भार्यायाः स्त्रि
यः शस्त्रकृतं शस्त्रहेतुकं मरणं निधनं वदेत्त ब्रूयात् तथा तेनैव प्रकारेणोति नारीगर्भयुता विपद्यत इत्यर्थः मासाधिपताविति गर्भमासेषु मा

उदयास्तगयोः कुजार्कयोर्निधनं शस्त्रकृतं वदेत्तथा मासाधिपतौ निपीडिते तत्कालं स्ववर्णं समादि
शेत् ९ शशांकलग्नोपगतैः शुभग्रहैस्त्रिकोणजायाः र्यसुरवास्पदस्थितैः तृतीयलाभार्हगतैश्च
पापकैः सुरवीतुगभारिविणा निरीक्षितः १०

साधिपान्वक्ष्यति कललघनेत्यादिना तत्र निषेककाले यो ग्रहो भौमादिर
न्येन ग्रहेण युद्धे विजितो भवति पराजितो भवति यतः कुसुतादीनां युद्धमित्युक्तम् केतुना वा भिधूमित उल्कलया वा भिहतः सोऽपि निपीडितग्रह इत्यु
च्यते सूर्या चंद्रमसौ क्रूरयुक्तौ दृष्टौ वाराहणाग्रहणे पीडितौ इत्युच्येते तस्यापि निपीडितस्य ग्रहस्य यो भवति मासो यस्मिन् मासे मासाधिपत्यंतस्य भव
ति तत्कालं तस्मिन्काले गर्भस्य स्ववर्णं च्युतिं समादिशेत् वदेत् ९ अधुना गर्भपुष्टिज्ञानं वंशस्थेनाह शशांकेति यत्र राशौ शशांकश्चंद्रः स्थि
तस्तत्रैव शुभग्रहैर्व्यवस्थितैर्बुधगुरुभितैरित्यर्थः अथ वालग्न्यस्थेः शुभग्रहैः लग्ने व्यवस्थितैः अथ वा कैश्चिच्छशांकोपगतैः कैश्चिद्लग्नोपगतैः

एवंशशांकोपगतैः शुभग्रहैरुदयोपगतैर्वा अथवात्रिकोणजायार्थसुरवास्पदस्थितैः त्रिकोणनवपंचमेजायास्थानंसप्तमं अर्थस्थानं द्वितीयं सुरवस्थानंचतुर्थं आस्पदस्थानंदशमं एतेषुत्रिकोणजायार्थसुरवास्पदेषु यथासंभवंचंद्रालुगनाद्वा द्वयोर्वासमवास्थितैस्तथा पापकैः क्रूरग्रहैश्चंद्रालुगनाद्वा तृतीयलाभार्हगतैः तृतीयैकादशस्थानस्थैस्तेर्यथासंभवं द्वयोर्वास्थितैरविणा सूर्येण यदि निरीक्षितो दृष्टः शशीलग्नवाभवति यस्मादेवंयोगः सत्त्वदृश्यते तदा गर्भस्थः सुरवीपुष्टिमान्भवति केचिद्गुरुणानिरीक्षित इति पठन्ति तदयुक्तं यस्मात्सारावल्यायुक्तं होरेन्दुयुतैः सौम्यैस्त्रिकोणजायार्थसुरवांबरस्थैर्वा पापैस्त्रिलाभयातैः सुरवीचगर्भो निरीक्षितो रविणा १० अथनिषिक्तस्थनिषेककालाज्जातस्य जन्मकालादु

ओजर्क्षेऽपुरुषांशकेषु बलिभिर्लग्नार्कगुर्विंदुभिः पुञ्जन्मप्रवदेत्समांशकगतैर्युग्मेषु तैर्योषितः
गुर्वर्को विषमेन रशशिसितो वक्रश्च युग्मे स्त्रियं द्यगस्था बुधवीक्षणाच्च यमलो कुर्वेति पक्षे स्वके ११

अथोरपिप्रश्नकालाद्वा पुंस्त्रीविभागज्ञानं शादलं विक्लीडितेनाह ओजर्क्षेति ओजर्क्षेऽपुरुषांशकेष्विति लग्नमुदयलग्नं अर्कः आदित्यः गुरुर्जीविः इन्द्रश्चंद्रः एतेर्लग्नार्कगुर्विंदुभिरोजर्क्षस्थैर्विषमराशिव्यवस्थितैर्न केवलं यावद्विषमराशिव्यवस्थितैर्विषमनवांशगतैर्बलिभिश्च पुंसो जन्मप्रवदेत् न चत्रविषमनवांशग्रहणं नास्ति कथं व्याख्यातं विषमनवांशकगौरिति उच्यते पुरुषांशकेष्विति वचनात्सुरुषराशीनामंशकेष्वित्यर्थः य एवं विषमराशयस्त एव पुरुषराशयः समांशकगतैर्युग्मेष्विति तैरेव लग्नार्कगुर्विंदुभिर्गुग्मेषु समराशिषु व्यवस्थितैर्न केवलं यावत्समांशकगतैर्युग्मराशि

नवांशकस्थौर्बलिभिश्चयोषितः स्त्रियोजन्मवदेत् अथेषांयथाभिहितानांलग्नग्रहाणासुभयविकल्पकानां बाहुल्यात्सुंस्त्रीनिर्देशः साम्येबलाधि-
कत्वात् सुर्वकाविति गुरुर्जाविः अर्कआदित्यः एतावुभावपिविषमेविषमराशोगतोयत्रतत्रनवांशकस्थौनरंमनुष्यंकुरुतः बलग्रहणमप्यत्रा-
नुवर्तते शशीचंद्रः सितः शुक्रः वक्रोंगारकः एतेयदिसबलाः युग्मसमराशोगतायत्रतत्रनवांशकस्थास्त्रियंजनयंति द्वंगस्थाइति एत-
एवग्रहाद्वंगस्थायत्रतत्रराशौद्विशरीरनवांशकस्थाः बुधर्वाक्षणाश्वबुधदृष्ट्यायमलौहोस्वपक्षेकुर्वन्ति स्वपक्षेआत्मीयपक्षे आत्मीयपक्षेपु-
रुषनवांशकेस्त्रीनवांशकेचेत्यर्थाः एतदुक्तंभवति चत्वारोद्विस्वभावामिथुनकन्याधन्विमीनाः तत्रमिथुनधन्विनोपुरुषांशकौक-
न्यामीनोस्त्र्यंशकौ तेनयथासंभवंमिथुनधन्वंशगतावादित्यजीवो यदिबुधेनयत्रतत्रावस्थितेनदृश्येते तदायमलौहोपुरुषोवाच्यो एवं
यथासंभवंकन्यामीनांशकगताः शशिशुक्रमीमाः यत्रतत्रावस्थितेनबुधेनदृश्येते तदायमलौहोपुरुषोवाच्ये अथद्वावेववर्गोयथादर्शित-
स्थोबुधः पश्यति तदैकःपुरुषोद्वितीयाचकन्या नन्वत्रांशकग्रहणंनस्तितत्कथं व्याख्यातं द्विशरीरांशकेस्थितइति अनेनैवस्वल्पजा-
तकेउक्तं बलि नोविषमेः कंगुरुनरंस्त्रियंसमग्रहेकुजेदुसिताः यमलौहोद्विशरीरांशोष्विंदुजदृष्ट्यास्वपक्षसमाविति अन्यथापुन-
रुक्ततास्यात् ओजक्षेपुरुषांशकेष्वित्यनेनैवगतार्थत्वात् बलग्रहणमत्रानुवर्तनीयमिति ११ अथपुंजन्मयोगांतरसुपेन्द्रवज्रयाह विहा-
यलग्नमिति उक्तयोगाभावस्यावसरेनान्यथा आधानलग्नं पृच्छाकालिकंलग्नंवा लग्नंविहायत्यत्कासौरः शनैश्चरोलग्नाद्विषमक्षगतस्तृ-
तीयपंचमसप्तमनवमैकादशस्थानानांमन्यतमस्थः पुंजन्मकरः पुरुषजन्मकरोभवति प्रोक्तग्रहाणामिति प्रोक्तग्रहाणांकथितयोगकर्तृ-
णांग्रहाणांवीर्यबलमवलोक्यविचार्यप्रसूतोप्रसवकालेपुरुषोनरोगनास्त्रीवावक्तव्या एतदुक्तंभवति यत्रपुरुषजन्मसंभवस्तत्रपुरुषोवा—

च्यः एवंस्त्रीयोगसंभवस्त्रीवाच्या यत्रपुरुषजन्मयोग संभवः स्त्रीयोगजन्मसंभवश्च दृश्यते तदा यो योगो बलवत् ग्रहाभिनिर्मितस्तद्वशात्संस्त्री
जन्मवक्तव्यं १२ अथ क्लृबजन्मयोगान्शार्दूलविक्रीडितेनाह अन्योन्यमिति शशीचंद्रः रविरादित्यः एतौ शशिरवीयथाक्रमं युग्मौ जर्क्ष
गतौ समविषमराशिस्थावन्योन्यं परस्परं यदि पश्यतः समराशिस्थश्चंद्रो विषमराशिगतमर्कं पश्यत्यर्कः शशिनं पश्यति तदा क्लृबजन्मयोगः
एकः यद्यार्किसौम्यावपि आर्कः सौरः सौम्यो बुधः एतावार्किसौम्यौ यथाक्रमं युग्मौ जर्क्षगता अन्योन्यं यदि पश्यतस्तदा द्वितीयो योगः व
क्रोवासमगमिति वक्रो गारको विषमर्क्षगः समगं समराशिस्थं दिनेशं सूर्यं पश्यति सूर्यश्चांगारकं पश्यति तदा तृतीयो योगः असमेचंद्रो द

विहाय लग्नं विषमर्क्षसंस्थः सौरोपि पुत्रजन्मकरो विलग्नान् प्रोक्तग्रहाणामवलोक्य वीर्यं वाच्यः प्रसूतो पु -
रुषो गतावा १२ अन्योन्यं यदि पश्यतः शशिरवीयद्यार्किसौम्यावपि वक्रो वा समगं दिनेशं सममेचंद्रो दयो वै स्थि
तौ युग्मौ जर्क्षगतावपी दुःशशिनौ भूम्यात्मजेनेक्षितौ पुंभागे सितलग्नीति किरणाः स्युः क्लृबयोगाः स्मृताः १३

यौ चैदिनं चंद्रः शशीदयो लग्ने तावत्समे विषमराशाववस्थितौ भूम्यात्मजेनांगारकेण समराशिगेनेक्षितौ दृष्टौ तदा चतुर्थयोगः युग्मौ जर्क्षग
तावपीति इंदुश्चंद्रः शशिनो बुधो एतौ यथासंख्यं युग्मौ जर्क्षगता समविषमराशिगौ भूमिजेन भौमेन यत्र तत्रावस्थितेन वीक्षितौ दृष्टौ तदा पं
चमो योगः पुंभागे इति सितः शक्रः लग्ने उदयलग्नीति किरणश्चंद्रः एते सितलग्नीति किरणाः यत्र तत्र राशौ पुंभागे विषमनवांशके व्य
वस्थिता भवन्ति तदा क्लृबजन्मयोगः षष्ठः तथा च बादरायणः अन्योन्यं रविशशिनौ विषमा विषमर्क्षगौ निरीक्ष्येते इंदुजरविपुत्रौ वा तथैव न

युसकंकुरुतः वक्रोविषयेसूर्यः समग्रं चैव परस्परालोकात् विषमर्क्षे लग्र्येन्दुसमराशिगः कुजो वल्लोकयति बुधचंद्रौ कुजहृष्टौ विषमर्क्षसमर्क्षगौ
तथैवोक्तौ भोजनवांशकसंस्थालग्र्येन्दुसितास्तथैवोक्ता इति एते योगाः पूर्वयोगानामभावे वक्तव्याः तेषां योगानामतेषां च संभवतेषामेव बल-
वत्त्वं १३ अधुना हि त्रिगर्भसंभवयोगान् शार्दूलविक्रीडितेनाह युग्मे चंद्रसिताविति चंद्रसितौ शशिषाहजौ युग्मे समराशौ व्यवस्थितौ तथा ते
नैव प्रकारेण ज्ञारजीवोदयाः जौ बुधः आरोगारकः जीवो ह्यहस्पतिः उदयो नृगं एते सर्वे एवौ जभवने विषमराशौ स्थिर्भवेयुः एवमेते मिथुनं कु-
र्युः दारिकादारकश्च लग्र्येन्दु उदयचंद्रौ समगौ युग्मराशि व्यवस्थितौ नृनिरीक्षितौ नरग्रहेण येन केनचित् दृष्टौ भवतस्तथापि मिथुनं गर्भ-

युग्मे चंद्रसितौ तथौ जभवने स्थिर्ज्ञारजीवोदयाः लग्र्येन्दु नृनिरीक्षितौ च समगौ युग्मेषु वा प्राणिनः कु-
र्युस्ते मिथुने ग्रहोदयगतान् द्व्यंगांशकान् प्रयति स्वांशौ ज्ञेयं तयं ज्ञांशकवशाद्युग्मत्वमिच्छेः समं १४

संस्थं वाच्यम् युग्मेषु वा प्राणिनः न एव पूर्वोक्ता ज्ञारजीवोदयाः सर्व एव युग्मेषु समराशिषु स्थिताः प्राणिनो बलिनी भवंति तथापि मिथुनं कुर्युः
ग्रहोदयगतान् इत्यादि ग्रहाः सर्व एव द्व्यंगांशकेषु हि स्वभावनांशकेषु गताः प्राप्ताः उदयो लग्र्यं च द्व्यंगांशकेषु गतः तान् ग्रहोदयगतान् द्व्य-
ंगांशकान् स्वांशौ स्वनवांशकस्थे ज्ञेयं बुधे प्रयतिसातितदाभितयं वक्तव्यं तत्रायं विशेषः ज्ञांशकवशाद्युग्मं तु इति ज्ञेयं बुधयोगनो व्यवस्थितो
यस्मिन् नवांशके स्थितः तद्वशाद्युग्मं बुधो यस्मिन् नवांशके व्यवस्थितः सयस्मिन् द्व्यंगांशकस्तस्मिन् द्व्यंगं तत्र गर्भं युग्मं वक्तव्यं एकस्तद्विपरीतः एतद्
क्तं भवति मिथुनांशकस्थो बुधो यदा ग्रहोदयगतान् द्व्यंगांशकान् प्रयति तदा गर्भे दारकद्वयं दारिकाचैका वक्तव्या अथोक्त्या नवांशकस्थो

बुधोदयंगंशकव्यवस्थितान् ग्रहोदयान् पश्यति तदा गर्भेदारिकाद्वयं एकंच दारकं वक्तव्यं अभिप्रेतः सममिति तैर्यहोदयबुधैरभिस्थितोर्ह
स्वभावसमानलिङ्गस्थितोस्त्रिनयं समर्पकलिङ्गवक्तव्यम् एतदुक्तमिति मिथुननवांशकव्यवस्थितो बुधो मिथुनधन्यशकव्यवस्थितान् ग्रहो
दयान् पश्यति तदा गर्भेदारकत्रिनयं वक्तव्यं अथ कन्यांशकव्यवस्थितो बुधः कन्यामीनांशकव्यवस्थितान् ग्रहोदयान् पश्यति तदा गर्भेदारिकात्रित
यं वाच्यमिति तथा च सारावल्याम् समराशौ शाशितयोर्विषमैरुरुवक्रसौम्यलयेषु योगेस्मिन् गर्भगतं नूनं मिथुनं तु विज्ञेयम्
लयेद्वयसमगौ पुं ग्रहद्वयौ च मिथुनजन्मकरो उदयलग्नजवक्रगुरुवावलिनः समराशिगास्तथैवोक्ताः द्विशरीरांशकयुक्तान् ग्रहान्
विलये च पश्यतीं दुस्ते कन्याशो द्वैकन्ये पुरुषश्च निषिच्यते गर्भे मिथुनांशे कन्यैकादौ पुरुषौ त्रिनयमेवं स्यात् मिथुनधनराशिग

धनुर्धरस्यात्यगते विलये ग्रहैस्तदंशोपगतेर्बलिष्ठैः ज्ञेनार्किणा वीर्ययुतेन दृष्टे संतिप्रभूता अपिकोशसंस्थाः १५

नान् ग्रहान्विलये च पश्यतीं दुस्तेः मिथुनांशस्थश्च यदा पुरुषत्रिनयं तदा गर्भे कन्यामीनांशकस्थान्विहगानुदयं युवति भागगताः पश्यति शी
तरुनयः कन्यातृत्तयं तदा गर्भे १४ अधुना व्यधिकर्गमसंभवयोगज्ञानमुपजातिकयाह धत्तुरिति धन्विलये धनुर्धरांशके वोदयं लग्नमुपग
ते धनुर्धरस्य धत्तुषोऽत्यगते विलये धन्यशके चोपगते ग्रहैः सर्वैरेव तदंशोपगतेर्यत्र तत्र राशौ धन्विनवांशकस्थैर्न केवलं यावद्वलिष्ठैर्वीर्यवद्भि
स्तस्मिन् लये ज्ञेनार्किणा च दृष्टे ज्ञेन बुधेन आर्किणा शनैश्चरेण च वीर्ययुतेन बलवता दृष्टे वलोकिते मभूता बहवः कोशसंस्था जरायुवेष्टित
विग्रहा गर्भसंतिभवन्तीति पंचसप्तदशयावत् पूर्वमुक्तमासाधिपतौ निपीडिते तत्कालं अवरणं समादिशोदिति १५ तदधुना गर्भस्य मासा-

धिपान्नोदकेनाह कलल इति सिताद्याग्रहागर्भस्य प्रथममासात्प्रकललादीनि भवन्ति वर्तयन्ति तद्यथा गर्भस्य प्रथमे मासि कललं भवति
शक्रशोणिते घने संभिन्नी भूते तत्र गर्भस्य तस्मिन्मासे सितः शक्रो धिपतिः द्वितीये घननाकागिन्यं भवति तत्र तस्य कुजो गारको भो भो धिपतिः
तृतीये कुरोत्यति हस्ताय वयवजन्म तत्र जीवो हृहस्पतिरधिपतिः चतुर्थे स्थि संभवः तत्र सूर्यो रविरधिपतिः पंचमे चर्म संभवस्तत्र चंद्रो धिपतिः षष्ठे गज संभवो
लोमजन्म तत्रार्किः सौरो धिपतिः सप्तमे चेतनता संभवो भवति चेतनता स्वभावः तत्र बुधो धिपतिः बुधमासात्परतो येन्ये शोषामासास्ते गर्भस्पर्शनोद्देग प्रसवक-
रास्तेषु चोदय पति चंद्रसूर्यनाथाः स्वामिनः क्रमशो गदिताः उक्ताः तत्राष्टमे मासि गर्भस्थो जंतुरशनं करोति मात्रां शुक्लं पीतं रसादिः तस्या

कललघनां कुरास्थि चर्मो गज चेतनताः सितकुजजीवसूर्यचंद्रार्किबुधाः परतः उद
यपचयसूर्यचंद्रनाथाः क्रमशो गदिताः भवन्ति शक्रभाशक्रमचमासाधिपतेः सदृशं १६

नाभिलग्ननलिनं संक्रमते तत्र गर्भाधानलयाधिपतिर्योग्यः समासाधिपतिः नवमे गर्भस्थस्योद्देगो भवति तत्र चंद्रो धिपतिर्भवति दशमे गर्भस्य
प्रभवो मसूतिर्भवति तत्र सूर्यो रविरधिपतिः तथा च स्वत्यजातके कललघनावयवास्थित्वयो मसूति समुद्भवाः क्रमशः मासेषु शक्रकुज
जीवसूर्यचंद्रार्किः सौम्यानाम् भशनोद्देग प्रसवाः परतो लघ्ने शचंद्रसूर्योणाभिति अत्र प्रथमद्वितीय मासाधिपयोर्यवने श्वरेण सह मतभे-
दः तथा च तद्वाक्यम् कुजास्फुजिज्जीवरवींदुसौरशशांकलयेंदुदिवाकराणाम् मासाधिपत्यप्रभवो न चैषां जयो पथातैर्ग्रहवद्भवन्ति आयेतु
मासे कललाद्वितीयेपे शिस्तृतीयेपि भवन्ति शारवाः १ अस्थान्यथ स्नायुशिराश्चतुर्थे मज्जातु चर्मोऽप्यपि पंचमे तु षष्ठे त्वसृगो मनरवौ पद्वन्व

चेतःस्थिताः सप्तममासचेष्टाः तृष्णाशनास्वादनमष्टमेस्यात्पूर्वापरार्धानवमेरतिश्च स्रोतोभिरुद्वाहितपूर्णदेहोगर्भोर्कमासे दशमेप्रसूते आ-
चार्यस्थबहुमतमासानामभिमतभिनिभवति शतभाशतमंच मासाधिपतेः सदृशंगर्भस्थस्यमासाधिपतिसदृशं शतममशतमं फलंभवति
एतदुक्तंभवति आधानकालेयोग्रहोनिपीडितोभवति तन्मासिगर्भस्यपतनंकलुषेभंदरश्मौ विवर्णेपीडनंनिर्मलेः शतजातसंपन्नेबलवतिपुष्टि-
रिति तथाचसूक्ष्मजातके कलुषैःपीडापतनंनिपीडितैर्निर्मलैः पुष्टिरिति अथचान्यैः शास्त्रकारैर्विशेषउक्तः तत्किंचित्यदृश्यते तथाचसा-
रावल्याम् तत्रशतभाशतमभिर्भ्यः कर्मभिरधिवासिताविपयवृत्तिः गर्भावासेनिपतनिसंयोगेशतक्रशोणितयोः मिथुनस्यमनोभावोयादृक्

त्रिकोणगेज्ञेविबलैस्तथापरैर्मुखाधिहस्तद्विगुणास्तदाभवेत् अ
वाग्वीदावशतमैर्मसंधिगैः शतमैस्त्रितैश्चेत्कुरुतेगिरचिरात् १७

प्रबलस्यसंभवति श्लेष्मादिभिश्चदोषैस्तत्तुल्यगुणोनिष्कृतस्य यादृक्पश्यति सोम्यस्तत्तुल्यबलगुणं सतंसमाधत्ते पितृजननीसादृश्यंरवेः श-
शांकस्यबलयोगात् स्रबोधमेतत् १६ अथाधिकांगमूकचिरलब्धगिरांसंभवयोगान्वंशस्थेनाह त्रिकोणगेति ज्ञेबुधेत्रिकोणगेलमान्
वमस्थेपंचमस्थेवातस्माद्बुधादपरैरन्यैः सर्वैर्ग्रहैर्यत्रतत्रावस्थितैर्विबलैर्वीर्यरहितैर्मुखाधिहस्तद्विगुणोगर्भस्थोवाच्यः द्विशिरश्चतुष्पाच्चतु-
र्भुजइत्यर्थः त्रिकोणगेज्ञेइत्यत्रकेचिन्मूलत्रिकोणगेबुधेकन्यागतइत्याहुः तच्चायुक्तं यस्माद्भगवान्गार्गिः बलहीनैर्ग्रहैः सर्वैर्नवपंचमगेबुधे
द्विगुणांघ्रिशिरोहस्तोभवत्येकोदरस्तथा १ अवागिति गाविदृषेस्थितेइंदोचंद्रैः शतमैः पापैर्मसंधिगैः कर्कटवृश्चिकमीनानामेत्यनवांश

कस्थैर्यथासंभवतदाअवाङ्मूर्त्तस्थोवाच्यः शम्भोक्षितइतिचेच्छब्दोयद्यर्थेएवंविधेयोगेयदिशम्भोक्षितः सौम्यग्रहदृष्टश्चदोभवतितदाजा
तस्यचिराद्बहुनाकालेनगिरंवाचंकुरुते अर्थादेव पापवीक्षितेवाग्धानइति एवंयोगेभिश्चग्रहवीक्षितेयदासौम्याबलिनस्तदाचिरेणकालेन
लब्धवाग्भवतियदापापाबलिनस्तदानेवेति अत्रचभगवान्गार्गिः कुलीरालिङ्गपांतस्थैः पापैश्चंद्रेषोपगे मूकःपापेक्षितैःसौम्यैश्चिरेण
लभतेगिरं मिथ्यदृष्टैर्यहैर्हीनैर्मूकोबालश्चवाक्किरादिति १७ अधुनासदन्तकुब्जजडजन्मयोगान्मंदाक्रांतयाह सौम्येति रावजःशनेश्चरः
रुधिरोगारकः यत्रतत्रराशौशनेश्चरांगारको सौम्यर्क्षाशोबुधनवांशकेमिथुनांशकेकन्यांशकेवाभवतः अथवाबुधर्क्षेमिथुनकन्ययोरन्यतमे

सौम्यर्क्षाशोर विजरुधिरौचेत्सदंतोत्रजातः कुब्जःस्वर्क्षेःशशिनितनुगेमंदमाहेयदृष्टे पंगु-
र्मानेयमशशिकुजैर्वाक्षितेलग्रसंस्थेसंधौपापशशिनितनुजडःस्यान्नचेत्सौम्यदृष्टः १८७

राशौस्थितोभवतः चेच्छब्दोयद्यर्थेयद्येवंतदात्रास्मिन्योगेसदंतोदंतसहितोगर्भस्थोवाच्यः केचित्सौम्यर्क्षाशोमिथुनेमिथुनांशकेकन्यायांक
न्यांशकेचेतीच्छंति ऋक्षांशयोर्युगपद्बहुणात् अंशशब्देनकेवलेनैवसिद्धिः स्यात्तदृक्षग्रहणमतिरिच्यतइति एवंविधेयोगेगर्भस्थः सदं
तोभवतिजातोवा कुब्जःस्वर्क्षेइति शशिनितनुचेत्स्वर्क्षेःआत्मीयराशौकर्कटस्थितेतथाभूतेचतनुगतेतथाभूतेमंदमाहेयदृष्टे मंदेनशनेश्च
रेण माहेयेनांगारकेणचदृष्टेवलोकितेचंद्रेगर्भस्थो कुब्जोवाच्यः पंगुर्मानइति मानेलग्रसंस्थेयमशशिकुजैः दृष्टेपंगुर्गर्भस्थोभवति यमः
शनेश्चरः शशिश्चंद्रः कुजःभौमः एतेर्वाक्षितेदृष्टेपंगुःपादविकलोगर्भस्थोवाच्यः संधौपापेइति पापेआदित्यकुजसौराणामन्यतमेशशि

निचचंद्रे संयौकृकटदृष्टिश्चिकमीनांत्यनवांशगतेर्यथासंभवंगर्भस्थोजंतुर्जडः श्रोत्रंद्रियहीनोवाच्यः नचेत्सौम्यदृष्टइति एतेयोगकर्तारो ग्रहायथादर्शितानचेद्यदिसौम्यैः शुभग्रहेर्दृष्टानभवंति तदैतद्योगचतुष्टयं पूर्णवक्तव्यं सौम्यैर्बलिभिर्निरीक्षितायोगानभवति मध्यबलेर्हीनबलेर्वा दृष्टास्तदा असमग्रफलाभवति इति १८ अधुनावामनहीनांगोदोधकेनाह सौरशशांकइति मकरांत्यविलम्बे मकरस्यांत्यनवांशके विलम्बस्थे नवमनवांशकोदयमानः सचमकरस्यभवति इत्यर्थः तस्मिंश्च सौरशशांकदिवाकरदृष्टे सौरः शनैश्चरः शशांकश्चंद्रः दिवाकरः सूर्यः एतैरवलोकितैर्वा मनकोगर्भस्थोवाच्यः धानवमोदयगैरिति अत्रकेचिदेवंव्याचक्षते यदा लग्ने द्वितीये द्रेक्षाणोदयो भवति तदा तस्य पंचमराशिसंबंधित्वाद् द्विद्रे

सौरशशांकदिवाकरदृष्टे वामनकोमकरांत्यविलम्बे धा
नवमोदयगैश्च द्रेक्षाणैः पापयुतेः शुजांघ्रिशिरः स्यात् १९

क्षाण इत्यारव्या तस्मिन् द्वितीये द्रेक्षाणोपापग्रहयुते उदयमनुभासे नवमे तस्मिन् सौरशशांकदिवाकरदृष्टे गर्भस्थोऽशुजोऽमृजहीनोवाच्यः एवं यदा लग्ने तृतीये द्रेक्षाणस्य उदयो भवति तदा तस्य नवमराशिसंबंधित्वान्नवमद्रेक्षाण इत्यारव्या तस्मिन् उदये पापयुते सौरशशांकदिवाकरदृष्टेऽनघिः पादहीनो गर्भस्थोवाच्यः एवं प्रथमे द्रेक्षाणस्य लग्ने संबंधित्वाद् उदये द्रेक्षाण इत्यारव्या तस्मिन् उदये पापयुते सौरशशांकदिवाकरदृष्टेऽशिराः शिरहीनो गर्भस्थोवाच्यः एतेषु योगेषु सौरशशांकदिवाकराणां दर्शनयोगात्पापयुक्त इति केवलेनांगारकेण युक्ते योगौ भवति अत्राप्यन्येषां नवमोदयगैर्द्रेक्षाणैः पापयुतैः केवलमेवाशुजांघ्रिशिरसां संभवं व्याचक्षते सौरशशांकदिवाकरदृष्ट इत्यस्यानुवृत्तिर्नेच्छति अ

: विभुजोवानं धिर्वा विशिरावेति अन्ये एवं व्याचक्षते य
 एव तत्तु द्रेक्षाणत्रयं यदि पापयुतं भवति तदा भुजहीनो
 ५ एव एतद्रेक्षाणत्रयं यदि पापयुतं भवति तदा पादहीनो ग-
 एतद्रेक्षाणत्रयं यदि पापयुतं भवति तदा शिरोविहीनो ग-
 तं नित्येन गर्भस्थस्य संभवमाहुः वयं पुनर्वाञ्छुमः निषेक
 विभुजो भवति एवं नवमे स्थाने द्रेक्षाणो नवमद्रे

सौम्यैः स बहुदलोचनः

शोकदिवाकरदृष्टश्च भवति तदा अनं धिर्भवति तथा निषेककाले ल
 दा अशिरागर्भस्थो वाच्यः एषैव व्याख्यासाध्या यस्माद्भगवा
 पंचमेवाहुर्वर्जितं १ विपदं नवमस्थाने यदि सौम्यैर्न वीक्षित इति
 स्तकः स्याच्छनिरविच्छेदं वेदे हर्षे १९ अथ विकलजन्मजा
 भुयुते तथा भूते कुजार्किना निराक्षिते भौमसौराभ्यां दृष्टेन यन

निषे-
 ४

३५

सहितो भवति नेत्ररहितो योगर्मस्थो वा न चंद्रेण युक्ते सौरेंगारकेण दृष्टे वा माक्षिकाणः एवं सिंहलग्रे केवले च न इति तस्मिन्नेव सिंहलग्रे कंचंद्राभ्यां युक्ते सोम्या सोम्यैः शुभं पापग्रहे दृष्टे गर्भस्थः स बहु दुदत्तोचनः पुत्रं लभ्यते मयुक्ते प्राग्बत्पुष्पिताक्षित्वं वाच्यं व्ययग्रहगत इति निषेककाले लयाज्जन्मलया द्वायस्य चंद्रमा व्ययग्रहगत इति न स्यात्स्य वामे च क्षर्हि न स्ति वा माक्षिकाणः स भवतीत्यर्थः एवंपरिवरादित्यो लया द्वादशोऽपरं दक्षिणं च क्षर्हि न स्ति अत्रादिना इति य एते योगाः प्रागभिहितास्त्रिकोणगोक्षे इत्यादिना ग्रंथेन शुभाशुभफ

व्ययग्रहगतश्चंद्रमा तस्य परं रविर्न शुभाशुभादिता योगायाप्या भवन्ति शुभेक्षिताः २०

लदास्तेषां सर्वेषां मेव योगानां यदा योगवत्तदाः शुभग्रहेः सोम्यग्रहेः दृष्टा भवन्ति तदा ते योगायाप्या भवन्ति पूर्णयथोक्तं फलं न प्रयच्छंति किंतु किंचित्प्रयच्छन्तीत्यर्थः २० यमश्चाधानकाले योगवशात्प्रत्येककालज्ञानं वसन्तीति लकेनाह तत्कालमिंदुसहितेति तत्कालमिंदुः तत्काले मय्यकाले आधानकाले वा यस्मिन् राशौ चंद्रमा वर्तते तत्र च यस्मिन् द्वादशभागे व्यवस्थितः स तत्कालमिंदुसहितो हि रसांशकः केचित्तु तत्कालिके दुसहितो हिरसांशक इति पठति तत्कालिके दुनायावत्सरव्या द्वादशभागसहितः तत्तुल्यस्तावत्सरव्यामे षादौ गणनया योराशिस्तत्र स्थे चंद्रमसि पुरनोऽयतो दशमे मासि गार्भस्थप्रसवो वाच्य इति केचित् तथा च सारावल्याम् यस्मिन् द्वाद

न्येविभुजादिसंभवेयथासंख्यं त्यक्त्वा द्रेक्षाणत्रयेपिप्रतिद्रेक्षाणंतदुद्भवविकल्पमाहुः विभुजोवानंधिर्वाविशिरावेति अन्येएवंव्याचक्षते यथा लमेयदाप्रथमद्रेक्षाणोदयोभवति तदापंचमराशौप्रथमद्रेक्षाणोनवमोपिप्रथमएवतत्तद्रेक्षाणत्रयंयदिपापयुतंभवतितदाभुजहीनो गर्भस्थोवाच्यः अथलमेद्वितीयद्रेक्षाणोदयोभवति तदापंचमनवमयोरपितृतीयएवएतद्रेक्षाणत्रयंयदिपापयुतंभवतितदाभुजहीनो गर्भस्थोवाच्यः अथलमेतृतीयद्रेक्षाणोदयोभवतितदापंचमनवमयोरपितृतीयएवएतद्रेक्षाणत्रयंयदिपापयुतंभवतितदापादहीनो गर्भस्थोवाच्यः अत्राप्यन्येयथासंख्यं त्यक्त्वात्रिप्रकारेपि योगेभुजांघ्रिशिरोहीनानां विकल्पेन गर्भस्थस्य संभवमाहुः वयं पुनर्वाञ्छमः निषेककालेचः पंचमराशौयोद्रेक्षाणः सयद्यंगारकेण युक्तः सौरशशांकदिवाकरदृष्टश्च भवति तदा विभुजो भवति एवं नवमे स्थाने द्रेक्षाणोनवमद्रेक्षा

रविशशियुते सिंहे लमे कुजार्क निरीक्षिते नयन रहितः सौम्या सौम्येः स बहुदलोचनः

काणः तथानिषेककालेनवमराशौयोद्रेक्षाणः सयद्यंगारकेण युक्तः सौरशशांकदिवाकरदृष्टश्च भवति तदा अनंधिर्भवति तथा निषेककाले लमे ग्रस्थो द्रेक्षाणः सयद्यंगारकेण युक्तः सौरशशांकदिवाकरदृष्टश्च भवति तदा अशिरागर्भस्थो वाच्यः एषैव व्याख्यासाध्या यस्माद्भगवा न्गार्गिः लमे द्रेक्षाणो भौमः सौरसूर्येणुवीक्षितः कुर्याद्विशिरसंततहत्पंचमे बाहुवर्जितं १ विपदं नवमे स्थाने यदि सौम्येर्न वीक्षित इति तथा च सारावत्याम् भौमयुतो द्रेक्षाणस्त्रिकोणलमे सुसं दृष्टा विभुजांघ्रिस्तकः स्याच्छ निरविच्छेदं वेदेद्गर्भे १९ अथ विकलजन्मज्ञानार्थं हरण्यामाह रविशशियुते सिंहे लमे रविशशियुते अर्क्चंद्राभ्यां सयुते तथा भूते कुजार्क निरीक्षिते भौमसौराभ्यां दृष्टे नयन

रहितो भवति नेत्ररहितो धोगर्भस्थो वाच्यः अर्थादेव केवले सिंहलग्नः केण युक्ते सौरेणारकेण दृष्टे दक्षिणाक्षिकाणः एवं सिंहलग्नकेवले
नचंद्रेण युक्ते सौरेणारकेण दृष्टे वा माक्षिकाणः सौम्यासौम्यैः स बुधुदलोचन इति तस्मिन्नेव सिंहलग्नः केचंद्राभ्यां युक्ते सौम्यासौम्यैः शुभ
पापग्रहे दृष्टे गर्भस्थः स बुधुदलोचनः पुष्पिनाक्षो वाच्यः अत्राप्येकतमयुक्ते प्राग्वत्पुष्पिनाक्षित्वं वाच्यं व्ययग्रहगत इति निषेककाल
लग्नाज्जन्यलग्नादायस्य चंद्रमा व्ययग्रहगतो द्वादशस्थो भवति तस्य वामं च क्षर्हि नस्ति वामाक्षिकाणः स भवतीत्यर्थः एवं रविरादित्यो
लग्नाद्वादशोऽपरं दक्षिणं च क्षर्हि नस्ति अशुभगदितायोगा इति य एते योगाः प्रागभिहितास्त्रिकोणगे ज्ञे इत्यादिना ग्रंथेन शुभाशुभफ

व्ययग्रहगतश्चंद्रो वामं हि नस्त्यपरं रविर्न शुभगदितायोगायाप्या भवन्ति शुभमेक्षिताः २०

लदास्तेषां सर्वेषां मेव योगानां यदा योगकर्तारो ग्रहाः शुभग्रहेः सौम्यग्रहेः दृष्टा भवन्ति तदा ते योगायाप्या भवन्ति पूर्णयथोक्तं फलं न प्रयच्छं
ति किंतु किंचित्प्रयच्छन्तीत्यर्थः २० अथ प्रश्नाधानकाले योगवशात्प्रत्येककालज्ञानं वसंततिलकेनाह तत्कालमिंदुसहितोति तत्का
लमिंदुः तत्काले प्रश्नकाले आधानकाले वा यस्मिन् राशौ चंद्रमा वर्तते तत्र च यस्मिन् द्वादशभागे व्यवस्थितः स तत्कालमिंदुसहितो द्वि
रसांशकः केचित्तु तत्कालिके दुसहितो द्विरसांशक इति पठति तत्कालिके दुनायावत्सरव्याद्वादशभागसहितः तत्तुल्यस्त्वावत्सरव्यामे
षादौ गणनया यो राशिस्तत्र स्थे चंद्रमसि पुरतोऽग्रतो दशमे मासि गर्भस्थ प्रसवो वाच्य इति केचित् तथा च सारावल्याम् यस्मिन् द्वाद

शभागेगर्भाधानेव्यवस्थितचंद्रः तत्तुल्यक्षेत्रप्रसवोगर्भस्यसमादिशोत्पाजः १ अन्येपुनरेवंव्याचक्षते आधानकालेयत्रराशौचंद्रमाव्य-
वस्थितस्तत्रयावत्संख्योद्वादशाभागावर्तते तस्माद्वादशाभागराशोस्तावत्संख्योयएवपुरतोराशिस्तत्रस्थेचंद्रमसिदशमेमासिप्रसवोव-
क्तव्यः एषेवसाध्वीव्याख्या यस्मान्नगवानागिः यावत्संख्येद्वादशांशेशीतरश्मिर्व्यवस्थितः तत्संख्योयस्ततोराशिर्जन्मेहुस्तद्गतोव-
देत् १ अत्रापिनक्षत्रानयनेयमनुपातोपायः यदिचंद्राक्रांतद्वादशाभागप्रमाणेनसकलचंद्रराशिरष्टादशशतलिसाप्रमाणंलभ्यते
तदनेनशुक्लद्वादशराशिप्रमाणेनकिमितिलब्धचंद्रराशिमुक्तंलभ्यते ततोष्टशतलिसापरिकल्पनयानक्षत्रमूल्यं अत्रापिदिनराभि

तत्कालमिंदुसहितोदिरसांशकोयस्तुतुल्यराशिसहितेपुरतःशशोके या
वावुदेतिदिनराभिसमानभागस्तावद्गतदिननिशोःप्रवदतिजन्म ॥ २१ ॥

कालज्ञानमाह यावावुदेतिदिनरात्रिलयाः पूर्वव्याख्याताः गोज्जाशिवकर्किमिशुनाइत्यादिआधानकालेप्रश्नकालेवायल्लयंतस्ययःप्रविभा-
गः दिनसंज्ञोरात्रिसंज्ञो वायावावुदेतिस्वमानात्यावत्कालभागोगतस्तावत्येवदिननिशोःस्वमानाहतेकालेजन्मप्रविष्यतीतिवाच्यमेवं
दिनस्यरात्रेर्वागतकालंबुध्वाप्रसवकालेल्ग्रहोराद्रेकाणनवांशकद्वादशाभागत्रिंशांशकावाच्या अत्रयेप्रवदतिक्थयति तेषांतद्वाक्यंसा-
रावल्या तत्कालदिवसनिशासंज्ञः समुदेतिराशिभागोयः यावावुदयस्तावान्वाच्योदिवसस्यरात्रेर्वी इत्याधानेप्रथमंस्मृतिकालंस्मनिश्चि-
तंरुत्वा जातकविहितंचविधिंविचिंतयेत्तत्रगणितज्ञः २१ अधुनाधृतस्यगर्भस्यवर्षत्रयवर्षद्वादशज्ञानंमालिन्याह उदयतीति मृदोः

सौरस्य मृगशिरा मृगशिरा निषेककाले यस्य तस्य लग्रस्योदये मृगशिरा शाने अथ राशिनवांशके मृगशिरा केवोदय इति तथा भूते तस्मादे-
 वलमान्मंदेशे नैश्चरेतत्काले सप्तमस्येदूनगते एवं विधे योगे यदि निषेको आधानं भवति तदा धृतस्य गर्भस्य बद्धत्रयेण वर्षत्रयेण सूतिकायाः
 प्रसवो वक्तव्यः शशिनोति एष एव विधिर्यदा शशिनचंद्रे भवति तदा द्वादशे ब्दे द्वादशे वर्षे सूतिः प्रसवं कुर्यात् एतदुक्तं भवति यस्य तस्य ल-
 ग्रस्योदये यदा कर्कटशकोदयो भवति तस्मात्पुनरात्सप्तमश्चंद्रो भवति तदा धृतस्य गर्भस्य द्वादशे ब्दे प्रसवो वाच्यः निगदितमिहेति इहा
 स्मिन्नाधानाध्याये आधानकालयोगवशात् यथाहीनाधिकं मादनां गर्भसंभवति तथा प्रसूतिकाले पिता ह्ययोगवशात् तथा पिधाना मेव ज-

उदयति मृगशिरा सप्तमस्ये च मंदेशे यदि भवति निषेकः सूतिरब्दत्रयेण शशिनितुवि-
 धिरेष द्वादशे ब्दे प्रकुर्यान्निगदितमिह चित्यं सूतिका लेपियुक्त्या २२ इति निषेकाध्यायः स-

न्यवक्तव्यम् पितृमातृपितृव्यमातुलमातृस्वसृणामपिशप्तमाश्रमं जन्मकालवशात्तदनंतरमपि वक्तव्यं युक्त्येति यत्र संभवति तत्र वक्तव्यं
 यथा गर्भस्त्रावादि गर्भप्रसवकालनिर्देशादि च एवमाधानकालात् प्रसवकालाच्च यथेवोद्देशः कृतः तथा प्रश्नकालादपि वक्तव्यः उक्तं च ज-
 नान्याधाने प्रश्नकाले वेति इति श्रीभट्टोत्पलविरचितायां बृहज्ज्ञानकेविल्लौ निषेकाध्यायश्चतुर्थः अथात्तोजन्मविधिर्नामाध्यायो-
 व्याख्यायते तत्रादावेव पितुः सन्निधावसन्निधौ वा जात इत्यनुष्ठुमाह पितुर्जात इति इंदोचंद्रे प्रसवत्तममपश्यति सति पितुः परो-
 क्षस्य जनकस्यासन्निधौ जातः तत्र पितुरसन्निधाने स्वदेशपरदेशस्थितिज्ञानमाह विदेशस्थस्येति दिवाकुरे सूर्ये चरमे चराशिस्थि

ते मध्याह्ने मध्याह्नामस्थानाद्दृष्टे पतिते एकादशद्वादशस्थे नवमाष्टमस्थानस्थे पितुर्विदेशस्थस्य अन्यदेशगतस्य जातः चंद्रमभिपस-
वल्लभमपश्यत्येवयोगो नान्यथेति चंद्रमसवल्लभमपश्यति अर्के स्थिरराशिस्थे मध्याह्ने स्वदेशस्थस्य पितुः परोक्षे जातः अस्मिन्ने-
त्यर्के चरराशिस्थे स्थिरराशिस्थे वा हि स्वभावराशिस्थे वाममध्याह्ने पिवापितुः स्वदेशस्थस्यैव परोक्षे सन्निधौ जात इति वक्तव्यम् तथा-
च सारावित्याम् होरामनीस्यमाणो पितरिनगे हस्थितेशाशिनि जातः मेधूरणात् द्यूने वा चरगे भानौ विदेशगते १ अथान्यानपियोगाननुष्ठु-

पितुर्जातः परोक्षस्य लग्नामिंदावपश्यति विदेशस्थस्य चरमे मध्याह्ने दिवाकरे १ उद-
यस्थे पिवा मंदे कुजे वा स्तंसमागते स्थिते वांतः क्षपानाथेशशांककृतशक्रयोः २

भाह उदयस्थ इति मंदे सौरे उदयस्थे लग्नगते पितुः परोक्षस्य जातः वा शब्दः प्रकाराय अथवा कुजे भौमे जन्मलग्नादस्तंसममंस्थानं समा-
गतं शमे पितुः परोक्षस्य जात इति स्थिते वांत इति क्षपानाथे चंद्रेशशांककृतशक्रयोर्मध्यस्थे शशांककृतो बुधः शक्रो भार्गवः अनयोर्मध्यस्थि-
ते चंद्रे चंद्रादे क्रोद्वादशे न्यो द्वितीये अथैवैकस्मिन्नाशौ मध्यभागे पुचंद्रः स्थितः आद्यं तभागयोर्बुधशक्रौ तथापि मध्यस्थः एवं विधेयो गोपितुः
परोक्षस्य जातः तथाच स्वल्पजातके चंद्रे लग्नमपश्यति मध्ये वा सौम्यशक्रयोश्चंद्रे जन्मपरोक्षस्य पितुर्यमोदये वा कुजे वा स्ते इति २

अधुना सर्पवेष्टितजन्मज्ञानंचानुष्टुबाह शशांकेति वृश्चिकेशोभौमः वृश्चिकस्वामीत्यर्थः शशांकेचंद्रे वृश्चिकेशात्रिभागगेभौमद्रेक्षाणस्थेचंद्रे न
त्रभौमद्रेक्षाणः मेषेप्रथमः कर्करेद्वितीयः सिंहचतुर्थः वृश्चिकेप्रथमः धनेद्वितीयः मीनेतृतीयः एषामन्यतमस्थस्यचंद्रमसः शभौमः शभप्रग्रहैः
स्वायस्थितेर्द्वितीयेकादशस्थानस्थितैः सर्पउरगोजातइत्येवेक्तं पापलयेति एवंपापग्रहसंबन्धिलग्नोदयेयदाभौमद्रेक्षाणोभवति तत्रपापल-
येभौमद्रेक्षाणः मेषेप्रथमः कर्करेद्वितीयः सिंहचतुर्थः वृश्चिकेप्रथमः धनेद्वितीयः मीनेतृतीयः एषामन्यतमस्योदयेलग्नयादिशभप्रग्रहैर्द्वौ
कादशस्थैस्तद्देष्टितः सर्पवेष्टितोजंतुर्जातइतिवक्तव्यं अन्येषुनरेवंव्याचक्षते चंद्रेपापलयेवाभौमद्रेक्षाणस्थेतस्मादेवशभप्रग्रहैः स्वायस्थितैः

शशांकेपापलयेवावृश्चिकेशात्रिभागगे शभौमः स्वायस्थितैर्जातः सर्पस्तद्देष्टितोपिवा ३
चतुष्पदगतेभानौशेषैर्वीर्यसमन्वितैः द्वितुस्थैश्चयमलौभवतः कोशवेष्टितौ ४

विकल्पेनसर्पोवासर्पवेष्टितोवाजातइतिवक्तव्यम् अत्रपूर्वव्याख्यासाध्वी यस्माद्भगवान्गार्गिः भौमद्रेक्षाणगेचंद्रेसौम्यैरायधनस्थितैः सर्पस्तद्दे-
ष्टितस्तद्वत्पापलयेविनिर्दिशेत् १ तथाचसारावल्याम् भौमद्रेक्षाणगेचंद्रेलग्नोदयेवासंस्थितेवतेज्जातम् द्वौकादशगैः सौम्यैरहिवेष्टितकोष्ठजंगोवा
३ अधुनेकजरायुवेष्टितयोर्जन्मज्ञानमनुष्टुबाह चतुष्पदेति भानौसूर्येचतुष्पदराशिगतेमेषवृषसिंहधनिपरार्धमकरपूर्वार्धानामन्यतमस्थेशे-
षैरन्यैः सर्वग्रहैर्द्वितुस्थैर्द्विस्वभावरशिस्थितैस्त्ववीर्यसमन्वितैर्बलिभिश्चकोशवेष्टितौ एकजरायुवेष्टितौयमलौजायेते ४ ५ ६ ७

अधुनानात्तवेष्टितजन्मज्ञानयत्तुभाह आगेति आगोमेषः सिंहः प्रसिद्धः दृषोदृषभः एतैः आगसिंहदृषैर्लघुस्थितैः एषामन्यतयोद्यदिलग्नगनो
भवतितत्स्थेसौरेः यथाकुजेतस्मिन्आगसिंहदृषाणामन्यतमेतदगतेतत्स्थेतत्रस्थेसौरेः शनैश्चरेः यथाकुजेभौमेतत्रस्थेनात्तवेष्टितोजंतुर्जा
यते नात्तवाब्देननाड्योभिधीयंते कस्मिन्नंगेवेष्टितइत्याह राश्यंशसदृशोगात्रेति राशेरंशोराश्यंशः राशोः लग्नस्थयोनवांशकस्तत्
कालमुदितः सचयद्वाशिसंबंधीसचराशिर्यस्मिन्नंशेकालपुरुषस्य व्यवस्थितः कालांगानीत्यादिवाग्रंथेननिरूपित सत्सदृशोगात्रेनस्मिन्नेवांगे
नाड्यावेष्टितइतिवक्तव्यम् तथाचसारावत्याम् सिंहाजगोभिरुदयेसूतेनालेनवेष्टितोजंतुः लग्नेकुजेथसौरेराश्यंशसमानगात्रेषु ५ अधुना
जारजातकज्ञानंवंशस्थेनाह नलग्नमिति गुरुर्जीवोत्तममुदयमिदुंचंद्रचदिननिरीक्षतेनपश्यति लग्नचंद्रावेकराशिस्थोपथक्स्थोवायदोभा

आगेसिंहेदृषैर्लग्नेतत्स्थेसौरेः यथाकुजे राश्यंशसदृशोगात्रेजायतेनात्तवेष्टितः ५ नलग्नमिदुंचगुरुर्निरीक्ष
तेनवाशशांकरविणासमागतम् सपापकोर्केणयुतोयवाशशीपरेणजातप्रवदतिनिश्चयात् ६ ७

वपिगुरुणानदृश्यतेतदापरेणजारेणजातइतिनिश्चयात्प्रवदतिकथयंतिमुनयः अत्रयदिलग्नचंद्रौजीवभागस्थौजीवनवांशकस्थौभवतः तदानपर-
जातइतिवक्तव्यं यस्माद्यवनेश्वरः अजीवभागेप्यनर्वाक्षितेवाजीवेथचंद्रेणविलग्नमेवा जातंपरोद्भूतमितिब्रुवंतिवाच्योजनेनाथबलावलोकादिति १
नवाशशांकमिति शशांकचंद्रंरविणासूर्येणसमागतंसंयुक्तं गुरुर्निरीक्षतेचंद्राकोवेकराशिस्थौयदिचंद्रहस्यतिनानदृश्येतेतदापरेणजातः अ-
थवाशशीचंद्रः सपापश्चपापग्रहेणभौमेनसौरेणवायुक्तः तथाविधोर्केणसूर्येणयदियुक्तोभवतितथापिपरेणजातइति अत्राप्यन्येजीवदृष्ट्यानुवर्ति

व्याख्यानेकुर्वन्तितदुक्तं यस्माच्चंद्रार्कवेकराशिगतौ पापयुक्तावयुक्तौ वाजीवेनदृश्यमानौ वाजारजातजन्मकरो तत्रचंद्रार्कयोर्योगः पापेनसमेत्यकिं ह
तंभवति तस्माच्चंद्रार्कवेकराशिगतौ अपापौजीवेनादृश्यमानौ सपापौजीवेनदृश्यमानौ अदृश्यमानौ वाजारजातजन्मकरो निश्चयात्प्रवदन्ति अत्रचं
द्रमायदिगुरुहृहस्पतिगृहेतद्रेक्षाणतन्त्रवांशकद्वादशाभागांश्चागस्थोभवति अन्यत्रवाराशौगुरुणायुक्तस्तदानजारजातइति यस्माद्गवान्ना
र्गिः गुरुक्षेत्रगतैचंद्रैतद्युक्तेवान्यराशिगे तद्रेक्षाणेनदंशवानपरैर्जातइत्यते ६ अधुनाजातस्यापित्वबंधनयोगज्ञानंवैतालीयेनाह क्रूरर्क्षगतावि
ति क्रूरर्क्षाणि क्रूरग्रहराशयः मेषसिंहवृश्चिकमकरकुंभाः दृष्टापक्षस्थेक्षीणचंद्रैर्कर्कटः पापयुक्तेषुधेपिकन्यामिषुने अशोभनौपापौ शनिभौभौ

क्रूरर्क्षगतावशोभनौसूर्याद्यूननवात्मजस्थितौ बद्धस्तुपिताविदेशागः स्वेवाराशिवशादथोपथि ७
पूर्णेशाशिनिस्वराशिगेसौम्येत्लगनेशभैःसरवे लग्नेजलजेस्तगेपिवाचंद्रैपोतगताप्रसूयते ८ ९

क्रूरर्क्षगतौपापक्षेत्रस्थितौसूर्याद्रवेद्यूननवात्मजस्थितौ द्यूनंसप्तमंनवमंप्रसिद्धंआत्मजस्थानंपंचमंएषामन्यतमस्थौभवतस्तदाजातस्यापिताजन
कौबद्धोवाच्यः तस्यादित्याक्रांतराशिवशाहंधनदेशज्ञानमाह स्वेवाराशिवशादथोपथीति चरराशिस्थेर्केपरदेशोबद्धः स्थिरराशिस्थेर्केस्वदेशो
द्विस्वभावेपथिमार्गेएवाराशिवशात्स्थानपरिज्ञानं अथोदित्ययंनिपातोविकल्पेनकेचित्स्वेवाचरराशिवशात्तथापथीतिपठन्ति ७ अधुनापोतग-
ताप्रसवज्ञानंवैतालीयेनाह पूर्णेति शाशिनिचंद्रैर्पूर्णेपरिपूर्णमंडलेतस्मिंश्चस्वराशिगेकर्कटस्थितेतथासौम्येषुधेत्लगनेउदयस्थेशभैजीवे-
एवंसरवेचतुर्थस्थेपोतगतानौस्थाप्रसूयतेइतिवक्तव्यम् तत्रान्यशभैःसरवइतिपठन्ति पठित्वात्वेवंचाचक्षन्ते शभैःसरवेचतुर्थभवनेशभैरि

तिबहुवचनं नयत्ने लये बुध उक्तः शक्रबृहस्पतीशेषौ शक्रमाश्रममित्येवं शप्नोति यन्नियते शप्नोति तस्मादेवमवसीयते पूर्णश्चंद्रमाः शक्रबृहस्पति
भ्यामुक्तो भवति तदा शप्नोति भवति एतच्च मेषलमेतन्नस्थे बुधे पूर्णचंद्रे शक्रबृहस्पतिभ्यां समायुक्ते कर्कटव्यवस्थिते सर्वयुज्यत इति अयं पाठोप
ह्वासात्वेन युक्तः यस्यान्मकरावस्थिते कर्कटस्थश्चंद्रमाः पूर्णो भवति मकरव्यवस्थिते चार्कमकराच्च तुर्यं भवने मेषे बुधस्य संप्रवो नास्ति
किंपुनर्मकरात्सप्तमराशौ कर्कटके शक्रस्याप्यवस्थानमिति तस्माच्छुभे सरवे इति समस्यैकवचनात् एव पाठो न्याप्य शप्नोति सरव इति तत्कथं -
जीवो व्याख्यातः उच्यते बुधो लग्रगतस्तस्माच्चतुर्थे शक्रस्यावस्थानं न भवति अतो जीव इति व्याख्यातं केचित्सर्वशास्त्रानुसारेणैति शक्र इच्छं
ति अथ पोतगताप्रसवयोगो द्वितीयः लग्ने जलज इति लग्ने जलजे जलराशौ कर्कटमकरपश्चिमाह्नमो नानामन्यतमे तस्मादस्तरोसप्तमस्थानस्थे

आप्योदयमाध्यगः शशीसंपूर्णः समवेक्षतेथवा मेषूरणबंधुलग्रगः स्यात्सूतिः सलिलेन संशयः ९

चंद्रपूर्णे वाऽपूर्णे च पोतगतैव प्रसूयत इति वा शब्दः प्रकारार्थः - अथोदकमध्यप्रसवज्ञानं वैतालयेनाह आप्योदय इति आप्यराशयो मकरपश्चा
द्वैकर्मिनास्तिषामन्यतमस्योदये आप्योदये जलराशिर्लग्ने भवति शशीचंद्रश्चाप्यगोजलराशिस्थः तदा सूतिः प्रसवः सलिले जलसमीपेन संशयः
निश्चयाद्वाच्यः अथ वा संपूर्णः शशीलग्रगमाप्योदयं समवेक्षते पश्यति तथापि सलिले जलसमीपे प्रसूतिः मेषूरणबंधुलग्र इति अथ वाप्यराशा लु
पगते मेषूरणबंधुलग्रगे मेषूरणे दशमे बंधुस्थाने चतुर्थे लग्ने माग्लग्रगे स्थितः स्याद्भवेत्तथापि सलिले प्रसूतिरिति वदेत् तथा च सारावल्याम् सलिलम्
लग्ने चंद्रो जलराशौ वीक्ष्यतेथवा पूर्णः प्रसवं सलिले विंधाहं धूदयदशमश्च यदा ९ ७ ७ ७

अधुनाबंधनागारावदयोः प्रसवज्ञानं वैतालीयेनाह उदयेति उदयोऽलं उडुपश्चंद्रः तयोः रुदयोऽडुपचोरेकराशिस्थयोऽयं मेसोरेऽयं स्थिते द्वादशस्थे तस्मिं
 अपापनिरीक्षिते गुण्यां बंधनागारे प्रसूयते इति वक्तव्यं सोरेशानेऽचरेऽलिकर्कियुते वृश्चिककुलीरयोः न्यतमस्थे विलग्रगे तस्मिंश्च शीतकरेक्षिते चंद्रहृष्टे ऽवटे
 श्वप्ते प्रसूतिर्वक्तव्या १० अथ क्रीडागृहदेवालयसोरवरभूमिप्रदेशेषु प्रसवज्ञानं वैतालीयेनाह मंदेति मंदेशानेऽचरेऽजगते जलराशिस्थे तथा भूते विल-
 ग्रगे मारुतग्रस्थे क्रमात्परिपाल्याबुधसूर्येऽदुनिरीक्षिते बुधक्रीडाभवने सरालये सोरवरभूमिषु च प्रसूयते इति वदेत् एतदुक्तं भवति शनैश्चरेजलरा-
 शिस्थे लग्रगते बुधनिरीक्षिते बुधहृष्टे क्रीडाभवने रतिगृहे प्रसूयते एवं सूर्येणार्केण निरीक्षिते सोरवरभूमिषु सवालुकास्त्वनिषु प्रसूयते इति ११

उदयोऽडुपयोर्व्ययस्थिते गुण्यां पापनिरीक्षिते यमे अलिकर्कियुते विलग्रगे सोरेशानकरेक्षिते व-
 टे १० मंदैऽजगते विलग्रगे बुधसूर्येऽदुनिरीक्षिते क्रमात् क्रीडाभवने सरालये सोरवरभूमिषु च प्रसूयते ११

अथ श्मशानरम्यप्रदेशाग्रिशालानृपदेवगृहगोकुलशिल्पालयप्रसवज्ञानमेवोपजाति कयाह नृलग्रगमिति पूर्वश्लोकान्मंदइत्यनुवर्तते प्रत्यासन्नत्वा-
 त् नृलग्रगं नराशिलग्रे स्थितं नराशयोमिथुनकन्यातुलाधनिपूर्वार्धकुंभाः तत्र गतं शनैश्चरं कुजो गारकः प्रेक्ष्य हृष्टाभौ मोयदि पश्यति नदाश्मशा-
 ने प्रसवं जन्म करोति केचिन्नृलग्रदशीक्षितिज इति पठति नृलग्रं पश्यति तच्छीतो नृलग्रदशीक्षितिजः रम्ये स्थिते दूइति नराशिलग्रगंतं शनैश्चर-
 युक्तं सितः शक्रः इंदुश्चंद्रो वा पश्यति तदारम्ये रमणीयमंदरे जन्म एवं विधं सोरं गुरुर्जीवः पश्यति नदाऽअग्निहोत्रेऽग्रिशालायां एवं विधं

सौररविः पश्यति तदानरेन्द्रामरगोकुलेषु नरेन्द्रगृहे राजवेश्मनि अमरगृहे देवागारे वा गोकुले वा गोशालायां प्रसूतिः जन्म एवमेव बुधेन दृष्टे सौरे शि-
ल्यालये शिल्पिगृहे चित्रपुस्तककरवर्धकप्रभृतीनां शिल्पिनां प्रसिद्धानां मन्यतमस्य गृहे प्रसूतिरिति तथा च सारावल्याम् रविजे जलजविलये क्रीडो-
द्यानेष्वेक्षिते प्रसवः रविणा देवागारे तथा रवरे चैव चंद्रेण १ आरण्यप्रवनलये गिरिवनदुर्गे तथा नरविलये रुधिरक्षिते श्मशाने शिल्पिकानिलये च
सौम्येन तथा च बादरायणः सूर्यक्षिते गोमूत्रपदे ववासे शक्रेण जाभ्यां रमणीयदेशे सरेज्य दृष्टे हि जवह्निहोत्रे नरोदये संप्रवदन्ति स्मृतिं १२ अथ प्र-
सवदेशज्ञानं वैवाचीयेनाह राश्यंशेति राशिश्च अंशश्च तद्वाश्यंशं राशिर्लघु राशिंशं शोनवांशकः लघुराशे स्तन्त्रवांशकस्य वायः समानः सह-

नृलघुगं प्रेक्ष्य कुजः श्मशाने रस्ये सिते दूगुरुगृहिहोत्रे रविर्नरेन्द्रामरगोकुलेषु शिल्पालये जाः प्रसवं करो-
ति १२ राश्यंशसमानगोचरे मार्गे जन्मचरो स्थिरे गृहे स्वर्क्षाशगतं स्वमंदिरं बलयोगात्फलमंशकक्षयोः १३

शास्वात्मीयगोचरो विषयः स्वचराश्च सर्वदत्यनेन प्रदर्शितः तत्र यस्मिन् यस्मिन् प्रदेशे यो यो राशिरूपः प्राणी संचरति तत्र यो मार्गः पंथास्तस्मिन् जन्म य-
दि चरत्तु यस्तन्त्रवांशको वा यदि चरो भवति अथ लघुराशिस्तन्त्रवांशको वा स्थिरस्तदा राशिरूपतुल्यस्य प्राणिनः यस्मिन् चरहे यत्र प्रसवे सति तत्स्थाने रा-
शिस्वरूपतुल्यस्य प्राणिनो यद्गृहं समीपस्तत्र प्रसव इत्यर्थः स्वर्क्षाशगत इति चरस्य स्थिरस्य द्विस्वभावस्य वाराशेर्लघुगतस्य स्वर्क्षाश आत्मीयन-
वांशको द्यौयदा भवति तदा स्वमंदिरे आत्मीयगृहे एव जन्म वक्तव्यं तत्र राश्यंशसमानगोचरे मार्गे जन्म इत्यादिसामान्येनोक्तं तत्र ज्ञायते किं लघुरा-
शिः समानगोचरे किं मंशसमानगोचरे प्रसवो देशः क्रियतां तदर्थं मयं निश्चयः बलयोगादिति अंशको न वांशकः ऋक्षं राशिः अनयोर्बलयोगात्फलं प्र-

सर्वस्थानज्ञानं एतदुक्तं भवति लग्नराशेन वांशकराशेऽथ यो बन्धुवांस्तत्समानगोचरे मार्गग्रहसमीपेषु प्रसवो वक्तव्यः अत्र पूर्वोक्तयोगाभावे राश्यंशसमान
गोचरमार्गादिषु प्रसवो वक्तव्यः तेषां संप्रवेयोगोक्तप्रदेशेष्वेव प्रसवो वक्तव्यः १३ अथ यस्मिन् योगे जातो मात्रात्यज्यते यस्मिन् अयोगे जातस्त्यक्तोऽपि मात्रा
दीर्घायुः सूरवोच्य भवति तद्योगद्वयं वैताल्येनाह आराक्येति चंद्रेशाशिन्यारार्कजयोर्भौमसौरयोरेकराशिगतयोस्त्रिकोणगेन वमस्थे पंचमस्थे वाऽ
स्ते च सममेस्थाने स्थिते जातो बया मात्रा विसृज्यते त्यज्यते एवं विधेयोगे चंद्रमसि अमरराजमंत्रिणा गुरुणा हृष्टे मात्रात्यक्तोऽपि परहस्तगतोऽपि दीर्घायुः
चिरजीवि सूरवभाक् च भविष्यतीति भवति १४ अथ यस्मिन् योगे जातो मात्रात्यक्तो विनश्यति तद्वसंतितलकेनाह पापेक्षित इति तुहिनगौ चंद्रपापेक्षिते
पापग्रहदृष्टे सौरेणार्कणे वेत्यर्थः तथा भूते उदये लग्ने स्थिते कुजे भौमे स्ते सममेस्थानस्थे जातो मात्रात्यक्तो विनश्यति म्रियत इत्यर्थः कुजार्कजयोरिति

आराक्यजयोस्त्रिकोणगे चंद्रऽस्ते च विसृज्यते बया हृष्टे मरराजमंत्रिणा दीर्घायुः सूरवभाक् च सस्मृतः १४

तथा तेनैव प्रकारेण लग्नगते चंद्रमसि पापेक्षिते सूर्यदृष्टे कुजार्कजयोर्भौमशनेऽथ योराये एकादशस्थितयोर्जातो मात्रात्यक्तोऽपि विनश्यति म्रियत इत्यर्थः
सौम्येऽपि पश्यतीति पूर्वोक्तयोगस्थे चंद्रमसि पापदृष्टे सौम्येश्वरग्रहेऽपि पश्यति सनुजातो मात्रात्यज्यते त्यक्तोऽपि यादृग्वर्णप्रभुणा सौम्यग्रहेण चंद्रमाह
हस्तथाविधस्य हस्तमेति तादृग्वर्णस्य ब्राह्मणादेर्हस्तंगच्छति तेन उत्थापितो जीवति च अथास्मिन् वयोगे स्थितश्चंद्रमापापेन कुजेन सूर्येण सौरेण वा ह-
श्यतेऽन्येन सौम्यग्रहेण च दृश्यते तदा जातो तयोर्दृष्टग्रहयोर्यो बन्धुवान्ना तादृग्वर्णस्य ब्राह्मणादेर्हस्तंगतोऽपि विनश्यति यदुक्तं सौम्येतरेषु परहस्तगतोऽप्य
नाशुरिति ननु यथा योगस्थे चंद्रमसि सौम्यैः पापैश्च दृश्यमाने मात्रात्यक्तो विनश्यतीत्यभिहितं तत्र स्यान्नियवैश्यशूद्रवर्णसंकरादिषु हस्तगतः सर्व एव-

विनाशमाप्नोति बहवश्चमात्रात्यक्ताः सत्रियादिवर्णसंस्तरगताश्च जीवमाना दृश्यन्ते तस्मात्पूर्वश्लोकादृष्टेः मरराजमंत्रिणादीर्यायुः सरवभाक्चमस्मृतइत्येनादिह
शेषभूतमवगंतव्यं तस्माद्बुधेनशुक्रेणवायथादर्शितयोगस्थश्चंद्रमादृश्यते जीवेननदृश्यतेतदापरहस्तगतोपिभ्रियते यदापापेनसौम्येनवादृश्यमानोपि
जीवेनदृश्यतेतदादृष्टग्रहबलवशान्नदूर्णस्यब्राह्मणादेर्हस्तगतोजीवति तथाचसारावल्याम् भ्रियतेपापैर्दृष्टः शशिनविलग्रेकुजेस्तगेत्यक्तः उग्रा
चलाभगतयोर्वस्वधासूतमंदयोरेवम् पश्यति सौम्यो बलवान् यादृग्गृह्णातितादृशोजातं शक्रपापग्रहदृष्टेपरैर्गर्हीनोप्यसौभ्रियते सर्वेष्वेतेषुयदा
योगेषुशशिसूरेज्यसंदृष्टः भवति तदादीर्यायुर्हस्तगतः सर्ववर्णेषु १५ अधुनाप्रसवग्रहज्ञानंवेतालीयेनाह पितृमातृदत्तिपितृमातृग्रहादिवार्क
शक्रावित्यादिनोक्ताः तद्वलात्पितृमातृग्रहवीर्यात्पितृमातृग्रहेषुप्रसूयतइतिवदेत् तदार्कशनेश्च रयोरन्यतमेबलवतिपितृग्रहेपितृधस्रपितृव्या

पापेस्सितेतुहिनगावुदयेकुजेः स्तेत्यक्तोविनश्यति कुजार्कजयोस्तथाये सौम्येपिपश्यति तथाविधहस्तमेतिसौ

म्येनरेषुपरहस्तगतोप्यनायुः १५

दिसंबंधिग्रहेप्रसूतिः एवंमातृग्रहयोश्चंद्रशक्रयोरन्यतमेबलवतिमातृग्रहेमातृधस्रमातृलादिग्र
हेप्रसूतिः तरुशालादिषुनीचगैः शक्रैरिति बहुवचनात्सर्वैवशक्रग्रहाः यदानींचस्थाभवति तदातरुषुवृक्षेषुशालासूत्राकारसमीपेषुप्रसवोवा-
च्यः आदिग्रहणान्नदीकूपारामपर्वतादिप्रदेशेष्वनावृतेषुइति यदिनैकगतैरिति नीचगैः शक्रैरित्यनुवर्तते सर्वेशक्रग्रहाः नीचगताः स्तेर्लघुं
उदयचंद्रावुभाचप्येकराशगतौग्रहेर्बहुवचनात्त्रिप्रभृतिभिर्यदानदृश्यतेतदाविजनेजनरहितस्थानेऽटव्याप्रसूतिरिति यदापुनरेकस्थेर्बहुभि-
र्ग्रहैर्यदाल्लघुं दृश्यतेतदाजनाकीर्णेप्रसूतिरिति तथाचसारावल्याम् पितृमातृग्रहेवर्गेतत्त्वजनग्रहेषुबलयोगात् प्राकारतरुनदीषुचप्रसूतिर्नीचा

अथितेः सौम्यैः नेस्तेनेलयेन्दूयद्येकस्याग्रहास्तदाख्याम् १६ अधुना दीपसंभवासंभवभूप्रदेशे प्रसवज्ञानं गर्भमोक्षमातुः क्लेशज्ञानं मंदाक्रान्तयाह मंदर्क्षाश
 इति शशिनिचंद्रेयत्रतत्राशौ मंदर्क्षाशौ शनैश्चरस्य नवभागे मकरकुंभयोरन्यतमांशकस्थे तमस्यंधकारे स्तृत्तिकाशयनं वक्तव्यं हिबुकेलयाचतुर्थस्थे-
 चंद्रेंधकारएव शयनं यत्रतत्रावस्थितेचंद्रेमंदेन सौरेण दृष्टेंधकारएव अजगेवा अजराशी अत्र कर्कटमीनौ द्वौ विज्ञेयौ मकरकुंभयोरुक्तत्वात् मंदर्क्षा
 शोल्यादिनेति तेन यत्रतत्राशौ कर्कटनवांशकस्थे चंद्रे मध्यंधकारएव मीननवांशकस्थे वा तमस्यंधकारएव तद्युक्तेवेति तदिदं सौरः परामृश्यते यत्रत
 त्रावस्थितेचंद्रे सौरयुक्तेंधकारएव एवं निषेककालेन शयनमपि सर्वेष्वेतेषु योगेषु यदा कदा दृष्टः चंद्रमा भवति तदांधकारएव यस्माद्यवनेश्वरः सौरांशक

पितृमातृगृहेषु तद्दलात्तरुशालादिषु नीचगैः शत्रुभिः यदि नैकगतैस्तु वीक्षितौ लयेन्दुविजने प्रसू
 यते १६ मंदर्क्षाशौ शशिनिहिबुके मंददृष्टेः अजगेवा तद्युक्ते वा तमसि शयनं नीचसंस्थे भूभूमौ

स्थे शशिनिप्रलये जले जलारव्यांशकमाश्रिते वा स्वांशस्थिते केन्द्रगते कजे वा जातस्तमिस्त्रेयादिना कदा दृष्टः १ अन्येषां मतं यथा सूर्ये बलवति भौमेन दृष्टे
 सत्त्वपियोगे धंधकाराभावः तथा च सारावल्याम् बलवति सूर्ये दृष्टे बहुप्रदीपांधारार्कपुत्रेण अन्यैर्यपगतवर्गैः सूतौ ज्योतिस्तृणैर्भूवति सौरांशौ ज
 लजांशौ चंद्रेः क्युते यवाहिबुके तद्दृष्टे वा कुर्यात्तमसि प्रसवं न संदेहः नीचसंस्थे भूभूमौ शयनमित्यनुवर्तते बहुवचनाद्यथा संभवं भिप्रभृतिभिर्गृहे
 नीचस्थे भूभूमौ शयनं वाच्यम् भूशब्देनात्र तृणास्तृता भूजैः या केचिद्गृहस्थे चतुर्थस्थे वा नीचगते चंद्रे भूशयनमिच्छति यथा सारावल्याम् नीचस्थे
 भूशयनं चंद्रेष्वथ वा सरवे विलये वा यद्वदिति प्रसवल्यराशिर्यद्द्वयेन प्रकारेण हरिजं ब्रजत्युदयलेखां परित्यजति तद्वत्तेनैव प्रकारेण नार्यां गर्भमो

व्यवस्थितेर्के संचार्यमाणो दीप आदेश्यः स्थिरराशिस्थेर्के एकदेशस्थः दीपः द्विस्वभावस्थेर्के चालितः प्रतिष्ठित इति केचिद्वदन्ति यथा यस्मिन्नाशावर्कः स्थितः
सराशिर्यस्यां दिशि स्थितः प्रागादीशाः क्रियवृषन्त्युक्कं देत्यादिना प्रदर्शितस्तस्यां दिशि दीप आदेश्यः अन्ये एवं वदन्ति यथा यस्यां दिशि धर्को भ्र
मवेशेनाष्टप्रहरकल्पनयाष्टासृदिस्तरिभ्रमयस्मिन् दिशि व्यवस्थितः तस्यां दिशि ग्रहस्य दीपस्थानमिति तथा च सारावल्याम् द्वाद
शभागविभक्ते वासग्रहे व्यवस्थिते सहस्रांशो दीपश्चरस्थिरादिषु तथैव वाच्यः प्रसवकाले अत्र प्राच्यादिग्रहं द्वादशधा विभज्य मेषादिगणनयार्क
राशिर्यत्र भवति तत्र दीपस्थानमिति केचिद्लग्नस्य यादृशो वर्णस्तादृग्वर्णा दीपवर्तिमिच्छन्ति तथा च मणित्यः लग्नस्य योत्र वर्णो निर्दिष्टः स्तेनवर्ति

स्नेहः शशांकादुदयाच्च वर्तिर्दीपोर्कयुक्तस्त्वशाच्च राद्यः द्वारं
चतद्वास्तुनिके द्रसस्थेर्ज्ञेयग्रहैर्वीर्यसमन्वितैर्वा १८

रादेश्या द्वारं च वास्तुनीति तद्वास्तुनिसूतिकाग्रहे लयात्केंद्रस्थेर्ग्रहैर्द्वारादेशः कार्यः तस्य ग्रहस्य यादिकृप्राच्याचारविशक्रलोहिततमेत्यादि नोक्ता
तद्दिग्भिः सुरवंसूतिकाग्रहं चक्ष्वं बहुषु केंद्रेषु बलवद्भवशात् शून्येषु केंद्रेषु तत्तु ग्रहाशिवशात् लग्नस्य यादिकृतदभिः सुरवंसूतिकाग्रहद्वारे नैव स्वल्प
जातके उक्तं द्वारं वास्तुनिके द्रोपगताद्द्वादशमतिवा विस्तृतं स्यात् अन्ये वदन्ति यथा लग्नद्वादशभागराशिदिग्भिः सुरवंसूतिकाग्रहद्वारं तथा
च मणित्यः लग्नयोर्द्वारं सस्तदभिः सुरवंसूतिकाग्रहे द्वारं एतच्च संवादेनापि दृष्टमिति वीर्यसमन्वितादित्युत्तरत्र संबध्यते केचिद्वदन्ति यथा वीर्य
समन्विताव ग्रहाद्द्वादशद्वारं वदेत् तथा च सारावल्याम् वासग्रहोद्यानगतं द्वारं दिक्पालकाद्दलोपेतादिति १८ ७ ७ ७

अधुना सूतिकाग्रहस्वरूपज्ञानं शार्दूलविक्रीडितेनाह जीर्णसंस्तुतमिति वार्यसमन्वितादित्यनुवर्तते सर्वग्रहेभ्योर्कजेसौरे वार्यवतिसबले जीर्ण
मितिचिरंतनम् भूयः संस्तुतं सूतिकाग्रहं वक्तव्यं क्षितिस्फुटे भौमेबलवत्याग्निनादग्धं शीतगौचंद्रेनवं शुक्लपक्षेऽपलिसंवदेत् यस्माद्यवनेश्वरः
संवर्धताचंद्रमसोपलिसमिति काष्ठाद्यं नष्टं रवावितरवावादित्येकाष्ठाद्यं दारुबहुलं नष्टमसारं शशिसूतेबुधेनद्रुहं अनेकशिल्प्युद्भवं बहु
विधशिल्पिरचितं रम्यचित्रयुतमिति मृगुजेशक्तेरम्यं रमणीयं मनोरमं च परं नवं नूतनं चित्रयुतं चित्रकर्मयुक्तं जीवेगुरौ दृढं चिरकालस्थायि
चक्रस्थेर्भचक्राधिरूढैर्यहदात्ग्रहसमीपस्थैरन्यग्रहेः सामंतपूर्वसमंतात्सर्वदिक्ष्यथोपदिष्टां वदेद्भूयात् सामंतपूर्वमिति वेशिमकवेशमनां

जीर्णसंस्तुतमर्कजेक्षितिस्फुटे दग्धं नवं शीतगौकाष्ठाद्यं नष्टं रवौ शशिसूतेन नैकशिल्प्युद्भवम्
रम्यचित्रयुतनवं च मृगुजे जीवे दृढं मंदिरं चक्रस्थेऽथ यथापदेशरचनां सामंतपूर्वां वदेत् १९ ॐ

सामंताक्रमेणेत्यर्थः यथाग्रहदात्ग्रहस्य पुरतः पश्चाद्वा पार्श्वयोर्वाऽन्येग्रहाव्यवस्थितास्तेनैव क्रमेण सूतिकाग्रहस्थाना निप्रतिवेशमग्रहा
णिवाच्यानि अन्ये सामंतपूर्वमिति पठति सामंतात्ग्रहपर्यंतं पूर्विकारचनामिति तथासारावल्याम् भवनग्रहसंयोगैः प्रतिवेशमाश्रितनी
याश्च देवालयोऽनुपावककोशविहाराद्यवस्करस्थानं निद्राग्रहं च भास्करशशिकुजगुरुभार्गवार्किकबुधयोगात् अत्राचार्येण भूमिकाप्रमा
णं नोक्तं त्रिशालद्विशालज्ञानं च तदुच्यते बृहस्पतौ कर्कटस्थे परमोच्चाद्भूषेलग्रात् दशमगोद्विभूमिकमुच्चभागे धर्वाक्स्थिते त्रिभूमिकं उच्च
भागस्थे चतुर्भूमिकं धनुषिसबले दशमस्थानस्थे गुरौ त्रिशालं तद्द्रुहं मिथुनकन्यामीनस्थे द्विशालं उक्तं च स्वल्पजातके गुरुर्गुरुचैदशमस्थे

द्वित्रिचतुर्भूमिकं करोति ग्रहं धनुषिसबले त्रिशालं दिशाल मन्येषु विमलेषु च १९ अथ समस्त वास्तुनि कसूतिकाग्रहमिति तद्विज्ञानं दोषकेनाह मेषे
 नि मेषः प्रसिद्धः कुलीरः कर्करः तुला तुल एव अलिर्हृश्चिकः यरः कुंभः एषामन्यतमेलये वास्तुनि प्राग्भागे सूतिकास्थानं वक्तव्यं अंशे वा उत्तरतो
 गुरुसौम्यग्रहेषु गुरुग्रहे धनिमीनौ सौम्यग्रहे मिथुनकन्ये एतेषु लघुग्रहेषु तदंशके चोत्तरतो वास्तुनि सूतिकाग्रहं वाच्यम् वृषेण तदंशकेन च ग्रहपश्चिम
 भागे सूतिकाग्रहं मृगसिंहो मकरकेसरिणो दक्षिणभागकराविति दक्षिणभागे सूतिकाग्रहं कुरुतः २० अथ सूतिकाग्रहे कुशयनमिति तज्ज्ञानं वै
 तालीयेनाह प्राच्यादिग्रहेति ग्रहे सूतिकावेशमनि प्राच्यादिदिशि पूर्वाद्यास्वष्टस्रदिक्षु क्रियादयो मेषादयो राशयः द्वौ द्वौ च तत्सृष्टुदिक्षु को-

मेषकुलीरतुलालियदैः प्रागुत्तरतो गुरुसौम्यग्रहेषु प
 श्चिमं तश्च वृषेण निवासो दक्षिणभागकरो मृगसिंहौ २०

पागताविदिक्स्थादिमूर्तयो द्विस्त्रिभावाः तद्यथा मेषवृषयोर्लघुग्रहस्य प्राग्विभागे सूतिकाशयनं मिथुने आश्रयेण कर्कसिंहयोर्दक्षिणे कन्यायानेर्ऋत्येतुला
 वृश्चिकयोः पश्चिमे धनुषि वायव्ये मकरकुंभयोः उत्तरे मीने ऐशाने इति एष एव विधिः शय्यास्वपि वक्तव्यः अत उक्तं शय्यास्वपि वास्तुवद्ददेति किंत्व
 यं विशेषः पादैः षट्त्रिंशत्संस्थितैरिति इह रवट्वापादाः षट्त्रिंशत्संस्थिता राशयः लग्नात् षष्ठतृतीयनवमद्वादशराशयः पादाः परिकल्प्याः तत्रैतज्ज्ञातं
 येन लघुग्रहप्रसवस्तदुक्तदिशि शय्यायाः शिरस्तस्मादेव षट्त्रिंशत्संस्थाः पादाः तत्र द्वादशतृतीयो पूर्वपादौ तत्रापि तृतीयो दक्षिणः पादो द्वादशो वामः षष्ठनवमौ
 पश्चिमपादौ तत्रापि षष्ठो दक्षिणो नवमो वामः लग्नद्वितीयौ शीर्षभागः चतुर्थपंचमौ दक्षिणमंगसप्तमाष्टमौ पादांतभागः दशमैकादशौ वामांगं प्र-

योजनं विनतत्वं यमलक्षैः कुरैस्तु तुल्य उपधात इति यत्र हि स्वभावाशयः स्थितास्तत्र विनतत्वं यत्र पापास्तत्र तत्सदृशो बोधपातः एवं स देवा लुपपन्न-
स्वद्भागमसंगः यस्मादवश्यं क्वचिदपि यमलक्षैः पापग्रहेर्भाविनत्वं तस्माच्च यमलक्षैः सौम्यग्रहस्वाभियुतदृष्टं तत्र विनतत्वं पापग्रहोपि स्वोच्चराशि-
त्रिकोणमित्रक्षेत्रस्थोक्तफलकरो न भवतीति २१ अधुनोपसूतिकासंख्यामनुष्ठुभाह चंद्रलमेति लयादारभ्य यत्र राशौ चंद्रमा व्यवस्थितस्त-
दंतरेतयोर्मध्ये यावंतो ग्रहा व्यवस्थितास्ते चंद्रलमांतरगता ग्रहास्तेरुपसूतिकाः स्युः तावत्संख्या उपसूतिकाः समीपवर्तिन्यः स्थियः स्युर्मवेद्युः
ताश्च ग्रहजातिवयोवर्णरूपाः तथा च सारावल्याम् शशिलग्रविबरयुक्ता ग्रहतुल्याः सूतिकाश्च विज्ञेयाः अनुदितचक्रार्धयुतैरंतर्बहिरन्यथा
वदंत्येके लक्षणरूपविभूषणयोगास्तासां शतैर्योगात् कुरैर्विरूपदेहा लक्षणहीनाः श्वरोदमलिनाश्च मित्रैर्मध्यमरूपा बलसहितैः सर्वमेत-
न्नाच्यादिगृहक्रियादयो द्वौ द्वौ कोणगता द्विमूर्तयः शय्यास्वपिवास्तुवद्वदेत्यादौ षट्त्रिंशत्वांत्यसंस्थितैः २१ दवधार्यं बहिरंतश्चेति तत्र
यावंतो ग्रहा दृश्यंते चक्रार्धव्यवस्थितास्तावत्संख्या उपसूतिका गृहबाह्ये वक्तव्याः यावंतश्च दृश्यंते चक्रार्धव्यवस्थितास्तावत्संख्या आभ्यंतरे वक्तव्याः तत्र लग्र-
स्य यावंत उदिता भागास्तथा द्वादशैकादश दश नवमाष्टमाराशयस्तथा सप्तमराशेर्लघोदितभागतुल्यां शादृश्यमर्थं शेषमदृश्यमिति अन्यथा परे अपरे अ-
न्ये आचार्या अन्यथाऽन्येन प्रकारेण दृश्यं चक्रार्धे अभ्यंतरगता वर्णयंति अदृश्ये बाह्यस्था ज्ञेयाः तथा च जीवशर्मा उदयशशिमध्यस्थे ग्रहेः स्वरूपसूतिका-
स्तत्र उदयार्धस्थे बाह्ये दक्षिणोत्तरे ज्ञेयाः एतदाचार्यस्य नाभिप्रेतं यतो नैनैव स्वल्पजान्ते उक्तं शशिलमांतरसंस्था ग्रहतुल्याः सूतिकाश्च वक्तव्याः उदय-
ार्धे अभ्यंतरगता बाह्याश्च तस्य दृश्येर्धे अत्र चायुर्दायविधिना स्वतुंगवक्रोपगतेनैस्त्रिसंशुणमित्यादिना द्वित्रिगुणत्वं कृत्वा ग्रहस्थानवशादुपसूतिका निश्चयः कार्यः

यदिबहुजनप्रसूतियोगानभवन्ति तथापिग्रहसंख्यासूतिकासंभवायत्रबहुजनप्रसूतियोगेनभवितव्यमिति २२ अथजातस्यस्वरूपादिज्ञानंदोध
केनाह लयेति जन्मकालेलभेयोनवांशकउदितस्तस्ययः स्वामीसलग्ननवांशपः तत्तुल्यतनुस्तदाकारोजातोवक्तव्यः यथामधुपिंगलदृगित्यादि
अथवाजातकालेसर्वग्रहेभ्योयोग्यहोवार्यसुतोबलवांस्तत्तुल्यतनुर्वावक्तव्यः यदिलग्ननवांशकस्थोराशिर्बलवान्भवतितदातदीशतुल्यातनुर्भवति
अथसर्वग्रहेभ्योयोग्यवान्ग्रहस्तत्तुल्यतनुरिति चंद्रसमेतइतियोनवांशः शशिनाचंद्रेणसमेतश्चंद्रोयस्मिन्नवांशकेस्थितइत्यर्थः तस्यनवां
शाराशेयोधिपतिः सचंद्रसमेतनवांशपतिः तस्ययोवर्णस्तद्वर्णोजातोभवति अत्रचवर्णोरक्तः श्यामोभास्वरोगौरइति अन्येचंद्राक्रान्तराशिवर्ण-

चंद्रलग्नान्तरगतैर्ग्रहैः स्युरूपसूतिकाः बहिरंतश्चत्तकार्थेदृश्यादृश्येन्यथापरे २३

मेवाहुः यथारक्तः श्वेतः शतकंतनुनिभइत्यादि अत्रशतकवर्णस्यासंभवादयुक्तमेतत् एतच्चवर्णादिजातिकुलदेशान्बुधावक्तव्यं उक्तंच बलि
नःसहशीमूर्तिर्बुधाजातिकुलदेशान्इति कादिविलग्रविभक्तभगात्रइति आधानविधिनाशीर्षादीनामवयवानां द्रस्वदीर्घत्वनिरूपयति का-
दिभिर्विलग्रभैर्लग्नराशिभिः विभक्तानिगात्राणि यस्यसः कादिविलग्रविभक्तभगात्रः तत्रलग्नराशयोराशयः कादिषुशिरःप्रभृतिकालगात्रेषुपरि
कल्याः यथाकालांगानि तत्रलग्नशिरः द्वितीयोराशिर्वक्त्रं तृतीयउरः चतुर्थोत्तत् पंचमः क्रीडः षष्ठः कटिः सप्तमोबस्तिः अष्टमः शिश्नगुदे
नवमोहृषणौ दशमऊरू एकादशोजानुनी द्वादशोजंघापादौ अत्रचराशीनांप्रमाणमुक्तं पूर्वार्द्धविषयादयइति तत्रयत्रांगस्थेदीर्घराशौदीर्घ
राश्यधिपोग्रहोव्यवस्थितोभवतिसदीर्घकृत् तदंगतस्यदीर्घवक्तव्यम् तथाचसत्यः दीर्घाधिपतिर्दीर्घोग्रहः स्थितोवयवदीर्घकृद्भवति अर्थादे

वात्प्रमाणराशौव्यवस्थितस्तदंगाल्पकृद्भवति दीर्घराश्यधिपोः त्पराशिव्यवस्थितः समध्यमकृत् अल्पराश्यधिपोदीर्घराशौव्यवस्थितो गमध्यमकृत्
यत्रांगराशौबहवोव्यवस्थितास्तत्रबलवद्भवशाद्वाच्यं यत्रनक्षत्रिह्यवस्थितः तत्रराशिप्रमाणतएवांगंवाच्यं २३ इति सूतिकाप्रकरणं
अत्रैवसूतिकाध्यायेजानस्यत्रणमशकादिनिरूपणार्थमंगप्रकरणमारभ्यते तत्रलग्नप्रथमद्वितीयतृतीयद्रेक्षाणवशेनप्रथमद्वितीयतृतीयशरी
रभागपरिच्छेदः तत्रशिरःप्रभृतियावद्वर्गप्रथमो गविभागः शिरोधस्ताद्यावन्नाभिः तावद्वितीयः तदधस्तात्तृतीयः तेषामंगविभागानंराशि वि
भागंशार्दूलुविक्राडितेनाह कंहगिति त्रिभिः प्रकारैस्त्रिधा त्रिभिर्द्रेक्षाणभागैस्त्रिधाशरीरमविभागः तत्रलग्नस्यप्रथमद्रेक्षाणेउदयति
प्रथमोमूर्धाद्यंगविभागः द्वितीयेद्रेक्षाणेउदयति कंठपूर्वकोद्वितीयो गविभागः तृतीयेद्रेक्षाणेउदयति बस्तिपूर्वकः तृतीयः तत्राप्यंगदि

लग्ननवांशपतुल्यतनुः स्यादीर्यसुतग्रहपुल्यतनुर्वा चंद्रसमेतनवांशपवर्णः कादिविलग्नविभक्तभगात्रः २३

भागेवामदक्षिणवर्त्यवयवज्ञानंकथमित्याह वाममुदितैरिति राशिभिरुदितैः दृश्यभागावस्थितैर्वामो गविभागः लग्नस्योदितभागाः तथा
द्वादशैकादशदशनवमाष्टमाः तथासममस्यराशौर्लघोदितपुल्यभागाः एषभागोदितः शेषोलुदितः अर्थादनुदितैरदृश्यैर्दक्षिण इति तत्रल
ग्नानुदितभागास्तथा द्वितीयतृतीयचतुर्थपंचमषष्ठाः सममराशौर्लघोदितपुल्यभागाः एवंस्थिते लग्नप्रथमद्रेक्षाणोदयो लग्नराशिः कंशिरः क
ल्पनीयं लग्नाद्वितीयद्वादशैकचक्षुषी तत्रद्वितीयोदक्षिणमक्षि द्वादशोवामं तृतीयेकादशोत्रोत्रे तत्रतृतीयोदक्षिणं एकादशोवामम्
चतुर्थदशमोनासापुरो चतुर्थोदक्षिणं दशमोवामं पंचमनवमो कपोलो पंचमोदक्षिणः नवमोवामः षष्ठाष्टमो हनू षष्ठोदक्षिणं अष्टमोवामं

सप्तमोवक्रं सुखं एवं राश्याद्युपलक्षितः यथमोङ्गविभागः तत्कंठांशक इति अथ द्वितीयोद्रेक्षाणोदयः कंठाद्ये द्वितीयं गविभागे परिकल्प्यः तद्यथा ल
 यं कंठांगलकः द्वितीयद्वादशोस्कंधो तत्र द्वितीयोदक्षिणस्कंधोद्वादशोवामः तृतीयैकादशोबाहू तत्र तृतीयोदक्षिणैकादशोवामः चतुर्थदशमोपा-
 र्श्वे तत्र चतुर्थोदक्षिणंदशमोवामं पंचमनवमौत्तरागौ तत्र पंचमोदक्षिणः नवमोवामः षष्ठाष्टमौकोडउदरभागौ षष्ठोदक्षिणः अष्टमोवामः
 सप्तमो नाभिरिति नाभियहणसुदरोपलक्षणांश्च एवं द्वितीयोङ्गविभागः वस्तिः शिश्मगुदेति लग्नद्रेक्षाणे तृतीये उदयति ते एवं होरादयस्तृतीयं ग
 विभागे परिकल्प्याः तद्यथा लयं वस्तिः नाभिलिंगयोर्मध्यभागः द्वितीयद्वादशो शिश्मगुदे तत्र द्वितीयोदक्षिणभागः द्वादशोवामः ततो नंतरं

कंठकृत्रोन्नतसाकपोलहनवोवक्रं च होरादयस्ते कंठांशकबाहुपाश्वर्यदयं क्रोडानि नाभिस्ततः ब
 स्तिः शिश्मगुदे ततश्च दृषणावूरूततो जानुनीजं येनित्युभयत्र वाममुदितेर्द्रेक्षाणभागे स्त्रिधा २४

तृतीयैकादशोदृषणौ तृतीयोदक्षिणः एकादशोवामः चतुर्थदशमौ ऊरूच्चतुर्थोदक्षिणः दशमोवामः पंचमनवमौ जानुनी पंचमोदक्षिणः नवमोवामः
 षष्ठाष्टमौ जंघे षष्ठोदक्षिणजंघा अष्टमोवामजंघा सप्तमः पादद्वयमिति २४ अथ अङ्गज्ञानप्रयोजनं शादूलविक्रीडितेनाह तस्मिन्पापयुत इति
 तत्र प्रथमद्रेक्षाणे जातस्य शिरोङ्गविभागो द्वितीयद्रेक्षाणे जातस्य कंठाद्यङ्गविभागः तृतीयद्रेक्षाणे जातस्य बस्त्याद्यङ्गविभागः तस्मिन्पापयुते-
 ति यत्राङ्गराशौ पापग्रहसंयुक्ते तत्राङ्गे व्रणं विस्फोटकादिच्छिद्रं मशकादिचिह्नमादिशेत् तस्मिन्पापयुतेङ्गराशौ पापग्रहसंयुक्ते शस्त्रसंयुक्ते दृष्टे
 सौम्यग्रहसंयुक्ते ऽवलोकिते वा तद्वाशुपलक्षिते गोलह्मादिशेत् मशकादिचिह्नं वाच्यं स्वर्क्षांश इति स एव ग्रहो व्रणमशकादिकर्ता स्वर्क्षस्वराशौ

स्वनवांशकेवास्थितोभवति स्थिरराशोस्थिरांशकेवास्थितस्तदाव्रणंशकादिकंसहजोत्पन्नंतस्यजंतोर्भवति अन्यथोक्तविपर्यस्ये आगंतुकोजातस्योक्त
रकालेकेनचिन्मिन्नेनवक्ष्यमाणेनस्वदशाकालेएववक्तव्यं आगंतुकस्यव्रणादेर्ग्रहवशेनतस्मिन्निमित्तमाह मंदेशमानिलजइति मंदेशनैश्चरेव्रण-
कर्तृत्वेप्राप्तेनद्रुणाद्यश्मन्नापाषाणहेतुकोऽनिलजोवातव्याधिहेतुकोवावक्तव्यः भौमस्यव्रणस्यकर्तृत्वेप्राप्तेऽग्निशस्त्रविषजोऽग्निहेतुकः शस्त्रहेतुको
विषहेतुकोवावक्तव्यः बुधेभूभवःभूस्थितपातादुद्धितपाताद्भूम्यभिपातहेतुकोलोष्टप्रहारहेतुकोवासूर्यरवौकाष्ठप्रहारहेतुकश्चतुष्पदपाणिहेतुको
वावक्तव्यः हिमगोचंदेष्ट्यजः शृंगेविद्यतेयस्यपाणिनः सशृंगोत्तज्जातोअज्जोवाजलपाणिहेतुकोवावक्तव्यः अन्यैः

तस्मिन्पापयुतेव्रणंशभूयतेहृष्टेचतुष्पादिशेत्स्वर्क्षाशेस्थिरसंयुतेषुसहजः स्यादन्यथागंतुकः मंदे
श्मानिलजोऽग्निशस्त्रविषजोभौमेबुधेभूभुवः सूर्यकाष्ठचतुष्पदेषुहिमगोश्चर्यज्जोन्यैः शभं २५

शभं अन्येग्रहायत्रांगदेशस्थाभवन्ति तत्रशभमाव्रणादिकरानभवन्ति तत्रादशेषौगुरुसिनौतत्किंबहुवचनंउच्यते बुधः पापयुक्तोव्रणकरः स्त्रीणश्चंद्रमास्तथा
ततोन्वैः शभमित्युक्तं २५ अथव्रणज्ञानंहरिण्याह समनुपतिताइति यस्मिन्भागेवामेदक्षिणेवात्रयः सबुधायहाः त्रयोन्वैग्रहाश्चतुर्थेनबुधेनस
हिताः समनुपतिताः समाश्रितास्तत्रांगेपूर्वोक्तव्रणादेर्नियमान्निश्चयादवश्यंमासिर्भवति शभेवशभेषुवा तेषां सबुधाः शुभाः सौम्याः अशभाः
पापावाभवन्ति तथापितत्रांगेनस्यव्रणावातिर्वक्तव्या तेषांमध्याद्योबलीसस्वदशामवाप्यकरोति व्रणहृदिनि लयात्पृष्ठेस्थानेअशभः पापोग्रहोव्यव
स्थितोदेहेशरीरेव्रणरूद्रवति कस्मिन्स्थानेनतनोर्भसमाश्रिते तनोर्लयात्सषष्ठस्योराशिः कालांगानात्यनेनदर्शितांगविभागेयस्मिन्भवतितस्मिन्

मसमाश्रितेराशियुक्तेदेहेशारेभवति अत्रापिस्वर्क्षाशस्थिरसंयुतेषुमहजः स्यादन्यथागंतुक इत्यनुवर्तनीयं स एव षष्ठस्थानस्थः पापः सौम्येन शतमय
हेणयदादृष्टोभवति तदानत्रांगेनिलकमशकृद्भवति निलकः हृणोविंदुः मशकोर्बुदः अथशतमयहेणस एव पापोयुतस्तदासलक्ष्मवान्भवति राशयुप-
लक्षितसंगंसचिह्नंभवति अत्रस्थानेधनोलोमनिचयोलक्ष्मइति २६ इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायां बृहज्जातकविवृत्तौ जन्मविधिनामाध्यायः पं-
चमः समासः ५ अथारिष्टाध्यायोव्याख्यायते तत्रतावज्जातस्यारिष्टसंभवेसत्यायुर्दायाष्टकवर्गादेशः कर्तव्यः तस्मात्प्रथमारिष्टाध्यायंव-
क्ष्यति तत्रारिष्टद्वयंविद्युमालयाह संध्यायामिति संध्यायालक्षणं संहितायामुक्तं अर्धास्तमयात्संध्याव्यक्तीभूतानतारकायावत् तेजः परिहानि

समलुपतितायस्मिन्मागेत्रयः सलुधाग्रहाभवतिनियमात्तस्यावाप्तिः शतमेघशतमेषुवा व्रणकृदशतमः षष्ठे
देहेतनोर्भसमाश्रितेतिलकमसकृद्दृष्टः सौम्यैर्युतश्चसलक्ष्मवान् २६ इतिजन्मविधिनामाध्यायः समासः

मुरवाङ्गानोरर्धेदसोयावत् अस्मिन्संध्याकालइति तत्रजन्मनियस्यसंध्याकालोभवतितत्काललगताहिमदीधितेश्चंद्रस्यहोराभवति यथासंभवं
पापैर्भातगतैः यत्रतत्रराशिस्थानवमांशगताः पापाभवन्ति तदैतद्योगोजानस्यनिधनायमरणायभवति प्रत्येकमिति एकमेकमितिप्रत्येकंशशीचं
दः पापाः त्रयश्चतुर्षुकेंद्रेषुव्यवस्थिताभवंत्येकैकंमनियथासंभवंचत्वार्यपिकेन्द्राण्याक्रांतानिभवन्ति तथापियस्यजन्मभवतिसविनाशमुपैति
म्रियतइत्यर्थः १ अथान्यानरिष्टयोगानिंद्रवज्रयाह चक्रस्येति यावंतोभागालग्रस्योदितास्तावंतएवभागालग्रचतुर्थराशेः परित्यज्यशेषभा-
गमारभ्यपंचमषष्ठसप्तमाष्टमनवमराशयोदशमराशिलग्रोदितभागतुल्यांशाश्चक्रेपरार्धं तत्रचक्रस्यपूर्वभागेकूराः पापाः इतरभागेपश्चिमेसौ

म्याः शम्भुहाः कीटलये हृश्चिकराशावुदये कर्कटे चोदयस्थिते जातः शिशुः क्षिप्रमाश्वेव विनाशमुपैति मरणं प्राप्नोतीत्यर्थः नन्वत्र पूर्वहृश्चिकः कीटसंज्ञोक्तः पुनरपि द्विपदादयो हि निश्चिन्नास्ते च संख्याद्वये इत्यत्र कर्कटहृश्चिकमकरमीनानां कीटत्वमभ्युपगतं तदत्र हृश्चिककर्कटावेव कथं व्याख्यातावित्यत्रोच्यते मकरमीनयोर्जलत्वादापिसमर्षत्वादापिसपक्षत्वात्कीटसंज्ञानाभ्युपगम्यते यस्माद्वा दरायणः पूर्वापरभागगतैः शम्भुहाभिरलिनिकर्कटे लये जातस्य शिशोर्मरणं सद्यः कथयन्ति यवनेन्द्राः पापैर्विलग्नस्तमयाभितश्चेति पापैः क्रूरग्रहेः विलग्नभितः अस्तमयाभितश्च स्थितैश्च सद्योजातः क्षिप्रं शीघ्रमेव विनाशं समुपैति अत्र केचिदेवं योगद्वयं व्याचक्षते अभितउभयतः लग्नत्वात्पापैरुभयत इत्येको योगः

संख्यायां हि मदीधितिहोरापापैर्भातगतैर्निधनाय प्रत्येकं शशिपापसमेतैः केन्द्रेण विनाशमुपैति १
चक्रस्य पूर्वापरभागगेषु क्रूरेषु सौम्येषु च कीटलये क्षिप्रं विनाशं समुपैति जातः पापैर्विलग्नस्तमयाभितश्च २

अस्तमयाश्चादभित इति द्वितीयः तत्र लग्नत्वाद् दशद्वितीयस्थयोः पापयोर्जातो भ्रियते तथा लग्नषष्ठाष्टमयोश्च पापयोर्जातो भ्रियते तथा लग्नसप्तमाष्टाये दशद्वितीये तत्स्थयोश्च पापयोर्जातो भ्रियते अन्येषु नरभिः शब्दोऽभिः सुरव्ये वर्तते इत्यनुवर्णयन्ति तत्र लग्नद्योद्वितीयराशौ ग्रहः स्थितः स उदयमभिलषते लग्नस्याभिः सुरो भवति यश्च लग्नदष्टमराशौ भवति सोऽस्तमयमभिलषतीत्यतः सप्तमराशेरभिः सुरो भवति तेनैतज्जातम् लग्नद्वितीयाष्टमगतैः सर्वैः पापैर्जातो भ्रियते वयं पुनरभिः शब्दोऽभिः सुरव्यव्याहृतिं ब्रूमः यस्माद्यवनेश्वरः पापेषु ग्रहेषु लग्नस्याभिः सुरेषु सर्वेष्वेवासवीर्येषु शम्भुर्गोष्पिकं तु यो लग्नदशस्थाने स्थितः स उदयमभिलषति लग्नस्याभिः सुरो भवति यश्च षष्ठे स्थितः लग्नसोऽस्ताभिः सुरो भवति यस्मा

द्वाहाणां प्राञ्चुरवीं गतिः उक्तं च भाग्यतास्तुल्यजवाग्रहाश्च स्वस्वमंडलगा इति तत्र पूर्वाभिमुखं व्रजतो गच्छतो लयाद्वितीयस्थस्य तदाभिसुरच्यं न संभवति नचाष्टमस्थ
 स्थास्ताभिसुरच्यं तेनैतज्जातं लग्नाद्वादशषष्ठाश्रितैः पापैर्यस्य जन्मसंभियते इति भगवतागार्गेण सर्वाण्येव व्याख्यातान्यभिसुरवानीति तथा च तद्वाक्यम् रिपु
 व्ययगतेः पापैर्यदिवाधनमृत्युगैः लग्नेवापापमध्यस्थे द्यूनेवामृत्युमाप्नुयादिति २ अथयोगांतरमनुष्टुभाह पापाविति एकः पापउदये लग्ने स्थितो न्योः स्तेस
 समेगतः शशीचंद्रमाः यत्र तत्रस्थः क्रूरेण पापेन युतौ भवति सच सौम्यैः शक्रभयहैः यदि न दृष्टः तदा जातस्य मृत्युरचिराच्छीघ्रमेव भवेत् ३ अथयोगांतर
 मनुष्टुभाह क्षीणेति हिमगौचंद्रे क्षीणे लग्नाद्वाद्यगेद्वादशस्थे तथा पापैः क्रूरग्रहेरुदयाष्टमगैः लग्नस्थैरष्टमगतेः च केन्द्रेषु कंदकेषु चैद्यदि शक्रभान भवति

पापावुदयास्तु गतौ क्रूरेण युतश्च शशी दृष्टश्च शक्रभैर्न यदा मृत्युश्च भवेदचिरात् ३ क्षीणे हिम
 गौव्ययगे पापैरुदयाष्टमगैः केन्द्रेषु शक्रभाश्च न चेत्क्षिप्रं निधनं भवेत् ४ क्रूरेण संयुतः शशी
 स्मरान्त्यमृत्युलग्नगः कंदकाद्वहिः शक्रभैरवीक्षितश्च मृत्युदः ५

तदा जातस्य क्षिप्रमाश्वेव निधनं मरणं भवेद्

यात् अत्र केचित्पापैरुदयाष्टमगैरिति नेच्छन्ति तदुक्तं यस्माद्भगवान्गार्गिः क्षीणे चंद्रे व्ययगते पापैरष्टमलग्नगैः केन्द्रवात्यगतेः सौम्यैर्जातस्य
 निधनं भवेत् ४ अथारिष्टांतरमनुष्टुभाह क्रूर इति शशीचंद्रः क्रूरेण ग्रहेण संयुतस्तथा भूतः स्मरान्त्यमृत्युलग्नगः सममद्वादशाष्टमल
 ग्रानामन्यमस्थस्तथा शक्रभैः शक्रभयहैः कंदकवात्यस्थैः केन्द्रवर्जं अन्यस्थानस्थैः अवीक्षितः न दृष्टो यदि भवति तदा जातस्य मृत्युदो मरणदो भवति
 अर्थादेव सौम्यैः केन्द्रस्थैस्तदारिष्टाभावः तथा च सारावल्यां व्याख्येस्तोदयगेशशांके पापैः समेतैः शक्रभदृष्टिहीने केन्द्रेषु सौम्यग्रहवर्जितेषु जातस्य

सद्यः कुरुते प्रणाशं ५ अथारिष्टान्तराणि दृष्टव्याह शशिनिति शशिनचंद्रे अरिविनाशगे लग्नात्पञ्चस्थानस्थेः ह्यमस्थेवा तत्रचपापानां क्रूराणां मध्याद-
न्यतमेनेक्षिते दृष्टे सौम्यग्रहेणा दृष्टे तस्यनिधनं मरणमाशक्षिप्रमेव भवति शम्भैरिति अथलग्नात्पञ्चाष्टमगेचंद्रे सौम्यैर्ग्रहे दृष्टे पापेनादृश्यमाने जातस्य समाष्ट-
कं वर्षाष्टकं स्थितिः जीवितं वक्तव्यं ततो नंतरं मरणमिति समशब्दो वर्षपर्यायः दलमत इति लग्नात्पञ्चाष्टमगेचंद्रे मिथ्यैः पापैः सौम्यैश्च दृष्टे अतोऽस्मात्समाष्ट-
काद्वर्षाष्टकादलमर्द्धवर्षचतुष्टयं स्थितिर्वदेत्ततो मरणमिति अर्थादेव षष्ठाष्टमस्थे चंद्रमसिनकेन चिदृश्यमानेः रिष्टयोगाभावः चंद्रमायदिव षष्ठाष्टमस्थः
सौम्यक्षेत्रगतो भवत्यथवा पापक्षेत्रगतः सौम्ययुक्तो भवति तदानमरणप्रदः यस्माद्यवनेश्वरः लग्नाच्छरीनेधनगोशतमर्द्धे षष्ठेथवा पापनिरीक्षितश्च

शशिन्यरिविनाशगे निधनमाशपापेक्षिते शम्भैरथ समाष्टकं दलमतश्च मिथ्यैः स्थितिः अस-
द्विरवलोकिते बलिभिरत्रमासंशतमे कलत्रसहिते च पापविजिते विलग्राधिपे ६ श्रीसांख

सर्वायुराहन्ति शम्भौर्विमिथ्यस्तदीक्षितो ब्याष्टकमर्धकं वा तथायस्वदृष्ट्या पक्षे दिवा जन्मनि शतकूपक्षे रात्रौ जन्मनि लग्नात्पञ्चाष्टमगः शशीशतमाशतमदृष्टो
पि भवति तस्य नमरणप्रदः यस्मान्मांडव्यः पक्षे सिते भवति जन्मयादि क्षपायां दृष्टोथवा हनिशतमाशतमदृश्यमानः तच्चंद्रमारिपुविनाशगतो विलग्रा-
दापत्करक्षतिपिते वशिशनं हन्ति असद्विरिति अत्रास्मिन्नेव षष्ठेष्टमेवास्थाने शम्भे सौम्यग्रहे बुधगुरुसितानामन्यतमे स्थिते तस्मिन् आसद्भिः पापैः
बलिभिः वीर्ययुक्तैरवलोकिते दृष्टे जातस्य मासं स्थितिः जीवितं वक्तव्यं ततो मरणमिति अत्र निर्दिष्टयोगस्थे चंद्रमसि शतमदृष्टेः रिष्टयोगाभावः यस्मा-
दनेनैव स्वल्पजातके उक्तम् शशिवत्सौम्याः पापैर्वकिभिरवलोकितान शतमदृष्टाः मासेन मरणदा स्युः पापजितो लग्रपश्चास्ते कलत्रसहिते इति

विलगाधिपेजन्मलग्नपतौकलत्रसहितेसप्तमस्थानस्थेवापापविजितेचूरग्रहेणयुद्धेसंग्रामेविजिते विजितलक्षणम् दक्षिणादिकस्थःपुरुषोवेपथुरप्राप्यसन्नि-
 हन्तोऽणुः अधिरूढोविहन्तोनिःप्रभोविवर्णश्चयः सजितः भौमादीनांआकाशेयुद्धंभवति यः दक्षिणाशास्यः सग्रहः जितः कुसुतादीनायुद्धमित्युक्तत्वाच्च
 द्रदोपिकायां परुषोरूढः वेपथुः कंपायमानः अन्यग्रहमप्राप्यसंनिवृत्तः विपरीतगतिमापन्नः अणुः सूक्ष्मः अधिरूढः अन्येनाक्रान्तः विहन्तः विकारस-
 हितः निष्प्रभोदीप्तिरहितः विवर्णः वर्णरहितः सजित इति चशब्दाभ्यासंस्थितिस्ततोमरणमिति ६ अथारिष्टांतराणिमंदाक्रान्तयाह लग्नेक्षीणइति
 क्षीणेशशिनिचंद्रेक्षीणेलग्नजन्मलग्नस्थितेतथारंभकेंद्रेष्वष्टमकेंद्रेषुपापैः क्रूरैः स्थितैर्यथासंभवमेवंविधेयोगेजातस्यनिधनंमरणंवक्तव्यम् तथाच

लग्नेक्षीणेशशिनिनिधनंरंभकेंद्रेषुपापैः पापांतस्थेनिधनहिबुक्छूनयुक्तेचचंद्रे एवंल-
 ग्नेभवतिमदनच्छिद्रसंस्थेअपापैर्मात्रासाध्वयदिचनशभैर्वीक्षितैः शक्तिभृद्भिः ७

देशशिनिपापांतस्थेपापमध्यगतेनिधनहिबुक्छूनयुक्तेऽष्टमचतुर्थसप्तमस्थानानामन्यतमस्थेजातस्यमरणंवक्तव्यम् एवमिति एवमनेनैवप्रकारेण
 लग्नेपापांतस्थेशशिनिनित्यामदनच्छिद्रसंस्थेसप्तमाष्टमस्थानयोरन्यतमस्थेपापेचूरैर्यदिशभैः सौम्यग्रहैः शक्तिभृद्भिः सबलैः चंद्रमानवीक्षितो न
 दृष्टोभवति तदाजातस्यमात्रासार्धजनन्यासहमरणंवदेत् अथनिर्दिष्टयोगस्थेअचंद्रमाशभैर्दृश्यतेबलिभिस्तदाजातस्यैवमरणंनतन्मातुरि-
 ति ७ अथारिष्टांतराणिद्वंद्वज्जयाह राश्यमिति चंद्रेशशिनिराश्यंतगेयत्रतत्रराशौनवमनवांशकगेतथाभूतेसद्भिः शक्रग्रहैरवीक्ष्यमाणेनसंदृष्टेषुपापैः
 क्रूरैस्त्रिकोणोपगतैः नवपंचमस्थानस्थैः जातः शिशुः बालकः आशक्षिप्रमेवप्राणैरसृभिः वियोगंप्रयातिगच्छतिम्रियतइत्यर्थः अस्तेचपापैरिति तुहिनां

शोचंद्रेलग्रगे अस्तेसममेसममस्थानस्थितैः पापैश्चशब्दाच्छिप्राराशेवप्राणैः वियोगंययाति अत्रतुहिनांशुलग्रइति कर्कटलग्नैकैश्चिद्भारव्यातंवदयुक्तम् य
स्मादनैनैवस्त्वल्पाजानकेउक्तम् उदयगतोवाचंद्रः सममराशिस्थितः पापैरिति = अथारिष्टांतराणिहरिण्याह अशप्तमसहितइति चंद्रेशशिन्यशप्त
सहितेष्वपिसामान्येनोक्तं तथाप्यशप्तमेनपापेनशनेश्चरेणैवयुक्तेतथाभूतेलग्नगतेनकेवलंयावत् लग्नगतेग्रस्तेराहौराशिगतेलग्नमाच्चकुर्जेगारकेनिधनाश्चि
तेऽष्टमस्थानस्थेजननिसूतयोः मातृपुत्रयोः मृत्युर्भवति स्वौतुसशस्त्रजइति एवंविधेयोगेरवावादित्येस्थितेजननिसूतयोर्मृत्युः शस्त्रजः शस्त्रेणायुधेन-
जातोभवति एतैनैतदुक्तंभवति शनेश्चरेणबुधेनवायुक्तेर्केग्रस्ते लग्नगतेकुजेचाष्टमगेजातस्यमात्रासहशस्त्रहेतुकंमरणंवाच्यम् नन्वशप्तइतिसामान्ये-

राशयंतगेसद्भिरवीक्ष्यमाणेचंद्रेभिकोणोपगतैश्चपापैः प्राणैः प्र
यात्याशप्तशिशुर्वियोगमस्तेचपापैस्तुहिमांशुलग्रगे = ७

नोक्तं तत्केवलंशनेश्चरेणयुक्तेचंद्रेशशिनिइति किंव्याख्यातं शनेश्चरेणबुधेनवायुक्तेऽर्केतिनोक्तम् अत्रोच्यते असंभवादेव पौर्णमास्यांचंद्रग्रहणंभवति
तत्रतावदर्कसहितेनचंद्रमसानभ विवृत्यं बुधेनचार्कसमीपवर्तिनासदैवभ विवृत्यं अष्टमस्थानत्वाद्भौमेनापिचंद्रसहितेननभवितव्यं शनेश्चरेणविनाव्यव-
स्थितेनबुधेनसौम्येनैवभविष्यति तस्माच्चंद्रग्रहेणशनेश्चरेणोतिव्याख्यातं अर्कग्रहणेतुपुनः बुधेनयदियुक्तोऽर्कभवति तदार्कसहितत्वात्तस्यपापतांभव-
तीत्यर्कस्यबुधसहितत्वमिति व्याख्यातं क्षीणेण्डुयोगादर्कस्यपापयोगएवायंनगण्यते यस्मादवश्यममावास्यांतेऽर्कग्रहणेनभवितव्यम् तत्रचावश्य
मर्केणक्षीणचंद्रसहितेनभवितव्यम् यद्यर्कः क्षीणेण्डुनायुक्तइति आचार्यस्याभिप्रेतः स्यात्तदाग्रस्तेर्केनिधनाश्चितेकुजेइति केवलमकरिष्यत् उदयतिरवा

वित्पादि रवाकादित्ये उदयविलग्रगते शीतांशौ चंद्रे बालग्रगते तथा अश्लमैः पापैश्चिकोणविनाशमैः नवपंचमाष्टमस्थैः सर्वैरेव यथासंभवमेवंविधयोगस्थैरवौ चंद्रे वा श-
 मैः सौम्यग्रहैः वीर्योपेतैः बलवद्भिः नयुक्ते क्षिते न संयुक्ते नापि दृष्टे जातस्य निधनं मरणं वदेत् अर्थादेवोक्तयोगस्थैरवौ चंद्रे बालिभिः श्लमैः युते दृष्टे चारिष्टयोगाभा-
 वः ९ अथारिष्टांतरमपवक्त्रेणाह असित इति असितः सौरः रविरादित्यः शशांकश्चंद्रः भूमिजो गारकः एतैः शनिरविविचंद्रमौमेर्यथाक्रमेण व्ययनवमौ दंयं
 नैधनाश्रितैः ह्यवशानवमलगाष्टमस्थानस्थैः तत्रैतज्जातं शनैश्चरेद्वा दशे अर्के नवमे चंद्रे लग्रगे भौमेष्टमस्थे एते सर्व एव योगकर्तारो ग्रहाय दिबलिना वीर्यव-
 तागुरुणानदृष्टास्तदा जातस्य जंतोराशे वमरणं प्रवदेत् अत्रयदा योगकर्तृन् ग्रहान् सर्वां बलवान् गुरुः पंचमस्थः कांश्चित् पश्यति कांश्चिन्न पश्यति अथवा

अश्लमसहिते ग्रस्ते चंद्रे कुजे निधनाश्रिते जननि स्मृतयोर्मृत्युर्लग्नेरवौ तु सशस्त्रजः उदयतिरवौ शीतांशौ वा
 त्रिकोणविनाशमैर्निधनमश्लमैर्वीर्योपेतैः श्लमैर्नयुते क्षिते ९

बलहीनः सर्वानेव पश्यति तदा जातस्य मरणाय प्रवदेत् किंतु आश्लशीयं न वदेत् अर्थादेव सर्वानेव गुरुः पंचमगः पश्यति तदारिष्टयोगाभावः १० अथारिष्टांतरं पुषिताय याह स्मृत इति शीतरश्मिः चंद्रः
 सचक्षीणः अश्लमयुतः पापग्रहेण संयुक्तः स्मृतमदननवांत्यलग्नं धेयुस्थितः पंचमसप्तमनवमद्वादशोदयाष्टमगतः अथवा स्मृतमदननवांशं
 धेयुस्थित इति पाठः एतेषां अन्यतमस्थानस्थः भृगुस्मृतश्लम्रेण शशिपुत्रबुधेन देवपूज्यबृहस्पतिना बालिभिः वीर्यसंयुक्तेर्नयुतो नाप्यवलोकिनः
 एषां त्रयाणामध्ये एकतमेनापि संयुतो नापि दृष्टस्तदा जातस्य मरणाय भवति अर्थादेव भृगुस्मृतशशिपुत्रदेवपूज्यानामन्यतमेन बलवता दृष्टो युक्तो
 वा भवति तदारिष्टयोगाभावः अत्रक्षीणचंद्रग्रहणं नास्ति तत्कथं व्याख्यात उच्यते आगमांतरदृष्टत्वात् तथा च सारावल्याम् निधनास्तव्ययलग्न-

त्रिकोणगाः क्षीणचंद्रसंयुक्ताः पापाबलिनः शक्रभेदेरदृश्यमानागतायुषांप्रायः ११ अथानुक्तमरणकालानामरिष्टयोगानां कालपरिज्ञानं भवमरविलासितेनाह
योगेस्थानमिति यस्मिन्नरिष्टयोगे जातस्य मरणकालावधिर्नेक्तस्तस्मिन्नरिष्टयोगे जातस्य योगकर्तारोयेग्रहास्तेषां मध्याह्नो बलवान् स यस्मिन् राशौ जन्मकाले
व्यवस्थितः सराशिर्बलिनः तत्स्थानं तत्र चारक्रममात्रं द्रमसि प्राप्ते जातस्य मरणं वक्तव्यं अथवा चंद्रे स्वमात्मीयस्थानं गते जन्मकाले यत्र राशौ चंद्रमा व्यवस्थितस्तमे
वराशौ पुनरपि चंद्रे गते तत्र तस्य मरणं वक्तव्यं तनुग्रहमथवा तनुग्रहं लघ्नां चारक्रममात्रे चंद्रमसि जातस्य मरणं वक्तव्यं कदेत्युच्यते वर्षस्यांतः संवत्सराभ्यं
तरे एतदुक्तं भवति अनुक्तकालारिष्टजातो वर्षेनातिक्रमतीति नन्वत्र प्रतिमासं चंद्रमसा सर्वाण्येव स्थानाभिगंतव्यानि तत्किमित्युक्तं वर्षस्यांतः उच्यते पापेर्दृष्टे

अभितरविशशांकभूमिजैर्व्ययनवमोदयनैर्धनाश्रितैः भवति मरणमाश्रुदेहिनां यदि बलिना गुरुणानुवृ
क्षिताः १० सूतमुदन्ननवात्यलघ्नं रंध्रे शक्रभयुतो मरणाय शीतरश्मिः मृगुसूतशशिपुत्रदेवपूज्येय
दिबलिभिर्नयुतो वलोकितो वा ११ बलवतीति एषु निर्दिष्टस्थानेषु मध्याह्नगतश्चंद्रमा बलवान् भवति पापेर्दृश्यते तदा जातस्य मर

णं वक्तव्यं न केवलं गतमात्र एव चंद्रे क्लिप्तमुनिगदितं क्लिप्त्यागमसूचने निश्चयेन मुनिगदितमिदमरिष्टलक्षणमित्यागमपारंपर्यायेण श्रूयत इति अत्रान्येरा
चार्यैररिष्टभंगात् उक्तास्ते च सत्यरूपाः यतो बहवो जाता अपि सत्त्वपियोगेषु जीवंतो दृश्यन्ते तोस्माभिः किंचिल्लिरव्यते सर्वाभिमानतिबलः स्फुरदंशुजातो लघ्न
स्थितः प्रशमयेत्सरराजमंत्रा एको बहूनिदुरितानि स्रुदुस्तराणि भक्त्या प्रयुक्त इव शूलधरप्रणामः १ लग्नाधिपेति बलवान् शक्रभेदेरदृष्टः केन्द्रस्थितैः शक्रभफ
लैरवलोक्यमानः मृत्युं विधूय विदधाति सदीर्घमायुः सार्धगुणैर्बहुभिर्भुजितयाचलक्ष्म्या २ लग्नादृष्टमवर्त्य पिरुबुधश्चक्रद्रेक्षाणगश्चंद्रः मृत्युप्राप्तम

पिनरंपरिरक्षत्येषनिर्व्याजम् ३ चंद्रःसंपूर्णतनुःसौम्यर्क्षगतःस्थितःशक्रभस्यांतः प्रकरोतिरिष्टभंगविशेषतःशक्रसंहृष्टः ४ बुधभार्गवजीवानामेकतमःकेंद्रमागतोबलवान् यद्यपिचूरसहायःसयोरिष्टस्यभंगाय ५ रिपुभवनगतोपिशशीगुरुसितचंद्रात्मजदृक्काणस्थः गरुडइवभोगिदुष्टंपरिरक्षत्येवनिर्व्याजं ६ सौम्यद्व्यांतरगतःसंपूर्णःस्निग्धमंडलःशशभृत् निःशेषरिष्टहंताभुजंगलोकस्यगरुडइव ७ शशभृतिपूर्णशरीरेशक्रेपक्षेनिशाभवेकांते रिपुनिधनस्थेरिष्टप्रभवतिनैवात्रजातस्य ८ प्रस्फुरितकिरणजालेस्निग्धामलमंडलेबलोपेते सूरभंत्रिणिकेंद्रगतेसर्वारिष्टशमंयाति ९ सौम्यभवनोपयाताःसौम्यांशकसौम्यदृक्काणस्थाः गुरुचंद्रकाव्यशशिजाःसर्वैरिष्टस्यहंतारः १० चंद्राध्यासितराशेरधिपःकेंद्रेशक्रभग्रहोवापि मशमयतिरिष्टयोगं

योगेस्थानंगतवतिबलिनश्चंद्रेस्त्वंवातनुग्रहमथवा पापैर्दृष्टे
बलवतिमरणवर्षस्यातेकित्सुनिगदितं १२ इत्यरिष्टाध्यायः०

पापानियथाहरिस्मरणं ११ पापाद्यदिशक्रभनर्गेसौम्यैर्दृष्टाःशक्रभेशवर्गस्थैः निमंत्रितदारिष्टंपतिंविरक्तायथायुवतिः १२ राहुस्त्रिषष्ठलाभेलग्रात्सौम्यैर्निरीक्षितःसद्यः नाशयति सर्वदुरितंमारुतइवतूलसंपातं शीर्षोदयेषुराशिषुसर्वेगगनाधिवासिनःसूतौ प्रकृतिस्थेश्चरिष्टंविहीयतेघ्नमिवाग्रिस्थं १३ तत्कालेयदिक्जयोशक्रभग्रहःशक्रभनिरीक्षितोवश्यं नाशयति सर्वरिष्टंमारुतइवपादपान्त्रबलः १५ सर्वैर्गगनभ्रमणैर्दृष्टश्चंद्रोविनाशयतिरिष्टं आपूर्यमाणमूर्तिर्यथानृपःस्वन्नयद्वेषीति १६ इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांच्छहज्जातकविहृत्तौरिष्टाध्यायः षष्ठःसमाप्तः ६ अथायुर्दायाध्यायोव्याख्यायते तत्रपूर्वोक्तारिष्टाध्यायेऽरिष्टवर्जितस्यायुर्दायःकर्तव्यः तत्रादावेवमययवनमणित्यपराशरमतेनप्रत्येकस्यग्रहस्यपरमायुःप्रमा

णंपुष्टिताग्र्याह मययवनेति मयनामादानवः सूर्यलब्धवरप्रसादः यवनाम्लेच्छजातीयोहोराविदः मणित्य आचार्यः शक्तिपूर्वः पराशरः शक्तिः पूर्वायस्यस्य
शक्तिपूर्वः पूर्वशब्देनपिताउच्यते तैः मययवनमणित्यशक्तिपूर्वैः दिवसकरादिष्वदित्यादिषु ग्रहेषु वत्सराः संवत्सराः परमायुः प्रमाणाब्दाः प्रदिष्टाः उक्ताः
नवतिथिविषयाश्चीत्यादि अत्रनवादिभिर्दशसहिता इति सर्वत्रैवविशेषभूतं तेन नवभिः दशसहिता एकोनविंशतिः परमायुः प्रमाणवत्सरादिवसकरस्या
दित्यस्य तिथिभिः पंचदशभिः सहिता दशपंचविंशतिश्चंद्रस्य विषयैः पंचभिः सहिता दशपंचदशभौमस्य अश्विभ्यां द्वाभ्यां दशसहिता दशद्वादश
बुधस्य भूतैः पंचभिः सहिता दशपंचदशगुरोः रुद्रैरेकादशभिः सहिता दशैकविंशतिः शक्रस्य दशभिः सहिता दशविंशतिः सौरस्य एतानि ग्रहाणां

मययवनमणित्यशक्तिपूर्वैर्दिवसकरादिषु वत्सराः प्रदिष्टाः
नवतिथिविषयाश्चिभूतरुद्रैर्दशसहिता दशभिः स्वतुंगभेषु १

परमायुः प्रमाणवर्षाणि स्वतुंगभेषु स्वपरमोच्चांशस्थितेषु भवंति तत्रेदृशाः परमोच्चस्थिता ग्रहा आदित्यादयो भवंति ते यथानिर्दिष्टवर्षाणि प्रयच्छन्ति १२।
२५। १५। १२। १५। २१। २०। अंकेनापि एतान्यर्कादानां परमायुः प्रमाणवर्षाणि १ अथ परमनीचावस्थितानामायुर्दायज्ञानं मंदाक्रान्त्याह नीचे
ति एतएव दिवसकरादयो नीचे परमनीचे प्राप्ता अर्धपरमायुः प्रमाणवर्षेभ्योऽपहरन्ति अतएवोक्तं नीचेऽतोस्मात्पूर्वोक्तात्परमायुषोर्धदत्तं ऋसतिस्ती
यते अथेदृशादव्यादयः परमनीचस्था भवंति परमनीचस्थास्तएव पूर्वोक्तायुषोर्धदत्तं प्रयच्छन्ति तद्यथा रविः नवसार्धानिवर्षाणि प्रयच्छति चंद्रोद्वाद
शसार्धानिवर्षाणि प्रयच्छति एवं भौमः सप्तसार्धानि एवं बुधः षट् एवं हहस्यतिः सप्तसार्धानि एवं शक्रो दशसार्धानि एवं शनैश्चरो दश अंकेनापि वर्ष ८ मास ६

अयंसूर्यस्य चंद्रस्यवर्ष १२ मास ६ भौमस्यवर्ष ७ मास ६ बुधस्यवर्ष ७ मास ६ गुरोःवर्ष ७ मास ६ शक्रस्यवर्ष १० मास ६ शनेःवर्ष १० मास ० ततश्चां
तरस्थेनुपातइति ततः तस्मात्तुच्चान्नोचाच्चान्तरस्थे मध्यवर्तिनिग्रहेनुपातः त्रैराशिकः कर्तव्यः सर्वेषां नीचानि अंकते ये वलिरव्यंते तत्र तावत्सर्वस्येव ग्रहस्य पर
मोच्चपरमनीचांतरालं तावदेव लिप्तापिंडीकृत्य दशसहस्राण्यष्टौ च शतानि भवन्ति तत्र स्वेच्चादधिकं ग्रहेण यदा भूक्तं भवति तदा तत्र स्वेच्चं विंशोध्य शेषस्य लि
प्तापिंडीकार्यं अथ स्वनीचादधिकं ग्रहेण भूक्तं भवति तदा तत्र स्वनीचमपस्यावशेषं लिप्तापिंडीकार्यं तासां ग्रहाणि मानां ग्रहभूक्तलिप्तागण इत्यारव्या तस्येव ग्रह
स्य परमनीचोक्ता निवर्षाणि मासयुतानि कार्याणि कथमुच्यते वर्षाणि द्वादशभिः संगुण्य तत्र मासान् योजयेत्तानि च मासीकृतान्यादित्यादीनां लिख्यते तद्यथा

नीचेतोर्द्धं हसति हिततश्चांतरस्थेनुपातो होरात्वंश प्रतिममपरे राशितुल्यं वदन्ति हित्वाव
क्रूरिपुष्टहगतैर्हीयते स्वत्रिभागः सूर्यो छिन्नद्युतिषु च दलं प्रोद्भूतं शक्रार्कपुत्रौ २ ७

चतुर्दशाधिकं शतं रवेः प्राग्वद्भिज्या सार्धं शतं चंद्रस्य नवति भौमस्य द्विसप्ततिर्बुधस्य नवतिर्जीवस्य षड्विंशत्यधिकं शतं शक्रस्य विंशत्यधिकं शतं सौर
स्य अंकेनापि ११४ सू १५० चं ९० भौ ७२ बु ९० जीव १२६ शक्रस्य १२० शनेः तत्र त्रैराशिकं यदि भगणार्धलिप्ताभिः स्वरवाष्टदिक् सं
ख्याभिरेताभिः १००० इष्टग्रहपरमनीचमासालभ्यन्ते तद्ग्रहभूक्तलिप्ताभिः क्रियंत इति अत्रेदं सूत्रं त्रैराशिके प्रमाणं फलमिच्छाद्यंतयोः सदृशरा
शी इष्टफलेन गुणिता प्रमाणभक्ता फलं भवति तदर्थं ग्रहभूक्तलिप्ता एव ग्रहपरमनीचमासैः संगुण्य भगणार्धलिप्ताभिर्विभज्या वासं मासाः मासशेषं त्रिं
शद्गुणितं ३० प्राग्वद्भिज्या वासं दिवसाः दिनशेषं षड्वांसंगुण्य प्राग्वद्भिज्या वासं घटिकाः घटिकाशेषं षड्वांसंगुण्य प्राग्वद्भिज्या वासं विकलापलानि

एवंमासादिष्वषकातः कालआगतः मासानां द्वादशभिः भागमपत्त्यचावाप्तं वर्षाणि लभ्यन्ते तदेव शेषं मासाः एवमागतं वर्षादिपरमोच्चायुः दर्शितवर्षेभ्यः संशोध्य
वशांपगृहेण वर्षादि रायुषः कालोदत्तो भवति एवमुच्चादिच्युतस्य नीचममासस्य कर्तव्यं नीचादिच्युतस्योच्चाप्राप्तस्य प्राग्वत्कालमानीय तस्य च ग्रहस्य परमनीचायुषिसं-
योज्य ग्रहस्यायुषः कालो वर्षादिर्भवति अथवायदिराशिषड्भिरर्धायुर्वर्षाण्यपचीयन्ते तदैताभिः ग्रहभुक्तलिप्ताभिः किमित्यंतमध्यमराशिसवर्णांकृत्य तेनां
केन ग्रहभुक्तलिप्ता गुणयेत् ततः परिवर्त्य भागहार छेदांशैः छेदसंगुणच्छेदांशांशगुणोभाज्यस्य भागहारः सवर्णितयोरित्यत्र वर्षाणामेवमस्वच्छेदापिकेन भाग
णार्धेन लिप्ताः संगुण्य रवरवषट्घनलिप्ता भवन्ति २१६०० एताभिर्भागमपत्त्यवर्षाणि लभ्यन्ते शेषं द्वादशभिः सविकलं संगुण्याधस्थस्य विकलस्य षड्याभा
गमपत्त्योपरितनराशौ संयोज्य प्राग्वहभाज्यमासालभ्यन्ते एवं शेषं सविकलं त्रिंशता षड्यासंगुण्यादिनघटिकाविषघटिकाश्चानयितव्याः शेषं प्राग्वत्कर्म अ
थलगुनोपायेन पिंडायुष आनयनं प्रदर्श्यते तद्यथेष्टग्रहादस्मात्प्रागुक्तमुच्च भ्रवकं विशोध्य अवशेषं कर्म भूमौ स्थापयेत् अथोच्च भ्रवकं न शक्यति तदा ग्रहरा
शिद्वादशकं दत्त्वा तस्मादुच्चमपास्यावशेषं स्थापयेत् ततस्तदवशेषं राशिषट्कादूनं भवति तदाराशिद्वादशकादपास्य शेषं स्थाप्यम् अथ राशिषट्कादधिकं भ-
वति तदा तदेव यावत्कर्म भूमौ राश्यादिकं विलिप्तांतं स्वपरमायुर्वर्षैः संगुण्य स्वच्छेदोर्वभाज्यलब्धमुपर्युपरियोजयेत् अवशेषं स्थापयेत् विलिप्तास्था-
नोपषड्याभागानां त्रिंशताराशीनां द्वादशभीराशिभ्यो लब्धवर्षाणि तदवशेषं मासाः भागशेषं दिवसाः लिप्ताशेषं घटिकाः विलिप्ताशेषं चषका इति एतावन्तेव कर्मणा
स्फुटं भवति तथाच सारावल्याम् स्त्रोच्चशब्दो ग्रहः शोध्यः षड्भाष्युनो भ्रमं जलात् स्वपिंडगुणितो भक्तो राशिमानेन वत्सराः १।१२।३०।६०।६०। इति होरा
लंशप्रतिममिति होरालग्रम् साक्षांशप्रमाणानि वर्षाणि ददाति यावन्तो नवांशकालेन भुक्तास्तावन्त्येव वर्षाणि ददाति तत्करणम् यथा तात्कालिकलग्नस्य रा
शीनपास्य शेषं लिप्तापिंडीकार्थम् तत्र शतद्वयेन भागमपत्त्यचावाप्तं भुक्तनवांशकास्तावन्त्येव वर्षाणि लग्नमायुर्दायं प्रयच्छन्ति अवशेषेण सह त्रैराशिकं कृत्वा व

षोणायधस्तान्मासाद्यंस्थापयितव्यं तद्यथा यदि लिप्ताशतद्वयेन द्वादशमासालभ्यन्ते तदवशेषलिप्ताभिः कियन्त इति तेनावशेषलिप्ताद्वादशभिः संगुण्यशतद्वये
 नविभाज्यावासंमासास्तेचवर्षाणामधः स्थाप्यमासशेषंविंशतासंगुण्यशतद्वयेन प्राग्वद्द्विभाज्यावासं च दिवसाः तान्मासानामधः स्थापयेत् दिनशेषंषष्ठ्यासंगुण्यप्रा
 ग्वद्द्विभाज्यावासंघटिकादिवसानामधः स्थाप्याः घटिकाशेषंषष्ठ्यासंगुण्यप्राग्वद्द्विभाज्यावासं च शेषकाघटिकानामधः स्थाप्याः एवंलग्नायुर्दायः अपरेराशितु
 ल्यं वदन्ति अपरेन्येमणित्यादयः आचार्यालग्नस्यराशितुल्यं आयुर्दायमिच्छन्ति लग्नेयावंत्योरशयोभुक्तास्तावंत्येववर्षाणिलग्न्यायुः लग्नस्यभुक्तभागादि
 कं लिप्तापिंडीकृत्यमासाद्यानयनेत्रैराशिकं कर्तव्यं यद्यष्टादशभिर्लिप्ताशतेद्वादशमासालभ्यन्ते तदैताभिः लग्नभुक्तलिप्ताभिः कियन्त इति प्राग्वद्वर्षाणामधस्ता
 मासाद्यास्थापितव्याः तथाचमणित्यः लग्नराशिसमाश्चाब्दा मासाद्यमनुपाततः लग्नायुर्दायमिच्छन्ति होराशास्त्रविशारदा इति तदेवमतं शोभनमित्यस्माकम
 मिप्रेतम् अन्येप्येवमिच्छन्ति यथा लग्नांकपतौबलवति अंशतुल्यराश्याधिपेबलवतिराशितुल्यं वदन्ति कथयंतीत्यर्थः तथाचसारावल्याम् लग्नाद्यांशतु
 ल्यस्यादन्तरेचानुपाततः तत्तदेबलसंयुक्तेराशितुल्यं च भाधिपे हित्वा वक्रमिति येन ग्रहेण यावत्संख्यया युर्दायोदत्तस्तत्तस्यसंभवति तस्मात्स्वादायुषोभौमा
 दिवस्यवक्रं विपरीतांगतिं हित्वा वर्जयित्वा योग्यहोरिपुगृहगतः शत्रुक्षेत्रावस्थितो भवति तेन स्वादायुषस्त्रिभागो हीयते स ग्रहस्त्रिभागमपहरतीत्यर्थः
 वक्रितः पुनः शत्रुक्षेत्रगतोपि नापहरति तथाच वक्रत्वारिविनाशं शत्रुराशौ हरेद्ब्रह्मः एतद्ब्रह्म नामत आचार्यस्य पुनः एष एव पक्षोऽभिप्रेतः अन्य
 था हित्वा भौमं रिपुगृहगतैर्हीयते स्त्रिभागं इत्येवावस्थत् वक्रं हित्वा योग्यहोरिपुराशिगत एव ज्ञायते यथा वक्रगो ग्रहो शांदायुर्दायं बलवत्त्वा त्रिगुणं ददा
 ति तथात्रापि नापहरतीति निश्चयः अन्ये पुनरेवं व्याचक्षते यथा वक्रमंगारकं हित्वा योग्यहोरिपुराशिगस्तेन स्वादायुषस्त्रिभागो हीयते भौमः शत्रुक्षे
 त्रगतोपि नापहरति अत्र च बादरायणः भूम्याः पुत्रं वर्जयित्वा रिप्ता हन्युः स्वस्वादायुषस्ते त्रिभागमिति सूर्योद्धिन्नद्युतिषु सूर्येण रविणा उद्धिन्ना

कर्तिताद्युतिर्येषांतेसूरीछिन्नद्युतयः आदित्यमंजलेअस्तमितेषुग्रहेषुदलमर्थहीयते किंतुशक्रार्कपुत्रौमितशनेश्चरौप्रोद्भवावर्जयित्वा तावत्संगतावपिनापहर-
तः तथाचबादरायणः अस्तंयाताः सर्वएवार्थहानिकुर्युर्हित्वादैत्यपूज्यार्कपुत्रौ २ अथग्रहाणांस्वादायुषश्चक्रपातेनापहानिंग्रहर्षिण्याह सर्वार्थमिति अ-
सत्सुपापग्रहेषुव्ययभवनादारभ्यद्वादशस्थानात्प्रभृतिसप्तमांते यावद्व्यवस्थितेषुवामव्युक्रमेणयथाक्रमंसर्वार्द्धदयोभागाः क्षीयंते तत्रलघाद्वादशस्थः
पापग्रहः सर्वमायुरात्मीयमेवापहरति एकादशस्थोऽर्द्धदशमस्थस्त्रिभागंनवमस्थश्चतुर्भागं अष्टमस्थःपंचमभागं सप्तमस्थःषड्भागमिति सत्सर्वार्द्धमि-
ति एतेष्वेवव्ययादिषुस्थानेषुसत्सुशतग्रहेषुव्यवस्थितेष्वनुग्रहोक्तस्यार्द्धक्षीयते तत्रलघाद्वादशस्थः शतग्रहः स्वादायुषोर्द्धमपहरति एकादशस्थः

सर्वार्द्धत्रिचरणपंचषष्ठभागाः क्षीयंतेव्ययभवनादसत्सुवामम् स
त्सर्वार्द्धसतितथैकराशिगानामेकोशहरतिबलीतथाहसत्यः ॥ ३ ॥

श्चतुर्भागम् दशमस्थःषड्भागं नवमस्थोष्टमभागं अष्टमस्थोदशमभागं सप्तमस्थोद्वादशभागमिति तथैकराशिगानामिति उक्तस्थानेषुयदाग्रहद-
यंभवतिबहवोवास्तुस्तदातेषामेकसंस्थितानांमध्यादेकएवयोबलीवीर्यवान् सएवैकोशं भागंयथापतितमपहरतिनान्येतन्नस्थापहरतिएतत्सत्यथाह
सत्याचार्यःकथयति अंशग्रहणंयथासंभवभागप्रदर्शनार्थम् तथाचसत्यः एकादशोऽक्रमात्सप्तमादित्रिंशद्हरणकर्माणि एकर्क्षगेषुवीर्या-
धिकः स्वभागंहरेदेकम् अर्थतृतीयमथचतुस्तथापंचमंचषष्ठंच आयुःपिंडात्पापाहरंति सौम्यास्तथार्थानि द्वादशसंस्थः पापः स्वादायंशोभनस्त-
तोर्थतु अपहरति सर्वमायुर्यथाचयोगस्तमपिक्वयेइति वराहमिहिरस्याप्येवंमतम् इहसत्यमतोपन्यासप्रागया नुसृतिप्रदर्शनार्थः ३

अथलग्नस्थः पापश्चक्रपातवदायुषोऽंशमपहरति तस्यांशप्रमाणज्ञानं वसंततिलकेनाह साहर्षोदित इति उदितायेन वांशास्ते उदितनवांशाः सहाहर्षोदितेन नवां-
 शेन वर्तत इति साहर्षोदितोदितनवांशाः तात्कालिकस्य स्फुटलग्नस्य ये भुक्ता भागाः तेषां लिप्ताः पिंडी हृत्य शतद्वयेन भागमपत्त्या वासंतस्मिन्काले भव-
 चक्र-
 स्पृचया वंते नवांशाः का उदिताः पश्चादहर्षोदितो नवांशकः सतत्र उदितनवांशसमूहे योज्यः एवं कृते साहर्षोदितोदितनवांशसमूहो भवति तेन गणितागतं
 समस्तमेवायुः पिंडगुणनायम् एवं कृते साहर्षोदितोदितनवांशहंत समस्तमायुः पिंडं भवति तस्मादष्टाधिकशतेन भागे हृते यदवाप्यते वर्षादितन्ना-
 शमुपैति क्षयं गच्छति किं सर्वेषां नेत्याह क्रूरविलग्नसहित इति यदा विलग्नस्थः क्रूरः आदित्यांगारकशनेश्चराणामन्यतमो भवति तदैव आगतं वर्षादि

**साहर्षोदितोदितनवांशहतात्समस्ताद्भागोष्टयुक्तशतसंख्यमुपैति नाशम्
 क्रूरविलग्नसहिते विधिना त्वनेन सौम्येक्षिते दलमतः प्रलयं प्रयाति ॥ ४ ॥**

समस्तायुः पिंडात्संशोध्य एवं कृते तत्कालजातस्य जंतोरायुर्वर्षादि स्फुटं भवति किंतु प्रत्येकस्य ग्रहस्यैतत्कर्मकर्तव्यं येनायुः संशुद्धा निदशा वर्षाणि सर्वे
 वां भवति विधिना त्वनेन सौम्येक्षित इति अनेन विधिना स एव लग्नस्थः क्रूरग्रहो यदा सौम्येक्षितः शतमग्रहेण दृश्यते तदा विधिना त्वनेन यत्फलमायुः
 पिंडात्साहर्षोदितोदितनवांशहतात्समस्तायुः पिंडादष्टोत्तरशतेन भागे हृते यत्फलं लब्धं अतो दलमर्धं प्रलयं प्रयाति तदहर्षोदित्यायुः पिंडात्सातयदेवं कृ-
 ते आयुः प्रमाणं स्फुटं भवति अन्ये एवं व्याचक्षते तात्कालिकेन लग्नेन भुक्ता येन वांशास्ते साहर्षोदितनवांशेन सह ग्राह्याः अयमर्थः तात्कालिकस्य लग्न-
 स्थराशीनपास्य भागां लिप्ता पिंडी हृत्य शतद्वयेन भागमपत्त्या वासमुदितांशकस्तैः कर्मभागवत्कार्यं एतदपि स्थूलम् तेन लग्नभागां लिप्ता हृत्य ताभिः

प्रत्येकग्रहदत्तवर्षादिराशुर्दायसंगुण्याथः स्वच्छेदेर्भागमपत्त्योपर्युपरियोजयेत् वर्षस्थानेर्भागकलाभिर्भागमपहरेत् अथवर्षादि तस्य भागवत्पातनं कार्यं
तथाचसारावल्यां लग्नांशालिप्तिकाहत्वाप्रत्येकं विहगायुषा भाज्यमंडललिप्ताभिर्लब्धवर्षादिशोधयेत् १ स्वायुषोलग्नगेहूरेसौम्यदृष्टेचतद्वलमिति एत
देवशोभनमस्माकं प्रतिभाति न केवलमत्र यावच्चक्रपातेष्वेवंविधिः लग्नादिष्टग्रहविशोधनावशेषं यद्विषड्भागादूनं तदा तस्य ग्रहस्य चक्रपातोस्ति नान्य
थेति तेनावशेषेणायुः पिंडस्य भागमपत्त्यलब्धं भागवदायुषः पातयेत् अथरूपादूनो भागहारो भवति तदारूपाद्भागहारसंशोध्यशेषेणायुर्दायसंगुण्य
रूपेण भागमपत्त्यलब्धमेवायुः शब्दं भवति उक्तं च लग्नग्रहो न कं षड्भादूनं कं यद्यसौ हरः आयुः पिंडं भजेत्तेन लब्धं वर्षादिशोधयेत् रूपाद्यदोनो हारः
स्याद्रूपाच्छुद्धेन ताडयेत् रूपेण विभजेत्तु लब्धं तदेवायुः स्फुटं भवेत् अस्मिन्सार्धोदितेति कर्मणिलग्नये यदा पापसौम्यो भवति तदा योलग्नोदितं शकसमीप
वर्ती स एव यात्योनेतर इति तत्र चूरशब्देन क्षीणश्च द्रमान्नात्यः तथाच वादरायणः सूर्यागारकशनीनामेकस्मिन्लग्नगे भवति हानिः विधिना त्वनेन सौम्ये
क्षिते दलं पातयेत्तु लब्धम् ४ अथ पुरुषादीनां परमायुः प्रमाणज्ञानं शिरवरिण्याह समाः षष्टिर्द्विष्टी इति समाशब्देन वर्षमुच्यते समानां वर्षाणां षष्टिर्द्वि
ष्टी द्विगुणा द्वाविंशत्यधिकं वर्षशतं भवति एवं विंशत्यधिकं वर्षशतं पंच निशा पंचरात्रयोः होरात्राणीत्यर्थः मनुजकारिणां मनुजानां मनुष्याणां करि
णां हस्तिनां च परमायुः हयानां अश्वानां द्वाविंशद्वर्षाणि परमायुः खरोगर्दभः करभउष्ट्रः अनयोः पंचक कृतिः पंचकस्य कृतिः पंचानां वर्गः पंचविंशतिः
परमायुः विरूपासायुः पुरितिसापंचक कृतिः विरूपाविगतोरूपो एष्यः एको नाचतुर्विंशतिर्वर्षाणि वृषमाहिषयोः वृषाणां महिषाणां च परमायुः गोमहि
ष्योरित्यर्थः शतनां सारमेयानां द्वादशवर्षाणि परमायुः श्वग्रहणं सर्वेषां नखीनां सुपलक्षणां र्थे तेन सिंहमार्जोरादीनामप्येतदेव स्मृतं छागादीनामिति द
शकसाहिता षड् षोडशवर्षाणि परमायुः छागादीनां आदिग्रहणाहवयमृगयोरपि परमायुरिति सर्वेषां शेषभूतं परमायुर्दायप्रयोजनं अश्वदीनां

जातानामायुः प्रमाणज्ञानार्थमिति तद्यथा अश्वदेर्जातस्य पुरुषवदायुः प्रमाणमानीयतत्त्रैराशिकं कर्तव्यं यदि विंशत्यधिकवर्षशतं पंचदिना-
धिकं यस्य पुरुषस्यायुः प्रमाणं तस्येदमायुस्तद्वा त्रिंशद्वर्षायुः प्रमाणस्याश्वस्य किं स्यादिति एवमागतमायुः प्रमाणमश्वस्य तत्कालजातस्य वाच्यं
एवं सर्वेषामभिहितप्राणिनां स्वायुषामपरेण त्रैराशिकं कृत्वा तत्कालजातस्य स्वायुषः प्रमाणनिर्देशः कार्यः अन्ये एवं वदन्ति यथा पठितं परमायुषः
प्रमाणं न कश्चिज्जीवति तदयुक्तम् यस्माद्विंशत्यधिका द्वर्षशतादभ्यधिकमप्यायुर्गणितकर्मणा भवति यस्मात्परमायुः प्रमाणपठनं त्रैराशिक
कार्यमेव ज्ञातव्यमिति ५ अथ यस्मिन्योगे जातस्य परमायुर्भवति तद्योगज्ञानं पुष्पिता ग्रयाह अनिमिषपरमांशकेति अनिमिषोमीनः त

समाः षष्टिर्द्विष्ट्यामनुजकरिणां पंचचनिशाहूयानां द्वात्रिंशत्वरकरभयोः पंचककृतिः वि
रूपासाप्यायुर्दृषमहिषयोर्द्वादशशनां स्मृतच्छागादीनां दशकसहिताः षड्भुपरमम् ॥ ५ ॥

स्य परमांशको नवमनवांशकः तस्मिन् अनिमिषपरमांशके विलम्बेशशितनये बुधे गविहृषे च पंचवर्गलिसे स्थिते लिप्ताः पंचविंशतिभक्तका बुधो हृषे स्थितः सक
लाः समस्ता ग्रहा अन्ये सर्वे एव यदि स्वतुंगभेषु स्थिताः परमोच्चगता भवन्ति तथा जातस्य परमायुः प्रमाणं विंशत्यधिकं वर्षशतं पंचदिनाधिकमायुर्भवति
तत्र चक्रमै तद्यथा आदित्यादयो ग्रहाः सप्तग्राह्ये दृशाः अत्रादित्यानां बुधवर्जितानां यथा पठितानि परमायुः प्रमाणवर्षाणि भवन्ति बुधस्य पुनः क्रियते
तत्र तावद्बुधो नीचानीना द्विच्युतः तस्मात्तात्कालिका दस्माद्बुधान् ११० १२५ बुधपरमनीच भ्रवकमिदं १११ १५१०० संशोध्य जातमेता लिप्ता १११५
१२५ एतां लिप्तापिंडोक्तं २७१ २५ एताभिस्त्रैराशिकं यदि भ्रगणार्धलिप्तानां एताः संगुण्य १० ८०० बुधपरमनीचवर्षाणि षट् भवन्ति -

लग्न १११२७			
सू. १	शु. ११	मं. १०	शु. १२
३	९	७	५
५	७	३	१

तदातासां नीचाक्रांतलिप्तानां २७।२५ किंस्यादिति अत्र प्राग्वत्फलं वर्षादि १।६।५।
 एतद्बुधपरमनीचगतेष्वेतेषु दत्वाजातं ७।६।५। एतद्बुधस्य परमायुः तत्र लग्नादेकादशस्थानत्वाद्भौमस्य चक्रपातात्परमायुः
 प्रमाणं वर्षपंचदशकादर्थपातयित्वा सार्थानि सप्त ७।६। वर्षाणि सौरस्याष्टमस्थानस्थत्वात्परमायुः प्रमाणाद्वर्षविं-
 शतिः पंचमभागे चत्वारिवर्षाणि पातयित्वा जातानि षोडशवर्षाणि १६ आदित्यचंद्रबृहस्पतिशक्राणां परमायुः लग्न
 स्य नवमनवांशकस्थत्वात् नववर्षाणि भवन्ति सर्वेषां स्थापनं सूर्यवर्ष १९ चंद्रवर्ष २५ भौमवर्ष ७ मास ६ बुधवर्ष
 ७ मास ६ दिन ५ जीववर्ष १५ शक्रवर्ष २१ शनिवर्ष १६ लग्नवर्ष ९ सर्वेषां योगः वर्ष १२० दिन ५ एवं दर्शितयो
 र्गपरमायुः प्रमाणमागतमिति अत्र चादित्ये मेषस्थे कन्यास्थत्वं बुधस्य नवसंभवति तेन षड्विंशत्यै रूचस्थे बुधे च वृषस्थे योगो यं प्रदर्शितः अत्र च प
 रमोच्चगते सूर्ये बुधस्य वृषाद्भागचतुष्टयं भुक्त्वा स्थितिर्भवति नास्मादधिकं यतो मध्यमार्के दियराशिस्थाने शून्यो भवति भागाः षट्पंचाशत्लिसा-
 भवन्ति तदा तस्य स्फुटस्य परमोच्चता भवति एष एव सूर्यो मध्यमबुध अत्र च यदा परमार्कफलं परमं च शीघ्रफलं धनगतं भवति तदा बुधो वृषे भागे च
 तुष्टे स्फुटो भवति तत्र यथा दर्शितं लगे यथा वस्थितं ग्रहसंस्थायां वृषे चतुर्थभागे ईदृशो बुधो भवति १।४ अस्मान् नीचभ्रुवकमिदं ११।१५। संशो
 ध्यजातं १।१९ बुधो एतल्लिप्तापिंडोक्तं २९।४० एताभिस्तैराशिकं यदि भगणार्धलिप्तानामेतासाम् १०००० षड्वर्षाणि तदैताभिः सांका
 २० ४० नीतिलब्धवर्ष १ मास ७ दिन १० एतद्बुधपरमनीचवर्षेषु दत्वाजातानि वर्षाणि ७ मास ७ दिन १० एतद्वेषु यथा दर्शितवर्षेषु संयोज्य
 जातवर्षाणां शतं १२० मास १ दिन २३ एतद्दर्शितपरमायुः प्रमाणादधिकमप्यायुः संभवति इति तस्मात्परमायुः प्रमाणपठनं तैराशिकार्थमेव -

व्याख्यातम् अन्येषुनः अनिमिषपरमांशके विलग्नयोगेवाभ्युपगच्छते यथा मीने वर्गे च मगते लग्नो वृषभस्थेन बुधेन पंचविंशतिलिप्तामुक्ताभ्रं त्यन्ये च ग्रहाः स्वोच्च राशिषु परमोच्चभागव्यतिरेकेणापि यादस्थितास्तदा योगशक्त्यैव परमायुः प्रमाणं जातो जीवति अथ बुधस्य परमनीचध्रुवकर्मेदं ११।१४ पूर्वप्रदर्शितं सांप्रतं कर्मकाले कथमिदं ११।१५।० प्रदर्शितमित्यत्रोच्यते चतुर्दशभागान्मुक्त्वा पंचदशे पठिते परमनीचभागे व्यवस्थितो भवति अतश्चतुर्दशभागाः परमनीचस्थस्य प्रदर्शिताः तत्रस्थस्य परमनीचप्रदर्शितमायुर्भवति तस्मादावत्पंचदशभागो न मुक्तो बुधेन तावन्नैराशिकोत्पत्तिर्न कर्तव्येत्यतः कर्मकाले पंचदशभागाः प्रदर्शिताः इत्येतत्सर्वेषामेव ग्रहाणां नैराशिककाले पठिते भागैर्मुक्तैः प्रदर्शयितव्यानि तत्र नैराशिकार्थमुच्च भ्रवकाः तथा नैराशिकार्थं परमनीचभ्रवकाः एतैः कर्म

अनिमिषपरमांशके विलग्नशशितनये गविपंचवर्गलिसे भवति हि परमायुः
षः प्रमाणं यदि सकलाः सहिताः स्वतुंगभेषु ॥ ६ ॥ ॥ श्रीवृष्णाय नमः ॥

स्	चं	मं	बु	वृ	शु	श	ल
०	१	९	१	३	११	६	११
९	२	२७	२४	४	२६	१९	२९

कर्तव्यमिति ६ अथास्या परमतायुर्दायस्य दूषणार्थं शांतिन्याह आयुर्दायमिति एतदायुर्दायं न केवलं मययवनमणित्यशक्तिपूर्वैरुक्तं यावद्विष्णुगुप्तेनापि चाणक्या परनाम्नैव मुक्तम् आचार्यदेवस्वामी तथा सिद्धसेनश्चैवं चक्रे हतवानित्यर्थः तथा च विष्णुगुप्तः परमोच्चगतेः सर्वैर्मनीनां शसंस्थिते सौम्ये च वृषगे जातः परमायुः स जीवति तथा च देवस्वामी सूर्याद्यैरुच्चगतेर्मनीनां शसंस्थिते लग्नौ सौम्ये वृषभं याते जातः परमायुराप्नोति तथा च सिद्धसेनः मीने परमांशगते सौम्ये गविपंचवर्गलिप्तास्थे सर्वैः परमोच्चगतेर्जातः परमायुराप्नोति यद्येवं बहुभिराचार्यैरुक्तं तत्कोस्य दोषः तत्रोच्यते वक्ष्यमाणं सत्याचार्यमते प्रदर्शितमायुर्दायं बहुतराणामाचार्याणां मतमिति यस्मादाचार्यवराहमिहिरस्य प्रतिज्ञेयं ज्योतिषमागमशास्त्रविप्रतिपत्तौ न योग्यमस्माकं स्वयमेव वि

कल्पयितुं किंतु बहूनां मतं वक्ष्ये अस्य परमतस्य बहुतर विरुद्धत्वं तावदास्ताम् विवादसंभवो दोषोऽप्यस्ति दोषश्चैषामित्यादि एषामाचार्याणां मते दोषो जायते की
दृश इत्याह अष्टावरिष्टमित्यादि वर्षाष्टकं यावज्जातानामरिष्टमुक्तं तद्वर्षाष्टकं हित्वा त्यक्त्वा वर्षविंशतेरधस्तादृशितप्रकारेण आयुर्न स्यात् नागच्छति एवं वर्षाष्टका
दूर्ध्वमरिष्टं नास्ति तस्माद्वर्षाष्टकादूर्ध्वं वर्षविंशतेरधस्तान्न कस्यचिन्मरणमापद्यते यावद्दृश्यं ते म्रियंत इति अयं तेषां प्रत्यक्षो दोषः ७ अधुना तेषामेवाचार्याणां
मायुर्दूषणं शालिन्याह यस्मिन्योगेति अनिमिषपरमांशके विलग्न इत्यस्मिन्योगे विंशत्यधिकं वर्षशतं संपंच दिनं परमायुः पूर्णं प्रदिष्टं तस्मिन्योगे षड्विंशहाः परमो
च्चगता भवन्ति षड्भिः परमोच्चगते चक्रवर्ती भवतीति प्रोक्तमभिहितमन्यैराचार्यैः तथा च बादरायणः षड्भिः स्याच्चक्रवर्ती त्रिमुवनमखिलं शास्ति सर्वैर्यद्दे-

आयुर्दायं विष्णुगुप्तोपि चैवं देवस्वामी सिद्धसेनश्च चक्रे
दोषश्चैषां जायते अष्टावरिष्टं हित्वा नायुर्विंशतेः स्यादधस्तात् ७

द्वैरिति यवनेश्वरश्च षड्राजराजार्थिबलोपकर्षप्रदानमानेष्वभिजातशक्तिः तत्र परमोच्चगतायावन्तः षड्विंशहान भवन्ति तावत्परमोच्चायुर्न प्राप्नोति यदा परमोच्चगता
भवन्ति तदा जातेन चक्रवर्तिना भवितव्यम् एवं पूर्णमायुः विंशत्यधिकं वर्षशतमर्थैर्यत्नैर्विनावर्जयित्वा बहवः पुरुषा जीवन्ति तस्मादयमपि तेषां दोषः एतच्च पर
मतायुर्दायं दूषणं शालिनीद्वयमसंबंधत्वाद्वा हराहमिहिरकृतमेव न भवतीति न प्रतीभाति तत्र तावद्यदत्र प्रथमशालिन्यादूषणमुक्तं तस्य दूषणस्यासंबंधत्वमुच्य
ते सार्द्धादितो दितनवांशहतात्समस्तादिति न्यायेन यत्त्रूरे विलग्नगते आयुषः पातनं क्रियते तस्य मत्तिलग्नप्रत्यंशकवशादियत्तन्न संभवतीति तच्च पातयित्वा य
दायुर्विंशतिष्यते तस्यापीयत्तानास्तीति तस्माद्यदुक्तं नायुर्विंशतेः स्यादधस्तात्तदयुक्तं अत्रोदाहरणम् यथा कुंभलग्नस्याद्यंशकोदये आदित्यं चंद्रशक्काः प

रमोच्चैर्बुधजीवशनेश्चराः परमनीचैर्मौमश्चकुंभस्याप्यष्टाविंशतिमं भागं भुक्त्वा स्थितस्तदा तात्कालिकाग्रहाः सलग्राः अत्र लयेन किंचिद्भुक्तमिति लग्नायुर्दीयो-
नास्ति परमोच्चगतानां परमनीचगतानां च ज्ञात एव मौमस्य क्रियते तात्कालिकाद्द्वौ मादस्मात् १०।२८ मौमस्य परमोच्चश्चक्रमिदं १।२८ संशोध्य जातं १।० एत

सू.	चं.	मं.	बु.	हृ.	शु.	श.	ल.
०	१	१०	११	९	११	०	१०
९	२	२८	१४	४	२६	१९	६
०	०	०	०	०	०	०	०

लिसापिंडोद्धतं १८०० अथ त्रैराशिकं यदि भगणाद्धलिसानामेतासाम् १०८०० मौमनीचमासाः नवतिर्भ-
वन्ति ९० तदैतासां क्रियंत इति लब्धमासाः १५ एतैर्वर्षसत्रिमासं जातं वर्ष १ मास ३ एतद्द्वौ मास परमोच्चवर्षे
क्षेत्रेषु १५ संशोध्य जातं वर्ष १३ मास ९ एषमौमायुर्दीयः अथ जीवस्य लग्नाद्वादशस्थत्वाच्चक्रपाते
नाद्धं पातयित्वा जातजीवायुर्दीयः वर्ष ३ मास ९ परमोच्चगतानां परमनीचगतानां च शत्रुक्षेत्रत्वात् त्र्यंशं अस्तं

यस्मिन् योगे पूर्णमायुः प्रदिष्टं तस्मिन् योगे चक्रवर्तित्वमन्येः

गतानामर्द्धं च न पात्यते यस्मादनिमिषपरमांशके विलम्बे इत्यत्र योगे चंद्रमसो वृषभस्थत्वाद्यद्यायुषः त्रिभागः पात्यते तदा पूर्णमायुर्न भवतीति यस्मादव्याचार्यम-
तमिति तात्कालिकमित्रा मित्रविधावुक्तं मूलत्रिकोणाद्धनधर्मबंधुपुत्रव्ययस्थानगताग्रहेन्द्राः तात्कालिकाः स्युः सत्त्वदोग्रहस्यस्त्वोच्चैर्वयोयस्य विद्वष्टवीर्यः १
जामित्रषष्ठाष्टमशत्रुमूर्तिर्द्यूनत्रिकोणे कर्गहेनिविष्टाः तात्कालमेतेरिपवो भवन्ति ह्येतानि मित्राणि रिपूंश्च वक्ष्ये २ अनेनापिशक्रश्चंद्रमसः तात्कालिकं मित्रं न भ-
वति तस्मान्मीनस्थे शत्रे वृषस्थश्चंद्रमाः शत्रुगृहगो भवति तस्य च शत्रुक्षेत्रस्थत्वाद्यद्यायुषस्त्रिभागः पात्यते तदा अनिमिषपरमांशक इत्यत्र योगे पूर्णमायु-
र्न प्राप्नोतीति तच्चाचार्येण गृहग्राहिकयैव प्रदर्शितं तेनैतत् ज्ञापयति परमोच्चगतानां परमनीचगतानां च शत्रुक्षेत्रे त्र्यंशमस्तं गतानां चार्द्धं च न पात्यते तेन य-

आदर्शितयोगं पृथक् पृथक् ग्रहायुर्दायवर्षाणिलिख्यंते सूर्यस्यवर्ष १२ चंद्रस्यवर्ष २५ भौमस्यवर्ष १३ मास ९ बुधस्यवर्ष ६ जीवस्यवर्ष ३ मास ९ शक्रस्यवर्ष २१ शनैः वर्ष १० लग्नेननकिंचिद्भुक्तमिति लग्नायुर्दायोनास्ति अथैतेषांयोगः वर्ष ९० मास ६ अथांगारकस्यलमगतत्वात्सार्द्धादितेति कर्मक्रियते तत्रचलमेकुंभारंभत्वान्नवति ९० नवांशकाभुक्ताप्रवति तेचनवांशकाचक्रस्योदिताउदयगतएकनवतिसमाः ९१ तैर्नैकनवत्यासर्वायुः पिंडमिदं वर्ष ९० मास ६ संशुण्यजातं ८९ ६ ३ ६ अस्याष्टाधिकशतेनभागमपहृत्यावासंवर्षाणि ८२ मास ११ दिन २० घटी २० अस्मात् ९० ६ संशुण्यजातं वर्ष १५ मास ६ दिन १ पल ४० एवमष्टम्यऊर्ध्वविंशतेरधस्तादायुरुत्पन्नमिति तस्मादयुक्तमुक्तं नायुर्विशतेः स्यादधस्तादिति अत्रान्येवदंति यथाकूरंहीनंमीनलग्नंत्वादिकृत्वैतद्वराहीमहिरेषोक्तं अनिमिषपरमांशकइति अनेनापि प्रकारेण नक्तव्यम् यथानायुर्विशतेः स्यादधस्तादित्यत्र धनिलमेक्षीणेचंद्रविंशतितमेभागे बुधस्तत्रास्तमितः सर्वेष्वन्येषु परमनीचस्थेषु यस्य जन्मप्रवति तस्य चक्रपातेनैवायुर्दायो बहुः पततीति तस्यैवतावत्त्वदर्शयते तत्रतात्कालिकाग्रहाः सलग्नाः तत्रबुधस्य प्राग्वत्त्वत्वाजातं वर्ष १० मास १० अन्येषां परमनीचस्थत्वात् ज्ञापयते लग्नेननकिंचिद्भुक्तमिति तस्यायुर्दायोनास्ति चंद्रस्यक्षीणस्थपापत्वात् लग्नाद्वादशस्थत्वाच्चक्रपातेन सर्वपतति तदा तस्यायुर्दायोनास्ति आदित्यस्य लग्नेकादशत्वाच्चक्रपातेनार्द्धपातयित्वाजातं वर्ष ४ मास ९ बुधस्यास्तमितत्वादर्थपातयित्वाजातं वर्ष ५ मास ५ दशमस्थत्वाच्चक्रः स्वादायुषस्तृतीयमंशमपहरतिइति सौम्यत्वान्नदर्थमस्मात् षड्भागाद्वर्षमेकं नवमासान्यातयित्वाजातान्यष्टौवर्षाणि नवमासाश्च शक्रस्यवर्ष ८ मास ९ भौमस्यलगाष्टमस्थत्वात्पंचमभागं सार्द्धं वर्षपातयित्वा जातानि वर्षाणि षट् इति एवं सर्वेषां वर्षाणि वर्ष ४ मास ९ सूर्यस्यवर्ष ० मास ० चंद्रस्यवर्ष ६ मास ० भौमस्यवर्ष ५ मास ५ बुधस्यवर्ष ७ मास ६ जीवस्यवर्ष ८ मास ९ शक्रस्यवर्ष १० मास ० शनैश्चरस्यवर्ष ० मास ० लग्नस्यवर्ष ० मास ० सर्वेषांयोगः वर्ष ४२ मास ५ अत्रासंभवेप्यभिगम्यापि ब्रूमः एवंविधायुर्दायः सर्वेष्वस्तंगतायदिभ

वंनितदासूर्योच्छिन्नद्युतिषुचदलं प्रोद्गच्छशत्रुर्कपुत्राविति कृत्वा तथापि पंचत्रिंशत् वर्षाणि मासो नानियतो बुधस्य पूर्वमेवाहं पातितं एवं द्वचत्वारिंशतोऽधस्तादायुर्नागच्छतीति तथापि विंशतेरधस्तादित्यसंबद्धं अत्राप्यन्ये एवं वदन्ति क्रूरहीने विलम्बे जाता अष्टाभ्युर्ध्वं विंशतेः अधस्तान्त्रियमाणा दृश्यन्ते तेनान्याचार्यमतमसंबद्धं अत्रोच्यते अन्याचार्यमतं पूर्वापर्येणावचार्यतद्वदन्ति यैरेवाचार्यैरेनेन मार्गेणायुर्दायः प्रदर्शितः तैरेवायं मृत्युयोगोऽभिहितः सचिह्न-
लिरच्यते तथाच बादरायणः षष्ठाष्टमस्थोरिषु दृष्टमूर्तिः पापग्रहः पापग्रहेयदिस्यात् स्वांतर्दशायां मरणाय जंतोर्ज्ञेयः सयुद्धे विजितो यदान्यैः १
तथाच यवनेश्वरः षष्ठाष्टमस्थोरिषु दृष्टे रौद्रोपापेः स्रुतत्स्थानगतश्च दृष्टः स्वांतर्दशायां प्रकरोति मृत्युं पाशाध्वं धादिपरिस्स्याद्वा १ तथाच सारा-
वल्याम् क्रूरदशायां क्रूरः प्रविश्य चांतर्दशायां दाकुरुते पुंसां स्यात्संदेहस्तदारियोगो हि सदैव महान् १ रवितनयस्य दशायां क्षितिजस्यांतर्दशायदाभव-
ति बहुकालजीविनामपि मरणानिः संशयं पुंसाम् १ क्रूरराशौ स्थितः पापः षष्ठे वा निधनेऽपि वा तत्स्थेन वारिणा दृष्टः स्वपाके मृत्युदोऽग्रहः १ योल-

सू.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	लग्न.
६	७	३	५	९	५	०	८
९	२	२७	१४	४	२६	१९	०

याधिपतेः शत्रुर्लभस्यांतर्दशांगतः करोत्यकस्मान्मरणं सत्याचार्यः प्रभाषते १ एवं क्रूरहीने लम्बे जा-
तास्तेषां वर्षाष्टकादूर्ध्वं दर्शितकालादधस्तान्मरणं संभवत्येव तेचापि मृत्युयोगेनानेन मृता इति ज्ञेयाः
यस्मात्तस्यांतर्दशाद शितग्रहसंबन्धिनी कदा भवति अत्रायं नियमः तस्मादन्याचार्यमतेनैवाष्टा-
भ्युर्ध्वं दर्शितकालादधस्तान्मरणं संभवत्येव तस्मादेतत् दूषणमसंबद्धं प्रथमं अथाद्वितीयस्य
दूषणस्यासंबधत्वमुच्यते अत्रचक्रवर्तितयोगोऽपि विना दीर्घमायुः संभवति अत्रोदाहरणम् यत्र तात्कालिकाग्रहाः सलग्नाः वषेर्को दशभागान्मु-
त्कास्थितः एवं भिषुने चंद्रमास्त्रीन् भागान् कुंभे भौमोष्ठा विंशतिभागान् मेषे बुधः पंचदशभागान् सिंहजीवः पंचभागान् मेषे समविंशतिः

सत्रिणागान् शक्रः कुंभे विंशति भागान् सौरः धनिलग्रमं त्ये शे नद्यथा ईदृशाग्रहाः अत्र पूर्वप्रदर्शितकर्मणागतानि ग्रहायुर्दीयवर्षाणितिरव्यंते
वर्ष १७ मास ५ सूर्यस्य वर्ष २२ मास ११ चंद्रस्य वर्ष १३ मास ८ भौमस्य वर्ष ७ मास ० बुधस्य वर्ष १४ मास ७ जीवस्य वर्ष १८ मास ३
शक्रस्य वर्ष १५ मास ० शनेः वर्ष ८ मास ० लग्नस्य अथ बृहस्पतेर्वर्षाणां चक्रपातादष्टभागमपास्य जातं वर्ष १३ मास ८ चंद्रस्य षड्भागमपास्य
जातं वर्ष १८ मास ८ रवेः गुरुमित्रमतो न्यथान्यर्थात् शक्रः शत्रुः सचार्कमूलत्रिकोणात्सिंहान्नवमे स्थाने स्थितः तस्मात्तात्कालिकं मित्राभूतः
तेन वृषस्थः शत्रुक्षेत्रमध्यस्थितस्तेन तस्यायुर्दीयं न किंचित्पतति चंद्रश्च मिथुने मित्रक्षेत्रे स्थितः तस्यापि यथा दर्शितान्ये वा युर्दीयवर्षाणि य
स्मादुक्तं इंद्रोर्बुधं देवगुरुं चाविद्यान् अंगारकः कुंभे शत्रुक्षेत्रे स्थितः यस्मादुक्तं भौमस्य शक्रः शशिजश्च मित्रमिति शेषान्तरि पूनः शेषत्वाच्छ
ने श्वरस्तस्य शत्रुस्तत्कालिकश्चैकगृहे निविष्टत्वा च्छने श्वरो यि शत्रुः किं त्वंगारकस्य शत्रुक्षेत्रस्थस्यापि न पतति यस्मादुक्तं हित्वा वक्रं रिपुगृ
हगतैर्हीयते स्वत्रिभाग इति तस्मादंगारकस्य यथागतमेवायुः चांदेरनकीर्तितवचनाद्भौमो बुधस्य मित्रम् तेन तस्य मेषस्थत्वान्न यथागतमेवायु
र्बुधस्य बृहस्पतेरप्यादित्यो मित्रं यस्मादुक्तं गुरोश्च भौमं परित्त्वत्सर्वं जति तस्मात्सिंहस्थस्य बृहस्पतेः यथागतमेवायुः शक्रस्य मेषे सच मित्र
क्षेत्रे यस्मादुक्तं भृगुनंदनस्य त्वर्के दुवज्याः सत्तदः प्रादृष्टः तस्मात्तस्यापि यथागतमेवायुः शने श्वरस्यापि कुंभे स्वक्षेत्रे स्थितत्वा यथागत
मेवायुः लग्नस्य पातचारहीनत्वात् यथागतमेवायुः एव मायुर्दीयवर्षाणि पृथक् पृथक् लिरव्यंते वर्ष १७ मास ५ सूर्यस्य वर्ष १८ मास ८ चंद्र
स्य वर्ष १३ मास ८ भौमस्य वर्ष ७ मास ० बुधस्य वर्ष १२ मास ८ गुरोः वर्ष १८ मास ३ शक्रस्य वर्ष ९ मास ० शनेः वर्ष १५ मास ० लग्ने एवं
विधे चतुर्दशाधिकं वर्षं शतमप्यायुः संभवति ११३ मास ११ यदा चंद्रवर्ष २२ मास ९ तदा सर्वेषां योगः ११५ मास ११ एवं विधे योगे षोडशाधि

कंवर्षशतमप्यायुःसंभवति केमद्रुमारव्यध्याययोगः यस्माद्भवति हित्वाकंसनफानफादुरधरास्वांन्योभयस्थेयैः शीतांशोः कथितोन्यथात्रबहु
 भिः केमद्रुमोन्येस्त्वसौ तस्मादेवंविधेयोगेजानोदीर्यमायुः प्राप्नोति केमद्रुमत्वाच्चदरिद्रोभवति वस्यति च केमद्रुमेमलिनदुःखितनीचानिः
 स्वाः प्रेष्ठाः खलाश्च नृपतेरीषवंशजानाः केवलंदरिद्रादीर्यायुषोदृश्यन्ते न केनचित्कस्यचिद्दरिद्रस्यायुः प्रमाणं ज्ञातं यथायंदरिद्रोविंशत्यधिकेन
 वर्षशतेन संपंचदिनेन मृतः तस्मात्सौद्रमेवदूषणं ज्ञातव्यम् एवमस्यदूषणस्यासंबद्धत्वं प्रदर्शितमिति असंभाव्यत्वाद्दराहमिहिरक्तमेतच्छा
 लिनीद्वयं न संभाव्यते यच्चदर्शिताचार्यमतेनायुर्दायंत्यत्कासत्यमतायुर्दायमंगीकरिष्यत्याचार्यस्तत्रचसत्यमतस्य बहुतराणामाचार्याणामतांगीक
 रणमेवप्रयोजनं यस्मात्पूर्वमेवाचार्यमतेनायुः प्रतिज्ञाव्याख्याता ज्योतिषमागमशास्त्रं विप्रतिपत्तौ न योग्यमस्माकं स्वयमेवविकस्यथिहं किं

प्रत्यक्षोयंतेषु दोषः परोपि जीवत्यायुः पूर्णमर्थे विनापि =

बहूनां मतं वक्ष्ये अथ कश्चिदाह ननु योगं योगस्त्वयामदर्शितः स केमद्रुम एव न भवति यस्मादाचार्य एव वक्ष्यति केंद्रेशीतकरेथवा ग्रहयुते केम
 द्रुमो नैष्यत इति लग्नात्सप्तमस्थः केंद्रस्थश्चंद्रमास्तस्मादयं केमद्रुमो न भवति अत्र च चंद्रमः अत्र चंद्रमानगण्यते यस्माच्चंद्रमसः सकाशाद्ब्रह्मे
 णान्येन योगः कर्तव्य इति यद्येवं तल्लग्नत्वेन्द्रस्थः कथं करोतीत्यत्रोच्यते चंद्रलग्नयोस्तुल्यत्वात् तथाच यवनेश्वरः मूर्तिचहोरांशशिनंचविद्या
 त् अत्र च गार्गिः व्ययार्थं केन्द्रगश्चंद्रादिना भानुं भवेद्बृहः कश्चित्स्याद्वा विना चंद्रं लग्नत्वेन्द्रगतोथवा योगः केमद्रुमो नाम तदास्यात्तत्र गार्हतेः भ
 वंति निदिता चारादिरग्न्यामयसंयुता इति तस्माल्लग्नत्वेन्द्रमस्यस्य योगस्य केमद्रुमनामिद्वैवेति = ७ ७ ७ ७

अथजीवशर्ममतेनसत्याचार्यमतेनचायुर्दायमोपलब्धसिकेनाह स्वमतेनेति जीवशर्मानामाचार्यः स्वमतेनात्मीयमतेनपरमायुषोविंशत्यधिक
स्यवर्षशतस्यसंपंचदिनस्यस्वरांशंसप्तमभागांयत्येकस्यग्रहस्यायुर्दायमाहकथयति किलशब्दस्तथानामप्रदर्शनार्थः तद्यथापरमायुः १२००५
अस्यसप्तभिर्भागमपत्हत्यावाप्तवर्षादि १७।१।२२।८।३४। यथान्याचार्यैर्नवतिथिविषयेत्येवमादीनिपरमोच्चगतानामादित्यादीनांवर्षाणिपठि
तानि तथैतानिपरमायुः स्वरांशवर्षाण्येकैकस्यजीवशर्मपठितानि नीचेर्द्धहसतात्यग्रापिस्थितमेवतत्रार्द्धमेतत् ८।६।२६।४।१७। एतानि
परमनीचस्थस्यैकैकस्यग्रहस्य ऐतैः प्राग्वदेवत्रैराशिकं कृत्वैकैकस्यग्रहस्यायुर्दायः कर्तव्यः अत्रापिचक्रविनाशानुक्षेत्रस्थस्यग्रहस्यत्र्यंशा
यहानिः शक्रशनेश्वरोविनाभौमंविनाचबलवद्ग्रहस्यासंगतस्यार्द्धोपहानिः सर्वार्द्धत्रिचरणेत्यादिकाचक्रपातापहानिः क्रूरेविलम्बेसाद्धोदि
तेतिहानिः एतत्सर्वजीवशर्मणोप्यन्याचार्यैः समानम् तथाचजीवशर्मा सप्तदशै १७ को १ हियमौ २२ वसवो ८ वेदामयो १४ ग्रहेंद्रा
णांवर्षाण्युच्चस्थानांनीचस्थानांअतोर्द्धस्यात् मध्येषुपाततः स्यादानयनम् शेषमत्रयत्किंचित्पिंजायुषइवकार्यं तत्सर्वगणिततत्त्वज्ञैरिति अ
त्रानयनंस्वरवोपायेनप्रदृश्यते स्वेच्चशब्दोयहः शोध्यषड्भादनोभमंडलात् तद्भागाः कृत्विषड्भोगि ८ ६४१ हतावेदाभ्रसार्यैः ५०४ भक्ता
दिनादियत्तुब्धंतदायुर्जीवशर्मजम् दिनैस्तुत्रिशतामासामासेभ्योरविभिः समाः नकेवलंग्रहदायंपरमायुषः स्वरांशमेतत्तेनोक्तं यावत्स्वमते
नेति अनेनैवंप्रतिपादयति यथैतन्मयाक्रुषिकृतेष्वानाचार्यकृतेषुवानकेचिच्छास्त्रेषुदृष्टमिति तस्मादस्यायुर्दायस्यजीवशर्मणः स्वमतकरणमे
षदोषः एवंसर्वाचार्यमतेनायुर्दायोव्याख्यातः अत्राचार्येणयवनमतेनोपन्यस्तंमययवनमणित्यशक्तिपूर्वैरिति नचयवनेश्वरकृतेशास्त्रेन-
शाविध्यायुर्दायोदृष्टः यस्माद्यवनेश्वरेणोक्तम् आयुषिराशयंशकराशियोगादिति अत्रोच्यते यवनेश्वरेणास्फुजिध्वजेनान्यच्छास्त्रं

हतम् शककालस्यार्वाक्जायते तथाचस्फुजिध्वजः गतेनसाभ्यर्थशतेनयुक्ताप्यंकेनकेषांनगताब्दसंख्याकालःशको १०४४ नांशविंशोध्यतस्मा
 दतीतवर्षाद्युगवर्षजातम् एवंचेत्स्फुजिध्वजकृतंशककालस्यार्वाक्जायते अन्यच्च यवनाचार्यैःपूर्वैःकृतमिति तदर्थस्फुजिध्वजोप्याह यवनाऽ
 न्नः येसंग्रहेदिगजनजातिभेदाः प्रोक्ताःपुराणैःक्रमशोग्रहस्य तदेतत्ज्ञायते यथावराहमिहिरेणपूर्वयवनाचार्यमतमेवोपन्यस्तं अस्माभि-
 स्तन्नदृष्टम् स्फुजिध्वजकृतमेवदृष्ट्वा पराशरस्यापीयमेववार्तापाराशरीयासंहिताकेवलमस्माभिर्दृष्टानजानकंश्रूयतेस्त्रयमितिपाराशरस्ये
 ति तदर्थंवराहमिहिरः शक्तिपूर्वरित्याह चित्रंमोद्ग्रापाराशरः कथयतेदोर्भाग्यदंयोषितामित्येवमादिमयमणित्ययोर्होराशास्त्रेविद्येते तथाच
 एकोमविंशतिःसूर्यश्चंद्रमाःपंचविंशतिः तिथिसंख्याकुजःसौम्योद्वादशोच्चगतोरुरुः कुजवद्वैत्यपूज्यस्तुवर्षाणामेकविंशतिः एकोनसूर्यपुत्रस्य
 परमोच्चगतस्यच आयुर्दायमिदंशोक्तमर्थेनोच्चगतस्यतु अंतरेत्वनुपाताच्चकारयेदायुःसंग्रहम् तथाचमणित्यः नवरूपाःशरयमलास्तिय-
 योर्काःपंचरूपाःक्रमशः रूपयमाहृतिसंख्याः सूर्यादीनांस्त्वतुंगभेषब्दाः नीचेष्टस्माद्दलमन्यत्रानुपाततः कार्यम् आयुर्दायविधानंहोरा-
 शितुल्यमपि अथवराहमिहिरस्यस्वमतानुसारेणयवनेश्वरसत्यमतानुसारीव्याख्यायते ग्रहयुक्तनवांशराशितुल्यमिति यत्रतत्रराशौयस्मि
 न्नवांशकेग्रहोव्यवस्थितः सचनवांशकोमेषादेरारभ्ययावत्संख्याराशेः संबंधीभवति तावन्ति एववर्षाणिग्रहः स्वायुर्दायंप्रयच्छति एवंभक्त
 नवांशराशितुल्यंभवति यस्मिंश्चनवांशकेवर्तते तस्माद्यद्भुक्तं ग्रहेणतेनसहचैराशिकंछत्वामासाद्यानयनमपिकर्तव्यं त्रैराशिककरणंचवक्ष्य-
 ति एवमायुर्दायानयनंचसत्याचार्येणोक्तम् तथाचतद्वाक्यम् राश्यंशकसंयोगादायुरिहसमासतोग्रहाद्द्युः एतच्चसत्यवाक्यं बहुसा-
 म्यंसमुपैति बहुसंमतंबहूनामाचार्याणांसंमतं तथाचयवनेश्वरः आयुषिराश्यंशकचारयोगादिति अत्रतावत्सत्ययवनेश्वरवाक्यव्याख्याने

किंचिद्विप्रतिपन्नं राशेरंशकचारयोगादितिव्याचक्षते यथायस्मिन्नाशौग्रहोवर्तते तत्रतेनयावंतो नवांशकाभुक्तास्तावंत्येव वर्षाण्यायुः सत्रहोदहा-
ति अत्रचव्यारव्यानेपरमं ग्रहदायसाधमानेन वर्षाणि भवन्ति एतच्चव्यारव्यानवादरायणादिभिरंगोक्तम् तथाचवादरायणः राश्यंशकालागु-
णिताद्वादशनवभिर्ग्रहस्य भगणेष्व- द्वादशहतावशेषे ब्रह्मासदिननाडिकाः क्रमशः इयमाचार्यवाराहमिहिरेणाविनष्टैव स्वल्पजातकेभिहि-
ता एतदनुसारेण सत्ययवनेश्वरेण व्याख्यानं क्रियते आयुषिराश्यंशकचारयोगादिति राशीनामंशकाराश्यंशकाः तेषु चारयोगादिति यत्रत-
त्र राशौमेषांशकस्थो ग्रहो वर्षं एकं प्रयच्छति वृषनवांशकस्थो ग्रहो वर्षं द्वयं प्रयच्छति एवमुत्तरोत्तरं शकवृद्ध्या वर्षवृद्धिर्यावन्मौनांतेद्वादशइ-
ति पूर्वव्यारव्यानेन यवनेश्वरसत्यवाक्ययोराशिग्रहणमनर्थकं भवति अवश्यमेव राश्यंशकैर्भूतव्यभिचि ९ अथानेनैव व्याख्यानानु-

स्वमतेन किलाह जीवशर्मा ग्रहदायं परमायुषः स्वरांशम् ग्रहमुक्तनवांशाराशितुल्यं बहुसाम्यं समुपैतिसत्यवाक्यं ९

सारेणाचार्यः स एवायुर्दायानयनमार्ययाह सत्योक्तेति सत्योक्ते सत्यमतायुर्दायकरणे तात्कालिकमिष्टमभिप्रेतं ग्रहं लिप्ता कृत्या लिप्ता पिंडं
कृत्वा तस्य शतद्वयेन भागमपहृत्य यदवाप्तं न दवाप्तारव्यं स्थाप्यम् अवशेषमयः स्थाप्यम् अवाप्तमंडलभागविशेषः ३ व्याः स्युः मंडलभा-
गशब्देन द्वादशभाग उच्यते तेनावाप्तस्य द्वादशभिर्भागमपहृत्या वाप्तं त्याज्यम् यदवशिष्यते ते व्याः स्युस्तावद्वर्षाणि तेन ग्रहेणायुषो दत्तानि
भवन्ति शेषास्तु मासाद्याः यदवशेषं स्थापितं तस्माद्द्वादशगुणितात्तेनैव च्छेदेन विभक्त्या मासालभ्यन्ते तच्छेषां त्रिंशद्गुणिताद्दिनानि तच्छेषा-
त्षष्ठिमाद्द्विटिकाः पुनरपि षष्ठिमात्माग्वत्तमत्तच्च विकलाः लभ्यन्ते इति एवमागतं ग्रहस्यायुर्दायं भवति तत्रोदाहरणम् तात्कालिको ग्रहः १।८।४५

लिप्तापिंडीकृताः २३ २५ अस्यशतद्वयेन २०० भागमपत्तत्यावासं ११ जातं अवशेषं १२५ अवासस्यास्यद्वादशभिर्भागं न प्रयच्छति इति एतदेवाव
 शेषं तस्माद्द्वादशैकादशवर्षाणि दत्तानि भवन्ति अवशेषं १२५ द्वादशभिर्गणितं जातं १५०० अस्यशतद्वयेन भागमपत्तत्यावासं ७ जातं एवं सप्त
 मासाः अथ मासशेषम् १०० जातं एतन्निंशता ३० गुणितं जातं ३००० अस्यशतद्वयेन भागमपत्तत्यावासं १५ दिवसाः पंचदश इति शेषस्याभा
 वात् यदिकाभावः एवमागतमेवं विद्यात् ग्रहाद्वर्षादिवर्ष ११ मास ७ दिन १५ घटिका ० अथैतदेव राश्यंशकलार्गुणितेति न्यायेन प्रदर्श्यते
 नद्यथा राश्यादियहः १।८।४५। अस्यशशिभागलिप्ताः अथक् पृथक् द्वादशहताः अथभूयोनवाहताः १२।८६।५४०।१०८।८५४।४८६
 अवलिप्तानामेतासां ४८६० षष्ठाभागे तत्तेलब्धं ८१ अवशेषं ० एता यदिकालब्धमिदं ८१ भागे लब्धे ८६४ संयोज्यं जातं ८४५ अस्यत्रिं

सत्योक्ते ग्रहमिष्टं लिप्ता कृत्वा शतद्वयेनासं मंडलभागविशद्वेष्टाः स्युः शेषास्तु मासाद्याः १०

शताभागे तत्तेलब्धं ३१ अवशेषं १५ एते दिवसाः अथ लब्धमिदं ३१ राशिष्वेतेषु १८ संयोज्यं जातं १३८ अस्यद्वादशभिर्भागे तत्तेलब्धं ११ शेषं ७
 एते मासाः लब्धस्यास्य ११ द्वादशभिर्भागं न प्रयच्छतीत्यत एतदेवावशेषं ११ एतानि ग्रहायुर्दायवर्षाणि एवं वर्ष ११ मास ७ दिन १५ घटी ० एत-
 त्पूर्वकृतायुर्दाये संविहितमिति एवं यवनेश्वरसत्याचार्यबादरायणवराहमिहिरेणायुर्दायः प्रदर्शित इति १० एवमागतस्यायुर्दायस्य सत्याचा-
 र्यमतेनैव कर्मविशेषार्थं वंशस्थेनाह स्वतुंगवक्त्रेति स्वतुंगस्थैः स्वोच्चगतेर्ग्रहैः वक्रोपगतेः विपरीतगत्याश्रितैश्च यत्स्वदत्तमायुःस्तन्निंशत्सं
 गुणं कार्यं उत्तमांशोपगतेः वर्गेति मांशस्थितैः स्वांशकस्थितैः स्वनवमभागगतेः स्वभस्थैः स्वराश्युपगतेः स्वत्रिभागगेः स्वद्रेष्काणस्थैः ए

नैः यद्वत्तमासुः तद्वत्संगुणं कार्यं इयान्विशेष इति भदत्तशब्देन सत्याचार्योपनिधीयते यस्मात्तन्मतमिह प्रमाणीक्रियते पूर्वोक्तविधिना मय यवर्नमणित्य-
शक्तिपूर्वैरित्यादिमतेनायुर्दायः हतः तस्मात्सत्यभाषिते सत्याचार्यकृते इयानेनाविशेषः यदेतत्स्वतुंगवक्रोपगतैः त्रिसंगुणमिति तत्सत्योक्तमेव
समानमन्यदिति अन्यच्च छेपंतत्प्रथमेऽप्युदीरितं प्रथमे मय यवनादिमते यदुदीरितमुक्तं तत्समानमन्यत्रापितत्तुल्यं एतदुक्तं भवति सत्याचार्यमते
नायुर्दायं कृत्वा चक्रवर्ज्यं शत्रुक्षेत्रगतस्य च्यंशं पातनीयं शत्रुसौरोवर्ज्यं अस्तगतस्यार्द्धं पातनीयं सर्वार्थत्रिचरणेत्यादि चक्रपातोपहानिः कार्या ११ एवं
सत्याचार्यमतेन ग्रहायुर्दायसुत्काधुना लघ्यायुर्दायकरणं कूरोदये पापहानिः प्राप्तानदपवादार्थं मिन्द्रवज्जयाह किमिति अत्रास्मिन्सत्यप्रतायुर्दाये
होरा लघुं भांशप्रतिमंददाति मेषादेरारभ्य यावत्संख्यास्य शशेः संबंधीनवांशकोलप्रेन मुक्तस्तावत्संख्यानिवर्षाणि लघ्यायुर्दायोददाति शेषाद्वा

स्वतुंगवक्रोपगतैस्त्रिसंगुणं द्विरुत्तमस्वांशकप्रतिभागैः इयान्विशेषस्तु भदत्तभाषिते समानमन्यप्रथमेऽप्युदीरितं
मादिकात्रैराशिकेन मासाद्यानयनमपि कर्तव्यं एतदुक्तं भवति सत्योक्ते ग्रहमिष्टं लिप्ता कृत्येति न्यायेन लघ्यायुर्दायः कर्तव्यः एवं कृत्वा यदि वीर्यान्विता
होरा भवति तदाराशिसमानानिराशितुल्यानिवर्षाणि प्रयच्छंतीति होरास्वामिगुरुज्ञवीक्षितयुतानान्यैरिति न्यायेन यदि वीर्यान्विता बलवती हो-
रा लघुं भवति तदाराशिसमंददाति तत्तुल्यानिवर्षाणि प्रयच्छति भागादिकात्रैराशिकेन मासाद्यानयितव्यं कथमुच्यते भागाश्च लिप्तापि षोड-
त्यष्टादशभिः संगुण्याष्टादशभिः शतैः भागमपत्त्या वा स मासाः अवशेषं त्रिंशता संगुण्य तैर्नैव छेदेन भागमपत्त्या वा स दिवसाः तदवशेषं ष-
ष्टा संगुण्य तथैव घटिकाः पुनरीपशेषं षष्टा संगुण्य तथैव चषकाः लब्धमासादितैर्नैव योजयेद्वे लघ्यायुर्दायो भवति वीर्यान्वितस्य लघुस्य

यत्कर्तव्यं दीर्घवर्जितस्य च न कर्तव्यम् अत्र च बादरायणः होरादयोऽप्येवं बलयुक्तान्या निराशितुल्यानि वर्षाणि संप्रयच्छत्यनुपाताच्चांशकादिफलं एतच्चाचार्यवराहमि-
हिरेण स्वल्पजातकेऽविनष्टैवाभिहितम् क्रूरोदय इति मययवनादिमतायुर्दाये क्रूरोदये क्रूरेलग्रगते सार्द्धोदितोपिनवांशहतात्समस्तादिति न्यायेन यदायुषोपच-
यः क्रियते तदत्रास्मिन्सत्यमतायुर्दायेन कर्तव्यम् अन्यत्सर्वकर्तव्यं कार्यचनाद्भेद इति प्रथमोपदिष्टैः पूर्वकथितैरब्दैः नवीतिथिविषयेति ये ब्यायवनादराय-
णाचार्यमतेन परिगता जीवशर्ममतेन च ग्रहदायं परमायुषः स्वरांशमिति तैरब्दैस्त्रैराशिकमुक्तं नदिह न संप्रवर्तते यथादित्यस्य द्वादशकानामंशकानामेकोनविं-
शत्यब्दप्रभवति तदैकस्मिन्नांशके किमिति सत्यायुर्दायेन कर्तव्यम् १२ अथ मयादिमतमुपन्यस्य जीवशर्ममतं चोपन्यस्य सत्यमतस्यैवांगीकरणमिदं वज्र-
याह सत्योपदेश इति अत्रास्मिन्मतत्रये सत्योपदेशो वरं श्रेष्ठ इत्यर्थः किंतु तद्वाप्यन्ये बहुवर्गिणाभिः बह्वर्गिभिः गुणनाभिरयोग्यं कुर्वन्ति विनाशयन्ति

किं तत्र भांशप्रतिमं ददाति वीर्यान्विताराशिसमंच होरा क्रूरोदये चोपचयः सनात्र कार्यचनाद्भेदः प्रथमोपदिष्टैः १२

कास्ताः गुणनाः स्वतुंगवक्रोपगतैस्त्रिसंगुणमित्यादिकाः तत्र यदि स्वग्रहे ग्रहो भवति तदा द्विगुणमायुः कुर्वन्ति स एव स्वग्रहांशके यदि भवति तदा भूयोपि द्वि-
गुणं कुर्वन्ति स एव स्वद्रेष्ठाणे यदि भवति तदा भूयोपि द्विगुणं वर्गोत्तमांशो स एव वक्रायादि भवति तदा भूयस्त्रिगुणं कुर्वन्ति स एव स्वोच्चस्थो भवति तदा भूयो-
पि त्रिगुणं कुर्वन्ति एवमनवस्था अनेनानवस्थाप्रसंगेन सत्योक्तमप्यायुर्दायमयुक्तं बहुवर्गिणाभिः कुर्वन्ति तथाच मयः वर्गोत्तमे स्वराशौ द्रेष्ठाणे स्वैव-
वांशके द्विगुणं वक्रोच्चगते त्रिगुणं द्विगुणं कार्यं यथा संख्यं तथाच सारावल्यां बहुताडनसंप्राप्तौ यां करोत्येकवर्गिणाम् वराहमिहिराचार्यः सानदृष्टा-
चिरंतनैरिति एतदुक्तम् तदत्र किं कार्यं इत्याह आचार्यकृतं तु बहुमतायामिति एतदाचार्यकत्वमत्रागमः बहुमतायां प्राप्तायामेकं तु यद्भूतिरिदं तु

गुणनंतदेवकार्यमिति बहुगुणनामासास्वैकैवक्रियतेइति बहुवारंयत्रद्विगुणं प्राप्तं तत्र स ह्येव द्विगुणमायुः कर्तव्यम् यत्र द्विगुणं त्रिगुणं च प्राप्तं तत्र स ह्येव त्रिगुणं कर्तव्यं यत्र वारद्वयं त्रिगुणं प्राप्तं तत्र स ह्येव त्रिगुणं कर्तव्यं एकंतुयद्भूरितदेवकार्यमिति वचनात् स्वल्पजातकेषु क्तमाचार्येण वर्गेत्तमेस्वयं शीस्व
द्रकाणेस्वनवांशकेस्वकेसह्यद्विगुणं वक्रोच्चयोस्त्रिगुणितं द्विगुणिते स ह्यत्रिगुणमिति चक्रपातं वर्जयित्वा बहुवर्गणान्यायेनैतदेवकर्म शत्रुक्षेत्र
स्थानीचस्थश्च यदाग्रहो भवति अस्तंगतो वा तदा स ह्येवार्होपहानिः कार्या नीचेतोर्द्ध्वं सतीत्यत्रापि अनुवर्तनीयं उक्तं च स्वल्पजातके शत्रुक्षेत्रे च्यंशं
नीचेर्द्ध्वं सूर्यलुप्तकिरणाश्च क्षपयंति स्वादायान्नास्तं यातोरविजशक्राविति एवं ह्यतस्य सत्याचार्यमतस्य स्पष्टता भवतीत्याचार्यस्य मतं यत्रापहानिः प्राप्ता

सत्योपदेशो वरमत्र किंतु कुर्वन्त्ययोग्यं बहुवर्गणाभिः
आचार्यकृत्स्नं बहुमतायामेकंतुयद्भूरितदेवकार्यं १३

गुणानां च प्राप्ता तत्र स ह्येवार्होपहानिं कृत्वा स ह्येव द्विगुणनाकार्या किंतुपहानो कर्तव्या याचक्रपातापहानिं कृत्वा ततः शत्रुक्षेत्रस्थस्यापहानिः स ह्येव कर्तव्या ततः
स ह्येव त्रिगुणनाकार्या अत्र च भगवान्गार्गिः राशितुल्यांशसंख्यानिग्रहोद्धानिग्रहयच्छति लग्नश्च सबलो न्यानिभुक्तराशिसमानितु मासाद्यानयनं का-
र्यमनुपातादतः परं सर्वार्थत्रिचतुर्थीशान्वा मपंचचतुःसमित् हरंति पापाः स्वादायात्तदर्थमितरेग्रहाः व्याचक्रापहानिस्तु कथितेयं तथाभुवं एकस्त्वेक
क्षेपेव करोति बलवान्ग्रहः शत्रुक्षेत्रगतस्त्र्यंशं नीचेर्द्ध्वं सूर्यगस्तथा हंति स्वादायाद्विगावसितादित्यनंदनौ नचावनिस्तत्त्र्यंशं शत्रुक्षेत्रगतस्तथा
ध्रुवापहानिः कर्तव्या ततो न्यासबहुषापि प्राप्तास्वैकैव कर्तव्या यास्यात्तास्तमहत्तरा ततोपि गुणनाकार्याप्येकैव महती स ह्येव द्वाभ्यां वर्गेत्तमेस्वांशेस्वदे

काणेस्वकेगृहे त्रिभिर्वक्त्रगतस्याथस्त्वोच्चराशिगतस्यच ग्रहाद्योभवत्येवंशोध्यक्षेपकृतस्तुयः अत्रयद्यप्याचार्येणांशासुः प्रमाणीकृतम् तथापिलग्नोयदि-
सम्यग्बलीभवतितदांशासुः कर्तव्यम् अथाकोबलवांस्तदापिंदासुः तथाचमणित्यः विलग्नोतिबलोपेतेश्चभट्टेः शसंभवः रवोपिंडोद्भवंकुर्यादितिब्रूमश्चिरंतनाः
तथाचसारावल्याम् अंशोद्भवंविलग्न्यासिंज्यभानोर्नैसर्गजंचंद्रादिति अन्येष्वेवमाहुः यथांशासुः पिंजासुषीद्वेऽपिकार्ये द्वाभ्यामपिदशांतर्दशाविभागपरिक-
ल्पनाकार्या तत्रयदल्पतस्यायांतिमंतर्दशासैवयद्यपिकस्यतत्कालंवर्तते तदधिकमायुर्जीवति शत्रुदशाचेतदातत्रैवमरणंमित्रदशाचेतदापिजीवति मध्यम-
दशाचेतदापीडाभवतिततोपिजीवति अस्माकंसत्याचार्यमभिमतमिति १३ अथयस्मिन्योगेजातस्यासुः प्रमाणंनज्ञायतेतद्योगज्ञानंपुष्पिताग्र्याह गु

गुरुशशिसहितेकुलीरलग्नेशशितनयेभृगुजेचकेंद्र्याने भवरिपुसहजोपगौश्चशेषैरमि
तमिहायुरनुक्रममादिनास्यात् १४ इतिर्थाप्र० विरचि० बृहज्जातकावि० आयु० स० ७

रुरिति कुलीरलग्नेर्कर्कटोदयेगुरुशशिसहितेजीवचंद्रयुक्तेतथाशशितनयेबुधेभृगुजेचशक्नेर्केंद्र्यातेकंटकगतेशेषैः परिशिष्टैः रविभौमसौरैः भवरिपुसह-
जोपगैतैः भवस्थानमेकादशरिपुस्थानंषष्ठं सहजस्थानंतृतीयं एतेषुभवरिपुसहजेषुउपगैतैः स्थितैः इहास्मिन्योगेजातस्यानुक्रममादिनागणितकर्मांतरे-
णापिविनामितंअपरिमितासुः स्याद्भवेत् एतदुक्तंभवति यदाकर्कटलग्नंभवतितत्रैवचंद्रजीवौव्यवस्थितौभवतः बुधशक्नौसहितौपृथक्स्थौवालग्रच-
तुर्थसप्तमदशमस्थानानामन्यतमेयथासंभवंभवतः परिशेषाः आदित्यांगारकशनैश्चराः पृथक्सहितवायथासंभवमेकादशषष्ठतृतीयगाः भवन्तितदा-
ईदृग्योगेयोजातः तस्यामितप्रमाणमायुर्भवति अनुक्रमाहणितानीतंविनैवअयमर्थः एवंविधेयोगेदृष्टेआयुर्दीयगणनानकर्तव्या यस्मात्तस्यासंभवइति

अतो न्यथा जातस्य यथा गतेनायुषावश्यमेव प्रवित्तव्यं नायुः पिण्डस्यार्वाकृतस्य मृत्युर्भवति न चायुः पिण्डमति क्रम्यते न जीवितव्यमिति यस्मिन् योगे जातस्यानाचारस्यै
वायुषो ध्वंसो भवति इति तथा च स्मृत्युक्तम् पारदारनायुष्यं इत्येवमादिकैर्दीर्घैर्न जीवति एतद्योगे जातस्यायुर्वेदेक्तैर्विधिर्सेवितैरसायनैः प्रयोगैर्यथाभिहितै
र्दीर्घमायुरवामोतीति १४ इति श्री भट्टोत्पलविरचितायां बृहज्जातकविरुक्तौ आयुर्दीयाध्यायः सप्तमः ७ अथातो दशांशं तर्दशाध्यायो व्याख्यायते
परिज्ञातसमस्तायुषः पुरुषस्य जीविताभ्यन्तरे स्थितयोः सूरवदुःखयोः परिच्छेदः क्रियते तत्र च शोधयेत्पविशद्भूमायुर्यावत्प्रमाणं येन ग्रहेण दत्तं तावत्प्र
माणेन तस्य संबंधिनी दशा भवति तत्र दशाक्रमेण ज्ञायते तज्ज्ञानं मालिन्याह उदयो लघुंतनुः रविरादित्य आत्मा शशांकश्चंद्रो मनः एषा सुदय रविशशां कानां
मध्याद्यः प्राणी बलवान् तद्वलवशात्तस्य संबंधिनी प्रथमा दशा भवति प्राधान्याद्देहवतां तथा च यवने श्वरः निशाकरादित्यविलग्नमध्ये तत्कालयोगादधिकं
बलं यः विभर्ति तस्यादिदशे व्यते सा शेषास्ततः शेषबलक्रमेणेति उदयश्चरविश्वशशांकश्चोदय रविशशांकाः उदय रविशशां कानां प्राणी उदय रविश
शांकमाणी उदय रविशशांकमाणी च केन्द्रादिसंस्थाश्चोदय रविशशांकप्राणिकेन्द्रादिसंस्थाः एवमेषां मध्याद्येन प्रथमा दशा दत्ता तस्यैव केन्द्रादिसंस्थाः केन्द्र
पणफरापोक्लिमे सुस्थिता ग्रहाः वीर्योपचयक्रमेण दशा दद्युः एवं लघुमार्कशशां कानां मध्यादेकस्य बलवतो दशा आदौ परिकल्प्या त तस्तस्य केन्द्रस्थास्तेषां द
शाः परिकल्प्याः तैः केन्द्रस्थैः प्रथमे वयसि फलं दत्तं भवति यदुक्तम् प्रथमवयसि मध्येत्येच दद्युः फलानीति तथा च यवने श्वरः पूर्वे तु केन्द्रोपगताः फलं
ति मध्ये वयः प्राणफरं निविष्टाः आपोक्लिमस्थाः फलदा वयोत्येयथा बलं स्वं समुपैति पूर्वम् अथ यदि केन्द्रस्था ग्रहाः न भवन्ति तदा कः प्रथमे वयसि फलं
प्रयच्छतीत्याह न हिन फलविपाक इत्यादि केन्द्रस्था अप्रावे केन्द्रस्थानां ग्रहाणां मभावे असंभवे सति प्रथमे वयसि यः फलविपाकः स न हिन यतो ह्येन यो म-
हृत्यर्थं गमयतः पणफरस्थानां मध्यभावे मध्ये वयसि फलविपाको न हिन एतदुक्तं भवति यदा केन्द्रस्था ग्रहा न भवन्ति तदा पणफरस्थाः पूर्वं फलं प्रयच्छन्ति

ततः आपोक्लिमस्थाः अथकेंद्रस्थाः पणपरस्थाश्चनभवंति तदासर्वस्मिन्नेववयसि आपोक्लिमस्थाः फलं प्रयच्छन्ति यत उक्तं भवति हि फलपक्तिः पूर्वमापोक्लिमेपि इति एवमापोक्लिमस्थानामभावे प्रथमं केंद्रस्थाः फलं प्रयच्छन्ति ततः पणपरस्थाः आपोक्लिमस्थानभवंति न च पणपरस्थास्तदासर्वस्मिन्नेववयसिकेंद्रस्थाः फलं प्रयच्छन्ति एतदुक्तं भवति लग्नार्कशशांकानां यो बलवांस्तद्दशाभवेत्यथमा प्रथमं दशांककल्पयित्वा ततस्तत्केंद्रगानां सर्वेषां कल्पनीया तेषां परिकल्प्य पणपरस्थानां परिकल्पनीयास्ततः परमापोक्लिमस्थानां केंद्रस्थानामभावे प्रथमं दशापतेरनंतरं पणपरस्थानां कल्पनीयास्ततः आपोक्लिमस्थानां केंद्रस्थानामभावे पणपरस्थानामभावे आपोक्लिमस्थानामेव कल्पनीयाः अथकेंद्रस्थाभवंति पणपरस्थानभवंति आपोक्लिमस्था एव भवंति तदाकेंद्रस्थानां कल्पयित्वा

उदयरविशशांकगणिकेंद्रादिसंस्थाः प्रथमवयसि मध्यंत्ये च द्युःफलानि नहि
न फलविपाकः केंद्रसंस्थाद्यभावे भवति हि फलपक्तिः पूर्वमापोक्लिमेपि ॥१॥

आपोक्लिमस्थानामेव कल्पनीयाः अथकेंद्रस्था एव केवलं भवंति तदा तेषामेव कल्पनीयाः अथ पणपरस्था भवंति तदा पणपरस्थानामेव कल्पनीयाः अथापोक्लिमस्था भवंति तदा तेषामेव कल्पनीयाः तथा च स्वत्यजातके उक्तं लग्नार्कशशांकानां यो बलवांस्तद्दशाभवेत् प्रथमा तत्केंद्रपणपरपोक्लिमोपगानां बला-
च्छेषाः १ अथ दशाकालप्रमाणं केंद्रस्थानानामपि दशाक्रमज्ञानमिन्द्रवज्रयाह आयुः कृतमिति शोधक्षेपविशद्विमायुर्यावदूर्ध्वप्रमाणं येन ग्रहेण दत्तं तस्य ग्रहस्य संबंधिनी दशा कल्याणपरिकल्पनीया तत्र लग्नार्कशशांकानां यो बलवांस्तद्दशाभवेत्यथमेति न्यायेन तद्दशा प्रथमं कल्पयित्वा ततस्तत्केंद्रगानां म-
ध्यात्मेव दशा प्रबलस्थानि बलस्य पूर्वप्रथमं कल्याणनंतरं तस्मादुन बलस्य एव क्रमेण यथा यथा उन्नतबला भवंति तथा तथा पश्चात्तदीय दशाः कल्पनीयाः

एवंकेन्द्रस्थानां दशाः परिकल्पा ततः पणपरस्थानां अनेनैवक्रमेणपरिकल्पाः ततः आपोक्नुमस्थानां अनेनैवक्रमेणेति साम्येबहूनामिति केन्द्रस्थानांबहूनां ग्रहाणांबलसाम्येसतिं बहुवर्षदस्यबहूनिवर्षाणिनेनदत्तानितस्यप्रथमंदशापरिकल्पा नन्वत्रकथं ग्रहाणांबलसाम्यं भवति यदिद्वावपिस्तदत्रिकोणोच्चगतो भवतस्तदनैसार्गिकेनबलेनयोधिकः स एषबलीस्यात् किंतुस्थानदिक्चेष्टाकावलयग्रहदर्शनादिबलानियाव हणितविधिनेकीक्रियंते तावद्वलसाम्यं भवति ग्रहाणां यथासामान्येनोदाहरणं यदिशनेश्चरोबलत्रयेणसंयुक्तो भवति सौम्यबलद्वयेनतदातत्रभौमस्यनिसर्गबलवत्तात्बलसाम्यंभवत्येवं सर्वेषामपिज्ञेयं तेषांचसाम्येप्रथमोदितस्येति तेषांवर्षाणांसाम्येवर्षदानतुल्येपिप्रथमोदितस्यदशापरिकल्पा प्रथममादावर्कमंडलाद्युदितउद्गतस्त

आयुःकृतंयेनहियत्तदेवकल्पादशासाप्रबलस्यपूर्वम् साम्येबहूनांब
हुवर्षदस्यतेषांचसाम्येप्रथमोदितस्य ॥ २ ॥ ७२ ॥ ७२ ॥

स्ययदाबलसाम्यंनभवतितदाबहुवर्षदोपग्रहेस्थितेतदाप्रथमोदितेपिस्थितेबलाधिकस्यैवपूर्वंदशापरिकल्पातेषांचबलसाम्येप्रथमोदितस्येत्यत्रद्विविध उदयः प्रत्यहचक्रफमवशादेकः आदित्यविप्रकर्षणापरः तत्रेहादित्यविप्रकर्षणउदयोगणितस्केपोक्तकालांशकवशाज्ज्ञेयः अत्रचभगवान्गार्गिः बलील मंडुसूर्याणांदशामाद्यांप्रयच्छति तस्मात्ततः प्रयच्छंतिकेन्द्रादिस्थाःक्रमेणतु तत्रापिबलिनः पूर्वंतत्साम्येबहुदायकाः तत्साम्येपिप्रयच्छंतियेपूर्वरिविच्युताः २ एवंदशाव्यवस्थायां ज्ञातायामंतर्दशापाकग्रहज्ञानंवसंततिलकेनाह एकर्क्षगोर्द्धमिति दशापतिनासहैकर्क्षगोग्रहः एकस्मिन्नाशौव्यवस्थितः दशापतिः दत्तांतर्दशाकालस्ययदर्द्धतदपल्लत्यस्वैरात्मीयेर्दशागुणेः परिपाचयति त्र्यंशमिति त्र्यंशत्रिकोणग्रहगः दशापतेस्त्रिकोणग्रहगोनव

पंचमस्थानचोरन्यतमस्थितोदशापतिर्दत्तांतर्दशाकालात्त्र्यंशं तृतीयभागमपहृत्यस्वैरात्पीचैः दशागुणैः परिपाचयति स्मरगः स्मरांशमिति दशापतेः स्मरगः
सप्तमस्थानस्थः दशापतिः दत्तांतर्दशाकालात्स्वरांशं सप्तमभागमपहृत्य स्वैर्दशागुणैः परिपाचयति पादं फलस्य चतुरस्त्रगतः दशापतेः चतुरस्त्रगो-
ष्ठमचतुर्थस्थानस्थोदशापतिः दत्तांतर्दशाकालात्पादं चतुर्थभागमपहृत्य स्वैर्दशागुणैः परिपाचयति सहोराः होरालग्रंतयासहितापरस्परमन्योन्य
मनेन प्रकारेण व्यवस्थिताः स्वेः स्वेर्दशागुणैः परिपाचयति एतदुक्तं भवति यथा दशापतेः सकाशादेकैर्दशागुणैः होयथास्वपठितमंशं परिपाचयति
तथा लग्रमपि पाचयति अत्र दशापतेः प्रथममंशपरिकल्पनां कृत्वा पञ्चादेकैर्दशागुणैः स्थितानां कर्तव्याः यस्माद्दशापतेर्योभागभागच्छतितदनुसारेणाहोरादयो
भागाः परिशेषाणां भवन्ति अथैकस्मिन् स्थाने यदा बहवो ग्रहा भवन्ति तदा तेषां मध्ये यो बलवान् स एवैकः परिपाचयति नान्ये कथमेत-

एकैर्दशागुणैर्मपहृत्य ददाति तत्स्वत्र्यंशं त्रिकोणगृहगः स्मरगः स्वरांशं

द्वगम्यते उच्यते एकवचननिर्देशात् एकैर्दशागुणैर्मपहृत्य ददाति तत्स्वमित्याद्येकवचनात् न केवलं मिहिराचार्येणैकवचननिर्देशः कृतो यावत् स्वजानकेपि
तथा चोक्तम् एकैर्दशागुणैर्दत्तांतर्दशाकालात्त्र्यंशं त्रिकोणयोः सप्तमे तु सप्तमंशं चतुरस्त्रयोस्तु पादं पाचयति गतो ग्रहः स्वगुणैरिति गर्गादीनामप्येकवचननिर्देशोऽस्ति तथा च भग
वान्गार्भिः एकैर्दशागुणैर्दत्तांतर्दशाकालात्त्र्यंशं त्रिकोणगः सप्तमस्थः स्वरांशं तु पादं चतुरस्त्रगतः लग्नेन सहिताः सर्वे त्र्यन्योन्यफलदायकाः यवने श्वरश्चाप्ये
वम् कालोर्ध्वभागैकग्रहाश्रितस्य तदर्थभागलभते चतुर्थे त्रिभागभागी च त्रिकोणसंस्थस्तदर्थभाकूस्याच्च पृथक् त्रिकोणे स्यात्सप्तमे सप्तमभागभागी -
स्थितो ग्रहश्चरवशात् ग्रहस्य एवं सर्वत्रैकवचननिर्देशः तस्मादेवं ज्ञायते यत एक एवांशहरो भवति न सर्व इति तथा च सत्यः अर्थं तृतीयमर्थं तथा च

तदशापतेः दायः ८।१।१० अस्मैकगुणस्याष्टभिः भागमपहृत्यावासं १।१।१० इयंमूलदशापतेः सममस्थानस्थस्यांतर्दशा एवंमूलदशापत्यंतर्दशाकालात्सप्तमोभागः
सममस्थेनग्रहेणपाचितोभवति अस्यांतर्दशाकालद्वयस्ययोगः ८।१।१० जातोसेवमूलदशेति एवमेकस्मिन् दशाविकल्पाः अत्रादौ मूलदशापतेरंतर्दशाभवति तद
नंतरमंशहरस्य अथदशापतिनासहैकस्मिन्नाशौकश्चिद्ब्रह्मभवत्यपरश्चनवमपंचमयोर्मध्यादेकस्मिन् भवति न द्वितीयेनान्येषुस्थानेषुचतुरस्रयोः नसप्तमेन-
दान्यासः १।१।१ एतेराशयः परस्परछेदहताजाताः ६।३।३ छेदहीनाः ६।३।२ एतेगुणकाराः एकीकृताः ११ एषभागहारः अथदशापतिदायः ११।१।१० अ-
स्यषड्गुणस्यैकादशभिः भागमपहृत्यावासं ६।१।१० एवंमूलदशापतेरंतर्दशा पुनरपिमूलदशापतिदायस्यास्य ११।१।१० त्रिगुणस्यैकादशभिः भागमपहृत्यावासं
३।१।१० इयमर्द्धपाचकस्यांतर्दशा पुनरपिमूलदशापतिदायस्यास्य ११।१।१० द्विगुणस्यैकादशभिः भागमपहृत्यावासं २।१।१० इयंत्रिकोणावस्थितस्यांतर्दशा
अत्रदशापतेः यदूर्ध्वतदेकगृहावस्थितः पाचयति त्रिभागंचत्रिकोणगः अंतर्दशात्रयस्यास्ययोगः ११।१।१० जातोसेवमूलदशेति अथदशापतिनासहैकस्मिन्ना-
शौकश्चिद्भवत्यपरश्चतुरस्रयोः मध्यादेकस्मिन् द्वितीयेनान्येषुस्थानेषुत्रिकोणयोः नसप्तमेतदान्यासः १।१।१ एतेपरस्परछेदहताजाताः ८।४।३ छेदही-
नाः ८।४।२ एतेगुणकाराः एकीकृताः १४ एषभागहारः अथदशापतिदायस्यास्य १४।१।१० अष्टगुणस्यचतुर्दशभिः भागमपहृत्यावासं ८।१।१० इयंमूलद-
शापतेरंतर्दशा पुनरपिमूलदशापतिदायस्यास्य १४।१।१० चतुर्गुणस्यचतुर्दशभिः भागमपहृत्यावासं ४।१।१० इयमर्द्धपाचकस्यांतर्दशा पुनरपिमूलदशाप-
तिदायस्यास्य १४।१।१० द्विगुणस्यचतुर्दशभिः भागमपहृत्यावासं २।१।१० इयंचतुर्थभागपाचकस्यांतर्दशा अत्रदशापतेः यदूर्ध्वतदेकगृहावस्थितः पाचयति चतुर्भागंचतु-
रस्रगतः अंतर्दशात्रयस्यास्ययोगः १४।१।१० जातोसेवमूलदशेति अथयत्रदशापतिनासहैकस्मिन्नाशौकश्चिद्भवत्यपरश्चसप्तमेनान्येषुस्थानेषुतदान्यासः १।१।१ एतेपरस्पर
छेदहताजाताः १४।१।३ छेदहीनाः १४।१।२ एतेगुणकाराः एकीकृताः २३ एषभागहारः अथदशापतिदायस्यास्य २३।१।१० चतुर्दशगुणस्यत्रयोविंशत्याभागमपहृत्यावासं १४।१।१०

इयंमूलदशापतेरंतर्दशा पुनरपि मूलदशापतिदायस्यास्य २३।०।०।० सप्तगुणस्यत्रयोविंशत्याभागमपत्तत्यावासं ७।०।०।० इयंपाचकस्थेनसहावस्थ
 स्यांतर्दशापुनरपिमूलदशापतिदायस्यास्य २३।०।०।० द्विगुणस्यत्रयोविंशत्याभागमपत्तत्यावासं २।०।०।० इयंसप्तमभागपाचकस्यांतर्दशा अस्यां
 तर्दशात्रयस्ययोगः जातः २३।०।०।० सैवमूलदशेति अथदशापतेस्त्रिकोणयोः अपिग्रहोव्यवस्थितः नान्येषुस्थानेषुतदान्यासः १।१।१ एतेरा
 शयः परस्परछेदहताजाता ९।३।३ छेदहीनाः ९।३।३ एतेगुणकाराः एकीकृताः १५ एषभागहारः दशापतिदाय १।३।३ स्यास्य
 ५।०।०।० नवगुणस्यपंचद ९।३।३ शभिः भागमपत्तत्यावासं ३।०।०।० इयंमूलदशापतेरंतर्दशा पुनरपिमूलदशापतिदायस्यास्य ५।०।०
 १० त्रिगुणस्य १५।०।०।० पंचदशभिः भागमपत्तत्यावासं १।०।०।० इयंत्रिकोणस्थस्यांतर्दशाद्वितीयस्यैषेव अस्यांतर्दशात्रयस्ययोगः ५।०।०।०
 जातसैवमूलदशेति अथदशापतेस्त्रिकोणयोः मध्यादेकस्मिन् कश्चिद्ग्रहोव्यवस्थितः चतुरस्रयोः मध्यादेकस्मिन्पिनान्येषुस्थानेषुतदान्यासः
 १।१।१ एतेपरस्परछेदहताजाताः १२।४।३ छेदहीनाः १२।४।३ एतेगुणकाराः एकीकृताः १९ एषभागहारः अथदशापतिदायस्या
 १।३।४ स्य १९।०।०।० द्वादशगु १२।१२।१२ णस्यैकोनविंशत्याभागमपत्तत्यावासं १२।०।०।० इयंमूलदशापतेरंतर्दशा पुनरपिदशाप-
 तिदायस्यास्य १९।०।०।० चतुर्गुणस्यैकोनविंशत्याभागमपत्तत्यावासं ४।०।०।० इयंत्रिकोणभागपाचकस्यांतर्दशापुनरपिदशापतिदायस्यास्य
 १९।०।०।० त्रिकोणस्यैकोनविंशत्याभागमपत्तत्यावासं ३।०।०।० इयंचतुर्भागपाचकस्यांतर्दशाअस्यांतर्दशात्रयस्ययोगः १९।०।०।० जातसै
 वमूलदशेति अथयत्रदशापतेस्त्रिकोणयोर्मध्यादेकस्मिंस्थानेकश्चिद्ग्रहोऽन्यः सप्तमेतदान्यासः १।१।१ एतेराशयः परस्परछेदहता-
 जाता २१।७।३ छेदहीनाः २१।७।३ एतेगुणकाराः एकीकृताः ३१ एषभागहारः दशाप १।३।७ तिदायस्यास्य ३१।०।०।० एक

विंशत्यासं गुणितस्यैकत्रिंशताभागमपत्तत्यावासं २१।०।०।० इयंमूलदशापतेरंतर्दशा पुनरपिदशावर्षाणि ३१।०।०।० सप्तभिः संगुण्यैकत्रिंशताभागमपत्तत्या-
वासम् ७।०।०।० इयंत्रिभागपाचकस्यांतर्दशापुनरपिदशावर्षाणि ३१।०।०।० त्रिभिः संगुण्यैकत्रिंशताभागमपत्तत्यावासं ३।०।०।० इयंसप्तम-
भागपाचकस्यांतर्दशा अस्यांतर्दशात्रयस्ययोगः ३१।०।०।० जातासैवमूलदशेति यत्रदशापतेः चतुरस्रयोः द्वयोरेवग्रहोस्थितौ नान्यत्रतदान्यासः १।१।१।१
एतेराशयः परस्परछेदहताजाताः १६।४।४ छेदहीनाः १६।४।४ एतेगुणकाराः एकीकृताः २४ एषभागहारः मूलदशापतिवर्षाण्येतानि १।४।४
षोडशभिः संगुण्य ९६।०।०।० च १६।१६।१६ त्रिंशत्या २४ भागमपत्तत्यावासं ४।०।०।० इयंमूलदशापतेरंतर्दशा पुनरपिदशापतेः दायस्यास्य-
६।०।०।० चतुर्गुणस्यचतुर्विंशत्याभागमपत्तत्यावासं १।०।०।० इयंचतुर्थभागपाचकस्यांतर्दशा द्वितीयस्याप्येषैव अस्यांतर्दशात्रयस्ययोगः ६।०।०।०
सैवमूलदशेति अथयत्रदशापतेश्चतुरस्रयोः मध्यादेकस्मिन्कश्चिद्गृहोभवतिसप्तमेन्यस्तदान्यासः १।१।१।१ एतेराशयः परस्परछेदहताजाताः
२८।७।४ छेदहीनाः २८।७।४ एतेगुणकाराः एकीकृताः ३९ एषभागहारः अथमूलदशापति १।४।७ वर्षाणि ३६।०।०।० एतान्यष्टाविंश-
२८।२८।२८ त्यासंगुण्यैकोनचत्वारिंशताभागमपत्तत्यावासं २५।१०।४।३६ इयंमूलदशापतेरंतर्दशा पुनरपिदशावर्षाणि ३६ सप्तभिः संगु-
ण्यैकोनचत्वारिंशताभागमपत्तत्यावासं ६।५।१५।८ इयंचतुर्भागपाचकस्यांतर्दशापुनरपिदशावर्षाणि ३६ चतुर्भिः संगुण्यैकोनचत्वारिंशता-
भागमपत्तत्यावासं ३।८।९।२५ इयंसप्तमभागपाचकस्यांतर्दशा अस्यांतर्दशात्रयस्ययोगः ३६।०।०।० जातासैवमूलदशेति एवंत्रिविकृत्याः अथ
यत्रदशापतिनासहैकराशौकश्चिद्गृहस्थितोद्वयोरपित्रिकोणयोः तदान्यासः १।१।१।१ एतेराशयः परस्परछेदहताजाताः १८।९।६।६
छेदहीनाः १८।९।६।६ एतेगुणकाराः एकीकृताः ३९ एषभागहारः १।२।३।३ अथमूलदशापतिवर्षाणि १३।०।०।० १८।१८।१८।१८

अतः प्राग्वदन्तर्दशान्यासः	६	३	३	३	अस्यान्तर्दशाच्चतुष्टयस्ययोगः १३।०।०।०	जातोसैवमूलदशेति अथयत्रदशापतिनासैहेकराशौकश्चिद्व्यवस्थितः त्रिको
णयोः मध्यादेकस्मिन्व	३	३	३	३	श्चित्त्व्यवस्थितश्चतुरस्वयोर्मध्यादेकस्मिन्नेव नान्यत्रतदान्यासः	१ १ १ १ एतेराशयः परस्परछेदहताजाताः
२४।१२।८।६	छेदहीनाः २४।१२।८।६	एतेगुणकाराः एकीकृताः ५०	एषभागहारः मूलद	१ ३ ३ ४	शा ३६।०।०।०	अतः प्राग्वच्चत-
२४।२४।२४।२४	स्रोतर्दशाः १७।३।१०४८	८।७।२०।२४	५।८।३।३६	४।३।२५।१२।	अस्यान्तर्दशाच्चतुष्टयस्ययोगः ३६।०।०।०	
जातोसैवमूलदशेति	अथदशापतिनासैहेकस्मिन्नाशौकश्चित् व्यवस्थितस्त्रिकोणयोः मध्यादेकस्मिन्नन्यः सममेव्यवस्थितोनान्यत्रतदान्यासः	१।१	१।१	१।१	१।१	एतेराशयः परस्परछेदहताजाताः
१।१	४२।२१।१४।६	छेदहीनाः ४२।२१।१४।६	एतेगुणकाराः एकीकृताः ८३	एषभागहारः	१।२	१।२
३।७	मूलदशावर्षाणि १६।०।०।०	अतः ४२।४२।४२।४२	प्राग्वच्चतस्रोतर्दशाः आनीताः	८	४	२
जातोसैवमूलदशेति	अथदशापतिनासैहेकस्मिन्नाशौकश्चिद्व्यवस्थितः अन्योदयोश्चतुरस्व	३	३	३	३	योस्तत्रन्यासः १।१।१।१
रस्परछेदहताः	३२।१६।८।८	छेदहीनाः ३२।१६।८।८	एतेगुणकाराः एकीकृताः ६४	एषभागहारः मूलदशा	१।२।४।४	३६।०।०।०
अतः प्राग्वच्चत	३२।३२।३२।३२	स्रोतर्दशाः १८	९	४	४	अस्यान्तर्दशाच्चतुष्टयस्ययोगः ३६।०।०।०
जातोसैवमूलदशेति	अथयत्रदशापतिनासैहेकस्मिन्नाशौकश्चित् व्यवस्थितोन्यश्चतुरस्व	३	३	६	६	योः मध्यादेकस्मिन्नन्यः सममेतदान्यासः १ १ १ १
५६।२८।१४।८	छेदहीनाः ५६।२८।१४।८	एतेगुणकाराः एकीकृताः १०६	एषभागहारः	१ २ ४ ७	मूलदशा ३६।०।०।०	अतः प्राग्वच्चतस्रोतर्दशाः
५६।२६।५६।५६	अतः प्राग्वच्चतस्रोतर्दशाः १।९।६।४८	९।६।३।२४	४।९।१।४३	२।८।१८।६।	अ	१।९।६।४८

स्यांतर्दशाचतुष्टयस्ययोगः जानासैवमूलदशेति ३६।०।०० अथयत्रत्रिकोणयोः द्वयोः कश्चिद्दृष्टः स्थितः चतुरस्रयोः मध्यादेकस्मिन्तदान्यासः
 १ १ १ १ एतेपरस्परछेदहताजाताः ३६ १२ १२ ९ छेदहीनाः ३६।१२।१२।९ एतेगुणकाराः एकीकृताः ६९ एषभागहारः मूलदशा २३।०।०
 १ ३ ३ ४ १० अतः प्राग्वच्चतस्रोतर्दशाः ३६ ३६ ३६ ३६ शाः १२।०।०० ४।०।०० ४।०।०० ३।०।०।०० अस्यांतर्दशाचतुष्टयस्ययोगः
 जातः २३।०।०० सैवमूलदशेति अथयत्रदशापतेस्त्रिकोणयोर्मध्यादेकस्मिन्स्थितः कश्चिद्द्वयोश्चतुरस्रयोश्चतदान्यासः १।१।१।१ एतेपरस्पर
 रछेदहताजाताः ४८ १६ १२ १२ छेदहीनाः ४८।१६।१२।१२ एतेगुणकाराः एकीकृताः ८८ एषभा १।३।४।४ गहारः
 मूलदशा २३।०।०० ४८ ४८ ४८ ४८ अतः प्राग्वच्चतस्रोतर्दशाः १२।०।०० ४।०।०० ३।०।०० ३।०।०।०० अस्यांतर्दशाचतुष्टयस्ययोगः
 गः जानासैव २३।०।०० मूलदशेति अथयत्रदशापतेस्त्रिकोणयोर्मध्यादेकस्मिन्कश्चित्स्थितः चतुरस्रयोरथेकस्मिन्सप्तमेचकश्चित्स्थितस्तदा
 न्यासः १।१।१।१ एतेराशयः परस्परछेदहताजाताः ८४।२८।२१।१२ छेदहीनाः ८४।२८।२१।१२ एतेगुणकाराः एकीकृताः १४५
 एषभा १।३।४।७ गहारः मूलदशा ३६।०।०० अतः प्राग्वच्चतस्रोतर्दशाः ८४।२८।२१।१२ अस्यांतर्दशाचतुष्टयस्ययोगः
 ३६।०।०० जानासैवमूलदशेति अथयत्रदशापतेश्चतुरस्रयोः द्वयोरपि य
 १ १ १ १ एतेपरस्परछेदहताजाताः ११२ २८ २८ १६
 १ ४ ७ ४ एतेगुणकाराः एकीकृताः १८४ ११२ ११२ ११२
 अतः प्राग्वच्चतस्रोतर्दशाः २१।१०।२८।४२ ५।५।२२।११ ५।५।२२।१० ३।१।१६।५७ अस्यांतर्दशाचतुष्टयस्ययोगः ३६।०।००

जातोसैवमूलदेशेति एवंचतुर्विकल्पाः अथपंचविकल्पेषुन्यासादेवग्रहावस्थानंबोद्धव्यं न्यासः ११११११११ छेदेनानेन १४ हताजाताः गुणकाराः २४।
 १२।८।८।६ भागहारः ५८ न्यासः ११११११११ छेदेनानेनगुणकाराः ४२।२१। १४।१४।६। भागहारः ९७ न्यासः
 ११११११११ छेदेनानेन २४ गुण ११२।३।३।७ काराः २४।१२।८।६।६ भागहारः ५६ न्यासः ११११११११ छेदेनानेन ५६
 ११२।३।४।४ गुणकाराः ५६।२८।१४।१४।८ भागहारः १२० न्यासः ११११११११ छेदेनानेन ११२।४।४।७ ८४ गुणका
 राः ८४।४२।२८।२१।१२ भागहारः १८७ न्यासः ११११११११ छेदेनानेन ११२।३।४।७ छेदेनानेन १४४ गुणकाराः १४४।४८
 ४८।३६।३६ भागहारः ३१२ न्यासः ११११११११ ११३।३।४।४ छेदेनानेन ८४ गुणकाराः ८४।२८।२८।२१।१२ भागहारः १७३
 एवंपंचविकल्पाः अथषड्विकल्पाः न्यासः ११३।३।४।७ ११११११११११ छेदेनानेन २५२ गुणकाराः २५२।१२६।८४।८४।६३।३६ भाग
 हारः ६४५ न्यासः ११११११११११ छेदेनानेन ११२।३।३।४।७ १६८ गुणकाराः १६८।८४।५६।४२।४२।२४ भागहारः
 ४१६ न्यासः ११२।३।४।४।७ ११११११११११ छेदेनानेन ९६ गुणकाराः ९६।४८।३२।३२।२४।२४ भागहारः २५६
 न्यासः ११११११११११ छेदेनानेन ८४ ११२।३।३।४।४ गुणकाराः ८४।२८।२८।२१।२१।१२ भागहारः १९४ इतिजाताः ष
 ड्विकल्पाः ११३।३।४।४।७ अतारः अथसप्तविकल्पाः न्यासः ११११११११११११ छेदेनानेन १६८ गुणकाराः १६८।८४।५६।
 ५६।४२।४२।२४ भागहारः ४७२ एवंयावंतोदायहाराप्रवन्ति ११२।३।३।४।४।७ तावदेवतत्कर्मउपपद्यते यावंतोनाप्रवन्तितावत्क
 र्मनोपपद्यतइति एकविकल्पोनास्ति द्विविकल्पाश्चतारः ४ त्रिविकल्पाः ७ सप्त चतुर्विकल्पानव ९ पंचविकल्पाः सप्त ७ षड्विकल्पाश्चतारः ४ सप्तविकल्पएकः

एवं द्वाविंशद्विकल्पाः ३२ यत्र बहवः पाचका भवन्ति तत्र प्रथमं मूलदशापतिरेवांतर्दशापाचको भवति ततः परं य एव दशाविभागक्रमः स एवांतर्दशाविभागक्रमः यस्यादौ दशापाचकत्वं तस्यैवांतर्दशापाचकत्वं यस्य पश्चात्तस्य पश्चादिति दशाक्रमपाचने यस्यांतर्दशापाचकत्वं न प्राप्तं तस्य न वक्तव्यं तदनंतरं यस्य प्राप्तं तस्यैव वक्तव्यं अत्रान्ये मूलदशापतेरंतर्दशां दत्वा ततः परं एकैकस्य ददाति ततस्त्रिकोणगतस्य ततश्चतुरस्रगतस्य ततः सप्तमस्य त्रिकोणचतुरस्रयोर्य-
दाग्रहोत्तदातयोर्बलाधिकस्तस्यादौ तच्चायुक्तं यस्माद्भगवान्गार्गिः आदावंतर्दशापाको भवत्येव दशापतेः ततः परंतु वक्तव्यं दशापाकक्रमेण तु ४ एवं दशांतर्दशाविभागे ज्ञाते कस्य संबंधिनी दशांतर्दशावाप्तफला भवति कस्याश्च फले त्येतन्न ज्ञायते तदर्थं दशादेः स्वफलानुरूपाः संज्ञावैतालीयेनाह

सम्यग्बलिनः स्वतुंगभागे संपूर्णा बलवर्जितस्य रिक्ता
नीचां शिगतस्य शत्रुभागे ज्ञेयानिष्टफला दशा प्रसूतो ५

सम्यग्बलिमिति प्रसूतो पुरुषस्य जन्मकाले योग्यहः सम्यग्बलवान् भवति पूर्वोक्तेः बलैः सर्वैः युक्तो भवति तत्संबंधिनी संपूर्णानाम्नीदशा भवति न केवलं यावत् स्वतुंगभागे वस्थितस्य परमोच्चभागगतस्यैव संपूर्णानाम्नीदशा भवति सम्यग्बलिन इत्युक्ता पुनः स्वतुंगभाग इत्यनेनैतज्ज्ञापयति यथा परमोच्चगतो ग्रहोऽन्यैः बलकारणैः युक्तो न भवति तथापि तस्य संबंधिनी दशा संपूर्णैव संपूर्णया दशायां मंतर्दशायां च काले शरीरारोग्यधनवृद्धिभिः पुरुषो-
भिर्वर्द्धते अथ समस्तबलैः युक्तो न भवति किंचिदुन बलस्तदा तस्य संपूर्णानाम्नीदशा भवति अथ परमोच्चगतो न भवति केवलमेवोच्चराशिगतो भवति तदा तस्य दशा पूर्णैव भवति पूर्णया च दशायां काले धनलाभमवामेति तत्रारोग्यं बलवर्जितस्य ग्रहस्य रिक्तानाम्नीदशा भवति यच्च नीचराशौ स्थितः

तस्य रिक्तैर्वरिक्तादशाकाले तदंशकाले धनहानिमवाप्नोति नीचांशगतस्येति नीचांशे नीचराशि नवभागे योऽग्रहो गतः स्थितो भवति यच्च शत्रुभागे शत्रुनवांशे च स्थित-
स्तस्य दशाभिष्टफलाज्ञेया ज्ञानव्या अनिष्टफल दशांतदंशकाले धनहानिमनारोग्यं च प्राप्नोति अत्र च भगवान्गार्गिः सर्वैर्बलैरुपेतस्य परमोच्चगतस्य च संपूर्णारव्या
दशाज्ञेया धनारोग्यविबर्धिनी सर्वैर्बलैर्विहानस्य नीचराशि गतस्य च रिक्तानामदशाज्ञेया धनारोग्यविनाशिनी स्वोच्चराशि गतस्याथ किंचिद्भूलद्युतस्य च पूर्णाना
मदशाज्ञेया धनवृद्धिकरी शभा यः स्यात्परमनीचस्थस्तथाचारिनवांशके तस्यानिष्टफलानामव्याध्यनर्थं निर्वाहनी ५ अथ दशांतदंशासंज्ञा पुनरपीन्द्रवज्र
याह ऋष्टस्येति तुंगात्परमोच्चाद्भृष्टस्य च्युतस्यावरोहि संज्ञा अवरोहिणी नाम्नी दशाज्ञेया दशापरमोच्चभागादारभ्य यावत्परमनीचभागादि अत्रान्तरे यद्वा

भृष्टस्य तुंगादवरोहि संज्ञा मध्याभवेत्सा सत्तदुच्चभागे
आरोहिणी निम्नपरिच्युतस्य नीचांशे च धमाभवेत्सा ६

शिषद्वैतत्रावस्थितेन ग्रहेण यादत्ता दशांत दंशाद्या सावरोहिणी संज्ञा भवति यस्मात्परमोच्चाद्भृष्टः प्रत्यहं मथो वतरतीति विकल्प्यते यावत्परमनीचमिति अव-
रोहि संज्ञा दशाः धमफला भवति यस्माद्भृष्ट्यति संज्ञानुरूपाणि फलान्यथेषां भिति मध्याभवेत्सा सत्तदुच्चभागा इति सौवरोहिणी यत्र तत्र राशौ व्यवस्थिते
न सत्तद्भृष्टेन मित्रांशकस्थेन ह्नादशामध्यानास्येव भवति एवं यत्र तत्र राशौ अर्शादेव स्वांशकस्थेन दशामध्येव एवं यत्र तत्र राशौ स्वोच्चनवांशकस्थेन दशामध्येव
आरोहिणीति निम्नानीचात्परिच्युतस्य च तिस्य ग्रहस्य आरोहिणी नाम्नी दशा भवति परमनीचांतर्भागादारभ्य यावत्परमोच्चभागादि रत्रान्तरे यद्वा शिषद्वैत
त्रावस्थितेन ग्रहेण यादत्ता दशांतदंशावासावरोहिणी नाम्नी दशा भवति यस्मात्परमनीचाद्भृष्टः प्रत्यहं तावदारोहतीति ग्रहः परिकल्प्यते यावत्परमोच्चमिति आ

रोहिणीश्चेष्टफलाभवति नीचारिभांश इति सैवारोहिणी यत्रतत्रराशौस्वनीचराशंशोपगतेनदत्ताधमानास्त्रीदशाभवति एवंयत्रतत्रराशावरिभांशकस्थेनशत्रुनरां
शकस्थेनदत्ताधमैवदशाभवति पूर्वशत्रुनरांशकस्थेनदत्ताभिष्टफलेत्युक्तमधुनासैवाधमेति तत्किमेतदित्यत्रोच्यते अवरोहिणीशत्रुनरांशकस्थेनदत्तापिअनि
ष्टफलाज्ञेया आरोहिण्यधमा अनयोःकःफलभेदः अत्रोच्यते अनिष्टफलाफलमशक्तंप्रयच्छति अथमाशक्तमेवात्मभिनि एवमवरोहिणीसंज्ञायदाधमसं
ज्ञाभवति तदासैवानिष्टफलसंज्ञातभने आरोहिणीयदामध्यसंज्ञाभवति तदासैवपूर्णेति संज्ञाज्ञेया अत्रचमगवान्गार्भिः उच्चनीचांतरस्थस्यदशास्यादव
रोहिणी तस्यामल्पमवामोतिफलंहे शाच्छुभंनरः मित्रोच्चात्मांशकस्थस्यमध्यामध्यफलानुसा नीचोच्चमध्यगस्योक्ताश्चेष्टाचरोहिणीदशा सैवाधमारव्याप्त

नीचारिभांशोसमवस्थितस्यशस्तेग्रहेमित्रफलापदिष्टा
संज्ञाचुरक्षाणिफलान्यथेषादशासवक्ष्यामियथोपयोगं ७

वनिर्वाचराशंशगस्यनु अवरोहिणीचेदधमाभवेत्कष्टफलानदा आरोहिणीमध्यफलासंपूर्णापरिकीर्तितेति ६ अथदशांतर्दशासंज्ञाः पुनरप्युपजातिकयाह
नीचाइति शस्त्रानिग्रहाणिस्वोच्चमूलत्रिकोणात्यसेत्रमित्रक्षेत्राणि तेष्ववस्थितेननीचराशंशकेरिभांशेनशत्रुनरांशकेसमवस्थितेनवाग्रहेणदत्तायादशांतर्दशा
वासाभिष्टफलानान्येव मित्रफलाशक्तमशक्तंफलंप्रयच्छति व्याधिसमेतमर्थोगममेवमादिशेत् अर्थोदेवाशस्तराशिगेनअशस्ताअशस्ताः शत्रुनीच
राशयः तत्स्थेनस्वोच्चमित्रमूलत्रिकोणात्यवर्गेतमनरांशकस्थेनापिदत्ता मित्रफलेवभवति संज्ञाचुरक्षाणिस्वनामसदृशानिफलानिस्वांतर्दशासंज्ञेयानि
तद्यथा संपूर्णात्यंतश्चेष्टफलमदा पूर्णाश्चेष्टफलदा अथमाशक्तमात्मफलदा रिक्तार्थोपहारिणी अनिष्टफलदात्यंतमशक्तमकारिणी मित्रफलाशक्तमशक्त-

अन्वपलं प्रयच्छति अथैषां दशास्थितिः अथशब्दानन्तर्ये एषामादित्यपूर्वाणां ग्रहाणां दशास्तथोपयोगमुत्तरवक्ष्यामि यथायै नैव प्रकारेणैव युज्यते तथातत्कथ-
यिष्यामि कस्यांतर्दशायां किंपलमुपयुज्यत इति ७ अथलग्नदशायां शोभाशोभज्ञानं वैतालीयेनाह उपयेति उपयेद्विस्वभावेराशौ लग्नगते द्रेक्षाणक्रमेणा
धममध्यपूजितादशाज्ञेयाः प्रथमद्रेक्षाणे जातस्याधमाः शोभनानिष्टफला द्वितीये द्रेक्षाणे मध्यमाभिष्टफला तृतीये द्रेक्षाणे पूजिताभिष्टफला चरभे च
रराशाबुद्धमेणैव परीत्येन तेन मध्यमद्रेक्षाणे जातस्य पूजिता द्वितीये मध्यमा तृतीये धमानिष्टफला अशभेष्टसमाः स्थिरेऽक्रमादिति स्थिरे स्थिरराशौ प्र-
थमद्रेक्षाणे शोभा द्वितीये द्रेक्षाणे इष्टाभिष्टा तृतीये द्रेक्षाणे समामध्यफला एवं होरायाः लग्नस्य दशाः परिकल्पिता उक्ता इति ८ अथ नैसर्गिकाणां ग्र-

उपयेधममध्यपूजिताद्रेक्षाणैश्चरभेषु चोत्क्रमात् अ
शभेष्टसमाः स्थिरेऽक्रमाद्विरायाः परिकल्पिता दशा ८

हाणां दशाकालं शार्दूलविक्रीडितेनाह एकमिति एकाद्याः समाः एकादीनि वर्षाणि चंद्रादीनां यथाभिहितानि नैसर्गिकाणि तद्यथा जन्मसमयादारभ्यै-
काः समाः संवत्सराः एकचंद्रस्य ततः परं द्वादशवारस्यां गारकस्य एवं त्रयः ततः परं नवेंदुजस्य बुधस्य एवं द्वादश ततः परं विंशतिः शक्रस्य एवं द्वाविंशत्
ततः परं द्युतयोष्टादश जीवस्य गुरोः एवं पंचाशत् ततः परं कृत्तिसंख्या विंशतिः दिनहृतः सूर्यस्य एवं सप्ततिः ततः परं पंचाशत् देवाकुरेः सौरस्य एवं
विंशत्यधिकं वर्षशतं १२० एतेषु निसर्गदशाधिपेषु ग्रहेषु बलवत्सूपचयस्थितेषु च तद्दशास्तु शोभनानि दशाफलानि भवंति हीनबलेषु नुपचयस्थेषु शोभ-
नानि एतच्च सर्वदक्षिंत्यं यतो निसर्गदशास्त्विति संवाद इति तथा च यवनेश्वरः स्तन्योपभोगः शशिनो वयस्संभोगस्य विख्यातशतानुजन्म बौधंतुशिक्षा

पदकालमाहुरोपेयुनेच्छाकुलितमवृत्ति शोक्रंयुवतंविधिपूर्वदृष्टमामध्यामादेवगुरोर्वेदंति रवेर्वयोर्द्धात्परमन्यदस्मात्सौरेर्जरादुर्भगकालमाहुरिति नैसर्गिकस्य
दशाकालस्यप्रयोजनमाह स्वैस्वैरिति तत्रयस्यग्रहस्यसंबंधिनीपूर्वविधिनाकृतादशांतर्दशावासायदिनैसर्गिकसमाप्तिः निसर्गकथितवर्षैः स्वैः स्वैः
आत्मीयैः युज्यतेस्वदशाकालेनसमकालंभवति तदायावत्कालंतस्यदशायुक्ताभवति निसर्गवर्षसमयंयदिप्राप्नोतीत्यर्थः कालद्वयस्येक्यमुदति तदा
यावत्कालंतस्यसंबंधिनीदशांतर्दशाभवति तस्याः पुष्टफलापत्तिः भवति तस्याः पुष्टपरिपूर्णफलापत्तिः पाकोभवति क्रमात्प्रतिपाद्यायावद्वर्ततेतावच्छुभफले
त्यर्थः अत्रकेचिद्वेदति पूर्वविधिनाजाताशप्तातदाशप्ताफलमत्यर्थं प्रयच्छत्यन्यथाशप्तातदाशप्ताफलमत्यर्थमिति एतच्चायुक्तं यस्माद्यवनेश्वरः श्रेष्ठादशा
स्वैवयसिग्रहस्येति तथाचसत्यः एकाब्दिकः शशी अद्भिकः कुजोद्वादशाब्दिकः सौम्यः द्वात्रिंशद्गुरुपुत्रोऽरुस्तुक्थितः शतस्यार्द्धं ५० सप्तत्यब्दः सूर्यो
विंशत्यधिकः शनैश्चरोद्दशतः वयसोतराणिचैषांस्वदशानैसर्गिकः कालः स्वंस्वंवयसः सदृशग्रहः समासाद्यदेहिनांकालं रक्षणपोषणचेष्टास्वभाव
दाः सूर्ययासंरच्यं अथलग्नदशानैसर्गिककालं पुराणयवनमतेनाह अंतेलग्नदशाज्ञति विंशत्यधिकाद्वर्षशतादूर्ध्वंयदिकस्यचिदायुषः कालोभवति तदास
कालः सर्वएवलग्नस्येनैसर्गिकोभवति तस्मिन्कालेपुराणयवनानांमतेनलग्नदशाशोभनाभवति विंशत्यधिकाद्वर्षशतादूर्ध्वमित्येतत्कुतोवमम्यते उच्यते
तद्वर्षकालस्यान्यग्रहपरिगृहीतत्वात् लग्नस्यानवकाशादेव अथान्यः कश्चिदाह यथाननुविंशत्यधिकाद्वर्षशतादधिकंयस्यायुर्नास्ति किंतस्यलग्ननेस
र्गिकोदशाकालोनास्ति उच्यते नास्त्येवनेकेवलंयावद्वर्षसप्ततेरभ्यधिकंयस्यायुर्नास्ति तस्य शनैश्चरसंबंधिनेसर्गिकोदशाकालोनास्ति यस्यपंचाशतो-
धिकंनास्ति तस्यादित्यस्यकिमपिनास्ति एवमन्येषामपियुज्यम् ननुविंशत्यधिकंवर्षशतंपरमायुरतदूर्ध्वंजीविताभावात्कोलग्नस्येनैसर्गिकोदशाकालः
उच्यते पूर्वमेवव्याख्यातं यथाविंशत्यधिकंवर्षशतंपरमायुः त्रैराशिकार्थमश्वत्थानामायुर्जीनार्थमदर्शितं ततः तावत्प्रमाणादायुषः परं संप्रवर्तते तथाच

यदाभीनलयेबलवतिमीनांशकांतेचकश्चिज्जातोभवति सर्वेचयहाः यत्रतत्रशोमीनांशकावस्थिताभवति केचिदुच्चगताः केचिच्चवक्रितास्तदाभीनलयेद्वादशवर्षाणिद
दाति सएवबलसुतस्तदान्यानिद्वादशवर्षाणिग्रहश्चैकैकोमीनाशकांतस्थत्वाद्वादशवर्षाणिददाति तानिचवक्रोच्चस्थत्वात्त्रिगुणानिषड्विंशद्वति आदित्यवर्ज्य आदि
त्यस्यमेवमध्यमांशकस्थितस्यसप्तविंशतिवर्षाणिभवति एवंचंद्रादीनांषण्णांशतद्वयंषोडशाधिकंभवति आदित्यस्यसप्तविंशतिः लग्नस्यचतुर्विंशतिः एवमेकी
रुतंशतद्वयंसप्तषष्ठ्यधिकंभवति नन्वेतावत्प्रमाणंकांलंकश्चिज्जीवमानोनदृश्यते योगस्यानिदुर्लभत्वात् उच्यते कश्चित्दृश्यतएवजंत्वादिकः नेच्छति केचित्त
थति तांलग्नदशांतेकेचिदाचार्याः श्रुतकीर्तिप्रभृतयः तथातेनैवप्रकारेणशुभाप्रतिनेच्छति नोवांछंतीत्यर्थः यस्मादबलत्वेलग्नस्यवयोनेतदृशाभवति सांशु

एकंद्यौनवविंशतिर्धृतिस्तृतीपंचाशदेषांक्रमाच्चंद्रारेदुजशक्रजीवदिनहृद्देवाकरीणांसमाः स्वैःस्वैः
पुष्टफलानिसर्गजनितैः पक्तिर्दशायाः क्रमादतेलग्नदशाशभूतियवनानेच्छतिकेचित्तथा ॥ ९॥

भा आचार्येणलग्नदशायांशुभाश्रमत्वंबलवशान्नोक्तं देकाणवशाहुक्तं उभयेधममध्यपूजिनाइति यस्माद्वलहीनस्यापिलग्नस्यवयोनेतदृशादेकाणवशाच्छुभाभवति
तस्मादेवाचार्याश्रमेतलग्नदशांतेच्छति तेनिष्कारणमेवनेच्छति ननुकिमागमयथानांकारणेन उच्यते यएवाचार्याश्रमेतलग्नदशांतेच्छति नएवागमान्यत्वा
यथादर्शितकारणंउपन्यस्यनेच्छति तेनकारणेनदोषउक्तः तथाचशुनकीर्तिः अंतेलग्नदशाशभूतियवनानेतद्वहनांयतं तस्मिन्हीनबलेयनेतं
समयेसाम्यादतोनेष्यते एतच्छ्रुतकीर्तिनाकारणमुपन्यस्तं तच्चदुष्टमतेनैसर्गिकेलग्नदशाकोलेतदृशाशभूतियवनगतं ९ अथदशांतदृशाशभाशुभज्ञानंशार्द
लविप्रीडितेनाह पाकस्वामीति सौरसावनचांद्रनाक्षत्राणिचत्वारिमानानि तत्रसौरमानं रविभगणभोगः यावताकालेनार्कीभमेकंभंकेतत्सौरदिनं यावता

सौरमानमधिमासयुक्तं चांद्रं भवति चांद्रमवमरात्रेन सावनं भवति एवं शोध्मक्षेत्रविश्वं सावनमानं सर्वसंहितासत्त्वाकोदयादारभ्याकोदयं यावद्दहोरात्रंतत्सा
 वनमहोरात्रमिति संज्ञा तथा च भगवान्यराशरः सावनमहोरात्रं गार्गिश्च सावनेन स्मृतो मासस्त्रिंशदुष्णकरोदयः तथा च श्रीभट्टब्रह्मगुप्तः सावनसुद
 यादुदय इति एवं पुरुषस्य जन्मसमये सावनमहर्गणं कृत्वा तस्मान्तिथिनक्षत्रछेदं तात्कालिकं ग्रहलग्नादिकं कृत्वा तथा दशानर्दशाक्रतीत्याः तत आगाभिदशाफ
 लं वक्तव्यं तत्र प्रथमजन्मनि अहर्गणं तात्कालिकं कृत्वा ततस्तत्रांतर्दशाकालं वर्षादिकं दिनी दृत्य योजयेद्दृषाणि द्वादशभिः संगुण्यतेषु मासान्संयोज्यत्रिं
 शता पुनः संगुण्यतेषु दिनानि क्षिपेत् एवं ह्येते दशाकालो दिनरूपो भवति तच्च तात्कालिके जन्माहर्गणे सविकले सविकलं संयोज्याहर्गणो भवति तत्रा-
 द्योयद्वटिकादिः कालो भवति तस्यातीतार्द्धरात्रात्परतोगणनाकार्या तस्मादिष्टदिनमानमानयेदनेनाचार्यसूत्रेण द्युगणोद्योभवगुणितो दिनवरसासावमा
 धिकश्चांद्रः चांद्रो धरतुर्वेदानागासा अधिमासदिनैर्हीना इति एतत्तत्तदुत्तराद्यकरणेनैव भवति को सौरविद्युगण इत्याह शाकोगवसूशरो नोर्कगुणः चैत्रादिमा
 ससंयुक्तः त्रिंशद्गुणः तिथिस्तु इति अस्य षष्ठ्यधिकेन शतत्रयेण भागमपहृत्या वासं करणाब्दाः शेषास्त्रिंशद्भक्ताश्चैत्रसिताद्यामासाः शेषावर्तमानमासे
 सिताद्यां स्तिथयः करणाद्देवगवसूशरात्संयोज्यातीतः शककालो भवति तस्मिन्शाके तस्मिन्मासे तस्मिन्दिने सोहर्गण इति तत्रैव दशमवेशः पुनरप्यन्यमंत
 र्दशाकालं दिनी दृत्य तस्मिन्योजयेत् एवं यावत्येते र्दशा भवंति तावत्येते नैव प्रकरेण योजनीयाः ततो ग्रहान् लग्नं च गणयेत् अथवा अन्येन प्रकारेण काला
 नयनं आदित्योक्रयमाणे यावंतोगतभगणा भवंति तावंतः करणप्रारंभादारभ्य गताब्दाः तेषु करणपरिणतशककालं संयोज्येष्टशककालो भवति वर्त-
 माने वर्षे यावंतो राशयः स्फुरोर्को भवति तावतो मासाः सूर्यभोगानीताः शुक्लपक्षं कृष्णपक्षं वा तिथिनक्षत्रचंद्रार्काभ्यां जायत एव पाकस्वामिनीत्यादि य
 स्वग्रहस्यांतर्दशामवेशः स पाकस्वामी तावच्चासौ पाकस्वामी यावत्तस्यांतर्दशामेव स च पाकस्वाम्यंतर्दशामवेशकाले ग्रहो यदि भवति तदा तस्य संबंधि

न्यंतर्दशाप्रारब्धाशुभदाशोभनफलदाभवति अथवातात्कालं पाकस्वाभिन्नोयत्कालमिदं तस्मिन्नापि दशाप्रवेशकाले लघुगेशोभनादशावक्तव्या अथवास्यदशा
पक्षेः पूर्वव्याख्यातोयोगः तस्मिन्नपि लघुगेशोभना अथवान्यस्मिन्सौम्येशुभग्रहे तत्काले लघुगेशदशाप्रारब्धाशोभनेव अथवापाकपेदशाधिपतौग्रहे
तात्कालिकलघुशुभदशायां प्राप्तानिष्टफलप्रदा अधिमित्रोपि मित्रस्य दशां प्राप्नोति शोभनः समः समदशामेत्यथोक्तफलदोहिंसः एतदपि चिं
तनीयम् अनेन प्रकारेण यदि शुभफलदांतर्दशाभवति तदाशुभैव अन्यथाः शुभैव अथशुभफलायामंतर्दशायां किमप्यनवरतमेव सर्वकालं
शुभफलावाप्तिर्भवति किंवा कस्मिंश्चित्कस्मिंश्चिद्दिवसे एवमशुभायामंतर्दशायां मशुभफलावाप्तिरित्युभयत्र संदेहव्युदासार्थमाह मित्रोच्चोपचये
त्यादि पाकेश्वरस्य दशापतेः प्रतिराशौ संचरतः तत्काले यो ग्रहो मित्रं तस्मिन् स्थितश्चंद्रमायदाभवति तदा सत्फलबोधनानि कुरुते शुभफलानि मक-
टीकरोति अत्रयस्मिन्नहनि यस्मिन् ग्रहे चारवशात् चंद्रमाभवति तस्य ग्रहस्य योधिपतिर्भवति स चेत्तस्मिन्नहनि पाकपतेस्तत्कालिकमित्रं भवति
तदा चंद्रमापाकपतेर्मित्रक्षेत्रस्थो ज्ञेयः तथा पाकपतेः स्तोच्चस्वराशिस्थः सत्फलबोधनानि कुरुते न केवलं यावत्पाकपतेरुपचयस्थानगतोपि मित्रं भवे
कादशदशमस्थानानामन्यतमस्थानस्थस्त्रिकोणगोपिनवपंचमस्थानगतोपि तथा मदनस्थः सप्तमे च स्थितः एतेषु निर्दिष्टस्थानेष्वन्यतमस्थानस्थश्चं
द्रमाः शुभफलायां दशायां सत्फलबोधनानि कुरुते न ज्ञायते तेषां फलानामित्यत्रोच्यते मित्रोच्चोपचयश्चिकोणमदने यस्मिन् स्थाने पाकेश्वरश्चंद्रमाः
स्थितः सराशिः जन्मनियोभाव आसीत्तदुद्धृतं सत्फलं बोधयति विशेषेण तथा दशापठितमिति अतोस्मादुक्तप्रकारादन्यथा पाकपतेस्तत्कालं शशुग्र
हे नीचराशौ वा दशापतिना सहैकराशौ स्थितस्तथा द्वितीयचतुर्थीष्टमद्वादशस्थानानामन्यतमस्थानस्थो भवति तदा शुभफलायां दशायां पापानि फलानि

प्रकटाकरोति सत्त्वाशिर्योभावआसीत्तदुद्धृतंफलं बोधयति विशेषणदशापठितमिति अनिष्टमप्यष्टवर्गोद्धृतं च मित्रदशायां मित्रोच्चोपनयादिषु सत्फलबोध-
नानि कुरुते शत्रुनीचादिषु अशुभफलानामिति तथा च भगवान्गार्गः यद्वाशिसंस्थशीतांशः शुभकृत्यरिर्कोरितः सराशिर्जन्मकाले तु योभावस्तत्त्वतः च त-
त् शरीरादिहृतं सौरव्यं च कृत्यं बलयोगतः अनिष्टराशिसंस्थं तु तद्वावानामशोभन इति १० अथांतर्दशाकाले च द्वाक्रांतराशिवशेन शुभज्ञानं शार्दूलविक्री-
डितेनाह प्रारब्धाहिमगाविति यस्य तस्य ग्रहस्यांतर्दशाय वेशसमर्थो ह्यमगौ चंद्रे स्वग्रहगे आत्मीयक्षेत्रस्थे कर्कटगे प्रारब्धाप्रविष्टा तदा सौरव्यार्थमाना व-
हा भवतीति सौरव्यं सारवभावः अर्थो धनं मानं पूजामावहति करोति कोजे भोमक्षेत्रे मेषवृश्चिकयोरन्यतमे व्यवस्थिते चंद्रे प्रवृत्तांतर्दशास्त्रियं दूषयति पर-

प्रारब्धाहिमगोदशास्वग्रहगे मानार्थं सौरव्यावहा कोजे दूषयति स्त्रियं बुधग्रहे विद्यासत्त्वद्विचदा बु-
र्गारण्यपथालये ह्यधिकरीसिंहे सितर्क्षेन्नदा कुस्त्रीदामृगकुंभयोर्गुरुग्रहे मानार्थं सौरव्यावहा ११

पुरुषद्वतं स्त्रीदोषमुत्पादयति बुधग्रहे मिथुनकन्ययोरन्यतमस्थे चंद्रे प्रवृत्तांतर्दशा विद्यासत्त्वद्विचदा विद्याशास्त्रात्तरतिः सत्त्वदोमित्राणि वित्तं धनं ददाति
सिंहस्थे चंद्रे दुर्गेष्वरण्येषु पथि च मार्गे आलये च ग्रहसमीपे एतेषु स्थलेषु कृष्णं करोति सितर्क्षे शुक्रराशौ वृषतुल्योरन्यतमस्थे चंद्रे नदा मिष्टभोज्यप्रदा भव-
ति मृगकुंभयोर्षकरयदयोरन्यतमस्थे चंद्रे प्रवृत्तांतर्दशा कुस्त्रीदा कुत्सितां स्त्रियं ददाति गुरुग्रहे जीवक्षेत्रे धनिमीनयोरन्यतमस्थे चंद्रे प्रवृत्तांतर्दशा
मानार्थं सौरव्यावहा मानं पूजा अर्थो धनं सौरव्यं सारवभावः एतान्यवहति ददाति एवं शभदशा शभकालप्रवृत्तां शुभतरा भवति एवं शभा शभका-
लप्रवृत्ता मध्या अशभा शभकालप्रवृत्ता मध्या अशभा शुभकालप्रवृत्ता अशभतरामध्या शुभकालप्रवृत्ता शोभना मध्या अशभकालप्रवृत्ता अशो

भना एवंशभाशभलकरणानियान्युक्तानितानिबिब्यातांतर्दशानांशभासुभं व्यामिथ्यफलतंपरिकल्पनीयमिति ११ अथार्कदशायांशुभाशभफलप्र
दर्शनंशादूलविक्तीडितेनाह सौर्यामिति सूर्यस्वेयंदशासौरीतस्यांदशायांमंतर्दशायांवानरवदंतचर्मकनकक्रौर्याध्वभूपाहवैः कारणभूतेः स्वधनंमामोति न
रवस्तुगंधिद्रव्यंप्राणिकरजंवातंतोहस्तिदंतादिः चर्मव्याघ्रादीनांकनकंस्ववर्णक्रौर्यंभूरता अध्वमार्गः भूपोराजा आहवःसंग्रामः एतैः धनंमामोति तै
स्त्वयंउग्रस्वभावता धैर्यंशभाशभफलमसौहर्षविषादेःअनभिभवःअजस्रमनवरतंउद्यमरतिःउत्थानपरत्वंरव्यातिः कीर्तिःप्रतापोन्नतिःप्रतापेनशौर्येणोन्नतिः शत्रूणा
मन्यशत्रुनिग्रहजनिताभीतिः एतान्यादित्यशुभदशायांपुरुषस्यभवति अथाशभदशायांभार्यापुत्रेति भार्याजायापुत्राः सुताः धनंविजंअरिःशत्रुः

सौर्यास्वनरवदंतचर्मकनकक्रौर्याध्वभूपाहवैस्तैस्त्वयंधैर्यमजस्रमुद्यमरतिःरव्यातिःप्रतापोन्नतिः
भार्यापुत्रधनारिशस्त्रहुतभुग्भूपोद्भवाव्यापदस्त्यागीपापरतिःस्वभृत्यकलहोत्तत्क्रोडपीडामयाः१२

शस्त्रमायुधादिहुतभुगग्निः भूपोराजाएभ्यउद्भूताउत्पन्नोव्यापदोविशेषेणापदोभवति त्यागीत्यागशीलताभवति शभदशायांशुभस्थानेत्यागी अश
भदशाचाशुभत्वादशभस्थानेत्यागीभवति पापरतिःपापासक्तश्चभवति स्वभृत्यकलहः आत्मीयेर्मृत्यैःसहकलहोभवति तत्क्रोडपीडनेभवतः
तत्तत्तदयंक्रोडंउदरं तदयोदरपीडा आमयाःरोगाश्चास्यभवति मित्रायासुभयमपि इति सूर्य
दशांतर्दशाफलं १२ अथचंद्रदशायांशुभाशभफलंशादूलविक्तीडितेनाह इंदोरिति इंदोःचंद्रमसोदशावयोवस्थांमाप्यलब्धा मंत्रद्विजात्य
द्भवानिफलानिलभते मंत्रशेवैवेणवादिश्चाणक्यविहितोवावेदिकोवा द्विजातयोब्राह्मणाः एभ्यउद्भूतानिउत्पन्नानि नकेवलंयावद्विद्वत्तविकाराहु-

जदिकात्क्षीरविकाराद्दध्यादिकादस्त्रेभ्योबरेभ्यःकुसुमेभ्यःपुष्पेभ्यःक्रीडायाःक्रीडाभ्यःतिलेभ्यःअन्नात् अमाचव्यायामात् एतैःशुभदशायांशुभाभिफ-
लानिप्राप्नोति अथाशुभायामशुभदशायांनिद्रालस्यमृदुहिजामररतिरिति निद्रायामालस्येचरतिरासक्तिर्भवति मृदुहिजामररतिर्भवति मृदुःक्षमावान्
हिजानां ब्राह्मणानाममराणां देवानां चाराधनेरतिरासक्तिर्भवति स्त्रीजन्मकन्याप्रसूतिः मेधाविनाबुद्धिदृष्टिः कीर्तिः यशसः अर्थानां धनानामुपचय-
क्षयो शुभदशायामुपचयः प्राप्तिरशुभायां क्षयः नाशः अशुभायां बलवद्भिः वीर्यवद्भिः स्वपक्षेणात्मीयबन्धुवर्गेण च सहैवैरभवति मित्रायां मुभयम-
पि इति चंद्रदशांतर्दशाफलं ५३ अथ भौमदशायां शुभाशुभफलं शार्दूलविक्रीडितेनाह भौमेति भौमस्य क्षितिजस्य दशायां कैः धनं भवति अरि-

इंदोः प्राप्य दशां फलानि लभते मंत्रा हि जात्युद्भवानोक्षक्षीरविकारवस्त्रकुसुमक्रीडातिलान् अथ मेः
निद्रालस्यमृदुहिजामररतिः स्त्रीजन्ममेधाविताकीर्त्यर्थोपचयक्षयो च बलिभिर्वैरं स्वपक्षेण च ५३
भौमस्थारिविमर्दभूपसहजक्षित्याविक्रजेर्धनं प्रद्वेषः सतमित्रधारसहजैर्विद्वदुरुद्धेष्टता ॥ ॥

विमर्दनेन शत्रुप्रमथनेन भूपोराजासहजाः श्वातरः क्षितिः भूः आविक्रजेः उर्णविकारसंभूतैः अजैः छागसंभूतैः एतैः अरिविमर्दादिभिः धनं प्राप्नोति एत-
च्छुभदशायां अथाशुभायां दशायां स्मृताः पुत्राः मित्राणि सत्त्वदः दाराः कलत्रं सहजाः श्वातरः एतैः सह प्रद्वेषः वैरं विद्वद्भिः पंडितैः गुरुभिः गौरवस-
हितैश्च सह द्वेष्टिता अप्रीतिः तृष्णा तृट् असृग्बुधिरं ज्वरः प्रसिद्धोरोगः पित्तं धातुप्रसिद्धं भंगः अवयवादेः स्फोटनं एतैः जनिता उत्पादितारोगा भवन्ति
परस्त्रीणां भिष्टता बालुभ्यं अन्ये रोगाः परस्त्रीकृता इति पठन्ति परस्त्रीकृतारोगाः अन्यस्त्रीप्रसंगेन प्रहारादिकाः अतिप्रसंगाद्वा तु क्षयकृता वा -

अथवातत्कृतमूलकर्मोद्भवाभवन्ति तथापापरैतेः अयसंक्तेः सहप्रीतिर्भवति अयसंभिरतिः आसक्तिर्भवति पारुष्यं वचनपरुषता कर्कशता तैक्ष्ण्यं उग्रस्वभा-
वता मिश्रायामुभयमपि इतिभौमदशांतर्दशाफलं १४ अथबुधदशायांशुभाशुभफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह बौध्यामिति बुधस्येयंदशांबोधीतस्यां
दौत्येन दूतत्वेन सत्तन्त्र्योमित्रेभ्यः गुरुभ्यः पूजार्हेभ्यः द्विजेभ्यो ब्राह्मणेभ्यः धनंप्राप्नोति विद्वन्भ्यः पंडितेभ्यः प्रशंसास्तुतिः यशश्चकीर्तिर्भवति युक्ति-
द्रव्यं रीतिकांस्यादि सवर्णकनकं विसरः अश्वविशेषः महोभूः सौभाग्यं सर्वजनबालुभ्यं सौरव्यं सरवभावः योगालुसेवनं एषामासयोलाभाभवन्ति
हास्यं परोपहासः उपासनासेवा अनयोः कौशलं तज्ज्ञता मतिचयः बुद्धिर्वृद्धिः धर्मक्रियासिद्धयः धर्मयुक्तानां क्रियाणां सिद्धयो भवन्ति एतच्छुभदशा

तृष्णाः सूक्ष्मज्वरपित्तभंगजनितारोगाः परस्त्रीवृत्ता प्रीतिः पापरैतेरुधर्मनिरतिः पारुष्यं तैक्ष्ण्यमिच १४
बौध्यादौत्यसत्तु हुरुद्धिजयनविद्वत्प्रशंसायशोयुक्तिद्रव्यसवर्णविसरमहोसौभाग्यसौरव्यासयः हा-
स्योपासनकौशलमतिचयोधर्मक्रियासिद्धयः पारुष्यं अमबंधमानसशुचः पीडाचधातुत्रयात् ॥१५॥

या अथाशुभदशायां पारुष्यं इत्यादि पारुष्यं परुषवचनता श्रमः खेदः बंधः बंधनं मानसशुचः शोकश्चित्तदौस्थ्यं एतेभवन्ति धातुत्रयात्पीडा वातपित्त-
श्लेष्मणां त्रयाणां दोषाणां मकोपात्पीडा व्याधिश्च जायते मिश्रायामुभयमपि इतिबुधदशांतर्दशाफलं १५ अथजीवदशायांशुभाशुभफलंशार्दूलवि-
क्रीडितेनाह जैव्यामिति जीवस्येयंदशांजैवीतस्यांजैव्यां मानगुणोदयः मानः पूजा गुणाविद्याशौर्योदयः एषामुदयः प्रादुर्भावः मतिचयः बुद्धिर्वि-
वृद्धिः कान्तिः कमनोयता प्रतापोन्नतिः प्रतापेनपुरुषार्थेनउन्नतिः प्रभावः शत्रूणांभीतिः माहात्म्यं परोपकारशीलता केचिद्द्वर्माहुः उद्यमः उत्थान-

शीलता मंत्रैर्वीदेकैरेत्येव नीतिनृपतिस्वाध्यायमंत्रैर्धनं नीत्याचाणाक्योक्त्यान्येन नीतिशास्त्रेण वा नृपतीराजातदाराधनेन स्वाध्यायेन पाठेन मंत्रेण मंत्रजाप्येन ए
तैः धनं वित्तं प्राप्नोति हेमसूवर्णं अश्वः तुरगः आत्मजाः पुत्राः कुंजरः हस्ती अंबराणि वरुणाणि एषांच यो बाहुल्यं सद्गमिपैः गुणवद्भिः नृपैः सह प्रीतिः स्ने-
हं प्राप्नोति एतच्छुभदशायां अथाशुभायां सूक्ष्मो हेत्यादि सूक्ष्मं वस्तु गहनात्मकं चोदयतस्तर्कयतः श्रमः रेवेदो भवति येत्सूक्ष्ममतिरेवेदसहंगहनं गूढं तद्गू-
ढत इत्यर्थः श्रवणरूकृकर्णरोगः वैरं विधर्माश्रितैः धर्मबाह्यैः पुरुषैः सहैवैरं मित्राया सुभयमपि इति गुरोर्दशांतर्दशाफलं १६ अथ शुक्रदशायां शुभाशुभ
फलं शार्दूलविक्रीडितेनाह शौच्यामिति शक्रस्येयं दशा शौक्रीतस्यां शौच्यां गीतरत्नेः गीतासक्तेः प्रमोदस्य हर्षस्य सरभिद्रव्याणां सगंधद्रव्याणां अन्न

जैव्यां मानगुणोदयो मतिचयः कांतिप्रतापो न्नीतिर्माहात्म्योद्यममंत्रनीतिनृपतिस्वाध्यायमंत्रैर्धनम्
हेमाश्वात्मजकुंजरांबरचयः प्रीतिश्च सद्गमिपैः सूक्ष्मो हागहनाश्रमः श्रवणरूगैरं विधर्माश्रितैः १६
शौच्यां गीतरतिप्रमोदसरभिद्रव्यान्नपानांबरस्त्रीरत्नद्युतिमन्मथोपकरणज्ञानेष्टमित्रागमाः ॥ ॥

स्य भोजनस्य पानस्यासवस्यांबरणां वस्त्राणां स्त्रीणां चोषितारत्नानां मणानां द्युतेः कांतेः मन्मथोपकरणानां कामोपभोग्यानां शय्यादीनां विज्ञानस्य योगशास्त्रस्येष्टा
नां प्रियाणां मित्राणां सुहृदामागमालब्धयो भवन्ति कुशलः शिक्षितः कुशलस्य भावः कौशल्यं कुशलः श्रेयो वा कौशल्यमपीष्टक्रियासु श्रेष्ठत्वं क्रयविक्रये
क्रयो यदिच्छति विक्रेतुं तत्क्रयः विक्रयो यदिच्छति विक्रेतुं तद्विक्रयः कृषिः कर्षणं निधिः निधानं परैर्यद्विद्धं भूमावयः स्थाप्यते सानिधिस्तत्प्राप्तिर्लाभः एते भवन्ति
एतच्छुभदशायां अथाशुभदशायां वृंदोर्वीशेति वृंदेन बहुभिः सह उर्वीशेन राजानिषादानामन्यजीविनां प्राणिपातिनां धर्मरहितैः पापासक्तैः एतैः सहैवैरं

वृ-टी-
७६

द-शाः
८

प्राप्नोति शुचः स्नेहतः स्नेहाच्छुचः शोकाभ्रंति यत्र स्नेहस्तदुद्भवान् शोकान् प्राप्नोति मित्राया सुभयमपि इति शुक्रदशांतर्दशाफलमिति १७ अपशनेनैश्वरद-
शायां शक्रभाशक्रभाफलं शार्दूलविक्रीडितेनाह सौरीमिति सौरींशनेनैश्वरदशांप्राप्य स्वराः गर्दभाः उद्वाः करभाः पक्षिणः श्वेनादयः महापीप्रसिद्धा वृद्धां
गनां वृद्धास्त्री एषामासयः लाभभाभवंति बहुसमानजातीयानां संघे श्रेणीतस्या अधिकारे नियुज्यते ग्रामेपुरे वा श्रेणी ग्रामपुराधिकारजनितां तदुत्प-
न्नां पूजां मानतां प्राप्नोति कुधान्यानां कोद्रवादीनामागमः लाभः एतत् शक्रभदशायां अथाः शक्रभदशायां श्लेषे चोर्ध्वेति श्लेषणाकूपेन ईर्ष्यामत्स-
रत्वेन अनिलेन वायुना कोपनक्रोधेन मोहेन चित्तभ्रमेण मलिनतया मलीमसत्वेन व्यापत्तिः विषत् तं दानिद्रालस्ययोरंतरे वर्तते तस्यालक्षणं

कौशल्यं क्रयविक्रये वृषिनिधिप्राप्तिर्धनस्यागमो वृंदोर्वीशानिषादधर्मरहितैर्वैरं शुचस्नेहतः १७

सौरीं प्राप्य रवरोद्गपक्षि महर्षी वृद्धांगनावासयः श्रेणी ग्रामपुराधिकारजनिता पूजा कुधान्यागमः

तदये व्याकुलीभावो वाचश्चैंद्रियंगौरवं मनोबुध्यप्रसादश्च तं द्रायालक्षणां विदुः श्रमः स्वेदः एतान् प्राप्नोति मृत्येभ्यः कर्मकरेभ्यः अपत्येभ्यः पुत्रदुहि-
तृभ्यः कलत्रेभ्यो भार्याभ्यः भर्त्सनं तर्जनं प्राप्नोति व्यंगतामंगच्छेदं व्याधिनातद्वारणं वा मित्राया सुभयमपि इति शनिदशांतर्दशाफलं १८ अथैक-
स्मिन्वृत्ते दशांशक्रभान्यशुभानि च फलान्युक्तानि तेषां विषयविभागं लभ्यते दशाफलं चोपजातकयाह दशा इति शक्रभाशक्रभं व्यामिश्रत्वं दशांशपूर्वमेवो-
क्तं तथा जन्मकाले उपचयराशिस्थानिर्मलमूर्तयः स्पष्टगतयश्च ये ग्रहास्तेषामपि दशाः शक्रभाः ये चोपचयस्था हतारुक्षाः स्वल्पमूर्तयस्तेषामपि दशा-
अशक्रभाः तथा च यवनेश्वरः निशाकरादित्यविलग्नभानां तत्कालयोगादधिकं बलं यः विभर्ति तस्यादिदशोच्यते सा शेषास्त्वतः शेषबलक्रमेण वयोधि

७६

कोयः प्रथमोद्गतोवाग्रहः सपूर्वपठितोदशेशः बलाधिक्येद्यादेकेंद्रसंस्थः पूर्वसशेषास्यथाप्रदिष्टः श्रेष्ठादशास्त्रेवयमिग्रहस्यस्वोच्चश्रिताकात्स्वलाश्रि-
तश्चेत् मूलत्रिकोणात्स्वग्रहाच्चमध्याभिन्नाश्रिताजन्मग्रहाश्रितावा नीचारिभांशोपगताज्जिताद्वाग्रहात्परिध्वस्तविवर्णरूक्षात् जन्मेशशत्रोर्निधनारिभे-
शाद्यावाद्येतसाबहुदोषदास्यात् एवंशस्तासुशोभनासुदशासुग्रहाः शुभान्येवफलानिकुर्वन्ति दशाफलवृत्तेयानि शुभान्यशुभान्यभिहितानितान्येवभव-
न्ति नेतराणि अनिष्टसंज्ञास्वशुभदशासु अशुभान्यनिष्ठानि एव भवन्ति मिश्रासुदशासु मिश्राण्येवदशाफलानि भवन्ति एतच्चप्रतिसूत्रमस्माभिश्च व्या-
ख्यातं तथाचसत्यः जन्मत्युपचयभवेनेषु संस्थिताः सव्यगाः संपूर्तिधराः श्रेष्ठफलं विदधुर्ग्रहाः क्रमात्स्वादशां प्राप्य अन्येर्निहता रूक्षात्ममूर्तयोऽप्युप-

श्लेषेर्ध्यानिलकोपमोहमलिनव्यापित्ततंद्रुश्रमान्मृत्यापत्यकलत्रभर्त्सनमपि प्राप्नोति च व्यंगताम् १६ दशासु शस्ता
सुशभानि कुर्वन्त्यनिष्टसंज्ञास्वशुभानि चैव मिश्रासु मिश्राणि दशाफलानि होराफलं लग्नपतेः समानम् ॥ १९ ॥

चयर्क्षसंस्थाश्च स्वदशाभिहितं नेष्टं ग्रहाः प्रयच्छन्ति लोकेषु होराफलं लग्नपतेः लग्नाधिपस्य समानं तुल्यम्वक्तव्यं यथामेष लग्नजातस्य भौमदशाफलं
हृष्य लग्नजातस्य शुक्रदशाफलं एव मन्येष्टम्वक्तव्यं किंतु द्रष्टव्यं वशाच्च भायां लग्नदशायां शुभफलमशुभायामशुभम् मिश्रायां सुभयमपि अथये
पूर्वदशारिष्ठा उक्तास्तेषामिमे भंगाः प्रोक्ताः तथाच सारावल्याम् प्रवेशबलवान् रेवः शत्रोर्वी सन्निरीक्षितः सौम्याधिभिन्नवर्गस्थो मृत्युहृन्नभवेत्तदा
अंतर्दशाधिनाथस्य विबलस्य दशायदा विबलस्यात्तदा भंगो न बाध्यातस्य च भवं युद्धे च विजयीतस्मिन् ग्रहयोगे शतभौयदि दशायां न भवेत्कष्टं स्वो-
च्चादिषु च संस्थिते इति १९ अथान्येषामपि फलानां दशास्वतिदेशार्थं शालिन्याह संज्ञाधेति यस्य ग्रहस्य संज्ञाध्यायेयद्व्यंतां संस्थान्मणिहेमे-

त्यादिनाग्रंथेनोक्तं कथितं तस्य तद्द्रव्यस्य शुभदशायां प्राप्तिः योज्या अशुभदशायां हानिः तथा यश्च कर्माजीवो यस्य ग्रहोपदिष्टो जातकेभिहितः अर्थाभिः
पितृपितृपत्नीरित्यादि तस्य ग्रहदत्तस्य कर्माजीवस्य तदंतर्दशायां मेवाभिर्भवति भावफलं वक्ष्यति शूरस्तब्ध इत्यादि तथा प्रथितश्चतुरोदन इत्यादि तथा
मेवेत्यस्ति भिरनयन इत्यादि आलोकनफलं दृष्टिफलं चंद्रेभूपबुधौ इत्यादि योगोद्भवनाभसयोगान्मुक्त्वा सर्वयोगेषु योगकर्तृभ्यो ग्रहेभ्यो मध्याद्यो
बलीयाचसस्वदशायां मेव फलं ददाति नाभसयोगाः सकलदशास्त्वपि फलप्रदाः वक्ष्यन्ति च इति निगदिता योगाः सार्द्धं फलरहनाभसाः नियतफलदाश्च त्याज्यं तसमस्त
दशास्त्वपीति एवमादियद्युक्तं तत्सर्वमसवशेषं तस्य ग्रहस्य दशायां योज्यामिति २० अथ यस्य जातस्य जातकमप्यगणितं तस्य शरीरछायां दृष्ट्वा ग्रहदशाज्ञानमिदं व

संज्ञाध्यायेयस्य यद्द्रव्यमुक्तं कर्माजीवो यस्य यस्योपदिष्टः
भावस्थानालोकयोगोद्भवंचतत्सर्वं तस्य योज्यं दशायां २०

जयाह छायां महाभू-

तकृतामिति पूर्वमुक्तं शिखिभूस्वपयोमरुद्गणानां वशिणोभूमिस्तदादयः क्रमेणोति तत्रादित्यचंद्रौ वन्त्यंबुमसिहोवेव यः कश्चिद्ग्रहः स्वदशमात्मीयद
शामवाप्यमहाभूतकृतां छायां अभिव्यजयति प्रकटीकरोति छायाशब्देन शरीरशोभाभिधीयते शरीरकांतिरित्यर्थः तथा च सच्छायायं विच्छायायं
वर्तत इत्यभिधीयते एवमात्मीयदशायां पृथिव्यादिमहाभूतकृतां शरीरछायां व्यजयति प्रकटीकरोति सा च कंबुशिवायं बरजान् गुणान् कुः पृथिवीं
बुधरुणः अग्निः हुताशनः वायुः अनिलः अंबरं आकाशं एभ्यो जातोत्पन्ना सा छाया तद्गुणान्करोति तांश्च यथा संख्यं नासास्य दृक्त्वक् श्रवणानु
मेयान् पार्थिवं गुणं गंधमभिव्यजयति नासातु मेयं घ्राणेनोपलभ्यते अथाप्यंगुणं रसमभिव्यजयति तच्चास्यानुमेयं आस्यशब्देन हजिह्वाज्ञेया व

यारसस्योपलब्धेः आस्यग्रहणं चात्र वृत्तानुरोधोक्तं आग्नेयी आग्नेयं गुणं रूपं भिद्यं जयति दृष्ट्यानुमेयं वायवी वायव्यं स्पर्शं गुणं भिद्यं जयति त्वगनुमेयं स्पर्शोपल-
भ्यते नाभसी नाभसं गुणं शब्दं भिद्यं जयति श्रवणानुमेयं कर्णोपलभ्य एतदुक्तं भवति यदा शक्रागंधः पुरुषो भवति तदास्य बुधकृतापार्थवी छाया ज्ञेया यदा मि-
ष्टरसभोजी भवति तदास्य चंद्रशक्रकृता छाया ज्ञेया यदा तीव्ररूपवान् स्कांतः पुरुषो भवति तदा सूर्यभौमकृता आग्नेयी छाया ज्ञेया यदा स्पर्शेन मृदु भवति त-
दा शनैश्चरकृता वायवी छाया ज्ञेया यदास्य वचनं कर्णयोः स्वरवक्त्रं भवति तदा जीवकृतानाभसी छाया ज्ञेया छाया विशेषलक्षणमाचार्येण संहितायामभिहितं
तथाच छायाशुभाशुभफलानि निवेदयंती लक्ष्यामनुष्यपशूपक्षिषु लक्षणैः तेजोगुणान्वहिरपि प्रविकाशयंती दीपप्रभास्फटिकरत्नपटस्थितेव स्निग्धा द्विज

छायां महाभूतकृतां च सर्वे भिद्यं जयंति स्वदशामवाप्य द्वंद्वं चि
वाय्वंबरजान् गुणाश्च नासास्य दृक्त्वक् श्रवणानुमेयान् ॥ २१ ॥

त्वग्रवरो मवेशा छायासंगं पाचमहीसमुत्था तुल्यार्थलाभाभ्युदयान्करोति धर्मस्य चाहन्यहनि प्रवृद्धिं स्निग्धासिता च हरितानयनाभिरामासौ भाग्यमादं वक्त्रवाभ्यु-
दयान्करोति सर्वार्थसिद्धिजननी जननी वचाप्या छाया फलंतनुभृतां शक्रमाददाति चंडाधृष्यापद्यहेमाग्निवर्णायुक्तं तेजो विक्रमैः सप्रतोपैः आग्नेयीति मूलाणि
नां स्याज्जयायक्षिप्रं सिद्धिं वांछितार्थस्य धत्ते मलिनपुरुषवृक्षापापगंधानिलोत्था जनयति वक्त्रं धेयं व्याध्यनर्थार्थनाशं स्पटिकसदृशरूपा भाग्ययुक्ता ल्युं दारा
निधिरिव गगनोत्था श्रेयसां स्वच्छवर्णा २१ अत्र च वायव्यां छायां वर्जयित्वा सर्वास्तेव छायासु शक्रमशक्रमं फलमुक्तं तत्कथं शक्रमफलेयमशक्रमफलेयमिति
तद्दशाज्ञायते तत्ज्ञानमंतरात्मनः स्वरूपं मालिन्याह शक्रमफलमिति शक्रमफलं ददाति यः स शक्रमफलदः शुभमफलदस्य ग्रहस्य यादशातस्यां अंतरात्मा

स्वदेहस्थः परमात्माचित्स्वरूपः तादृगेवशभोभवति पुरुषस्यतस्यचछायादर्शितग्रहदशाकालेव हविधमनेकप्रकारंसौरव्यंस्वरभावमर्थगमंधनलाभंचजनयत्युक्ता
दयति अर्थादेवाशभदशायांपुरुषस्यांतरात्माव्यशभोभवति तत्रछायादर्शितग्रहजातातादृगेवफलदा सात्वांसौरव्यमनर्थगमंचबहुप्रकारंजनयति मिश्रायांभि
श्चाच यात्रायांचवक्ष्यति निमित्तानुचरंस्सूक्ष्मदेहोदयमहत्तरं तेजोत्येनच्छरीरस्थंत्रिकालफलविन्मणा प्रातयेनमनोनार्थेनाभिद्धावभिनेदति तस्मात्सर्वा-
त्मनायातुरनुमेयंयथा मनः शभशभानिसर्वाणिनिमित्तानिस्थुरेकतः एकतश्चमनः शब्दःस्तद्धिशब्दःज्यावहाइतिकथितफलविपाकैरिति ग्रहाणांशदशा-
सूयानिफलानि शुभान्यशभानिवाकथितान्युक्तानितानियः पुरुषोमुक्ते तस्यपुरुषस्यतद्ग्रहदशावर्ततेइतिज्ञेयं एतदुक्तंभवति यादृशंफलंशभमशभमंवापुरु

शभफलददशायांतादृगेवांतरात्माबहुजनयतिपुंसांसौरव्यमर्थगमंच
कथितफलविपाकैस्तर्कयेद्वर्तमानांपरिणमतिफलोक्तिःस्वमर्चितास्ववीर्यैः२२

षस्योपलभ्यते तच्चयस्यग्रहस्यदशायांपठितं सातस्यदशानरस्यवर्ततेइतिज्ञेयं एवंवर्तमानांदशांतर्कयेद्वक्ष्येदित्यर्थः एवंछायावशेनांतरात्मावशेनफलप
क्तिवशेनवागीणतस्यजातकस्यवर्तमानांदशांवदेत् अथसौरदशायामशभायांच्यंगत्वमुक्तंनचशभायांअशभायामथनेकैषांच्यंगत्वंदृष्टं शुक्रदशायांशभा
यांनिधिप्राप्तिरुक्तानचसापिदृष्टातदर्थमाह परिणमतिफलोक्तिरिति अवीर्यैःबलहीनैःग्रहैःफलानियानिशुभान्यशुभानिवादत्तानितत्फलोक्तिःफलप्राप्तिः
स्वमेस्वमावस्थायांपरिणमत्यनुभूयते चिंतायांमनोरथेनेवेति केचिच्छुभफलददशायांतादृगेवांतरारव्याइतिपठति पठित्वैवंव्याचक्षते यथाशुभायांद
शायांमंतरारव्यांतर्दशाशभायादिभवति तदाबहुजनयतिपुंसांसौरव्यमर्थगममिति अर्थादेवाशभायांदशायामशभांतर्दशाअसौरव्यमनर्थगमंचबहु

जनयति अनेनव्याख्यानेनशभायामशभायांचशभाशुभाभिभवति मिश्रफलंप्रयच्छति नचैतदिष्यते यस्मादुक्तं एकर्क्षगोर्द्धमपत्त्यददातितुस्त्विति अब्रदशा
पतेःफलमपत्त्यंतर्दशापतिरेवस्वफलंददातीतिज्ञेयं अन्यथापत्त्येतिनिरर्थकंस्यादिति तस्मात्पूर्वपाठश्चयान्द्वितीयःप्रमादपाठः प्रथमपाठेनविनाछायां
शभाशुभत्वमनुमातुंनशक्यतइति २२ अथैकग्रहदत्तयोःफलयोःसदृशयोर्नाशोभवति भिन्नदत्तानांबहूनामपिपक्षिरेवभवतीत्येतद्वसंतिलकेनाह
एकग्रहस्येति सर्वाण्येवफलानि नाभसवर्ज्यस्वदशायांग्रहः प्रयच्छतीत्युक्तं तत्रैकेनग्रहेणयदासदृशंविबुद्धंफलद्वयदत्तंभवति तस्मिन्सदृशेतुल्येद्वयोःफलवि
रोधेसतिनाशोभवति तस्यफलद्वयस्यवदेद्वयात् कीदृशंतीद्विरुद्धमित्यत्रोच्यते यथा कश्चिद्ग्रहः कयापियुक्त्यादशाफलादिनास्रवर्णदोभवति सएवा-

एकग्रहस्यसदृशेफलयोर्विरोधेनाशंवदेद्यदधिकंपरिपच्यतेतत् ना
न्याग्रहःसदृशमन्यफलंहिनस्तिस्त्वास्वादशासुपगताःस्वफलप्रदाःस्युः२३

न्याययुक्त्याअष्टवर्गफलयोगफलहीष्टफलभावफलानामन्यतमेनस्रवर्णापहारीभवति तदाफलद्वयेपिस्रवर्णसंबंधोस्तीति सादृश्यंस्वर्णदानापहारिणाविति
विरोधः एवमेकस्यग्रहस्यसदृशेफलयोःविरोधेनाशंवदेत् नस्रवर्णलाभेनचापहानिरितियदधिकंपरिपच्यते ततएकेनापिग्रहेणफलद्वयदत्तमन्यरूपंतयोः
मध्याद्यदधिकंतत्परिपच्यतेभवति यथाकश्चिद्ग्रहोनिर्दिष्टप्रकारद्वयेनस्रवर्णदः सएवप्रकारेणैकेनस्रवर्णापहारीतदाद्वयोरधिकत्वात्तद्दानस्यस्रवर्णं
ददात्येव नापहरति अथवाप्रकारद्वयेनस्रवर्णापहारीः प्रकारेणैकेनस्रवर्णदः तदापहरणस्याधिकत्वादपहरत्येव अथवास्रवर्णापहारिरूप्यदश्च
तथापिद्वेअसदृशेअसदृशत्वादधिकंपरिपच्यते स्रवर्णापहारिरूप्यदश्चभवतिइतिकेचित् नान्योग्रहइति अन्येनग्रहेणदत्तंसदृशंविरोध्यपिफलंन

न्योग्रहोपिहिनस्यपहरति यथाकश्चिद्ग्रहः स्रवर्णदोषवत्यन्यच्चस्रवर्णोपहारी तदातत्रस्रवर्णदः स्वदशायांस्रवर्णोपहारीचापहर-
ति अनेनैतदुक्तंभवति यथैकग्रहस्यसदृशफलयोः विरोधेसमग्रजन्मांतरेपिफलनाशंवदेत् अन्यत्रविरुद्धयोरपिफलयोः नाशंवदेत् यतःस्रवर्णदो-
हः स्वामात्मीयांशमुपगतः प्राप्तः स्रवर्णलाभं करोति स्रवर्णोपहारीस्वदशामुपगतः प्राप्तः स्रवर्णमपहरति एतदष्टकवर्गफलं विनाशयत स्तत्रैकस्य
ग्रहस्यफलसदृशयोरपितुल्यसंख्ययोः फलयोर्नाशोभविष्यति तथाचभविष्यति तथातत्रैवप्रतिपादयिष्यामइति २३ इति श्रीमद्भट्टोत्पलविरचि-
तायांबृहज्जातकविवृत्तौदशांतर्दशाध्यायोष्टमः ८ अथाष्टकवर्गाध्यायोव्याख्यायते तत्रांतर्दशाफलमिति पूर्वमेवोक्तं तत्प्रदर्शयानुनास्थि

इति श्रीमद्भट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातक
विवृत्तौदशांतर्दशाध्यायोःष्टमः समाप्तः॥

रस्याष्टकवर्गफलस्यावसरः लग्नाष्टमाः सर्वे एवग्रहास्तेभ्यः सकाशादेकैकस्यग्रहस्यचारवशाद्राशौविचरतः शुभाशुभंफलमष्टकवर्गेनिरूप्यते तत्रा-
दावेवार्काष्टकवर्गंशार्दूलविक्रीडितेनाह स्वादर्कइति यत्रराशौजन्मसमयेपुरुषस्यादित्यः स्थितः स एवतस्यस्वस्थानमुच्यते एवमन्येषामपिग्र-
हाणांज्ञेयम् योयत्रव्यवस्थितः स एवतस्यस्वस्थानंतस्मात्त्वादर्कः प्रथमायबंधुनिधनद्व्याज्ञातपोदूनगः प्रथमैकादशचतुर्थीष्टमहितीयदशमनव-
मसप्तमेषु १ ११ ४ ८ २ १० ९ ७ एतेषांस्थानानांसंज्ञाः प्रागेवव्याख्याताः अतः पुनर्नोच्यंते एषामेकन्यास एवव्याख्यानमिति सर्वत्रज्ञेयम् एते-
षुस्थानेषुगतः स्वात्स्थानादर्कः सूर्यः शुभः इष्टफलदः अर्थादेवान्यस्थानेषुशुभमभिष्टफलदः यतोवक्ष्यति इतिनिगदितमिष्टमन्यदित्येवं-

सर्वत्रज्ञेयं वक्रात्त्वादिव वक्रादंगारकात्त्वादात्मीयस्थानादिवशक्तः येष्वेवस्वस्थानान्तेष्वेवांगारकात् १।११।४।८।२।१०।९।७ एतेष्वर्कोभौमाच्छुभः त
द्वेदेवरविजात् रविजात्सूर्यपुत्रात्तद्देवयेष्वेवस्थानेषुस्वाच्छुभस्तेष्वेवसौरात् १।११।४।८।२।१०।९।७ एतेषुसौरादर्कः शुभइति सर्वत्रानुवर्तते
शक्रात्स्मरात्यारिषुसएवार्कः स्मरात्यारिषुसप्तमद्वादशषष्ठेषुशक्रात्शक्तः ७।१२।६। जीवाद्धर्मसूतायशत्रुषु जीवाद्बृहस्पतिस्थानात् धर्मसूतायशत्रु
षु नवमपंचमैकादशषष्ठेषुशक्तः ९।५।११।६ दशत्र्यायारिगः शमितगोः शीतगोश्चंद्रात् दशत्र्यायारिगः दशतृतीयैकादशषष्ठगः शक्तः १०।३।११
।६ एतेष्वेवांत्यतपः स्मृतेषुचंद्रबुधात्शक्तः एष्वेवप्रागुक्तेषुचंद्रस्थानेषुदशत्र्यायारिषुच शब्दान्त्यांत्यतपः स्मृतेषुद्वादशनवपंचमेषुबुधाच्छुभः १५३

अथाष्टकवर्गाध्यायप्रारंभः स्वादर्कः प्रथमायबंधुनिधनद्व्याज्ञातपोद्यूनगोवक्रात्त्वादिवतद्देवरविजा
च्छुक्रात्स्मरात्यारिषुजीवाद्धर्मसूतायशत्रुषुदशत्र्यायारिगः शीतगोरिष्वेवांत्यतपः स्मृतेषुचंद्रबुधात्सबध्वंत्यगः १

१११।६।१२। ९।५ लयात्सबंध्वंत्यगः सहशब्देनप्रागुक्तानिचंद्रस्थानान्यनुकृष्यते तेनांत्यतपः स्मृतस्थानानीति सर्वत्रपरिभाषातेनैतेषुचंद्रस्थानेषुदश
त्र्यायारिषुसबंध्वंत्येषुचतुर्थद्वादशसहितेषुगतोलयादुदयाच्छुभः १०।३।११।६।४।१२ तथाचसत्यः स्वात्स्थानाद्विसकरस्तृतीयषष्ठांत्यभं-
त्रिकोणानिहित्येष्टः ३।६।१२। ५ एतानिर्वर्जयित्वातान्येववराहमिहिरदर्शितानिस्थानानिजातानि १।११।४।८।२।१०।९।७ सौरस्यतुस
हजारिसूतांत्यसंज्ञानिहित्येष्टइत्यनुवर्तते ३।६।५।१२। एतानिर्वर्जयित्वातान्येववराहमिहिरदर्शितानिस्थानानिजातानि १।११।४।८।२।१०
।९।७। चंद्रादशमैकादशतृतीयषष्ठोपगः शुभः सूर्यः १०।११।३।६ जीवात्रिकोणयोः षष्ठस्तथैकादशत्र्येष्टः ९।५।६।११ प्रथमद्वितीयस

समचतुर्थनैधनगतान् विनाराशीत्सौम्यादिष्टः सूर्यः १।३।७।४।८ एतानि वर्जयित्वा तान्येव वराहमिहिरप्रदर्शितानि स्थानानि जातानि १०।३।११।६।१२।९।५
कुजस्तु सप्तशोर्कपुत्रेण १।११।४।८।२।१०।९।७ दशमैकादशषष्ठतृतीयगोत्यश्चतुर्थगोलमात्र १०।११।६।३।१२।४ शुक्रस्थानाद्भावः षट्सप्तम
द्वादशेषु भवतीष्टः ६।७।१२ तथा च सूक्ष्मजानके केन्द्रायाष्टद्विनवस्वर्कः स्वादाकिंभौमयोश्च शप्तः षट्सप्तमित्येषु सितात् षडायधीधर्मगोर्जावात् उप
चयगोर्कश्च द्वादुपचयनवमांलयधीयुतः सौम्यात् लग्नादुपचयबन्धुव्ययस्थितः शोभनः प्रोक्तः इति आदित्याष्टकवर्गः १ अथ च द्वादष्टकवर्गं शार्दूलवि-
भीडितेनाह लग्नात्वाडिति लग्नात् षट्त्रिदशायगः शशीचंद्रः लग्नादुदयात्वाडित्यादिगः षष्ठतृतीयदशमैकादशेषु स्थानेषु शप्तः ६।३।१०।११

लग्नात् षट्त्रिदशायगः सधनधीधर्मेषु चाराच्छशी स्वात्सास्तादिषु साष्टसप्तसरवेः षट्त्रयायधी
स्थोयमात् धीत्र्यायाष्टमकंदकेषु शशिजाज्जीवाद्ययायाष्टगः केद्रस्थश्च सिनात्तु धर्म-
सरवधीत्र्यायास्पदानंगगः २ सधनधीधर्मेषु चाराच्छशी सहशब्देन प्रागुक्तान्येव स्थानान्यनुक्षिप्यते शशीचंद्रः आ-

राज्ञौमादेष्वेष्वष्टत्रिदशायेषु धनधीधर्मसहितेषु द्वितीयपंचमनवमयुक्तेषु शप्तः ६।३।१०।११।२।५।९ स्वात्सास्तादिषु आत्मीयस्थानादेव षट्
त्रिदशायेषु सास्तादिषु सप्तमप्रथमसहितेषु शप्तः शशी ६।३।१०।११।७।१ साष्टसप्तसरवेरादित्यादेव स्थानेषु साष्टसप्तस्र अष्टमसप्तमसं
युक्तेषु ६।३।१०।११।८।७ शुभः षट्त्रयायधीस्थोयमात् यमात्सौरात् षट्त्रयायधीस्थः षष्ठतृतीयैकादशपंचमस्थानस्थः शप्तः ६।३।११।
१५ धीत्र्यायाष्टमकंदकेषु शशिजात् शशीजा हुधाहुयस्थानाद्धीत्र्यायाष्टमकंदकेषु पंचमतृतीयैकादशाष्टमकंदेषु शप्तः शशी ५।३।११।८।१।४

७।१० जीवाद्वायायाष्टगः केन्द्रस्थश्च जीवाद्गुरुस्थानाद्वायायाष्टगः केन्द्रस्थश्च द्वादशैकादशाष्टमकेन्द्रस्थश्च शुभश्चंद्रः १२।११।८।१।४।७।१०
 सितातुधर्मसरवधीयायास्पदः नंगगः सिताच्छुक्रार्धमसरवधीयायास्पदानंगेषु नवमचतुर्थपंचमचतुर्थैकादशदशमसप्तमेषु शुभः ९।४।५।३।
 ११।१०।७ तथाचसत्यः षष्ठैकादशसप्तमचतुर्थदशमादिसंस्थितश्चंद्रः स्वादिष्टः ६।११।७।३।१०।१ सौरस्यतुसहजारिसुतायसंस्थितः
 तश्चशुभः ३।६।५।११ रिपुनिधनसहजासप्तमदशैकादशसंस्थितः सूर्यात् ६।८।३।७।१०।११ लग्नात्तृतीयदशमारिलाभसंस्थितः
 शुभश्चंद्रः ३।१०।६।११ भ्रातृसूतकर्मधनलाभधर्मरिपुशिशुः कुजादिष्टः ३।५।१०।२।११।९।६ जीवात्तृतीयषष्ठदिनवमसूतवर्जिते

वक्रस्तूपचयेष्विनात्सतनयेष्वाद्यादिकेषूदयाचंद्रादिग्विफलेषु केन्द्रनिधनप्राप्त्यर्थगः स्वाच्छुभः
 धर्मायाष्टमकेद्रगोकेतनयाज्ञात्षट्त्रिंशालाभगः शक्रात्षड्व्ययलाभमृत्युपुगुरोः कर्मात्यलाभारिषु ३

षिष्टः ३।६।२।९।५ एतानि वर्जयित्वा तान्येव वराहमिहिरपठितानि स्थानानि जातानि १२।११।८।१।४।७।१० प्रथमाद्वितीयषष्ठाष्टमां त्यवर्जेषु
 भार्गवादिष्टः १।२।६।८।१२ एतानि वर्जयित्वा तान्येव वराहमिहिरपठितानि स्थानानि जातानि ३।४।५।७।९।१०।११ षष्ठधननवमपश्चिमव
 र्जेषु बुधात्पशस्तश्च ६।२।५।९।१२ एतानि वर्जयित्वा तान्येव वराहमिहिरपठितानि स्थानानि जातानि १।३।४।७।८।१०।११ तथाच सूक्ष्मजा
 तके शश्वपचयेषु लग्नात्साधुनिः स्वात्कुजात्सनवधीस्थः सूर्यात्साष्टस्मरगस्त्रिषडायसूतेषु सूर्यसूतात् ज्ञात्केन्द्रत्रिसूतायाष्टमगुरोर्व्ययमवा
 ष्टके देषु त्रिचतुःसूतनवदशसप्तमायगश्चंद्रमाः शुभः शक्रात् इति चंद्राष्टकवर्गः २ अथ भौमाष्टकवर्गं शार्दूलविक्रीडितेनाह वक्रस्तू

पचयेष्विनादिति वक्रोंगारकः इनादादित्यादुपचयेषु त्रिषडेकादशदशमेषु सतनयेषु पंचमस्थानसहितेषु शुभः ३।६।१०।११।५ आद्याधिकेषूदयादक्रः श
भः उदयाल्लुग्नादेष्टेवोपचयेष्व्याधिकेषु प्रथमस्थानयुक्तेषु शुभः ३।६।१०।११।१ चंद्राद्विग्विफलेषु चंद्रस्थानादेष्टेवोपचयेषु दिग्विफलेषु दशम-
स्थानफलवर्जितेषु तेन दशमस्थानेन शुभं नाप्यशुभं फलं करोतीत्यर्थः ३।६।११ एतेषु शुभः केन्द्रनिधनप्राप्त्यर्थगः स्वाच्छुभः स्वादात्मीयस्थानात्कें-
द्रनिधनप्राप्त्यर्थगः केन्द्राष्टमैकादशद्वितीयगः शुभः १।४।७।१०।८।११।२ धर्मायाष्टमकेंद्रगोर्कतनयात् सौराष्ट्रमायाष्टमकेंद्रगः नवमैकाद-
शाष्टमकेंद्रगतः शुभः ९।११।८।१।४।७।१० ज्ञात्वद्वितीयलाभगः ज्ञातबुधात् षट्त्रिधा लाभगः षष्ठतृतीयपंचमैकादशगतः शुभः ६।३।
५।११ शुक्रात् षट्त्रिधा लाभमृत्युषु शुक्रस्थानात् षष्ठद्वादशैकादशाष्टमेषु शुभः ६।१२।११।८ गुरोः कर्मात्यलाभारिषु गुरोः जीवाद्दशमद्वाद-
शैकादशषष्ठेषु शुभः १०।१२।११।६ तथाच सत्यः द्वादशपंचमनवमतृतीयषष्ठान्विनाकुजस्तिष्ठः स्वस्थानात् १२।५।९।३।६ एतानि वर्जयि-
त्वा तान्येव वराहमिहिरपठितानि स्थानानि जातानि १।४।७।१०।८।११।२ सौरस्य तु नवमाभ्यधिकेषु अनर्थेषु एष्टेव द्वितीयस्थानं विना नवमाभ्यधिकेषु
११।८।९।१।४।७।१० भौमस्तृतीयपंचमदशमैकादशरिषु स्थितः सूर्यादिष्टः ३।५।१०।११।६ चंद्रान्मध्यमोदशमषष्ठसहजलाभेषु १०।३।६।११
दशमैकादशषष्ठान्त्यगः कुजः भूमिजः पूजितो गुरुस्थानात् १०।११।६।१२ षष्ठैकादशपंचमतृतीयगस्थुभः सौम्यात् ६।११।५।३ अंत्यायाष्टमषष्ठ-
गः कुजः पूजितो शुक्रात् १२।११।८।६ प्रथमैकादशदशरिषु सहजोपगतश्च होरायाः १।११।१०।६।३ तथाच स्वत्यजातके भौमः स्वादाय स्वा-
ष्टकेंद्रगः व्यायषट्सूतेषु बुधात् जीवाद्दशायशत्रुव्ययेष्विनादुपचयसतेषु दयादुपचयतनुषु त्रिषडयेष्विंदुतः समोदशमः चंद्रस्थानादुपचयेषु दश-
मवर्जितेषु शुभः दशमेषु भोपिन भवति ३।६।११ ऋगुनोत्पलयेषु १२।६।११ असितात्केंद्राय नववस्रषु १।४।७।१०।११।८ इति भौमाष्टकवर्गः १

अथबुधस्याष्टकवर्गशार्दूलविक्रीडितेनाह द्वाद्यायाष्टतप इंदुजोबुधः मृगुजाच्छुक्रात् द्वाद्यायाष्टतपः सरवेषु द्वितीयप्रथमैकादशाष्टमनवमचतुर्थेषु सत्र्यात्मजेषु तृतीयपंचमयुक्तेषु शुभः २।१।११।८।९।४।३।५ साज्ञास्तेषु यमारयोः एषेव द्वाद्यायाष्टतपः सरवेषु साज्ञास्तेषु दशमसप्तमसहितेषु यमारयोः शनैश्चरंगारकयोः यमात् २।१।११।८।९।४।१०।७ आराच्छुभः २।१।११।८।९।४।१०।७ व्ययरिपुत्रास्यष्टगोवाक्मतेः वाक्मतेः जीवात् द्वादशषष्ठैकादशाष्टमगतः शुभः १२।६।११।८ धर्मायारिस्तव्ययेषु सवितुः सूर्यान्ववैकादशषष्ठपंचमद्वादशेषु शुभः ८।११।६।५।१२ स्वात्साद्यकर्मत्रिगः स्वादात्मीयस्थानादेशेव धर्मादिषु स्थानेषु साद्यकर्मत्रिकेषु मथमदशमतृतीयसहितेषु गतः शुभः ८।११।६।५।१२।१।१०।३ षट्स्वाया

द्वाद्यायाष्टतपः सरवेषु मृगुजात्सत्र्यात्मजेषु इंदुजः साज्ञास्तेषु यमारयोर्व्ययरिपुत्रास्यष्टगोवाक्मतेः धर्मायारिस्तव्ययेषु सवितुः स्वात्साद्यकर्मत्रिगः षट्स्वायाष्टसरवास्यदेषु हिमगोः साद्येषु लग्नच्छुभः ४

एसरवास्यदेषु हिमगोश्चंद्रात् षष्ठद्वितीयैकादशाष्टमचतुर्थदशमेषु शुभः ६।२।११।८।४।१०। साद्येषु लग्नच्छुभः एषेव षष्ठादिषु स्थानेषु साद्येषु मथमस्थानसहितेषु लग्नच्छुभः ६।२।११।८।४।१०।१ तथाच सत्यः स्वात्स्थानाच्छित्तन यो द्वितीयसप्तमचतुर्थनिधनानिहितेषु २।७।४।८ एतानि वर्जयित्वा तान्येव वराहमिहिरपठितानि स्थानानि जातानि १।३।५।६।९।१०।११।१२ सूर्यस्य तुलाभारिस्तुतांत्यनवमस्थः ११।६।५।१२।९ सतसहजषष्ठपश्चिमवर्जितेषु मंडलेषु बुधस्तिष्ठः सौराराभ्यां स्थानादविकल्प्याच्छास्त्रनियमेन ५।३।६।१२ एतानि वर्जयित्वा तान्येव वराहमिहिरपठितानि स्थानानि जातानि १।११।४।२।८।९।१०।७ लग्नच्छुक्रोयेषु प्रशस्यते तेषु चंद्रजस्तस्य येषु स्थानेषु लग्नच्छुक्रः शुभस्तेषु वस्थानेषु शुक्रस्थानाद्बुधः शुभो भवति शुक्रा

षड्वर्गः पठ्यते लग्नादिष्टल्लोकेरिषुसप्तमदशमपञ्चिमान्हित्वा ६।७।१०।१२ एतानिस्थानानिर्वर्जयित्वातान्येववराहमिहिरपठितानिस्थानानिजातानि १।२।३।४।५।८।९।११ एतेषुस्थानेषुशुक्रस्थानाच्छुभोबुधः अंत्योयांत्याष्टमशत्रुभेषुजीवाद्बुधः श्रेष्ठः १२।११।८।६ दशमस्वलाभषष्ठाष्टमेषुचंद्राद्बुधश्चतुर्थेच १०।२।११।६।८।४ लग्नाच्चेष्टेद्यूनान्यनवमस्ततसहजवर्जेषु ७।१२।९।५।३ एतानिर्वर्जयित्वातान्येववराहमिहिरपठितानिस्थानानिजातानि २।६।१०।११।८।४।१ एतेषुलग्नाच्छुभः तथाचस्वल्पजातके सौम्योत्पत्तनवायात्मजेष्विना १२।६।९।११।५ त्वाञ्चितसु ३।१ दशयुतेषु १० चंद्राद्विरिषुदशायाष्टस्रवगतः २।६।१०।११।८।४ सादिषुविलग्नात् प्रथमस्मरवायद्विनिधनधर्मेषु १।४।११।२।८।९ सिताञ्चिधीसमेतेषु ३।५ साशास्मरेषु १०।७ सौरारयोर्व्ययारिषुवस्तु १२।११।६।८ गुरोः इतिबुधस्याष्टवर्गः ४ अथजीवस्याष्टवर्गशार्दूलविक्रीडितेनाह दिगिति दिक्स्वाद्याष्टमदायबंधुषुकुजादंगिरा इति अंगिरजीवः कुजादंगारकादृशमाद्वितीयप्रथमाष्टमसप्तमेकादशचतुर्थेषुशुभः १०।२।१।८।७।११।४ स्वात्सत्रिकेधंगिराः स्वादात्मीयस्थानादंगिराः गुरुः पूर्वोक्तेषुदिक्स्वाद्यादिषुसत्रिकेषुतृतीयस्थानसहितेषुशुभः १०।२।१।८।७।११।४।३ सूर्यात्सत्रिनेवेषुगुरुः शुभः सूर्यादादित्यादेवैवस्थानेषुगुरुकेषुसप्तपस्तृतीयेषुतृतीयनवमस्थानाधिकेषुशुभः १०।२।१।८।७।११।४।३।९ धीस्वनवीदग्धाभारिगोभार्गवात् भार्गवाच्छुक्रात्पंचमद्वितीयनवमदशमैकादशषष्ठेषुशुभः ५।२।९।१०।११।६ जायायार्थनवात्मजेषुहिमगोः हिमगोश्चंद्रात् सप्तमेकादशद्वितीयनवमपंचमेषुशुभः ७।११।२।९।५ मंदात्रिषट्धीव्ययेमंदात्सेोरात् तृतीयषष्ठपंचमद्वादशेषुशुभः १३।६।५।१२ दिग्धीषट्स्वस्मरवायपूर्वनवगोजाहुरुः ज्ञाद्बुधादृशमपंचमषष्ठाद्वितीयचतुर्थैकादशप्रथमनवमेषुशुभः १०।५।६।२।४।११।१।९ सस्मरश्चोदयात् उदयाच्छुक्रादेवैवस्थानेषुसस्मरेषुसप्तमस्थानसहितेषुशुभः १०।५।६।२।४।११।१।९।७ तथाचसत्यः येषुबुधस्यशशांकस्तेषुगुरुः पुष्कलस्वकात्स्थानात् चंद्राष्ट

कवर्गः पृथक्ते षष्ठ्यननवमपश्चिमवर्जेषु बुधात्यशस्तश्च ६।२।९।१२ एतानि स्थानानि वर्जयित्वा जातानि १।३।४।५।७।८।१०।११ अत्र पंचमद्वितीययोः स्थानयोः वराहमिहिरेण सहमेदः अत्र च वराहमिहिरेण यवने श्वरमतमंगीकृत्य द्वितीयस्थानस्य शुभत्वमंगीकृतं तथा च यवने श्वरः स्वस्थानगः स्थानसर्वर्णमानमा भिद्वितीयचगुरुः करोति एवं द्वितीयचशुभः विवाददेत्याध्वगदस्त्रिकोणे तस्मात्पंचमेन शुभः एषेवार्कादिष्टोनवमाभ्यधिकेषु भवनेषु १।३।४।५।७।८।१०।११ अत्रापि पंचमद्वितीययोः वराहमिहिरेण यवने श्वरमतमंगीकृतं तथा च यवने श्वरः स्थाने रेवर्बुद्धिस्तत्तदनामिकरोति जीवो धनदो द्वितीय एवं द्वितीयशुभत्वाद् वराहमिहिरेणांगीकृतं रुजापीडाध्वदारिद्र्यसूरिः स्यात्पंचमेतस्मात्पंचमेन शुभः आत्मसहजेषु सहजभवने विना कुजाच्च गुरुरिष्टः १।४

दिक्स्वाद्याष्टमदायबंधुषुकुजात्स्वात्सत्रिके दंगिराः सूर्यात्सत्रिनेषु धीस्वनवादिग्लान्भारिगोभार्गवात्
जायाथार्थेन वात्मजेषु हिमगार्मदात्रिषट्धीव्ययेदिग्धीषट्स्वस्वरवायपूर्वनवगोजात्सस्मरश्चोदयात् ५

५।७।१०।११ अत्रापि पंचमद्वितीययोः वराहमिहिरेण सहमेदः अत्रापि यवने श्वरः गुरुः कुजस्थानगतो ऽरिहंता द्वितीयगस्तु द्यतिहर्षदाता तस्माद् वराहमिहिरेणा द्वितीयस्थानमंगीकृतं जामित्रगोव्याध्यरिशोककारी एवं सप्तमस्थानमंगीकृतम् द्वादशरिषु पंचमत्तृतीयसंज्ञेशुभः सौरात् १२।६।५।३ दशमैकादशनवमद्वितीयषट्पंचमेषु भूगोः जीवइष्टः १०।११।९।२।६।५ चंद्राज्जामित्रनवमस्तत्ताभकोशक्षेषु गुरुः शुभः ७।९।५।११।२ मथमद्वितीयपंचमचतुर्थधर्मरिलाभदशमस्थः सौम्याद्गुरुरिष्टः १।२।५।४।९।६।११।१० जीवो लभादेवमिष्टः सजामित्रः १।२।५।४।९।६।११।७ तथा च स्वल्पजातके जीवो भौमाद्याष्टकेन्द्रगो २।११।८।१।४।७।१० कर्त्ता धर्मसहजेषु २।११।८।१।४।७।१०।९।२ स्वात्सत्रिकेषु -

२।११।८।१।४।७।१०।३ शक्रान्नवदशलाभस्वधीरिषुषु ९।१०।११।२।५।६ शशिनः स्मरत्रिकोणार्थलाभगः ७।९
५।२।११ स्त्रिरिषुषुधिव्ययेषुयमात् ३।६।५।१२ नवदिकस्मरवाद्यधीस्वायशत्रुषुज्ञा ९।१०।४।१।५।२।११।६ त्सकामगोलमात् ९।१०।४।१।५।२।११
६।७ इतिजीवाष्टकवर्गः ५ अथशक्रस्याष्टकवर्गशार्दूलविक्रीडितेनाह लग्नादिति सितःशक्रः लग्नादास्तलाभरंभनवगः शक्रः लग्नात्प्राप्ति
स्तस्थानपंचमं यावत्तथालाभरंभनवगःसितःशक्रः तेषुप्रथमद्वितीयतृतीयचतुर्थपंचमेकादशाष्टनवमेषुलग्नाच्छुक्रः शक्रः १।२।३।४।५।११।
८।९ सांत्यः शशांकात्सितः शशांकाच्चंद्रादेशेवस्थानेषुसांत्येषुसव्ययेषुद्वादशस्थानाधिकेषुशक्रः १।२।३।४।५।११।८।९।१२ स्वात्साज्ञेषुस्वा

लग्नादास्तलाभरंभनवगःसांत्यःशशांकात्सितःस्वात्साज्ञेषुस्मरवाभिधीनवदशछिद्राभिगःसूर्यजात् रं
धायव्ययगोरवेनवदशप्राप्त्यष्टधीस्थोगुरोर्ज्ञाद्धीव्यायनवारिगस्त्रिनवषट्पुत्रायसांत्यःकुजात् ॥ ६॥

दात्मीयस्थानादेशेवस्थानेषुसाज्ञेषुदशमस्थानाधिकेषुशक्रः १।२।३।४।५।११।८।९।१० स्मरवाभिधीनवदशछिद्राभिगःसूर्यजात् सौराच्चतुर्थतृती-
यपंचमनवमदशमाष्टमेकादशेषुशक्रः ४।३।५।९।१०।८।११ रंधायव्ययगोरवेः रंवेरादित्यादष्टमेकादशद्वादशेषुशक्रः ८।११।१२ नवदशप्राप्त्यष्ट
धीस्थोगुरोः जीवान्नवमदशमेकादशाष्टमपंचमेषुशक्रः ९।१०।११।८।५ ज्ञाद्धीव्यायनवारिगः जातबुधात्पंचमतृतीयैकादशनवमषष्ठेषुशक्रः
५।३।११ ९।६ त्रिनवषट्पुत्रायसांत्यः कुजात् कुजाद्धौमात्तृतीयनवमषष्ठपंचमेकादशेषुसांत्येषुअंत्येनद्वादशेनसहितेषुस्थानेषुशुक्रः शक्रः ३
९।६।५।११।१२ तथाचसत्यः स्वस्थानाद्भृगुतनयः षट्सप्तमपश्चिमेतरेष्विष्टः ६।७।१२ एतानिबर्जयित्वातान्येववराहमिहिरपठितानिस्थानानिजा-

तानि १।२।३।४।५।८।९।१०।११ रिपुपलिकर्मवर्ज्येषु सितश्चंद्राक्षपुष्पलोन्मृणां ६।७।१० एतानि वर्जयित्वा तान्येव वराहमिहिरपठितानि जातानि १।२।३।४।५।८।९।११।१२ अंत्योपांत्याष्टमगः सूर्यादिष्टस्तु भार्गवः कथितः १२।११।८ भौमादंत्योपांत्य तृतीयनवमस्कृतरिपुशशिगश्चैवं १२।११।३।९।५।६ दशमेकादशनिधनत्रिकोणसंस्थो मृगशिरा १०।११।८।५।९ सौम्यात्कृतधर्मलाभसहजारिसंज्ञेषु ५।९।११।३।६ लग्नादिष्टः शक्रोरिपुसप्तमदशमपश्चिमान् हित्वा ६।७।१०।१२ एतानि वर्जयित्वा तान्येव वराहमिहिरपठितानि स्थानानि जातानि १।२।३।४।५।८।९।११ आद्यद्वितीयरिपुसप्तमांत्यवर्ज्येषु सौराच्च १।२।६।७।१२ एतानि वर्जयित्वा तान्येव वराहमिहिरपठितानि स्थानानि जातानि ३।४।५।८।९।१०।११

मंदः स्वात्रिस्तृताय शत्रुषु शत्रुभः साज्ञांत्यगो भूमिजात्केंद्रायाष्टधनेष्वनातुपचयेष्वेकस्मिन्नेव चोदयात्
धर्माचारिदशांत्यमृत्युषु बुधाच्चंद्रात्रिषड्भगः षष्ठायांत्यगतः सितत्सरगुरोः प्रास्थत्यधीशत्रुषु ७

तथाच स्वंत्यजातके शुक्रोलगादास्तनवाष्टलाभेषु १।२।३।४।५।८।९।११ सव्ययश्चंद्रात् स्वात्साज्ञेपुरविस्तृतात्रिधीसरवाभिनवकर्मरंयेषु व स्वंत्यायेष्वर्कानि वदिग्लाभाष्टधीस्थितोजीवात् जालिस्तनवाचारिषायस्ततापोक्लुमेषुकुजादिनिशक्राष्टकवर्गः ६ अथसौरस्याष्टकवर्गशार्दूल-
विक्रीडितेनाह मंदः स्वात्रिस्तृताय शत्रुषु शत्रुभ इति मंदः सौरः स्वादात्पीयस्थानात्तृतीयपंचमेकादशषष्ठस्थानेषु शत्रुभः साज्ञांत्यगो भूमिजात् भू-
मिजाद्वौमादेष्वेवमायुक्तेषु साज्ञांत्येषु गतः दशमद्वादशसहितेषु शत्रुभः ३।५।११।६।१०।१२ केंद्रायाष्टधनेष्वनात् इनात्सूर्यात्केंद्रैकादशा-
ष्टमद्वितीयेषु शत्रुभः १।४।७।१०।११।८।१२ उपचयेष्वेकस्मिन्नेव चोदयात् उद्यालुभात्तृतीयषष्ठदशमेकादशमचतुर्थेषु शत्रुभः ३।६।१०।११

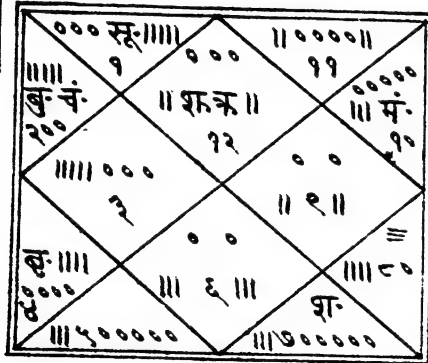
१।४ धर्मोपारिदशां त्यक्त्युपबुधात् बुधाद्बुधस्थानान्नवमेकादशषष्ठदशमद्वादशाष्टमेषुशुभमः ९।११।६।१०।१२।८ चंद्रात्रिषड्भागाः चंद्रस्थानात्तृतीय
षष्ठेकादशेषुशुभमः ३।६।११ षष्ठांत्यायगतःसितात् शुक्रस्थानात् षष्ठद्वादशेकादशेषुशुभमः ६।१२।११ सरगुरोः प्रास्यत्यधीशत्रुषु सरगुरोः जीवादे
कादशद्वादशपंचमषष्ठेषुशुभमः ११।१२।५।६ तथाचसत्यः एकादशपंचमषष्ठगोर्कजः स्वाच्छुभस्तृतीयेच ११।५।६।३ स्थानान्तिशावरस्यतुपंचमवर्ज्येष्वेष्टेष्वेव
१।३।६ येषात्मनोरविस्तेषुभास्करि स्तादृशोरविस्थानात् आदित्याष्टकवर्गेपठ्यते स्वात्स्थानाद्विसकरस्तृतीयषष्ठांत्यभात्रिकोणानि हितेषुः ३।६
१२।५।९ एतानिहित्वाजातानि १।२।४।७।९।१०।११।८ अत्रवराहमिहिरादभ्यधिकंनवमंस्थानंतच्चयनेश्वरविरोधित्वाद्वराहमिहिरेणे-
त्युक्तं तथाचयनेश्वरः पापमवृत्तिनवमेविधत्तइति जीवादिष्टः षट्पंचमपश्चिमैकादशस्थश्च ६।५।१२।११ आत्सुतविजयलाभांत्यकर्मगः
पुष्कलानृणां भौमस्थानात्सौरिः ३।५।६।११।१२।१० षष्ठांत्योपांत्यगः शक्रात् ६।१२।११ दशमेकादशषष्ठाष्टमांत्यनवमेर्कजः सौम्यात् १०।११
६।८।१२।९ स्थानादिष्टोलगाच्छुभस्तुलगाद्यथासूर्यः आदित्याष्टकवर्गेपठ्यते दशमेकादशषष्ठतृतीयगोलग्रगश्चतुर्थश्चलगात् १०।११।६।३
१।४ तथाचस्वल्पजातके स्वात्सौरिस्त्रिसृतायारिगः ३।५।११।६ कुजादंत्यकर्मसहितेषु ३।५।११।६।१२।१० स्वायाष्टकेंद्रगोर्का २।११
८।१।४।७।१० शुक्रात्षष्ठांत्यलाभेषु ६।१२।११ त्रिषडायगः शशांका ३।६।११ दुदयात्ससरवाद्यकर्मगो ३।६।११।४।१।१० थगुरोः सतष
द्व्ययायगो ५।६।१२।११ ज्ञाह्यायारिपुदिङ्गवाष्टस्थः १२।११।६।१०।९।८ इति सौरस्याष्टकवर्गः ७ अथाष्टकवर्गफलनिरू-
पणार्थमालिन्याह इति नगदितमिति इत्यनेनोक्तैर्न प्रकारेणयन्निगदितमुक्तं तदिष्टं नेष्टमन्यत् यदन्यंनिगदितं तत्सर्वमनिष्टमशोभनं एतद्बु-
क्तंभवति स्वादकैः प्रथमायबंधुनिधनइत्यनेनपाठेनयान्युक्तानिस्थानानितेषांश्चेष्टंफलं विशेषादधिकफलविपाकमेवमिष्टानिष्टयोः फलयोःविशे

वात्संशोधनादधिकमिष्यते तत्फलविपाकंभवति एतज्जन्मभात् जन्मकालेयत्रस्थानेग्रहाः स्थिताः तस्मात्स्थानाच्छुभाशुभानिफलानिमयच्छंभि
नतथातत्कालाक्रान्तराशितः एतदुक्तंभवति यानिअशुभस्थानान्याचार्येणपठितानि तानिबिंदूपलक्षितानिकार्याणि यान्यशुभाभितानिरेवोपलक्षिता
नि ततइष्टानिष्टयोः विशेषमंतरंरुत्वाऽवशिष्टस्यफलस्यपक्तिरिति यत्रबिंदूद्वयंजातंतत्रशुभफलंसंपूर्णं यत्रचषाद्वंद्वस्तत्रपादोनंफलं यत्र-
चबिंदुचतुष्टयंतत्रार्द्धफलं यत्रबिंदूद्वौतत्रपादफलं अशुभफलस्यैवंरेखाभिः कल्पनाकार्या तत्रचानिमिषपरमांशकेविलग्रइत्यत्रप्रयोगेजातस्यांगा
रकस्याष्टकवर्गउदाह्रियते तत्राचार्यपठितानिस्थानानिबिंदूपलक्षितानिकार्याणि अपठितानिअशुभानिस्थानानिरेवोपलक्षितानिकार्याणि तद्यथा

इतिनिगदितमिष्टंनेष्टमन्याद्विशेषादधिकफलविपाकंजन्मभात्तत्रदद्युः उपचय
ग्रहमित्रस्वोच्चैर्गः पुष्टमिष्टत्वपचयग्रहनीचारातिर्गैर्नेष्टसंपत् ८ इत्यष्टकवर्गः

ग्रहसंस्थाभीनलग्नगतः शक्रः मेषेद्वितीयस्थानस्थोर्कः तृतीयेदृषेचंद्रबुधोपंचमस्थानेकर्कटस्थोजीवः अष्टमेतुलायांशनेश्वरः एकादशेमकरस्थो
भौमः अनयाग्रहसंस्थयाप्रदर्श्यतेन्यासः वक्ररूपचयेधिनात्सतनयेष्वाद्याधिकेष्टुदयाच्चंद्रादिग्विफलेषुकेंद्रनिधनप्राप्त्यर्थगः स्वाच्छुभः धर्माया
ष्टमकेंद्रगोर्कतनयाज्ञात्षट्त्रिंशोलाग्नगः शक्रात्षड्व्ययलाभ १२ मृत्युषुकुरोः कर्मात्तुलाभास्त्रि १ अष्टकुंडलिकान्यासः अथशुभाशुभफलवि-
शेषःक्रियते तत्रमेषेरेखापंचकंबिंदुत्रयंचजातं रेखात्रयंबिंदुत्रयंचापास्यद्वेरेरेवेजाते तस्मादेवंविधेयोगेजातस्यसंदेवचारवशात्मेषस्थोंगारको
ष्टमागद्वयेनाशुभः दृषेरेखापंचकं बिंदुत्रयंचजातं रेखात्रयंबिंदुत्रयंचापास्यद्वेरेरेवेजाते तस्मादृषस्थोभौमोष्टमागद्वयेनाशुभोभवति मिथु

नेरेखापंचकं बिंदुत्रयं च जातं रेखात्रयं बिंदुत्रयं चापास्य द्वेरेरेखाजाते तस्मिन्निधुनस्थो भौमोष्टभागद्वयेनाशुभः कर्कटे बिंदुचतुष्टयं रेखाचतुष्टयं च जातम्
वन्न किंचिदवशिष्यते तेन तत्स्थानं न शुभं नाप्यशुभं समत्वान्मध्यमः सिंहो बिंदुपंचकं रेखात्रयं च जातं रेखात्रयं बिंदुत्रयं चापास्य बिंदुद्वयं जातं च

तस्मात्तस्य सदैव सिंहस्थो भौमोष्टभागद्वयेन शुभो भवति कन्यायां रेखाषट्कं बिंदुद्वयं च जातं बिंदुद्वयं रेखाद्वयं चापास्य रेखाचतुष्टयं जातं तस्मात्कन्यास्थो भौमोष्टभागचतुष्टयेनाशुभः तुलायां रेखात्रयं बिंदुपंचकं च जातं तत्र रेखात्रयं बिंदुत्रयं चापास्य बिंदुद्वयं जातं तेन तुलास्थो भौमोष्टभागद्वयेन सदैव शुभः वृश्चिके रेखासप्तकमेको बिंदुः जातः तत्र बिंदुं रेखांचापास्य रेखाषट्कं जातं तस्मादृश्चिकस्थो भौमोष्टभागषट्केनाशुभः धनुषि रेखाषट्कं बिंदुद्वयं च जातं तत्र रेखाद्वयं बिंदुद्वयं चापास्य रेखाचतुष्टयं च जातं एवमष्टभागचतुष्टये धनिस्थो भौमोष्टभागद्वयेन शुभः मकरे रेखात्रयं बिंदुपंचकं च जातं तत्र रेखात्रयं बिंदुत्रयं चापास्य बिंदुद्वयं जातं तेन मकरस्थो भौमोष्टभागद्वयेन शुभः कुम्भे रेखाचतुष्टयं बिंदुत्रयं च जातं अत्र चंद्रस्थानात् दशमस्थानं भौमस्य समत्वाद् एको बिंदुर्न जातस्तस्माद्देखात्रयं बिंदुत्रयं चापास्य एकारेखाजाता तस्मात्कुम्भस्थोष्टभागद्वयेनाशुभः मीने रेखापंचकं बिंदुत्रयं च जातं रेखात्रयं बिंदुत्रयं चापास्य रेखाद्वयं च जातं तस्मान्मीनस्थो

भौमोष्टभागद्वयेनाशुभः अस्य तोशुद्धौ स्थापना एवं शूभाशुभान्येकीकृत्याष्टौ फलानि भवन्ति तेषां संशोधनं कृत्वा यदवशिष्यते तदादेश्यं यत्र रेखाचतुष्टयं बिंदुचतुष्टयं च भवति तत्र समं मध्यस्थो ग्रहो भवति यत्र रेखाषट्कं तत्रातीवाऽशुभः यत्र बिंदुषट्कं तत्रातीव शुभः एवं जन्मकाला

क्रान्तराशिवशेनसर्वग्रहाणामष्टकवर्गः कार्यः तथाचबादरायणः एकेनयः शुभस्यात्यङ्घ्रिः स्थानेः सपापदोभवति यस्तुचतुर्भिर्नेष्टः सर्वफलेकल्पनाप्येवं ननुपू-
 र्वसुक्तं एकग्रहस्यसदृशफलयोर्विरोधेनाशंवदेद्यदधिकंपरिपच्यतेतत् इतिनिगदितमिष्टनेष्टमन्याद्विशेषादितिपुनरुक्तं उच्यते नैतत्पुनरुक्तं अष्टक-
 वर्गविनायदुक्तमेकग्रहस्यसदृशफलयोर्विरोधइति तत्रसदृशयोः फलयोर्विरोधेनाशोविज्ञेयः यथासएवग्रहः कयापियुक्त्यास्रवर्णदोभवति सएवयु-
 क्त्यंतरेणस्रवर्णापहारीतदानस्रवर्णदोभवति नस्रवर्णापहारीचेति यदधिकंपरिपच्यतेतत्रतत्रापि यदिकारणद्वयेनस्रवर्णापहारीभवति कारणेनैकेन
 स्रवर्णदस्तथापिस्रवर्णापहारीभवति नस्रवर्णदः अथकारणद्वयेनस्रवर्णदः कारणेनैकेनस्रवर्णापहारि तथापिकारणद्वयस्याधिक्यत्वात्स्रवर्णदए-
 व एवतत्रसदृशफलयोर्विरोधेनाशंवदेन्नाशसदृशयोः इहतुपुनः सदृशोपिफलयोर्विरोधेन्नाशएवेति तद्यथा बादरायणयवनेश्वरादिभिरष्टकवर्ग-
 मिहितं अस्यग्रहस्यस्थानादयंग्रहः स्वस्मिन्स्थानेतिष्ठमानइमानिशुभान्वशुभानिफलानिप्रयच्छतीति तत्रासदृशान्यपिपयदितानिफलानिभवन्ति
 तथापितेषांशुभभाशुभविरोधादेवनाशंवदेत् विशेषादधिकफलविपाकंजन्मभान्तन्नदद्युरिति यथाकश्चिद्ग्रहः केनचित्कारणेनस्रवर्णदोभवत्य-
 परेणरूप्यापहारीच तथाप्यसदृशयोरपिफलयोर्विरोधेदानहरणात्मकेनशुभोनाप्यशुभमइतिकल्पनीयः एवंस्थानाष्टकाद्यत्रस्थानेबहुभिः शु-
 भोभवत्यल्पेनाशुभः तत्रशुभाशुभफलविशेषकृत्वाशुभमैकंकल्पनीयं अनेनैवप्रकारेणस्थानसंज्ञामात्रेणस्थानशुभाशुभत्वमेवोक्तं नएथ
 कूपलनिर्देशोयवनेश्वरादियावत् यद्येवंचाष्टकवर्गप्रधानंतत्संहितायांगोचरफलेचंद्रस्थानात् किमितिपृथक्कूपलनिर्देशोवराहमिहरेणकृतः
 जन्मन्यायासदोर्कइत्येवमादि अत्रोच्यते तस्मादष्टकवर्गफलविशेषाद्यदतिरिच्यतेतदेववक्तव्यमिति तदेवपूर्वप्रत्ययनार्थमितिप्रसिद्धत्वाद्दोच-
 रस्यान्यमतमेवांगीकृतोक्तं तथाच यात्रायांतेनैवोक्तं यस्यगोचरफलप्रमाणतातस्यवेधफलमिष्यतेनवा प्रायशोबहुषुसंमतंत्विदंस्थूलमार्ग

फलदोहिगोचर इति यवनेश्वरेणापि पृथक् पृथक् फलनिर्देशं कृत्वेतदेवाष्टकवर्गमंगीकृतं तथाचतुर्दशकं फलाष्टवर्गेश्च शम्भुपापलक्षे समानकल्याणफलो भवेत् अवर्ग-
 षो ज्यायांस्तु यस्तस्य फलं विधार्य यात्रा विधानेन स सुद्वेव पृथक् फलनिर्देशं कृत्वा बादरायणोप्यष्टकवर्गमेवाह कष्टत्रयेषु तुल्यसंख्ये फले चेतस्या
 तान्नाशः फलयोस्तत्र वाच्यः वाच्यापत्तिर्योतिरिक्तस्तयोः स्यात्स्थाने स्थाने कल्पने यं प्रदिष्टा उपचयग्रहमित्रस्वोच्चोः पुष्टमिष्टमिति लग्नाच्चंद्राद्वा
 यान्युपचयस्थानानि तथा मित्रक्षेत्राणि स्वोच्चं च एतानि शम्भुस्थानानि शम्भुस्थानोपलक्षणानि उपलक्षणत्वात् स्वक्षेत्रं मूलत्रिकोणं च गृह्यते त
 त्रलग्नाच्चंद्राद्वोपचयतो ग्रहः स्वक्षेत्रस्थः स्वोच्चस्थो मित्रक्षेत्रस्थो मूलत्रिकोणस्थश्च यदा शम्भुफलं प्रयच्छति तदा तीव्रपुष्टं फलं प्रयच्छति अत्र
 च श्रीदेवकीर्तिः लग्नादुपचयसंस्थश्चंद्राद्वा स्वग्रहमूलतुंगस्थः मित्रक्षेत्रगतो वा फलमतिशयितः शुभं दद्यात् लग्नाच्चंद्राद्वा न्यान्युपचयस्था
 नानि तथा शत्रुक्षेत्रनीचानि च तान्यशम्भुस्थानि तेषु स्थितो ग्रहो यदा शम्भुफलं प्रयच्छति तदप्यतिमिष्टमिति अर्थादेव शुभग्रहः शम्भुफलं
 प्रयच्छति अशम्भुग्रहस्यश्चाशुभमल्पं किमेवं विधेः शुभस्य जन्मकाले स्थितिरन्वेष्ट्या किंवाचारवशात् फलकल्पनेति उच्यते जन्मकाले क
 थमेतत् उच्यते तत्रांतर्दर्शनतः तथाच देवकीर्तिः अपचयराशौ जीवेशाशुक्षेत्रे च जन्मकाले स्यात् यस्तु सदद्यात्पापं फलमतिशयितो यश्च
 कालं यवनेश्वरश्च यस्तु स्वनीचारिग्रहोपगोन्यैर्जितो रिष्टो लम्पतनुर्विवर्णः सूतागभूज्जन्मपतौ बलस्थे स जन्मगोवंध्यफलो निरुक्तः ईष-
 त्कृत्स्नोच्चमृदिष्टदृष्टो मित्रक्षेत्रजन्मोपचये बलीयान् योजातके भूत्सतु जन्मसंस्थो दद्याच्छुभं न त्वशुभोप्यनिष्टं तथाच सत्यः जन्मन्युप
 चयमवने एको ग्रहो ल्युपचयेषु पुष्टफलः अपचयमवनोपेताः पीडास्थाने ल्युपचयाय फलकाले तु पुनश्चंद्रवर्ज्यमन्यो ग्रहो बलवानेव शम्भुमशम्भु
 वा पुष्टं फलं प्रयच्छतीति चंद्रः शम्भोऽपि बलरहितः पापफलो भवति अत्र च श्रीदेवकीर्तिः पुष्टमपुष्टं स्वफलं दद्यात्सबलो बलेन हीनस्तु ग्रहश्च

वसर्वभ्यः कष्टफलोबलविहीनश्च तथाचसत्यः स्नेहवपुःशब्दलोर्विवर्जितः शत्रुभैरिसंरुष्टः ग्रहइवफलमनुदद्याच्चंद्रस्तुयदीदृशः कष्टः
 वराहमिहिरोप्यबलानां ग्रहाणां फलदाने असमर्थानां यात्रायामाह नीचस्थाग्रहविजितारव्यभिभूताविरश्मयोद्भूताः भुजगाइवमंत्रहताभ
 वंनिकायास्मालग्रे यात्रायां यवनेश्वरोपि स्ववर्गसंस्थाबलिनोविशेषाग्रहायथोद्दिष्टफलप्रदाः स्युः नीचेजिताश्चारिगृहेत्यवीर्यास्तेभ्यस्त्य
 निष्टेष्टफलप्रवृत्तिं तत्रशास्त्रेषु यानि चान्यात्पुञ्चादिसंस्थानां शम्भाशम्भफलप्रवृत्तिप्रदर्शकानि नीचारिस्थानां शम्भफलप्रदर्शकानि तानि ज
 न्यसमये ज्ञेयानि यानि च शुभानां शम्भानां वा फलानि ग्रहवशेनैव पुष्टिप्रदर्शकानि तानि चारवशात्फलदानकाले ग्रहस्य ज्ञेयानीति ८ इति श्री
 भट्टोत्पलविरचितायां बृहज्जातकविहृतावष्टकवर्गाध्यायेन वमः समाप्तः ९ अथातः कर्माजीवाध्याये व्याख्यायते अनेन पुरुषेण कथं ध
 नमर्जयितव्यमित्यध्याये स्मिन्निरूप्यते अत्रच प्रकारद्वयेन धनदाता ग्रहो भवति लग्नाच्चंद्रमाच्चयोर्दशमस्थो ग्रहः स धनदाता भवति अथल
 ग्रचंद्रयोर्दशमस्थाने शून्ये भवतस्तदा लग्रचंद्रादित्यानां ये ये दशमराशयस्तेषां येऽधिपतयस्तेषु नवांशकेषु पुरुषस्य जन्मकाले स्थितास्तेषां
 नवांशकानां ये ग्रहा अधिपतयस्ते ग्रहाः धनदातारो भवन्ति किंतु लग्नाच्चंद्राच्चये दशमाग्रहाः ते अनेन प्रकारेण धनदातारो भवन्ति किंतु भेदं कर्मा
 दपतिगांशनाथा अनेन प्रकारेणेति तत्रादावेवल लग्नाच्चंद्राच्चदशमस्थो ग्रहो येन प्रकारेण धनं ददाति तथा भेदं कर्मादपतिगांशनाथा येन प्रका
 रेण धनप्रदास्तत्प्रकारद्वयप्रदर्शनं ग्रहर्षिण्याह अर्थमिदं रिति होरे द्वौः लग्नचंद्रयोः दिवाकराद्यैः सूर्याद्यैः ग्रहैः दशमगतेः दशमस्था
 नाश्चैतेः पित्रादिभ्यो र्थाभिभिः धनप्राप्तिः विकल्पनीया विचिंत्या तत्र पुरुषस्य जन्मसमये लग्नाच्चंद्राहायद्यादित्या दशमस्थो भवति तदा पितृतार्थाभि
 भवति एवं चंद्रे लग्नादृशमगते पितृपत्नितः मातुः सकाशात् भोमे लग्नचंद्रयोर्दशमे सति शत्रुतः रिपुतः बुधे भिन्नात् सत्त्वतः गुरोर्भातुतः सहजात् शत्रुतः

स्त्रीतः योषितः सौरेभृतकजनात्कर्मकरात् सेवकादित्यर्थः अथकश्चिलुग्राहशमेभवत्यपरश्चंद्रा न्तदास्वस्यांस्वस्यामेतर्दशायांद्वावपिस्वाभिहितफल
प्रदोभवतः नकेवलं यावच्चंद्रालुग्राच्चबहवोपि यदि दशमस्थाभवति तदासर्व एवस्वस्यांस्वस्यामेतर्दशायांस्वस्वप्रकारेणधनप्रदाभवति अथलग्रा
च्चंद्रादानकश्चिद्दशमोभवति तदाकोर्यप्रदोभवति अतउक्तं भेदुर्कास्पदपतिगांशानाथवृत्त्या भंलुग्रंइंदुश्चंद्रः अर्कः आदित्यः भंत्तंदुश्चार्कश्च
भेदुर्काः तेभ्यः प्रत्येकस्यास्पदारव्योयोगाशिः दशमइत्यर्थः तस्ययोधिपतिः ग्रहः सः यस्मिन्नवांशकेगतः स्थितस्तस्ययोनाथः स्वामीवस्ययाव
क्ष्यमाणावृत्तिः तथावृत्त्यातस्यधनप्रदोभवति एवंलग्राच्चंद्रादर्कादपिक्लृप्तं केचिदेवंव्याचक्ष्यते यथालग्राच्चंद्राच्चयदादशमस्थाग्रहाभवति न

अथकर्माजीवाध्यायोव्याख्यायते अर्थाभिः पितृपितृपत्तिशत्रुभिन्नधातुस्त्रीभृत
कजनाद्विवाकराद्यैः होरेहोर्दशमगतेर्विकल्पनीयाभेदुर्कास्पदपतिगांशानाथवृत्त्या ॥१॥

दालग्रचंद्रयोः योबलवान्तस्थयोदशमः स एवार्थप्रदोभवति भेदुर्काणां योबलोतस्यास्पदपतिगांशानाथवृत्त्या एक एवार्थप्रदोभवतीति तदयुक्तं यस्मा-
दत्रबलग्रहणांस्तितस्मादेवंजायते सर्वेभ्य एवभवति पुरुषस्यबहुप्रकारधनागमदर्शनादिति तथाचभगवान्गार्गिः उदयाच्छशिनोवापियेग्रहाद
शमस्थिताः तेसर्वेभ्यप्रदाज्ञेयाः स्वदशास्त्वयोदिताः लग्नार्कशत्रिनाथेभ्योदशमाधिपतिर्ग्रहः यस्मिन्नवांशेतत्कालं वर्ततेतस्ययः पतिः तद्वृत्त्याप्र
वदेद्विचंजातस्यबहवोयदा भवतिविचंजास्तेपिस्वदशास्त्वानिश्चितमिति १ भेदुर्कास्पदपतिगांशानाथवृत्त्याइतियदुक्तं मधुनातां वृत्तिं प्रहर्षि
षाद्वयेनाह अर्काशद्वि भेदुर्कास्पदपतिगांशानाथोर्कः यदाभवति तदात्तणेः सगंधैः कनकेनसर्वेणच ऊर्णयाआविकलोन्नाभेषजेन

ओषधेन आदिशब्दात् भिषक्रियया रोगिणां परिचर्यया च धनमामोति अथ चंद्रांशो भवति तदा कृष्या कर्षणेन जलजैः शंखमुक्ताप्रवालादिभिः अंगनाभिः
 स्त्रीभिः जलजानां प्रचक्रियैः अंगनानां समाश्रयेणैरैतैः धनमामोति अथ कुजांशो भौमनवांशो यदा भवति तदा धातुभिः मृत्तिकादिभिः पक्काभिः
 सुवर्णरूप्यताम्रादीनि भवन्ति ताभिः आमोति अथ वाधातुभिः मनःशिला हरिताल हिंगुल कांजन प्रभृतिभिः अग्निनाग्नि क्रियया प्रहरणैः रक्तचक्र-
 कुं तथापतो मराद्यैः साहसैः असमीक्षित कार्य करणैश्च वास्त्वबले क्रियारंभैः धनमामोति अथ सौम्यांशो बुधनवांशो यदा भवति तदा लिपिगणितादि
 काव्यशिल्पैः धनमामोति लिप्यक्षरीवन्यासेन गणितेन आदिग्रहणाद्व्याख्यानेन चंत्त्रादिप्रयोगैः काव्यक्रियया शिल्पैः चित्रपुस्तकपत्रछेदबाणमाल्य

अर्कांशो तृणवनकोर्णभेषजाद्यैश्चंद्रांशो कृषिजलजांगनाश्रयाच्च
 धातुभिः प्रहरणसाहसैः कुजांशो सौम्यांशो लिपिगणितादिकाव्यशिल्पैः २

रचनागंधयुक्तिप्रभृतिभिः धनमामोति २ अथ जीवांशो द्वितीयमहर्षिण्याह जीवांशेति जीवांशो द्विजविषुधाकरादिधर्मैरिति अथ जीवांशो यदा
 भवति तदा हिजेभ्यो ब्राह्मणेभ्यः विबुधेभ्यो देवेभ्यः पंडितेभ्यो वा आकरेभ्यः सुवर्णादानं लवणादानं अंजनादीनां गजादीनां च समुत्पत्तिस्थाने
 भ्यः आदिग्रहणाल्लियावादेन धर्मैः यज्ञदानोपवासतीर्थगुरुसेवनादिभिः धनमामोति अथ शक्रनवांशो यदा भवति तदा मणिभिः वज्रम
 रक्तवपुत्ररागेंद्रीलुप्रभृतिः रजतेन रूप्येण आदिग्रहणात्सर्वैर्लौहैः गोभिः तथा यमहिषकर्मणिमहिषेभ्यो पासायुः महिष्यः श्वेद्यमहिष्यैः
 धनमामोति अथ सौरांशो यदा भवति तदा अग्नेयं अश्वगणनादिकेन वधेन च वध्यपातितया अश्ववास्त्वशरीरताडनाद्येन भारवाहनेन

नीचशिल्पैः स्वकुलालुचितैः कर्मभिः धनमाप्नोति एवं जातककालवशात्पुरुषस्य धनागमं ज्ञात्वा कालालुकालं कर्मेशचारवशात् कर्मसिद्धिमाह कर्मेशा
धुषितवशांशकर्मसिद्धिः कर्मणिर्देशः कर्मेशः लग्नाहशमराशिः तदधिपः कर्मेशः सचारवशाद्यदिमन्त्रवांशके अधुषितो भवति व्यवस्थितो भवति
तस्य यः स्वामी तस्य चाभिकर्माणि अर्कांशे नृणकनकोर्णमेषजाद्यैरित्यादीनि तत्समानानां सिद्धिर्भवति तानि प्रारब्धानि सिध्यन्तीति अत्र केचित् कर्म-
शाधुषितसम्मानकर्मसिद्धिरिति पठन्ति अत्र च नवांशग्रहणं नास्ति प्रकृतत्वात् प्रागनुवृत्तेः नवांशकौ व्याख्यायते तद्यान्व भगवान्गार्गिः लग्नकर्मधि-
पोयस्मिन् नवांशे वर्तते ग्रहः चारक्रमेण तत्तुल्यां कर्मणां सिद्धिमादिशेत् ज्ञातजातकस्येदं क्रियाश्रयं कर्म कर्मेशाधुषितनवांशकपतिकर्मणां च तथादर्शि

जीवांशे द्विजविबुधाकरादिधर्मैः काव्यांशे मणिरजतादिगोमहिष्यैः सौ
रांशे श्रमवधभारनीचशिल्पैः कर्मेशाधुषितनवांशकर्मसिद्धिः ॥ ३॥

तानां प्रारब्धानां कालालुकालं सिद्धिर्वक्तव्या नान्येषां भिति ३ अथ धनागमज्ञानं ग्रहार्षिण्याह मित्रारिस्वग्रहगतैरिति चंद्रलग्नयोः चैशमगाय
हास्तदभावे च ये भेदकास्पदपतिगांशनाथाः ते च यदि जन्मकाले मित्रग्रहस्थिता भवन्ति तदास्वातर्दशाकाले मित्रग्रहे स्थिता भवन्ति ततस्तस्मादेव मि-
त्रात् मित्रतः धनप्रदा भवन्ति अथारिग्रहस्थाः शत्रुग्रहगा भवन्ति तदारित्त एव अथ स्वग्रहस्थास्तदास्वग्रहादेव धनप्रदा भवन्ति तुंगस्थे बलिनी
ति यस्य पूर्वविधिना भास्वरः सूर्यो धनप्रदा ज्ञातः तस्मिंस्तुंगस्थे उच्चगे मेषप्राप्ते तद्बलिन्यन्यैर्बलैः कालबलाद्यैर्युक्तैस्तदासपुरुषः स्ववीर्याद्भूतम
र्जयति स्वविक्रमार्जितधनो भवतीत्यर्थः आयस्यैरिति सौम्यैः शमग्रहैः जन्मन्यायसंस्थेरेकादशस्थानगतेः उदयधनाश्रितैश्च लग्नैः

द्वितीयस्थानगतेर्वर्ततेऽबलसहितैः वीर्यवद्भिः जातः अनेकधा बहुभिः प्रकारैः स्वधनं प्राप्नोतीति संचित्यनिश्चयः कार्येयेनयेनप्रकारेण धनार्जन-
माकांक्षतेतेनतेनप्रकारेणयत्नादवामोतीत्यर्थः तथाचभगवान्गार्गिः धनदाजन्मसमयेभिन्नारिस्वरुहोपगाः यस्यतस्वधनंदद्युर्मित्रारिस्वरुहोद्भवम्
धनदोभास्करोयस्यतुंगेबलसमन्वितः भवेज्जन्मनियस्यस्याद्विज्जमात्मेद्यमार्जितं लाभार्थलुगंगैः सौम्यैर्येनयेनैवकर्मणा धनार्जनं प्रार्थयतेतेनय
त्नात्समस्तुतइति ४ इति श्रीभट्टोत्पलविरचितायां बृहज्जातकविष्टौ कर्माजीवाध्यायोदशमः १० अथातो राजयोगाध्यायोव्याख्याय
ते तत्रादावैवयवनानां जीवशर्मणश्चमतेवैतालीयेनाह त्रिप्रभृतिभिरुच्चस्थैर्नृपवंशभवाभवंतिराजानः इति सर्वजातकेषुमसिद्धं तत्रैताव-

मित्रारिस्वरुहगणैर्ग्रहैस्तुतार्थां तुंगस्थे बलिनिचभास्करे स्ववीर्यात् आयस्थैरुदय
धनाश्रितैश्चसौम्यैः संचित्यबलसहितैरनेकधास्वम् ४ इति कर्माजीवाध्यायः॥

यवनानां मतभेदः यस्यजन्मसमये क्रूरैः पापग्रहैः स्वतुंगैः स्वोच्चस्थैर्जातोमहोपतीराजाभवति किंतु क्रूरमतिः पापबुद्धिरिति माहुः कथयन्ति
अर्थादेवसौम्यैरुच्चगणैः महोपतिर्धर्मात्माचभवति मित्रैरुच्चगणैर्मित्रस्वभावोराजाइति एष एवार्थोमणित्येनाभिहितः तथाचतद्वाक्यं पापैः
पापमतिः स्वोच्चगणैर्धर्मवांस्तथासौम्यैः व्याभिष्टैर्मित्रमतिः पृथ्वीशो जायतेमल्लजः क्रूरैस्तिति जीवशर्मणः पृथ्वीशो जायतेमल्लजः क्रूरैस्तिति जीवशर्मणः पृथ्वीशो जायतेमल्लजः
धिपोनराजाप्रजायते किंतुराज्ञातुल्यो धनवान्भवति तथाचतद्वाक्यं पापैरुच्चगणैर्जीताभवति नृपानराः किंतुवित्तान्वितास्तेस्युः क्रोधिनः
कलहप्रियाइति वराहमिहिरस्ययवनेश्वरमतमभिप्रेतं यतस्तेनसामान्येनैवस्वल्पजातकेभिहितं त्रिप्रभृतिभिरुच्चस्थैर्नृपवंशभवाभवंति

राजानः पंचादिभिर्न्यकुलोद्भवाश्चतुर्भिर्कोणमैतैरिति १ अथ द्वात्रिंशद्वाजयोगान्वसंततिलवेनाह वक्रार्कजा इति वक्रांगारकः अर्कजः सौरः
अर्कः सूर्यः गुरुर्जीवः एतैः वक्रार्कजार्कगुरुभिः भौमशभिसूर्यजीवैः सकलैः सैर्वैश्चतुर्भिर्दक्षिणस्थितैः कथितैकलये एषां कथितग्रहाणां
चतुर्णामध्यादेकैकस्मिन्लगने चत्वारो राजयोगा भवन्ति तथा त्रिभिश्च एषामेव मध्याभिभिः स्तोत्रगतेः कथितैकलये द्वादशराजयोगा भवन्ति ए
वं षोडशस्यैकाश्रितेति एतेषां मध्याह्नाभ्यामुच्चमताभ्यामनयोर्मध्यादेकस्मिन् लगने शशिचिद्वेस्वक्षेत्रे कर्कटस्थितेषां वक्रार्कजार्कगुरु
णां मध्याह्नहृदये स्तोत्राश्रितेन देकतमे विलगने द्वादशराजयोगा भवन्ति एकाश्रितेषु च तेषामेव मध्यादेकस्मिन् स्तोत्राश्रितेन तस्मिन्नेव विलगने चत्वारो

अथ राजयोगाध्यायमा० ग्राह्यवनाः स्वतुंगगेः शूरैः शूरमतिर्य
हीपतिः शूरैस्तुनजीवशर्मणः पक्षेक्षित्यधिपः प्रजायते ॥ १॥

राजयोगा भवन्ति एवं षोडशस्यैकैः पूर्वोक्तैः सह द्वात्रिंशत् तद्यथा मेषैर्कः कर्कटजीवः तुलैः सौरः मकरे कुजः शेषायथेष्टं ईदृश्यां ग्रहसंस्थायां
मेषलगने एको योगः १ कर्कटो द्वितीयः २ तुलैः तृतीयः ३ मकरे चतुर्थः ४ एवं वक्रार्कजार्कगुरुभिः सकलैः स्तोत्रेण देकतमे लगने चत्वारो राजयो
गाः अथ त्रिभिः तद्यथा मेषैर्कः कर्कटजीवः तुलैः सौरः शेषायथेष्टं ईदृश्यां मणिग्रहसंस्थायां मेषलगने एको योगः कर्कटो द्वितीयः तुलैः तृती
यः पूर्वैः सह सप्त ७ अथ मेषैर्कः कर्कटजीवः मकरे भौमः शेषायथेष्टम् ईदृश्यां च ग्रहसंस्थायां मेषलगने एको योगः कर्कटो द्वितीयः मकरे तृतीयः पू
र्वैः सह दश १० अथ मेषैर्कः तुलैः सौरः मकरे भौमः शेषायथेष्टम् ईदृश्यां च ग्रहसंस्थायां मेषलगने एकः तुलैः द्वितीयः मकरे तृतीयः ३ एवं त्रयोदश १३

अथकर्कटेजीवः तुलेसौरः मकरेभौमः शेषायथेष्टम् ईदृश्यांचग्रहसंस्थायां कर्कटे एकः तुले द्वितीयः मकरे तृतीयः ३ एवं षोडशराजयोगाः १६ चतुर्भिः
त्रिभिः स्तोत्रगतैः तदेकतमे विलये इति गतम् द्व्येकाश्रितेष्वित्यादियोगेषु यावत्कर्कटे चंद्रमानभवति तावद्योगा एव न भवन्ति तद्यथा ह्याश्रितेषु ग्रहेषु
स्वक्षेत्रगते च चंद्रे द्वादशराजयोगा व्याख्यायन्ते तद्यथा मेषैर्कः कर्कटे चंद्रजीवो शेषायथेष्टम् ईदृश्यांचग्रहसंस्थायां मेषलये एको योगः कर्कटे द्वि-
तीयः २ अथ मेषैर्कः कर्कटे चंद्रः तुले सौरः शेषायथेष्टम् तदा मेषे तृतीयः ३ तुले चतुर्थः ४ अथ मेषैर्कः कर्कटे चंद्रः मकरे भौमः शेषायथे
ष्टं तथा मेषे पंचमः ५ मकरे षष्ठः ६ अथ कर्कटे चंद्रजीवो तुले सौरः शेषायथेष्टम् तथा कर्कटे सप्तमः ७ तुले ऽष्टमः ८ अथ कर्कटस्थो चंद्रजीवो

बभार्कजार्कगुरुभिः सकलैस्त्रिभिश्च स्तोत्रेषु षोडशान्तराः कथितैकलये
द्व्येकाश्रितेषु चतुर्थेकतमे विलये स्वक्षेत्रगेशां शानिषोडशभूमिपाः स्युः २

वो मकरे भौमः शेषायथेष्टम् तदा कर्कटे नवमः ९ मकरे दशमः १० अथ तुले सौरः मकरे भौमः कर्कटे चंद्रः शेषायथेष्टं तदा तुले एकादश ११ मकरे-
द्वादश १२ ह्याश्रितेष्विति गतं अथैकाश्रितेषु कर्कटस्थे चंद्रे मेषस्थेर्कः मेषलये एकः १ कर्कटस्थे तद्गतयोश्चंद्रजीवयोः द्वितीयः २ कर्कटस्थे चंद्रे
तुलास्थे सौरे तस्मिन्ने विलये तृतीयः ३ कर्कटस्थे चंद्रे मकरस्थे भौमे तस्मिन्ने विलये चतुर्थः ४ एवं पूर्वैर्द्वादशभिः सह षोडशान्त्येकपूर्वोक्तेः षोडश-
भिः सह द्वाविंशद्वाजयोगा व्याख्याताः ३२।२ अथ चतुश्चत्वारिंशद्वाजयोगाननुष्टुप्माह वर्गेत्तमगते लग्र इति लये जन्मकालिके लये वर्गेत्तमगते-
स्वनवांशकस्थ इत्यर्थः तस्मिंश्चंद्रवर्जितैर्वन्यग्रहेश्चतुराद्यैः दृष्टे चतुर्भिः पंचभिः षड्विंशतिवलोकिते द्वाविंशतिराजयोगाः स्मृताः उक्ताः अत्र लये च

इहैकयोगमंगः किंतुपश्यतांमध्येनगण्यते सत्तुपश्यतुमावापश्यतु अन्येश्चतुरादिभिः ग्रहेर्दृष्टेराजयोगोभवति एवंवर्गीतमगतेलुग्रेद्वाविंशतियोगाः २२ एवंचंद्रवर्गीतमांशस्थेचतुराद्यैर्ग्रहैः दृष्टेद्वाविंशतियोगाभवन्ति एवंचतुश्चत्वारिंशत् ४४ अत्रलुग्रेचंद्रेवाचतुर्भिर्दृश्यमानेपंचदश १५ विकल्पाभवन्ति पंचभिः दृश्यमाने ६ षड्विकल्पाभवन्ति षड्भिरेकः १ एवंद्वाविंशतिः २२ तद्यथा लुग्रेचंद्रेवारविभौमबुधगुरुभिः दृश्यमानेएकोयोगः रविभौमबुधसितैः द्वितीयः २ रविभौमबुधसौरैः तृतीयः ३ रविभौमजीवसितैश्चतुर्थैः ४ रविभौमजीवसौरैः पंचमः ५ रविभौमशक्रसौरैः षष्ठः ६ रविबुधजीवशक्रैः सप्तमः ७ रविबुधजीवसौरैरेष्टमः ८ रविबुधशुक्रसौरैर्नवमः ९ रविजीवशुक्रसौरैर्दशमः १० भौमबुधजीवशक्रैरेकादशः ११ भौ

वर्गीतमगतेलुग्रेचंद्रेवाचंद्रवर्जितैः चतु
राद्यैर्ग्रहेर्दृष्टेनृपाद्वाविंशतिः स्मृताः ॥ ३॥

मबुधजीवसौरैर्द्वादशः १२ भौमबुधशुक्रसौरैस्त्रयोदशः १३ भौमजीवशक्रसौरैश्चतुर्दशः १४ बुधजीवशक्रसौरैः पंचदशः १५ एवंचतुर्भिरपि विकल्पैः पंचदश अथपंचविकल्पाः रविभौमबुधजीवशक्रैरेकः १ रविभौमबुधजीवसौरैर्द्वितीयः २ रविभौमबुधशुक्रसौरैस्तृतीयः ३ रविभौमजीवशक्रसौरैश्चतुर्थैः ४ रविबुधजीवशक्रसौरैः पंचमः ५ भौमबुधजीवशक्रसौरैः षष्ठः ६ एवंपंचविकल्पैः षट् पूर्वोक्तैः पंचदशाभिः सहैकविंशतिः २१ रविभौमबुधजीवशक्रसौरैः षड्भिरेकः १ एवंद्वाविंशतिः २२ लुग्रेचंद्राच्चैवेमवंचतुश्चत्वारिंशत् ४४ परमार्थेनैतद्योगद्वयमेवतद्यथा वर्गीतमगतेचंद्रेचतुराद्यैर्दृष्टे एकः लुग्रेद्वितीयः संख्याप्रदर्शनं गणितप्रदर्शनार्थं अत्रैवचंद्रमसोयदिराशौ वर्गीतमावस्थितिं निरू

प्यगणितं भिद्यते तदेतेषामेव योगानां चतुःषष्ट्यधिकं शतद्वयं संभवति एवं प्रत्येकस्मिन् वर्गे वर्गोत्तमस्थे चतुःषष्ट्यधिकमेव योगशतद्वयं एवं चंद्रलग्नयोर्योगा-
नामेकीकृतानां पंचशतान्यष्टाविंशत्यधिकानि भवन्ति तथान्वयमांशव्यः विलग्नभवने गते बलद्युते च वर्गोत्तमस्थे चतुःषष्ट्यधिकं शतद्वयं शशिनो वासमा लोक-
ते संभवति पार्थिवः स्वलुहपाणपाणीरणे कदाचिदपि वाक्ष्यते रिपुजनो नयस्याननम् १।२ अथ शिखरीण्या पंचयोगानाह यमे इति यमे-
सौरे कुंभस्थे अर्के सूर्ये ज्येष्ठस्थे सति शशिनो चंद्रो गविष्टस्थे तैरेव तुलुगेः तेषां ग्रहाणामेकमेतत्तुलुगलग्रस्थेन केवलं यावच्छशिजगुरुवक्त्रैः बु-
धजीवभौमैः नृयुक् सिंहालिस्थेः मिथुनहारवृश्चिकस्थेः जातानृपतयो राजानो भवन्ति चकारो बलुतो दृष्टव्यः तत्रैतज्जातं सौरः कुंभे रावमेव

यमे कुंभे अर्के ज्येष्ठस्थे शशिनो तैरेव तुलुगे नृयुक् सिंहालिस्थेः शशिजगुरुवक्त्रैर्नृपतयः य-
मे तुलुगे सवितृशशिजोषष्ठभवने तुलुजिंदुक्षेत्रैः ससितकुजजीवैश्च नरपौ ॥ ४ ॥

चंद्रो वृषे बुधो मिथुने जीवः सिंहे भौमो वृश्चिके ईदृश्यां ग्रहसंस्थायां कुंभलग्ने एको योगः १ मेषे द्वितीयः २ वृषे तृतीयः यमे दूइति सौरचंद्रो तु-
गे उच्चैर्न केवलं यावदंगे तेनौलगे इत्यर्थः सवितृशशिजोसूर्यबुधोषष्ठभवने कन्यायां तुलुजिंदुक्षेत्रैः तुलामसिद्धः अज्येष्ठः इंदुक्षेत्रं कर्कटः ए-
तैः यथा संख्यं ससितकुजजीवैः शक्रभौमगुरुयुक्तैः नरपौ द्वौ राजयोगादिति तत्रैतज्जातं तुलुसौरः वृषे चंद्रः कन्यायामर्कबुधो तुलुशक्रः मे-
षे भौमः कर्कटे जीवः ईदृश्यां ग्रहसंस्थायां तुलुलग्ने एको योगः १ वृषे द्वितीयः २ पूर्वैस्त्रिभिः सह पंच ५ अत्र षष्ठभवने षष्ठरो शोलगात्केचिदि-
च्छन्ति एतदुक्तं यस्मात्तुलुस्थे शक्रे मीनस्थस्यार्कस्यासंभवः तथान्वयादरायणः तुलुलग्ने सितसौरौ मेषे भौमो गुरुः कुलीरगतः कन्यायां रविश-

शिशोऽजातो नृपतिर्दृषेत्सचंद्रे वा ४ अथान्यदाजयोगत्रयं शिरवरिण्याह कुजेतुंगेऽर्केद्वोरिति कुजेभौमेतुंगस्थेऽर्केऽस्थमकरगते इत्यर्थः अर्केद्वोः सूर्यशशिभोः धनुषिचोपस्थितयोः यमलग्नयत्रतत्राशौलग्नशेनैश्चरेलग्रगते मकरस्थ इत्यर्थः एवंविधयोगे जातः कुपति भूमीशः नृपतीराजा भवति यमलग्न इति मकरकुंभयोः अन्यतमे लग्न इति व्याख्यातं यमस्य लग्नयमलग्न इति कैश्चित् यत्रतत्राशाववस्थिते सौरेलग्नगे इति व्याख्यानम् तच्चायुक्तं यस्माद्वा दरायणः लग्नसौरेस्तुंगेभौमश्चंद्रादित्यौचापप्राप्ताविति अस्माकं प्रथमा व्याख्या साध्वी प्रतिभाति यस्मान्मांडव्यः आदित्यश्च निशाकरश्च भवतो वागीशराशौ यदा सार्द्धं भास्करिणा स्वराशिसहितः प्राप्नोतु मंगलः प्राप्नोति मभवंतदा स सुहृती क्षमापालचूडामणि

कुजेतुंगेऽर्केद्वोर्धनुषियमलग्नैश्च कुपतिः पतिर्भूमेऽन्यः क्षितिस्ततविलग्नैश्शशशिनि सचंद्रे सौरेस्ते स्मरपतिगुरौचापधरगे स्वतुंगस्थे भानावुदयमुपयाति क्षितिपतिः ५

स्वस्यातिप्रतिपंथिनोरणसुरवेयस्मात्कृतांतादिवपतिभूमेऽन्य इति अस्मिन्नेवयोगे क्षितिस्ततविलग्नैर्भौमैश्शशशिनिचंद्रयुक्ते लग्नगे क्षितिस्ततो गारकः तस्मिन्स्वोच्चस्थे शशिनिचंद्रमसोयुक्तेर्धनुर्धरस्थे राजयोगः तत्रैतज्जातं मकरलग्नचंद्रांगारकयुते धनुर्धरगतेऽर्केऽन्यो द्वितीयो भूमेः पतिर्भवति राजा इत्यर्थः अत्रच वा दरायणः भानुश्चापे संदुर्भौमस्तुंगप्राप्तौ लग्नैवास्यात् सचंद्रे सौरेस्त इति सौरेशनेश्चरे सचंद्रेशशिनि युक्ते तथा भूतेस्ते सप्तमस्थानगते तथा स्मरपतिगुरौ जीवेचापधरगे धनुर्धरस्थे भानौ आदित्ये स्वतुंगस्थे स्वोच्चे मेषप्राप्ते उदयं लग्नमुपयाति प्राप्ते जातः क्षितिपतीराजा भवति तत्रैतज्जातं मेषे लग्नैस्तत्रैवार्कः धन्विनीर्जावः तुलागतौ शशिसौरो एवंविधयोगे जातो राजा भवत्येवं राजयोगास्त्रयः ५ अथ शिरवरिण्या राजयोग इत्यमाह दृषेत्संदौलग्न इति दृषेगविसंदौचंद्रयुक्ते लग्नस्थिते सवित्पुरुषतीक्ष्णा

शतनयेः सूर्यजीवसौरैः यथासंख्यं सप्तज्जायारवस्थेः चतुर्थसप्तमदशमस्थितेः नियमान्निश्चयात्मानवपतिः राजा भवति तत्रैतज्जातिं बृषोलग्रस्त
त्रैवचंद्रः सिंहोर्काट्टशिकेजीवः कुंभेसौरः एवंविधेयोगेजातोऽवश्यं राजा भवति मृगेमंदइति मृगेमकरेलग्रेतत्रस्थेमंदेसौरै सहजस्त्रिपुधर्मव्यय
गतेः तृतीयषष्ठनवमद्वादशस्थेः शशांकाद्यैः चंद्रांगारकबुधजीवैः एवंविधेयोगेजातः ख्यातः सर्वत्रविदितः पृथुगुणयशाः गुणाः शौर्यादयः
विस्तीर्णगुणकीर्तिः पुंगलपतिः मनुष्यनाथो भवति तनुशशांकाद्यैरित्युक्तं शक्रः कृगच्छतु उच्यते यथासंख्यात्पंचमस्थानस्य विद्यमानत्वात्
शक्रस्यादित्यपंचमत्वादनवकाशः तत्रैतज्जातम् मकरोलग्रस्तत्रैवसौरः मनेचंद्रः मिथुनेभौमः कन्यायांबुधः धनिनिजीवः शक्राकौयत्रत

बृषेसंदौलग्रेसवितुगुरुतीक्ष्णांशतनयैः सप्तज्जायारवस्थेर्भवति नियमान्मानवपतिः
मृगेमंदेलग्रेसहजस्त्रिपुधर्मव्ययगतेः शशांकाद्यैः ख्यातः पृथुगुणयशाः पुंगलपतिः ६
हयेसंदौजीवमृगसुरवगतेभूमितनयेस्वतुगस्थोलग्रेभृगुजशशिजावन्नृपती ॥

त्रस्थो एवंविधेयोगेजातो राजा भवति पृथुगुणयशाः एवमत्रराजयोगौद्वौ तथाचमांडव्यः मृगेलग्नेसौरस्तिमिथुगगतः शीतकिरणः कुजोयुग्मेनार्या
शशाभृतसप्ततश्चापधरगः गुरुर्देत्येज्याकावभिमतगतोच्चारवशतः असूतोयस्यासौ भवति नरपः शक्रसदृशः १। ६ अथशिरवरिण्याराजयो-
गत्रयमाह हयेसंदोर्वाति हयेधनुषिजीवेगुरौसंदौसचंद्रेस्थिते भूमितनयेगारकेमृगसुरवगतेमकरस्थे मृगार्द्धपूर्वामकरोमृगार्द्धइतिवच-
नात् भृगुजशशिजौशुक्रबुधौस्वतुगस्थौस्त्वोच्चप्रोत्तोर्यादिलग्रेभवतस्तदात्रास्मिन्योगद्वयेएतत् तत्रैतज्जातं बृहस्पतौसचंद्रेधनिगतेमकर

गतेभौमे एवं विधायां ग्रहसंस्थायां मीनलग्ने सशक्रे एको योगः कन्यालग्ने द्वितीयो योगः सूतस्थाविति वक्रार्कभौमसौरसूतस्थो पंचमस्थानगतौ त
था गुरुशशिसिता जीवचंद्रशक्राहबुके त्रुथे स्थाने बुधे कन्यालग्ने जातो न्योपरोपि नृपो राजा गुणवान् भवति तत्रैतज्जातं कन्यालग्ने तत्रैव बु
धः मकरस्थो शनिभौमो धनुर्धरस्था जीवचंद्रशक्राः यदा भवति तदा जातो राजा गुणवान् भवति एवं राजयोगास्त्रयः ७ अथ शिरवरी
ण्या राजयोगत्रयमाह शेषे सदाविति शेषे मीने सेंदौ सचंद्रे लग्ने मीनलग्ने सचंद्रे घटमृगमृगे द्वेष्टुसाहितैर्यमाराकैः घटः कुंभः मृगो मकरः

सूतस्थो वक्रार्कगुरुशशिसिताश्चापि हिबुके बुधे कन्यालग्ने भवति हि नृपो न्योपि गुणवान् ७
शेषे सेंदौ लग्ने घटमृगमृगे द्वेष्टुसाहितैर्यमाराकैः यो भूत्सरवलुमनुजः शास्तिवसुधाम् अजे
सारमूर्तौ शशिगृहगते चाभरगुरोस्करज्येवालुग्रे धरणि पतिरन्योपि गुणवान् ॥ ८ ॥ ७॥

मृगेन्द्रः सिंहः तेषु यथा संख्यं यमाराकैः स्थितैः तत्रैतज्जातं मीनलग्ने सचंद्रः स्थितः कुंभे सौरः मकरे भौमः सिंहः कः एवं विधे योगे जातः यः उ
त्पन्नः समस्तजो मनुष्यो शास्तिवसुधाम् भूमिं परिपालयति राजा भवतीत्यर्थः रवलुशब्दाद्व्यालंकारः अजे सार इति अजे मेषे सारे सभौमे मूर्तौ लग्ने
स्थिते तथा चाभरगुरो जीवेशशिगृहगते कर्कटस्थे जातो नृपो राजा गुणवान् भवति अथ वा स्करज्ये बृहस्पतौ कर्कटस्थे लग्ने गते भौमे मेषस्थे जातो न्यो-
परो राजा गुणवान् भवति एवमत्र राजयोगास्त्रयः ८ ७ ७ ७ ७ ७ ७ ७

अथराजयोगंविद्युन्मालयाह कर्किणीति कर्किणिलमेकर्कटकेलगेतत्स्थेतत्रैवव्यवस्थितेजीवेगुरौ चंद्रसितजैः शशिशक्रबुधेः आयप्रोप्तेरेकादश
स्थानस्थैः मेषगतेर्के आदित्येमेपस्थेजातंसंभूतं पृथ्वीनाथं भूमिपतिं विक्रमयुक्तं प्रतापसहितंविद्याज्जानीयात् ९ अथद्रुतविलंबतेनरा
जयोगमाह मृगसुरेति अर्कतनयःसौरः मृगसुरेवमकरगतः सचतनुसंस्थोलग्रप्राप्तः तथाक्रियकुलीरहरयः मेषकर्किसिंहाः अधिपैः स्व
नाथैः युक्ताःसहिताः तथामेषभौमः कर्कटेचंद्रः सिंहेसूर्यइत्यर्थः तथाबुधशक्रौजसितौयथासंख्यंमिथुनतौलिसहितौ तथामिथुनेबुधः तु
लेशक्रः एवंविधोयदियोगोभवति तदाजातः पृथुयशाः विस्तीर्णकीर्तिः । पृथिवीशोराजाभवति तत्रैतज्जातं मकरोलग्रस्तत्रैवसौरः मेषभौमः

कर्किणिलुग्रेतत्स्थेजीवेचंद्रसितजैरायप्रोप्तेः मेषगतेर्केजातंविद्याद्विक्रमयुक्तंपृथ्वीनाथं ९
मृगसुरेवर्कतनयस्तनुसंस्थः क्रियकुलीरहयोऽधिपयुक्ताः मिथुनतौलिसहितौबुधशक्रौय
दितदापृथुयशाःपृथिवीशः १० स्वोच्चसंस्थेबुधेतुल्येभृगौमेषूरणाश्रिते सजीवेस्तेनिशानाथे
राजामंदारयोःसूते ११ कर्कटेचंद्रः सिंहेऽर्कः मिथुनेबुधः तुलेशक्रः एवंविधायांग्रहसंस्थायांयत्रतत्रस्थेजीवेयदिजातो

भवति तदापृथिवीशः पृथुयशाभवति १० अथराजयोगमनुष्टुभाह स्वोच्चेति बुधेस्वोच्चसंस्थेकन्यागतेलग्नगेभृगोशक्रेमेपूरणाश्रितेदशम
स्थानस्थिते निशानाथेचंद्रेसजीवेबृहस्पतिसंयुक्तेऽस्तेसप्तमस्थानगतेमंदारयोः शनिभौमयोः सूतेपंचमेस्थितयोः जातोराजाभवति तत्रैतज्जा
तं कन्यालग्नसंबुधेमिथुनगतेशक्रेगुरौसचंद्रेमीनस्थेमकरस्थयोः शनिभौमयोः जातोराजाभवति एतेराजयोगा मोक्ताः ११

एतेष्वसज्जवंशतोपिजातो राजा भवति वक्ष्यमाणेषु तुराजवंशज एव राजा भवति तच्च बालिन्याह अपीति अपिशब्दः संभावनायां प्रोक्त भूपालयोगैः क-
थितराजयोगैः स्वकुलजातानां चवंशोद्भवा अपि मानवाः पुरुषाः राज्यभाजः नृपाः भवन्ति किमुत किंपुनः नृपकुलोत्थाः राजवंशसंभूताः तैः
वक्ष्यमाणेभ्यो भवन्ति वक्ष्यमाणैः पुनः योगैः नृपतिकुलसमुत्थाः राजवंशजाः पार्थिवाः राजानो भवन्ति तेषु वक्ष्यमाणेषु अभूपालवंशजः अ-
राजपुत्रः नृपतिकुलोत्थो भवति राजसम इत्यर्थः नराजा किमुत संभावनायाम् १२ अथ राजयोगमोपलक्ष्यं दसिकेनाह उच्चस्वत्रिकोणगैरिति
श्रुत्यैः श्रुतिभिर्ग्रहैः स्तोत्रगणैः स्वत्रिकोणगणैः बलस्थैः कालादिबलरहितैः जाता भूपतिवंशजाः नृपकुलजातानरेन्द्रा राजानो भवन्ति आ

अपि स्वकुलजाता मानवाराज्यभाजः किमुत नृपकुलोत्थाः प्रोक्त भूपालयोगैः नृपतिकुलसमुत्थाः पार्थिवा वक्ष्यमाणैर्भू-
ति नृपतिकुलस्थे भूपालपुत्रः १२ उच्चस्वत्रिकोणगैर्बलस्थैश्च ग्रहैर्भूपतिवंशजानरेन्द्राः पञ्चादिभिरन्यवंशजाता हीनैर्विज-
युतान भूमिपालाः १३

दिग्रहणाच्चतुर्भिर्पि पञ्चादिभिरन्यवंशजाता इति पञ्चादिभिः ग्रहैः स्तोत्रस्थैः मूलत्रिकोणगैर्वा अन्यवंशजाता हीनकुलजा-
पिराजानो भवन्ति आदिग्रहणात्पञ्चः समभिरपि हीनैर्विजयुता इति त्रिभिस्तुत्रस्थैः मूलत्रिकोणस्थैर्वा हीनबलैः कालादिबलरहितैः राजकुलजा अपि राजा-
नो भवन्ति किंतु राजकुलजा भवन्ति एतैश्च योगैः हीनैः विजयुताः सधना भवन्ति न भूमिपालाः राजानः एतदुक्तं भवति एकेन ग्रहेण द्वाभ्यां वा स्तोत्रगाभ्यां वा
लत्रिकोणस्थाभ्यां वा राजकुलजो पिराजान भवति किंतु धनवान् एवं त्रिभिश्चतुर्भिर्वा अन्यवंशजाता विजयुता भवन्ति नराजानः अत्र यदि ग्रहाः यथाभिहित-
संख्या उच्चस्थाः न भवन्ति स्तोत्रगा मूलत्रिकोणस्थैः सह संख्यां संपादयन्ति तथापि योक्तफलदा भवन्ति अथोच्चगताः केन्द्रबलाः स्वत्रिकोणगता वा तथापि १३

अथान्यद्राजयोगंविद्युन्मालिन्याह लेखास्थेइति लेखायांतिष्ठतीतिलेखास्थः तस्मिन् लेखाशब्देनोदयउच्यते अर्केसूर्येनतस्थेलेखास्थेभूहृत्तादयोदि-
तेनकेवलंयावदजेमेषस्थेतत्रैवमेषलघेइंदौचंद्रेस्थितेभौमेकुजेस्त्वोच्चेमकरस्थेमंदेसौरैकुंभस्थेजीवेगुरोचापमासेधनुर्धरगतेएवंविधेयोगेजातोराज्ञःपु-
त्रोन्पुत्रतोयदिभवति तदातंभूमेर्नाथंविद्याज्जानायात् अन्यकुलजोधनवान् अत्रकेचिल्लेयस्थेर्केजेंदौलघेइतिपठति आदित्येलेयस्थेसतिसिंह-
गतेसूर्येचंद्रेमेषस्थेलघेतदपिनकश्चिद्दिरोधोराजयोगएवभवति १४ अन्यद्राजयोगंविद्युन्मालिन्याह स्वर्क्षेइति स्वर्क्षेसितेआत्मीयराशौस्थिते
वृषतुल्योरन्यतमस्थेनकेवलंयावत्पातालस्थेलघाच्चतुर्थे चंद्रेधर्मस्थानप्राप्तेनवमगतेशेषैरन्यग्रहैः रविभौमबुधगुरुसौरैः दुश्चिक्व्यागप्राप्तिप्राप्ते-

लेखास्थेर्केजेंदौलघेभौमेस्त्वोच्चेकुंभेमंदे चापमासेजीवेराज्ञःपुत्रंविद्यात्पुत्रानाथं १४
स्वर्क्षेप्राप्तेपातालस्थेधर्मस्थानप्राप्तेचंद्रे दुश्चिक्व्यागप्राप्तिप्राप्तेः शेषेजातः स्वामीभूमेः १५

तृतीयलग्नएकादशस्थानस्थेः जातोभूमेः पृथिव्याः स्वाम्यधिपतिर्भवति तत्रैतज्जातं कुंभेलघे वृषेशक्रः तुलेचंद्रः शेषाग्रहायथासंभवमेषकुंभध-
निस्थाः एवंविधेयोगेजातोराजपुत्रोराजाभवति अन्यकुलजोधनवान् अथवाकर्कटोलघः तुलेशक्रः मीनेचंद्रः शेषाग्रहायथासंभवंकन्याकर्कट-
वृषस्थाः एवंविधेयोगेजातोराजपुत्रोराजाभवत्यन्यकुलजोपिधनवान् १५ अथान्यद्राजयोगंनवमालिकयाह सौम्येबुधेवीर्ययुक्ते कालादिबले-
युक्तेतथाभूतेतनुयुक्तेलग्नस्थेशभेशभयाते शभेशुभग्रहेगुरुसितयोरन्यतमेयथासंभवंवैर्याद्वेच सबलेशभयातेधर्मस्थानगतेनवमगतइत्यर्थः
शभेसखयातइतिपठति चतुर्थस्थानस्थइत्यर्थः अवशेषैः परिशिष्टग्रहैः यथासंभवंधर्मार्थोपचयेषु नवमद्वितीयत्रिषडेकादशदशमानांअन्यतम-

स्थानस्थितैः एवंविधयोगेजातो नृपजो राजपुत्रो राजा भवति धर्मात्मान् अन्यकुलोपधनवान् १६ अथान्यद्राजयोगद्वयं वंशस्थेनाह वृषोदय इति वृषोदये वृषलये तथा शशांकजीवार्कसतापैरैः चंद्रगुरुसौरैरपैरैश्चरविकुजबुधसितैः यथासंख्यं मूर्तिधनारित्वा भोगैः लग्ना द्वितीयषष्ठेकादशस्थेः जातो नृपो राजा भवति तत्रैतज्जातं वृषलये सचंद्रमिथुनस्थे जीवे तुलास्थे सौरैर्मौनस्थेः रविकुजबुधसितैः जातो राजपुत्रो राजा भवति अन्यकुलजोपि धनवान् सूरवेगुराविति गुरोर्जीवे सूरवे चतुर्थस्थानस्थे रवे दशमेशशितीष्णदीधिति चंद्रार्कौ चमोदये शनैश्चरे लग्नगते अपरैरन्ये भौमबुधशक्रैः लग्नगते रेकादशस्थेः जातो नृपो राजा भवति तत्रैतज्जातं शनैश्चरो लग्नगते चतुर्थे जीवः दशमे सूर्यचंद्रौ भौमबुधशक्रा एकादशे एवंविधयोगे जातो रा-

सौम्ये वीर्ययुते तनुयुक्ते वीर्याद्वे च शक्रभेषा भयाते धर्मार्थोपचयेष्ववशेषैर्धर्मात्मान् नृपजः पृथिवीशः १६
वृषोदये मूर्तिधनारित्वा भोगैः शशांकजीवार्कसतापैरैर्नृपः सूरवेगुरोरेव शशितीष्णदीधित्यमोदये लग्नगते भौमपैरैः १७

जपुत्रो राजा भवति अन्यकुलजोपि धनवान् भवति १७ अथान्यद्राजयोगद्वयं वंशसंततिलकेनाह मेघूरणायतनुगा इति शशिमंदजीवाः चंद्रसौरगुरुवः यथासंख्यं मेघूरणायतनुगाः दशमेकादशलघस्थाः शारोबुधभौमौ धने द्वितीयस्थाने सितरवीशक्रार्कौ हिबुके ४ चतुर्थे एवंविधयोगे जातो नरैर्द्रो नृपो भवति तत्रैतज्जातं दशमे चंद्रः एकादशे सौरः लग्ने जीवः द्वितीये बुधभौमौ चतुर्थे शक्रार्कौ एवंविधयोगे जातो राजपुत्रो राजा भवत्यन्यकुलजोपि धनवान् वक्रासिताविति वक्रासितौ भौमसौरौ शशिसूरवेज्यसितार्कसौम्याः चंद्रगुरुसुक्रसूर्यबुधाः यथासंख्यं होरा सूरवास्तशक्रभरवाभिगताः लग्नचतुर्थसप्तमनवमदशमेकादशस्थाः भवन्ति तदा जातः मजेशो राजा भवति तत्रैतज्जातं भौमसौरौ लग्नगतौ चतु

थेचंद्रः सप्तमेजीवः नवमेशक्रः दशमेसूर्यः एकादशेबुधः एवंविधेयोगेजातोराजपुत्रोराजाभवत्यन्यकुलजोधनवान् १८ अथराजयोगजातस्यकस्मि
 न्कालेराज्यावधिर्भविष्यतीतिज्ञानंस्वागतयाह कर्मलग्रयुतपाकदशायामिति राजयोगकर्तृणांग्रहाणामध्याद्योग्रहः कर्मणिलग्राहशमेस्थितः यश्च
 राजयोगकर्तृणांग्रहाणामध्याद्योग्रहः लग्नयुतो जन्मलग्नस्थः तत्पाकदशायां तस्यसंबन्धिनीयापाकदशांतर्दशाभवति तत्रतस्यराज्यलब्धिर्भव
 ति अथलग्नदशमयोः द्वयोरपिग्रहोभवतः तदातयोर्येबलवान् तस्यदशायां तर्दशाकालेराज्यलब्धिः अथतत्रबह्वेयदाभवंतितदाप्रबलस्य
 सर्वोत्तमबलस्यांतर्दशाकाले अथवाप्रबलस्येति अथलग्नदशमौयदाशून्योभवतस्तदाजन्मनियःप्रबलः सर्वोत्तमबलस्तस्यांतर्दशाकालेएवरा

मेपूरणायतनुगाः शशिमंदजीवाज्जोरौधनेसितरवीहिबुकेनरेद्रं वक्रासितौशशिसरेज्यसितार्कसोम्याहोरासरवास्तश
 परवाप्तिगताः प्रजेशं १८ कर्मलग्रयुतपाकदशायांराज्यलब्धिरथवाप्रबलस्य शत्रुनीचगृहयातदशायांल्लिद्रसंश्रयदशा

ज्यदःस्यात् बहुवंतर्दशास्यस्मिन्नंतर्दशाकालेचारवशादतिबलवत्संभवति तस्यामेवांतर्दशायांराज्यप्रदोभवति शत्रुनीचगृहेति लब्धिराज्यस्यापि-
 जन्मकालेशत्रुक्षेत्रस्थेननीचक्षेत्रस्थेनचग्रहेणयांतर्दशावतांतस्यातस्मिन्बलवतिराज्यहरणंवाच्यं यतः साक्षिद्रदशाविवलेऽपितस्मिन्नापद्रव
 ति साचसंश्रयदशापरिकल्पा तस्यामंतर्दशायांसंश्रयकार्यं देवयुक्तनृपसंश्रयगुणात्तन्मोक्षोपि वस्यतिचयात्रायां अरिर्कोपहतदशायांज-
 न्मोदयनाथशत्रुणाकेच स्वदेशशकारकदशाः संश्रयणीयो नरेद्रं इति अत्रचभगवानागिः लग्नः कर्मगोवास्यादथवाप्रबलोपियः सः स्या
 त्त्वांतर्दशाकालेराज्यदः प्रबलोयदा १ नीचारिगृहसंस्थस्यदशायांप्रबलस्यच श्रुतिर्वलविहीनस्यतन्मोक्षः परसंश्रयादिति १९

अथ भोगिनां शबरदस्युस्वामिनां च जन्मज्ञानं पालिन्याह गुरुसितबुधलयेति गुरुसितबुधाः जीवशुक्रसौम्याः एषामन्यतमेष लभ्यगते अर्कपु
 नेसौरे सप्तमस्थे दिवसनाथे सूर्ये वियतिदशमस्थानगते एवं विधेयोगे भोगिनां भोगवतां जन्मविंश्याज्जानीयात् एवं विधेयोगे जातो सदैव भोगवान्
 भवति तस्यार्थविहीनस्यापियतः कुतश्चिद्भोगावाप्तिर्भवति रविबुधसितलये इत्यत्रैकैश्चित् रविबुधमितानां संबंधित इति व्याख्यातं सिंहवृष
 तुलाभिषुनकन्यालयेष्विति यतो दशमस्थे कैलये बुधसितयोरवस्थानं न संभवति आचार्येण वराहमिहिरेण पूर्वशास्त्रानुसारेणायं योगः दूतः
 जीवज्ञभार्गवैर्लये सप्तमस्थे कनंदने दशमस्थे रवौ जातो भोगवान् पुरुषो भवेत् शुभबलयुतकेंद्रैरिति शुभग्रहसंबन्धिनो राशयः ते च स

परिकूल्या १९ गुरुसितबुधलये सप्तमस्थे कपुत्रे वियतिदिवसनाथे भोगिनां जन्मविंश्यात् शुभबल
 युतकेंद्रैः कूरमस्थेऽपि पञ्चजतिशबरदस्युस्वामितामथे भाक् २० इति राजयोगाध्याये एकादशः ११

बलायस्य केन्द्रगता भवन्ति तैः तथा भूतैः तथा पापैः कूरग्रहैः कूरमस्थैः पापराश्याश्चितैः यस्य जन्म भवति स शबरानां पुलिंदानां दस्यूनां चोराणां स्वा
 मित्वं क्रजति गच्छति अर्थभागभाग्यवान् धनवांश्च भवति शुभबलयुतकेंद्रैरिति अत्र शुभग्रहैः बलयुतैः केन्द्रगते रितिकैश्चिद्व्याख्यातं त
 चायुक्तं यस्माद्भगवान् गार्गिः पापक्षेत्रगतेः पापैः केन्द्रस्थैः सौम्यराशिभिः सबलैर्यस्य जन्म स्यात् स्यादसौ दस्युनायक इति २० इति
 श्रीभट्टोत्पलविरचिताया बृहज्जातकविद्येतो राजयोगाध्याये एकादशः ११

अथातोनामसयोगाध्यायोव्याख्यायते नामसयोगानां चत्वारो विकल्पाः तत्राकृतियोगा एको विकल्पः आकृतियोगाः संख्यायोगाश्च विकल्पद्वयम्
 आकृतियोगाः संख्यायोगा आश्रययोगाश्च विकल्पत्रयं आकृतियोगाः संख्यायोगा आश्रययोगा दलयोगो चेति विकल्पचतुष्टयं तत्र विंशतिराकृति
 योगाः सप्तसंख्यायोगाः त्रय आश्रययोगाः द्वौ दलयोगौ तत्र द्वित्रिचतुर्विकल्पजानां योगानां संख्याज्ञानमोपलब्धसिकेनाह १ नवदिगिति नव
 प्रसिद्धादिकृशब्देन दश उच्यन्ते वसवोष्टौ एते यथा संख्यत्रिकाधिवेदैः गुणिताः त्रिकशब्देन त्रय एव उच्यन्ते अत्रि शब्देन त्रयः वेदाश्चत्वारः ४
 एतैः गुणिताः तद्यथा नवदिग्वसवः ९।१०।८ एते यथा संख्यत्रिकाधिवेदैः ३।३।४ एतेर्गुणिता जाताः २७।३०।३२ एते यथा संख्यद्वित्रि

अथ नामसयोगाध्यायप्रारंभः ॥ नवदिग्वसवस्त्रिकाधिवेदैर्गुणिता द्वित्रिचतुर्विकल्पजाः स्युः
 यवनेस्त्रिगुणा हि षट्शती सा कथिता विस्तरतोऽत्र तत्समास्युः ॥ १ ॥ छ ॥ छ

चतुर्विकल्पजा भवन्ति एतदुक्तं भवति आकृतियोगा विंशतिः संख्यायोगाः सप्त एवमाकृतिसंख्याविकल्पद्वयेन सप्तविंशतियोगाः भवन्ति आश्रययोगा
 स्त्रयः आकृतिसंख्या आश्रयकृतेन विकल्पत्रयेणात्रिंशत् ३० दलयोगो द्वौ आकृतिसंख्या आश्रयदलयोगकृतेन विकल्पचतुष्टयेन द्वात्रिंशत् ३२
 एवं द्वित्रिचतुर्विकल्पजा योगाः स्युः भवेयुरिति यवनेस्त्रिगुणा हीति पुराणयवनेः त्रिगुणा हि षट्शती कथिता षण्णां शतानां समाहारः षट्शती सा च
 त्रिगुणा अष्टादशयोगशतान्यभिहितानीत्यर्थः १८०० ननु स्फुजिध्वजेन किमुक्तं उच्यते नामसयोगानामानं तं तथा च तद्वाक्यं संस्थान
 सादृश्यमनंतकं स्याद्वा व्यापिनानाप्रकृतीनिदृष्ट्वेति कथं पुराणयवनेरष्टादशशतान्यभिहितानि उच्यन्ते आकृतियोगास्त्रयो विंशतिस्तैरभिहिताः

संख्यायोगानां सप्तविंशत्यधिकं शतं भवति एवं सार्द्धं शतं भवति तच्चैकैकं राशिलग्नगतमधिकृत्योक्तं तस्मात्तु गृह्यादशकेनाष्टादशयोगशतानि भवन्ति यस्मात्
सार्द्धं शतं द्वादशहत्तं अष्टादशशतानि भवन्ति एतेषां सुत्पत्तिरध्यायते प्रदर्शयिष्यामः विदिताध्यायार्थस्य सारवाक्यबोधत्वात् एवं यवेनेस्त्रिगुणाष्टदश
ती विस्तरतः कथितोक्ता अत्रास्मिन्शास्त्रे तत्समासः तत्संक्षेपः क्रियते विस्तरस्य समासोपनिधायत इति पूर्वप्रदर्शिताद्वात्रिंशदेवाभिधीयन्ते त-
त्फलैश्च न्यफलानां समानत्वात् द्वात्रिंशत्स्वेव योगेष्टादशयोगशतान्यतर्भवन्तीति १ अथाश्रययोगत्रयंदलयोगद्वयंचौपच्छंदसिकेनाह रज्जुर्मु-
शलीमिति चराचैः चरस्थिरद्विस्वभावराशिग्रहसंयुक्तैः यथासंख्यं रज्जुर्मुशलं नलश्चेति योगत्रयं भवति तद्यथैकस्मिन् चरराशौ चरराशिद्वये च
चराशिचये चरराशिचतुष्टये वा यदा सर्वे ग्रहाः भवन्ति स्थिरराशयो द्विः स्वभावराशयश्च सर्वे शून्या भवन्ति तदारज्जुर्नामयोगो भवति एवमेकस्मिन् स्थिर-
राशौ राशिद्वये राशिचये राशिचतुष्टये वा यदा सर्वे ग्रहाः भवन्ति चरराशयो द्विः स्वभावराशयश्च शून्या भवन्ति तदा मुशलं नामयोगो भवति एवमेकस्मि-
न् द्विस्वभावराशौ राशिद्वये राशिचये राशिचतुष्टये वा सर्वे ग्रहाः भवन्ति चरराशयः स्थिरराशयश्च शून्या भवन्ति तदानलारव्योयोगो भवति एतानां
यजान्स्त्रीन्योगान्सत्याचार्यो जगदुक्तवान् केचित्सत्यस्ताश्रयजानि हाह इति योगानि तपठति इह स्मिन् प्रकरणे आहोक्तवानिति तथा च सत्यः
सर्वचरेषु राशिषु यदा स्थिता योगमाह तं रज्जुं अनयप्रियस्य सततं विदेशवासा र्थं युक्तस्य सर्वे स्थिरेषु राशिषु यदा स्थिता मुशलमाह तं योगं जन्मनि क-
र्मकराणां युक्तानामर्थमानाभ्यां द्विशरीरेषु नल इति योगो हीनातिरिक्ते देहानां निपुणानां पुरुषाणां धनसंचयभोगिनां भवति अत्रैकैश्चिद्वाख्यातं
चरराशिचतुष्टये वा यदा सर्वे ग्रहाः भवन्ति तदारज्जुः स्थिरराशिचतुष्टये वा यदा सर्वे ग्रहाः भवन्ति तच्चायुक्तं यस्माद्भगवानागिः ए-
को द्वौ वा त्रयः सर्वे सर्वैर्युक्ता यदा ग्रहैः चरयोगस्तदारज्जुः शीर्षाणां जन्मदो भवेत् स्थिरश्चेत्मुशलं नाममानिनां जन्मद्वन्द्वं द्विस्वभावो नलारव्यस्तु प-

निनां परिकीर्तितः एवमाश्रययोगत्रयं व्याख्यातं सत्यमतेन तथाच सत्यः चरराशिगे ग्रहेन्द्रैर्ज्जुः स्थिरराशिगेस्तथा सुशलं द्विशशरगे तैर्योगो नलसंज्ञोऽसु
निभिरुद्विष्टः अथ दलयोगद्वयमुच्यते केन्द्रैः सदसद्युतैरिति केन्द्रैः यथा संख्यं सदसद्युतैः सद्ग्रहेः सौम्यैर्युतैः दलारव्योदलोयोगः स्वगमालना
मभवति तथा केन्द्रैरसद्ग्रहेः पापग्रहयुक्तैः दलयोगः सर्पनामयोगो भवति एतदुक्तं भवति येषु तेषु त्रिषु केन्द्रेषु सौम्यग्रहाः बुधशुक्रशुक्राः यदा भवं
ति न कस्मिन्कश्चित्केन्द्रेषां भवति तदा स्वज्ञमयोगो भवति अथ येषु तेषु त्रिषु केन्द्रेषु पापाः सूर्यभौमसौराः भवन्ति न कस्मिन्कश्चित्केन्द्रेषां भवति सौ-
म्यग्रहः तदा सर्पनामयोगो भवति नन्वत्रयोगद्वये केन्द्रैः सदसद्युतैर्दलारव्यावित्युक्ता त्रिषु किमिति व्याख्यातं यस्माच्छुक्लपक्षदृष्ट्या पक्षयोश्चंद्रस्य सौ

**रज्जुसुशलं नलश्चराद्यैः सत्यश्चाश्रयजान्जगादयोगान्
केन्द्रैः सदसद्युतैर्दलारव्यैः स्वकसर्पैकथितौ पराशरेण २**

म्यत्वं पापत्वं च संभवति एवं स्थिते यदा सौम्याक्रांतेषु त्रिषु केन्द्रेषु क्षीणश्चंद्रमायदा चतुर्थो भवति अथ वा पापाक्रांतेषु त्रिषु केन्द्रेषु क्षीणश्चंद्रमायदा चतु-
र्थो भवति तदापि स्वकसर्पयोगो भवतः तच्च त्रिषु केन्द्रेषु किमिति न व्याख्यातं उच्यते नैवम् यस्मादनैव स्वल्पजातके उक्तं केन्द्रत्रयगेः पापतरे
र्दलारव्यावित्त्वं च अत्र सौम्यास्त्रयः पापास्त्रय इति कथं ज्ञायते यथानयोर्द्वयोर्मध्ये चंद्रमास्तृतीयो न भवति उच्यते भगवता गार्गी
णोक्तं । त्रैकेन्द्रगे र्यमारौ केः सर्पोदुःखितजन्मदः प्रो गिजन्मप्रदामालातद्वज्जीवसिते दुजेः स्वयोगः पापवर्जितकेन्द्रेषु सर्पः सौम्यवर्जितेऽक्षितिक
थं ज्ञायते उच्यते बादरायणोक्तं केन्द्रेषु पापेषु सितज्जीवैः केन्द्रत्रिसंस्थैः कथयन्ति मालाम् सर्पस्त्वसौम्येऽथमारसूर्यैर्योगा विमोहौ कथितौ

दलारव्यो एतौदलयोगौद्वौस्त्रक्रसर्पाकथितोपराशरेणोक्तौ नत्वन्यैरप्युक्तौ उच्यते अन्यैरुक्तौ अन्यैर्नोक्तौपराशरेणोक्ताविति स्वशास्त्रेवराहमि
हिरेणोक्तौ तथाचमणिस्थः केन्द्रत्रयंगैःपापैःसौम्यैर्वादलसंज्ञितौ द्वौयोगौसर्पमालारव्योविनष्टेष्टफलप्रदौ एवमाश्रययोगत्रयमपियोगद्वय-
माह अन्यैरुक्तमन्यैर्नोक्तं अन्यैरुक्तत्वाद्वाहमिहिरेणशास्त्रसंगृहीतं एवंदलयोगद्वयंब्यारव्यातं २ अथान्यैराचार्यैर्यनकारेणोनाश्रययो
गत्रयंदलयोगद्वयंचनारव्यातं तत्कारणमुपजातिकयाह योगाव्रजंतीति आश्रयजायोगारज्जुर्लुशलनलारव्याआहृतियोगैः यवाञ्जव
ज्जांडकगोलकाद्यैः यवपद्मवज्रविहंगगोलकैः आदियहणाहदाशकटाभ्यांचतथासंख्यायोगैः गोलकाद्यैः गोलकयुगशूलकेदारैःसं -

योगाव्रजंत्याश्रयजाः समत्वंयवाञ्जवज्जांडजगोलकाद्यैः
केद्रापगैः प्रोक्तफलोदलारव्यावित्याहुरन्येनष्टथक्फलाती ३

योगैः आश्रयजायोगाः तुल्यतांसमत्वंव्रजंतीत्यतोन्वैर्नोक्ताः तद्व्यातिरेकेणाप्याश्रययोगानामवकाशोनास्तीतिवराहमिहिरेणोक्ताः यैश्चयोगैः सम
तांयास्यंति यन्नचैतेषामवकाशस्तदध्यायांतेव्यारव्यास्यामः केन्द्रापगैः प्रोक्तफलाविति दलारव्योदलयोगौद्वौकेन्द्रापगैः प्रोक्तफलोक्तथितफलो
केन्द्रापगतैः ग्रहैः प्रोक्तेफलययोः केन्द्रत्रयंगैः केन्द्रस्थानांशभप्रहाणांशभंप्रलमुक्तं अशमानामशभमिति अतएवैमौप्रोक्तफलोक्तथितफलो
उक्तचवराहमिहिरेणकेद्रत्रिकोणेषुशभभाः प्रशस्तास्तेष्ववपापानशभप्रदाः स्युः केन्द्रत्रिकोणंगैः शभैः शभंप्रलंभवतीति मालानोक्ता एवंके
द्रत्रयंगैः पापैः पापफलंभवतीति सर्पानोक्तः एवमन्येअपरेआहुः कथयंतितथातो नष्टथक्फलावुक्तार्थत्वात् यद्येवंतीर्हि किमर्थं वराहमि

हिरेणोक्तावित्यत्रोच्यते नाभसयोगांतर्भूतत्वात्समस्तदशास्वपि फलदोभवतः यदाकेन्द्रोपगानांयोगांविनाफलमंगीक्रियते तदास्वदशास्वेवफलंप्रयच्छन्ति
 एतच्चपराशरादीनांमतं तेषांमतंयथानाभसयोगावेतौ समस्तदशास्वपि फलप्रदौ तेनवराहमिहिरेणोक्तौ ३ अथाह्नतियोगान्यंचगदाशकटविहं
 गशृंगारकहलारव्यान्वसंततिलकेनाह आसन्नेति आसन्नेनिकटवर्तिनिकेन्द्रभवनद्वयेकंदकराशियुग्मेयदासर्वग्रहाः भवन्तितदागदारव्योयोगो
 भवति सचचतुःप्रकारः लग्नचतुर्थस्थेः सर्वग्रहेरेकः चतुर्थसप्तमस्थेर्द्वितीयः सप्तमदशमस्थेस्तृतीयः दशमलग्नस्थेश्चतुर्थः तन्वस्तगे
 धिति तन्वस्तगेषु लग्नसप्तमेषुसर्वग्रहेषुशकटभवति खबंधोः दशमचतुर्थयोःस्थितेषुसर्वग्रहेषुविहगारव्योयोगः नवमपंचमलग्नस्थेः

आसन्नकेन्द्रभवनद्वयेर्गदार्व्यस्तन्वस्तगेषुशकटविहगःखबंधोः शृं
 गाटकनवमपंचमलग्नसंस्थेर्लग्नान्यगेर्हलमितिप्रवदन्तितज्ज्ञाः ॥ ४ ॥

सर्वग्रहैः शृंगारकास्थोयोगोभवति लग्नान्यगेर्हलमिति लग्नवर्जयित्वायथासंभवमन्येसर्वग्रहाः परस्परंत्रिकोणगताभवन्ति तदाहलमितियोगः
 तज्ज्ञाःहोराशास्त्रपंडिताः प्रवदन्तिकथयन्ति सचत्रिप्रकारः द्वितीयषट्दशमस्थेः सर्वग्रहेरेकः तृतीयसप्तमेकादशस्थेर्द्वितीयःप्रकारः चतु
 र्थाष्टमद्वादशस्थेस्तृतीयःप्रकारइति ४ अथवज्ज्यवकमलवापीसंज्ञयोगचतुष्टयंवैताल्लयेनाह शकटांडमिति शकटवच्छुभैः व्यव-
 स्थितैरंडजवदशभैश्चवज्जंभवति एतदुक्तंभवति लग्नसप्तमयोःसौम्याश्चतुर्थदशमयोश्चपापाभवन्ति नान्यत्रकेचित्तदावज्जारव्योयोगोभव
 ति तद्विपरीतगैर्यवः तएवग्रहायदिविपरीतगताभवन्ति तदायवारव्योयोगोभवति शकटवदशभाः अंडजवच्छुभाः एतदुक्तंभवति लग्न

सप्तमयोः पाणः स्थिताः चतुर्थदशमयोश्च शशाः स्थितास्तदायवारव्योयोगो भवति कमलं त्विति एनैरेवसौम्यपापैः विमिश्रसंस्थितैश्चतुर्धा पिकेन्द्रेषु स
मवस्थितैः कमलारव्योयोगो भवति तदेव कमलं यदि केन्द्रबाह्यतो भवति तदा वापीसंज्ञो योगः एतदुक्तं भवति सर्वैरेव केन्द्रबाह्यतः स्थितैः केन्द्राणि
वर्जयित्वा न्यत्र पणफसपोक्लिमेषु स्थितैस्तदेव कमलं वापीसंज्ञो भवति योगः पणफरेषु चतुर्धा पोक्लिमेषु चतुर्ध्वेति ५ अथ वज्रादयवयोः संभवो
न भवति नौचमया पूर्वशास्त्रानुसारेण कृतावित्येतदनुष्ठुभाह पूर्वशास्त्रानुसारेणेति पूर्वशास्त्रानुसारेण पूर्वाचार्यैः मययवनादिभिः वज्रा
रव्योयोगः कृतः यवारव्यश्च तस्मान्मयापि कृतः वज्रादय इति बहुवचननिर्देशोऽन्येषामेवं प्रकराणां प्रदर्शनार्थः वज्रादयो योगाद्यपि न संभ
वन्ति तथापि पूर्वशास्त्रानुसारेण मया कृताः नान्यनुसृत्य दृष्ट्वेत्यर्थः यतः सूर्यादिद्वयाच्चतुर्थे भवने चतुर्थराशौ पूर्वपश्चिमेन वा द्वा सितौ बुधश

शकटां उज्ज्वल्युभाशौ पूर्वज्जंतद्विपरीते गेयवः कमलं तु विमिश्र
संस्थितैर्वापीतद्यदि केन्द्रबाह्यतः ॥ ५ ॥ पूर्वशास्त्रानुसारेण मया
वज्रादयः कृताः चतुर्थे भवने सूर्याज्जसितौ भवतः कथम् ६

वन्ति तथापि पूर्वशास्त्रानुसारेण मया कृताः नान्यनुसृत्य दृष्ट्वेत्यर्थः यतः सूर्यादिद्वयाच्चतुर्थे भवने चतुर्थराशौ पूर्वपश्चिमेन वा द्वा सितौ बुधश
क्रौडं भवतः न कदाचिदकोदयेस्तसमये वामध्याह्नाह्नरात्रयोः बुधशक्रौ भवतः आदित्ये मध्याह्नस्थेऽर्धसत्रस्थे कतयोरुदयेस्तमये वामभवत्ये
व ६ अथ यूपेषु शक्तिदंडारव्ययोगचतुष्टयमनुष्ठुभाह कंठकादीति होरासंग्रहद्वयैः केन्द्रैः क्रमात्परिगच्छ्य लग्ने केन्द्रमादितः कृत्वा चतुर्षु ग
हेषु यथासंभवं सर्वग्रहाणामवस्थानं भवति तदा यूपेषु शक्तिदंडारव्योच्चत्वारोयोगो भवति तद्यथा लग्नद्वितीयतृतीयचतुर्थेषु चतुर्धा पिकेन्द्राः सर्वग्रहाः

भवन्ति तदाष्टपारव्ययोगोभवति अथचतुर्थपंचमषष्ठसप्तमेषु चतुर्षुसर्वेएवग्रहाभवन्ति तदेषुःशारारव्ययोगः अथसप्तमाष्टमनवमदशमेषु -
चतुर्षुसर्वेएवग्रहाभवन्ति तदाशक्तियोगः अथदशमैकादशद्वादशलघ्नेषुचतुर्षुसर्वेएवग्रहाभवन्ति तदादंडयोगइति ७ अथनौकूटछत्र
चापाद्धचंद्रारव्ययोगपंचकमनुष्णभाह नौकूटछत्रेति तद्वत्तेनैवमाशुक्तेनप्रकारेणलग्नकेंद्रादारभ्यैकैकस्मात्केंद्रात्सप्तभिर्ग्रहैः सप्तर्क्षसंस्थितैः
नौकूटछत्रचापसंज्ञयोगचतुष्टयंभवति तद्यथा लग्नद्वितीयतृतीयचतुर्थपंचमषष्ठसप्तमेषुयदासर्वेग्रहाः भवन्ति तदानौर्गमयोगोभवति एवंचतु
र्थपंचमषष्ठसप्तमाष्टमनवमदशमेषुयदासर्वेग्रहाः भवन्ति तदाकूटारव्ययोगोभवति अथसप्तमाष्टमनवमदशमैकादशद्वादशलघ्नेषुसर्वेग्रहाभवन्ति

कूटकादिप्रवृत्तैस्तुचतुर्ग्रहगतैर्ग्रहैः यूपेषुशक्तिदंडारव्याहाराद्यैःकंटकैःक्रमात् ७
नौकूटछत्रचापानितद्वत्सप्तर्क्षसंस्थितैः अर्द्धचंद्रस्तुनावोद्यैः प्रोक्तस्तन्यर्क्षसंस्थितैः ८

तदाछत्रारव्ययोगः अथदशमैकादशद्वादशलघ्नद्वितीयतृतीयचतुर्थेषुयदासर्वेग्रहाभवन्ति तदाचापंचापारव्ययोगः अर्द्धचंद्रइति नावाद्यैरेवयो
गैरन्यर्क्षसंस्थितैः अपरराशिब्यवस्थितैरर्धचंद्रारव्ययोगोभवति नावाद्याः कंटकेषूक्ताः तैश्चान्यर्क्षसंस्थितैः अपरराशिगतैः तेनपणपरे
ष्व्यः आरभ्यनिरंतरंसप्तसङ्ग्रहेषुयदासर्वेग्रहाभवन्त्यापोहिमेभ्योवातदूर्ध्वचंद्रारव्यः सचाष्टप्रकारः तद्यथा द्वितीयतृतीयचतुर्थपंचमषष्ठ
सप्तमाष्टमेषुसप्तसप्तसर्वेग्रहायदाभवन्ति तदैकः एवंतृतीयादिनवमांतेषुद्वितीयः पंचमादिष्वैकादशांतेषुतृतीयः षष्ठादिषुद्वादशांतेषुचतुर्थः
अष्टमादिषुद्वितीयांतेषुपंचमः नवमादिषुतृतीयांतेषुषष्ठः एकादशादिषुपंचमांतेषुसप्तमः द्वादशादिषुषष्ठांतेषुयदासर्वेग्रहाभवन्ति तदाःष्टमइति ८

अथसमुद्रचक्रारब्धौद्वयोयोगावतुष्टुभाह अर्थाद्वितीयस्थानादारभ्यैकांतरगते ग्रहेः षष्ठगृहाश्रितैः षड्दशिषुव्यवस्थितैः सप्तभिर्ग्रहेः समुद्रारब्धयोगोभवति तद्यथा द्वितीयचतुर्थषष्ठाष्टमदशमद्वादशेषुषट्सप्तयदासमग्रहाभवन्तितदासमुद्रारब्धयोगः विलग्रादिस्थितैरिति अनेनैवप्रकारेणविलग्रादुग्रा त्पञ्चत्येकांतरस्थैः षड्गृहेषुसप्तभिर्ग्रहैः स्थितैः चक्रारब्धयोगोभवति तद्यथा लग्नतृतीयपंचमसप्तमनवमेकादशेषुषड्गृहेषुयदासर्वग्रहाः भवन्ति तदाचक्रारब्धयोगोभवति इत्येवंप्रकारेण आकृतिजानामाकारवशादुत्पन्नानांसंग्रहोव्याख्यातः ९ अथसंख्यायोगसप्तकंशालिन्याह संख्या योगइति सप्तभिर्ग्रहैः सप्तर्क्षसंस्थैः सप्तसुराशिषुगतेरेकापायादेकापगमाक्रममात्मसंख्यायोगाः स्युः भवेयुः तेचवल्लव्यादयोगोलांताः

एकांतरगतेरर्थात्समुद्रः षड्गृहाश्रितैः विलग्रादिस्थितैश्चक्रमित्याकृतिजसंग्रहः ९
संख्यायोगाः स्युः सप्तसप्तर्क्षसंस्थैरेकापायादल्लकीदामिनीच ॥ ७ ॥

तद्यथा येषुतेषुसप्तसगृहेषुयदासर्वग्रहाभवन्ति तदावल्लकीनामयोगोभवति यदाषट्सगृहेषुसप्तग्रहाभवन्ति तदादामिनीनामयोगोभवति ए वंपंचसप्तसंग्रहाः पाशः पाशोयोगः चतुर्षुकेदारः केदारोयोगः त्रिषुशूलः शूलोयोगः द्वयोर्युग युगनामयोगः एकस्मिन्पाशोसप्तग्रहायदा भवन्ति तदागोलः गोलनामयोगः अन्यान्यूर्वमुक्ताविहाय पूर्वोक्तानन्यान्योगान्विहायवर्जयित्वा एतेयोगाः भवन्ति एतदुक्तंभवति यथोक्ता नांयोगानांमध्याद्यदिसंख्यायोगस्यसादृश्यंभवति तदासंख्यायोगोनामीकार्यः सएवयोगोयात्यइति १० अथात्रययोगत्रयजातानांदलयो गद्वयजातानांचफलंवसंततिलकेनाह ईर्ष्युरिति ईर्ष्युः समत्सरः परर्द्धिमत्सरी विदेशनिरतः परदेशाध्यासनशीलः अध्वरुचिः सततमदनः

ननुविदेशनिरतएवाध्वरुचिः तत्किमत्रद्वयोर्ग्रहणं उच्यते विदेशेऽप्यनेकप्रदेशाध्यासनशीलोभवतिसततमदनोऽनभवति एवंविधोरज्जारज्जारवे
योगेजातोभवति मानीर्गर्वितः धनीचित्तवान् बहुषुहृत्येषुकार्येष्वसक्तः बहुकर्मरंभशीलः एवंविधोऽमुशलारवेयोगेजातोभवति व्यंगोऽगही
नः विगतमंगयस्य स्थिरोऽहदनिश्चयः आद्योधनवान् निपुणः कार्येषु सूक्ष्मदृष्टिः एवंविधोनलजोनलारवेयोगेजातोभवति एवमाश्रय-
योगत्रयजातानां फलं व्याख्यातं स्वगुत्योभोगान्वित इति स्वगुत्यः स्वयोगेजातोभोगान्वितोभवति भुजगजोभुजगारवेऽसर्पयोगेजातो ब
हुदुःखभाक् स्यात् नानाप्रकाराणादुःखानां भोगी भवति केचिदत्र बहुवचनं पठन्ति व्यंगाः स्थिराद्यानिपुणानलजाः स्वगुत्याः भोगान्विता

पाशः केदारः शूलयोगोऽयुगंचगोलश्चान्यान्यूर्वमुक्तानिहाय १० ईर्ष्युर्विदेश
निरतोऽध्वरुचिश्चरज्ज्वामानीधनीचमुशले बहुहृत्यसक्तः व्यंगस्थिराद्वनि
पुणोनलजः स्वगुत्योभोगान्वितो भुजगजो बहुदुःखभाक् स्यात् ॥ ११ ॥ ७७

भुजगजो बहुदुःखभाज इति न कश्चिदोषः एवंदलयोगद्वयजातानां फलं व्याख्यातं ११ अथान्योयोगाश्चययोगश्चयदासमकालं यत्र दृश्यते तत्र
श्चययोगस्य निराकरणार्थं मनुष्यमाह आश्चयोक्तस्त्विति यत्रान्योयोग आश्चययोगश्चभवति तत्राश्चययोगोन्येनयवादिनामिश्चोभवति
मिश्चितत्वाच्चाफलोभवति स्वफलं न प्रयच्छति एवमन्यैरपरेः विमिश्रितानि फलाभवन्ति येऽपि मिश्राः सादृश्यं गतास्ते तत्र फलं दद्युः के
चिन्मिश्रा येस्ते फलं तेषामिति पठन्ति अभिमिश्रान्यैः यदाभवति तदा स्वफलं यदा आत्मीयं फलं ददति तत्र चरसौलमगते स्थिरादि

स्वभावस्थैरभिध्याः स्थिरलघ्वेचरद्विस्वभावगतैरभिध्याः द्विस्वभावे लघ्वेचरस्थिरगतैरभिध्यादिति १२ अथ गदाशकटविहगशृंगाटकहला
रव्येयुयोगेषु जातानां स्वरूपं वसंततिलकेनाह यज्ज्वार्थभागिति यज्ज्वार्थजनशीलः अर्थभागधनानां भाजनं सततं सर्वकालमर्थरुचिः अ
र्थार्जनोद्यमशीलः एवं विद्योगदारव्येयोगे जातो भवति तद्वृत्तिभुगिति तदिति शकटपरामर्शः तद्वृत्तिभुक् शकटवृत्तिभुक्ते शकटाजी
वीभवनीत्यर्थः सरुजो व्याध्वर्हितः कुदारः कुत्सितभायैः एवं विधः शकरजः शकटयोगे जातो भवति दूतोदन इति दूतः परसंदेशप्रापणा
र्थपरसकाशगामी अटनः परिभ्रमणशीलः ननु दूतेनाव्यवश्यमटनेन भवितव्यं उच्यते परेच्छया गमनशीलो दूतः अयं पुनः स्वेच्छया टनः

आश्रयोक्तास्तु विफला भवन्त्यन्येर्विभिन्निताः मिथ्यायेस्ते फलं दद्यादिति मिथ्याः स्वफलप्रदाः १२ यज्ज्वार्थभावसतत
मर्थरुचिर्गदायातद्वृत्तिभुक् शकरजः सरुजः कुदारः दूतोदनः कलहहृद्विहगेप्रदिष्टः शृंगाटकेचिरस्मरवीक्षुषिहृद्भला

तदुभयभागभवति कलहहृत्कलहशीलः एवं विधो विहगारव्येयोगे जातो भवति प्रदिष्टः उक्तः चिरेण स्मरवीचिरस्मरवीचयोते स्मरवीत्यर्थः
एवं विधो शृंगाटकारव्येयोगे जातो भवति अन्ये चिरेण स्मरवीचिरस्मरवीचिशृंगाटके व्याख्यातः तच्चायुक्तं यस्मान्न गवान्गार्गिः लघुपञ्चमधर्मस्थे
योगः शृंगाटको मतः वयोते स्मरिवनां जन्म तत्र स्यात्त्वादुभाषिणां हृषिहृद्भला रव्ये हलारव्ये योगे जातः हृषिहृद्भवति हृषिकरोतीत्यर्थः १३
अथ यज्ज्वार्थपञ्चमी जातानां स्वरूपं वसंततिलकेनाह यज्ज्वेत्यपूर्वस्मरिवन इति अंत्ये वयोते स्मरिवनः पूर्वस्मरिवनश्च बाल्ये स्मरवी यौवने
हुः रिततो हृद्भले पुनरेव स्मरवी भवतीत्यर्थः सप्तमः सर्वजनवल्लभः अतिश्रोती वसंधामधीरः एवं विधो यज्ज्वारव्ये योगे जातो भवति शौर्या

नितः पराक्रमयुक्तः अथशब्दः पादपूरणेवर्णितः वयोमध्येस्मरवी अंतःशब्दोन्नमध्यपर्यायः एवंविधोयवारव्येयोगेजातोभवति विख्यातकी-
र्तिः सर्वजनप्रसिद्धकीर्तिः सानुकिमत्रविख्यातकीर्तिरस्ति उच्यते अस्तिक्वचिच्चसा यथाकीर्तिप्रापककर्मभिः शतैरपिपरंपरव्यातकी-
र्तिनप्राप्नोति अभितसौरव्यगुणः अपरिमितसौरव्योऽपरिमितगुणश्च गुणाःविद्याशौर्यादयः एवंविधःपद्मारव्येयोगेजातोभवति ननुस्थिर
स्मरवं तनुस्वल्पंस्थिरंचिरकालस्थायिस्मरवं यस्यस्वल्पस्मरवंबहुकालंभवतीत्यर्थः निधिहृत भूमावर्यस्थापनशीलः नदाताकदर्यः एवंवि-
धोवापीसंज्ञेयोगेजातोभवति १४ अथयूपशरशक्तिदंडारव्येयोगचतुष्टयेजातानांस्वरूपंवसंततिलकेनाह त्यागात्मवानिति त्यागीदाता

वज्रंत्यपूर्वस्मरिवनःसमगोतिशूरोवीर्यान्नितोप्यथयवेस्मरिवतोवर्णितः विख्यातकीर्त्यमितसौरव्य
गुणश्चपद्येवाप्यातनुस्थिरस्मरवोनिधिहृन्नदाता १४ त्यागात्मवान्क्रतुवरैर्यजतेचयूपेहिंस्रोथगुप्त
धिहृतःशरद्वृत्तारव्ये नीचोलसःस्मरवधेनैर्विद्युतश्चशक्तौदंडेप्रियैर्विरहितःपुरुषोत्पद्यतिः ॥१५॥

आत्मवानप्रमादी क्रतुवरैर्यज्ञश्चैर्यज्ञैः यजते एवंविधोयूपारव्येयोगेजातोभवति हिंस्रोति हिंस्रोवधरुचिः गुप्त्यधिहृतः बंधनपालः शरद्वृ-
त् शरकारः एवंविधश्चशरारव्येयोगेजातोभवति नीचः अधमानामकुलोचितानां कर्मणां कर्ता अलसः क्रियास्वपदुः स्मरवधेनैर्विद्युतोभो-
गवित्तविवर्जितः निःस्मरवोनिर्धनश्च एवंविधःशक्तौयोगेजातोभवति प्रियैः पुत्रादिभिः विरहितः वर्जितः अंत्यवृत्तिः दासवृत्तिः शरद्वृत्तिरित्यर्थः
एवंविधोदंडारव्येयोगेजातःपुरुषोभवति १५ अथनोदूढछत्रकार्मुकजातानांस्वरूपंवसंततिलकेनाह कीर्त्यायुतश्चलस्मरवदिति कीर्त्यायुतःख्यात

यथाः चलस्तरवः कदाचित्स्तरवी कदाचिदुःस्वी कृपणः अदाता चशब्दोन्नसमुच्चयार्थे एवंविधोन्नोजः नावारव्येयोगेजातः प्राणीभवति कूटेनृतइति
अनृतेसुवनमतिर्यस्यासावनृतसुवनः असत्याभिधायी असत्याभिभाषी च बंधनपः बंधनं पातीति बंधनपः केचित्कूटेऽनृतकृपबंधनपश्चजात
इति पठन्ति एवंविधः कूटारव्येयोगेजातोभवति इति कूटयोगः छत्रोद्भवइति स्वजनसौरव्यकरः स्वजनेषु सखं करोतीति स्वजनसौरव्यकरः
अंत्यसौरव्यो हृद्भूते स्फुरितः एवंविधः छत्रारव्येयोगेजातोभवति इति छत्रयोगः कार्मुकः शूरश्च संग्रामप्रियः प्रथमांत्यसौरव्यः प्रथमे वा
ल्ये स्फुरवी अंत्ये हृद्भूते स्फुरवी च एवंविधः कार्मुकभवः चापारव्येयोगेजातोभवति इति चापयोगः १६ अथार्द्धचंद्रसमुद्भवचक्रवल्लुकी-

कीर्त्यायुतश्चलस्तरवः कृपणश्चनोजः कूटेनृतसुवनबंधनपश्चजातः छ
त्रोद्भवः स्वजनसौरव्यकरोत्यसौरव्यशूरश्च कार्मुकभवः प्रथमांत्यसौरव्यः १६

जातानां स्वरूपं वसंततिलकेनाह अर्थेदुजइति सभगः सर्वजनप्रियः कांतवपुः प्रदर्शनीयः प्रधानः सर्वजनपूज्यः एवंविधोर्ध्वदुजोऽर्द्धचंद्रारव्ये
योगेजातोभवति समुद्रयोगः नरपतिप्रतिभः राजातुल्यः भोगीभोगवान् एवंविधस्तोयालये समुद्रारव्येयोगेजातोभवति चक्रेति नरेन्द्राजानः
तेषां सुकुटाः किरीटाः चूडामणिरत्नानि तेषां ह्युतिः कांतिः तयारंजितो ह्युरितावंघ्रीपादौयस्यराजानः तस्य पादयोः पतन्ति महाराजाधिराजोभव
तीत्यर्थः तपोज्ञानादियोगाद्वा ज्ञां पूजनीयो वा एवंविधश्चक्रारव्येयोगेजातोभवति आहृतियोगविंशतिजातानां फलं व्याख्यातं अत्रैव भूपालसं
ख्यायोगानां फलं व्याख्यायते वीणोद्भवश्चेति निपुणः सूक्ष्मदृष्टिः प्रियगीतनृत्यः गीतप्रियो नृत्यप्रियश्च एवंविधो वीणोद्भवो वीणारव्येयोगे-

जातोभवति १७ अथदाभिनीपाशकेदारशूलजातानांस्वरूपं वसंततिलकेनाह दातान्यकार्येति दाताउदारः अन्यकार्यनिरतः परोपकारसक्तः पशुपः पशु-
रक्षिता बहुपशुभाग्भवति अथवापशुपपठेपशुनांपालयितारस्सयिता ग्रामाधिपतिरित्यर्थः एवंविधोदाभियोगेजातोभवति पाशार्जित धनार्जनेविशी-
लः धनार्जनविशीलः धनार्जनविशीलश्चासौसमृत्यबंधुश्च धनार्जनविशीलसमृत्यबंधुः स्वयमेवधनार्जनेविशीलः सन्मार्गेणधनार्जनं करोति तथा
भूतास्यभृत्याः कर्मकराबांधवाश्चभवन्ति एवंविधःपाशारव्येयोगेजातोभवति केदारजइति कृषिकरःकृषिकरोति सबहूपयोज्यः सृष्टुशोभनंछ-
त्वाबहूनामुपयुज्यते उपकरोति एवंविधःकेदारजः केदारारव्येयोगेजातोभवति शूरःसमरधीरः क्षतःप्रहारितः धनरुचिःअर्थप्रियः केचिद्वध

अर्थेदुजःसुभगकांतवपुःप्रधानस्तोयालयेनरपातिप्रतिमस्तुभोगी चक्रेनरेन्द्रमुकुटद्युतिरंजितांघ्री
वीणोद्भवश्चनिपुणः प्रियगीतनृत्यः १७ दातान्यकार्यनिरतः पशुपश्चदाभिनीपाशेधनार्जनविशी-
लसमृत्यबंधुः केदारजःकृषिकरःसबहूपयोज्यःशूरःक्षतोधनरुचिर्विधनश्चरुले ॥ १८ ॥ ॐ

रुचिरितिपठंति विधनश्चदरिद्रः एवंविधःशूलारव्येयोगेजातोभवति १८ अथयुगगोलयोर्जातस्यस्वरूपं सर्वेषांचनामसयोगानांसमस्त
दशास्वपिफलं प्रदर्शनंहरिण्याह धनविरहितइति धनविरहितः अर्थहीनःपारवंडी त्रयीमार्गव्यपेतः एवंविधोयुगारव्येयोगेजातोभवति केचि
द्धनविरहितः पारवंडीचित्तिपठंति वाशब्देनचार्थेअर्थहीनःपारवंडीच अथशब्दआनंत्येविधनोर्थहीनः मलिनोमलोपेतशरीरः मलिनवासावा
अज्ञानोपेतः मूर्खः कुशिल्योलोकेनिघशिल्पकर्ता अलसःक्रियास्तसमर्थः अटनोभ्रमणशीलः नन्त्रालसोदनेत्येतिविरुद्धं उच्यते यद्यपिस्वरूपेणाल

सः तथाप्यनिदारिद्र्याद्भोजनक्रियामदनं विना संपादयितुमशक्यत्वादतनः एवं विद्योगोलारब्धयोगे जातो भवति एवं समस्तसंख्यायोगेषु शुभफलं व्याख्यातम्
इति निगदिता योगा इति इत्येवं प्रकारान्नामसंयोगाः फलेः सार्द्धं सह विगदिता उक्ता इहास्मिन् अध्याये एते समस्तदशास्वर्णिनियतफलदाः सर्वकालफलप्र-
दाः चित्याविज्ञातव्याः ननु वज्रादिषाद्यंतस्त्रिविधाप्रदर्शिता तत्कथं समस्तदशास्वित्युक्तं उच्यते तेषां वचनाद्यथा दर्शितकालः सूरवदुःखयोर्भाविष्य-
ति येषां कालविभागो नोक्तस्तेषां समस्तदशास्वपि यथा दर्शितसूरवदुःखप्रदा भविष्यति ननु कस्यचित्समस्तजन्मसूरवेन दुःखेनैवैक रूपेण गच्छति
ये च भोगिनः ते यिमान् सैर्दुःखैरभितप्ता भवन्ति येषि भिक्षाशिनस्तेऽपि कदाचिद्धर्माभितप्ता भवन्ति शीतलासूदुमलायास्तस्त्रिविधमित्यात्मानं मन्यन्ते तस्मा-
देवमादिसूरवदुःखं सर्वेषां संसारजातेन विपर्येणानुभूयते तत्कथं समस्तदशास्वपि योगाः फलप्रदा भवन्ति उच्यते नैते योगादशाष्टकवर्गफलहेतार-
शुभमशुभं वा फलं दशापतिर्दत्तदृष्टकवर्गाश्चित्तमपि फलं च अतो यथा कालयोगा अपि समग्रजन्मनि फलं दत्तयेवं मिथ्यफलास्तु भवो भोगिनां दारिद्र्याणां च
संभवत्येव एव तावन्नामसंयोगाध्यायो व्याख्यातः अस्मिन् अध्याये यद्वक्तव्यं पूर्वप्रतिज्ञातं तदुच्यते दलयोगाद्वृत्तियोगयोः समकालमुपस्थानं नास्ति
तथा दलयोगैः सहाश्रययोगानां तुल्यकालमुपस्थानं नास्त्येव अथ दलयोगैः सह संख्यायोगा युज्यन्ते तदा दलयोगफलमेव भवति अथावृत्तियोगा आ-
श्रययोगैर्युज्यन्ते तदा आवृत्तियोगफलं भवति अथावृत्तियोगाः संख्यायोगैर्युज्यन्ते तथाप्यावृत्तियोगफलं भवति यस्मात्संख्यायोगानामपवादः अ-
न्यान्पूर्वमुक्तान्विहाय आश्रययोगानामप्यपवादः आश्रययोगास्तु विफला भवन्त्येवैवं मिथ्यता इति तस्मात्संख्यायोगा आश्रययोगाश्च आवृ-
त्तियोगैश्चाभिभूयन्ते अथाश्रययोगेन सह संख्यायोगस्योपस्थानं भवति तदा संख्यायोगस्यावकाश एव न भवति अथाश्रययोगेन संख्यायोग-
स्यापवादशमने कृते नान्योवकाशः संख्यायोगस्य किं त्वेकस्मिन्नाशौ यदा सर्वग्रहाः भवन्ति तदा आश्रययोग एव भवति नन्वाश्रययोगसंख्यायो-

गानांतुल्येअपवादेआश्रययोगेनसंख्यायोगःकथमभिभूयते उच्यते यदिसंख्यायोगेनाश्रययोगापशमनंभवतितदाआश्रययोगोभवति संख्यायो
गोभवति यत्रयदाआश्रययोगेनसंख्यायोगोभिभूयते तदागोलस्यावकाशाएवनस्थात् परिभाषाचयं निरवकाशाहिविधयः सावकाशान्विधीन्वाधेते
इति अथैकैकंराशिलग्नगतमधिकृत्यपुराणयवनमतेनयत्सार्द्धयोगशतमुक्तं तदधुनाप्रदर्श्यते तेषांतावच्चयोविंशतिराहृतियोगाः विंशतिरेववरा
हमिहिरेणाभिहिताः किंतुतेषांमध्याह्नदायोगेनचत्वारोयोगाभिहिताः लग्नचतुर्थयोः यदासर्वग्रहाभवन्ति तदागदायोगः चतुर्थसप्तमयोः शं-
रवः सप्तमदशमयोः बभ्रुकः दशमलग्नयोः ध्वजः तत्रपूर्वोक्ताविंशतिः शंरवबभ्रुध्वजैः सहत्रयोविंशतिः भवन्ति संख्यायोगानांसप्तविंशत्यधिकं

धनुर्विरहितः पारवंडीवायुगेत्वथगोलकेविधनमलिनोऽज्ञानोपेतः कुशल्यलसोटनः इतिनिगदि
तायोगाः सार्द्धंफलैरिहनामसानियतफलदाश्चिंत्यात्येतेसमस्तदशास्वपि १९ इतिवाप्तसंख्या

शवं एवंसार्द्धंशतं १५० राशिद्वादशकेनाष्टादशशतानिभवन्ति १८०० तत्रसप्तविंशत्यधिकस्यसंख्यायोगशतस्योत्पत्तिः प्रदर्श्यते तद्यथैषांविक-
ल्पाः सप्त द्विविकल्पाएकविंशतिः त्रिविकल्पाः पंचत्रिंशत् ३५ चतुर्विकल्पाः पंचाग्निः ३५ पंचविकल्पाएकविंशतिः २१ षड्विकल्पाः सप्त सप्त
विकल्पाएकः एतदेकीकृतंसप्तविंशत्यधिकंशतंभवति १२७ एतदेववराहमिहिरेणविवाहपटलेउक्तम् द्विज्यादियोगान्परिगृह्यत्कस्मान्नो-
क्तंशतंसन्निधनंवल्लग्नइति अथविकल्पगणितंप्रदर्श्यते तत्राचार्येणविकल्पगणितंसंहितायामुक्तं पूर्वणपूर्वेणगतेनयुक्तंस्थानंविनात्येप्रवदं
तिसंख्या इच्छाविकल्पैः क्रमशोभिनीयनीतिनिवृत्तिः पुनरन्यनीतिरिति अत्रयावत्संख्यानांविकल्पाः क्रियन्ते तदंतानेकाद्यालुपर्युपरिस्थाप-

हृ-दी-
१०३

येत् तद्यथात्रसमग्रहैः एकाद्यानांसमांतानांन्यासः ७।६।५।४।३।२।१ अत्रपूर्वेणगतेनयुक्तंस्थानंविनांत्यमिति पूर्वश्चासोगतश्चपूर्वगतः तेनपूर्व
वर्णगतेनयुक्तमंत्यमुपरिसंस्थानंविनातद्वर्जयित्वेत्यर्थः प्रथममेकमधःस्थितंतथोर्द्वयोरुपरिस्थयोःक्षिपेत् एवंपंचग्रीणिरूपाणिजातानि तानिच-
स्वोपरिचिषुक्षिपेत् एवंपंचषड्भातानितानिस्वोपरिचतुर्षुक्षिपेत् एवंपंचदशरूपाणिजातानितानिस्वोपरिपंचस्रक्षिपेत् तत्रपंचदशजातानि
तानिस्वोपरिषट्स्रक्षिपेत् तत्रैकविंशतिर्जातानि अतःपंचकर्मणोःभायानदुपरिसमैवस्थिताः यदुक्तं स्थानंविनांत्यपुनरप्यधःप्रपत्त्येवंकृ-
त्वापंचमेस्थानेपंचत्रिंशज्जाताः पुनरपिचतुर्थेपंचत्रिंशत् पुनस्तृतीयेएकविंशतिः पुनःद्वितीयेसप्तप्रथमेएकैव १।२१।३५।३५।२१।१।१
अथवान्येनप्रकारेणसंख्यानयनंमतिलोमंविनिक्षिप्यचानुलोममधःक्षिपेत् अनुलोमसमाहृत्यादधस्थेनविभाजयेत् न्यासः अत्रसमानाम-
धोरूपंछेदः

७	६	५	४	३	२	१	०
१	२	३	४	५	६	७	०

 अनेनभागमपहृत्यलब्धंसप्त ७ एतेःद्वितीयेस्थानेषट्संगुण्याधःस्थिताभ्यांद्वा-
भ्यांभागम

१	२	३	४	५	६	७	०
---	---	---	---	---	---	---	---

 पहरेत् लब्धमेकविंशतिः २१ एतेस्तृतीयस्थाः पंचसंगुण्यत्रिभिः भजेल्लब्धंपंच-
त्रिंशत् ३५ एतैश्चतुर्थस्थानस्थाश्चत्वारिसंगुण्यचतुर्भिः भजेल्लब्धंपंचत्रिंशत् ३५ एभिः त्रीणिसंगुण्यपंचभिः विभाज्यावाप्तमेकविंश-
तिः २१ एभिः द्वेसंगुण्यषड्भिः विभाज्यावाप्तंसप्त एभिरेकसंगुण्यसप्तभिः विभाज्यावाप्तमेकएव एवमेकद्वित्रिचतुःपंचषट्सप्तविकल्पाः एवं
विकल्पगणितं कृत्वा यथेष्टसंख्यानां व्याख्येयं अथैतेषां विकल्पानालोच्य कयस्तारेणोद्धारः कर्तव्यः इच्छाविकल्पैः क्रमशोभिनीयनीतेनिवृत्तिः
पुनरन्यनीतिरिति यथेष्टसंख्यानां विकल्पानामाद्यास्त राणिलिखेत् तत्रैकविकल्पेष्टैकैकलोच्यचिह्नकृत्वाविकल्पानुत्पादयेत् द्विविकल्पेष्टा-
द्यंस्थिरलोच्यचिह्नकृत्वाद्वितीयेनलोच्यचिह्नेनसहविकल्पानुत्पादयेत् एवंत्र्यादिषुविकल्पेष्टाद्यंस्थिरलोच्यचिह्नकृतं कृतान्यैः चरलोच्यचिह्नि-

ना-यो-
१२

१०३

तैः सहान्यस्ताविकल्पास्तुत्पादयेत् एवं कृत्वा प्रथमस्यापासनं कार्यं नीतिनिवृत्तिरिति वचनात् ततो न्यस्थिरचिह्नं कृत्वा न्यसेत् पुनरन्यनीतिरिति वचना
 त उक्तं च भट्टश्रीशंकरेण वर्णसंख्याककोष्ठारव्याप्तेः पक्षो ज्ञेयसंग्रहकः ज्ञेयोक्तस्यान्यत्र तत्पूर्वहान्पूर्वश्चाप्यनुक्रमात् नयेद्दामाद्यमंत्यक्षीद्ये पूर्वतानिरं-
 तरं ज्ञेयान्त्यः पुनराद्याश्च कोष्ठनिष्ठावधिर्विधिरीत तद्यथैकविकल्पाः रविः चंद्रः भौमः बुधः गुरुः शुक्रः शनिः एवमेकविकल्पाः सप्त ७ अथ
 द्विविकल्पना रविचंद्रोरविभौमो रविबुधो रविजीवो रविशक्रो रविसौरो एवमादित्येन सह षट् अथ तृतीयविकल्पः शशिभौमो शशि
 बुधो शशिजीवो शशिशक्रो शशिसौरो एवं चंद्रेण सह पंच भौमबुधो भौमजीवो भौमशक्रो भौमसौरो एवं भौमेन सह चत्वारः बुध
 जीवो बुधशक्रो बुधसौरो एवं बुधेन सह त्रयः जीवशक्रो जीवसौरो एवं जीवेन सह द्वौ शक्रसौरो एवं शक्रेण सह एकः एवं द्विविकल्पः एकविं
 शतिः अथ त्रिविकल्पाः रविचंद्रभौमाः रविचंद्रबुधाः रविचंद्रजीवाः रविचंद्रशक्राः रविचंद्रसौराः एवमादित्येन चंद्रयोः पंच रविभौमबुधाः
 रविभौमजीवाः रविभौमशक्राः रविभौमसौराः एवमादित्यां गारकयोश्चत्वारः रविबुधजीवाः रविबुधशक्राः रविबुधसौराः एवमादित्येन बुध
 योरुत्त्रयः रविजीवशक्राः रविजीवसौराः एवं द्वौ रविशक्रसौराः एवमेकः एवमादित्येन सह त्रिविकल्पाः पंचदश चंद्रभौमबुधाः चंद्रभौ
 मजीवाः चंद्रभौमशक्राः चंद्रभौमसौराः एवं चंद्रभौमयोश्चत्वारः चंद्रबुधजीवाः चंद्रबुधशक्राः चंद्रबुधसौराः एवं त्रयः चंद्रजीव
 शक्राः चंद्रजीवसौराः एवं द्वौ चंद्रशक्रसौराः एकः एवं चंद्रेण सह दश १० भौमबुधजीवाः भौमबुधशक्राः भौमबुधसौराः एवं त्रयः
 भौमजीवशक्राः भौमजीवसौराः एवं द्वौ भौमशक्रसौराः एवं भौमेन सह षट् बुधजीवशक्राः बुधजीवसौराः एवं द्वौ जीवशक्रसौराः एकः
 एवं त्रिविकल्पाः पंचविंशत् ३५ अथ चतुर्विकल्पाः रविचंद्रभौमबुधाः रविचंद्रभौमजीवाः रविचंद्रभौमशक्राः रविचंद्रभौमसौराः

एवंचत्वारः रविचंद्रबुधजीवाः रविचंद्रबुधशक्राः रविचंद्रबुधसौराः एवंत्रयः रविचंद्रजीवशक्राः रविचंद्रजीवसौराः एवंद्वौ रविचंद्रशक्रसौराः ए-
वमेकः रविभौमबुधजीवाः रविभौमबुधशक्राः रविभौमबुधसौराः एवंत्रयः रविभौमजीवशक्राः रविभौमजीवसौराः एवंद्वौ रविभौम-
शक्रसौराः एवमेकः रविबुधजीवशक्राः रविबुधजीवसौराः द्वौ रविबुधशक्रसौराः रविजीवशक्रसौराः एवमादित्येनसहविंशतिः चं-
द्रभौमबुधजीवाः चंद्रभौमबुधशक्राः चंद्रभौमबुधसौराः एवंत्रयः चंद्रभौमजीवशक्राः चंद्रभौमजीवसौराः एवंद्वौ चंद्रभौमशक्र-
सौराः चंद्रबुधजीवशक्राः चंद्रबुधजीवसौराः चंद्रबुधशक्रसौराः चंद्रजीवशक्रसौराः एवंचंद्रेणसहदश भौमबुधजीवशक्राः भौम-
बुधजीवसौराः भौमबुधशक्रसौराः भौमजीवशक्रसौराः एवंभौमेनसहचत्वारः बुधजीवशक्रसौराः बुधेनसहएकः एवंचतुर्विकल्पाः पं-
चविंशत् ३५ अथपंचविकल्पाः रविचंद्रभौमबुधजीवाः रविचंद्रभौमबुधशक्राः रविचंद्रभौम बुधसौराः रविचंद्रभौमजीवशक्राः र-
विचंद्रभौमजीवसौराः रविचंद्रभौमशक्रसौराः रविचंद्रबुधजीवशक्राः रविचंद्रबुधजीवसौराः रविचंद्रबुधशक्रसौराः रविचंद्रजीव-
शक्रसौराः रविभौमबुधजीवशक्राः रविभौमबुधजीवसौराः रविभौमबुधशक्रसौराः रविभौमजीवशक्रसौराः रविबुधजीवशक्र-
सौराः एवमादित्येनसहपंचदश १५ चंद्रभौमबुधजीवशक्राः चंद्रभौमबुधजीवसौराः चंद्रभौमबुधशक्रसौराः चंद्रभौमजीवशक्र-
सौराः चंद्रबुधजीवशक्रसौराः एवंचंद्रमसासहषट् ६ भौमबुधजीवशक्रसौराः एवंपंचविकल्पाः एकविंशतिः २१ अथषड्विकल्पाः
आदित्यचंद्रभौमबुधजीवशक्राः रविचंद्रभौमबुधजीवसौराः रविभौमबुधजीवशक्रसौराः चंद्रभौमबुधजीवशक्रसौराः एवंषड्विकल्पाः
अथसप्तविकल्पाः रविचंद्रभौमबुधजीवशक्रसौराः सप्तविकल्पएकएव एवंसप्तविंशत्यधिकं विकल्पशतं १२७ व्याख्यातं इ० बृ० ना० यः

अथातश्चंद्रयोगाध्यायोऽप्यारब्धव्याचते तत्रादौवेवाकीर्त्तितद्रूपणपरमोक्त्विमस्थेचंद्रजातस्यस्वरूपज्ञानंमालिन्याह अधमसमवारिष्ठानीति विनयोनीतिः
सशीलता वित्तधनज्ञानंविज्ञानंशास्त्रावबोधः धीः बुद्धिः नैपुण्यंकार्येषुसूक्ष्मदर्शित्वं अकीर्त्तादित्यात्केन्द्रादिसंस्थेकेन्द्रपणपरमोक्त्विमसंस्थेशशिनि-
चंद्रजातस्यविनयवित्तज्ञानधीनैपुणान्यधमसमवारिष्ठानिनिवृष्टमध्यमोत्तमानिभवंति एतदुक्तंभवति यस्यादित्याज्जन्मनिकेन्द्रस्थश्चंद्रमाभवति त
स्येतानि विनयादीन्यधमानिभवंति अधमत्वमेतेषामभावः यस्याद्यवनेश्वरः सूरवीनदरिद्राश्चपलान्विशालांश्चंद्रः प्रसूतेर्कचतुष्टयस्थः यस्यजन्मस
मयेपणपरस्थश्चंद्रः सूर्याद्भवति तस्येतानिमध्यमानिभवंति नन्वातिभवतीत्यर्थः यस्यजन्मनि आपोक्त्विमस्थः -

अथचंद्रयोगाध्यायप्रारंभः अधमसमवारिष्ठान्यर्ककेन्द्रादिसंस्थेशशिनिविनयवित्तज्ञा
नधीनैपुणानि अहनिनिश्चिच्चंद्रेस्वेधिमित्रांशकेवास्तरगुरुसितदृष्टेवित्तवान्स्यात्सरवी
च ॥ १ ॥ श्रीगुरुचरणारविंदाभ्यां नमः ॥ ७ ॥ ७ ॥

श्चंद्रोभवंति तस्यविनयादीनिवरिष्ठानिभवंति तथाचयवनेश्वरः कुर्याद्द्वितीयधनिनांप्रसूतिमापोक्त्विमस्थेकुलजायजानामिति अहनेत्यादि चंद्र
शशिनिस्वेधिमित्रांशकस्थे अहनिनिश्चिच्चयथासंख्यंसरगुरुसितदृष्टेजीवशक्राभ्यामवलोकितेजातोवित्तवान् धनेस्तरवीचभोगवांश्चस्याद्भवेत्
एतदुक्तंभवति यस्याहनिदिवाजन्मभवति चंद्रश्चयस्मिन्तस्मिन्नाशौस्वनवांशकस्थोभवति स्वस्याधिमित्रांशकेस्थितोवास्तरगुरुणाजीवेनदृष्टः
तदासपुरुषोवित्तवान्सरवीचभवति अथयस्यनिशितोत्रौजन्मभवति चंद्रमास्वनवांशकस्थोऽधिमित्रनवांशकस्थोवाभवति शत्रेणादृश्यतेतदा
जातोवित्तवान्सरवीचभवति अत्राहनिनिश्चिच्चंद्रेस्वाधिमित्रांशकेवास्थितेयथासंख्यंसरगुरुसितदृष्टेकेचिद्व्याचक्षते अयुक्तमेतत् यस्मा

ऋग्वान्गार्भिः स्वांशेधिभिन्नस्यांशेवासंस्थितोदिवसेशशी गुरुणादृश्यतेतत्रजातोवित्तसरवान्वितः निश्येवंभृगुणादृष्टः शशीजन्मनिशस्यते विपर्य-
यस्थेशीतांशौजायंतेत्यथनानराः इति तथाचयवनेश्वरः स्वांशेशशीभार्गवदृष्टमूर्तिर्निशीश्वरोत्पत्तिकरः प्रदिष्टः तदुत्तमोद्गीतकरः सतुस्यादृष्टोदि-
वादेवपुरोहितेन १ अथाधियोगारब्धयोगसफलवसंततिलकेनाह सौम्यैरिति इंदोश्चंद्रात्सौम्यैः बुधगुरुसितैः स्मरारिनिधनेषु सप्तमषष्ठाष्टमेषुत्रिषु
स्थानेषुह्ययोर्वास्थानयोरेकस्मिन्वास्थानेसर्वएवभवन्ति तदाधियोगारब्धयोगोव्याख्यातोभवति अत्रकैश्चित्सप्तसप्तमाष्टमानांस्थानानांसौम्यग्रहत्रयस्याव-
स्थानादत्युन्नतायामभियोगोव्याख्यातः तच्चायुक्तं यस्माच्छ्रुतकीर्तिः निधनंघ्नंषष्ठंचंद्रस्थानाद्यथाशतमेर्युक्तं अधियोगः सप्रोक्तोव्यासहृतौस-

सौम्यैः स्मरारिनिधनेष्वधियोगइंदोस्तस्मिंश्चमूपसचिवक्षितिपालजन्म सं
पन्नसौरव्यविभवाहृतशत्रवश्चदोर्यायुषोविगतरोगभयश्चजाताः ॥ २ ॥

सथापूर्वैः व्यासहृतौविस्तरहृतौपूर्वैराचार्यैश्चिरंतनैः सचसप्तधासप्तप्रकारः प्रोक्ताः कथितः तद्यथा षष्ठेराशौचदासर्वसौम्यग्रहाः भवन्तितदैकः स
समेद्वितीयः अष्टमेतृतीयः षष्ठसप्तमयोश्चतुर्थः षष्ठाष्टमयोः पंचमः सप्तमाष्टमयोः षष्ठः षष्ठसप्तमाष्टमेषुसप्तमइति एवमेवंस्थितेषुसौम्येष्वधियो-
गः अर्थादेवैवमस्थितेषुपापैः पापः मित्रैर्मित्रैः तथाचश्रुतकीर्तिः षष्ठसप्तमाष्टमसंस्थैः चंद्रात्सौम्यैः शत्रोर्धियोगः स्यात् पापः पापैरेवमित्रै-
र्मित्रैस्तथैवोक्तः अधियोगजातानांफलमाह तस्मिंश्चमूपसचिवक्षितिपालजन्मेति तस्मिन्नधियोगेजातश्चमूपः सेनापतिर्भवति सचिवोमं-
भवति क्षितिपालोभूपालोराजावाभवति तेषांयुगपदसंभवात्पृथक्त्वंव्याख्यातम् तथाचबादरायणः शशिनः सौम्याः षष्ठेघ्नेवानिध-

नसंस्थितावास्तुः जातोन्पतिर्ज्ञेयोमंत्रोवासेन्वनायकोवापि तेनैतदुक्तंभवति बुधगुरुसितैरुत्कृष्टवीर्यैः नृपोमध्यमवीर्यैः सचिवः हीनवीर्यैः सेनापतिः ए
षामन्यतमाअपि संपन्नसौख्यविभवाः अतिसौख्येश्वर्यसंपन्नाः हतशत्रवः नष्टरिपवः दीर्यायुषः चिरजीविनः विगतरोगभयाः स्वस्थदेहानिर्भ
याश्च एवंविधेयोगेजानाभवति केषांनिन्मतेराजयोगएव तथाचसारावल्यां द्यूनषष्ठमथाष्टमंशिशिरगोः प्राप्ताःसमस्ताः शूभाः कूराणांयदिगो
चरेनपतिताः सूर्यालयादूरतः भूपालःप्रभवत्सयस्यजलधेर्वेलावनंतोद्भवेः सेनामत्तकरींद्रदानसलिलंभृंगैर्मुहुःपीयते १ तथाचमांडव्यः अभिचं
र्यामित्रनिधनमथवाशीतरुचितोगताः सर्वेसौम्यास्तमिहजनयेयुर्नरपतिं धृतैर्नैवासेकंगतवतिविषादेतुपयसाप्रतापाग्रिर्यस्य ज्वलतित्दयेशशुभ्र

हित्वाकंस्नफानफादुरुधुराः स्वांत्योभयस्थेग्रहैः शीतांशोः कथितोन्यथातुबहुभिः केमदु
मोन्यैस्त्वसौ केद्रेशीतकरेथवाग्रहयुतेकेमदुमोन्यैस्त्वतेकेचित्केद्रनवांशकेषुचवदत्सुक्तिप्रसिद्धानते ३

शम् २।२ अथस्नफानफादुरुधुराकेमदुमारख्ययोगचतुष्टयंशादूलविक्रीडितेनाह हित्वाकमिति अथार्कमादित्यहित्वात्यत्कायदान्यः कश्चिद्ब्रह्मोभौमा
दिकः शीतांशोश्च द्वात्त्वांत्योभयस्थोभवति द्वितीयस्थोद्वादशस्थोवा द्वितीयद्वादशस्थोवा द्वौभवतस्तदास्नफानफादुरुधुरारख्ययोगत्रयंभवति एत-
दुक्तंभवति अर्कहित्वायदान्योग्रहः कश्चिच्चद्वाद्वितीयस्थानेभवति तदास्नफानामयोगोभवति अथार्कवर्जयित्वाचंद्वात्द्वादशोः कश्चिद्ब्रह्मोभवति तदा
अनफानामयोगोभवति एवंचंद्वात्द्वितीयद्वादशगोत्रहोभवतस्तदादुरुधुरानामयोगोभवति अत्रयोगत्रयेप्यादित्योद्वितीयेद्वादशोवास्थानेभवति तदानफायोग
भंगस्तद्भवति किंतुयोगकर्तृणामध्येनगण्यते एतदुक्तंभवति आदित्योद्वितीयेद्वादशोवास्थानेभवतुमाभवतुवाभौमादिस्तत्रस्थोयथादर्शितयोगकर्ता

भवति एतेयोगावहुभिराचार्यैः पठिताः अन्यथा केमद्रुमउक्तः अस्माद्योगत्रयाद्येकोपियोगोनभवति तदा केमद्रुमारव्योयोगोभवति एतदुक्तंभवति को
मादीनांकेन्द्रे शीतकरेथवाग्रहयुक्तेकेमद्रुमोनेष्यते अन्येषांगर्गाक्षनामेवमतं केन्द्रेजन्मलग्नेकेन्द्रे शीतकरेचंद्रेवाभौमादिग्रहयुतेभौमादिग्रहविराहतयो
रपिचंद्राहितीयद्वादशस्थानयोः केमद्रुमोनभवति केन्द्रेग्रहयुतइत्यत्रकेचिच्चंद्रकेन्द्रमेवकेवलंव्याख्यातं तच्चायुक्तं चंद्रकेन्द्रेग्रहयुतेचंद्रमसोपियोगो
नभवति शीतकरेग्रहयुतेइत्येतदपार्थक्यंस्यात् अत्रचभगवान्गार्गिः व्ययार्थकेन्द्रगच्छंद्रादिनाभासुनचेद्ब्रह्मः कश्चित्त्वाद्वाविनाचंद्रंलगात्केन्द्रगतो
थवा योगःकेमद्रुमोनामतदास्यात्पुत्रगर्हिताः भवतिनिंदिताच्चारदरिद्र्यापत्तिसंयुताः तथाचसारावल्याम् सूनफानफादुरुधुराः क्रमेणयोगाभवति
रविराहोतैः विनात्योभयसंस्थैः कैरववनबांधवादिहंगैः एतेनयदायोगाः केन्द्रेग्रहवर्जितः शशांकश्च केमद्रुमोतिकष्टः शशिनचसर्वग्रहादृष्टे एवंके
द्रे शांतकरेथवाग्रहयुतेकेमद्रुमोनेष्यते अन्येआचार्यानेच्छति वराहमिहिरस्तुपुनरिच्छत्येव यस्मिन्नर्थेतस्यैवतद्वाक्यं अन्यथाकेमद्रुमइत्येव
मुक्त्वापरमतमुक्तं अन्येसोएवंकेन्द्रे शीतकरेथवाग्रहयुतेकेमद्रुमोनेष्यते स्वल्पज्ञातकपि तेनसूनफानफादुरुधुराभावेकेमद्रुमउक्तः तथाच रविकर्ज्य
द्वादशेगेरनफाचंद्राहितीयगेःसूनफा उभयस्थितैर्दुरुधुराकेमद्रुमसंज्ञकोतोऽन्यः सत्यस्यापि सूनफानफादुरुधुराभावेकेमद्रुमः तथाच सूनफात्
नफायोगौदोरुधुरश्चंद्रसंस्थितः क्षेत्रात् प्राक्पृष्ठतोग्रहेद्रुमयगेतेस्तेषुरविवर्ज्य केमद्रुमोत्रयोगोन्यथाभवेद्यत्रगर्हितंजन्म केचित्केन्द्रनवांशकेधि
ति केचिदाचार्याः केन्द्रेषुकेचिच्चनवांशकेष्वेतद्योगत्रयंवर्तते यथाचंद्राहितीयद्वादशोभयस्थे ग्रहेः सूनफाद्यायोगाव्याख्याताः तथाकेचिच्छ्रुतकीर्ति-
जीवशर्मप्रभृतिभिः केन्द्रवशान्नवांशकवशाच्चव्याख्याताः एतदुक्तंभवति ताराग्रहेश्चंद्राच्चतुर्थस्थानस्थैः सूनफा दशमस्थानस्थैरनफा चतुर्थद-
शमस्थितैः दुरुधुराअतोऽन्यथाकेमद्रुमः तथाचश्रुतकीर्तिः चंद्राच्चतुर्थैः सूनफादशमस्थितैः कीर्तितोनफाविहंगैः उभयस्थितैर्दुरुधुराकेमद्रुम

संज्ञितोन्यथायोगः केचित्केन्द्रनवांशकेषुतुवदन्ति यत्रतत्रराशौयद्राशिसंबन्धिनवांशकेचंद्रमाभवति तस्माद्राशौ र्यौद्वितीयोराशिः तत्रयदिताराग्रहोभवति तदासूनफा अथचंद्रनवांशकराशोः द्वादशेतराग्रहोभवति तदासूनफा अथचंद्रनवांशकराशोः द्वितीयेद्वादशेचयदाग्रहोभवतस्तदादुरुधुरा अतोम्यथाकेमद्रुमः तथाचचंद्रनवांशकराशितोद्विर्द्वादशराशीयद्विग्रहरहितोभवतः तदाकेमद्रुमः तथाचजीवशर्मा यद्राशिसंज्ञेशीतांशर्नवांशोजन्मनिस्थितैः तद्वितीयस्थितैर्योगः सूनफारव्यः प्रकीर्तितः द्वादशैरनफाज्ञेयोगैर्द्वादशस्थितैः प्रोक्तोदुरुधुरायोगोन्यथाकेमद्रुमः स्मृतः उक्तिः प्रसिद्धानते येषामेवंविधंमतंतेषामुक्तिः लौकिकप्रसिद्धा तन्मतंवृद्धज्योतिषिकैर्नागीकृतमित्यर्थः १ अथसूनफानफादुरुधुरारव्यप्रकारज्ञानमिंद्रवज्रयाह त्रिं

त्रिंशत्सरूपाः सूनफानफारव्याः षष्टित्रयंदोरुधुरेमभेदाः इच्छाविकल्पैः क्रमशोभिनीयनीतेनिवृत्तिः पुनरन्यनीतिः ४

शत्सरूपाइति सरूपाः त्रिंशदेकत्रिंशत् एकत्रिंशत्सूनफारव्यायोगाः तावंतएवानफारव्याः षष्टित्रयमशीत्यधिकं शातंदुरुधुराग्रहभेदानां एषां पूर्ववद्विकल्पगणितं इच्छाविकल्पैरित्यादि एतत्संश्लोकेलोष्टकप्रस्तारंपूर्वमेवनाभसयोगाध्यायेव्यारव्यातं इच्छाविकल्पैः क्रमशः परिपाद्यान्यत्रलोष्टकमभिनीयनीतेनिवृत्तिः कार्या पुनः प्रयोन्यनीतिरित्यत्रस्थानांतरेचालनं अथसूनफादयोभौमबुधगुरुसितासितैः पंचभिर्निष्पाद्यंते तस्मादिच्छाविकल्पाः पंच तेषांन्यासः अत्रप्राग्बत्पूर्वेणपूर्वेणगणितेनयुक्तस्थानंविनांत्यंभवदन्तिसंख्याभित्तत्वाजातं ५।४।३।२।१ अथवाप्राग्बत्संख्यैः स्वसंख्याजाता

५	४	३	२	१
१	२	३	४	५

एकमेकविकल्पाः पंच द्विविकल्पादश त्रिविकल्पादश चतुर्विकल्पाः पंच पंचविकल्पाएकः एवमेकत्रिंशत् ५।१०।१०।५।१

तद्यथा द्वितीयेचंद्राद्भौमः बुधः बृहस्पतिः शक्रः सौरः एवमेकविकल्पाः पंच अथ द्विविकल्पाः भौमबुधो भौमजीवो भौमशक्रो भौमसौरो बुधजीवो
 बुधशक्रो बुधसौरो जीवशक्रो जीवसौरो शक्रसौरो एवं द्विविकल्पाः दश अथ त्रिविकल्पाः भौमबुधजीवाः भौमबुधशक्राः भौमबुधसौराः
 भौमजीवशक्राः भौमजीवसौराः भौमशक्रसौराः बुधजीवशक्राः बुधजीवसौराः बुधशक्रसौराः जीवशक्रसौराः एवं त्रिविकल्पाः दश १० अथ
 चतुर्विकल्पाः भौमबुधजीवशक्राः भौमबुधजीवसौराः भौमजीवशक्रसौराः भौमबुधशक्रसौराः बुधजीवशक्रसौराः एवं चतुर्विकल्पाः पंच ५
 अथ पंचविकल्पाः भौमबुधजीवशक्रसौराः एवं पंचविकल्प एकः १ एवमेकत्रिंशत् ३१ सूनपायोगाः उत्पादिताः अनेनैव प्रकारेण द्वादशस्थैः अन
 फाभेदाः एकत्रिंशत् अथ दुरुधुराविकल्पाः एषां लोष्टुकप्रस्ताराभावात् त्वबुधेच्छाविकल्पैः क्रमशो भिनीयेति न्यायेन व्युत्पत्तिः एको द्वितीये द्वि
 तीये द्वादशे एको द्वादशे द्वितीये द्वितीये तद्यथा भौमबुधो १ बुधभौमो २ भौमजीवो ३ जीवभौमो ४ भौमशक्रो ५ शक्रभौमो ६ भौम
 सौरो ७ सौरभौमो ८ बुधजीवो ९ जीवबुधो १० बुधशक्रो ११ शक्रबुधो १२ बुधसौरो १३ सौरबुधो १४ जीवशक्रो १५ शक्रजीवो १६ जीव
 सौरो १७ सौरजीवो १८ शक्रसौरो १९ सौरशक्रो २० अथैको द्वितीये द्वादशे द्वौ द्वितीये द्वौ द्वादशे चैकः तद्यथा भौमः बुधजीवो १ बु
 धः जीवभौमो २ जीवः शक्रबुधो ३ बुधः शक्रभौमो ४ भौमः बुधसौरो ५ बुधः सौरभौमो ६ भौमः जीवशक्रो ७ जीवः शक्रभौमो ८ भौ
 मः जीवसौरो ९ जीवः सौरभौमो १० भौमः शक्रसौरो ११ शक्रः सौरभौमो १२ बुधः भौमजीवो १३ जीवः भौमबुधो १४ बुधः भौमशक्रो १५
 भौमशक्रबुधो १६ बुधः भौमसौरो १७ भौमसौरबुधो १८ बुधः जीवशक्रो १९ जीवशक्रबुधो २० बुधः जीवसौरो २१ जीवसौरबुधो २२
 बुधः शक्रसौरो २३ शक्रः सौरबुधो २४ जीवः भौमबुधो २५ भौमबुधजीवो २६ जीवः भौमशक्रो २७ भौमः शक्रजीवो २८ जीवः भौ

मसोरो २९ भोमसोरजीवो ३० जीवः बुधशक्रो ३१ बुधःशक्रोजीवो ३२ जीवःबुधसोरो ३३ बुधसोरजीवो ३४ जीवःशक्रसोरो ३५ शक्रःसोरजी-
 वो ३६ शक्रःभोमबुधो ३७ भोमःबुधशक्रो ३८ शक्रःभोमजीवो ३९ भोमजीवशक्रो ४० शक्रःभोमसोरो ४१ भोमःसोरशक्रो ४२ शक्रः
 बुधजीवो ४३ बुधःजीवशक्रो ४४ शक्रःबुधसोरो ४५ बुधःसोरशक्रो ४६ शक्रःजीवसोरो ४७ जीवःसोरशक्रो ४८ सोरःभोमबुधो ४९
 भोमबुधसोरो ५० सोरःभोमजीवो ५१ भोमःजीवसोरो ५२ सोरःभोमशक्रो ५३ भोमःशक्रसोरो ५४ सोरःबुधजीवो ५५ बुधःजीवसोरो ५६
 सोरःबुधशक्रो ५७ बुधःशक्रसोरो ५८ सोरःजीवशक्रो ५९ जीवःशक्रसोरो ६० एवमेकत्रजाताः ८० अथैकोद्वितीये द्वादशेत्रयः तद्य-
 था भोमः बुधजीवशक्राः १ बुधजीवशक्राः भोमः २ भोमः बुधजीवसोराः ३ बुधजीवसोराः भोमः ४ भोमः बुधशक्रसोराः ५ बुध-
 शक्रसोराः भो-
 मः ६ भोमः जीवशक्रसोराः ७ जीवशक्रसोराः भोमः ८ बुधः भोमजीवशक्राः ९ भोमजीवशक्राः बुधः १० बुधः भोमजीवसोराः ११ भोम-
 जीवसोराः बुधः १२ बुधः भोमशक्रसोराः १३ भोमशक्रसोराः बुधः १४ बुधः जीवशक्रसोराः १५ जीवशक्रसोराः बुधः १६ जीवः भोमबुधशक्राः १७
 भोमबुधशक्राः जीवः १८ जीवः भोमबुधसोराः १९ भोमबुधसोराः जीवः २० एवमेकत्र १०० जीवः भोमशक्रसोराः १ भोमशक्रसोराः जीवः २
 जीवः बुधशक्रसोराः ३ बुधशक्रसोराः जीवः ४ शक्रः भोमबुधजीवाः ५ भोमबुधजीवाः शक्रः ६ शक्रः भोमबुधसोराः ७ भोमबुधसोराः शक्रः ८
 शक्रः भोमजीवसोराः ९ भोमजीवसोराः शक्रः १० शक्रः बुधजीवसोराः ११ बुधजीवशक्राः सोरः १२ सोरः भोमबुधजीवाः १३ भोमबु-
 धजीवाः सोरः १४ सोरः भोमबुधशक्राः १५ भोमबुधशक्राः सोरः १६ सोरः भोमजीवशक्राः १७ भोमजीवशक्राः सोरः १८ सोरः बुधजी-
 वशक्राः १९ बुधजीवशक्राः सोरः २० एवमेकत्र १२० अथद्वितीये एकोद्वादशेत्रचत्वारः चत्वारोद्वितीये द्वादशेत्रचैकः तद्यथा भोमः बुधजीवशक्र

बृ-टी-
१०८

सौराः १ बुधजीवशक्रसौराः भौमः २ बुधः भौमजीवशक्रसौराः ३ भौमजीवशक्रसौराः बुधः ४ जीवः भौमबुधशक्रसौराः ५ भौमबुधशक्रसौराः
जीवः ६ शक्रः भौमबुधजीवसौराः ७ भौमबुधजीवसौराः शक्रः ८ सौरः भौमबुधजीवशक्राः ९ भौमबुधजीवशक्राः सौरः १० एवमेकत्र १३०
अथद्वौद्वादशेद्वावद्वितीये नद्यथा भौमबुधो जीवशक्रो १ जीवशक्रो भौमबुधो २ भौमबुधो जीवसौरौ ३ जीवसौरौ भौमबुधो ४ भौमबुधो शक्र-
सौरौ ५ शक्रसौरौ भौमबुधो ६ भौमजीवो शक्रबुधो ७ शक्रबुधो भौमजीवो ८ भौमजीवो बुधसौरौ ९ बुधसौरौ भौमजीवो १० भौमजीवो
शक्रसौरौ ११ शक्रसौरौ भौमजीवो १२ भौमशक्रो बुधजीवो १३ बुधजीवो भौमशक्रो १४ भौमशक्रो बुधसौरौ १५ बुधसौरौ भौमशक्रो १६
भौमशक्रो जीवसौरौ १७ जीवसौरौ भौमशक्रो १८ बुधजीवो भौमसौरौ १९ भौमसौरौ बुधजीवो २० एवमेकत्र १५० भौमसौरौ
बुधशक्रो १ बुधशक्रो भौमसौरौ २ भौमसौरौ जीवशक्रो ३ जीवशक्रो भौमसौरौ ४ बुधजीवो शक्रसौरौ ५ शक्रसौरौ बुधजीवो ६
बुधशक्रो जीवसौरौ ७ जीवसौरौ बुधशक्रो ८ जीवशक्रो बुधसौरौ ९ बुधसौरौ जीवशक्रो १० एवमेकत्र १६० द्वौ द्वितीये त्रयोद्वाद-
शेद्वादशेद्वा त्रयोद्वा द्वितीये च नद्यथा भौमबुधो जीवशक्रसौराः १ जीवशक्रसौराः भौमबुधो २ भौमजीवो बुधशक्रसौराः ३ बुधशक्र-
सौराः भौमजीवो ४ भौमशक्रो बुधजीवसौराः ५ बुधजीवसौराः भौमशक्रो ६ भौमसौरौ बुधजीवशक्राः ७ बुधजीवशक्राः भौमसौ-
रौ ८ बुधजीवो भौमशक्रसौराः ९ भौमशक्रसौराः बुधजीवो १० एवमेकत्र १७० बुधशक्रो भौमजीवसौराः १ भौमजीवसौराः बुध-
शक्रो २ बुधसौरौ भौमजीवशक्राः ३ भौमजीवशक्राः बुधसौरौ ४ जीवशक्रो भौमबुधसौराः ५ भौमबुधसौराः जीवशक्रो ६ जीव-
सौरौ भौमबुधशक्राः ७ भौमबुधशक्राः जीवसौरौ ८ शक्रसौरौ भौमबुधजीवाः ९ भौमबुधजीवाः शक्रसौरौ १० एवमेकत्र १८० ए

चं-यो-
१३

१०८

बंदुरुधुरायोगभेदाः शतमशीत्यधिकं प्रदर्शितं ४ अथ सूनफानफयोर्योगजातस्य स्वरूपविज्ञानं मालिन्याह स्वयमिति स्वयमात्मनाधिगतमर्जितं-
वित्तयेन स्वबाहुर्जितधनः पार्थिवो राजा भवति तत्समो वा यदि राजान भवति तदाराजतुल्यः धीधनरव्यातिमान् बुद्धिवित्तकीर्तिभिः युक्तः एवं वि-
धः सूनफायां योगे जातो भवति प्रभुरिति प्रभुरप्रतिहताज्ञः अगदशरीरो निरुजदेहः अविद्यमानागदरो गायस्य शीलवान् दमविनयादिभि-
र्गुणैः युक्तः रव्यातकीर्तिः प्रथितयशाः जनाविदितसद्गुणः विषयसरवः शब्दस्पर्शरसरूपगंधाविषयाः तत्सरेवैः युक्तः ननु किं विषयव्यतिरि-
क्तसरवमस्ति उच्यते अस्ति यद्योगिनां मनः सरवं सवेषः अनुलेपनालंकारमात्यसद्वस्त्रधारणशीलः निर्द्वैतः मनोदुःखविनिर्मुक्तः एवं वि-

स्वयमधिगतवित्तः पार्थिवस्तत्समो वा भवति हि सूनफायां धीधनरव्यातिमांश्च प्रभुरगदशरीरः शी-
लवान्व्यातकीर्तिविषयसरवसवेषो निर्द्वैतश्चानफायां ५ उत्पन्नभोगसरवभुग्धनवाहनाढ्यस्त्यागा-
न्वितोदुरुधुराप्रभवः सप्तमृत्युः केमद्रुमेमलिनदुःखितनीचनिःस्वाः प्रेथ्याः खलाश्च नृपतेरपि वंशज्जाताः ६

धोनफायां योगे जातो भवति ५ अथ दुरुधुराकेमद्रुमयोगे जातयोः स्वरूपं वसंततिलकेनाह उत्पन्नभोगसरवभुगिति यत्र तत्र यथा तथोत्पन्नेर्भोगैः स-
रवानिभुंक्ते धनेन वित्तेन वा हेनेरश्वदिभिराढ्यो त्यागान्वितो द्यता सप्तमृत्युः शोभनमृत्युः एवं विधोदुरुधुराप्रभवोदुरुधुरायोगे जातो भवति केमद्रु-
मइति मलिनः मलवासाः स्नानालसश्च दुःखितः शरीराद्यैः मानसाद्यैः दुःखैर्वैरन्वितः नीचः स्वकुलानुचिताभमकर्मकरः निःस्वः दरिद्रः प्रेथ्यः दा-
सकर्मकरः खलः दुर्जनस्वभावः एषा मुक्तार्थानामन्यतमेन युक्तो यदि नृपतेः राज्ञोपिवंशे कुले जातः तथाप्येवंविधः केमद्रुमजातो भवति केचिदत्र बहु-

वचनं पठति केमद्रुमेयलिचहुः रिवतनीचनिःस्त्राः प्रेष्यारवत्ताश्चनृपतेरपि वंशजातः तथापिनकश्चिद्दोषः ६ एवतावत्सनफानफादिषुसाभान्येनफलमभि
धेयेत्यनीं ग्रहवशाद्विशेषफलवसंततिलकेनाह उत्साहवान्बलीनित्योद्यमशीलः शौर्यवान्प्रणप्रियः धनवान्वित्तान्वितः साहवान्समीक्षितकार्यकरः यद्य
त्पर्येषदाकालेत्वविचार्यकरोति यः ससाहसिकः एवंविधोमहोजोगारकोयदियोगकर्तोभवति तदाजातोभवति पटुः दक्षः सवचनः शोभनवाक्
कलासन्निपुणः गीतवाद्यनृत्यनिप्रपुस्तककर्मादिषुसूक्ष्मदर्ष्टिः यदि सौम्योबुधोयोगकरः तदैवंविधोजातोभवति अर्थभाक् धनानांभाजनः धर्म
भाक् धर्मक्रियास्वनुरतः सस्वभाक् नित्यस्मरिवतः नृपपूजितः राज्ञामान्यः यदिजीवोहृहस्पतिः योगकरः तदैवंविधोजातोभवति कामी कामुकः

उत्साहशौर्यधनसाहसवान्महोजः सौम्यः पटुः सवचनोनिपुणः कलास जीवोर्थधर्मस्वरवभाग्
पूजितश्चकामीभृगुबहुधनोविषयोपभोक्ता ७ परविभवपरिच्छेदोपभोक्तारवितनयोबहुका-
यहृद्गणेशः अशक्तमहद्बुद्धिपोक्तिहृश्यमूर्तिर्गलिततनुश्चशोभान्यथान्यदुत्थम् ॥ ८ ॥

स्त्रीलोलः बहुधनः प्रभूतार्थः विषयोपभोक्ता विषयानामिन्द्रियार्थानामुपभोक्ताउपभोगशीलः तत्स्वरवान्वितः यदिभृगुः शक्रोयोगकरस्तदै-
वंविधोजातोभवति ७ अथशनैश्चरेयोगकर्तरिपुरुषस्यस्वरूपं चंद्रमासचंद्रश्यादृश्येजातस्यस्वरूपज्ञानं पुष्टिताप्रयाह परार्जितानांविभवानां
मेष्वर्याणांपरिच्छेदानां गृहवस्त्रवाहनपरिवाराणांउपभोक्ताभवति बहुकार्यकुन्नानाविधानांकार्याणांकर्ता गणेशः बहुगणस्वामी गणः संघाः
तेषांप्रभुः एवंविधोरवितनयः शनैश्चरोयोगकरोयदिभवति तदाजातोभवति अत्रयोगत्रयेसनफानफादुरुधुरारव्येएकेकस्यग्रहस्यफलमुक्तं द्या

दिसंभविफलद्वयादिकंवाच्यं अशभप्रकृति उडुपञ्चद्वेदिनेदृश्यमूर्तिः दृश्यमानशरीरः अशभप्रकृतिद्वेदिनेदृश्यमूर्ति एतदुक्तंभवति दिवाजन्मानिचंद्रमा
दृश्येचक्रार्द्धेस्थितः अशभफलं करोति सपुरुषोत्तारिद्यादियुक्तोभवतीत्यर्थः गतिगतनुरदृश्यमूर्तिः शभः एतदुक्तंभवत्यदृश्येचक्रार्द्धेस्थितः शभप्रकृति
तपेश्वर्यादियुक्तोभवति अन्यथान्यदूत्यम् उक्तप्रकारदन्यथास्थेचंद्रमसिफलमन्यदूत्यम् स्वबुद्ध्याविकल्पनीयं एतदुक्तंभवति रात्रौजन्मान्यदृश्येचक्रार्द्धे
यस्यचंद्रोभवति तस्याशभंजन्म यस्यदृश्येचक्रार्द्धेचंद्रोभवतितस्यशभंजन्म यस्यदृश्येभवतितस्यशभंजन्मभवतीत्यर्थः ८ अथलगाच्चंद्राद्वय-
स्योपचयेसौम्यग्रहाभवंतितस्यफलं वसंततिलकेनाह लगादिति यस्यजन्मनिलगात्सौम्यग्रहाः बुधजीवसिताउपचयगताभवंति सर्वएवसपुरुषोत्तवव

**लगादतीववसमान्वसमान्छाकात्सौम्यग्रहैरुपचयोपगतेः समस्तेः द्वाभ्यांसमो
त्यवसमाश्चतदूनतायामन्येषसत्त्वपिफलेष्विदमुत्कटेन ९ इतिचंद्रयोगाध्यायः**

समानत्यर्थं धनवान्भवति यस्यशशांकाच्चंद्राद्वयुपचयेसर्वएवसौम्यग्रहाः भवंति सोपिधनवान्भवति एवंसमस्तेः त्रिभिरेतत्फलं द्वाभ्यांसमः यस्यलगा
च्चंद्राद्द्वौग्रहौसौम्योपचयगताभवंतः समोमध्यधनोभवति नातिबहुधनोभवतीत्यर्थः तदूनतायामिति तदूनतायांलगाच्चंद्राद्वयस्यैकः सौम्यग्रहः
उपचयगताभवति सोत्यवसमान्किंचिदूनान्वितोभवति अर्थादेवलगाच्चंद्राद्वयस्योपचयेनकश्चित्सौम्यग्रहोभवति सदरिदोभवति यस्यलग्नचंद्रयोर्द्वौ
योरपिसौम्यग्रहाउपचयस्थाः कयापियुक्त्याभवंति सोप्यतीववसमान्भवति अन्येषसत्त्वपिफलेष्विति अन्येषपरेषसत्त्वशोभनेषपिफलेषुसत्ति
दंफलमुत्कटेनबाहुल्येनभवति एतदुक्तंभवति यस्यलगाच्चंद्राद्वयुपचयस्थाः सौम्यग्रहाः भवंति तस्यान्ययोगमशभमपिकेमहुमादिफलमभिभू

येदंशभमेवफलमुत्कृष्टत्वेनप्राबल्येनभवतीति इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायां हज्जातकविहृतौचंद्रयोगाः ध्यायस्त्रयोदशः समाप्तः १३ अ. अ.
अथद्विग्रहयोगाध्यायोव्याख्यायते तत्रादित्येचंद्रादियुक्तेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह तिग्मांशतरिति तिग्मांशतरादित्यः उपदेशेनचंद्रमसासहि
तौयुक्तः उषारात्रिः उषारात्रेशः उषेशः रात्रिनाथः नरंमनुष्यंयंत्राशमकारंजनयति यंत्राणिसहस्रघातिप्रभृतीन्यश्मानः पाषाणः तन्त्रियास्तत्कर्मस
निरतंसक्तंतकरोति एवंभौमेनसहैकराशिगतोर्कोऽघरतंपापासक्तंजनयति बुधेनक्रियास्तनिपुणंसूक्ष्मदृष्टिंधीकीर्तिसौरव्यान्वितं धीर्बुद्धिः कीर्तिः
यशः सौरव्यसरवसरवभावः एतैरन्वितंसंयुक्तंवाक्यतिनाशुरुणाक्षरंविषमस्वभावमन्यकार्यनिरतंपरकर्मतत्परं जनयति शक्रेणरंगासुधेः रंगाव

अथद्विग्रहयोगाध्यायप्रारंभः तिग्मांशर्जनयत्युपेशसहितोयंत्राशमकारंनरंभौमेनाघरतंबुधेननिपुणं
धीःकीर्तिसौरव्यान्वितं क्षूरवाक्यतिनान्यकार्यनिरतंशक्रेणरंगासुधेलब्धस्वरविजेनधातुकुशलभाउप्रकारेषुवा १

तरणाक्रियामत्तुदिकयाः सुधेः रवङ्गादिभिश्चलब्धस्वंप्राप्तार्थंजनयति रविजेनशमैश्चरेणधातुपुताम्राद्युत्पत्तिमृत्तिकासंगैरिकाद्यासवाधातुषुकुशलंनिपुणं
भाउप्रकारेषुसामुद्रादयस्तेषुकुशलंवा १ अथभौमादियुक्तेचंद्रेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह कूटइति कूटंपण्यद्रव्याणांप्रतिरूपक्रियासक्तं
रूपीपण्यंनारीविक्रयकं आसवपण्यंनानविक्रयकं कुंभपण्यंघटाविक्रयकं अशिवंप्रत्येयस्वरं मातुः जनन्याः एवंविधः शशी चंद्रमासवक्रोवक्रेणांगारके
पायुक्तोनरंजनयति सज्ञइति प्रसूतवाक्यं प्रियंवदं अर्थनिपुणमर्थेषुसूक्ष्मदृष्टिसौभाग्येनसर्वजनवल्लभेनकीर्त्यायशसान्वितंसंयुक्तं सज्ञोबुधसहि
तः शशीनरंजनयति विष्मंतंशश्रुजेतारं कुलसुरच्यंबंधुप्रधानं अस्थिरमतिंचपलवित्तेशवरंधनस्वाभिने सांगिराः अंगिरसाशुरुणासंयुक्तः शशीनरं

जनयति वस्त्राणां क्रियादि कुशलं तं सुषायः आदिग्रहणात्सौवनरं जनयति विक्रयेष्वपि कुशलं ससितः शक्रेण संयुक्तः शशीनरं जनयति द्विः संस्कृता पुनर्भूः तस्याः स-
तं पुनर्भूः सार्कः अर्कः शशनेऽपरेण युक्तः शशीनरं जनयति पुनर्भूलक्षणं परिणीतापत्तिं हत्वा सवर्णकामतः अयेत् अक्षता चक्षता चैव पुनर्भूः संस्कृता पुनः २
अथांगारवेबुधादियुक्ते जातस्य स्वरूपं स्वगंधरथाह मूलादीति ससौम्ये भूमिजे बुधयुक्ते गारके जातो वणिग्भवति सच वणिग्भूलादिभिः व्यवहरति मूलादीनि
मूलपुष्पवल्कलसारपलाणि स्नेहास्नेहादयः एतेष्वेव व्यवहरति कूटेऽद्वयप्रतिरूपेः हस्त्रिमेव व्यवहरति बाहुयोद्धानि युद्धकुशलं भवति एवंविधः स

कूटस्यासवकुंभपण्यमशिवं मातुः सवक्रः शशीसजः प्रसृतवाक्यमर्थनिपुणं सौभाग्यकीर्त्या न्वितं वि-
क्रांतकुलसुरव्यमस्थिरमतिवित्तेश्वरसांगिरा वस्त्राणां ससितः क्रियादि कुशलं सार्कः पुनर्भूः सुत ॥३॥
मूलादिस्नेहकूटेऽव्यवहरति वणिग्बाहुयोद्धानि ससौम्यपुण्यक्षः सजीवे भवति नरपतिः प्राप्तविद्यो द्विजो
वा गोपामल्लोथिदक्षः परसुवतिरतो द्यूतहस्तासरेज्ये दुःस्वार्तो सत्यसंधः ससवित्तनये भूमिजे निदितश्च ३

सौम्ये सौम्येन बुधेन युक्ते भूमिजे जातो भवति पुण्यक्षः नगराधिपतिः पुण्यक्षः स्वामी अथवा नरपतिः राजा भवति अथवा द्विजो ब्राह्मणः प्राप्त
वित्तो लब्धधनः केचित्प्राप्तविद्य इति पठति सजीवे गुरुसंयुक्ते भौमे जातो भवति गोपः गोपालकः मल्लः बाहुयोद्धानि अथशब्दः पादपूरणे दक्षः चतुरः प-
रसुवतिरतः परस्त्रीसक्तः द्यूतहस्तिकतवः सासरेज्ये असरेज्यः अस्त्रेज्यः तेन अस्त्रेज्येन शक्रेण युक्ते भूमिजे जात एवंविधो भवति दुःस्वार्तः दुःस्व-
पीडितः असत्यसंधः असत्येन संधाप्रतिज्ञायस्व अनृतभाषी निंदितः कुत्सितो मूयया युक्तः ससवित्तनये सवित्तनयेन सौरेण युक्ते भूमिजे जातो भवति ३

अथबुधेजीवादियुक्तेजीवेचक्रादियुक्तेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह सौम्येरंगचरइति रंगचरोमल्लादिकः गीतप्रियः गीतवल्लभः नृत्तविनृतज्ञः
एवंविधः सौम्येबुधेबृहस्पतिनायुक्तेजातोभवति प्रशस्तावाग्यस्य सवाग्मी वचनक्रिययापरप्रत्यायनसमर्थः भूगणपः सुवश्चरणानासंघानामधिपतिः
एवंविधोबुधेसितेनशक्रेणसहिते जातोभवति मायापटुः परवंचनदक्षः लंघकः गुरुवचनातिक्रामी एवंविधोमृदुनाशनेश्वरेणसहितेबुधेजातोभव-
ति सद्विद्यइति सद्विद्यः शोभनविद्यः धनदारवान् वित्तकलत्रसंयुक्तः बहुगुणः प्रभूतगुणैः शौर्यादिभिर्युक्तः एवंविधोगुरोर्जीवेशक्रेणयुक्तेजातो-
भवति शमश्रुकरोनापितः अथवाघटहृत्कुंभकारः अथवान्नकारोसूपकारः एवंविधोऽसितेनसौरेणयुक्तेगुरोर्जातोऽज्ञेयोविज्ञातव्यः ४ अथशक्र-

सौम्येरंगचरोबृहस्पतियुतेगीतप्रियोनृत्यविद्वाग्मीभूगणपःसितेनमृदुनामायापटुर्लंघकः सद्वि-
द्योधनदारवान्बहुगुणःशक्रेणयुक्तेगुरोर्ज्ञेयःशमश्रुकरोऽसितेनघटहृज्जातोऽन्नकारोपिवा ॥ ४ ॥

शनेश्वरयुक्तेजातस्यस्वरूपंत्रिग्रहयोगफलंचपुषिताग्रयाह असितइति अत्यचक्षरल्पदृष्टिः सुवतिसमाश्रयेणस्त्रीसंश्रयणेनसम्यक्प्रवृद्धंवि-
चंचनंयस्य सयुवतिसमाश्रयसंप्रवृद्धवित्तः लिपिरक्षरविन्यासः पुस्तकलेखकर्म चित्रमालेरव्यं एषांवेत्तानस्तः एवंविधः असितसितसमागमेशने-
श्वरस्यशक्रेणसंयोगेजातः पुरुषएवंविधोभवति यदिराशिद्वयेद्वोग्रहयोगोभवतः तच्चद्विग्रहयोगद्वयस्यापिफलंवाच्यं अथराशित्रयेद्विग्र-
हयोगत्रयंभवति तदाद्विग्रहयोगत्रयस्यापिफलंवाच्यं कथितफलैरिति द्वाभ्यांपरतोऽपरेऽन्यत्रयोग्रहाः यदैकगताभवति तदाकथितफलैरुक्तफ-
लैरेवं विकल्पनीयाः तदाद्विग्रहयोगत्रयस्थंफलंवाच्यम् यद्येकचंद्रभौमाएकराशिस्थाभवति तदाकचंद्रयोगेयत्फलमुक्तं यच्चादित्यांगारकयोगे

फलं यच्च चंद्रांगारकयोगे फलं तत्फलत्रयमपि वाच्यम् एवं यथा संभवमन्यत्रापि ग्रहत्रयस्यैकराशिगतस्य फलं वक्तव्यं यद्येकराशौ द्विग्रहयोगोऽन्यत्र त्रिग्रहयोगो वा भवतस्तदा सर्वाणि फलाणि वाच्यानीति ५ इति श्रीभट्टोत्पलविरचितायां बृहज्जातकविवृत्तौ द्विग्रहयोगाः अध्यायश्चतुर्दशः समाप्तः १४ अथातो प्रव्रज्यायोगाः अध्यायो व्याख्यायते तत्रादावेव चतुरादिभिरेकस्थैः ग्रहे जातस्य प्रव्रज्यायोगं शार्दूलविक्रीडितेनाह एकस्थैरिति एकस्मिन् यत्र तत्र राशौ चतुरादयोग्रहा भवन्ति चत्वारः पंचषट्सप्तवा भवन्ति तैरेकस्थैश्चतुरादिभिः बलयुतैः वीर्यवद्भिः माहेयादिभिः जाताः संभूताः शाक्यादिकाः प्रवाजकाः भवं

असितसितसमागमेत्येव क्षयवृत्तिसंज्ञायां न दृष्टव्यं भवति चलिपिपुस्तचित्रवेत्ता कथितफलैः परतौ विकल्पनायाः ५ इति द्विग्रहयोगाः अध्यायः समाप्तः १४ अथ प्रव्रज्यायोगाः अध्यायप्रारम्भः एकस्थैश्चतुरादिभिर्बलयुतैर्जाताः पृथग् वीर्यगैः शाक्या जीविकभिस्सहृदुचरकानि येष्वन्याशनाः माहेयजगुरुक्षपाकरसितप्राभाकरानेः क्रमात्प्रव्रज्याबलिभिः समाः परजितैस्तत्त्वामिभिः प्रच्युतिः ॥१॥

ति किंतु चतुरादिभिः बलयुतैरेका प्रव्रज्या भवति तदर्थमाह पृथग् वीर्यगैः तैश्च बलिभिः वीर्यगैः संबलैः पृथक् पृथक् प्रव्रज्या भवन्ति एतदुक्तं भवति चतुरादीनामेकस्थानां मध्याद्यद्येको बलवान् भवति तदा जातस्यैवैव प्रव्रज्या भवति अथ चतुरादीनामेकस्थानां मध्यान् कश्चिद्बलवान् भवति तदा जातस्य प्रव्रज्या भवति अथ द्वौ बलिनौ भवतस्तदा जातस्य प्रव्रज्या द्वयमेव भवति यदा बहवो बलिनस्तदा बल्यः प्रव्रज्या भवन्ति एवमेकस्थैश्चतुरादिभिर्बलयुतैः जाताः प्रव्रज्या भवन्ति यस्मादुक्तं प्रव्रज्याबलिभिः समाः ताश्च पृथग् वीर्यगैः माहेयादिभिः भौमाद्यैः शाक्याद्याः भवन्ति

तद्यथा चतुरादीनामेकस्थानां मध्याद्यादां हेयो मौमो बलवान्मयतितदा जातः शक्थोरक्तपटो भवति एवं जेबुधे बलवति भिक्षुः यतिर्भवति गुणै बलवति आजोविकः क्षपाकरश्चंद्रो
यरावृद्धः वृद्धावकः काणालिकः वृत्तभंगमया छावकः शब्दोत्रलु सोद्रष्टव्यः सितेशक्रे बलवति चरकः चक्रधरः प्राप्ताकारः सौरः तस्मिन्बलवति निर्ग
थः नमः क्षपणकः प्रावरणरहित इत्यर्थः इने आदित्ये बलवति वन्याशनः मूलफल्गुशनस्तपस्वी भवति एवं चक्रमात्रमशः परिपाट्या एते प्रवज्या पर्यायाः
एते एवं कालकमता दृष्टाख्याताः तथा च वं कालकाचार्यः तावसिओदिणणाहे चंदे कावालि ७० तहाभाणि ७० रत्तवडो भूमिस्मवे सोमस्मवे एअदंडी आ
देवगुरुशककोणा कवेण जई चर अखवणाई अस्यार्थः तावसिओतापसिकः दिणणाहे दिमनाथे सूर्ये नंदे वा कावालि ओकापलिकः
हाभाणि ओतथाभाणितः रत्तवडोरक्तपटः भूमिस्मवे भूमिस्मते सोमस्मवे सोमस्मते बुधे एअदंडी आ एकदंडो देवगुरुर्हस्पतिः शकशकः कोणः
शनेश्चरः कवेणक्रमेण जईयति चरअचरकः खवणाई क्षपणकः अत्र वृद्धावकग्रहणं साहेश्वराश्रितानां प्रवज्यानामुपलक्षणां आजीविकग्र-
हणंच नारायणाश्रितानां तथा च वं कलके संहितांतरेषु कथिते जलणहरसंग अके सवसू ई चक्षुण गममगेसू दिक्खवाणंणा अच्चासूराइगोहा कवे
णणाहगआ जलणज्वलनः साग्रिक इत्यर्थः हरईश्वरभक्तः पाद्वारकः सगअसगतः बौद्ध इत्यर्थः केसव केशवभक्तः भागवत इत्यर्थः सू
ईश्रुतिमार्गगतः मीमांसकः बह्यणब्रह्मभक्तः वानप्रस्थः पागौमग्रः क्षपणकः मग्गेसुमार्गेषु दिक्खवाणं दोक्षाणां णाअच्चाजातव्याः सूराइग
हासूर्यादिग्रहाः कवेणक्रमेण णाहगआनाथगताः एवं चतुरादीनामेकस्थानां मध्याद्यावंतो बलिनः तावंत्य एव प्रवज्या भवति तत्रापि वी-
र्याधिकस्य ग्रथभासंबंधिनी प्रवज्या भवति यस्मात्त्वल्यजातके उक्तं चतुरादिभिरेकस्थैः प्रवज्यास्वाग्रहः करोति बली बहु वीर्येस्तावद्भ्यः प्रथमा-
वीर्याधिकस्येव तापसः वृद्धावक रक्तपटजो विभिक्षुत्तरकाणां निर्गथानांचेति वीर्योपचयक्रमेणान्यासांक्रमः एवं बलिभिः समाः प्रवज्याः बलिनो ग्रहस्ययादृश्येवतद् -

स्थातुसारेण प्राप्नोति परिपालयति उन्नतं लस्यमनाङ्गनामोतिपालयति पराजितैस्तत्त्वामिभिः प्रच्युतिरीति शाक्यादिप्रव्रज्यास्वामिभिर्ग्रहेः पराजितैरन्येर्ग्रहेः
 युद्धे विजितैः प्रच्युतिः प्रव्रज्यात्यागः तत्प्रव्रज्यां गृहीत्वा पुनस्त्यजति एतदुक्तं भवति चतुरादीनां मध्याद्यद्येको बलवान् भवति स च ग्रहयुद्धे जा
 तककालेन पराजितस्तदा प्रव्रज्यां गृहीत्वा पुनस्त्यजति त्यक्त्वा च प्रव्रज्यामनाश्रित्यैव तिष्ठति अथ चतुरादीनां मध्याद्वा बहवो वा बलिनो भवन्ति ते
 च पराजितास्तदा अन्यस्य सर्वाभ्यः प्रव्रज्याभ्यः च्युतिः भवति यस्माद्बलवत् ग्रहसंख्यास्तेन प्रव्रज्याः कर्तव्याः अंत्यप्रव्रज्याधिपतिर्यद्यन्येन ग्रहे
 ण जितो न भवति तदा तामेव प्रव्रज्यामाश्रितो भ्रियते अथ प्रव्रज्यादायको ग्रह एक एव जितो न भवति तदा यावज्जीवं तामेव प्रव्रज्यामाश्रयति अथ
 द्वौ ग्रहौ प्रव्रज्यादायकौ तौ चापराजितौ तदा प्रथमप्रव्रज्यादायकांतर्देशायां प्रथमां प्रव्रज्यां गृहीत्वा तामेवाश्रित्य तावत्तिष्ठति यावद्द्वितीयप्रव्रज्या
 दायकग्रहांतर्देशाप्रवेशः तत्र प्रथमां त्यक्त्वा द्वितीयामाश्रयति एवं बहुषु प्रव्रज्यासु संभवे योज्यं अत्र च सत्याचार्यः तेष्वधिकबली जीवस्त्रिदंडि
 नं भार्गवश्चरकसुरव्यं न ग्रन्थमणसौरोलुधस्तदाजीविकाचार्यम् वल्लुश्चावकमिंदुर्दिवाकरस्तापसंतपोयुक्तं वक्रः शाठ्यः श्रवणक्षेत्राश्रयजं
 गुणांश्चैतान् वीर्यापेतेत्यतनान् दीक्षिताभक्तिवादिनस्तेषां अन्यैः पराजितैश्चैत्यप्रव्रज्यामच्युतिं कुर्यात् यावंतो वीर्ययुताः प्रव्रज्या भवन्ति तावन्तः
 एकैर्क्षेत्रेषु नियमात्तेषामाद्या बलोपेतात् १ अथास्तमितान्यजितान्यदृष्टानां ग्रहाणां मपवादं वेतां लीयेनाह रविलुप्तकरैरिति चतुरादी
 नामेकस्थानां मध्याद्यावंतो ग्रहा बलिनस्तावंतः स्वप्रव्रज्यादायकास्तत्रापि बलिनां मध्ये यावंतो रविलुप्तकराः सूर्यमंडलगा अस्तमिता भवन्ति -
 तैरदीक्षिता जाता भवन्ति तावंतः स्वकीयाः प्रव्रज्यां न प्रयच्छन्तीत्यर्थः किंतु जाता नराः तद्गतभक्तयः तद्गतानां तत्प्रव्रज्याप्रविष्टानां मध्ये भ-
 क्ता भवन्ति अत्र रविलुप्तकरत्वमुदयास्तमयंगणयित्वा ऽन्वेष्टुम् शक्रगुरुज्ञार्किंकुजाः कलांशैः न्युत्तरोत्तरेः नवभिर्दृश्यादृश्याद्यकर्मणार

वेः द्वादशभिरीन्दुरित्येवमादिकर्मणि कृते कदाचिदादित्येन सहैकराशिगतैरपि नास्तमितो भवति कदाचित् द्वितीयराशिस्थोऽप्यस्तमितो भवति एवमुदया-
स्तमयमन्वेष्ट्यास्तमितफलं वाच्यं अभियाचितमात्रदीक्षिता इति बलिभिरित्यनुवर्तते बलिभिर्निहतैः ग्रहयुद्धेन्यग्रहविजितैरन्यैश्च ग्रहैर्निरी-
क्षितैर्दृष्टैः अभियाचितमात्रदीक्षिताः दीक्षाप्रार्थनपरा भवन्ति न च तां प्राप्नुवन्ति पूर्वमुक्तं पराजितैस्तत्स्वामिभिः प्रच्युतिरित्यस्यायमपवादः
तैर्नैतदुक्तं भवति बलीग्रहोऽग्रहयुद्धेन्येन विजितो भवति न केनचिद् दृश्यते तदा तत्प्रज्या गृहीत्वा पुनस्त्यजति अथ बलीग्रहः समागमनेन ग्रहेण
विजितो भवत्यन्येन च दृश्यते तदा प्रज्यां प्रार्थ्यमानोऽपि न प्राप्नोति यस्य च प्रज्या प्रच्युतिः जाता तस्य तदवसाने बहु ध्वं तर्दशास्तु चारवशा

रविलुप्तकैरेरदीक्षिता बलिभिस्तद्गतभक्त्योनराः अ
भियाचितमात्रदीक्षितानिहतैरन्यनिरीक्षितैरपि ॥२॥

द्यस्मिन् तर्दशाकाले बलवान् भविष्यति तस्मिन्काले प्रज्यां दास्यति तथा चोक्तं दीक्षादानसमर्थो भवति तदा बलेन संयुक्तः तस्यैव दशाका-
ले दीक्षां प्रतिनरो वश्यं यस्य च दीक्षा च्यवनं तस्यैव दशावसाने स्यात् एवं जातककाले संचित्य बलाबलं वाच्यं २ अथ चतुरादिभि-
रेकस्थैर्विना प्रज्या योगं मालिन्याह जन्मेश इति जन्मनियस्मिन् राशौ चंद्रः स्थितस्तस्य योधिपतिर्ग्रहः स जन्मेशः स च यद्यन्ये ग्रहे
रदृष्टो नावलोकितः न केनचिद् ग्रहेण दृश्यते तथा भूतो सावर्कपुत्रं शनैश्चरं पश्यति तदा जातस्य प्रज्या भवति सा च शनैश्चरता शनैश्चरजन्मेशयोः
यो बलवान्स्तदीयां तर्दशाकाले उक्तं च यस्यैकतेकपुत्रं जन्मभनाथो ग्रहैर्न संदृष्टः तस्य हि दीक्षालाभो तद्बलयोगाद् दशाकाले पश्यत्यार्किरिति अ

अथार्कः सौरः सबलो जन्मराश्याधिपं बलानं वीर्यरहितं पश्यति तथापि शनैश्चरोक्तमवज्यां वदति उक्तं च शनिदृष्टे बलिहीने जन्मनि नाथे बदे च निर्ग्रथं दी-
क्षां प्राप्नोतीति यत्र तत्र राशौ चंद्रशशिन्यार्कद्वेष्काणसंस्थे सौरद्वेष्काणव्यवस्थितेन केवलं यावद्भौमावर्त्यशोकुजसौरयो रन्यतमनवांशकस्थे तस्मिंश्च सर्वग्रहा-
दृष्टे शनैश्चरेण क्षमाणे दीक्षां प्राप्नोति शनैश्चरोक्ते मवज्यां व्रजति तथाच सौरद्वेष्काणसंस्थो यदि भवति शशी तदंशसंस्थश्च वक्रांशे वा दृष्टः सौरेण तु सर्वद-
र्शनविमुक्तः निर्ग्रथसंज्ञो योर्कपुत्रवीर्यानुसारेण जन्माधिपतिः पापैरपि निरीक्षितस्ते कर्जक्षिते सौरः यस्य पुरुषस्य मूर्तौ नियता दीक्षिता भवति तस्य ज-
न्माधिपतिं विबलं निरीक्षते यस्य सूर्यजा बलः सोऽपि बलुभाग्यहीनः प्रव्रज्यां प्राप्नुयाज्जातः मांदेकौ जेवांशे शशी स्थितः दृष्टा जेद्वेष्काणे वा अंशाधिपालु

जन्मेशोन्यैर्यद्यदृष्टोर्कपुत्रं पश्यत्यार्कजन्मपं वा बलानम् दा-
क्षां प्राप्नोत्यार्कद्वेष्काणसंस्थे भौमावर्त्यशे सौरदृष्टे च चंद्रे ॥३॥

रूपे काले दीक्षा प्रदो भवति अत्र योगत्रयेऽपि पूर्वपदं दत्तवर्तनायः ३ अथ येन योगेन जातः शास्त्रकरो भवति येन च राजा पि दीक्षितो भवति तद्योगद्वयं
मालिन्याह सरगुरु रिति सरगुरुः जीवः शशी चंद्रः होरा लभे एतास् सरगुरु शशि होरा सक्त आर्कंणा शनैश्चरेण दृष्टा सक्त अवलोकिता सक्त धर्मेन वमेस्था
नेगुरुः जीवो यदि भवति अथ शब्दः पादपूरणे नृपतीनां योगजः कश्चिद्राजयोगो जानस्य भवति तदा स पुरुषः तीर्थं हच्छास्त्रं हत्स्याद्भवेत् काणा
दबुद्धपांचशिरववराहमिहिरब्रह्मगुप्तमतिमदिति सरगुरु शशि होरा स्थिति धनिमीनकर्कटलभे कैश्चिद्भारव्यातं तच्चायुक्तं यस्यान्माद्भ्यः गते म-
द्यलो कगुरु शशिविलमेन वमेगुरौ निष्पद्यंते न इह नृपयोगे नृपतयः विजृम्भने ये पां लदह रच नारं भक्त भगा जगत्यां ये विहृण कथन पाषाण सहशाः

तथाचेत्तं गुरुशशिशुग्राहकाणेनलुनवमगोयदिरुः नरनाथजन्मजातः शास्त्रकरोभवतिनचनृपः अथद्वितीयोराजयोगस्तत्रोपस्थानं करोति तदाराजा
भवतितीर्थकरश्चजिनककाशिराजशचिध्वजप्रतिमइति उक्तं च अस्मिन्योगेचान्योनृपयोगोभवतितत्रयोजातः सभवतिजिनेद्रतुल्योन्नतनाथः शास्त्रक-
र्ताच नवमभवनसंस्थेमंदगच्छतीतिमंदगः सौरः तस्मिन्मंदगेलग्रान्नवमभवनसंस्थेधर्मस्थानाश्रितेन्यैः सर्वैर्ग्रहेरदृष्टेनावलोकिते तथानरपयोगेराज-
योगानांमध्यादन्यतमेराजयोगेसतिजातोदीक्षितः प्रव्रजितः पार्थिवेन्द्रश्चराजाधिराजोभवति पश्चात्तत्कालं सर्वबलीतदीक्षायां दीक्षितश्चभवति

सरगुरुशशिहोरास्वार्किट्टष्टासुधर्मेगुरुस्थनृपतीनांयोगजस्तीर्थवृत्तस्यात् नवमभ-
वनसंस्थेमंदगन्यैरदृष्टेभवतिनरपयोगेदीक्षितः पार्थिवेन्द्रः ४ इतिश्रीमद्वेत्तलवि-
रचितायांबृहज्जातकविवृत्तौप्रव्र० योगाध्यायः समाप्तः १५ श्रीकृष्णार्पणम-
स्तु ॥ शुभंभवतु ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ श्रीसीतारामचंद्रार्पणमस्तु ॥ ॐ

राजयोगंविष्णयमपिप्रव्रज्यायोगः योगेस्मिन् राजयोगजश्चेज्जातोराजादीक्षितश्चभवति अन्यथादीक्षितएवउक्तं च नवमस्थानेसौरोय-
दिस्थितः सर्वदर्शनविमुक्तः नरनाथयोगजातो नृपोपिदीक्षान्वितोभवति नृपयोगस्याभावेयोगेस्मिन् दीक्षितोनरोजातः निःसंदि-
ग्धंप्रवदेद्योगस्यास्थप्रभावेनेति ४ इतिश्रीमद्वेत्तलविरचितायांबृहज्जातकविवृत्तौप्रव्रज्यायोगाध्यायः पंचदशः स-
माप्तः ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ शुभंभवतु ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ ॐ

अथक्रुक्षशीलाध्यायोव्याख्यायते क्रुक्षंनक्षत्रंराशिश्च तत्रादावेवचंद्रमुज्यमाननक्षत्रशीलंभवति तत्राश्विनोभरणयोः जातयोः शीलविज्ञानमार्थं
 याह प्रियभूषणइति प्रियभूषणः अलंकरणवल्लभः स्मररूपः शोभनरूपः वपुष्मान्स्मभगः सर्वजनप्रियः दक्षः सर्वकार्यकरणपटुः मति
 मान् बुद्धियुक्तः एवंविधोश्विनीषुजातोभवति तारकापेक्षयात्रसर्वत्रबहुवचननिर्देशः कृतः कृतनिश्चयइति कृतनिश्चयः प्रारब्धानाकर्मणा
 मतंगः सत्यः सत्यवाक् अरुक्निरुजः दक्षः चतुरः स्मरिवतः दुःखनिर्मुक्तः एवंविधोभरणीषुजातोभवति १ अथकृत्तिकारोहिण्यो
 र्जातस्यस्वरूपमार्थयाह बहुभक्त्युभूताहारः परदाररतः परस्त्रीवासक्तः तेजस्वोअसहिष्णुः विरव्यातः सर्वत्रमसिद्धकीर्तिः एवंवि

अथक्रुक्षशीलाध्यायः प्रियभूषणः स्मररूपः स्मभगोदक्षोश्विनीषुमतिमांश्च कृतनिश्चयः सत्यारु
 रदक्षः स्मरिवतश्चभरणीषु १ बहुभक्त्युपरदाररतस्तेजस्वो कृत्तिकारोहिण्यां सत्य
 शक्तिः प्रियंवदः स्थिरमतिः स्मररूपश्च ॥ २ ॥ यः कृत्तिकारजातोभवति सत्यः अवितथभाषी शक्तिः परस्वाद्यलु

ब्धः शास्त्रोक्तशौचानुष्ठाता प्रियंवदः मधुरवाक् स्थिरमतिः एकमतिः स्मररूपश्चवपुष्मान् एवंविधः रोहिण्यांजातोभवतीति २ अथमृ
 गशीर्षार्द्रयोः जातस्यस्वरूपमार्थयाह चपलइति चपलः क्रियास्वनवस्थितः चतुरः दक्षः प्रीरुः भयानकः पटुः प्रवक्ता उत्साहीसो
 द्यमः धनीवित्तवान् भोगीचसंभोगशीलः एवंविधोमृगेशिरसिजातोभवति शठः परकार्यविमुखः उक्तंचग्रंथांतरे शठलक्षणं मनसावच-
 सायश्चदृश्यतेकार्यतत्परः कर्मणाविपरीतश्चसशठः सद्भिरीर्यते गर्वितः मानीकृतमः खलः कृतसुपकृतहंतियः सहतम्यः हिंस्रः वधकः

पापः पापकर्मकर्ता एवंविधोरोद्रक्षे आर्द्रायां जातो भवतीति ३ अथ पुनर्वसौ जातस्य स्वरूपमार्ययाह दांतः शमपरः तपः क्लेशसहः सरवीसरिवतः
सुशीलः शोभनशीलः विनयवान् दुर्मेधाजडप्रायः रोगभाक् पीडितदेहः पिपासुः तृषार्तः अल्पेन स्तोत्रेनैवार्थेन संतुष्टः एवंविधो मनुजो म
नुष्यः पुनर्वसौ जायते उत्पद्यते ४ अथ पुष्यां स्तेषयोः जातस्य स्वरूपमार्ययाह शांतात्मा इति शांतात्मा शमदमपरो जितेन्द्रियः स भगः
सर्वजनप्रियः पंडितः शास्त्रार्थवित् धनी वित्तवान् धर्मसंस्तुतः धर्मभिरतः एवंविधः पुण्यजो भवति शठः परकार्यविमुखः सर्वभक्षः संचय

चपलश्चतुरोर्भीरुः पटुरुत्साही धनी भोगे भोगी शठगर्वितः कृतघ्नो हिंस्त्रः पापश्चरो द्रक्षे ॥ ३ ॥
दांतः सरवीसुशीलो दुर्मेधो रोगभाक् पिपासुश्च अल्पेन च संतुष्टः पुनर्वसौ जायते मनुजः ४
शांतात्मा स भगः पंडितो धनी धर्मसंस्तुतः पुण्यः शठः सर्वभक्षः पापः कृतघ्नः धूर्तश्च भोजगे ५
बहुभृत्यधना भोगी सरपितृभक्तो महोद्यमः पित्र्ये प्रियवाग्दानाद्युतिमान् दनो नृपसेवको भाग्ये ६

नशीलः पापः पापकर्मरतः कृतघ्नः कृतमुपकृतं हंतिसकृत्तमः धूर्तः परवंचनदक्षः एवंविधो भोजगे आश्लेषायां जातो भवति ५ अथ मघापूर्वा
फाल्गुन्योः जातस्य स्वरूपमार्ययाह बहुभृत्य इति बहुभृत्यधनः प्रभूतपरिवारवित्तान्वितः भोगी भोगान्वितः सरपितृभक्तः देवानां पितृ
पांचभक्तः महोद्यमः महोत्साही एवंविधः पित्र्ये मघायां जातो भवति प्रियवाक् अभिमतवक्ता दाता दानशीलः द्युतिमान् सकांतिः अटनः
परिभ्रमणशीलः नृपसेवकः राजसेवालुरतः एवंविधो भाग्ये पूर्वाफाल्गुन्यां जातो भवति ६ ७ श्रीः ७ श्रीः ७

अथोत्तराफाल्गुनीहस्तयोर्जातस्यस्वरूपमार्ययाह सप्तमगइति सप्तमगः सर्वजनप्रियः विद्यासधनः विद्यया आसंधनं येन भोगो भोगान्वितः सरवभाक्कदुः
स्वरहितः एवंविधो द्वितीयफाल्गुन्यां उत्तराफाल्गुन्यां जातो भवति उत्साही सोद्यमः धृष्टः प्रतिभायुक्तः निर्लज्जो वापानपः पानप्रियः आसवालुर
क्तः अष्टुणीनिर्दयः तस्करः चौरः एवंविधो हस्ते जातो भवति ७ अथ चित्रास्वात्योर्जातस्य स्वरूपमार्ययाह चित्रांबरमाल्यधरः
चित्राणि नानाप्रकाशणि अंबराणि वस्त्राणि माल्यानि च धारयति सलोचनांगः शोभनानेत्रावयवायस्य एवंविधः चित्रायां जातो भवति दांतो विन

सप्तमगो विद्यासधनो भोगो सरवभाक् द्वितीयफाल्गुन्यां उत्साही धृष्टः पानषोष्टुणीतस्करो हस्ते ७
चित्रांबरमाल्यधरः सलोचनांगश्च भवति चित्रायां दांतो विन कृपा लुः प्रियवाग्धर्माश्रितः स्वातो ८
ईर्ष्यलुब्धो ह्युतिमान् वचनपटुः कलहहृदि शारवास आढ्यो विदेशवासी क्षुधा लुरटनोऽनुराधास ९

यान्वितः जितेंद्रियः वणिक् क्रयविक्रयज्ञः कृपालुः दयालुः केचित् तृषालुरिति पठन्ति तृषालुः तृषानसहते प्रियवाक् अभिमतवक्ता धर्माश्रितः
धर्मरतः एवंविधः स्वातो जातो भवति ८ अथ विशारवानुराधयोर्जातस्य स्वरूपमार्ययाह ईर्ष्युरिति ईर्ष्युः परार्थमत्सरी लुब्धः लोभाभि
प्लूतः ह्युतिमान् स कान्तिः वचनपटुः संभाषणदक्षः केचिदर्थपटुरिति पठन्ति अर्थार्जने पटुः प्रवीणः कलहहृदि रोधशीलः एवंविधो विशास्वा
स जातो भवति आढ्यः ईश्वरः विदेशवासी परदेशनिवसनशीलः क्षुधा लुः क्षुधानसहते अटनः परिभ्रमणशीलः एवंविधोऽनुराधास जातो भवति ९

ह-टी-
११६

अथ ज्येष्ठा मूलयोर्जातस्य स्वरूपमार्थयाह नबहुमित्रः स्वल्पसहृदः संतुष्टः संतोषशीलः धर्महृद्दर्शनुरतः प्रचुरकोपः अतिक्रोधी एवंविधो ज्येष्ठा
सूजातो भवति मानी गर्वितः धनवान् प्रभूतवित्तः सखीसखितः नहिंस्वः सौम्यप्रवृत्तिः परविधातं न करोति स्थिरः एकमतिः भोगी भोगान्वितः एवं
विधो मूले जातो भवति १० अथ पूर्वोत्तराषाढयोर्जातस्य स्वरूपमार्थयाह इष्टानन्दकलत्रः इष्टो भिमतः सुलभः आनन्दकरः तुष्टिकरः क
लत्रं भार्यायस्य मानी गर्वितः दृढसौहृदः स्थिरसहृदः एवंविधो जन्मदेवे पूर्वाषाढायां जातो भवति विनीतः विनयसंयुक्तः धार्मिकः धर्मज्ञः ब

कृष्ण-
१६

ज्येष्ठासूतः नबहुमित्रः संतुष्टो धर्महृत्प्रचुरकोपः मूले मानी धनवान् सखीनहिंस्वः स्थिरो भोगी १०
इष्टानन्दकलत्रो मानी दृढसौहृदः तुष्टिकरः देवैश्चैव विनीतः धार्मिकः सुलभः ११
श्रीमान् अवणेश्वरः श्रुतवानुदारदारो धनान्वितः रव्यातः दाता आत्स्यः शूरः गीतप्रियः गीतवल्लभः धनलुब्धः १२

हुमित्रः प्रभूतसहृदः हतज्ञः प्रत्युपकारशीलः सुलभः सर्वजनप्रियः एवंविधो वैश्वदेवे उत्तराषाढायां जातो भवति ११ अथ अवणेश्वरः
षयोर्जातस्य स्वरूपमार्थयाह श्रीमान् श्रिया युक्तः श्रुतवान् उदारदारः शोभनस्त्रीकः धनान्वितः विनयवान् रव्यातः जनविदितकीर्तिः
एवंविधः अवणेश्वरः जातो भवति दाता दानशीलः आत्स्यः ईश्वरः शूरः रणप्रियः गीतप्रियः गीतवल्लभः धनलुब्धः अर्थरुचिः एवंविधो धनिष्ठा
सूजातो भवति १२

११६

अथशतभिषक्पूर्वाभाद्रपदयोर्जातस्यस्वरूपमार्ययाह स्फुटवाक्निष्ठुरभाषी सत्यवादी व्यसनीस्त्र्यादिव्यसनोपहतः रिपुहाशत्रुघातकः साहसि-
कः असमीक्षितकार्यहृत् दुर्गोत्थः दुराभ्यः एवंविधः शतभिषजिजातोभवति उद्दिग्मः दुःखितमनाः स्त्रीजितः स्त्रीभिरभिभूतः धनीधन-
वान् अथवास्त्रियाजितधनयस्यपटुः प्रवक्ता अथवाधनपटुः धनार्जनेचतुरः अदाताकदर्यः एवंविधः पूर्वाभाद्रपदासृजजातोभवति १३
अथोत्तराभाद्रपदारेवत्योर्जातस्यस्वरूपमार्ययाह वक्तावचनपटुः संभाषणेदक्षः सखीविद्यमानसखः प्रजावान्बहुपुत्रपौत्रः जितशत्रुः जि-
तारिः धार्मिकः धर्मशीलः एवंविधोद्वितीयास्तुत्तराभाद्रपदासृजजातोभवति संपूर्णागः परिपूर्णावयवः स्रग्भगः सर्वजनप्रियः शूरः संग्र-
हः

स्फुटवाग्व्यसनीरिपुहासाहसिकः शतभिषजिदुर्गोत्थः भाद्रपदासूद्दिग्मः स्त्रीजितधनीप-
टुर्दाताच १३ वक्तासखीप्रजावान्जितशत्रुर्दुर्गोत्थोद्वितीयासृ संपूर्णागः स्रग्भगः शू-
रः शत्रुचिरार्थवान्पौष्ण १४ इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायाहृत्तौकक्षशीलाध्यायःस०१६

मधीरः शत्रुचिः परधनादिबलुब्धः अर्थवान् धनान्वितः एवंविधः पौष्णरेवत्यांजातोभवति एतेयथोक्तानक्षत्रस्वभावाचंद्रस्यसबलत्वात्प-
रिपूर्णाभवति १४ इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायाहृत्तौकक्षशीलाध्यायः १६ अथातौराशिशीलाध्यायोव्याख्यायते
अथमेषस्थेचंद्रमसिजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीजितेनाह वृत्तेति वृत्तेपरिवर्तुलेआताम्रे लोहितवर्णेदृष्टीचक्षुषीयस्यसदृत्ताताम्र-
दृक् परिवर्तुललोहितनेत्रः उष्णशाकल्युचस्वल्पभुंक्ते सउष्णशाकल्युमुक् उष्णभोजीशाकभोजील्युभोजीक्षिप्रप्रसादः आन्धेवम-

सोदति अरुनः परिभ्रमणशीलः कामीसरतिप्रियः दुर्बलजानुः निर्मासलजंघासंधिः अस्थिरधनः अचिरवितः शूरः रणप्रियः अंगनावल्लभः स्त्रीप्रियः
अंगनानावल्लभो अंगनावल्लभायस्य सेवाज्ञः पराधनकुशलः कुनरवी कुत्सितनखः व्रणांकितशिराः सल्लिद्रसूक्ष्मानीगर्वितः सहोत्थाग्रजः सहोत्था
नांसहजातानामग्रणीर्गणप्रधानः पाणितले हस्ततलेशक्याचिह्नविशेषेणांकितः चिह्नितः अतिचपलः क्रियास्वनवस्थितः तोयेचजलेभीरुः सभयः
एवंविधः क्रियेभेषस्थितेचंद्रमसिजातोभवति १ अथवृषस्थेचंद्रमसिजातस्यस्वरूपं शार्दूलविक्रीडितेनाह कांतइति कांतः दर्शनीयः खेलग

अथराशिशीलाध्यायारंभः वृत्तात्तांस्त्रहशुष्काशाकलद्युष्मकक्षिप्रमसादोदनः कामीदुर्बलजानुरस्थिरध
नः शूरोगनावल्लभः सेवाज्ञः कुनरवी व्रणांकितशिरोमानी सहोत्थाग्रजः शक्यापाणितले कितोः तिचपलस्तो
येचभीरुः क्रिये १ कांतः खेलगीतः पृथूरुवदनः पृष्ठास्यपार्श्वे कितस्त्यागीकृशसहः प्रभुः कुकुदवान्कन्याप्रजः
श्लेष्मलः पूर्वैर्बन्धुधनात्मजैर्विरहितः सौभाग्ययुक्तः क्षमी दीप्ताग्निप्रमदाप्रियः स्थिरसल्लभः मध्योत्थसौरव्यागवि

तिः सविलासगामी पृथूरुवदनः पृथुविस्तीर्णावूरुवदनंमुखं यस्य पृष्ठपश्चिमभागः आस्यं वक्त्रं पार्श्वे प्रसिद्धे एषामन्यतमस्थाने कितश्चिह्नितः
त्यागी दाता क्लेशसहः कदर्थनासमर्थः प्रभुरप्रतिहताज्ञः कुकुदवान् कुकुदसंयुक्तः कन्याप्रजायस्य स्त्रीजनकः श्लेष्मलः कृपाधिकः पूर्वैः प्रथमैः
बन्धुभिः कुटुंबैः धनैः वित्तैः आत्मजैः पुत्रैश्च विरहितः वियुक्तः सौभाग्ययुक्तः सर्वजनवल्लभः क्षमी समाधान सहिष्णुरित्यर्थः दीप्ताग्निः बह्नाशी प्र
मदाप्रियः स्त्रीवल्लभः स्थिरसल्लभः वृद्धभिः मध्योत्थसौरव्यः मध्येयोवनेत्येव वृद्धत्वे च सखितः अर्थादेव बाल्ये दुःस्वितः एवंविधो गविवृषस्थेचंद्रजातोभवति २

अथमिथुनस्थेचंद्रमसिजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह स्त्रीलोलइति स्त्रीलोलः स्त्रीधम्मिलाषकरः सरतोपचारकुशलः सरतोपचारेसरतक
र्मणिकामशास्त्रेषुकुशलः शिक्षितः ताम्रेक्षणः लोहितनेत्रः शास्त्रविच्छास्त्रज्ञः पंडितः दूतः परेच्छयागमनागमनशीलः कुंचितमूर्द्धजः
कुटिलशिरोरुहः पटुमतिश्चतुरधीः अतीवप्राज्ञः हास्यमुपहासं इंगितं परचित्तज्ञानं द्यूतं ऐतानि वेत्ति जानाति चार्वंगः शोभनावयवः प्रि
यवागभिमतवक्ता प्रमक्षणा रुचिः बहुभुक् गीतप्रियः गीतरतिः नृत्यविभूतज्ञः क्लीबैः षण्डैः सहरतियातिगच्छति समुन्नतनसउच्चनसः

स्त्रीलोलः सरतोपचारकुशलस्ताम्रेक्षणः शास्त्रविदूतः कुंचितमूर्द्धजः पटुमतिर्हास्ये गितद्युतवित् चार्वंगः प्रियवा
क् प्रमक्षणा रुचिर्गीतिप्रियो नृत्यवित् क्लीबैर्यातिरतिसंमुन्नतनसश्चंद्रतृतीयक्षणे ३ आवक्रुद्रुतगः समुन्नतकटिः
स्त्रीनिर्जितः सत्सल्लहैवज्ञः प्रचुरालयः क्षयधनेः संयुज्यते चंद्रवत् ह्रस्वः पीनगलः संमेति च वशं साम्ना सल्लह
इत्सलस्तोयोद्यानरतः स्ववेशमसहिते जातः शशांकेनरः ४ एवंविधश्चंद्रे तृतीयक्षणे तृतीयराशौ स्थिते मिथुनगे जातो भव-

तीत्यर्थः ३ अथ कर्कटस्थेचंद्रमसिजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह आवक्रेति आवक्रं कुटिलं द्रुतं सत्वरंगच्छतीति आवक्रुद्रु
तगः कुटिलसत्वरगामी समुन्नतकटिः उच्चजघनः स्त्रीनिर्जितः प्रमेदाजितः सत्सल्लहो भनमित्रः देवज्ञः ज्योतिः शास्त्रार्थवेत्ता प्रचुरालयः प्रभूतगृह
कर्ता क्षयधनेरपचयोपचयेश्चंद्रवच्छीवत्संयुज्यते कदाचिद्विधनइत्यर्थः चंद्रक्षयवृद्धिवत् ह्रस्वः अरीर्यः पीनगलः मांसलकंठः साम्ना प्रीत्याव
शंवश्यतां संमेतियाति सल्लहइत्सलः मित्रवल्लभः तोयोद्यानरतः जलोपवन सक्तः तोयेन जलेन उपवनेन चरतः एवंविधः स्ववेशमसहिते कर्कट

स्थेशशांकेचंद्रे नरः पुरुषः जातो भवति ४ अथ सिंहस्थेचंद्रमसि जातस्य स्वरूपं शार्दूलविक्रीडितेनाह तीक्ष्ण इति तीक्ष्णः अमर्षशीलः स्थूलहनुः बृह-
हनुः बृहत्कपोलः विशालवदनो विस्तीर्णवक्त्रः पिंगेक्षणः कपिलनेत्रः अल्पात्मजः स्वत्यापत्यः स्त्रीद्वेषी प्रमदाद्विद् स्त्रीद्वेषेति केचित् पठन्ति प्रियमांसकाननगः
मांसमाभिषंकाननमरण्यनगः पर्वतः एते प्रियायस्य आभिषवनपर्वतानुरतः अकार्ये अकरणीयेथे कुप्यतिकुप्यति चिरंबहुकालं केचिदकांडे इति पठन्ति
अकांडे अकाले सुत्यसिद्धा नृष्णा पिपासा उदरं जठरं दंतादशनाः मनश्चित्तं एभ्यो जाता रुजः पीडास्ताभिः संपीडित उपतप्तः त्यागवान्मता विक्रांतः परा-
क्रमशीलः स्थिरार्थैरेकमतिः गर्विनमनाः अभिमानसंयुक्तः मातुर्विधेयोजननीवश्यः भक्त इत्यर्थः विधेयो वचनग्राही इत्यर्थः एवं विधोर्कमेसूर्य

तीक्ष्णः स्थूलहनुर्विशालवदनः पिंगेक्षणो ल्यात्मजः स्त्रीद्वेषी प्रियमांसकाननगः कुप्यत्यकार्ये चिरं
स्तत्तृष्णादरदंतमानसरुजा संपीडितस्त्यागवान् विक्रांतः स्थिरधीः सगर्वितमना मातुर्विधेयोर्कमे ५

राशौ सिंहस्थेचंद्रे जातो भवति ५ अथ कन्यागतेचंद्रमसि जातस्य स्वरूपं शार्दूलविक्रीडितेनाह व्रीडामंथरचास्वीक्षणगतिरिति व्रीडालज्जातयायमंथ-
रत्वं अलसत्वं तेन चारुशोभनं वीक्षणं दृष्टिपानोगतिः गमनंचयस्य स्वस्तावधः पतितौ शिथिलावंसौ स्कुंधौ बाहू भुजो यस्य सरवी सरिवतः श्लक्ष्णः मृदुवा-
कृतलुकायो वा सत्यरतः सत्यभाषी धार्मिकश्च परमार्थवादी कलासूनिपुणः कलासूक्ष्मगीतवाद्यपुस्तकचित्रकर्मसूनिपुणः सूज्ञः शास्त्रार्थवि-
त्पंडितः धार्मिकः धर्माचरतः मेधावी बुद्धिमान् सरतप्रियः कामलोलुपः परगृहेः परवेशमभिः विन्ने धेनेश्च संयुज्यते सम्यग्युक्तो भवति परदेश-
गतः अन्यदेशनिवासशीलः प्रियवचाः प्रियभाषी कन्याप्रजः कन्याप्रजायस्य स्त्रीजनकः अल्पात्मजः स्वल्पपुत्रः एवंविधः कन्यायां स्थितेचंद्रे जा-

नोभवति ६ अथतुलास्थेचंद्रमसिजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह देवेति देवब्राह्मणसाधुपूजनरतः देवानांकराणांब्राह्मणानां द्विजानांसाधूनां
सज्जनानांचपूजनेरतः सक्तः प्राज्ञः मेधावी अत्रमेधाबुद्धिः प्रज्ञालक्षणं अतीतासुस्मृतिर्मेधाबुद्धिस्तत्कालग्राहिणी शक्रभाशक्रमविचारज्ञाप्रज्ञाधीरैरु
दाहता शक्तिः परधनाद्यलुब्धः श्रोत्रियोवा स्त्रीजितः योषितां वशगः प्रांशरस्त्युच्चः उन्नतनासिकः अत्युन्नतनासः दृशचपलगात्रः दुर्बल
शिथिलावयवः दृशदुर्बलंचपलंबलहीनंगात्रंशरीरंयस्य अटनः परिभ्रमणशीलः अर्थान्वितः सधनः हीनांगः अपरिपूर्णावयवः क्रयेषुविक्रये

त्राडामंथरचारुवीक्षणगतिःस्त्रस्तांसबाहुःसरस्वीश्लक्ष्णःसत्यरतः कलासूनिपुणःशास्त्रार्थविद्धा
मिकः मेधावीसरतप्रियः परगृहेर्वित्तैश्चसंयुज्यतेकन्यायापरदेशगः प्रियवत्ताः कन्याप्रजात्यात्मजः ६
देवब्राह्मणसाधुपूजनरतः प्राज्ञः शक्तिः स्त्रीजितः प्रांशश्चोन्नतनासिकः दृशचलद्गात्रोत्तनोथान्वितः
हीनांगः क्रयविक्रयेषु कुशलो देवद्विनामासरुग्बंधूनामुपकारद्वद्विरुषितस्त्यक्तस्तुतेः सप्तमे ॥ ७ ॥

पुचकुशलः शक्तः देवद्विनामासम्यपर्यायद्वितीयाभिधानः द्वितीयनामदेवारब्ध्यास्यभवति सरुकूपीडितदेहः बंधूनांस्वकुटुंबानामुपकारहृदितका
रीतेश्चबंधुभिः विरुषितः भर्त्सितः पराभूतः त्यक्तः त्यजितश्चएवंविधः सप्तमेतुलास्थेचंद्रमसिजातोभवति ७ अथदृष्टिकस्थेचंद्रमसिजा
तस्यस्वरूपमालिन्याह दृष्टुलेति दृष्टुलनयनवक्षाः दृष्टुलेविस्तीर्णेनयनेनेत्रेवक्षुरोयस्य दृष्टेपरिवर्तुलेजंघेउरुजातुनीचयस्य जनकैः मा
तृपितृभिः गुरुभिश्चोपदेशकारिभिः गौरवयुक्तैश्चवियुक्तोरहितः शैशवेबाल्येव्याधितः पीडितः नरपतिकुलेराज्ञावंशेपूज्यः आराध्यः पिंगलः

क्रूरचेष्टः विषमस्वभावः श्लषकुलिशरवगांकः श्लषोमीनः कुलिशं वज्रं रवगः पक्षी एतैर्मत्स्यवज्रपक्षिसमोनेरंकोश्चिक्कैरंकितश्चिक्कितः छन्नपापः
गुसाशमहत एवंविधो लिनिवृश्चिक्स्थेचंद्रेजातो भवति ८ अथ धनुर्धरस्थेचंद्रेजातस्य स्वरूपं शार्दूलविक्रीडितेनाह व्यादीर्घास्येति व्या
दीर्घास्यशिरोधरः व्यादीर्घमतिदीर्घमास्यं सुरवंशिरोधराग्रीवान्वयस्य पितृधनः जनकवित्तान्वितः त्यागी दाता कविः काव्यज्ञः वीर्यवान्बली वक्ता संभा
षणे दक्षः स्थूलरदश्वाधरनसः स्थूलामहत्त्वमाणा रदादंताः श्रवणो कर्णो अधरओष्ठः नसः नासिकाग्राणः एते सर्व एव स्थूलायस्य कर्मोद्यतः सर्व

पृथुलनयनवक्षा हृत्तजंघोरुजातुर्जनकगुरुविद्युक्तः शैशवे व्याधितश्च नरपतिकुलपूज्यः पिंग
लः क्रूरचेष्टः श्लषकुलिशरवगांकः छन्नपापो लिजातः ८ व्यादीर्घास्यशिरोधरः पितृधनस्त्या
गी कवि वीर्यवान्वक्ता स्थूलरदश्वाधरनसः कर्मोद्यतः शिल्पवित् कुब्जांसः कुनरवीसमा
सलभुजः प्रागल्भवान्धर्मविद्वंधुद्विद्वन्बलात्समेति च वशं साम्नैकसाध्यो श्वजः ॥ ९ ॥ ७

कार्याणामुद्यमशीलः शिल्पवित् शिल्पज्ञः लिपिपुस्तकचित्रज्ञः कुब्जांसः अस्पृष्टस्कंधः कुनरवीकुलितनरवः समांसलभुजः पीनबाहुः प्रागल्भवा
न् अतिप्रतिभायुक्तः धर्मवित् धर्मज्ञः बंधुद्विद्वन् बंधुनामप्रीतिभाक् द्वेष्टाबलवान् हठादाक्रमणादसंविधेयतावशं च वश्यतां न समेति नायाति
साम्ना प्रीत्या एकेनैव गुणेन साध्यः स्वीक्रियते एवंविधो भोजो धनुषि स्थितचंद्रेजातो भवति ९ अथ मकरस्थेचंद्रेजातस्य स्वरूपं शार्दूलविक्री
डितेनाह नित्यं लालयतीति नित्यं लालयति स्वदारतनयान् स्वकलत्रंतनयान् अपुत्रान् लालयति आराधयति प्रीत्या भजते धर्मध्वजः दाम्भिकः

मिथ्याधार्मिकः अधःकृशः अयोभागादतिदुर्बलः स्वक्षः शोभननेत्रः क्षामकरिः कृशजघनः गृहीतवचनः उक्तग्राहकः यदुच्यते तत्सहदेव गृह्णाति सोभा-
म्ययुक्तः सर्वजनप्रियः अलसः क्रियास्पृहः शीतालुः शीतनसहते अदनः परिभ्रमणशीलः सत्वाधिकः उदारचेष्टः बलाधिको वा काव्यकृत् विद्वान्
लुब्धः लोभाभिभूतः अगम्यास्वगमनीयास्तनिरुद्धजातिर्बुजरदंगनास्तुष्टस्त्रीषु निरतः संसक्तः संत्यक्तलज्जः विमुक्तव्रीडः अधृणः निर्दे-
यः एवंविधो मनुजो मनुष्यो मकरस्थे चंद्रमसि जातो भवति १० अथ कुंभस्थे चंद्रे जातस्य स्वरूपं ब्रूते नाहं करभगल इति करभगलः उष्ट्रसम-

नित्यं लालयति स्वद्वारतनया धर्मध्वजो यः कृशः स्वक्षः क्षामकरिः गृहीतवचनः सोभाम्ययुक्तो ल-
सः शीतालुर्मनुजोऽदनश्च मकरे सत्वाधिकः काव्यकृत् लुब्धो गम्यजरांगनास्तनिरतः संत्यक्तल-
ज्जो अधृणः १० करभगलः शिरालुः स्वरलोमशादीर्यतनुः पृथुचरणोरुपृष्ठजघनास्थकरिर्जठरः ॥
परवर्नितार्थपापनिरतः क्षयवृद्धियुतः प्रियकुसुमानुलेपनसहृत् यदजो भवसहः ॥ ११ ॥

श्रीवः शिरालुः शिरासंततः स्वरकर्कशालोमायस्यासालोमशादीर्याः त्वच्चातनुः शरीरं यस्य पृथुविस्तीर्णो चरणौ पादौ तथा उरू जानू परिभागौ
पृष्ठं देहपश्चिमभागौ जघनं नितंबस्थानमास्यं मुखं करिश्च बस्तिः यस्य सः पृथुचरणोरुपृष्ठजघनास्थकरिः तथा जठरः मूर्ध्वः परवर्नितस्तप-
स्त्रीषु परार्थेषु पापे च निरतः सक्तः क्षयवृद्धियुतः उपचयापचयैर्युक्तः प्रियकुसुमानुलेपनसहृत् कुसुमानि पुष्पाणि अनुलेपनं समांभनं स-
हृदो मित्राणि प्रियाणि यस्य अध्वसहः पथिक्षमः एवंविधो यदजः कुंभस्थे चंद्रमसि जातो भवति ११ ॥ ॥ ॥

अथमीनस्येचंद्रमसिजातस्यस्वरूपंमालिन्याह जलपरधनभोक्तेति जलपरधनभोक्ता जलधनामासुदकोत्पन्नवित्तानांमुक्ताफलानीक्रयविक्र-
यजातानांपरधनानांचभोक्तास्वामी दारवासोत्तुरक्तः दारेषुकलत्रेषुविषयेषुवाससावस्त्राणांनानुरक्तः समरुचिरशरीरः समंतुल्यंसर्वावयव-
परिपूर्णरुचिरंदीप्तिमच्छरीरंयस्य तुंगनासाअत्युच्चनासिकः बृहत्कः विस्तीर्णसूर्द्धा अभिभवतिसपत्नान् सपत्नान् शत्रून् अभिभवति
पराभवति स्त्रीजितः प्रमदावशगः चारुदृष्टिः शोभनाक्षः द्युतिनिधिधनभोगी द्युतिःकांतिः निधिः भूमावधः स्थापितमर्थे निधि-
शब्देनोच्यते धनंवित्तं एषांभोगीभोक्ता पंडितश्चशास्त्रार्थवित् एवंविधांत्यराशौमीनस्येचंद्रमसिजातोभवति १२ अथोक्तराशि-

जलपरधनभोक्तादारवासोत्तुरक्तः समरुचिरशरीरस्तुंगनासोबृहत्कः अ-
भिभवतिसपत्नान्स्त्रीजितश्चारुदृष्टिर्द्युतिनिधिधनभोगीपंडितश्चात्यराशौ १२

स्वरूपमपवादंचभ्रमरविलसितेनाह बलवतिराशाविति पुरुषस्यजन्मसमयेयस्मिन्नाशौचंद्रमाव्यवस्थितस्तस्मिन्बलवतिसबलेतथातस्य
चराशेर्योधिपतिस्तस्मिंस्तदधिपतौचबलवति तथातुहिनांशश्चंद्रमासंचयदिस्वबलेनात्मीयेनवीर्येणपूर्वोक्तेनसंयुतोन्वितः स्याद्भवेत् ए-
वमेतेषुत्रिषुयदिसबलत्वंविद्यतेतदा यथोक्तराशिस्वरूपंजातः पुरुषोभवति यत्तुक्तं कथितफलानामविकलदातेति अनयासामभ्यासचंद्रः
कथितफलानांउक्तस्वरूपाणामविकलानांपरिपूर्णानां दाताभवति एषांमध्याह्नयो बलवतोर्मध्येयुक्तंस्वरूपंभामोति एकस्मिन्बलवतिहीन-
किंचित् नकस्मिन्कांश्चिद्बलवतितदुक्तंस्वरूपंनकिंचिद्भवति शशिवदनइति अतोस्माच्चंद्रादन्नेपरिशिष्टायेग्रहाः रविभोगज्ञगुरुसितसौ

राः शशिवच्चंद्रवत् परिकल्प्याः यत्र राशौ स्थिता भवन्ति तदा अयेण वक्ष्यमाणं स्वरूपं दास्यन्ति तदपि चंद्रवत् एतदुक्तं भवति बलवति राशौ तदधिपतौ च बलवति यस्य ग्रहस्य राशिस्वरूपं पश्यते तस्मिन् अपि बलवति तदधिपतौ च संपूर्णं तत्पठितं राशिस्वरूपं भवति यद्येकयोश्च बलवतो मध्यमो न भित्तिन कस्मिंश्चिद्बलवति नैतत्किंचिदिति चंद्रराशिस्वभाव इति १३ इति बृहज्जातके राशिशीलश्चंद्रस्य सप्तदशोऽध्यायः १७ अथ मेषवृषगतेर्ज्जातस्य स्वरूपमोपच्छंदसिकेनाह प्रथितः प्रख्यातः चतुरः दक्षः अटनः परिभ्रमणशीलः अल्पवित्तः स्तोकार्थः आयुधभृत् शस्त्रधारणजीवी एवंविधः क्रियगे मेषस्थे भानावादित्ये जातो भवति एतच्च फलं वितुंगभागे यदि तत्रैव मेषस्थः आदित्यः परमोच्च-

बलवति राशौ तदधिपतौ च स्वबलयुतः स्याद्यदि तु हिनां शः कथितफलानामविकल्पा ता शशिवदतान्येत्यनुपरिचिंत्याः १३ इति बृहज्जातके राशिशीलाध्यायः १७ प्रथितश्चतुरोऽन्योऽल्पवित्तः क्रियगे त्वायुधभृद्वितुंगभागे गविवस्त्रस्रगंधपण्यजीवी वनिता द्विद्वकुशलश्च गेयवाद्ये ॥ १॥

स्थो भवति तुंगभागं परमोच्चं वर्जयित्वा अन्यत्र स्थिते केचै तत्फलं दोषभागजातो न भवति तद्यथा अल्पवित्तो बहुवित्तो भवति अटनो न भवति आयुधभृन्भवति तस्यान्ये आयुधभृतो नुयायिनो भवन्ति अन्ये तु पुनः पूर्वोक्ता गुणाः प्रथितश्चतुरो भवति गवीत्यादि वस्त्रैरंबोरैः स्रगंधद्रव्यैः पुण्यैश्च जीवति वनिता द्विद्व स्त्रीषु द्वेष्टा गेये गीते वाद्ये च वादनविधौ कुशलः शिक्षितः एवं विधोगविष्टस्थे सूर्ये जातो भवति १ अथ मिथुनकर्कसिंह न्यास्थे सूर्ये जातस्य स्वरूपं शार्दूलविक्रीडितेनाह विद्याज्योतिषवित्तवान्

विद्यावान्व्याकरणज्ञः ज्योतिषवान् ज्योतिषशास्त्रज्ञः वित्तवान् धनी एवंविधो मिथुनस्थे भ्रानौ जातो भवति तीक्ष्णः उग्रः अस्वः दरिद्रः -
परकार्यद्वन्द्वेषां कार्यकर्ता अमपथः अमेणखेदेन पथाध्वनाक्लेशैः दुःखैश्च सर्वकालं संयुज्यते एवंविधः कुलीरस्थे कर्कटगते भ्रानौ जातो भव-
ति सिंहस्थ इति वनमरणं शैलः पर्वतः गोकुलः गोवाटः एतेषु स्थानेषु रतिः निवासशीलः तदा सत्तु इत्यर्थः वीर्यान्वितः बली अज्ञः मूर्खः
एवंविधः पुमान् पुरुषः सिंहस्थे कर्कटजातो भवति लिपिरक्षरविन्यासः लेख्यचित्रकर्म काव्यकवेः कर्म गणितग्रहगणितादि ज्ञानं विज्ञानं ए-
तैरन्वितो युक्तः स्त्रीवपुः स्त्रीतुल्यशरीरः एवंविधः कन्यास्थे कर्कटजातो भवति २ अथ तुलावृश्चिकधनिमकरस्थे कर्कटजातस्य स्वरूपं शार्दू-

विद्याज्योतिषवित्तवान् मिथुनगो भ्रानौ कुलीरे स्थिते तीक्ष्णोः स्वः परकार्यद्वन्द्वमपथः क्लेशैश्च संयुज्यते
सिंहस्थवनशैलगोकुलरतिवीर्यान्वितो ज्ञः पुमान् कन्यास्थलिपिलेख्यकाव्यगणितज्ञानान्वितः स्त्रीवपुः २

लविक्रीडितेनाह जात इति शौण्डिको मद्यविक्रयी भवति मद्यवरो वेति केचित् अध्वनिरतः पथिप्रसक्तः हैरण्यकः स्पर्णकारः नीचद्वन्द्वचित-
कर्मकर्ता एवंविधः तौलिनिबुलास्थे कर्कटजातो भवति क्रूरः उग्रस्वभावः साहसिकः असमीक्षितकार्यद्वन्द्वं तथाच असमीक्षितकार्याणां क-
र्ता साहसिकः स्मृतः विषार्जितधनः विषप्रयोगैर्जितं धनं संचितं वित्तयेन प्रत्यंतरे वृथाजितधनः यदूनमर्जितं तदस्य वृथानिः फलं भव-
ति चौरादयो पहरति शस्त्रांतगः शस्त्रेणैपुण्यकः शस्त्रस्यायुधस्यांतगः एवंविधो लिस्थिते वृश्चिकगते कर्कटजातो भवति सत्पूज्यः सता-
मर्चनीयः धनवान्वित्तयुक्तः तीक्ष्णः निरपेक्षः मिषक् वैद्यः प्रयोगज्ञः कारुकः शिल्पिकर्मज्ञः एवंविधो धनुर्धरस्थे कर्कटजातो भवति नीचः

कुलानुचिताधर्मकर्मकृत अज्ञःसूरर्वःकुवणिकु कुत्सितवणिकु अत्यधनवान् स्तोकार्थः लुब्धः लोभाभिभूतः अन्यभाग्यैरतः परकीयेर्भाग्यैः वि-
त्तादिभिः रतः परार्थोपकारभोक्ता एवंविधोऽमृगेमकरस्थेर्केजातोभवति ३ अथकुंभमीनगतेर्केजातस्यस्वरूपंचंद्रार्कयोरेकराशिगतयोस्तुल
क्ष्मज्ञानवसंततिलकेनाह नीचइति नीचः कुलानुचिताधर्मकर्मकृत तनयैः पुत्रैः भाग्यैश्चपरिच्युतः त्यक्तः पुत्रैः जनबालुभ्येनचविरहितः अस्त्व-
निर्यनः एवंविधोऽपदेकुंभस्थेर्केजातोभवति तोयोत्थंजलोत्पन्नमुक्ताफलादिनातत्पण्येनतद्विक्रयेणविभवमेवैश्वर्यस्य वनितादृतः स्त्रीपूज्यः

जातस्तोलिनिशौंडिकोऽध्वनिरतोहैरण्यकोनीचद्वत्कूरः साहसिकोविषार्जितधनः शस्त्रा-
तगोलिस्थिते सत्पूज्योऽधनवान्धनुर्दुरगतेतीक्ष्णोऽपिषक्कारुकोनीचोऽज्ञःकुवणिगमृगे
त्यधनवांलुब्धोऽन्यभाग्यैरतः ३ नीचापदेतनयभाग्यपरिच्युतोस्वस्तोयोत्थपण्यविभ-
वोवनितादृतोऽत्ये नक्षत्रमानवतनुःप्रतिमेविभागेऽलक्ष्मादिशेत्तुहिनरश्मिदिनेशयुक्ते ४

एवंविधोऽत्येर्मानस्थेर्केजातोभवति नक्षत्रमानवतनुरित्यादि नक्षत्रमानवकोराशिपुरुषः कालांगानीत्यादिनाप्रदर्शितः तुहिनरश्मिचंद्रः दिनेशया
दित्यः एतौसमेतोयस्मिन्नाशौस्थितौसराशिनक्षत्रपुरुषस्ययस्मिन्नंगेस्थितस्तत्रपुरुषस्यजातस्यलक्ष्मचिह्नंमशकादिसमादिशेत् वदेत् य
थामेषस्थयोः शिरसि वृषस्थयोः मुरवइत्येवमूत्थम् आदित्यराशिस्वभावः ४ अथमेषवृश्चिकवृषतुलस्थेकुंजेजातस्यस्वरूपंचोदेकेनाह
नरपतिसत्कृतः राजपूजितः अरुनः परिफ्रमणशीलः चमूपः सेनापतिः वणिकूत्रयविक्रयज्ञसधनः वित्तान्वितः क्षततनुः विक्षतदेहः व्रणिन

शरीरः चौरस्तस्करः भूरिविषयः विप्रकीर्णोद्विग्नः एवंविधान्स्वगृहेमेषसीधकस्थः कुजः भौषः जनयेत् युवतिजितः रुद्रीविधेयः स्रुतत्सामिषेषुविष-
मः दुर्विधेयः सत्कूरस्वभावः परदाररतः परयोषितिप्रसक्तः कुहकज्ञः ऐंद्रजालिकः स्रुवेषः शोभनालंकारः भीरुः सभयः परुषः कर्कशः निस्नेहः
एवंविधान्पुरुषान्मितभेषाक्षेत्रेवेषतुलेचस्थितोभोमोजनयेदुत्पादयेत् ५ अथमिथुनकन्याकर्कटस्थेभोमेजातस्यस्वरूपं वसंततिलकेनाह
अथमिथुनकन्यागतेभोमेजातस्यस्वरूपमाह बौधेति असहः तेजस्वी तनयवान् पुत्रयुक्तः विस्रुतत् मित्ररहितः कृतज्ञः परोपकारशीलः -

नरपतिसत्त्वतोदनश्चमूपर्वाणकसधनाः क्षततनुश्चौरभूरिविषयांश्चकुजः स्वगृहे युव-
तिजितान् स्रुतत्सामिषमान् परदाररतान् कुहकस्रुवेषभीरुपुरुषान् सितभोजनयेत् ॥ ५ ॥
बौधेसहस्तनयवान्विस्रुतत् कृतज्ञो गांधर्वयुद्धकुशलः कृपणोऽप्यर्थी चांद्रैर्यवान्सलि-
लयानसमर्जितस्वः प्राज्ञश्चभूमितनयेविकलः खलश्च ॥ ६ ॥ श्रीकृष्णायनमः ॥ ७ ॥

गांधर्वयुद्धकुशलः गांधर्वगीतेयुद्धेचसंश्रामेप्रवेशनिर्गमव्यूहरचनादिषुचकुशलः तर्ज्ञः कृपणः अदाता अप्रयः निर्भयः अर्थियाज्चापरः
एवंविधोबौधेमिथुनकन्यास्थेकुजेभोमेजातोभवति अथकर्कटस्थेभोमेजातस्यस्वरूपमाह चांद्रेति अर्थवान्सधनः सलिलयानसम-
र्जितस्वः सलिलयानेनप्लावादिनासम्यगर्जितस्वंधनयेन अथवासलिलेनजलेनयानेनगमनेनाध्वनासमर्जितस्वंधनयेन प्राज्ञः मेधावी विक-
लोगहीनः खलः दुर्जनः एवंविधश्चांद्रैर्कर्कटगतेभोमेजातोभवति ६ ७ ७ ७ ७ ७

अथसिंहधन्विमीनकुंभमकरस्थेभौमेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह निस्वइति निस्वःनिर्धनः क्लेशसहः आपद्धीरः कदर्थनाक्षमः वनान्तरचरः
अरण्यमध्यचारी केचिदभयोवनचरइतिपठन्ति अभयोभयरहितः वनान्तरचरोरण्यचारी अल्पदारात्मजोल्पकलत्रः अल्पापत्यः एवंविधःसिंह
स्थेभौमेजातोभवति अनेकरिपुः बह्वारिः नरेंद्रसचिवः मंत्रोरख्यातः विदितकीर्तिः अभयः निर्भयः अल्पात्मजः स्वल्पापत्यः एवंविधोय
न्विमीनस्थेभौमेजातोभवति दुःस्वार्तः नित्यंदुःस्वसंतप्तः विधनः दरिद्रः अटनःपरिभ्रमणशीलः अनृतरतः असत्यभाषी तीक्ष्णःनिरपे
क्षः क्रूरः एवंविधः कुंभस्थेभौमेजातोभवति भूरिधनात्मजः प्रभूतधनः प्रभूतपुत्रः भूपः राजा अथवातत्समः राजतुल्यः एवंविधोमृगगते

निस्वःक्लेशसहोवनान्तरचरःसिंहेल्पदारात्मजोर्जैवेनैकरिपुर्नरेंद्रसचिवःख्यातोभयोल्पात्मजः दुःस्वार्तोविधनोऽट
नोन्नतरतस्तीक्ष्णश्चकुंभस्थितेभौमेभूरिधनात्मजोमृगगतेभूपोथवातत्समः ७ द्यूतर्णपानरतनास्तिकचौरनि-
स्वाःकुस्त्रीककूटकूटदसत्यरताःकुजर्क्षे आचार्यभूरिस्तदाधनार्जनेष्टः शौक्रेवदान्यगुरुभक्तिरताश्चसौम्ये ॥८॥

मकरस्थेभौमेजातोभवति ७ अथमेषवृश्चिकतुलवृषगतेबुधेजातस्यस्वरूपं वसंततिलकेनाह द्यूतेति द्यूतेःक्षज्ञानेऋणेपरस्वहरणेपाने
चनिरतःसक्तः नास्तिकः शास्त्रार्थादपेतः तार्किकः नास्तिपरलोकेमतिर्यस्यसनास्तिकः चौरस्तैस्करः निःस्वोदरिद्रः कुस्त्रीकः कुत्सि
तभार्यः कूटकूटकूटकर्तादांभिकः असत्यनिरतः अनृतभाषी एवंविधाजाताः सौम्येबुधेभौमर्क्षेमेषवृश्चिकस्थेभवति आचार्येत्या
दि आचार्यः उपदेशकर्ताभूरिस्ततः प्रभूतापत्यः भूरिदारोबहुकलत्रः धनार्जनेष्टः धनार्जनमिष्टंयस्य अर्थार्जनेनित्यमुद्यतः वदान्यः

हृ.दी.
१२३

दाता गुरुभक्तिरताः मातृपितृगुरुणां भक्ताः एवंविधाः पुरुषाः शौक्रे हृषतुलस्थे बुधे जातो भवति ८ अथ मिथुनकर्कटस्थे बुधे जातस्य स्वरूपमुपेन्द्रव-
ज्याह विकथन इति विकथनः वाचालः असत्यवादी शास्त्रकलाविदग्धः शास्त्रे कलासूत्रगीतवाद्यनृत्यलेपचित्रकर्मसु विदग्धः शिक्षितः
प्रियंवदाभिमतवक्ता सौख्यरतः सरवासक्तः एवंविधः शशांकजे बुधे तृतीये मिथुनस्थे जातो भवति जलार्जित इति जलार्जितस्वः जले
नोदकेनार्जितं स्वं धनं येन सः कैचिद्बलार्जितस्व इति बलेन वीर्येणार्जितं स्वं धनं येन स्वजनस्यात्पीयजनस्य च बंधुजनस्य शत्रुः रिपुः एवंवि-

रा.श्री.
१८

विकथनः शास्त्रकलाविदग्धः प्रियंवदः सौख्यरतस्तृतीये जलार्जितस्वः स्वजनस्य शत्रुः शशांकजे
शीतकरर्क्षयुक्ते ९ स्त्रीद्वेष्यो विधनसरवात्मजः दनोद्भूतः स्त्रीलोलः स्वपरिभवोर्कराशिगेजे त्या-
गी ज्ञः प्रचुरगुणः सरवीक्षमावान् युक्तिज्ञो विगतभयश्च षष्ठराशौ १०

युक्ते जातो भवति ९ अथ सिंहकन्यागते बुधे जातस्य स्वरूपं प्रहर्षिण्याह स्त्रीद्वेष्य इति स्त्रीणां द्वेष्यः स्त्रीद्वेष्यः विधनसरवात्मजः विधनो-
धनरहितः विसरुखः विगतसरुखः विगतात्मजः पुत्ररहितः अदनः परिभ्रमणशीलः अज्ञः मूर्खः स्त्रीलोलः वनिताभिलाषी स्वपरिभवः
स्वेषामात्पीयानां सकाशात् परिभवो यस्य एवंविधो ज्ञे बुधे १० कर्कराशिगे सिंहस्थे जातो भवति त्यागी दाता ज्ञः पंडितः प्रचुरगुणः प्रभूत-
गुणैर्युतः गुणाः विद्याशौर्यौदयः सरवीक्षस्वितः क्षमावान्सहिष्णुः युक्तिज्ञः प्रयोगवेत्ता विगतभयः निर्भयः एवंविधः षष्ठराशौ कन्यास्थे बु-
धे जातो भवति १०

१२३

अथमकरधन्विमीनगतेबुधेजातस्यस्वरूपमौपलंदसिकेनाह परकर्मद्वयदिति परकर्मद्वयत् परमेष्ठ्यकरः अस्वःदरिद्रः शिल्पबुद्धिः शिल्पकर्मस्वनुरतमति
 ऋणवान् परस्वग्रहणशीलः विष्टिकरः आज्ञाकरः एवंविधोर्कजक्षेमकरकुंभस्थेबुधेजातोभवति नृपसत्कृतः राजपूजितः नृपसमतावा राजवल्ल
 भः पंडितः विद्वान्भाषवाक्यः व्यवहारार्थवेत्ता आममनुकूलंवाक्यंयस्य एवंविधोनवमेधन्विस्थितेबुधेजातोभवति जितसेवकः जितासेव
 कायेन पराराधनदक्षः पराभिप्रायज्ञः अंत्यशिल्पः एवंविधोत्प्रेमीनस्थेबुधेजातोभवति इतिबुधराशिस्वभावः ११ अथमेषवृश्चिकवृ
 षत्तुलमिथुनकल्यागतेजीवेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्राडितेनाह सेनानीति सेनानीसेनानायकः बहुवित्तः प्रभूतधनः बहुदारः प्रभूतकलत्रः

परकर्मद्वयदस्वःशिल्पबुद्धिर्ऋणवान्विष्टिकरोबुधेर्कजक्षे नृपसत्कृतपंडितासवाक्योनवमेत्येजि
 तसेवकोत्यशिल्पः ११ सेनानीबहुवित्तदारतनयोदातासभृत्यः क्षमीतेजोदारगुणान्वितः स
 रगुरोरव्यातः पुमान्कोजभे कल्याणः सधनार्थमित्रतनयस्त्यागीप्रियः शौक्रभेबोधेभूरिपरिच्छदा
 त्मजसत्सत्साचिव्ययुक्तः सरवी १२ बहुतनयः प्रभूतापत्यः दातादानशीलः सभृत्यः शोभनभृत्यः क्षमीक्षमावान् तेजसाकां-

त्यादारगुणेः कलत्रसौख्येरन्वितोयुक्तः रव्यातः प्रख्यातकीर्तिः एवंविधः सरगुरोर्जीवेकोजेकुजभे भोमक्षेत्रेमेषवृश्चिकस्थेजातोभवति कल्यां
 गः स्वस्थदेहः सधनार्थः सधनः समित्रः ससत्कृत सतनयः पुत्रान्वितः सरवधनमित्रपुत्रयुक्तः त्यागीदाता प्रियः सर्वजनवल्लभः एवंवि
 धः शौक्रभे शक्रक्षेत्रस्थेवृषतुलस्थेजीवेजातोभवति बोधेत्यादि भूरिपरिच्छदः बहुवस्त्रगृहपरिवारः भूर्यात्मजः बहुपुत्रः भूरिसत्कृतप्र

भूतभिन्नः साचिव्यमंत्रित्वेनियुक्तः सचिवस्यभावः साचिव्यं सरवीसरितः एवंविधोबोधेबुधक्षेत्रेमिथुनचन्यास्थेजीवेजातोभवति १२ अथकर्क-
रसिंहधन्विमीनकुंभमकरस्थेजीवेजातस्यस्वरूपंशादूलविक्रीडितेनाह चांद्रइति रत्नाभिमणयः सताः पुत्राः स्वधनदाराः कलत्रंविभवैश्व-
र्यं प्रज्ञामेधासरवसरवभावः एतैरन्वितः संयुक्तः एवंविधः चांद्रेचंद्रक्षेत्रेकर्कटस्थेसरगुरोर्जीवेजातोभवति बलनायकः सेनाप्रधानः अन्यच्च
यच्चंद्रभेकर्कटस्थेउक्तम् रत्नसूतस्वदारविभवः प्रज्ञासरैवेरन्वितः एवंविधः सिंहस्थेजीवेस्याद्भवेत् मांडलिकः मंडलाधिपतिः सेनानाथोवा
अथवाधनीवित्तवान् एवंविधः स्वर्क्षेस्वराशोधन्विमीनस्थेजीवेजातोभवति कुंभेकर्कटवदिति याभिकर्कटस्थेजीवेफलान्यभिहितानि रत्नसूतस्त

चांद्रेरत्नसूतस्वदारविभवः प्रज्ञासरैवेरन्वितः सिंहस्थेऽलनायकः सरगुरोर्भोक्तंचयच्चंद्रभे स्व
र्क्षमांडलिको नरद्रसचिवः सेनापतिर्वाधनीकुंभेकर्कटवत्फलानि मकरेनीचोत्पवित्तो सरवी ॥ १३ ॥

दारविभवः प्रज्ञासरैवेरन्वितइत्येतानिकुंभस्थेगुरोर्भवति अत्रान्येनसहमतभेदः तेनानिष्टंफलमभिहितं तथाच नीचः कुंभेजनयति कर्मणि
तोयाश्रयेसक्तं नीचः कुलाशुचिताधमकर्मकृत अल्पवित्तः स्तोकार्थः अस्मत्सीदुःखितः एवंविधोमकरस्थेजीवेजातोभवति इतिबृहस्पतिराशि
स्वभावः १३ अथशक्रराशिः अथमेषवृश्चिकृषतुलगनेशक्षेत्रेजातस्यस्वरूपंशुषिताग्रयाह परयुवतिरतः परस्त्रीपुसक्तः तदर्थंवादेस्तासां
परस्त्रीणामर्थवादैरपराधाशुवचनेः त्वतविभवोपत्तार्थः कुलपांसनः कुलकलंकभूतः एवंविधः सितेशक्षेत्रेकुजक्षेत्रेभौमक्षेत्रेमेषवृश्चिक-
स्थेजातोभवति स्वबलेत्यादि स्वबलेनात्मीयवीर्येण स्वमत्याआत्मीयबुध्याचधनंयस्यासौस्वबलमतिधनः नरेद्रपूज्यः राजबलुभः स्वज

नविष्णुः बंधुप्रधानः प्रथितः विख्यातः अभयः निर्भयः एवंविधः स्वेस्वक्षेत्रे वृषतुलास्थे सितेशक्रे जातो भवति १४ अथ मिथुनकन्यामकर
कुंभस्थेशक्रे जातस्य स्वरूपमोपलब्धमिदमेनाह नृपकृत्यकरः राजकर्मकर्ता अर्थवान् धनी कलावित् कलाज्ञः गीतवाद्यादिकवेत्ता एवंविधो
मरारिपूज्ये दैत्यगुरोश्चक्रेश्च मिथुनस्थे जातो भवति षष्ठगते कन्यास्थेश्चक्रेऽतिनीचकर्मा कष्टकार्यकरो जातो भवति सप्रभगः सर्वजनप्रियः स्त्रीविजि
तः प्रमदावशगः कुनार्याकुत्सितस्त्रियां रतः सक्तः एवंविधः शक्रेरविजर्क्षगते मकरकुंभस्थे जातो भवति १५ अथ कर्कटसिंहधन्विमीनस्थे

परयुवतिरुत्तमस्तदर्थवार्देर्ह्यतविभवः कुलपांसनः कुजर्क्षः स्वबलमतिधनो नरेन्द्रपूज्यः स्वजनविष्णुः प्रथि
तो भयः सितेस्व १४ नृपकृत्यकरो र्थवान् कलाविन् मिथुने षष्ठगते तिनीचकर्मा रविजर्क्षगतिमरारिपूज्ये स
प्रभगः स्त्रीविजितारतः कुनार्या १५ द्विभार्यार्थी भीरुः प्रबलमदशोकश्च शशिभेहरो योषासार्थः प्रवर
युवतिर्मदतनयः गुणैः पूज्यः सस्वस्तुरगसहिते दानवगुरोश्च षेविद्वानाढ्यो नृपजनितपूजोति सप्रभगः १६

शक्रे जातस्य स्वरूपं शिखरिण्याह द्विभार्यः द्विस्त्रीकः अर्थी याज्ज्ञापरः भीरुः सभयः प्रवरमदोतिहसः प्रवरशोकोतिहुः खितः एवंविधो वा
नवगुरोर्दैत्यपूज्येश्चक्रेश्च शशिभेककटस्थे जातो भवति योषासार्थः स्त्रीप्राप्तयनः प्रवरयुवतिः प्रधानस्त्रीकः मंदतनयः अल्पापत्यः एवंविधो हरो
सिंहस्थेश्चक्रे जातो भवति गुणैः पूज्यः मान्यः सस्वः सधनः एवंविधस्तुरगसहिते धन्विस्थे दानवगुरोश्चक्रे जातो भवति विद्वान्मंडितः आढ्यः
ईश्वरः नृपजनितपूजः नृपेण राजा जनितो त्यादिता पूजाऽर्हण्यस्य अति सप्रभगः सर्वजनानामतिवल्लभः एवंविधो षेमीनस्थेश्चक्रे जातो भवति

बु-टी-
१२५

इतिशक्राशिस्वभावः १६ अथशनिः अथमेषवृश्चिकमिश्रनक्त्यागतेसौरेजातस्यस्वरूपं वसंततिलकेनाह सूर्योऽज्ञानोपेतः अटनः परिभ्रमण
शीलः कपटवान् दांभिकः विसृष्टत्व मित्ररहितः एवंविधोयमेसौरेअजेमेषस्थेजातोभवति बंधवधभाक् बंधोबंधनबंधस्ताडनबंधबंधोभ
जते चपलः क्रियास्वनवस्थितः अद्युणः निर्दयः एवंविधः कीटेहृश्चिकस्थेजातोभवति निर्हींसरवार्थतनयः निर्गताहीलंज्जायस्यसर्निर्लेज्जः
निःस्मरबोदुःखितः निरर्थोदरिद्रः निस्तनयः पुत्ररहितः लेख्येआलेख्यकर्मणिस्खलितः अज्ञः रक्षापतिर्भवत्यारक्षिकः मुख्यपतिः प्रधाननाथः
एवंविधोबोधेबुधक्षेत्रेमिश्रनक्त्यास्थेसौरेजातोभवति १७ अथवृषतुलाकर्कटसिंहस्थेसौरेजातस्यस्वरूपं मंदाक्रांतयाह वर्ज्यास्वगम्यास

सूर्योऽटनः कपटवान्विसृष्टद्युमेजेकीटेतुबंधवधभाक्चपलोऽद्युणश्च निर्हींसरवार्थतनयः स्खलितश्चलेख्ये
रक्षापतिर्भवति मुख्यपतिश्चबोधे १७ वर्ज्यस्त्रोष्ट्रेनबहुविभ्रवोभूरिभार्योवृषस्थेरव्यातः स्वाच्चेगणपुरब
लयामपूज्यार्थवाश्च कर्कटपयस्वोविकलदशनोमातृहीनोसुतोज्ञः सिंहेनार्योविस्रवतनयोविष्टिद्वत्सूर्यपुत्रे ॥१८॥

स्त्रीपुयोषित्सृष्टः वलुभः नबहुविभवः नप्रभूतेश्चर्ययुक्तः अल्पेश्चर्ययुक्तः भूरिभार्यः प्रभूतदारः एवंविधोवृषस्थेसूर्यपुत्रेशनेश्चरेजातोभव
ति स्वातः विदितकीर्तिः गणानांसमूहानांपुराणानगराणांचलानांसैन्यानाग्रामाणांचपूज्योमान्यः अर्थवान्साधनः एवंविधः स्वाच्चेआत्पीयस्वोच्चरा
शीतुलास्थेसौरेजातोभवति अस्वः दूरिद्रः विकलदशनः अल्पदंतः मातृहीनः जननीवियुक्तः अस्मृतः पुत्ररहितः अज्ञः सूर्यः एवंविधः कर्कटस्थे
सौरेजातोभवति सिंहेनार्यइति अनार्यः सूर्यः विस्रबोदुःखितः वितनयः पुत्ररहितः विष्टिद्वत्सूर्यपुत्रेशनेश्चरेजा-
तोभवति १८

रा-शी-
१८

१२५

अथ धन्विमीनमकरकुंभगतेसौरेजातस्यस्वरूपं शार्दूलविक्रीडितेनाह स्वंतः शोभनोतः पर्यंतो यस्य स स्वंतः शोभनकर्मणा तस्य मृत्युर्भवति अथ वांते शोभनं
 स्वरवादि कंयस्य नरेन्द्रभवने राजगृहे प्रत्ययितः संजातप्रत्ययः सत्सुत्रः शोभनापत्यः सज्जायः शोभनभार्यः सज्जनः सद्भिन्नः पुरबलग्रामाग्रनेता पुरा
 णां नगराणां बलस्य सेनायाः ग्रामाणां च अग्रनेता प्रधानो नायकः एवं विधोर्कजे सौरे जीवक्षेत्रे धन्विमीनस्ये जातो भवति अन्यस्त्री धनसंवृतः परयोषिद्धिः
 परधनेभ्यः संवृतः संयुक्तः पुरबलग्रामाग्रणीः पुराणां बलानां ग्रामाणां च अग्रणीः प्रधाननायकः मंदहृगल्पचक्षुः मलिनः मलोपेतः स्नानालसः स्थिरार्थः
 स्थिरवित्तः स्थिरविभवः स्थिरेन्धर्यः भोक्ता असंचयशीलः एवं विधः पुमान् पुरुषः स्वक्षेत्रे मकरकुंभस्थे सौरे जातो भवति इति शोभने श्वराशि स्वभा

स्वंतः प्रत्ययितो नरेन्द्रभवने सत्सुत्रजायाधनो जीवक्षेत्रगते कजे पुरबलग्रामाग्रनेताथवा अन्यस्त्री
 धनसंवृतः पुरबलग्रामाग्रणी मंदहृक् स्वक्षेत्रे मलिनः स्थिरार्थविभवो भोक्ता च जातः पुमान् १९

षः एतेषु सर्वेषु ग्रहाराशि स्वभावेषु बलवति राशौ तदधिपतो च तस्मिंश्च ग्रहे बलवति जातस्य यथोक्तं राशिस्वरूपं भवति द्वे कयोश्च बलवतोर्मध्ये स
 मानमिति न कस्मिंश्चिद्बलवति न किंचिदिति १९ अथ मेषादिपुल्लेषेषु चंद्राभ्रांतराशुक्तस्वरूपातिदेशं पुष्टिताग्रयाह शिशिरकरश्चंद्रमास्त-
 स्य राशिभिः सह समागमे यत्स्वरूपमुक्तं वृत्तात्ताम्रहृगित्यादिकं तन्मेषलग्रजातस्यापि वक्तव्यं एव मन्येच्च पिराशिषु वृषादिषु स्थिते चंद्रमसि य
 दुक्तं तल्लग्रजातस्यापि वक्तव्यं यतो मुनयः सदृशफलं वदन्ति कथयन्ति स्वरूपभेदाभावात् तथा च सत्यः मेषविलग्रे कुनरवीसरोषणोभेदलक्ष-
 स्वलितवाक्यः पितानिलप्रयिष्ठः हृपणोति बहुव्यथैव रहितो बाल्ये गुरुभिर्मंदस्तः स्वजनसहजीहतकर्ता धर्मस्थितो विदेशोपग्रह

कर्मारभत्यफलं नीत्वावापिशक्नांवा विकलालभतेन्यपूर्विकांभार्यां सहजसमान्यपिभिन्नाणिचास्यबन्धुत्वमुपयाति शस्त्रेणवाविषेर्वर्मरणपित्तोद्भवैर्विकारैर्वा स्वात्प
क्षाज्ज्वलनाद्वा वर्षाद्गुर्गात्यपतनाद्वा दृषभविलग्रेस्थूलोष्ठगंडनासोमहाललाटश्च स्नेघानिलभूयिष्ठस्त्यागीबहुशोच्यरतश्च कन्याप्रजोल्पपुत्रः पितुर्जन
न्याश्चदोषहृद्बहुशः कर्मणिसततंसक्तोविधर्मयुक्तोर्थाभाक्चेव नित्यंकलत्रकांक्षीशस्त्रविधातीसदा स्वजनहर्ता मृत्युः शस्त्रेः पापैर्मृगैश्चलभतेन्यदेशेषुदेहः
अभेर्जलैर्वाशूलैर्वाप्यदननिरसनेश्चैव पुरुषश्चतुष्पदेर्वाबलान्वितान्मृत्युमुपयाति पूर्वविलग्रेमिथुनेहीनांगः सूयतेधिकांगोवा प्रियवाश्विशिष्टकर्माभि-
श्चप्रकृतिर्हजनीकः अल्पमतिरल्पकायः सतांचमहितोगुरूणांच अल्पसहजोल्पचेष्टः परावमर्दोगुणयुतश्च कर्मसबहुषभिरतो धर्मसाधयति नचाथ
धर्मेण प्रासान्नाभान्विविधान्दोषैस्तेस्तेश्चनाशयति बद्धीः पत्नीर्लभतेरोगांश्चदारुणान्जयति व्यालाहिषान्मृगाद्याप्युदकादामृत्युमुपयाति कर्किणिषू
र्वविलग्रेनैकाग्रोगुरोगवाभ्रभीरुः उरसिहृताभिज्ञानः कफानिलात्मादृढग्राही पापानहितान्भजतेपरस्वमपिनिक्षिपेच्चयेनसदृत् स्वजनादसः
स्वजनैर्विभर्त्सितोत्थस्थिरप्रसवः तीक्ष्णकर्मविदेशेनित्यंत्यर्द्धोदितः परस्वामी असदृशदारोरिपुभिर्जितश्चपूज्यः समूहानाकंठापीडाइज्वाकफोद
यादस्थिभंजनादेदात् देहच्छेदादथवाजलोदरान्मृत्युमाप्नोति सिंहविलग्रेकठिनः प्रियामिषः पैत्तिकोविततनाशः बद्धारभकुटुंबः कृपणस्त्वथसं
मतः ख्यातः सहजविषादीस्वजनस्यपातकोविक्रमेः स्वकैर्युक्तः अविषादीकर्मकरोविविधोपायेस्त्वधर्मिष्ठः भार्याबद्धीर्लभतेविंशतिविधाः कुले
रुपेताश्च कट्यांरुजश्चबहुशोजान्वोर्दशनेषुचामोति मृत्युः शस्त्रेः पापैर्विषैश्चकाष्ठेरथामयैश्चापि अंबुचरेर्वासत्वेर्बुभुक्षयाक्लासमुपयाति षष्ठ
विलग्रेप्रियवाकूतनुच्छविदीर्यकरचरणः मिश्रप्रकृतिश्चार्याकृतिर्ब्रणीचार्थवान्कृपणः स्वजनस्येष्टः कन्याबहुप्रजोभ्रातृभिर्विरुद्धश्च धर्मप्रियोल्प
लाभः कर्मणिनिपुणः समाचरति विविधाच्चतुष्पदगणान्छस्त्रान् पित्तोद्वाद्दोगात् शोकात्संपातादामृत्युंचामोति पाशाद्वासमराशौलग्रेवि

षमांगः सूचते विषमशीलः कफवातिकः सत्त्वपलोकस्वशीवः हतज्ञश्च अर्थान्विपुलान्लभते व्ययेन संपूज्यते यशः प्रायः गुरुसेवापांनिरतः पितान्पजन
सहजपूज्यः अध्वरुचिर्धर्मिष्ठो विनाशमायातिपीडनैः स्वेः स्वेः मृतभार्यः कलहरुचिर्बहुशः शोकादिभिः क्लिष्टः मृत्युः ख्यातात्पुरुषात्स्वजनात्सौ
म्याच्चतुष्पदाहपि रवेदाच्चविप्रयोगादुपवासान्मार्गयोगाद्वा अष्टमराशौलये विशालरुज्जाननोदरः क्रूरः पित्तप्रवृत्तिः पिग्नेक्षणो मृदुदुतगतिः परस्वा
मी स्पीतकुटुंबस्वजनोत्तकश्च बहुव्ययो बहुप्रसवः सरवर्षहितो भ्रातृव्यो वृषसेवी धर्महीनश्च भार्याभिभित्तविमुरवी शत्रोरर्थान्नददाति बहुशश्च स्व
कुलोद्भूतांश्छत्रूलभते रोगांश्च नेकविधान् गात्रछेदैः शत्रोर्वशंगतो बंधनैः महारैश्च रोगैर्वा पापद्वैतेर्ज्वलनाद्वा मृत्युमुपयाति स्थूलोष्ठदशननामान

शिशिरकरसमागमे क्षणानां सदृशफलं प्रवदंतिलग्नजातम् फलमधिकमिदं यदत्र भावाद्भव
नभनाथगुणैर्विचिंतनीयाः २० इति बृहज्जातक० राशिशीलाऽध्यायोऽष्टादशः समाप्तः

वमेतन्नेकफानिलप्रवृत्तिः मांसलग्न्योरुभुजः कुनरवीकर्मोद्यतः शूरः सुद्रान्नीचान्मजते चोयादनलान् नृपाच्चनृधनः विज्ञानानां प्रसवो बहुपूज्यो भ्रा
त्यातरुचिः कर्मविदेशेष्विष्टः कुरुते चित्तानि चार्हति नृपेभ्यः धर्मे तु मध्यममतिर्दारैश्च विरोधमुपयाति रोगान्वदने लभते चतुष्पदाच्चात्मनः समाप्नो
ति मृत्युं बिलेशयाद्वा नृपाच्चबंधा ज्जनाहपि दशमविलये तलुनासिकापुटो दीर्घवक्त्रकरचरणः श्वश्रुश्चक्रो मृगास्यो भीरुश्च पलोत्थबंधनभाक् क्ष
द्रकुटुंबोत्पन्नः हृषणः कन्याप्रजो मृतस्वजनः सहजसमृद्धः शौर्यान् नृपादरण्याच्चलव्यधनः शवी शस्त्रोपजो नीचामिष्टमवाप्नुयाद्भार्या बहुविग्र

बृ. टी.
१२७

होत्यपेक्षो दुर्बलजानुश्चरोगार्तः बालादनिच्छाच्छ्रान्त्पाद्विषात्पतनाहजाहापि पिप्पीदयादजीर्णोपपद्यंति शस्त्रेणविप्रवृष्टः एकादशे विलम्बेस्तथः क्रूरः
कुलाग्रजः पुरुषः पित्तानिलभूयिष्ठस्तिलपुष्पसमानमासश्च प्रासान्नाशयतेर्यान्बहुभृत्यः साधुत्यागीवश्चापि क्षीणः स्वगोत्रगुरुजनपरपक्षसक्त
स्वजनशत्रुः कर्मणि पापे सक्तः तनुश्चक्रांतानवामुयाह्वाभात् धर्मध्वजप्रवृत्तौ देवतपूजश्चकारयति भार्याम् विग्रहशीलं लभते विविधान् रोगान् कफोद्ध
वानुरसि भ्रियते च जठररोगाद्मनात्त्राणां प्रयोगाद्वा द्वादशगे प्राग्लम्बे स्थूलो ह्येमीनद्वद्वाहानासः कफवातिको महात्मा त्वग्दोषी नैकमतिचेष्टः
शिष्टाय व्ययभृत्यैः स्वजनस्त्रा पूजितः सहजनाथः कर्मणि धर्मे युक्तः पित्रोपचयः सुदारश्च नीचाचारं भार्या लभते च रिपून् सुदारुणान् क्रूरान् रोगात्स
शोणितो दामुयाद्भयं व्यालसिंहेभ्यः मृत्युं पुरुषेर्गणवृन्दं पूजितैर्गुत्यजेर्विकारेवी विद्योषधप्रयोगादुपवासान्मार्गदोषाद्वा एवं शिशिरकरसमागमसदृ
शलं प्रजातं फलं तथा च शिशिरकराश्रितराशेरीक्षणं हृष्टिफलं वक्ष्यमाणं तथा तदेव तत्प्रजातस्यापि वक्तव्यं चंद्रभूपबुधावित्यादि किंतु लम्बे फलम
पिकिभिदं यदत्र भाव इति चंद्रराशिचंद्रमन्त्रलादिषु भावेष्वधिकं फलं यद्भावास्तन्वादयः भवनगुणैः राशिगुणैर्भवननाथगुणैस्तत्स्वामिगुणैर्विचि-
तनीयाः विचार्याः भवनभनाथयोर्गुणः सबलत्वं एतदुक्तं भवति लम्बे बलवति लम्बपतौ च बलवति जातस्य शरीरपुष्टिर्वक्तव्या लम्बाद्वितीयराशौ बलव
तितदधिपतौ च बलवति जातस्य धनसमृद्धिर्वक्तव्या एवं शेषराशिबले तदधिपबले च जातस्य भ्रात्रादीनां वृद्धिर्वक्तव्या तथा पिकिं चिद्विशेषः कथयति
विपरीतं रः फषष्ठाष्टमेषु इत्यादि एवं तन्वादिस्थेषु राशिष्वबलवत्सु तदधिपेष्वबलवत्सु च भावहानिर्वक्तव्या भवनभना
थयोः यद्येको बलवान् भवति तदा मध्यस्था भाववृद्धिर्वच्येति तथा च यवनेश्चरः भावेशभाववशिभस्वभावप्रधानमध्याधमदर्शनाद्यैः तद्भावसंपत्ति-
विपत्युपायैर्नैर्याणिकं पाकमुपैति पुंसाम् २० इति श्रीभट्टोत्पलविरचितायां बृहज्जातकविहृतौ राशिशीलाः अध्यायोः द्वादशः समाप्तः १८

रा. शी.
१८

११७

अथातो हृष्टिफलाध्याये व्याख्यायते तत्र मेषवृषमिथुनकर्कटस्थे चंद्रे भौमाद्यैर्ग्रहेः दृश्यमाने जातस्य स्वरूपं शादूलविक्रीडितेनाह चंद्रे भूपबुधाविति
 कुजाद्याभौमादयः भौमबुधवृहस्पतिशक्रशनेश्चराकाः तत्राजगे मेषस्थे चंद्रमसि भौमहृष्टे जातो भूपो राजा भवति बुधहृष्टे बुधः पंडितः जीवहृष्टे
 नृपोपमः राजतुल्यः शक्रहृष्टे गुणी गुणवान् भवति केचिद्गणितपठति शनेश्चरहृष्टे स्तेनश्चोरः सूर्यहृष्टे धनः दरिद्र इति एवमपि मेषलग्ने भौ-
 मादिहृष्टे फलं वाच्यं गवि स्थिति गवि वृषस्थे चंद्रमसि भौमहृष्टे जातो निःस्वः दरिद्रः भवति बुधहृष्टे स्तेनश्चोरः जीवहृष्टे नृमान्यः नृणां मा-

अथ हृष्टिफलाध्यायः चंद्रे भूपबुधो नृपोपमगुणी स्तेनो धनश्चाजगो निःस्वः
 स्तेनं नृमान्यं भूपधनिनः प्रेष्यः कुजाद्यैर्गवि नृस्थे यो व्यवहारि पार्थिवबुधा
 भौस्तनुवायो धनी स्वर्क्षयोद्भवा विज्ञा भूमिपतयोऽयो जीवि हृष्टो गिणो ॥ १ ॥

न्यः पूज्यः केचिन्नुपादयति पठति नृपादयः नृपो राजा सचादयः ईश्वरः शक्रहृष्टे भूपः राजा सौरहृष्टे धनी धनवान् सूर्यहृष्टे प्रेष्यः दासः एवं
 वृषलग्ने नृस्थे मिथुनस्थे चंद्रमसि भौमहृष्टे यो व्यवहारी शस्त्रविक्रयकः बुधहृष्टे पार्थिवः राजा जीवहृष्टे बुधः पंडितः शक्रहृष्टे भौः नि-
 र्भयः धीरः भयरहितः सौरहृष्टे तनुवायः रविहृष्टे धनः दरिद्रः एवं मिथुनलग्ने स्वर्क्षकर्कटस्थे चंद्रमसि भौमहृष्टे योद्भवा भवति सुदृक्कुशलः बुध-
 हृष्टे कविः काव्यकर्ता जीवहृष्टे ज्ञः पंडितः शक्रहृष्टे भूमिपतो राजा सौरहृष्टे यो जीवी आयुधजीवी शस्त्रोपजीवी सूर्यहृष्टे हृष्टो गीचक्षुर्वाध्यादितः

एवंकर्कटलग्नेषु १ अथसिंहकन्यातुलावृश्चिकस्थेचंद्रे बुधादिदृष्टे जातस्यस्वरूपंशादूलविक्रीडितेनाह ज्योतिरिति बुधादयः बुधगुरुशक्रशनि-
सूर्यभौमाः हरिः सिंहस्तस्मिन्वहरोसिंहस्थेचंद्रे बुधदृष्टे ज्योतिर्जः ज्योतिः शास्त्रार्थवेत्ता जीवदृष्टे आढ्यः ईश्वरः शक्रदृष्टे नरेंद्रः राजा सो-
रदृष्टे नापितः रविदृष्टे नृपः राजा भौमदृष्टे स्मेशः भूपतिः एवंसिंहलग्नेषु तद्बुधदित्यादि तद्बुधादिभिर्दृष्टे इत्यनुवर्तते सर्वत्रषष्ठेकन्याग-
तेचंद्रे बुधदृष्टे भूपः राजा जीवदृष्टे च भूपतिः सेनापतिः शक्रदृष्टे नैपुण्युतः सर्वकार्येषु सूक्ष्मदृष्टिः अशमोः सौररविभौमे दृष्टे रूपाश्च
यो भवति स्त्रियमाश्रित्य जीवतीत्यर्थः एवंकन्यालग्नेषु जूकेतुलास्थेचंद्रमसि बुधदृष्टे भूपो राजा भवति जीवदृष्टे सवर्णकारः शक्रदृष्टे व-

ज्योतिर्ज्ञाढ्यनरेंद्रनापितनृपक्ष्मेशा बुधाद्यैर्हरौ तद्भूपचमूपनैपुण्युताः षष्ठेशभौमैरुपस्थितः जूकेभू-
पसवर्णकारवणिजः शेषाक्षितेनैकतीकाटयुग्मपितानितश्चैरजकोव्यंगोयनोभूयतिः ॥ २ ॥ ॐ ॥

णिजः क्रयविक्रयज्ञः शेषाः सौरसूर्यभौमाः एतेः दृष्टेनैकतानि कृतः प्राणिघातकः एवंतुललग्नेषु कीटवृश्चिकस्थेचंद्रमसि बुधदृष्टे युग्मपिता
युग्मस्यजनकः हयोः पिता जातो भवति जातएव युग्मपिता द्विपितृक इति नेवित्तिमिति जीवदृष्टे नतः प्रकृतः शक्रदृष्टे रजकः वस्त्ररागह-
त सौरदृष्टे व्यंगो गहीनः सूर्यदृष्टे धनः दरिद्रः भौमदृष्टे भूपतिः राजा एवमेतैरेव दृष्टे वृश्चिके २ अथपन्चमकरकुंभमीनस्थेचंद्रमसि
बुधादिदृष्टे जातस्यस्वरूपंशादूलविक्रीडितेनाह ज्ञात्युर्वीशेति तुरगोयन्वीतत्रस्थेचंद्रे बुधदृष्टे ज्ञातोऽशः स्वजनभक्ता जीवदृष्टे उर्वशीरा-
जा शक्रदृष्टे जनाश्रयः जनानामाश्रयस्थानं पापैः शनिरविभौमे दृष्टे स दंभः दांभिकः मिथ्याधर्मध्वजी शत्रुः परकार्यविमुखश्च भवति

एवंधनिलग्रेपि मृगोमकरस्तत्रस्थेचंद्रबुधदृष्टेः त्र्युर्वीशोराजाधिराजोभवति जीवदृष्टेनरेन्द्रोराजा शक्रदृष्टेपंडितः शनिदृष्टेधनीवित्तवान् सूर्यदृष्टेद्रव्योनः दरिद्रः भौमदृष्टेभूपोराजा एवमकरलग्नेपि कुंभस्थेचंद्रमसि बुधदृष्टेभूपः राजाभवति जीवदृष्टेभूपसमः राजतुल्यः शक्रदृष्टेन्यदारनिरतः परस्त्रीसक्तः चशब्दाच्छेषैः शनिसूर्यभौमेस्त्रिभिरेष्वन्यदारनिरतएव एवंकुंभलग्नेपि झषगेमीनस्थेचंद्रमसिबुधदृष्टेहास्यज्ञः उपहासं कर्तुं जानाति जीवदृष्टेनृपतिः राजा शक्रदृष्टेबुधः पंडितः पापाः शनिसूर्यभौमाः एतेर्दृष्टेचपापएवभवति एवंमीनलग्नेपि लग्नदृष्टिफलंचंद्रदृष्टिफलातिदेशेनोक्तं शिशिरकरसमागमेक्षणानांसहशफलंप्रषदंतिलग्नजातमिति तत्रचंद्रमसादृष्टेलग्नप

ज्ञात्युर्वीशजनाश्चतुरगेपापैः सदंभः शतश्चात्युर्वीशनरेन्द्रपंडितधनीद्रव्योनभूपो मृगे भूपोभूपसमान्यदारनिरतः शेषैश्चकुंभस्थितेहास्यज्ञानृपतिर्बुधश्चझषगेपापश्चपापेक्षिते ३ लंनोक्तं तस्मात्तत्रोच्यतेउक्तमेवयस्मादुक्तं होरास्वामिगुरुज्जवीक्षितयुतानान्यैश्चवार्योत्तराः तत्रवर्कटवर्ज्यम

न्योलग्नः चंद्रदृष्टेहीनबलोभवति हीनबलत्वादशोभनफलः उक्तंच सुत्कातुचंद्रभवनंलग्नगतंशिशिराकरणसंहृष्टं अशुभफलंभिर्दिष्टं पृच्छां जन्मसमयेवा ३ अथहोराद्रेक्षाणव्यवस्थितस्यचंद्रस्यग्रहदृष्टिफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह होरेशेति होराशब्देनराश्यर्द्धमुच्यते होरेतिलग्नभवनस्यचार्द्धमिति वचनात् होरायादंशोहोरेशः तस्यर्क्षदलंहोरेशर्क्षदलं तत्राश्रिताहोरेशर्क्षदलाश्रिताः तेर्ग्रहैः होरेशर्क्षदलाश्रितैः शशीचंद्रः तद्गतस्तद्धोरास्थोदृष्टः शुभमकरोभवति एतदुक्तंभवति यत्रतत्रराशौयस्याहोरायाचंद्रमाः स्थितः तद्धोरास्थेः

सर्वग्रहेः यदि दृश्यते तदा जन्मनि शुभमकरो भवति तेनार्कहोरास्थश्चंद्रो यत्र तत्र राश्याश्रितैर्बर्कहोराश्रितैर्ग्रहेः दृष्टश्च शुभमकरो भवति अर्थादे
बर्कहोरास्थेर्दृष्टो शुभमकरोः एवं यत्र तत्र राशौ स्वहोरास्थश्चंद्रहोरास्थेर्ग्रहेर्च यत्र तत्रावस्थेर्दृष्टः शुभमकरो भवति अर्थादेवार्कहोरास्थेर्दृष्टोः
शुभमकरोः एवं लगेपि होरे ज्ञेयफलं योज्यं अंशोत्पत्तिभिरिति यत्र तत्र राशौ यस्मिन् द्रेक्षाणस्थितश्चंद्रस्तस्य यः पतिस्तेन द्रेक्षाणपतिना
दृष्टश्चंद्रः शस्यते स्तूयते शुभमकर इत्यर्थः पतिभिरिति बहुवचननिर्देशान्नवांशद्वादशांशत्रिंशांशकाधिपतयो गृह्यन्ते तैरपि दृष्टः चं
द्रः शुभमकरो भवति एवं लगेपि यद्यपि सामान्येनोक्तं तथापि शुभग्रहे द्रेक्षाणपतिभिर्दृष्टः शस्यते पापग्रहेर्मध्यमः यस्मादनेनैव स्वल्प

होरे शार्क्षदलाश्रितैः शुभमकरो दृष्टः शशीतद्गतस्त्र्यंशोतापतिभिः सत्तद्भवनगैर्वा वीक्षितः शस्यते यत्प्रोक्तं
प्रतिराशि वीक्षणफलं तद्वादशांशे स्मृतं सूर्याद्यैरवलोकितेपि शशिनो ज्ञेयं नवांशेषतः ॥ ४ ॥

ऐशशनिनृपस्तत्सत्त्वद्विरपिधनवान् द्रेक्षाणां शक्यं पैर्वाशयः सौम्यैः शुभं नान्येति सत्तद्भवनगैरित्यादि सत्तद्भवनगैः मित्रक्षेत्रस्थैः ग्रहेः
वीक्षितः दृष्टः चंद्रः शस्यते स्तूयते शुभमकर एव अर्थादेव स्वभवनगतेर्दृष्टः शस्यते अर्थादेव रश्मिभवनगतेः दृष्टः न शस्यते अशुभमफलो भ
वति एवं लगेपि योज्यं यत्प्रोक्तं प्रतिराशि वीक्षणफलं तद्वादशांशे स्मृतमिति प्रतिराशि राशौ राशौ मेघादिस्थे चंद्रमसि यद्दीक्षणाफलं प्रोक्तं
कथितं तदेव मेघादिद्वादशांशकस्थे चंद्रमसि स्मृतमुक्तं तदेवं वाच्यमिति चंद्रे भूपबुधावित्यादियदुक्तं एवं लगेपि तत्रापि कर्कटद्वादशांशं
विना चंद्रदृष्टिरशुभनासूर्याद्यैरित्यादि अतोऽस्मात्परं शशिनचंद्रे सूर्याद्यैरवलोकिते दृष्टे नवांशेषु फलं ज्ञेयं ज्ञातव्यमिति ४

अथमेषवृश्चिकवृषतुलांशकस्थे चंद्रमसिसूर्यादिदृष्टेफलं वसंततिलकेनाह आरक्षिक इति क्षितिजोभोमः तन्नवांशकस्थे मेषनवांशकस्थे वृश्चिकनवांशकस्थे चंद्रमसिसूर्यदृष्टे आरक्षिकोभवति आरक्षिकः नगररक्षाधिक्षतः भोमदृष्टेवधरुचिः प्राणिघातकः बुधदृष्टेनियुद्धेकुशलः नियुद्धेबाहुयुद्धेकुशलः शिक्षितः प्रवीणः जीवदृष्टेभूपः राजा शक्रदृष्टेथवानीश्वरः सौरदृष्टेकलहहृदि सितेशैशक्रनवांशके वृषनवांशके तुलनवांशके वास्थिते चंद्रमसिरिव दृष्टे मूरवोभवति भोमदृष्टेन्यदारनिरतः परदारसक्तः बुधदृष्टेकाव्यकृत् काव्यज्ञः केचिदाद्यवदिति पठन्ति जीवदृष्टे सत्काव्यकृत् शोभनकाव्यकर्ता शक्रदृष्टे सूरवपरः सूरवासक्तः सौरदृष्टे परदारगः परकलत्राभिगामी ५

आरक्षिकोवधरुचिः कुशलो नियुद्धे भूपोर्थवान् कलहहृत् क्षितिजांशसंस्थे मूरवोन्यदारनिरतः

सकविः सितेशै सत्काव्यकृत् सूरवपरोन्यकलत्रगश्च ५ बौधै हरिगचरचौरकवीद्रमंत्रागी यज्ञशि

ल्पनिपुणः शशिनिस्थितेशै स्वाशैत्यगात्रधनलुब्धतपस्विमुरव्यः स्त्रीपोष्यकृत्यनिरतश्च निरीक्ष्यमाणे ६ अथमि

शुनकन्याकर्कटनवांशकस्थे चंद्रैर्कादिदृष्टेफलं वसंततिलकेनाह बौधेहीति शशिनिचंद्रे बौधे बुधनवांशकस्थे मिथुननवांशकस्थे कन्यानवांशकस्थे वाकणनिरीक्ष्यमाणे दृष्टेरगचरः मल्लादिकोभवति भोमदृष्टेचौरः तस्मैः बुधदृष्टेकवीद्रः कविराजः जीवदृष्टेमंत्री सचिवः शक्रदृष्टेगेयज्ञः सौरदृष्टेशिल्पनिपुणः स्वाशैति स्वाशै आर्त्तायनवांशकस्थे कर्कटनवांशस्थे शशिनिचंद्रे सूर्यदृष्टेः ल्यगात्रः कृशदेहोभवति भोमदृष्टे धनलुब्धः कृपणः अल्पधनो वा बुधदृष्टेतपस्वी जीवदृष्टेमुरव्यः प्रधानः सितदृष्टे स्त्रीपोष्यः स्त्रीभिरभिवर्धनीयः सौरदृष्टे कृत्यनिरतः कार्यासक्तः ६

अथसिंहधनिमीननवांशस्थेचंद्रे सूर्यादिदृष्टेफलं ग्रहर्षिण्याह सक्रोध इति सिंहंशकस्थेचंद्रमस्यर्कदृष्टेसक्रोधः क्रोधयुक्तोभवति भौमदृष्टेन
रपतिसंमतः राजवल्लभः बुधदृष्टेनिधीशः निधिनाप्राप्तार्थः गुरुदृष्टेप्रभुरप्रतिहताज्ञः शक्रदृष्टेऽसतः पुत्ररहितः सौरदृष्टेतिहिंस्वकर्मा
क्रूरकर्मणिरतः जीवांशइत्यादि जीवांशेबार्हस्पत्येनवांशकेधन्यशकेमीनांशकगतेवास्थितेचंद्रमसिसूर्यदृष्टेप्रथितबलः प्रख्यातवीर्योभ
वति भौमदृष्टेरणोपदेष्टा संग्रामदेशकालव्यूहरचनाभिज्ञः बुधदृष्टेहास्यज्ञः उपहासवेत्ता जीवदृष्टेसचिवः मंत्री शक्रदृष्टेविक्रामः काम
हीनः पुंस्त्वहीनः सौरदृष्टेदृढशीलः धर्ममतिरिति ७ अथमकरनवांशकस्थेकुंभनवांशकस्थेवाचंद्रेसूर्यादिदृष्टेजातस्यफलंशा-

सक्रोधोन्नरपतिसंमतोनिधीशः सिंहंशेप्रभुरसतोतिहिंस्वकर्मा जीवांशेप्रथि
तबलोरणोपदेष्टाहास्यज्ञः सचिवविक्रामदृढशीलः ॥ ७ ॥

लिन्याह अस्यापत्य इति आर्किः अर्कस्या
पत्यमार्किः तस्यभागेशेनैश्वरनवांशकेमकरनवांशकस्थेकुंभनवांशकस्थेवाचंद्रेसूर्यदृष्टेः ल्यापत्योः ल्यप्रसवोभवति भौमदृष्टेसत्यपिस्वेदुःखितः सत्य
पिविद्यमानेपिस्वेधनेदुःखितोभवति बुधदृष्टेमानासक्तः गर्वितः जीवदृष्टेस्वेआत्मीयेकर्मण्यनुरक्तः कुलानुरूपकर्मकृतः शक्रदृष्टेदुष्ट-
स्त्रीषिष्टः वल्लभः सौरदृष्टेद्वपणः अदाता एवतत्कालनवांशकवशात् ग्रहदृष्ट्यालुमेपिवक्तव्यं किंतुतत्रापिकर्कटनवांशकविनाचंद्रदृष्टि
रशुभेति भानोतद्वदिदृष्टे भानावादित्येद्वदिदृष्टेचंद्राद्यैर्ग्रहैरवलोकितेतदुत्तेनैवप्रकारेणदृष्टिफलंयत्रतत्रराशौ यत्रतत्रनवांशकस्थे
चंद्रमस्यर्कादिदृष्टेयत्फलमुक्ततद्वत् यत्रतत्रराशौ यत्रतत्रनवांशकेव्यवस्थितेः केचंद्रदृष्टेनदेवफलंवाच्यं एतदुक्तंभवति नवांशकव्यव

स्थितस्यादित्यस्य चंद्रस्य च ताराग्रहदृष्टिफलं तुल्यं किंतु यदादित्यदृष्ट्या चंद्रस्योक्तं तच्चंद्रदृष्ट्या सूर्यस्य वक्तव्यं तद्यथा मेषदृष्टि कनकांशकस्थे केचंद्र
दृष्टे आरक्षिको भवति वृषतुलानवांशकस्थे मूरर्वः मिथुनकन्या नवांशकस्थे रंगचरः सिंहनवांशकस्थे सक्रोधः धनिमीननवांशकस्थे प्रथितबलः मकरकु
म्भनवांशकस्थे अल्पापत्यः कर्कटनवांशकस्थे त्मगात्रः एवमादित्यस्य नवांशकावस्थितस्य ग्रहदृष्ट्या चंद्रेण फलं समानमिति ८ अथास्येव नवांशकदृष्टि
फलस्य विशेषं वसंततिलकेनाह वर्गोत्तमेति नवांशकव्यवस्थिते चंद्रेण नवांशकदृष्टिफलं द्विः प्रकारमुक्तं शतमशतमं च यथा आरक्षिक इति शतमं वय

अल्पापत्योदुःखितः सत्यपि स्वेमानासक्तः कर्मणि स्वेतुरक्तः दुष्टस्त्रीष्टः हृष्टाश्चार्किभागे चंद्रे भागे तद्व
दिह्वादिदृष्टे ८ वर्गोत्तमस्त्वे परगेषु शतमं यदुक्तं तत्पुष्टमध्यलघुता शतममुच्छ्रमेण वीर्यान्वितो शकपति
निरुणद्धि पूर्वराशी क्षणस्य फलमंशफलं ददाति ९ इति बृहज्जातकविवृतौ दृष्टिफलाः अध्यायः
समाप्तः १९ ॐ रुचिरित्यशतमं च तत्र वर्गोत्तमांशकगते चंद्रे यत् ग्रहदृष्टिजं फलं शतममुक्तं तत्पुष्टमतीव शतमं भवति स्वांशकस्थे

तुयच्छुभमुक्तं तन्मध्यमं परनवांशकव्यवस्थिते यच्छुभं तल्लघुस्तो कं विज्ञेयं एवं शतमफलस्य पुष्टता मध्यतालघुता च अशतममुच्छ्रमेण अशतमम
निष्टं यत्फलं तदुच्छ्रमेण विपरीतं ज्ञेयं परनवांशकस्थस्य चंद्रस्य यदशतमदर्शनफलमुक्तं तदतीवा शतमं भवति स्वनवांशकस्थस्य मध्यमं वर्गोत्तमां-
शकस्थस्य लघुता एवंलगादित्ययो रपि दृष्टिफलं योज्यं जातके सर्वाण्येव फलानि भवन्तीति प्राप्तं यस्माद्यवनेश्वरः अन्योन्यराशयं शकसं प्रयोगे
रन्योन्यसंदर्शनसंगमेश्च अन्योन्यसंयोगविकल्पनाभिरिदं समुद्रां बुवदप्रमेयमिति अतः सदेवराशिदृष्टिनवांशकदृष्टिफलयो रपि सदेवपत्तिं प्रा

प्रोति तत्रनवांशकूपतौबलवतिराशिदर्शनफलबाधनार्थमाह वीर्योन्वितइति यस्मिन्नवांशकेव्यवस्थितश्चंद्रोऽलग्रंवाभवतितस्यनवांशकस्ययोधिप-
तिः सचेद्दीर्योन्वितोबलवान्भवति तदानिरुणद्धिपूर्वप्रथमनिवारयति किंसर्वमेव नहिराशीक्षणस्यफलं नहोरादेष्टाणद्वादशभागेक्षणस्य
तदाहत्वांशेक्षणफलमेवददाति अथांशकेपतिर्बलवान्भवति तदाराशीक्षणांशकेक्षणफलेउभेऽपिवाच्ये एवंचंद्रलग्नयोरुभयोरपि आदि-
त्यस्यतुनवांशकेक्षणफलमेववक्तव्यं यस्मात्तस्यराशीक्षणफलमिहोक्तमिति ९ इति-टिप्पणः। अध्यायैकोनविंशतिः १९ अथातो-
भावाध्यायोव्याख्यायते तत्रादित्यस्यलग्नगतस्यद्वितीयस्थस्यचफलंमंदाक्रान्तयाह शूरइति शूरः संग्रामप्रियः स्तब्धः चिरकार्यकृत् वि

अथभावाः। अध्यायप्रारंभः शूरस्तब्धोविकलनयनोनिर्घृणोर्केतुस्थेमेघेसस्वस्तिमिरनयनःसिं-
हसंस्थेनिशांथःनेत्रेऽंधोःस्वःशशिगृहगतेबुधुदाक्षःपतंगेभूरिद्रव्यानृपत्ततधनोवक्त्ररोगीद्वितीये १

कलनयनः होनदृष्टिः निर्घृणः निर्दयः एवंविधोर्केतुस्थोतनुस्थेलग्रस्थेजातोभवति एतत्तावत्सर्वलग्नेषुसामान्यफलंभवति अथमेघसिंह-
तुलाकर्कटानामन्यतमेललग्नेर्केतदापूर्वोक्तंफलंभवति वक्ष्यमाणंचोक्तराशीनांप्रतिराशिफलंभवति मेघेसस्वइति मेघलग्नेतत्रस्थेचार्केस-
स्वः सार्थः तिमिरनयनः चक्षुरोगीभवति तिमिरश्चक्षुरोगीतिप्रसिद्धः सिंहलग्नेतत्रस्थेचार्केनिशांथःरात्र्यंधोभवति आदित्यस्यनीचः
तुलातस्मिन्लग्नेतत्रस्थेचार्केसूर्येऽंधःनेत्रहीनोःस्वः दरिद्रश्चभवति शशिगृहेर्केतुलगेतत्रस्थेपतंगेचार्केबुधुदेक्षणःपुष्पिताक्षोभव-
ति भूरिद्रव्यइति लग्नात्द्वितीयेर्केभूरिद्रव्यःप्रभूतार्थः नृपत्ततधनः राज्ञात्तत्स्वोवक्त्ररोगीसुरवपीडार्तश्चभवति १ छ छ

अथलगात् द्वितीयतृतीयचतुर्थपंचषष्ठस्थानस्थार्कफलमोपछंदमिकेनाह मतीतिमतिः बुद्धिः विक्रमः पराक्रमः एतौ विद्येते यस्य तथा विधस्तृतीयगेः के रवौ भवति विस्तरवोदुःखितः पीडितमानसः नित्योद्विग्नचित्तः एवंविधश्चतुर्थगेः के जातो भवति असतः विपुत्रः धनवर्जितोत्सिद्धः एवंविधस्त्रि-
कोणे पंचमस्थे रवौ जातो भवति बलवान् बलयुक्तः शत्रुजितश्च शत्रुभिर्गरभिः जितः एवंविधः शत्रुयातेषष्ठस्थानः स्थे के जातो भवति केचिद्वलवा-
न् नष्टरिपुश्च शत्रुयात इति पठति तथा च सत्यः षष्ठेरिपुरोगशोकघ्नः आचार्येणात्रयवने श्वरमतमंगीकृतं यतः षष्ठस्थानस्थितानां पापानां यवने
श्वरेणानिष्टं फलमभिहितं तथा च शत्रुचिध्वजः षष्ठाश्रितोर्को विषशस्त्रदाहक्षुद्रोगशत्रुव्यसनोपतप्तं काष्ठाश्रमपातौ च विशीर्णदंतान्यूनैर्दवीर्दीष्टनखैः

मतिविक्रमवान् तृतीयगेः के विस्तरवः पीडितमानसश्चतुर्थे असतो धनवर्जितस्त्रिकोणे बल-
वान् शत्रुजितश्च शत्रुयाते २ स्त्रीभिर्गतः परिभवं मदगे पतंगे स्वल्पात्मजो निधनगे विकलेक्षण-
श्च धर्मसक्तार्थस्वरवभाक् सक्तशौर्यभाक् रेवलाभे प्रभूतधनवान् पतितस्तुरिः फे ॥ ३ ॥ छ ॥

सतांश्च कुजोगतस्तत्र परिक्षतां गृह्याधितं धिक्कृतिकर्षितं च सौरः शिरोश्माशानि पातवातद्विमुष्टियातो पहतं च कुर्यात् अनेनैवातिदेशं पापानामा-
चार्यः करिष्यत्यर्कवत् २ अथलगात् सप्तमाष्टमदशमेकादशद्वादशस्थेः के जातस्य स्वरूपं वसंततिलकेनाह स्त्रीभिर्गत इति पतंगे आदित्ये
मदनगे सप्तमस्थानस्थे जातः स्त्रीभिः योषिभिः परिभवं गतः प्राप्तो भवति केचिन्महते पतंग इति पठति निधनगे अष्टमस्थे पतंगे सूर्ये स्वल्पा-
त्मजः अल्पापत्यः विकलेक्षणश्च विकले अक्षीणि यस्य अदृक्क्षर्भवति हीनदृष्टिर्भवतीत्यर्थः धर्मेन वमस्थे सक्तार्थस्वरवभाक् सक्ताः पुत्राः

अर्थो धनं सखं सखं भावः एषां भागी भवति केचिद्वर्षे सखार्थरहित इति पठति तथाच सत्यः साध्याचारविरोधं रजः प्रदोदेव्यद्वन्वषमसंस्थः रवेदशमे सखेशो
र्यभाक् सखितो बलीच भवति लाभे एकादशे प्रभूत धनवान् बहुवित्तो भवति रिः फेद्वादशे पणितः स्वकर्मपरिष्कृष्टो भवति इत्यादित्यचारः ३
अथ चंद्रेण द्वितीयतृतीयचतुर्थपंचमषष्ठस्थे जातस्य स्वरूपं शार्दूलविक्रीडितेनाह मूक इति मूको वा घीनः उन्मत्तः धातुवेषम्याद्यथेष्टकारी जडः
अप्रतिपन्नः अंधः नेत्रहीनः हीनः अनुचितकर्मघ्नः बधिरः श्रोत्रं द्विषहीनः प्रेष्योदासः एषामन्यतमो जातः शशांको दयेशशांके चंद्रे उदयगेलग्रे
स्थे जातो भवति एतन्मेषषष्ठकैर्कटैर्ज्येतेषां विशेषमाह स्वर्साजोच्चगत इति स्वर्सः कर्कटकः तस्मिंल्लग्रे तत्स्थे चंद्रमसि धनी वित्तवान् भवति अ

मूकोन्मत्तजडांधहीनबधिरप्रेष्याः शशांको दयेशस्वर्साजोच्चगते धनी बहुसतः सस्वः कुटुंबी धने हिंस्त्रो भ्रा
तृगते सखे सतनये तत्प्राक्तभावा न्वितो नकारि मृदुकायवक्त्रिमदनस्तीक्ष्णालसश्चा रिगे ४

सतः प्रभूतपुत्रो भवति चंद्रस्येच्चोद्यः तस्मिंल्लग्रे चंद्रे सस्वः अर्थवान् भवति धनेलगात् द्वितीये चंद्रे कुटुंबी बहुकुटुंबो भवति फ्यात्गते त -
तीयस्थानस्ये हिंस्त्रः क्रूरो भवति प्राणिबधको वा सखे चतुर्थे सतनये तनयेन पंचमेन स्थानेन युक्तेन त्प्राक्तभावा न्वितस्तेन प्रोक्तेन कथितेन भावे
नान्वितो युक्तो भवति तेन सखे सखितस्तनये पुत्रान्वित इति नैकारिरित्यनेकारिः बहुशत्रुः मृदुकायः सकुमारशरीरः मृदुवक्त्रिः नाति
प्रदीप्ताग्निः मृदुमदनः मैथुनशीघ्रगः तीक्ष्णउग्रस्वभावः अलसः क्रियास्वपटुः एवं विधोरिगेलगात् षष्ठस्थे चंद्रे जातो भवति ४

अथलगात्सप्तमाष्टमनवमदशमेकादशद्वादशस्थेचंद्रेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह ईर्ष्युरिति ईर्ष्युःपरीर्द्धमत्सरी तीव्रमदः अतिमदनः एवंविधोमदे
सप्तमस्थेचंद्रेजातोभवति बहुमतिः बहुमज्जः नपलबुद्धिरित्यर्थः व्याध्यादितः रोगपीडितः एवंविधोःष्टमस्थेचंद्रेजातोभवति सौभाग्यंसर्वजनबाहुभ्यं
आत्मजाः पुत्राः मित्राणिस्तदः बांधवाः स्वजनाः धनवित्तंएषांभागीभवति शीतगोचंद्रेधर्मस्थेनवमस्थानाश्रितेजातोभवति निष्पत्तिः निष्पादनं सर्व
कर्मसमुपैतिगच्छति धर्मधनधीशौर्यैर्युतः धर्मेणधनेनवित्तेनधियाबुध्याशौर्येणबलेनयुतः एवंविधः कर्मगेदशमस्थानस्थेचंद्रेजातोभवति
ख्यातइतिख्यातःसर्वत्रप्रसिद्धः भावगुणान्वितः भावोएकादशोलाभस्थानंतेनान्वितः सलाभइत्यर्थः एवंविधोभवगतेएकादशस्थेचंद्रेजातोभवति

ईर्ष्युस्तीव्रमदोमदेबहुमतिर्व्याध्यादितश्चाष्टमेसौभाग्यात्मजमित्रबंधुधनभाक् धर्मस्थितेशीतगो नि
ष्पत्तिंसमुपैतिधर्मधनधीशौर्यैर्युतःकर्मगेख्यातोभावगुणान्वितोभवगतेक्षुद्रोऽंगहीनोव्यये ॥ ५॥

क्षुद्रोहिंस्वस्वभावः अंगहीनः अवयवरहितः एवंविधोव्ययेद्वादशस्थेचंद्रेजातोभवति इतिचंद्वारः ५. अथलगादिस्ययोर्भौमबुधयोर्जातस्य
स्वरूपं वसंततिलकेनाह लयेइति लग्नस्थेकुजेग्रहारादिनास्ततनुः विक्षतशरीरः धनगोद्वितीयस्थेकदन्तः कल्मस्तान्नाशीभवति धर्मेनवमेः यवान्
पापरतोभवति अन्यसंस्थोदिनकरप्रतिमः अन्येषुपरिशिष्टस्थानेषुस्थितोदिनकरप्रतिमोर्कतुल्यफलः तृतीयचतुर्थपंचमषष्ठसप्तमाष्टमदशमेका
दशद्वादशेषुयान्येवादित्यस्यफलान्यभिहितानिनान्येवभौमस्यवाच्यानि तद्यथा तृतीयेर्मातविक्रमवांश्चतुर्थोऽक्षरवः पौडितमानसः पंचमेस्त
धनवर्जितः षष्ठेबलवान् शत्रुजितः सप्तमेस्त्राभिः परिभवंगनः अष्टमेस्त्वल्पात्मजः नवमेविकलेक्षणः दशमेस्सरवशौर्यवान् एकादशेप्रभूत

धनवान् द्वादशोपतितः इतिभोमचारः अथबुधचारः विद्वान्धनीत्यादि जेबुधेलग्रगतेविद्वान्पंडितोभवति द्वितीयेधनवान् तृतीयेप्रखलः प्रवर्षेणखलः
लोदुर्जनः चतुर्थेपंडितः पंचमेमंत्री षष्ठेशत्रुः विगतरिपुः सप्तमेधर्मज्ञः अष्टमेविश्रुतगुणः प्रख्यातगुणः परतोऽनंतरान्यस्थानेऽर्कवत् सूर्यवत्
नवमदशमेकादशद्वादशेषुचान्यर्कस्यफलान्यभिहितानितान्येवबुधस्यवाच्यानि तद्यथा नवमेसुतार्थसरवभाक् दशमेसरवशौर्यभाक् एकादशे
मभूतधनवान् द्वादशोपतितइति इतिबुधचारः ७ अथलग्नादिस्थस्यजीवस्यफलमिदवज्जयाह विद्वानिति जीवेगुरोर्विलग्नत्वाभूतिस्थिते

लयेकुजेस्तततुर्थनगेकल्लोथेमेयवान्दिनकरप्रतिमोन्यसंस्थः विद्वान्धनीप्रखलपंडितमंथ
शत्रुधर्मज्ञविश्रुतगुणः परतोऽर्कवत् ६ विद्वान्सुवाक्यः हृपणः सरवीचधीमानशत्रुः पितृतोधिक
श्च नीचस्तपस्वीसधनः सलाभः खलश्चजीवेक्रमशोविलग्नत्वा ७ श्रीगजाननप्रस

षु द्वादशेषुस्थानेषुक्रमशः परिपाठ्येतानिफलानि तद्यथा लग्नस्थेगुरोर्विद्वान्पंडितोभवति द्वितीयेसुवाक्यः शोभनवचनः तृतीयेहृपणः अद्यता
चतुर्थेसरवी पंचमेधीमान् बुद्धिमान् षष्ठेशत्रुः विगतरिपुः सप्तमेपितृतोधिकः पितुः सकाशात्गुणाधिकः अष्टमेनीचः स्वकुलानुचितकर्म
कृत् नवमेतपस्वी विद्यमानतपाः दशमेसधनः सवित्तः एकादशेसलाभः लाभयुक्तः द्वादशेखलः क्रूरचेष्टः इतिबृहस्पतिचारः ७
अथलग्नादिस्थस्यशक्रस्यफलचित्रतयाह स्मरनिपुणइति स्मरनिपुणः कामकुशलः सरिवतः संजातसरवः एवंविधोविलग्नस्थेभृगुपु
त्रेशक्रेजातोभवति प्रियकलहः कलहवत्तुभः सरतेभुः सरताभिलाषी एवंविधोऽस्तगतेसप्तमस्थेशक्रेजातोभवति तन्मगतेपंचमस्थे

शक्रैस्सुरिवतोभवति गुरुवदतो न्यग्रहे अतोस्मात्स्थानत्रयादन्यस्मिन्ग्रहेस्थानेगुरुवत् जीववत्फलानिवक्तव्यानि द्वितीयतृतीयचतुर्थषष्ठाष्ट
मनवमदशमेकादशद्वादशेषुयान्येवगुरोः बृहस्पतेः फलान्यभिहितानि तान्येवशक्रस्यवक्तव्यानि तद्यथा द्वितीयेस्सुवाक्योभवति तृतीयेक्षपणः
चतुर्थेस्सखा षष्ठेःशत्रुः अष्टमेनीचः नवमेतपस्वी दशमेसधनः एकादशेसलाभः द्वादशेरवलः सधनोत्येअत्येमीने यत्रतत्रभावस्थेसधनः
वित्तवान्भवति स्थानोक्तंतत्फलंभवति केचिद्गुरुवदन्यतस्तुझषेद्रविणीस्यादितिपठंति अतोऽनंतरंपरिशेषस्थानेषुगुरुवत् झषेमीनेद्र
विणीस्यात् भवेदिति इतिशक्रचारः ८ अथलग्नादिस्थस्यसौरस्यफलंशिरवरिण्याह अदृष्टार्थोऽरोगीति अदृष्टार्थः नित्यंदरिद्रः रो

स्मरनिपुणः स्मरितश्चविलग्नोप्रियकलहोस्तगतेस्मरतेष्कः तन
यगतेस्मरितोभृगुपुत्रेगुरुवदतोऽन्यद्झषेद्रविणीस्यात् ॥ ८ ॥

रोगीव्याधितः मदनवशगः कामाधीनः अत्यंतमलिनः अतीवमलोपेतः शिशुत्वेबाल्येपीडातीव्याध्यर्दितः अलसवाक् अव्यक्तभाषी एवंविधः सवि-
तृस्मृतेसौरेलग्नस्थितेजातोभवति यदितुल्यधनिमकरकुंभमीनानामन्यतमोराशिः लग्नगतोभवति तदा तदेतदुक्तंफलंभवति एषामन्यतमेल
ग्रगेतस्यसौरस्यफलमाह गुरुस्वक्षौच्चस्थइति गुरुक्षेत्रे धनिमीनौ शनैश्चरस्यस्वक्षौच्चक्षेत्रेमकरकुंभौतस्येवोच्चस्तुला एषामन्यतमोराशिः यदि
लग्नगतोभवति तत्रस्थितेचसौरेनृपतिसदृशः राजतुल्योभवति ग्रामपुरपः ग्रामाणांपुराणांचाधिपतिः सविद्वान्यंडितः चार्षगः शोभनावयवश्च
भवति केचित्स्मृतत्त्वक्षौच्चस्थइतिपठंति तदुक्तं यस्मात्सारावल्यामुक्तं स्वोच्चेस्वजीवभवनेक्षितिपालतुल्योलग्नैः कजेभवति देशनराधि

नाथः शेषेषुहुः रवगदपीडितएवबाल्येदारिद्र्यकामवशगोमलिनोलसश्च १ दिनकरसमोन्यत्रकथितइति अन्यत्राद्वितीयादिपुस्त्यानेषु दिनकरसमोर्कतुल्यः
कथितउक्तयान्यादित्यस्यफलान्यभिहितानितान्येवसौरस्यवाच्यानि तद्यथा द्वितीयेभूरिद्रव्योनृपत्तदधनोवचक्ररोगीचभवति तृतीयेमतिविक्र
मवान् चतुर्थेविस्रवः पीडितमानसः पंचमेअसूतोधनवर्जितः षष्ठेबलवान् शत्रुनिर्जितः सप्तमेस्त्रीभिः परिभवंगतः अष्टमेस्वल्पात्मजोविकले
क्षणश्च नवमेसूतार्थसूखभाक् दशमेसूखशौर्यभाक् एकादशेप्रभूतधनवान् द्वादशेपतितइति इतिशोनेश्चरचारः ९ अथलगादारभ्यये
तत्वादयोभावास्तेषुभावेषुव्ययेस्थितानांसर्वेषामेवग्रहाणांफलविशेषंमालिन्याह सूक्तदिति चदेतत्पतिगृहंलमात्मभूतिद्वादशसूस्थानेषुफल

अहृष्टार्थीरोगीमदनवशगोत्यंतमलिनः शिशूत्वेपीडितः सवितृसूतलघेत्यलसवाक्
गुरुस्वक्षीच्चस्थेनृपतिसदृशोग्रामपुरपः सूविद्वाश्चावंगोदिनकरसमोन्यत्रकथितः ९

मनुपरिचित्यं भावाः तनुकुटुंबसहोत्थादयः लग्नेदेहादिभावैरिति लग्नेदेहः शरीरंपरिकल्प्यम् लग्नादारभ्यतनुकुटुंबसहोत्थादयोभावाः
परिकल्याः अत्रकाफ्यातिः तत्रोच्यते अस्त्येव यस्माद्यवनेश्वरः मूर्तिचहोरांशशिभंचविंद्यादिति अवशशिभान्नपरिकल्प्यालग्ना
त्यरिकल्याः तेषुशरीरादिभावेषुयोग्यहोव्यवस्थितः सतस्यभावस्यपुष्टिंशतांवाकरोति कथमित्याह सूक्तदरिपरकीयः स्वर्क्षतुंगस्थितानांफ
लमनुपरिचित्यमिति सूक्तत्वेत्रंमित्रर्क्षं अरिसेत्रंशत्रुभं परकीयमुदासीनभं स्वर्क्षमात्मीयक्षेत्रं तुंगमुच्चभं एतेषुस्थानेषुस्थितानांफलमनुप
रिचित्यम् परिकल्प्य भावस्थोयहोयादृशेक्षेत्रेभवतितादृशफलप्रयच्छति नन्वत्रसूक्तदादिक्षेत्राणांपरिगणनाकृता तत्रनशतभांशतभफलवि

बृ.री.
१३५.

भाभावात्पूर्वार्थादीनां तिसंस्थिताः पापाः सौम्याः षष्ठेरिमाः सर्वेनेष्टव्ययाष्टमगा इति अत्रोच्यते बृहज्जातके आचार्येणोक्तं स्वल्पजातकेन्याचार्यमतेन प्रतिज्ञेयमाचार्येण ज्योतिषमागमशास्त्रविप्रतिपत्तौ न योग्यमस्माकं स्वयमेव विकल्पयितुं किंतु बहूनां मतवस्थे यत्राचार्याणां समसंख्यानां मतभेदः स मतं भवति तत्र वराहमिहिरोमतद्वयमपि दर्शयति तथाच बृहद्यात्रायामन्यरूपां ग्रहकुंडलिकां स्वल्पयात्रायां सामान्यरूपां पठेति एवं बृहदल्पयोर्विवाहपदयोरपि १० अथ ग्रहकुंडलिकाफलविशेषमनुष्टुभाह उच्चेति ग्रहकुंडलिकायां फलं द्विविधमुक्तं शतमशतमं च तत्र यच्छुभं फलं तदुच्चत्रिकोणस्वस्तलच्छत्रुनीचगृहार्कगैः ग्रहे दत्तयथाक्रमं पादोनदलपादाल्पनिष्फलं भवति तेनोच्चस्थो ग्रहः संपूर्णं प्रयच्छति मूलत्रिको

भा.अ.
२०

उच्चत्रिकोणस्वस्तलच्छत्रुनीचगृहार्कगैः शतमं संपूर्णं पादोनदलपादाल्पनिष्फलम् ११ इति बृह० भावाः अध्यायः समाप्तः ॥२०॥

णस्थः पादोनं स्वक्षेत्रस्थोऽर्द्धं मित्रक्षेत्रस्थः पादफलं शत्रुक्षेत्रस्थः पादादल्पम् नीचस्थोऽस्तिमितश्च न किंचिदपि एवं शतमफलं शतमग्रहणादेवाशतमस्य ग्रहस्य व्युत्क्रमो व्याख्येयः तत्रास्तमितो नीचस्थश्चाशतमफलं संपूर्णं प्रयच्छति शत्रुक्षेत्रस्थः पादोनं मित्रक्षेत्रस्थोऽर्द्धं स्वक्षेत्रस्थः पादम् त्रिकोणस्थः पादादल्पं उच्चस्थो न किंचिदपि एवं जातककाले ग्रहस्यावस्थानात्फलं वाच्यं दशाष्टकवर्गादिफलपत्तिकाले शतमशतमं वा पुष्टफलं बलवानेव प्रयच्छति एतच्च पूर्वमेव व्याख्यातं उक्तं च तत्कालं बलयुक्तो भवति यदि दशाधिपस्तस्य शतमशतमं वापि फलं वाक्तव्यं नित्यमेव परिपूर्णं ११ इति श्रीभट्टोत्पलविरचितायां बृहज्जातकविद्वत्तौ भावाः अध्यायो विंशतिः समाप्तः २० श्रीरामचंद्राय नमः

१३५.

अथात आश्रययोगाध्यायोव्याख्यायते तत्रादवैवेकादिसंस्थोत्तरवृद्ध्यास्वग्रहगतानां ग्रहाणां मित्रक्षेत्रगतानां च फलं पुष्पिताग्र्याह कुलसमकुलेति
 स्वभेषुस्वराशिषेकवृद्ध्यास्थितेः ग्रहैर्जाताः कुलसमकुलमुख्यबंधूपज्याधनिसखिभोगिनृपाः पुरुषाभवन्ति यस्मिन् तस्मिन् ग्रहे स्वक्षेत्र
 गतजातः कुलसमः स्वकुलतुल्यो भवति एवं द्वयोः स्वक्षेत्रस्थयोः कुलमुख्यः स्वकुलप्रधानः स्वकुलाधिकः त्रिषु बंधूनां पूज्यः चतुर्षु धनीवित्तवा
 न् पंचस्रसरवी षट्स्रभोगी नृपतुल्यः केचिद्भूपतिपदंति सन्तोपमानाद्भूपतिरिव भूपस्तत्समत्वमेव मुक्तं स्वल्पजातकेषु मुक्तं कुलतुल्यकुला
 धिकबंधुमान्यधनभोगिनृपसमनरेन्द्राः एवं षट्स्रनृपसभः सप्तस्रनृपो राजा एवं गुणः एकोत्तरवृद्ध्यास्वक्षेत्रगेषु जातो भवति परविभवेत्यादि

कुलसमकुलमुख्यबंधूपज्याधनिसखिभोगिनृपाः स्वभैकवृद्ध्या प
 रविभवस्तत्त्वबंधुपोष्यागणपबलेशनृपाश्च मित्रभेषु ॥ १ ॥

एकवृद्ध्या इत्यनुवर्तते मित्रभेषेकवृद्ध्यास्थितेषु परविभवस्तत्त्वबंधुपोष्यागणपबलेशनृपाश्च जाता भवन्ति तेनैकस्मिन् मित्रक्षेत्रस्थे ग्रहे जातः
 परविभवपोष्यो भवति पराजीवीत्यर्थः द्वयोः स्तत्त्वोष्यः त्रिषु स्वपोष्यो जातिपोष्यो भवति चतुर्षु बंधुपोष्यः भ्रातृपोष्य इत्यर्थः पंचस्रगणपः गण
 स्वामी षट्स्रबलेशो सेनापती सप्तस्रनृपो राजा १ अथोच्चगतस्यैकवृद्ध्यापि मित्रदृष्टस्य फलमेकोत्तरवृद्ध्या नीचशत्रुस्थानां च माठिन्याह
 जनयतीति एकोऽप्युच्चगतो ग्रहो मित्रदृष्टः स्तत्त्वद्वयोः कितः नृपराजानं जनयति उत्पादयति एवमेकोऽप्युच्चगतो मित्रयोगान् मित्रयुक्तत्वात् प्रचुर
 धनसमेतं सिद्धं च जनयति प्रचुरधनसमेतं पर्याप्तवित्तयुक्तं सिद्धं च सर्वत्रावासपूजं जनयति विधनविसरवभूटेत्यादि एकवृद्ध्येत्यनुवर्तते एक

बृ-टी-
१३६

वृद्धाशत्रुनीचर्क्षगेषु शत्रुक्षेत्रस्थेषु नीचगेषु वाग्रहेषु विधनविस्तरवमूढव्याधिताबंधतमावधदुरितसमेताजाताः भवंति तेनयस्थजन्मन्येकोग्रहः
शत्रुक्षेत्रगोनीचगोवाभवतिसविधनः विगतधनोभवति दरिद्रः यस्यद्वौ सविस्तरबोदुःखितः यस्यत्रयः समूढः विचिन्तः यस्यचत्वारः सव्याधितः
पीडितः यस्यपंचसबंधनतसोभवति यस्यषट्सतसोभवति बहुदुःखसंतप्तः यस्यसप्तसवधदुरितसमेतोभवति वधवध्योदुरितंदुष्टतं वध
एवदुरितंतेनसमेतोयुक्तोवा नीचेयद्यपिसप्तनसंभवति तथापिक्वजादिवत्पूर्वशास्त्रानुसारेणतत्कलोपदेशः २ अथकुंभलग्नजातस्याः शुभं
फलमुपजातिष्याह नकुंभलग्नमिति सत्याचार्यः कुंभलग्नजन्मनिनशुभमाह नशोभनमुक्तवान् तथाचसत्यः जन्मनिचंद्रः श्रेष्ठः प्रवदेद्दोरा

जनयतिनृपमेकोयुच्चगोमित्रदृष्टः प्रचुरधनसमेतंमित्रयोगाच्चसिद्धं वि
धनविस्तरवमूढव्याधितोबंधतमावधदुरितसमेतः शत्रुनीचर्क्षगेषु ॥२॥

रिनिधनवर्ज्यः स्यात् होराचभवेदिष्टाद्विपदेधिहकुंभवर्ज्येहि कुंभविलग्नजातोभवतिनरोदुःखशोकसंतप्तइति नभागभेदादिति पुराणयवना
भागभेदाद्वादशभागभेदाज्जन्मनिकुंभलग्नमशुभमिति यस्यतत्स्यलग्नस्यकुंभद्वादशभागेजन्मनशुभमिति तेषामंतनकुंभलग्नं तथाच तन्म
तानुसारिणाश्रुतकीर्तिनाप्युक्तं सर्वस्मिन्नगतेकुंभाद्विरसांशकोयदाभवति यशोनतदास्खितः परान्नभोजोभवेत् पुरुषइति अत्रविष्णु
गुप्तचाणाक्यावाहतुः कस्यांशभेदइति यदुक्तं भागभेदात्कुंभलग्नजन्मनिनशुभं तत्कस्यराशेर्लग्नगतस्य कुंभद्वादशभागोनास्त्यपितुसर्व
स्यैवास्तिविद्यते यस्माद्यदिकुंभस्यद्वादशभागोनशुभस्तदासर्वाण्येवल्लोक्तानिफलानिनिर्णयकानिभवन्ति तस्मादतिप्रसंगः तेनकुंभलग्न

आ-यो-
२१

१३६

मेवाश्रमं न तद्भागभेद इति तथा च तद्वाक्यम् कुंभद्वयदशभागोलग्रगतो न प्रशस्यते यवनैः यद्येवं सर्वे वां लग्रगतानामनिष्टफलं न स्यात् यद्ययोगाद्वा-
 शीनां न च तत्सर्वशास्त्रकाराणां तस्मात्कुंभबिलग्रोजन्मन्यशमो न तद्भाग इति ३ अधुना होरास्थानां ग्रहाणां फलं वसंततिलकेनाह याते धिति
 असद्गृहाः पापाः तेष्वसत्सु पापेषु समभेषु विषमराशयवस्थितेषु न केवलं यावद्दिने शहोरा मादित्यहोरा यातेषु प्राप्तेषु विषमराशिषु पापाः प्रथ
 मार्द्धस्थायदा भवन्ति तदा जातः रव्यातः सर्वत्र प्रसिद्धः महोद्यमबलार्थयुतः महत्सु कार्येषु द्यमरतो बलवान् वीर्यवान् अर्थयुतो धनवान्
 अतितेजा अतितेजस्वी भवति चांद्रोश्रमभेधिति युजियुग्राशोश्रमेषु सौम्यग्रहेषु चांद्रोश्रमयातेषु समराशिषु प्रथमार्द्धस्थाः सौम्याः भवं

न कुंभलग्रं श्रममाह सत्यो न भागभेदाद्यवनावदंति कस्यांशभेदो न तथा स्तिराशोरतिप्रसंगस्त्वि
 ति विष्णुगुप्तः ३ यातेष्वसत्सु समभेषु दिने शहोरा रव्यातो महोद्यमबलार्थयुतो नितेजाः चा
 द्रोश्रमेषु युजिमादवकांति सौख्यसौभाग्यधीमधुरवाक्ययुतः प्रजातः ४

ति तदा जातो मार्दवयुतो मृदुस्वभावः
 कांतियुतो द्युतिमान् सौख्ययुतः स्मरवान्वितः सौभाग्ययुतः सर्वजनिप्रियः धीयुतः मतिमान् मधुरवाक्ययुतः प्रियंवदः एतैः गुणैर्युक्तो-
 जातो भवति ४ अथ पुनरपि होरागतं फलमिन्द्रवज्रयाह तास्वेवेति तास्वेव पूर्वोक्ताः सहोरास्वपरस्परैर्गोचन्यराश्याश्रितेषु जातानराः स
 र्वेषु पूर्वोक्तगुणेषु मध्याः भवन्ति एतदुक्तं भवति समराशिषु रविहोरायां पापग्रहाणामवस्थानं भवति तदा जातानां पूर्वोक्तगुणामध्या भवन्ति
 एवं विषमराशिषु चंद्रहोरायां सौम्यग्रहाणामवस्थानं भवति तदा जातानां पूर्वोक्तगुणामध्या भवन्ति व्यत्यस्तहोरा भवनस्थिते धिति व्यत्य

स्तासु विपरीतस्थासु होरासु व्यत्यस्तेषु च भवनेषु राशिषु स्थितेषु ग्रहेषु जाता मर्त्या मनुष्या उक्तगुणैः प्रागुद्दिष्टैः गुणैः विहीना वर्जिता भवन्ति ए-
तदुक्तं भवति समराशिषु चंद्रहोरायां पापानामवस्थानं भवति तदा जाता माहोद्यमबलार्थं हीना भवन्ति वितेजसश्च एवं विषमराशिषु आदित्य
होरायां सौम्यानामवस्थानं भवति तदा जाता मार्दवकांति सौरव्यसौभाग्यधीमधुरवाक्यविहीना जाता भवन्ति अत्र च दर्शिते ग्रहावस्थाने यथा
यथा ग्रहबहुत्वं भवति तथा तथा गुणबहुत्वं वक्तव्यं ५ अथ द्रेक्षाणावस्थानाच्चंद्रस्य फलं वसंततिलकेनाह कल्याणरूपगुणमिति आ-
त्मीयद्रेक्षाणे चंद्रः स्थितो भवति अथ वासुतद्रेक्षाणे स्थितस्तदा जातः कल्याणरूपगुणः प्रशस्तरूपः प्रशस्तगुणश्च भवति आत्मा-

तास्वेव होरास्वपरस्परं गेषु ज्ञेयानराः पूर्वगुणेषु मध्याः व्यत्य-
स्तहोरा भवनस्थितेषु मर्त्या भवत्युक्तगुणो विहीनाः ॥ ५ ॥

यद्रेक्षाणमिन्द्रेक्षाणावस्थानं विना न्यद्रेक्षाणावस्थिते चंद्रमसि विचारः यस्मादुक्तान्यगस्तदधिनाथगुणं करोति यस्मिन्द्रेक्षाणे चंद्रमाव्यवस्थि-
तस्तस्य योधिपतिः स यदि चंद्रस्य तत्कालमध्यस्थस्तदा जातस्य मध्यमौरूपगुणो भवतः अथ द्रेक्षाधिपतिश्चंद्रस्य तत्कालमरिस्तदा जातो रू-
पगुणहीनो भवति व्यालोद्यतायुधेति व्यालद्रेक्षाणः सर्पद्रेक्षाणस्तत्रस्थे चंद्रे जातः तीक्ष्णउग्रो भवति उद्यतायुधद्रेक्षाणः सायुधस्तत्स्थे
चंद्रे जातो तिहिंस्रो मारणात्पको भवति प्राणिघातरतइत्यर्थः चतुश्चरणः चतुष्पदद्रेक्षाणः तत्रस्थे चंद्रे गुरुतत्परतो गुरुदाराभिर्मामा भ-
वति अंजद्रेक्षाणः पक्षिद्रेक्षाणस्तत्रस्थे चंद्रे दनः परिभ्रमणशीलो भवति आत्मीयादिद्रेक्षाणस्थे चंद्रमसि व्यालद्रेक्षाणस्थे चंद्रे स भव-

तः फलद्वयमपि वक्तव्यं अव्यालद्रेक्षाणां कर्कटद्वितीयः वृश्चिकाद्याः मीनतृतीयः उद्यतायुधद्रेक्षाणां मेषाद्यः मेषतृतीयः मिथुनद्वितीयः
सिंहाद्यः तुल्यद्वितीयः कुंभाद्यश्च अत्रापि गुणद्वयात् भूतद्रेक्षाणस्थे चंद्रे फलद्वयं वक्तव्यमिति ६ अधुना मेषादिनवांशकजातस्य स्वस्वरूपं शालि-
न्याह स्तेन इति मेषवर्ज्यमन्यस्मिन् राशौ मेषलभगते नवांशके जातः स्तेनश्चैरो भवति वृषवर्ज्यवृषनवांशके जातो भोक्ता असंचयशीलः एवं-
मिथुनवर्ज्यमिथुननवांशके जातः पंडितो विद्वान्भवति कर्कटनवांशके जातः आरुह्यः ईश्वरः सिंहांशके नरेन्द्रो राजा कन्यांशके क्लीबः पुरुषाकारर-
हितः तुलांशके शूरः संग्रामप्रियः वृश्चिकंशकस्थे विष्टिहृद्भारजीवी धन्यंशके दासवृत्तिः मकरंशके पापः कुंभांशके हिंस्रः भूरः मीनांशकेः

कल्याणरूपगुणमात्मसत्त्वहृत्काणे चंद्रोन्यगस्तदधिनाथगुणं करोति व्यालोद्यतायुधचतु-
श्चरणाडजेषु तीक्ष्णाऽतिहिंस्रगुरुतल्परतोऽटनश्च ६ स्तेनो भोक्ता पंडिताद्व्यो नरेन्द्रः क्लीबः
शूरो विष्टिहृद्दासवृत्तिः पापो हिंस्रोऽभीष्टवर्गोत्तमांशेष्वेषामीशाराशिवद्वादशांशैः ॥ ७ ॥

भीः निर्भीयः केचिदधीरिति पठन्ति अधीः बुद्धिरहितः आचार्यस्य चाभीरभिमतं तथा च स्वल्पजातके तस्करभोक्तृविचक्षणधनिनृपतिन-
पुंसकाभयदरिद्राः खलपापो योक्तृष्टामेषाद्यानां नवांशभवा इति वर्गोत्तमांशेष्वेषामीशाः एषे वराशिषु वर्गोत्तमांशेषु जाता एषा मेव पूर्वोक्ताना-
मीशाः स्वामिनो भवन्ति एतदुक्तं भवति मेषलभे मेषनवांशके जातश्चौरस्वामी भवति वृषलभे वृषनवांशके जातो भ्रातृणामसंचयशीलानां स्वा-
मी भवति एवं मिथुने पंडितस्वामी कर्कटलभे ईश्वराणां स्वामी महाधनिकः सिंहेनृपस्वामी महाराजाधिराजः कन्यायां क्लीबस्वामी तुलेशू

राणां स्वामी वृश्चिके पारवाहानां स्वामी धनिभिदासानां स्वामी मकरेपापानां स्वामी कुम्भे भूराणां स्वामी मीनां शकेः मयानां स्वामी राशिव ह्यदशांशैरिति द्वादशांशैः राशिवत्कलाभिवाच्यानि यानि मेषादिस्थे चंद्रमसि फलान्यभिहितानि वृत्ताताम्रदृगित्येवमादीनितान्येवमेषादिद्वादशांशैकजातस्य च कथ्यानीति ७ अथ भौमसौरयोः स्वत्रिंशांशकस्थयोः फलं वसंततिलकेनाह जायान्वित इति जायान्वितो भार्यायुक्तः बलं वीर्यं विभूषणान्वलं करणानि सत्वमोदार्थं एतैर्युक्तः तस्याति तेजाः अतिसाहसेना समीक्षितकार्यकरणेन च युक्तः एवंविधः कुजे भौमे स्वभागे स्वत्रिंशांशकस्थजातो भवति रोगी व्याधितः मृतस्त्वयुवतिः मृतास्वा आत्मीया युवतिर्भार्यायस्य विषमः क्रूरः अन्यदारोऽन्यसंबन्धिनी दारायस्य परदारासक्तः दुःस्वी-

जायान्वितो बलविभूषणसत्वयुक्तस्तेजोति साहसयुतश्च कुजे स्वभागे
रोगी मृतस्त्वयुवतिर्विषमोऽन्यदारो दुःस्वी परिच्छदयुतो मलिनोऽर्कपुत्रे ८

नि सरवः परिच्छदयुतः गृहवक्त्रपरिवारोपेतः मलिनः मलोपेतः एवंविधोऽर्कपुत्रे सौरे स्वत्रिंशांशकस्थजातो भवति नन्वत्रिंशांशकग्रहणं नास्ति तत्कथं ज्ञायते त्रिंशांशकफलमेतत् उच्यते शक्रफलाभिधाने त्रिंशांशकग्रहणं भविष्यति ८ अथ जीवंबुधयोः स्वत्रिंशांशकस्थयोः जातस्य स्वरूपं वसंततिलकेनाह स्वांश इति धनेन विन्नेन यशसा कीर्त्या सरवेन निर्दुःखत्वेन बुद्ध्या प्रज्ञया च युक्तः तेजस्वी सोत्साहः पूज्यः लोकवंशः निरुक् स्वस्थदेहः उद्यमवान् उत्थानशीलः भोगवान् भोगसंयुक्तः एवंविधागुरोर्जीवे स्वत्रिंशांशकस्थजाता भवन्ति मेधाबुद्धिः कलागीतवाद्यनृत्यपुस्तकचित्रकर्मादिकाः कपटः दांभिकत्वं काव्यकवेः कर्म विवादः वाक्यदुलं शिल्पं तत्सकर्मोदि शास्त्रार्थः सतामाचारानु-

छानं साहसमसमीक्षितकार्यकरणशीलता अतिमान्योतिपूज्यः एवंविधाः शशिजेबुधेस्त्रिंशशकस्थेजाताः भवन्ति केचिदत्रसर्वत्रैकवचनमे
वेच्छन्ति तथापिनकश्चिदोषः ९ अथशक्रस्यस्त्रिंशशकस्थस्यभौमादित्रिंशशकस्थयोश्चन्द्रार्कयोश्चजातस्यस्वरूपंभेदाक्रान्तयाह
स्त्रिंशशोति बहुसूतः प्रभूतपुत्रः बहुसूतः परिमितसूतः आरोग्येणनिरोगतया भाग्यैः जनप्रियत्वेन अर्थेनयनेन रूपेणसत्त्वारुतयासंयुक्तः
केचिद्भार्यारूपइतिपठन्ति भार्ययाकलत्रेण तथातीक्ष्णः क्रूरः सुललितवपुः शोभनशरीरः सुप्रकीर्णोद्वयः विक्षिप्तद्विगार्थः सुप्रकीर्णानि
विक्षिप्तानां दयाणियस्य बहुसूतगमनशीलः एवंविधः शक्रस्त्रिंशशकस्थेजातोभवति शूरस्तब्धवित्यादिभारपूर्वाशकेषुभौमप्रथमेषु-

स्त्रांशेगुरोधनयशःसूरवबुद्धियुक्तास्तेजस्विपूज्यनिरुद्यमभोगवंतः मेधाकलाकपटकाव्यविवादशिल्पशास्त्रा
र्थसाहसयुताशशिजेतिमान्याः ९ स्त्रिंशशबहुसूतसूरवारोग्यभाग्यार्थरूपः शक्रतीक्ष्णः सुललितवपुः सुप्र
कीर्णोद्वयश्च शूरस्तब्धोविषमवधकोसद्गुणाढ्योसूरिवज्रोच्चार्वंगेष्टौरविशशियुतेभारपूर्वाशकेषु १० इति० आन्याः २१

भागेपुरविशशियुक्तेष्वर्कचंद्रसंयुक्तेषुयथासंख्यफलानि तद्यथा भौमात्रिंशशकस्थेर्के शूरः संयामप्रियः चंद्रेस्तब्धश्चिरकारी सौरात्रिंशशक-
स्थेर्के विषमः क्रूरः भवति चंद्रमसिवधकः जीवात्रिंशशकस्थेर्केसद्गुणोभवति चंद्रमस्याद्वयः इश्वरः बुधात्रिंशशकस्थेर्केसूरवीभवति चंद्रेज्ञः
पंडितः शक्रात्रिंशशकस्थेर्केच्चार्वंगः शोभनशरीरः चंद्रमसीष्टः सर्वजनप्रियः एवमारपूर्वेष्वशेषुआरांगारकः पूर्वः प्रथमोयेषामशकानात्रि-
शद्भागानांतेष्विति १० इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांहृहज्जातकविहत्तौआश्रययोगाः अध्यायएकविंशतिः समाप्तः २१ श्रीसांबसदाशिव

बृ-री-
१३९

अथातः प्रकीर्णकाध्यायोच्चारयते मिश्रः प्रकीर्णक इत्युच्यते तत्र ग्रहाणां परस्परं कारकसंज्ञां वैतालीयेनाह स्वर्क्षेति स्वर्क्षेस्वक्षेत्रे यो ग्रहः स्थितः यश्चतुंगे स्ते च यश्च मूलत्रिकोणे स्थितः सा च यदि लग्रहं कंटेषु केन्द्रेषु अश्रितः स्थितो भवति एवं विधस्य ग्रहस्यान्योप्येवं विधः केन्द्रगोचरि भवति तदा तौ ग्रहावन्योन्यं परस्परं कारकाभ्यो भवतः अनेन प्रकारेण यः कर्मगः यो यस्मात् ग्रहात् दशमस्थानस्थः स विशेषतः विशेषेण तेषां ग्रहाणामध्यात्कारकसंज्ञालभते अत उक्तं कर्मगस्तु तेषां विशेषत इति १ अथास्येवोदाहरणप्रदर्शनार्थं रथोद्धृतयाह कर्कटेति यथा कर्कटोदये कुलीरलये तत्स्थे चोदुपे चन्द्रे कुजो गारकः यमः सौरः अर्कः आदित्यः सूरिः बृहस्पतिः एते कुजयमार्कसूरयः स्वाच्चगाः आत्मीयतुंगस्था

स्वर्क्षतुंगमूलत्रिकोणगाः कंटेषु यावन्त आश्रिताः स
वै एव ते न्योन्यकारकाः कर्मगस्तु तेषां विशेषतः ॥ १ ॥

यदि भवन्ति कुजो यमरे यमस्तुले अर्को मेघे सूरिः कर्कटे तदा ते परस्परमन्योन्यकारकानि गदिता उक्ताः अनेन प्रकारेण यावन्तो भवन्ति तावन्तः परस्परकारकाख्याः अनेनोदाहरणेनैतत्प्रतिपादितं भवति यथा पुरुषस्य जन्मलग्ने केन्द्रं बिना स्वक्षेत्र उच्चत्रिकोणगाः अपि सन्तं परस्परं कंटे गस्तदाकारकसंज्ञामपि लभन्ते लग्नगस्थेति लग्नगस्थग्रहस्य प्रागु-
ग्रहसमवस्थितस्य सकलः सर्वो ग्रहो वरगः दशमस्थानस्थश्चाङ्गुगश्चतुर्थस्थानस्थश्च कारकसंज्ञो भवति अनेनैतदु-
क्तं भवति लग्नगो ग्रहः स्वक्षेत्रगोच्चत्रिकोणेषु यद्यपि भवति तस्माद्यो दशमस्थानस्थश्चतुर्थो वा सोऽप्युच्चत्रिकोणस्वक्षेत्राणामन्यतमस्थो भवति त

५	चं	३
६	४	२
७	श	१
८	मं	१२
९	१०	११

प्र-अ-
२२

१३९

थापिलग्रगतस्यसकारकारव्योभवति नतस्यलग्नगतइति अतउक्तं लग्नगतस्यसकलोंबरांबुगइति १ अथपुनरपिअन्यत्कारकलक्षणमनुष्टुभाह
 स्वत्रिकोणोच्चगइति स्वत्रिकोणोच्चगोग्रहः कारकत्वेहेतुः कारणनकेन्द्रस्थः यतो न्योस्यग्रहस्यलग्नकेन्द्रविनाप्यवस्थितस्ययदिकश्चिद्ग्रहः
 कर्मगोदशमस्थानस्थोभवतिसचस्वक्षेत्रोच्चमूलत्रिकोणानामन्यतमेनभवति तस्माच्चदशमस्थस्ययदिसत्त्वन्मित्रंनिर्गतोनकेवलंयावत्तद्गुणसंपन्न
 स्तेनमित्रगुणेनसंयुक्तस्तात्कालिकेमित्रमित्रविधिनाधिमित्रताप्राप्तास्तथाविधः सर्वग्रहः कारकारव्योभवति यस्यचदशमः सतस्यकारकारव्यो
 नभवति कारकसंज्ञाचयात्रायामुपयुज्यते यतस्तत्रोक्तं रिक्तोपहतदशायांजन्मोदयनाथशत्रुपाकेच स्वदशेशकारकदशासंश्रयणीचोनरेन्द्रपति

कर्कटोदयगतेयथोलुपेस्वोच्चगाःकुजयमार्कसूरस्यः कारकानिगदिताः परस्परंलग्नगतस्यसकलोंब
 रांबुगः २ स्वत्रिकोणोच्चगोहेतुरन्योन्यंयदिकर्मगः सत्त्वत्तद्गुणसंपन्नः कारकश्चापिसंस्मृतः ३
 शक्रमंवर्गोत्तमेजन्मवेशिस्थानेचसद्ग्रहे अशून्येषुचकेंद्रेषुकारकारव्यग्रहेषुच ॥ ४ ॥

रिति तथाससरिवेशिग्रहयुक्तः कारकर्सेपिचंद्रः जयसरवधनदातातत्प्रहर्तान्यथेति १ अथकारकसंज्ञाप्रयोजनमनुष्टुभाह शक्रमिति यं
 स्यलग्नवांशेवर्गोत्तमास्वेजन्मभवति चंद्रोपिवावर्गोत्तमांशगतोभवति तस्यशक्रमंजन्मयस्मिन्नाशोपुरुषस्यजन्मसंमयेकः स्थितस्तस्माद्वाशः
 योद्वितीयोराशिः सवेशिसंज्ञः यस्यचप्रागुक्तेवेशिस्थानेसद्ग्रहः सौम्यग्रहोज्जगुरुसितानामन्यतमोभवति तस्यापिशक्रमंजन्म यस्यजन्मलग्नकेन्द्र
 चतुष्टयादेकमप्यशून्यकेंद्रंभवति तस्यापिशक्रमंजन्म अत्रसौम्यग्रहाधिष्ठितेकेंद्रेविशेषणशक्रमंजन्म यस्मादुक्तमनेनैव एकस्मिन्नपिकेंद्रेयदि

सौम्योमग्रहोस्ति यात्रायां जन्मन्यथा कर्मणि न तच्छुभं प्राहुः राचार्याः यस्त्वजन्मनिकारकाख्याः कारकसंज्ञाग्रहा भवन्ति तस्यापि शमं जन्म अत्र यथा गुणाधिक्यं तथा शमं तत्र मेव जन्म ४ अथ येन योगेन जातो यौवने सखी भवति दशापतिफलपाकं वैताल्येनाह मध्येवयस इति गुरुर्जीवः जन्म नियत्र राशौ चंद्रमाः स्थितः तदधिपतिः जन्मपः यस्मिन्नेजातः तदधिपोलग्रपः एषामन्यतमो यस्य लग्रके भवति तस्य वयोमध्ये सखी भवति यौवने सखी भवतीत्यर्थः अत्र च यवनेश्वरः लग्रधिपोलग्रपतिश्च येषां चतुष्टये स्याद्बलवान् गुरुर्वा चतुर्षु होरादिषु संगतः स्याच्चतुर्वयः कालफलप्रदस्यात् एषोभयेत्यादि दशापतिर्दशाप्रवेशकाले एषोदयराशिगोमेषवृषधनिमकराणामन्यतमस्थितो यदा भवति तदा स्वदशो मध्येवयसः सखी प्रदाः केन्द्रस्था गुरुजन्मलग्रपाः ए

षोभयकोदयर्दशास्त्वैतैः प्रथमेषु पाकदाः ॥ ५॥

ते फलप्रदो भवति अथोभयोदये मीने भवति तदा तर्दशामध्ये फलप्रदो भवति अथ कोदये शीर्षे दिशे मिथुने संहकन्या तुला वृश्चिक कुंभानामन्यतमे यदा भवति तदा प्रथमदशाप्रवेशसमये फलप्रदो भवति एवं शमस्याप्यशमस्य वा पक्तिर्वाच्या दशाकालं त्रिधा परिकल्प्य यस्मिन्काले तस्य फलपक्तिर्जायते आद्ये मध्येत्येवात्र चंद्रः सत्फलबोधनानि कुर्वते पापानि चातो न्यथेति एतन्निधा विभक्ते दशाकाले ज्ञेयं पूर्वोक्तं सर्वदशाफलं योज्यं दशापतिः प्रवेशकाले तिष्ठन्नेव तत्फलं ददातीत्येतत्कथं गम्यते यवनेश्वरादिभिः सामान्येन चोक्तं उच्यते भगवतो गणवचनात् तथा च भगवान्गार्गिः आद्यंतमध्यफलदः शिरः एषोभयोदये दशाप्रवेशसमये तिष्ठन् वाच्यो दशापतिरिति ५ ६ ७ ८

अथाष्टकवर्गफलस्य कालं पुष्पिताग्रयाह दिनकरेति चारवशात्पत्तिकालेयस्मिन्पशोः शक्रमशक्रमंवाष्टकवर्गफलं दिनकरादित्यः प्रयच्छति तस्मिन्पशोः प्रवेशकाले आद्येऽत्रिभागेति हस्तेनैव फलं प्रयच्छति एवमेवरुधिरोभौमः गुरुर्जीवः ऋगुः शक्रः एतौ गुरुः ऋगुजोभतनुस्थराशौर्मध्ययातौ मध्यत्रिभागगतौ फलप्रदौ भवतः रविस्ततः सौरः शशीचंद्रः एतौ रविस्ततः शशिनौ विनिर्गमस्थो राश्यं तत्रिभागस्थौ फलप्रदौ भवतः शशितनयो बुधः सर्वकालं फलदः सर्वभागस्थौ फलप्रदौ भवति सर्वस्मिन्नेव राशौ यावत्तिष्ठति तावत्फलं शक्रमशक्रमंवायथा प्राप्तं ददातीति ६ इति श्रीभट्टोत्पल वि० ह० प्रकीर्णाध्यायोद्भाविंशतिः २२ अथातोऽभिष्टाध्याये व्याख्यायते तत्रादावेव दारस्तनहीनजन्मज्ञानंशादूलविक्रीडितेनाह लग्ना

दिनकररुधिरो प्रवेशकाले गुरुः ऋगुजोभुवनस्य मध्ययातौ रविस्ततः शशिनौ विनिर्गमस्थौ शशितनयः फलदस्तु सर्वकालं ६ इति प्रकीर्णाध्यायः २२

दिति यस्य जन्मनिलयात् पुत्रपं पंचमस्थानं शक्रमग्रहेण स्वपतिना च प्राप्तं संयुक्तं भवत्यथवा आलोकितं दृष्टं भवति तस्यापि पुत्रसंपत् अस्तीति वक्तव्यं चंद्राद्वा पंचमस्थानं यस्य शक्रमग्रहेण स्वपतिना वा युतं दृष्टं भवति तस्यापि पुत्रसंपदस्ति यस्य लघुचंद्रयो रभयोरपि पंचमस्थानं शक्रमग्रहेण स्वपतिना वा युतं दृष्टं भवति तस्य पुत्रासंभवः अपुत्रत्वं वक्तव्यं अत्र केचिद्वा दशप्रकारं पुत्रवर्णयन्ति औरसः स्त्रेचजः दत्तः कृत्रिमः अधमप्रभवः गूढोत्पन्नः अपविद्धः पौनर्भवः कानानः सहोदः दासीप्रभवश्चेति तथा च सारावल्याम् शक्रमभवनमथ शक्रमयुतं शक्रमदृष्टं वास्तुर्हमिहयेषां तेषां प्रभवः पुंसां भवत्यवश्यं न विपरीतं १ एकतमे गुरुवर्गेशक्रमराशावोरसो भवेत्पुत्रः लग्नाच्चंद्रादथवा

लघुकादीक्षितोपिवासौम्येः २ संख्यानवांश तुल्यासौम्यांशोतावतीसदादृष्टा शतमदृष्टेनद्विगुणाक्षिष्ठापांशकेतथादृष्टा ३ सारक्षेसौरगु-
णोबुधदृष्टोगुरुकुजाकेदृष्टीनः क्षेत्रजपुत्रजनयतिबोधोपिगुणोरविजदृष्टः ४ मादंसूतसौमिंदुनिरीक्षितेयदिशनेश्चरेणसूतं दत्तकपुत्रो-
त्पत्तिः क्रीतश्चबुधस्यचैवंस्यात् ५ सप्तमभागेकौजेसौरयुतेपंचमेसदाभवने कृत्रिमपुत्रंविंधाच्छेषग्रहदर्शनान्युक्ते ६ वर्गपंचमराशौ-
सौरेसूर्यचतत्रसंयुक्ते लोहितदृष्टेवाच्यो जातश्चसूतोधमप्रभवः ७ चंद्रेभौमांशगतेधीस्थेमंदावलोकितेभवति गूढोत्पत्तिर्भवेत्सुत्रःशेष-
ग्रहदर्शनीयाते ८ तस्मिन्नेवचभौमेशनिवर्गस्थेनिरीक्षितेरविणा पुरुषस्यभवतिपुत्रोऽपविद्धइतिचरकमुनिवचनात् ९ शनिवर्गस्थे
चंद्रेशनियुक्तेपंचमेसदासौरे शक्ररविभ्यांदृष्टेपुत्रःपौनर्भवोभवति १० बृहस्पदाकेसत्वात्कलादृतस्थेवपंचमेभवने रविदृष्टेव्यथसहि-
तेकानीनःसभवतिपुत्रः ११ वर्गेरविचंद्रमसोः सूतगेहेचंद्रसूर्यसंयुक्ते शक्रेणदृष्टमात्रेपुत्रकथितःसहोदरश्च १२ पापेर्बलिभिर्युक्तेपा-
पक्षेपंचमेसदाराशौ जातोपुत्रःपुरुषःसौम्यग्रहदर्शनातीते १३ शक्रनवांशेतस्मिन् शक्रेणनिरीक्षितेतत्त्वपत्यानि दासीप्रभवानिवदच्चंद्र-
पिकेचिदाचार्योः १४ सितशशिवर्गधीस्थेताभ्यांदृष्टेथवापिसंयुक्ते प्रायेणदारिकास्युस्तदाशिगणोपिवान्यथापुत्रा इति १५ एवं
लग्नाच्चंद्राद्वाकलत्रमंससमस्थानयस्यशभेनस्वपतिनावायुसदृष्टेभवति तस्यकलत्रसंपदस्तीतिवक्तव्यं एवंलग्नाच्चंद्राद्वायस्यसप्तमस्था-
नशभग्रहेणस्वपतिनावायुतदृष्टेनभवतितस्यकलत्रसंपन्नभवतीतिवक्तव्यं भार्यातस्यनभवतीत्यर्थः यतउक्तं ज्ञेयोन्यथासंभवः अन्य-
थातयोः पुत्रकलत्रयोरसंभवः अभावोज्ञेयोज्ञातव्यः अत्रपुत्रकलत्रग्रहणमुपलक्षणार्थं सर्वेषामपितन्वादीनांभावानां लग्नाच्चंद्राद्वास्थि-
तिरन्वेष्ट्या यतोद्भावेतौमूर्तिसंज्ञौ तथाचयवनेश्वरः मूर्तिचहोरांशशिभचविंधादिति अत्रकलत्रस्थानेपिकेचिद्विशेषवर्णयंति श

क्रेंदुजीवशशिजैः सकलेस्त्रिभिश्च द्वाभ्यां कलत्रभवने च तथैककेन एवांग्रहेपि च गणेशविलोकिते वा संतिस्त्रियो भवनवर्गरवगस्वभावाः १ एवं कुरे
नीशालाग्रचंद्राद्वेच्च बलयोगात् शशिरविजयोः कलत्रे भार्यापुंसां पुनर्भूः स्यात् २ भवनाधिपांशुलुप्या भवन्ति नार्यो निरीक्षणाद्वापि एकैवरविकु
जांशे गुरुबुधयोश्चापि यामित्रे ३ प्रायेण चंद्रसितयोर्बलसंयुक्ते थवापि यामित्रे दृष्टे वा बहुपत्यो भवति शक्रे विशेषेण ४ गुरुशक्रयोः स्वव
णारविकुजशशिभानुजैर्भवन्त्यूनाः शक्रे वेश्याप्रायाश्चंद्रेपि वदति केतुमालारयाः ५ पाथेनेत्यादि पाथेनः कन्यातस्मिन्नुदये गते लग्नस्थेन

अथानिष्टाः आर्यः लग्नात्पुत्रकलत्रभेशभपतिप्राप्ते थवालोकि ते चंद्राद्वयदिसंपद
स्तिहितयोर्ज्ञेयोन्यथासंभवः पाथेनादयगेरवोरविसूतो मीनस्थितो दारहापुत्रस्था
नगतश्च पुत्रमरणपुत्रो वनेर्यच्छति १ उग्रग्रहेः सितचतुरस्रसंस्थितैर्मध्यस्थितेभृ
गुतनयेथवीग्रयोः सौम्यग्रहेरसहितसंनिरीक्षिते जायावधोदहननिपातपाशजः ॥ २ ॥

त्रचरवावर्के स्थिते रविसूतः सौरः मीनस्थो यदि भवति तदा दारहा भवति दारान्कलत्राणि हंति घातयति तस्य पुत्रस्य जीवत एव भार्यामरणं वक्त
व्यम् अस्मिन्नेव योगे पाथोनोदयगेरवो अवनेः भूमेः पुत्रो भौमः पुत्रस्थाने गतः पंचमे स्थाने गतो मकरे स्थितो भवति तदा पुत्रमरणं सप्त
विपत्तियच्छति ददाति तस्य जीवत एव पुत्रमरणं वक्तव्यं १ अथ जीवत एव भार्यामरणयोगत्रयं ग्रहर्षिण्याह उग्रग्रहेरिति उग्रग्रहाः
आदित्यभौमसौराः तैः सितचतुक्राद्यथासंभवंचतुरस्रसंस्थितैः चतुर्थाष्टमगतेः यस्य जन्म भवति तस्य जायावधो भार्याविपत्तिः द

हनेनाग्निनाभवति तस्यजीवतएवभार्याग्निनात्मानंव्यापादयति अथवोग्रयोः पापयोः द्वयोर्मध्येशक्रादेकोद्वादशेऽन्योद्वितीयेभृगुतनयेशक्रे-
स्थितेजातस्यनिपातेनोद्धितपतनाज्जायावधोभवति तस्यजातस्यजीवतएवपतनान्निपतिताभार्याग्निप्रयतइति अथवैकस्मिन्नाशावेकेनभु-
क्तस्थानमतिक्रम्यान्वेनभुज्यमानमप्राप्ययदिशक्रस्थावस्थानंतदापिपापद्वयमध्यस्थोभवति अथयस्यजन्मनि सौम्यग्रहयोरन्यतमेनसहि-
तः संयुक्तः शक्रो न भवति नचापितन्निरीक्षितोदृष्टस्तस्यपाशजोजायावधोभवति जीवतएवभार्योद्धंधनेनात्मानंव्यापादयति कै-
श्चिद्योगद्वयमेतद्व्याख्यातं उग्रग्रहैः सितचतुरस्वसंस्थितैरेकः मध्यस्थितेभृगुतनयेथवोग्रयोः द्वितीयः सौम्यग्रहेरसहितः सन्निरीक्षित

लग्नाद्यारिगतयोः शशितिग्मरश्म्योः पत्न्यासहै कनयनस्य वदंति जन्म

द्यूनस्थयोनवमपंचमसंस्थयोर्वाशक्रार्कयोर्विकलदारमुशतिजातम् ३

यावधोदहननिपातपाशजः इतियोगद्वयेपिविकृत्यः तच्चायुक्तं यस्माद्भगवान्गार्गिः चतुर्थीष्टमेगैः शक्रात्सौरारार्कैर्हुताशनात् तेषां द्वयोस्तु मध्यस्थेत-
थाशक्रेनिपातजः शक्रेसद्योगद्व्यर्धनेपाशाद्जायावधोभवेत् २ अधुनाविकलनयनदारजन्मयोगज्ञानंवसंततिलकेनाह लग्नादिति शशीचंद्रः तिग्मर-
श्मिः सूर्यः एतयोः लग्नाद्यारिगतयोः एकोव्ययेद्वादशेस्थानेद्वितीयोरिस्थानेषष्टेपत्न्यासहै कनयनस्य एकाक्षस्य जन्मवदंति कथयंति जातः काणोभव-
ति न केवलयावत् तद्द्वयोर्काणीभवतीत्यर्थः द्यूनस्थयोरिति शक्रसूर्ययोर्द्यूनस्थयोः लग्नाद्योरपिसप्तमस्थयोः नवमयोः पंचमयोर्वाजातविकलदार-
मुशति कथयंति भार्याहीनांगाभवतीत्यर्थः अत्रद्यूनस्थयोः नवमपंचमसंस्थयोर्वाशक्रार्कयोः कैश्चिद्यथासंभवेमेवयोगोव्याख्यातः तच्चायुक्तम्

यस्माद्भगवान्गार्भिः पञ्चमेनवमेद्युनेसमेतौसितभास्करो यस्यस्यातांभवेद्भार्यातस्यैकांगविवर्जिता १ अथासूतकलत्रवंध्यापतिजन्मज्ञानंमा
लिन्याह कोणोदयइति कोणोशनेश्वरस्तस्मिन्नुदयेलगुगतेभृगुतनयेश्वके अस्तचक्रसंधौदृष्ट्विकर्कदमीनानामन्यतमात्यनवांशकस्थनकेव
लंयावदस्तेलगुगतात्मसमस्थानस्थेएवमस्तस्यचक्रसंधौयदिभवतितदाजातोवंध्यापतिर्भवति वंध्यानिःफलार्तिवा एतन्मकरदृषकन्यालुग्रेषु
संभवति अपुत्रइतिवक्तव्येवंध्यापतिग्रहणेनैतज्ज्ञापयति यथाकोमारेभ्योदारेभ्यः पुत्रोत्पत्तिर्भवत्यविरूढकामेभ्योभवति पापग्रहेरित
पापग्रहेः व्ययस्थानंद्वादशं मदस्थानसप्तमं लग्नराशिरुदयः एतेषु द्वयोरैकस्मिन्वापापग्रहेः यथासंभवंस्थितैः शशिनचंद्रेक्षीणैर्धौस्थे

कोणोदयेभृगुतनयेस्तचक्रसंधौवंध्यापतिर्यदिनसूतर्क्षमिष्टयुक्तं पापग्रहैर्व्ययमदलग्नराशिसंस्थैः क्षीणैः
शशिन्यसूतकलत्रजन्मधौस्थे ४ असितकुजयोर्वर्गस्तस्यसिततदवेक्षितपर्युवतिगस्तच्चित्संदृष्ट्वास
हपुंश्चलः भृगुजशशिनोरस्तेः भार्योनरोविस्मृतोपिवापरिणततत्तून्मुख्योदृष्ट्वाशतमेः प्रमदापती ॥ ५ ॥

लग्नपंचमगेअसूतस्यापुत्रस्याकलत्रस्यचस्त्रावर्जितस्यपुत्रभार्यावर्जितस्यजन्मभवति जातस्यनभार्यानपुत्रोभवतीत्यर्थः ४ अथपर्युवतिगजन्मज्ञा
नंहरिण्याह असितोति असितकुजयोः सौरभौमयोः अन्यतमस्यवर्गसितेश्वकेस्थिते तस्मिंश्चासूतस्थलग्नरात्मसमगेतदवेक्षितेतयोरवसौरारयो
रन्यतमेनोवक्षितेदृष्टेजातः पर्युवतिगः परदारगामीभवति तौचेदित्यादि तौसौरारावस्तेसप्तमेस्थानेएकराशिस्थितौसेदूचंदसहितौभव
तः सितकुजयोः वर्गः तत्स्थः सितः तदवेक्षितः तदाजातः स्त्रियासहपुंश्चलोभवति सपुरुषः परदारेषुगच्छति तद्भार्यापरपुरुषेषुगच्छति

भृगुजशशिनोरित्यादि भृगुजः शक्रः शशीचंद्रः तयोः भृगुजशशिनोः एकराशिगतयोः यत्रतत्रावस्थितयोः तावेवसितकुजावस्तेसप्तमेस्थानेभवतः
तदाजातो नरः अभार्योभवति विसृतोवा वाशब्दोऽत्रार्थेनविकल्पने अभार्योभवत्युत्रच परिणततनूदति नाचस्त्रीचनृत्त्रियो नरस्त्रीग्रहयोरे
कराशिगयोरस्तेसप्तमेतावेवासितकुजोभवतः तौचनोशक्रमृष्टोसौम्यग्रहेणकेनचिन्नोदश्येततदापरिणततनू प्रमदापतीभवतः परिणतेतनूय
योः एतदुक्तंभवति तस्यवृद्धत्वेवृद्धाभार्योपतिष्ठतइति ५ अथान्यानप्यनिष्टयोगान्मदाक्रान्त्याह वंशछेत्तेति चंद्रः शशीदैत्येज्यः
शक्रः पापाः क्रूरग्रहाः आदित्यभौमसौराः एतैः रवमदस्तरवगेः स्वसंज्ञंशमं मदस्थानंसप्तमं सरवसंज्ञंचतुर्थं एतेषुस्थानेषुचंद्र

वंशछेत्तारवमदस्तरवगैश्चंद्रदैत्येज्यपापैः शिल्पीत्र्यंशेशशिशुस्मृतयुतेकेंद्रसंस्थार्किहृष्टे दा
स्याजातोदितिस्मृतगुरोरिः फगैसौरभागेनीचैर्केंद्रोर्मदनगतयोहृष्टयोः सूर्यजेन ॥ ६ ॥

दैत्येज्यपापैः गतैः समवस्थितैः जातोवंशछेत्ताभवति एतदुक्तंभवति यस्यजन्मेभिचंद्रमादशमः शक्रः सप्तमः पापाश्चतुर्थस्थाः सवंशछे
त्ता तत्त्वतोवंशछिद्यते कुलविच्छिन्निर्भवति दुर्योधनप्रायः शिल्पीत्र्यंशइति शशिशुस्मृतेनबुधेनयुक्तोयः त्र्यंशोद्रेक्षाणः सयस्यराशेः
संबंधीतस्मिन्नराशिः लग्नकेंद्रस्थेनार्किणासौरेणहृष्टेजातः शिल्पीभवति चित्रकर्मादिकर्मणाजीवतीत्यर्थः अत्रकेचिदुपयुक्तराशेः श
नैश्चरहृष्टिवर्णयंति यथाराशौहृष्टेद्रेक्षाणोपिहृष्टः स्यात् यद्येषः पक्षः आचार्याभिप्रेतः स्यात् तदाबुधेकेंद्रस्थेनसौरेणहृष्टेशिल्पीभ
वत्येतदेवाचार्योवक्ष्यत् त्र्यंशग्रहणंनकारिष्यत् कृतवांश्चातोवसीयतेनैतदाचार्यस्याभिप्रेतमिति तेनत्र्यंशग्रहणंनृतं तस्माद्रेक्षाणराशे

हृष्टिविचारः न केवलं यावद्विहारांशः स्वनाथेनेत्यत्रैवोदाहार्यम् दास्यां जातइत्यादि दितिसूतगुरोश्चक्रैरिः फगेलग्राह्यादशस्थेन केवलं यावत्सौरभागे
 शोनेश्चरनवांशकव्यवस्थिते दास्यां जातः दासीपुत्रो जातइति वक्तव्यम् नीचे कैंदो रिति अकैंदोः रविशशिनीः द्वयोरपिलग्रान्मदनगतयोः सप्तमस्थान
 स्थयोः सूर्यजेन सौरेण दृष्टयोरवलोकितयोः जातो नीचो भवति स्वकुलानुचिताधमकर्मकृदित्यर्थः ६ अथान्यानप्यनिष्टयोगान्शादूलविक्रीडिते
 नाह पापालोकितयोरिति सितः शक्रः अवनिजो गारकः एतयोरस्तयोः लग्नात्सप्तमगतयोरपि पापालोकितयोः पापग्रहदृष्टयोर्जातस्य बाध्यरु
 क्मवति सच प्रसिद्धः यत्र तत्र राशौ चंद्रेशशिनि कर्कटदृष्टिर्कांशकयोरन्यतमस्थे तत्र चान्येन पापेन युते जातो गुत्यरुग्भवति गुत्यरुक् पुरुषव्या

पापालोकितयोः सितावनिजयोरस्तस्थयोर्बाध्यरुक् चंद्रे कर्कटदृष्टिर्कांशकगते पापैर्युते गुत्यरुक् श्वित्रारिः फधन
 स्थयोरशभयोश्चंद्रोदये स्ते रवौ चंद्रे रवे वनिजे स्तगे च विकलो यद्यर्कजो वेशिगः ७ अतः शशिन्यशभयोर्म
 गगपतगे श्वासक्षयः ह्रीहकविद्रधिगुल्मभाजः शोषापरस्परग्रहांशगयोरवांदोः क्षेत्रथवायुगपदेकगयोः

कृशोवा ८ धिः श्वित्रात्यादि अशभयोः सौरारयोः रिफधनस्थयोः द्वादशाद्वितीयगतयोः चंद्रे लग्ने उदयस्थे रवावा दित्ये स्ते सप्तमस्थे
 जातः श्वित्राश्चेत कुष्ठयुक्तो भवति चंद्रे स्वेदशमस्थेः वनिजे भौमेऽस्तगे सप्तमस्थेऽस्मिन्योगे यद्यर्कजः सौरे वेशिस्थानस्थो भवति तदा जातो विक्र
 लो महीनो भवति ७ अथान्यानप्यनिष्टयोगान्वसंततिलकेनाह अंतरिति यत्र तत्र स्थेशशिनि चंद्रे अशभयोः सौरभौमयोरनर्मध्ये स्थिते पतं
 ने सूर्ये च मृगगते मकरस्थे जाताः श्वासक्षयः ह्रीहकविद्रधिगुल्मभाजो भवति श्वासः प्रसिद्धः क्षयः शरीरक्षयः ह्रीहः प्रसिद्धः वामकुक्षिसं-

वमेपंचमेवास्थानेभवति सत्त्वपापानामन्यतमेनयुक्तोदृष्टोवाभवति तदाजातः कुषीभवति ९ अथान्यानप्यनिष्टयोगान्वसंततिलकेनाह निधनेति
रविरादित्यः चंद्रः शशी आरुप्रंगारकः यमः सौरः एतेरविचंद्रारयमाः यथातथायेनतेनप्रकारेणनिधनारिधनव्ययस्थिताः अष्टमषष्ठद्वितीयद्वाद
शगास्तदाजातानांमनुजानांमनुष्याणामनेत्रतामांध्यंजनयंत्युत्पादयंति यथातथेतिक्रमनिवारणार्थः तांचानेत्रतंबलवद्ब्रह्मदोषकारणैः तेषांचतु
र्णांग्रहाणामध्याद्योबलवांस्तस्ययोवातपित्तश्लेष्मणामध्याह्नेषउक्तः तेनदोषकारणेनतत्प्रकोपेनतस्याक्षिविनाशोभवति १० अथान्यानप्य
निष्टयोगान्वेतालीयेनाह नवेति अशुभाः पापाः नवमायत्तृतीयधीयुताः नवमेएकादशेत्तृतीयेधीस्थानेपंचमे एतेषुयथासंप्रवेयुताः सम

निधनारिधनव्ययस्थितारविचंद्रारयमायथातथा बलवद्ब्रह्मदोषकारणैर्मनुजानांजनयंत्यनेत्रताम् १०

नवमायत्तृतीयधीयुतानचसौम्यैरशुभानिरीक्षिताः नियमाच्छ्रवणोपघातदारदवैद्यत्यकराश्चसप्तमे ११

उदयत्युदुपेसरास्यगेसपिशाचोऽशुभयोस्त्रिकोणयोः सौपलवर्मडलेरवाबुदयस्थेनयनापवर्जितः ॥ १२ ॥

वस्थिताः तेचसौम्यैः शशुभग्रहैरनिरीक्षितानदृष्टाः तदाबलवद्ब्रह्मदोषकारणैर्नेकपुरुषस्यनियमान्निश्चयाच्छ्रवणोपघातदाः श्रोत्रयोः कर्णयोः उ
पघातदाबाधिर्यकराः अत्राशुभग्रहणेनार्कचंद्रारसौराः प्रागुक्ताएवज्ञेयाः रदवैद्यत्यकराश्चसप्तमेइति तएवार्कचंद्रारसौराः लग्नात्सप्तमेस्थाने
स्थिताः सौम्यैरदृष्टारदानांदंतानांवैद्यत्यकराः स्युः ११ अथान्यानप्यनिष्टयोगान्वेतालीयेनाह उदयतीति उदुपेचंद्रेउदयति लग्नगतेतस्मिं
श्चासरास्यगेराहुयस्ते तस्माच्चलग्नादशुभयोः सौरभौमयोः त्रिकोणयोः नवमपंचमस्थयोः जातः सपिशाचोभवति पिशाचाधिष्ठितोभवती-

व्यर्थः एवंरवावादित्येमंडले सोपलवे असरास्यगे अर्के राहु ग्रस्ते तस्मिंश्चोदयस्थे लग्ने गे लग्नादशभयोः सौरभौमयोः त्रिकोणगतयोः जातो नयनापवर्जितो भवति अथ इत्यर्थः १२ अथान्यानप्यनिष्टयोगान्शार्दूलविक्रीडितेनाह संस्पृष्ट इति यस्य जन्मनि मंदगः सौरोद्युने सप्तमे युतः स्थितो भवति विलग्रे च गुरुः बृहस्पतिः सपवनेन वायुना संस्पृष्टो भवति वातरोगी भवतीत्यर्थः अवनः भूः तस्याः जातो वनिजः तस्मिन् सप्तमवने सप्तमे स्थाने स्थिते विलग्राश्रिते प्राग्लग्नगे च जीवे गुरो जातः सोन्मादो भवति विचिच्छति तद्वदिति सूर्यसूतः सौरः तस्मिन्नुदये लग्ने स्थिते अवनिसूते भौमे

संस्पृष्टः पवनेन मंदगयुते द्युने विलग्रे गुरो सोन्मादो वनिजे स्थितेऽस्तपवने जीवे विलग्राश्रिते तद्वत्सूर्यसूतोदयेऽवनिसूते धर्मात्मजद्वानगे जाते वासुसहस्ररश्मितनये क्षीणे व्यये शीतगौ १३ राश्रयं शोषाकरशीतकरामरेज्ये नीचाधिपांशकगते ररिभागे गैर्वा एभ्योऽल्पमध्यबहुभिः क्रमशः प्रसूताज्ञेयाः स्युरभ्युपगमक्रयगर्भदासाः १४

धर्मात्मजद्वानगे नवमपंचमसप्तमस्थानानामन्यतमस्थानस्थे जातस्तद्वत्सोन्माद एव भवति केचित्तद्वच्चाहुः यमोदय इति पठन्ति अथवा क्षीणे शीतगौ चंद्रे सहस्ररश्मितनयेन शोने श्र्वरणसंयुक्ते व्ययं द्वादशस्थानं याते प्राप्ते वा ग्रहणात् सोन्माद एव भवति १३ अथान्यानप्यनिष्टयोगान्वसंतितलकेनाह राश्रयं शोपेति यस्मिन् नवांशके चंद्रो वर्तते स राश्रयं शकः तस्य पतिः राश्रयं शपः उष्णकरः सूर्यः शीतकरश्चंद्रः अमरेज्यो जीवः एतैः राश्रयं शोषाकरशीतकरामरेज्यैः आत्मीयादुच्चात्सप्तमराश्रयधिपो नीचाधिपस्तदीये नीचाधिपतिनवांशके व्यवस्थितैः अरिभागे गैः शत्रुनवांशगतेर्वा जाता दासा भवन्ति एभ्योऽल्पमध्यबहुभिरिति एभ्योऽग्र

हेभ्यः एकोत्पः द्वौमध्यमो यत्रचत्वारोवाबहवः एभ्यः प्रसूताः क्रमशोदासाभवन्ति यस्मैकोनीचाधिपांश्वेशत्रुनवांश्वेवागतोभवति सोभ्युपगमेनात्म
नाजीवितार्थोदासत्वमुपपद्यते यस्यद्वौसौन्येनक्रातोविक्रातः येनक्रातस्तस्यदासोभवति यस्यत्रयश्चत्वारोवासगर्भदासोदासस्यपुत्रोदास्यावापु
त्रोलोकेग्रहदासइतिप्रसिद्धः १४ अथान्येषामनिष्टयोगानांज्ञानार्थहरिण्याह विहृत्येति वृषःप्रसिद्धः अत्रोमेषः हयोधन्वी एषामुदयेऽन्यत
मेलग्रेपोपेर्दृष्टेऽवलोकितेविहृतदशनोविरूपदंतोभवति अश्वभक्षेत्राणि पापग्रहराशयः मेषसिंहवृश्चिकमकरकुंभाः एषामन्यतमेलग्रेहये
धन्विनिवावृषभेपिवालग्रेपापदृष्टेजातःखलइल खल्वारोभवति रवावादित्येनवमसूतगेलग्रान्नवमपंचमयोरन्यतमस्थानस्थेपापग्रहदृ

विहृतदशनःपोपेर्दृष्टेष्टृषाजहयोदयेखलतिरश्वभक्षेत्रेलग्रेहयेष्टृषभेपिवा नवमसूतग्रेपोपेर्दृष्टेरवाव
दृढेक्षणादिनकरसूतेऽनेकव्याधिःकुजेविकलःपुमान् १५ व्ययसूतधनधर्मगौरसौम्येभवनसमान-
निबंधनविकल्पम् सुजगनिगडपाशमृदृकाणेबलवदसौम्यनिरीक्षितैश्चतद्वत् ॥१६॥ ६५॥ दृष्टजातः

अहरेक्षणाभवत्यसारनयनः एवंदिनकरसूतेसौरेलग्रान्नवमपंचमस्थेपोपेर्दृष्टेनेकव्याधिः बहुरोगोभवति एवमेवकुजेभौमेलग्रान्नवमपंचमस्थे
पापदृष्टेपुमान्पुरुषोजातोविकलंगहीनोभवति अथान्यान्यनिष्टयोगान्युषिताग्रयाह व्ययसूतेति असौम्येःपोपेः व्ययसूतधनधर्मगैः द्वादश
पंचमद्वितीयनवमस्थानानांयुथासंभवमन्यतमस्थानस्थेः जातस्यनिबंधनंभवति सबध्यतइत्यर्थः तच्चनिबंधनंभवनसमानंराशिसहशंसप्रा
णीयेनप्रकरणेसराशिः बध्यतेतनप्रकरणेत्यर्थः तद्यथा मेषवृषधनुर्धराणामन्यतमेलग्रेतस्यरज्जादिनाबंधनंभवति मिथुनकन्यातुलाकुंभा

बृ-टी-
१४६

नामन्यतमेलग्रे निगडैः बध्यते कर्कटमकरमीनानामन्यतमेलग्रे बंधनं विना दुर्गस्थितोरक्ष्यते वृश्चिकलगे भूरहे बध्यते भुजगनिगडपाशमृदित
यस्मिन्नेक्षाणे पुरुषो जातः सचेद्भुजगपाशमृद्वति सर्पदेक्षाणे निगडपाशमृदा देक्षाणः सच प्रथमपंचमनवमानामित्यनया गणनया च स्य राशेः
संबंधी भवति सचेद्वाशिः बलवता व्यवस्थितः असौ स्येन पापग्रहेणान्यतमेन दृश्यते तथा जातस्य तद्भवनसमानं निबंधनं तद्दत्तेनैव प्रकारेण विवक्ष्य
भुजगदेक्षाणः कर्कटाद्यः वृश्चिकाद्यः वृश्चिकद्वितीयः मीनांत्यश्च निगडस्य देक्षाणे मकराद्यः भुजगनिगडपाशमृदितिकैश्चिद्भारव्यातं
तत्र पाशमृदनेन देक्षाणो न पठितः तस्माद्भुजगनिगडपाशमृदनिगडपाशमृदितिव्याख्यं भुजगपाशमृदनिगडपाशमृदुजंगादिभागै-

अ-यो-
२३

परुषवचनोऽपस्मारार्तः क्षयीच निशापतौ सरवितनये वक्रालोकं गते परिवेषगे रवि
यमकुजेः सौम्यादृष्टेर्न भस्थलमाश्रितैर्मृतिकमलुजः पूर्वोद्दिष्टेर्वराधममध्यमाः १७ इति-
बृहज्जातकवि वृत्तावनिष्ठा ७ ध्यायः समाप्तः २३ बलवदसौम्यनिरीक्षितैश्च तद्दत्त इति स्पष्टो भवेदित्यर्थः

अस्मिन् श्लोके पठित इति १६ अथान्यानप्यनिष्टयोगान्हरिण्याह परुषवचन इति निशापतौ चंद्रे सरवितनये सौरसाहिते वक्रालोकगते भौ
मेन दृष्टे परिवेषगे तत्कालं परिवेषयुक्ते जातः पुरुषः परुषवचनः सदा प्रियाभिधायी अपस्मारार्तः क्षयीच भवति अत्र चंद्रमसस्त्रयः प्र
कारा व्याख्याताः त्रयश्च दोषाः यस्यैक प्रकारश्चंद्रमा भवति तस्यैको दोषो भवति यस्य प्रकारद्वयं तेन चंद्रे सौरेण युक्ते परुषवचनः
सदैवा प्रियाभिधायी भवति सरवितनये भौमदृष्टे अपस्मारार्तोऽपस्मारः मृत्युः सरवितनये भौमदृष्टे तत्कालं परिवेषगे क्षयी भवति रवि

१४६

यमकुजैरिति रविरादित्यः यमः सौरः कुजो गारकः एतैः नभस्थलमाश्रितैः दशमस्थानस्थैः सौम्यादृष्टैः शतभग्रहाणामध्यान्नेनचिदृष्टै
 रवलोकितैः जातोमनुजोमनुष्योभृतकोभवति तैः पूर्वोद्दिष्टैर्यहैः रवियमकुजेः वराधममध्यमोभृतकोभवति तेषां ग्रहाणामेवंविधेनैकेनभृ
 तकोपिवरः श्रेष्ठोभवति अजुगुप्तितांभृतिकरोति ह्यभ्यामध्यमोभवति मध्यमांभृतिकरोति त्रिभिरधमोजुगुप्तितांभृतिकरोति १७
 इति श्रीभट्टोत्पलविरचितायां बृहज्जातकविद्येतो अनिष्टाध्यायस्त्रयोविंशतिः २३ अथातस्त्रीजातकाध्यायोव्याख्यायते तत्रा
 दावेवपुरुषजन्मोक्तफलातिदेशतदधिकं च वसंततिलकेनाह यद्यत्फलमिति नरभवेपुंजन्मनियद्यत्फलमंगनानांस्त्रीणामक्षममसं

यद्यत्फलं नरभवेक्षममंगनानां तत्तद्देवत्यतिषुवासकलंविधेयं तासां तु भर्तृमरणं निधनेवपुस्तु
 लयेदुगं स भगतास्तमयेपतिश्च १ युग्मेषु लघुशशिनोः प्रकृतिस्थितास्त्रीसच्छीलपूषणयु
 ताशुभमदृष्टयोश्च औजस्ययोश्च मनुजाकृतिशीलयुक्तापापाचपापयुतवीक्षितयोरुणोना २

भाव्यंतत्पतिषु तद्दर्शनेषु वदेद्व्यात् पुंजन्मोक्तं फलं यद्दत्ताताम्रदृगित्यादि तत्रयत्स्त्रीणांक्षमयोग्यं तत्तासामेववक्तव्यं यच्चाक्षमं न संभवति
 राज्यादितत्पतिषु तच्छतककालेदृष्ट्वावक्तव्यम् यच्च संभवति सूनफादियोगानां फलं तदरिवलंसकलमुभयोरेववक्तव्यं तानिचत्रिविधानिफ
 लानि कानिचित्स्त्रीणावक्तव्यानि कानिचित्पतिषु कानिचिद्व्योरपि दत्ताताम्रदृगित्याकारप्रदर्शनानिस्त्रीणामेववक्तव्यानि राजयोगादिफ
 लानितत्पतिषु तत्पतीनां सूनफादियोगफलानि सूरवदुःखप्रदर्शकानि उभयोरपि अथवासकलंसमग्रंस्त्रीजातकफलंतत्पतिषुविधेयंवक्तव्यं

ब. टी.
१४७

तासांभित्यादि तासांस्त्रीणांनिधनेऽष्टमेस्थानेभूतमरणंयथावक्तव्यंतथोपरिष्ठाद्वक्ष्यति वपुस्तुशरीरंलघुंलुगंलघुचंद्रयोगतं तच्चापितासांयथा
वक्तव्यं तथावक्ष्यति तासांसुभगतासौभाग्यंयादृग्भाविपतिर्वातादृगस्तमयेसममस्थानाद्वक्तव्यं तदापिबक्ष्यति यदुक्तं वपुस्तुलघुंलुगंत
व १ पतिदर्शनंनवसंततिलकेनाह युग्मेत्यादि लमशशिनेरुदय चंद्रयोरपियुग्मेषुसमराशिषुस्थितयोः स्त्रीयोषित्यह्मतिस्थिता
स्त्रीस्वभावाभवति प्रकृतौस्वभावेतिष्ठति तयोरेवल्लघुंलुगंलघुः शुभदृष्टयोः सौम्यग्रहावलोकितयोः सच्छीलभूषणयुताभवति सच्छील
शोभनचारित्र्यंतदेवभूषणमलंकरणंतेनयुता अथवाशोभनेनशीलेनभूषणेनैवयुता ओजस्थयोरिति तयोरेवल्लघुंलुगंलघुःशोभनयोरिति

कन्यैवदुष्टाव्रजतोहदास्यंसाध्वीसमायाकुचरित्रयुक्तां पशूयात्मजर्क्षेक्रमशो
शकेषुवक्रार्किर्जीवेदुजभार्गवानाम् ३ षमराशिगतयोःमन्त्रावविशीनरुज्ज

च भवति तयोः लघेद्वेः पापयुतविक्षितयोः पापसंयुतयोः अवलोकितयोर्वापापापापशीलागुणानां सर्वगुणरहिताच्च भवति अर्थादेवैक-
स्मिन्समराशिगे अन्यस्मिन्विषमराशिगे पुंस्त्रियोर्मध्यस्वरूपाकारा भवति एवमेकस्मिन् शतभग्रहयुते अन्यस्मिन्पापयुते सच्छीला भवति
असच्छीला च मित्रेत्यर्थः एवमेकस्मिन् शतभग्रहदृष्टे अन्यस्मिन्पापदृष्टेपि एव सुभयोरपि सौम्यासौम्ययुतदृष्टयोश्च अनयादिशाशेषक-
ल्पनाकार्या २ अथ भौमक्षेत्रलग्ने चंद्रगे वा भौमादित्रिंशांशकजातायाः स्वरूपमिदं वज्रयाह कन्यैवेति भूम्यात्पजर्क्षे भौमक्षेत्रे मेघ-
श्विकयोरन्यतमेलगते चंद्रगते वा तत्र च वक्रार्किर्जीवेन्दुजभार्गवानां कुजयमजीवज्ञसितानामंशकेषु त्रिंशद्भागेषु क्रमेण फलनिर्देशो वक्तव्यः

स्त्री-जा.
२४

989

तद्यथा भौमलग्ने भौमत्रिंशोशके लग्ने चंद्रगेवा जाता कन्ये वदुष्टा भवत्यनूदापि सा पुरुषसंश्रियोगे च व्रजति गच्छतीत्यर्थः सौरत्रिंशोशकजाता कन्ये वदस्यंदा सभावं व्रजति जनयति इहाग्निभौमक्षेत्रे जीवत्रिंशोशके सा धी सच्छीला भवति बुधत्रिंशोशके जाता सामाया युक्ता भवति -
शक्रत्रिंशोशके जाता कुचरित्रयुक्ता भवति दुर्धत्ता इति एवं त्रिंशोशकफलं सर्वदा गुणनया परीक्षितव्यम् ३ अथ बुध
शक्रक्षेत्रयोरन्यतमेलग्नये चंद्रगेवा भौमादित्रिंशोशकजातायाः स्वरूपमिदं वज्रयाह दुष्टेति अंशकेषु वक्रार्किर्जीवेदुजभार्गवानामिति सर्वत्रानु-
वर्तते असुरपूजितः शक्रस्तस्यर्क्षे वृषतुल्योरन्यतमेलग्नये चंद्रगेवा भौमत्रिंशोशकजाता दुष्टा दुष्टशीला भवति शनित्रिंशोशकजाता पुनर्ऋ-

दुष्टापुनर्ऋः सगुणा कला जारव्याता गुणेश्चासुरपूजितर्क्षे स्यात्का
पटी क्लीबसमासतो च बोधे गुणादथा प्रविकीर्णकामा ॥ ४ ॥

पाणिग्रहणादनंतरं अन्यस्य भार्या भवति जीवत्रिंशोशकजाता सगुणा गुणवती भवति बुधत्रिंशोशकजाता कलाज्ञा भवति गीतवाद्यनृत्यचित्रादिषु
कुशला शक्रत्रिंशोशकजाता गुणेः शीलादिभिः ख्याता भवति स्यात्कापटीत्यादिबोधे मिथुनकन्ययोरन्यतमेलग्नये चंद्रगेवा भौमत्रिंशोशके
जाता कापटी कपटासक्ता भवति सौरत्रिंशोशकजाता क्लीबसमानपुंसकतुल्या भवति गुरुः बृहस्पतित्रिंशोशकजाता सा धी भवति बुधत्रिंशोशक
जाता गुणादुगा गुणबहुला भवति शक्रत्रिंशोशकजाता प्रविकीर्णकामा विशिष्टमन्यथा सर्वपुरुषाभिनी भवतीति ४ ७ ७ ७

हृ-टी
१४८

अथचंद्रार्कजीवसौरक्षेत्राणामन्यतमेलग्रगेचंद्रगेवाभौमत्रिंशांशकजातायाः स्वरूपं शादूलविक्रीडितेनाह स्वच्छंदेति इंदुभेककंदेलग्रेतहतेवा
चंद्रेभौमत्रिंशांशकजातास्वच्छंदस्वेरिणीयथेष्टव्यवहारिणीभवति सौरत्रिंशांशकजातापतिघातिनीभवति जीवत्रिंशांशकजाताबहुगुणाभवति
बुधत्रिंशांशकजाताशिल्पिनीशिल्पकर्मभिरताभवति शक्रत्रिंशांशकजाताअसाध्वीदुःशीलाभवति नान्चारेति अर्कभेसिंहलग्रेतहतेवा
चंद्रेभौमत्रिंशांशकेजातान्चारापुरुषान्चाराभवति नुरिवाचारोयस्याः केचिद्वाचाराइतिपठंति बहुभाषिणी सौरत्रिंशांशकेजाताकुलटा अ
साध्वीभवति जीवत्रिंशांशकेजातानृपवधूराजभार्याभवति बुधत्रिंशांशकेजातापुंचेष्टितापुरुषस्वभावाभवति शक्रत्रिंशांशकेजाताअगम्य

रुप्री-क.
२४

स्वच्छंदापतिघातिनीबहुगुणाशिल्पिन्यसाध्वीदुभेनान्चाराकुलटार्कभेनृपवधूपुंचेष्टितागम्यगा
जैवेनैकगुणाल्परत्यतिगुणाविज्ञानयुक्तासतीदासीनोचरताकिंभेपतिरतादुष्टाप्रजास्वांशकेः ५

गागम्यपुरुषाभिनीभवति जीवक्षेत्रेधन्विमीनयोरन्यतमेलग्रगतेतद्गतेवाचंद्रेभौमत्रिंशांशकजातानैकगुणाबहुगुणाभवति सौरत्रिंशांशकजाता
अल्परतीशीयवेगाभवति बृहस्पतित्रिंशांशकजाता अतिगुणाबहुगुणवतीभवति बुधत्रिंशांशकेजाताविज्ञानयुक्ताआश्चर्ययुक्ताभवति शक्र
त्रिंशांशकेजाताअसती असाध्वीभवति दासीति आर्कभेसौरक्षेत्रेमकरकुंभयोरन्यतमेलग्रगेचंद्रगेवाभौमत्रिंशांशकजातादासीभवति
सौरत्रिंशांशकजातानोचरतानीचपुरुषसक्ताभवति जीवत्रिंशांशकजातापतिरताभर्तृभक्ताभवति बुधत्रिंशांशकेजातादुष्टाभवति शक्र
त्रिंशांशकेजाताः प्रजाभवतिवंध्या ५ एतदंशकेरितितदर्थमनुष्माह शशीतिराशिराशिमधिकृत्ययदेतत्रिंशांशकेउक्तफलं तच्छ

१४८

शिलग्रसमायुक्तेश्चंद्रलग्नयुक्तेस्त्रिंशोशकेः यस्मिन्नाशोयद्ग्रहः त्रिंशोशकेचंद्रमाभवति तद्वत्फलं वाच्यम् योवालमेभवति तस्ययस्त्रिंशोशः
तद्वशाद्वा कथमुच्यते बलाबलविकल्पेनेत्यादि चंद्रलग्नयोः योबलवान्स्तत्राशोयत्रिंशोशकेभवतिव्यवस्थितः तस्ययद्भुक्तंफलं तदेवविचितं
येत् एतद्भुक्तंभवति अन्यस्मिन्नाशावन्यस्मिन्त्रिंशोशकेचंद्रमाभवति अन्यस्मिन्नाशोअन्यस्मिन्त्रिंशोशकेलग्नान्तदातयोर्योबलवान्स्तस्ययस्मि
न्त्रिंशोशकेभवति तस्यैवफलंवेदेत् योबलरहितस्तस्यफलंनभवतीति ६ अथयस्मिन्योगेजाताः स्त्रीभिः पुरुषाकारसंस्थाभिः सहमदनं
शमयति तद्योगद्वयज्ञानग्रहर्षिण्याह दृक्संस्थाविति असितः सौरः सितः शक्रः एतावसितसितौ परस्परंशो अन्योन्यांशगतौ सौरः

शशिलग्रसमायुक्तैः फलं त्रिंशदंशैरिदं बलाबलविकल्पेन तयो रूतं विचिंतयेत्. ६ दृक् संस्थावसितमितौ पर
स्पर्शशशौक्रेवायदिघटराशिसंभवोऽशः रूत्राभिः रूत्रोमदनविषानलप्रदीप्तसंशान्तिनयतेन राहतिस्थिताभिः ७

शक्रांशगतः शक्रः सौरांशगतस्तोच्चपरस्परदृक्संस्थोऽन्योन्यं पश्यतः एको योगः अथवा शौक्रेण शौचवृषतुल्योरन्यतमेलयगतेतत्कालं यदि
यदराशिसंभवंशः कुंभनवांशकोदयो भवति तदा द्वितीयो योगः अस्मिन्योगे ह्येजाता स्त्री अन्याभिरपराभिः स्त्रीभिः योषिभिः नराहतिस्थि
ताभिः पुरुषसंस्थानाभिः पुरुषाकारयुताभिः मदनविषानलप्रदीप्तकामविषाग्निं प्रज्वालितं शांतिं नयति शमयति एतदुक्तं भवति अन्यास्त्री
स्वजघनेन पुरुषरूपेण चर्ममयं लिंगं बध्वा पुं वत् तस्यारतिमभिजनयति यतो तिका मार्तत्वात् पुरुषयोगंगंतुं न शक्नोति ७ अथास्तमयेषीति
श्वेति यदुक्तं तद्विज्ञानं शादूलविक्रीडितेनाह शून्येति लयाच्चंद्राद्वायः सप्तमोराशिः सयदि प्रून्यः सर्वग्रहवियुक्तो भवति अबले बलहीन

वृ.टी.
१४९

अतस्मिन्नस्तभवनेशून्ये अबलेचबलरहितेतथासौम्यैः शतमग्रहेरनिरीक्षितेनकेनचिच्छुभग्रहेणदृश्यमानेनकेनचित्सौम्यग्रहेणयुतेजातायाः भर्त्ताकापुरुषः कुत्सितपुरुषोभवति अथवालगाच्चंद्राद्वयः सप्तमोराशिस्तत्रबुधमंदयोर्जसौरयोरन्यतमेस्थितेजातायाः भर्त्ताक्रीबः पुरुषा कारहीनोभवति यस्याश्चरगृहंचरराशिः सप्तमेभवति तस्याः नित्यंसर्वकालं भर्त्ताप्रवासान्वितः प्रवासशीलोभवति अर्थादेवंस्थिरेसप्तमे नित्यगृहेस्थितोभवति द्विः स्वभावेकिंचित्प्रवासेकिंचिद्गृहेस्थितोभवति उत्सृष्टारविणाकुजेनविधवेति तरणोरवावस्तस्थितेसप्तमेजा तापतिनोत्सृष्टाभर्त्तात्यक्ताभवति एवंकुजेसप्तमगतेतस्मिंश्चाशपैः पापैः वीक्षितेबाल्येविधवासंडाविगतभर्त्तकाभवति अर्कतनयेसौरेद्यूने

शून्येकापुरुषोबलेस्तभवनेसौम्यग्रहावीक्षितेक्रीबोस्तेबुधमंदयोश्चरगृहेनित्यंप्रवासान्वितः उ
त्सृष्टारविणाकुजेनविधवाबाल्येऽस्तराशिस्थितकन्येवाशभवीक्षितेकतनयेद्यूनेजरागच्छति ८

सप्तमगेतस्मिंश्चाशपैः पापैर्वीक्षितेदृष्टे कन्यैकजरासुपगच्छति कुमार्येवदृष्टाभवति वृद्धत्वंमाप्नोतीति विवाहंनकरोतीत्यर्थः अत्रचंद्रलग्नयोर्बलवशा-
दैवेतद्वक्तव्यं ८ ननुचंद्रात्सप्तमस्थानादप्येतत्फलंकथमवगम्यते उच्यते सप्तमेस्थानेचंद्रमसः फलदर्शनाभावात् पुनरपिजाताकीदृशीभविष्यतीति
तद्विज्ञानंशास्त्रेणविक्रीडितेनाह आग्नेयैरिति एकैकस्मिन्पापग्रहेसप्तमेफलसुक्तं यदिबहवः आग्नेयाः क्रूराः सप्तमस्थाभवन्ति तदाप्रतिग्रहोक्तंफ-
लं त्यक्तातैराग्नेयैरस्तराशिसहितैः विधवेभवति मिथैः क्रूरैः सौम्यैश्चसप्तमस्थैः पुनर्भूभवेत् स्वपाणिग्राहिणंत्यक्त्वा अन्यस्यभार्याभवतीत्य-
र्थः द्विसंस्कृता तथाचग्रंथांतरे पुनर्भूलक्षणसुक्तं स्तेरिणीस्वपतिर्हित्वासवर्णकामतः अथेत् अक्षतंचप्रजाद्वारंपुनर्भूसंस्कृतापुनः क्रूरइति

स्त्री.अ.
२४

१४९

भूरुआदित्यांगारकशनेश्चराणामन्यतमेऽस्तगेलात्सप्तमस्थे तस्मिंश्चहीनबले सर्वबलरहितेतथाभूतेसोम्येक्षितेशभग्रहाणांबुधगुरुसितानामन्यतमेन ह
ष्टेजातास्वपतिनाआत्मीयेनैवभर्त्राप्रोद्भिद्यतात्यक्ताभवति अन्योन्यांशगयोरिति सितः शक्रः अवनिजोंगारकः एतयोः सितावनिजयोः अन्योन्यां
शगयोः परस्परनवांशकस्थितयोः यत्रतत्रराशौसितनवांशकेभौमोभौमनवांशकेशक्रः तदासांगनास्त्रीअन्यप्रसक्तापरपुरुषरताभवति अथ-
वाद्युनेलगात्सप्तमेस्थानेतावेवयद्यंगारकशक्रौशीतरश्मिसहितौ चंद्रसहितौभवतस्तथाप्यन्यपुरुषासक्ताभवति किंतुभर्तुरनुज्ञयापत्युराज्ञये
ति नेतुस्वातंत्र्येणेति ९ अथयेनयोगेनजातामात्रासहबंधकीभवति येनचरुगर्दितयोनिर्येनचरुभगताद्योगत्रयंमालिन्याह सौरारक्षेइति

आग्नेयैर्विधवास्तराशिसहितैर्मित्रैः पुनर्भूभवेभूरेहीनबलेस्तगेस्वपतिनासोम्येक्षितेप्रोद्भिद्यता
अन्योन्यांशगयोः सितावनिजयोरन्यप्रसक्तांगनाद्युनेवायदिशीतरश्मिसहितौभर्तुस्तदानुज्ञया ९
सौरारक्षेलग्नग्रेसंदुशक्रेमात्रासार्द्धबंधकीपापदृष्टे कैजैस्तांशैसौरिणाव्याधिर्योनिश्चास्त्रोणीवल्लभासद्ब्रह्मंशे १०

सौरः शनेश्चरः तद्वक्षेमकरकुंभौआरोभौमस्तद्वक्षे मेषहृश्चिकोएषामन्यतमेलग्नगतेतस्मिंश्चसंदुशक्रेंदुनाचंद्रेणशक्रेणचसंयुक्तेतथाभूतेपापदृष्टेया
पग्रहावलोकितेजाताबंधकीपरपुरुषगामिनीभवति नकेवलंयावन्मात्रासार्द्धजनन्यासहबंधकीजातातन्मातापिबंधकीपरपुरुषगामिनीभवति अ
स्तांशेलगात्सप्तमेस्थानेयोराशिस्तत्कालंकोजोभौमनवांशकोभवति तस्मिंश्चकोजेऽस्तांशैसौरिणारविजेनदृष्टेजाताव्याधिर्योनिः सरोग
भगाभवति यदुक्तं सप्तमगतास्तमयेतदर्थमाह चारुश्रीणीवल्लभासद्ब्रह्मंशइति यदा लग्नात्सप्तमेस्थानेसद्ब्रह्मस्यशभग्रहस्यनवांशकोदयो

भवति तदाचारुशोभीशोभनभागावल्लभापत्युः प्रियाचभवति १० अथयस्याः सप्तमंस्थानंशून्यंभवतितस्याः शौनेश्चरांगारकशक्रक्षेत्रेतदंशेवासप्त
मेयादृशीभवतितीदृजज्ञानमालिन्याह वृद्धइति यस्याजन्मनिलग्रात्सप्तमेस्थानेसूर्यजस्यसौरस्यक्षेमकरकुंभयोरन्यतमसंबंधीनवांशकोवासप्त
मेभवति तस्याः वृद्धः सूर्यश्चभर्ताभवति यस्याः आवनेयस्यांगारकस्यक्षेमेष्वृश्चिकयोरन्यतमस्तदंशकोवासप्तमेभवति तस्याः स्त्रीलोलः
स्त्रीपुष्टहथालुः क्रोधनः क्रोधशीलश्चभर्ताभवति एवंशौक्रेराशौवृषतुलयोरन्यतमेतदंशकेवासप्तमस्थेकांतोतीवदर्शनीयोःतीवसौभाग्ययुक्ते
वल्लभश्चभर्ताभवति बौधेयमथुनकन्ययोरन्यतमेतदंशकेवासप्तमस्थेजातायाः भर्ताविद्वान्यडितोनेपुणजश्चसर्वत्रसूक्ष्मदृष्टिर्भवति ११ अथच

वृद्धोसूर्यःसूर्यजक्षेमशकेवास्त्रीलोलः स्यात्क्रोधनश्चावनेये शौक्रेकांतोतीवसौभाग्ययुक्तोविद्वान्
भर्तानेपुणजश्चबौधे ११ मदनवशागतोमृदुश्चचांद्रेत्रिदशगुरोर्गुणवान्जितोद्वयश्च अतिमृदुरति
कर्महृच्चसौर्यंभवतिगृहेस्तमयस्थितेशकवा १२ श्रीगजाननप्रसन्न

वादित्यराशौचतन्त्रवांशकेवातद्विज्ञानंपुष्पिताग्रयाह मदनेति यस्याः जातायाः सप्तमेस्थानेचांद्रेराशिः कर्कटस्तदंशकोवाभवति तस्याः भर्ता
मदनवशागतः कामातुरोमृदुश्चाकठिनश्चभवति त्रिदशगुरोः जीवस्यराशौधन्विमीनयोरन्यतमेसप्तमस्थेतदंशकेवाजातायाः भर्तागुणवान् शौ-
र्यादिभिर्गुणैर्युक्तोजितोद्वयोदातश्चभवति सौर्यराशौसिंहेतदंशकेवासप्तमस्थेजातायाः भर्ताः अतिमृदुरतीवाकठिनः अतिकर्महृदतीव्रव्या-
पारहृदवति व्यापारकरणशीलः केचिदतिकर्महृदतिकामातुरोकामासक्तोभवति एवमस्तमयस्थितेसप्तमस्थानस्थेगृहेराशावंशकेवा

फलमभिहितं यत्रान्यसंबंधी शशिः सप्तमे भवति अन्यसंबंधी नवांशश्चतस्रशंशपयोः यो बलवांस्तदीयं फलं वाच्यमिति १२ अथ चंद्रशतक्रबुधानां द्वौ त्रयो
चालग्रगता यस्या भवति तस्याः स्वरूपं वसंततिलकेनाह ईर्ष्या इति यस्याः जन्मलग्ने शशिशक्रौ चंद्रमितौ समेतौ भवतः सा ईर्ष्या न्विता मात्सर्ययुक्ता
सूरवपरा सूरवासक्ता च भवति ज्ञेहोः बुधचंद्रयोः लग्नगतयोः कलासनिपुणा तज्ज्ञासूखिता संजातसूरवा भवति गुणाढ्या गुणबहुला च शक्र
क्रजयोः सितबुधयोर्लग्नगतयो रूचिरादर्शनीया सकांता सभगा भर्तृवल्लभा कलाज्ञा च भवति त्रिषपीति यस्यास्त्रयोपि चंद्रबुधशक्रालगता
भवति साः नेकवसुसौरव्यगुणा अनेकैर्वसुभिः धनैः सौरव्यैरनेकैर्बहुभिश्च गुणैर्युक्ता भवति अपिशब्दा त्रिषु शभेषु बुधगुरुसितेषु लग्नग्रगते

ईर्ष्या न्विता सूरवपरा शशिशक्रलग्ने ज्ञेहोः कलासनिपुणा सूखिता गुणाढ्या शक्रजयो-
स्तुरुचिरा सभगा कलाज्ञा त्रिष्वप्यनेकवसुसौरव्यगुणा शभेषु १३ क्रूरश्चमे विधवतानिध
नेश्वरो यस्य स्थितो वयसितस्य समे प्रदिष्टा सत्त्वर्थगेषु मरणं स्वयमेव तस्याः कन्यालिगो
हरिषु चाल्य सतत्त्वमिदौ १४

पुजाता अनेकवसुसौरव्यगुणा भवति १३ अत्र पूर्वतासां भद्रमरणमिति यदुक्तं तद्विज्ञानं
वसंततिलकेनाह क्रूरश्चमे इति यस्याः क्रूरग्रहोऽष्टमे स्थाने भवति तस्या विधवता भवति कस्मिन्काल इत्याह निधनेश्वरो यस्येति निधनेश्व
रोऽष्टमस्थानाधिपतिर्यस्य ग्रहस्य नवांशके भवति तस्य यद्वयस्तस्मिन्वयसि विवाहात्परतस्तस्याः वैधव्यवक्तव्यं एकंद्वौ नवविंशतिरित्यादिग्र
हवयः एवं केचिद्ददंति वयं पुनः दशांशं दशांशं वयः शब्देन ब्रूमः यत्र निधनेश्वरश्चंद्रभौमयो रन्यतमं शो भवति तत्र चंद्रभौमयो रवयः प्र

माणंवर्षत्रितयं तत्रप्रायः कुमारीणां विवाहासंभवस्तस्मादष्टमस्थानाधिपतिर्यस्यांशकेव्यवस्थितस्तस्यांतर्दशाधिपतिस्तस्याविवाहात्परंविधवताप्रदि-
ष्टोक्ता सत्स्विति यस्याजन्मनि क्रूरग्रहोष्टमगोभवति सद्रुहः शुभग्रहः कश्चिदर्थगोद्वितीयस्थानगतोभवति तस्याः भर्तुः परस्तात् स्व-
स्थेवमरणंभवति यस्याजन्मनिकन्यायामलिनिहश्चिकेगविद्वेषहरोसिंहेवाइंदुः स्थितोभवति तस्याअत्यस्ततलंस्वल्पपुत्रत्वंवक्तव्यं कन्यालिगो-
हरीणामन्यतमश्चंद्राशिर्यस्यास्तस्याः अल्पाः पुत्राभवन्तीति १४ अथयस्मिन्योगेजातापुरुषिणीभवति यस्मिंश्च ब्रह्मवादिनीभवति तद्योगद्व-
यंशार्दूलविक्रीडितेनाह सौरेइति सौरेशनेश्चरेमध्यबलेनातिबलवति नचातिबलहीने तथाशीतांशशक्रेन्दुजैः शशिसितबुधैः बलेनवीर्ये-

सौरेमध्यबलेबलेनरहितैः शीतांशशक्रेन्दुजैः शेषैर्वीर्यसमन्वितैः पुरुषिणीयद्योजराशयुग्मः
जीवारास्पुजिदैर्दवेषुबलिषुप्राग्लग्नराशौसमेविरव्याताभुविनैकशास्त्रनिपुणास्त्रीब्रह्मवादिन्यापि १५

णारहितैः विवर्जितैः शेषैरादित्यभौमजीवैर्वीर्यसमन्वितैः सबलैर्यत्रतत्रावस्थितैर्यद्योजराशिः विषमराशिरुद्गमः उद्गमेउदयेलग्नेभवति विषम-
राशिः लग्नेजाताभवतीत्यर्थः तदाजातामेषमिथूनसिंहबुलाधन्विकुंभानामन्यतमेसापुरुषिणीभवति बहुपुरुषेत्यर्थः जीवारास्पुजिदैर्दवेष्विति
जीवोबृहस्पतिः आरोभौमः अस्पुजिच्छुक्रः एंदवेषुबुधः एतेषुयत्रतत्रावस्थितेषुबलिषुवीर्यवत्स्तथाप्राग्लग्न्येयदिसमराशिर्भवति तदा-
जातास्त्रीभुविभूभौविरव्यातासर्वत्रप्रथिताअनेकशास्त्रकुशला अनेकेषुबहुषुशास्त्रेषुकुशलातज्ज्ञाब्रह्मवादिन्यापिमोक्षशास्त्रेषुकुशलाभव-
ति १५ अथयद्योगजाताप्रव्रज्यामाश्रयतितद्विज्ञानं प्रहृषिण्याह पापेति पूर्वसप्तमस्थस्यग्रहस्यपृथक्पृथक् फलमुक्तं तत्रलग्नात्पापे

क्रूरग्रहेः स्तेसप्तमस्थेयद्यन्यः कश्चिद्ग्रहो लग्रान्न वमगतो भवति तदा सास्त्री प्रायुक्तं फलं न प्राप्नोति न वमगतस्य ग्रहस्य तुल्यां तत्कथितां प्रव्रज्यां युवतिः
स्त्री असंशयेन निःसंशयेनोपैति प्राप्नोति एवं स्त्री जातकं व्याख्यातं उद्वाहे इति अवयवयोगा व्याख्यातास्ते चेदुद्वाहे विवाहकाले भवति तदा योगोक्त
फलं वाच्यं तथा तस्या वरणविधौ कन्यामार्गणकाले प्रदानकाले कन्यादानकाले च चिंतायां प्रश्नकाले एवं सकलं सर्वविधेयं वक्तव्यम् स्त्री जातके
पुत्रेशाश्वत्थमयोगा उक्तास्तेऽत्रापि शक्रभाः शक्रभावक्तव्याः न सकलजातकोक्ताः ते च यथा प्रदर्शितकाले न वज्ञेयाः येषां च वस्यमाणविवाह
पटलोक्तयोगैर्बाधो भविष्यति ते च न वक्तव्याः युक्त्येति द्विवाहपटलमुक्तमिति १६ इति श्रीमद्देवतलविरचितायां बृ० स्त्रीजातकांश्चतुः २४

पापेस्तेन वमगतग्रहस्य तुल्यां प्रव्रज्यां युवतिरूपैत्यसंशयेन उद्वाहे वरणविधौ प्रदानकाले
चिंतायामपि सकलविधेयमेतत् १६ इति बृह० स्त्रीजातकाऽध्यायश्चतुर्विंशतिः २४

अथातो नैर्याणिकाऽध्यायो व्याख्यायते तत्रादावेवाष्टमे स्थाने ग्रहदृष्टे विद्युक्ते युते वायथा म्रियते तदिज्ञानं शार्दूलविक्रीडितेनाह मृत्युरिति बलि
भिर्ग्रहे मृत्युर्ग्रहे स्थणेन मृत्युर्भवति यस्य जन्मलग्नान् मृत्युर्ग्रहमष्टमं स्थानं शून्यं यो ग्रहो बलवान् पश्यति तस्य ग्रहस्य यो धातुस्तत्तद्वातुको
पोद्भवस्तेन धातुना प्रकुपितेन स म्रियते तद्यथाऽर्कस्य पित्तं चंद्रस्य वातकफो म्रियते अथ पित्तं बुधस्य त्रयोपि वातपित्तश्लेष्माणः बृहस्पतेः क
फः शक्रस्य वातकफो सौरस्य वात इति तत्संयुक्तमगात्रज इति तदित्यनेन लग्नादष्टमस्थानस्य परामर्शः तेनाष्टमेन युक्तं यद्गगात्रं तत्संयु-
क्तमगात्रं तज्जातस्तत्संभूतः लग्नादष्टमो राशिः यस्मिन् गेकालारब्धपुरुषस्य वर्तते तस्मिन् गेहृष्टग्रहोक्तदोषकोपान्म्रियते भूरिभि

बहुभिः वीर्यान्वितैः सबलैः बहुभवो मृत्युः यदा बहुवोपिवीर्यान्वितास्तच्छून्यमष्टमस्थानं पश्यन्ति तदा यावन्तः पश्यन्ति तावतां ग्रहणामुक्तदोषप्रकोपेन ते च बहुवोदोषायस्मिन्काले पुरुषांगलगादष्टमराशिवर्तते तस्मिन्नेव प्रकुप्यन्निधनं कुर्वतीति अग्न्यंघ्रायुधजडति सूर्यादिभिरष्टमे स्थाने स्थितैरग्न्यादिभिर्मृत्युर्भवति तद्यथा यस्य लग्नादष्टमे स्थानेः को भवति तस्याग्निहेतुको मृत्युर्भवति एवं चंद्रष्टमे तु हेतुकः भौमे आयुधहेतुकः बुधे ज्वरहेतुकः जीवे आमयकृतः अविज्ञातव्याधिहेतुकः शक्रे तृदहेतुकः सोरेक्ष्णहेतुक इति एतैर्ग्रहेर्बलिभिर्यथोक्त एव मृत्युः शप्तेन कर्मणा भवति बलहीनैरशप्तेन मध्यबलैर्मध्यमेनेति विज्ञातमरणप्रकारस्य मरणदेशज्ञानार्थमाह निधने चरादिष्विति यस्य निधनेः ष्टमे स्थाने चररा

अथ नैर्याणिकाः ध्यायप्रारंभः मृत्युर्मृत्युर्ग्रहेक्षणेन बलिभिस्तद्गतुकोपोद्भवस्तत्संयुक्तभगात्रजो बहुभवो वीर्यान्वितैर्भूरिभिः अग्न्यंघ्रायुधजोज्वरामयकृतस्तृदक्षत्तश्चाष्टमे सूर्याद्यैर्निधने चरादिषु परस्वाध्वप्रदेशो ध्विति १

शिर्षवति सपरदेशो म्रियते यस्य स्थिरः सस्वदेशो यस्य द्विस्वभावः सोऽध्वप्रदेशो पृथि म्रियत इति १ अथ शैलाग्राभिघातेषु ये र्योगैर्म्रियते तान् शार्दूलविक्रीडितेनाह शैलाग्राभिहतस्येति सूर्यकुजयोः रविभौमयोः युगपत्तुल्यकालं खबंधुस्थयोर्दशमयोश्चतुर्थयोर्वा जातस्य शैलाग्राभिहतस्य शिलाप्रहारेण हतस्य मृत्युर्भवति कूप इति मंदशशांकभूमितनयैः सोरंदुभौमैः रयथा संख्यबंधुस्तकर्मस्थिते चतुर्थसप्तमदशमस्थेः तद्यथा सोरंचतुर्थगे चंद्रसप्तमगे भौमदशमगे जातः कूपे पतितो म्रियते कन्यायाभिः हिमोष्णकरयोश्च दार्कयोः कन्यायां स्थितयोश्च पापग्रहदृष्टयोर्जातः स्वजनेन म्रियते स्वजनेन व्यापाद्यते उभयोर्दयो द्विस्वभावराशा तु दयेलग्रगते तत्र चार्कशशि नोरवि

चंद्रोयदास्यातां भवेतां तदा तोये जले मज्जितो मग्नो भ्रियते २ अथान्यानपिमृत्युयोगान् शार्दूलविक्रीडितेनाह मंदे इति मंदेशोनेश्चरे कर्कट
गेकुलीरस्थे मृगांके चंद्रे मृगे मकरस्थिते जातस्य जलोदरकृतो जलोदरेण मृत्युर्भवति शस्त्राग्निप्रभव इति शशिनचंद्रे कुजर्क्षे मेषवृश्चि
योरन्यतमस्थे तत्र चाशभयोर्द्वयोः पापयोर्मध्यस्थे जातस्य शस्त्राग्निप्रभवः शस्त्रेणाग्निना वा प्रभवति तत्कृतो मृत्युः कन्यायामिति शी
तगोचंद्रे कन्यायां तद्वत्स्थिते पापद्वयमध्यगते जातस्य रुधिरात्थ शोषजनि तो मृत्युर्मरणं भवति दुष्टेन रक्तेन शोषेण वा उत्थितो जनितः

शैलायां भिहतस्य सूर्यकुजयोर्मृत्युः खबंधुस्थयोः कूपे मंदशशांकभूमितनयैर्बन्ध्वस्तकर्मस्थितैः
कन्यायां स्वजनाद्धिमोष्ठाकरयोः पापग्रहेष्टयोः स्यातां यद्युभयोदयकेशशिनो तोये तदा मज्जितः २
मंदे कर्कटगे जलोदरकृतो मृत्युर्मृगांके मृगे शस्त्राग्निप्रभवः शशिन्यशभयोर्मध्ये कुजर्क्षे स्थिते क
न्यायां रुधिरात्थ शोषजनितस्तद्वत्स्थिते शीतगोसौरर्क्षे यदि तद्वदेव हिमगोरज्जग्निपातैः कृतः ३

उत्पन्नः सौरर्क्ष इति हिमगोचंद्रे सौरर्क्षे मकरकुंभयोरन्यतमस्थे तद्वत्तस्मिंश्च पापद्वयमध्यगते यदि चेज्जातस्तदा रज्जाग्निपातैः रज्जाग्निना पा
ताद्वा भ्रियत इति ३ अथान्यानपिमृत्युयोगान् शार्दूलविक्रीडितेनाह बंधाद्धीनवमस्थयो रीति अशभयोर्द्वयोः पापयोर्द्वीनवमस्थयोः पं
चमनवमस्थानस्थयोस्तयोश्च सौम्यग्रहेष्टयोरनेव लोके तयोर्जातः बंधाद्धीनेन भ्रियते द्रष्टाणो रीति येन लग्नपुमान् जातस्तस्मा
दष्टमे स्थाने योराशिस्तत्कालं वर्तते तत्र यदि सपाशसर्पे द्रष्टाणो भवति सनिगडो वा तदा जातः बंधनेन भ्रियते तत्र भुजगपाशमृद्रेष्ठाणः क

कैराद्यः वृषद्वितीयः कन्यातिमश्च कन्यायाभिनि मीनलग्नजातः कन्यायामस्तगेसप्तमस्थेचंद्रे तस्मिंश्चाशुभान्वितेकेनचित्पापेन सहिते सि-
तेशक्रे मे षगे सूर्ये रवौ लग्नगते जातस्य मरणं मंदिरगृहे स्त्रीहेतुकं स्त्रीनिमित्तं विद्धि जानीहि ४ अथान्यानपि मृत्युयोगान् शार्दूलविक्रीडि-
तेनाह शूलोद्भिन्नतनु रिति सरवे चतुर्थे स्थानेः वनि स्रुते भौमे स्थिते सूर्ये पिवा इति रवौ चतुर्थे स्थे रवदशमे स्थाने यदि यमः सौरो भवति
तदा जातः शूलोद्भिन्नतनु र्भियते शूलेनोद्भिन्ना तनु र्यस्य शूलप्रोतस्य तस्य मरणं भवति सप्रक्षीण इति पापैः रविभौमसौरेः सप्रक्षी

बंधाद्धीनवमस्थयोरशुभयोः सौम्यग्रहादृष्टयोर्द्वेक्षाणेश्वससर्पपाशानि गंडैः छिद्रस्थिते बंधतः
कन्यायामशुभान्वितस्तमयगे च द्रुसितमे षगे सूर्ये लग्नगते च विद्धि मरणं स्त्रीहेतुकं मंदिर ४ शूलो-
द्भिन्नतनुः सरवे वनि स्रुते सूर्ये पिवा रवे यमे सप्रक्षीण हि मांशुभिश्च युगपत्पापैस्त्रिकोणाद्यगेः बं-
धस्थे च रवौ वियत्यवनि जे क्षीणे दुसं वीक्षिते काष्ठे नाभि हतः प्रयाति मरणं सूर्यात्मजेने क्षिते ५

पाहि मांशुभिरिति क्षीणचंद्रसंयुक्ते च युगपत्तुल्यकालं त्रिकोणाद्यगेः पंचमनवमलग्नस्थेः एतदुक्तं भवति सक्षीणचंद्राणां पापानामेतत्स्थान-
त्रयं सुखाऽन्यत्रावस्थितिर्न भवति तदा चकाराच्छूलोद्भिन्नतनु र्भियते बंधुस्थे चेति रवौ सूर्ये बंधुस्थे लग्नगते चतुर्थगे वियति दशमेः वनि-
स्रुते भौमे स्थिते तस्मिंश्च क्षीणे दुना क्षीणचंद्रेण सं वीक्षिते तदा जातश्चकाराच्छूलोद्भिन्नतनु र्भियते अस्मिन्नेव योगे चतुर्थगे रवौ दशमस्थे
भौमे तस्मिंश्च सूर्यात्मजेन शनैश्चरेणे क्षिते दृष्टे जातः काष्ठे नाभि हतः काष्ठयातेन ताडितो मरणं प्रयाति प्राप्नोतीत्यर्थः ५ छ

अथान्यानपिमृत्युयोगान्वसंततिलकेनाह रंध्रास्पदेति रंध्रमष्टमंस्थानं आस्पदं दशमं अंगं लग्नं हिबुकस्थानं चतुर्थं एतैरंध्रास्पदांगहिबुके रंध्रासंस्थं प्रक्षीणचंद्ररुधिरार्किदिनेशयुक्तैः एतदुक्तं भवति अतिक्षीणचंद्रोष्टमेरुधरोभौमः दशमे आर्किः सौरांगे लगे दिने शौरविश्वतुर्थे एवं विधे योगे जातोलगुदहतांगोलगुदताडितावयवोभ्रियते केचित्पठंतिलगुडाहतांत इति लगुडाहतो भवति तैरेवेति तैरेव ग्रहैः प्रक्षीणचंद्ररुधिरार्किदिने शैः यथासंख्यं कर्मनवमोदयपुत्रसंस्थैः दशमनवमलग्नपंचमस्थैः क्षीणचंद्रमादशमे भौमो नवमे सौरो लगे अर्कः पंचमे यदि भवति तदा जातस्य धूमेनाग्निना बंधनेन शरीरानिकुट्टनेन काष्ठादिना प्रहरणेन वा तस्य मृत्युर्भवति ६ अथान्यानपिमृत्युयोगान्वसंततिलकेनाह बंधस्तकर्मस-

रंध्रास्पदांगहिबुके लगुडाहतांगः प्रक्षीणचंद्ररुधिरार्किदिनेशयुक्तैः तैरेव कर्मनवमोदयपुत्रसंस्थैर्धूमाग्निबंधनशरीरानिकुट्टनांतः ६ बंधस्तकर्मसहितैः कुजसूर्यमंदैर्निर्याणमायुधशिरिवक्षितिपालकोपात् सौरेंद्रभूमितनयैः स्वसुरवास्पदस्थैर्द्वितीयः क्षतहृमिहतश्च शरीरपातः ७ हितैरिति कुजो गारकः सूर्यो रविः मंदः सौरः एतैरंध्रासंख्यं बंधस्तकर्मसहितैः चतुर्थसप्तमदशमस्थैः चतु-

र्थे भौमः सप्तमे सूर्यः दशमे सौरः यस्य जन्मनि भवति तस्यायुधेन रक्तादिना शिरिवनाग्निना क्षितिपालकोपेन नृपकोपेन वा एषामन्यतमेन निर्याणं मृत्युर्भवति सौरेंद्रभूमितनयैः शनिशशिभौमैः यथासंख्यं स्वसुरवास्पदस्थैर्द्वितीयचतुर्थदशमस्थैर्द्वितीये सौरः चतुर्थे चंद्रः दशमे भौमः यस्य जन्मनि भवति तस्य क्षतहृमिहतः क्षते छिद्रे हृमयः कीटाउत्पद्यन्ते तत्क्षतश्च शरीरपातो भवति क्षतहृमिभिः पतितैर्मृत्युर्भवति ७

अथान्यानपि मृत्युयोगान् शार्दूलविक्रीडितेनाह स्वस्थ इति अर्करोरवस्थे दशमस्थानगते कुजे रसातलगते चतुर्थस्थे जातस्य यानप्रपातात् वाहनात्पतिन
स्यवधो मृत्युर्भवति यंत्रोत्पीडनज इति कुजे गारकेः स्तमये सप्तमस्थे सौरं द्विनाभ्युहमे सौरश्चंद्रश्च नश्च ते सौरं द्विनाः शनिचंद्रविभिरभ्युहमे ल
ये स्थितेः जातस्य यंत्रोत्पीडनजो वधः यंत्रपीडितो भ्रियते केचित् क्षीणं द्विनाभ्युहमे इति पठति क्षीणं चंद्रः क्षीणचंद्रमा इति आदित्यः आर्किः सौ
रः एतैः लये स्थितेः जातस्य यंत्रोत्पीडनजो वधः विष्मध्य इति रुधिरोगारकः आर्किः सौरः शीतकिरणश्चंद्रः एतैः यथासंख्यं जूकाज
सौरक्षगैः जूकस्तुलः अजोमेषः सौरक्षमकरकुंभोतेन तुले कुजोभोमः मेषे सौरः मकरकुंभयोरन्यतमे चंद्रः एवं यस्य जन्मनि भवन्ति सवि-

रवस्थेर्के वनिजे रसातलगते यानप्रपाताद्द्वयो यंत्रोत्पीडनजः कुजे स्तमय
गे सौरं द्विनाभ्युहमे विष्मध्ये रुधिरार्किः शीतकिरणे जूकाजसौरक्षगै
र्यातेर्वा गलिते दुसूर्यरुधिरैर्व्योमास्तबंधाद्द्वयान् ८ श्रीकृष्णाय नमः

ण्मध्यमे मध्यमध्वे भ्रियते यातेर्वेति गलिते चंद्रः सूर्य आदित्यः रुधिरोगारकः एतैर्यथासंख्यं व्योमास्तबंधाद्द्वयान् यातेः प्राप्तेः व्योमि
दशमे क्षीणचंद्रः अस्तमये सप्तमसूर्यः बंधाहये बंधुसंज्ञिके चतुर्थमे बंधित्याह्वयं संज्ञायस्य एवं यस्य जन्मनि भवति सवाग्रहणात् वि
ण्मध्यमे भ्रियते ८ अथान्यानप्यनिष्टयोगान्वेतालीयेनाह नीर्यान्वितेति क्षीणं दोक्षीणचंद्रे वीर्यान्वितेन सबलेन वक्रेण भोमेन दृष्टे वीक्ष
तेर्कजे सौरं निधनं स्थितेः षमे जातस्य गुल्फोद्भवो रोगपीडया गुल्फे यउद्धूत उत्पन्नरोगो गदस्तत्पीडयाः शीभगंदरात्पातुमिशस्त्रदाहजः कृ

भिजः शस्त्रजः दाहजः अर्शोभगंदरादिरोगदोषात् कृमिपातेन शस्त्रकर्मणावादाहेन वा क्रियमाणेन तस्य मृत्युर्भवति ९ अथान्यानपिमृत्युयोगा-
 न्वसंततिलकेनाह अस्तेरवाधिति अस्तेसममेरवाचादित्येसरुधिरेणभौमेनसंयुक्तेस्थितेः कर्पुत्रेसौरेनिधनेः षष्ठमेक्षीणेहिमगौचंद्रे रसा-
 तलगतेचतुर्थस्थानस्थे जातः स्वगातो भवति स्वगः पक्षीतत्कृतो मृत्युर्भवति तस्य मृतस्याग्निसंस्कारेण भवतीत्यर्थः लग्नात्मजाष्टमेति इनः
 सूर्यः भौमः कुजः मंदः सौरः चंद्रः शशांकः एतैर्यथासंख्यं लग्नात्मजाष्टमतपः सस्थितैः लग्नपंचमाष्टमनवमस्थैः तेन लग्नेर्कः पं-
 चमेभौमः अष्टमेसौरः नवमेचंद्रो यस्य जन्मनि भवति तस्य शैलशिरवरात् पर्वतमस्तकात् पतितस्याशनिपातेन चोल्कयावज्जपा

वीर्यान्वितवक्रवास्तितेक्षीणेंदौ निधनस्थितेः कर्जे गुल्फोद्भवरोगपी
 ज्यामृत्युः स्यात्कृमिशस्त्रदाहजः ९ अस्तेरवौ सरुधिरेनिधने कर्पुत्रे
 क्षीणे रसातलगते हिमगौरवगातः लग्नात्मजाष्टमतपस्विनभौममंद
 चंद्रस्तु शैलशिरवराशानिकुड्यपातेः १० तेन कुड्यपातनभिनिपातेन चामृत्युर्भवति १० अथय-

स्य जन्मन्येतेषां योगानां मध्यादन्यतमो योगो न भवति न चाष्टमे स्थाने कश्चिद्द्रवो भवति न चाष्टमं स्थानं कश्चिद्द्रवः पश्यति तन्मृत्युकारणं वेताली-
 येनाह द्वाविंशदिति येन द्रेष्माणेन पुमान् जातस्तस्माद्योद्वाविंशो द्रेष्माणो भवति स सूरिभिः पंडितैः निधनस्य मृत्योः कारणं निमित्तं क-
 शितः कथमित्याह तस्याधिपतिरित्यादि तस्य द्वाविंशस्य द्रेष्माणस्य योधिपतिर्यहस्तस्याभ्यंघ्रायुधज इत्यादि स्वगुणैर्योहेतुः पठित

स्तेननिर्याणंमरणंप्रयच्छतिददाति अथवागस्मिन्नाशोसद्वाविंशोद्रेक्षाणोभवति तस्यराशेर्यःस्वामीतत्संभवोभवति सवास्वगुणोरात्मीयहे
तुभिःनिर्याणंमरणंप्रयाति सच्चद्वाविंशोद्रेक्षाणोलमादष्टमराशोभवति सकथंज्ञायतेउत्पद्यते यदिलग्नस्यप्रथमोद्रेक्षाणस्तदाष्टमस्यापि
प्रथमोथलग्नस्यद्वितीयस्तदाऽष्टमस्यापिद्वितीयोऽथलग्नस्यतृतीयस्तदाऽष्टमस्यापितृतीयः नकेवलंयावत्सर्वराशीनामेषैवव्यवस्था
अनेनक्रमेणप्रकारेणयोऽष्टमराशिः द्रेक्षाणः सएवद्वाविंशोद्रेक्षाणइति तत्रैतज्ज्ञातं यस्योक्तयोगानामन्यतमोयोगोनभवति नचाष्टमंस्था
नंग्रहयुतवीक्षितं तस्यद्वाविंशोद्रेक्षाणाधिपाष्टमराश्यपिपयोर्योबलवांस्तदुक्तदोषेणमृत्युरिति ११ अथयाहभूमौम्रियतेतद्विज्ञानं

द्वाविंशः कथितस्तुकारणंद्रेक्षाणोनिधनस्यस्तरिभिः त
स्याधिपतिर्भवोपिवा निर्याणंस्वगुणैः प्रयच्छति ॥ ११ ॥

वसंततिलकेनाह होरावशांशेति पुरुषस्यजन्मसमयेहोरायांलग्नेयोनवांशकोभवति तस्ययोधिपतिः ग्रहस्तेनयोन्युक्तेराशिः सराशिर्यत्रस्थि
तइत्यर्थः तस्यराशेर्यायोग्याभूमिस्तस्याभूमौसम्रियते तद्यथा सचेद्राशिद्वयेभवति तदाअधिकसंचारभूमौसचेद्राशिःमेषोभवति
तदाजाविकल्पसंज्ञेभूमौ वृषभश्चेत्तदावृषभप्रचारभूमौमिथुनश्चेत्तदाग्रहे कर्कटश्चेत्तदाकूपेसिंहश्चेत्तदारण्ये कन्याचेत्तदाकूपे तुलाचे
त्तदापणग्रहे वृश्चिकश्चेत्तदाश्वमे धन्वीचेत्तदाऽश्वप्रचारभूमौ मकरश्चेत्तदानूपे कुंभश्चेत्तदाग्रहे मीनश्चेत्तदानूपइति येषालुपुन
र्मृत्युयोगेजलादौमरणमुक्तंतेषांतेष्वेव नकेवलंदर्शितराशिवशेनभूमदेशोवक्तव्यः अपितुयोगेक्षणादिभिरिति सलग्नमेनवांशकाधिपति

यस्मिन्नाशौच्यवस्थितः तत्रयद्यनेनग्रहेणतस्ययोगोभवति तदातस्यचयाभूमिः ईक्षणादिर्योवातस्यपश्यति आदियहणाद्यस्यनवांशकेस्थितस्तस्यापि
याभूमिरुक्तातस्यांसम्वित्तति अत्रचबहुभूमिसंभवेग्रहबलादुक्तव्याः ननुचग्रहस्यकाभूमिः उच्यते ग्रहस्यात्मीयराशेर्याभूमिः सैवेति ननुयस्य
राशिद्वयतस्यकाभूमिरित्युच्यते तत्रत्रिकोणराशेः संबंधिनीभूमिः तद्यथा आदित्यस्यासिंहभूमिः अरण्यम् चंद्रमसः कर्कटभूमिरनूपंभौ
मस्यमेषभूमिरजाविकसंचारप्रदेशः बुधस्यकन्याभूमिरनूपः जीवस्यधनुर्भूमिरश्वप्रचारः शक्रस्यतुलाभूमिः विपाणिः शनैश्चरस्यकुम्भभूमिः
ग्रहमिति केचिदत्रदेवालयेअग्निविहारकोशशयनक्षित्युत्कराः स्युरित्यादिकंस्थानमिच्छन्ति एतच्चशोभनं यतः एतेषुस्थानेषुम्रियमाणाह-

होरानवांशकपयुक्तसमानभूमौयोगेक्षणादिभिरतःपरिकल्प्यमेतत् मोहस्तुम्
त्युसमये अनुदिताशतुल्यः स्वेशोक्षितेद्विगुणितस्त्रिगुणः शतभैश्च ॥ १२ ॥ ६२ ॥

श्यंतइति एवमेतस्मादन्यत् परिकल्प्यंचिंत्यम् मोहस्तिति यावंतोलग्रस्यनवांशकाअनुदिताः शेषास्तेषामंशानांसपीडितानांयावत्कालोभव
ति एतदुक्तमवति यावत्कालोल्लादवशिष्टः पुरुषस्यजन्मविषयेभवति तावंतस्तावत्कालमिति सचेष्टग्रराशिः यदिस्तेषोनस्वपतिने
क्षितोदृष्टस्तदासएवकालोद्विगुणोवक्तव्यः अर्थादेवस्वामिनासौम्यग्रहेणचदृष्टस्तदाषड्गुणकालोवक्तव्यः १२ अथमृतस्यशरीरपरिणामज्ञान-
मालिन्याह दहनेति निधनभवेनेष्टमेस्थानेयोद्रेक्षाणोच्यवस्थितः तद्वशाच्छवपरिणामश्चित्तदीयः सचगणनयाद्वाविंशोद्रेक्षाणोभवति
सचयदिदहनद्रेक्षाणोऽग्निद्रेक्षाणोभवति तदाभस्मत्वेनपरिणामत्यग्निनादत्यते पापद्रेक्षाणोऽग्निद्रेक्षाणः अथजलद्रेक्षाणोभवतितदासकिं

बु. टी.
१५५

द्यते जलमध्येक्षिप्यते सौम्यग्रहद्रेक्षाणोजलद्रेक्षाणः अथमिन्द्रद्रेक्षाणोभवति तदा शिष्यति नदव्यतेनचापिजलमध्येक्षिप्यते सौम्यग्रहद्रेक्षाणः पाप-
युक्तोभवति पापग्रहद्रेक्षाणोवासौम्ययुक्तस्तदामिन्द्रद्रेक्षाणः तथानिधनभवनसंस्थेरष्टमराश्याश्रितैः व्यालवर्गैः सर्पद्रेक्षाणैः विडंबितोभवति
तदाम्बुसृगालकाकादिभिर्भुज्यते भक्ष्यतइत्यर्थः अत्रव्यालद्रेक्षाणाः कर्कटाद्याः कर्कटाद्वितीयः वृश्चिष्वाद्यः वृश्चिकद्वितीयः मीनांत्यश्चउ-
क्तं च शशिग्रहपूर्वापरगोकीटस्यचर्मनपश्चिमोपगतः निधनेयस्यभवतिद्रेक्षाणास्तस्यचमृतस्य भुंजंतिवायसाद्याः प्राणिसमूहानचास्ति संदेहः
पापग्रहद्रेक्षाणोयस्याष्टमराशिसंस्थितोभवति दहनंप्राप्नोतिनरोमृतमात्रोनिश्चयात्मवदेत् एवसौम्यद्रेक्षाणोजलमध्येक्षिप्यतेनरोचमृतः

दहनजलविमिश्रैर्भस्मसंक्लेदशोषैर्निधनभवनसंस्थैर्व्यालवर्गैर्विडंबः इति
शवपरिणामश्चितनीयोयथाक्तः पृथुविरचितशास्त्राद्गत्यनूकादिचित्त्यम् १३

सौम्यद्रेक्षाणः पापैः पापद्रेक्षाणोपिसौम्ययुक्तः यस्याष्टमभवन्नगतः शोषंप्राप्नोतिसोपिमृतइति एवंप्रकारः शवानांमृतानांपरिणामोविपत्ति-
श्चितनीयोविचार्यः पृथुविरचितशास्त्राद्विस्तीर्णाच्छास्त्राद्गत्यनूकादिचित्त्यम् मृतस्यकागतिर्भविष्यति कस्माच्चलोकादयमागतः आ-
दिग्रहणात्तत्रकीदृगासीदिति अनुकशब्देनेहातीतजन्योच्यते १३ अथयोयंजातो जंतुः सकस्मालोकादागतइतियदुक्तं तद्विज्ञानंमालिन्याह
गुरुरिति गुरुर्जीवः उडुपतिशक्रौ चंद्रसितौ सूर्यभौमोरविकुजौ यमजौसौरबुधौ एतेविषुपपितृतिरश्चोनारकीयांश्चजातान् कुर्युः
विषुधल्लोकोदेवलोकः पितृलोकः प्रसिद्धः तिरश्चतिर्यग्लोकः नरकः नरकलोकः प्रसिद्धः एभ्यः आगतान् वदेत् कथमिति तदर्थमाह दिनकर

ने. अ.
२५

१५६

शशिवीर्याधिष्ठिताल्यंशनाथादिति दिनकरः सूर्यः शशीचंद्रः अनयोः दिनकरशशिनोः मध्याद्योबलीवीर्यवान् तेनाधिष्ठितोयुक्तोयस्यंशोद्रेक्षाणाः
तस्ययोनाथः स्वामीतस्ययोलोकास्तस्मादागतइतिवक्तव्यं तत्रसयदिद्रेक्षाणोगुरोः जीवस्यसंबंधीभवति तदा विबुधालोकादागतइतिवक्तव्यं अ
थचंद्रशक्रयोरन्यतमसंबंधीभवति तदापितृलोकादागतइतिवक्तव्यं अथसूर्यभौमयोरन्यतमसंबंधीभवति तदा तिर्यगलोकादागतइतिवक्तव्यं
अथशनेश्चरबुधयोरन्यतमसंबंधीभवति तदानरलोकादागतइतिवक्तव्यं यस्मालोकादागतस्तत्रापि श्रेष्ठमध्यमहीनत्वज्ञानमाह प्रवरेत्यादि
यस्यग्रहस्यप्रदर्शितलोकान्तस्यजन्मज्ञानमाह ग्रहस्तुंगस्थः स्वोच्चराशिगतोभवति तदातत्रप्रवरः प्रधानमार्सादिति विज्ञेयं अथोच्चराशि

गुरुरुडुपतिशक्रौसूर्यभौमौयमजौविबुधपितृतिरश्चोनारकायांश्चकुर्युः दि
नकरशशिवीर्याधिष्ठिताल्यंशनाथात्मवरसमनिहृष्टास्तुंगक्तासादनूक् १४

च्युतेनान्चमप्राप्य तदातत्रासौमध्यममार्सादिति विज्ञेयं नोचस्थः निहृष्टः हीनः एतदनूक्प्राग्जन्मनिज्ञेयं १४ अथमृतस्यकागतिर्भविष्यति
तद्विज्ञानंमालिन्याह गतिरिति यस्यजन्मनिलयात्वष्टसप्तमाष्टमस्थानानिभूत्यानिभवति तस्यतत्कालंरिपुस्थानेच्यंशोद्रेक्षाणोवर्ततेतयोर्वा
वधिपतीतयोर्मध्येयोबलवांस्तस्य योलोकोभिहितः सएवगतिः एवंपुरंध्रच्यंशपइति तत्रतेनमृतनगंतव्यमिति अस्तस्थितोवा अथल
यात्वष्टसप्तमाष्टमस्थानानामन्यतमेस्थानेकश्चिद्ब्रह्मोभवति तदातस्यदर्शितलोकेतेनगंतव्यं अथलयात्वष्टसप्तमाष्टमस्थानानां द्वेस्थाने
त्रीणिवासग्रहाणिभवति सोप्येकस्मिन्पितृयादयोग्रहाभवति तदातेषांग्रहाणोबलवांस्तस्ययः प्रदर्शितोलोकास्तेनगंतव्यमिति नन्वस्त

बृ-शौ-
१५७

स्थितोवेति केचिद्वलमुक्तं तत्र सप्तमस्थग्रहणं कृतं तत्पञ्चाष्टमस्थोपि स्वांगतिं नयतीति किं व्याख्यातं उच्यते अस्तस्थितोवेति वा शब्दश्च शब्दार्थे
ज्ञेयः न केवलमस्तस्थितश्चकारादिपुरं भगश्चेति केचिदस्तस्थितश्चेति परंति तथाच स्वल्पजातके उक्तं स्फुरपितृतिर्यङ्गारकान् गुरु रुद्रुपसिता
वस्त्रयवाज्ञयमौ रिपुरं भग्यं शकपानयंति चास्तारिनिधनस्थाः गुरुरथेति अथ शब्दः पादपूरणार्थे यस्य जन्मनि गुरुर्बृहस्पतिर्लगादिपुस्था-
नेषु भवति केन्द्रेषु वा छिद्रेषु मेवासच स्वोच्चस्थः कर्कटे भवति तदैको योगः अथवां त्ये भवनेर्मानराशाबुदयति विलगते तत्र च गुरुवर्ज्यं

ने-अ-
२५

गतिरपि रिपुरं भग्यं शपोः स्तस्थितो वा गुरु रथ रिपु केन्द्र छिद्र गः स्वोच्च संस्थः उ
दयति भवनेत्ये सौम्य भागे च मोक्षो भवति यदि बलेन प्रोद्भिज्ञतास्तत्र शेषाः १५
इति बृहज्जातकविहृतौ नैर्याणिकाः ध्यायः पंचविंशतिः समाप्तः ॥ २५ ॥

शेषाग्रहा अन्ये ग्रहा बलेन वीर्येण प्रोद्भिज्ञता वर्जिता भवन्ति तदा द्वितीयो योगः अस्मिन्योगद्वये जातस्य मोक्षो भविष्यतीति वक्तव्यं उदयति भवनेत्ये
सौम्य भागे च मोक्ष इत्यत्र चकारो वा शब्दस्यार्थे यथा पुरुषस्य जन्मकालग्रहवशात् गतिरुक्ता तथा मरणकाललग्नवशादपि गतिर्वक्तव्या यस्मा
त्तत्त्वजातके उक्तं षष्ठाष्टमकं टकगो गुरुश्चेद्भवति मीनलग्ने वा शेषैः रवौर्जन्मनि मरणे वा मोक्षगतिमाहुरिति १५ इति श्रीमद्वेत्तलवि
रचितायां बृहज्जातकविहृतौ नैर्याणिकाः ध्यायः पंचविंशतिः समाप्तः २५ ७ ७ ७ ७ ७ ७

१५७

अथनष्टजातकाध्यायेव्याख्यायते तत्रादावेवप्रसूतिकालज्ञानमिदं वज्रयाह आधानेति यस्याधानकालो ज्ञायते तस्याधानकालात् पूर्वमेव जन्मव्याख्यातम् तत्कालमिदुसहितइत्यादिना जन्मकालश्च व्याख्यातएव एवमाधानजन्मकालयोरपरिबोधे अज्ञाने सति संपृच्छतः प्रष्टुः विलग्रात् प्रथमलग्राज्जन्मवदेद्वयात् येन लगेन मष्टा पृच्छति तस्य यदि पूर्वाह्णं प्रथमहोरा भवति तदा प्रष्टुः मानावादित्ये उदगते उत्तरायणस्थे जन्मवक्तव्यम् मकरादिराशिषट्स्थे जातइत्यर्थः अथलग्रस्यापराह्णं द्वितीयाहोरा भवति तदा मानौ दक्षिणगते दक्षिणायनस्थे जन्मवक्तव्यं कर्कटादिराशिषट्स्थे जातइत्यर्थः तथाच आधानजन्मनीयस्य न विज्ञायते देहिनः जन्मसंपृच्छतस्तस्य प्रथमलग्रा द्विनिर्दिशेत् १ अथ वर्षर्तुज्ञानमुपजातिकयाह लग्नत्रिकोणे धिति त्रिभागे द्वे द्वात्रिंशोः लग्नत्रिको

अथनष्टजातकाध्यायप्रारंभः आधानजन्मापरिबोधकाले संपृच्छतो जन्मवदेद्विलग्रात् पूर्वापरार्थे भवनस्या विं

द्याद्गानावुदग्दक्षिणगे प्रसूतिम् १

नेषु प्रथमपंचमनवमस्थानेषु गुरुर्जीवो ज्ञेयः तद्यथा प्रथमलग्रस्य यदि प्रथमद्रेक्षाणो भवति तदायएवलग्रराशिः तत्रस्थे गुरौ जन्मवक्तव्यं अथलग्रस्य द्वितीयो द्रेक्षाणः तदालग्राद्यः पंचमोराशिस्तत्रस्थे गुरौ जन्मवक्तव्यम् अथलग्रस्य तृतीयो द्रेक्षाणस्तदालग्राद्यो नवमोराशिस्तत्रस्थे गुरौ जन्मवक्तव्यम् एवं केषां चिन्मतं अथान्येषां मतम् यथा प्रथमलग्रस्य यदा प्रथमो द्रेक्षाणो दयो भवति तदालग्रराशितो यावत्संख्येराशौ हस्यति स्तिष्ठति तावत्संख्यानि प्रष्टुर्वर्षाणि वक्तव्यानि अथलग्रस्य द्वितीयो द्रेक्षाणस्तदालग्रात् पंचमराशितो यावत्संख्येराशौ हस्यति स्तिष्ठति तावत्संख्यानि प्रष्टुर्वर्षाणि वक्तव्यानि यदालग्रस्य तृतीयो द्रेक्षाणो भवति तदालग्रान्नवमराशितो यावत्संख्येराशौ हस्यति स्तिष्ठति तावत्संख्यानि प्रष्टुः वर्षाणि वक्तव्यानि एतद्व्याख्यानं न शोभनं पूर्वव्याख्यानमेव श्रेयः यस्याद्यवनेश्वरः द्रेक्षाणलगे क्रमतस्तुराशौ गुरुर्विल

बृ-टी
१५८

ग्रादित्रिकोणगोभूत् ससुद्धवेत्तद्भवनक्रमेण स्वाचारभादृष्टगतिं प्रगण्यात् यद्यप्यत्र सामान्येनोक्तं बृहस्पतेरवस्थानं तथाच द्वादशभागक्रमेण प्रतिराशौ संचार्यः
तद्यथा यदि प्रथमलग्नस्य प्रथमद्वादशभागो दयो भवति तदालग्नस्थे जीवे जातः द्वितीयद्वादशभागे चैतदालग्राद्वितीये गुरोर्जातः एव तृतीयादिद्वादश
भागो दयेत्तृतीयादिषु स्थानेषु ऊर्ध्वम् विकल्प्य वर्षाणि वयोनुमानादेवं बृहस्पतेरवस्थानं ज्ञात्वा तस्य एव वयोनुमानात् तस्या वृत्तिं शरीरमेवेक्ष्य वर्षाणि विक-
ल्प्य वयः प्रमाणं बुद्ध्या द्वादशमुद्वादशं सवर्षेषु विकल्पना कार्या किमस्मिन्नेव भगणपरिवर्ते ज्ञातराशेः बृहस्पतेरवस्थानमभूदुत द्वितीय उत तृतीयादि-
षु एव तस्या वृत्तिमेवेक्ष्य वयोनुमानवक्तव्यं यत्र द्वादशसवर्षेषु भ्रंतिर्भवति तत्र पुरुषलक्षणोक्तेन दशाविभागेन द्वादशवार्षिकीं दशांक्षेत्रेषु परिक-

न-जा-
२६

लग्नत्रिकोणेषु गुरुस्त्रिभागेर्विकल्प्य वर्षाणि वयोनुमानात्

ल्ययत्तत्क्षेत्रांगसंस्पर्शाद्वर्षज्ञानं तथाच पुरुषलक्षणे पठ्यते पादौ सगुल्ये प्रथमं प्रदिष्टं जंघे द्वितीयं तु सजानुवन्त्रे मेद्वोरुमुष्काश्च ततस्तृतीयं नाभिं
कर्हिचेति चतुर्थमाहुः उदयं कथयंति पंचमं तदुदयं षष्ठमथस्तनान्वितं अथ सप्तमं शजत्रुणी कथयंत्यष्टममोष्ठकंधरे नवमं नयने च सप्तश्रुणी सलला-
टं दशमं शिरस्तथा अश्लेषशक्रमंदशाफलं चरणयोः शश्लेषशोभनमिति किं तत्र विंशत्यधिकं वर्षशतं यस्य जन्मनोतीतं तस्य नष्टजातकवर्षज्ञा-
नोपाय एव नास्ति एवं वर्षेषु ज्ञातेषु क्रतुज्ञानमाह ग्रीष्मोर्कलग्न इति येन लग्नेन प्रष्टव्यं तत्र चेदर्कः सूर्यः स्थितस्तद्वेक्षणोवालयेतदा ग्रीष्मे
जात इति वक्तव्यं कथितास्तु शेषैरिति शेषैरेवैश्वं द्वादशदिभिर्ग्रहैर्लग्नस्थैः क्रतुः पूर्वमेव कथित उक्तः द्रव्याणैः शिशिरादय इत्यादिना ग्रंथेनोक्तः

१५८

तत्रयदाशनेश्चरोलयेभवति तद्देष्काणोवातदाशिशिरेजातइतिवक्तव्यं एवंशक्रैलग्रगतेवा तद्देष्काणोतदावसंतेजातः एवंभौमेग्रीष्मे एवमेवरवाव
पि चंद्रेलग्रगतेतद्देष्काणेवावर्षासंबुधेशरदि जीवेहेमंतइति यदाबहवोलग्रगताः भवतितदातेषामध्येयोबलवान्तदुक्तर्तोजातइतिवक्तव्यं अथन
कश्चिद्यदिलग्रगतोभवति तदातस्यसंबंधाद्देष्काणोदयोभवति तदातदुक्तर्तोजातइत्येवंवक्तव्यं अन्यायनर्त्ताहृतुरर्कचारादिति अन्यस्मिन्नयने
न्यस्मिन्तावर्कचाराहतुः अन्यस्मिन्नयनेतदयनासंभवश्चेहृतुरन्योभवति तदुर्त्तरर्कचारवशेनवक्तव्यं एतदुक्तंभवति सौरेणमानेनक्रतुर्वक्तव्यः
नतुचांद्रेणयथाशिशिरेजातेमकरकुंभयोरन्यतमेराशौसूर्यस्यावस्थानंज्ञेयं एवंशेषराशिष्वप्युक्तं अनेनलौकिकश्चांद्रमासोनिराकृतोभवतीति २

ग्रीष्मोर्कलग्रेकथितास्तुशेषैरन्यायनर्त्ताहृतुरर्कचारात् २ चंद्रज्ञजीवाः परिवर्तनीयाः शक्रा
रमंदैरयनेविलोमे द्रेष्काणभागेप्रथमेतुपूर्वामासोनुपगताच्चतिथिर्विकल्पः ॥ ३ ॥ ७ ॥

अथायनेविलोमेग्रहपरिज्ञानाहतुपरिज्ञानंमासपरिज्ञानंचंद्रवज्रयाह चंद्रज्ञेति अयनेविलोमेसति चंद्रज्ञजीवाः शक्रारमंदैः परिवर्तनीयाः शशिबुधशुक्रः
सितभौमशनेश्चरैः अयनव्यत्ययेप्राप्तेसतिपरिवर्तनीयाः व्यत्ययेनव्यवस्थाप्याः एतदुक्तंभवति यद्युत्तरायणेज्ञातेप्रावृट्कालेजातस्तदावसंतेजातइति-
वक्तव्यम् वंदाच्छुक्रेणात्रपरिवर्तितः अथोत्तरायणेशरदिप्राप्तायांग्रीष्मेजातः दक्षिणायनेग्रीष्मेजातेशरदिजातः अथबुधो रविभौमयोरपव-
र्त्तितौ रविभौमौबुधेनचउत्तरायणेहेमंतेजातेशिशिरेजातः दक्षिणायनेशिशिरेप्राप्तेहेमंतजातः इतिवक्तव्यं अत्रजीवमंदौ परस्परमपवर्त्तितौ एवसू-
तौजातेमासज्ञानमाह द्रेष्काणभागइति प्रथमयोगेयोद्देष्काणोवर्ततेतस्यचन्द्रेष्काणस्ययदिप्रथमभागोवर्ततेतदाज्ञातर्तोप्रथमेमासिजातः इतिवक्तव्यं

हृ-टी-
१५९

अथलघुद्रेक्षाणस्यद्वितीयोभागोवर्तते तदाज्ञातैर्द्वितीयेमासिजातः तृतीयद्रेक्षणेद्वौविभागौपूर्वपरावत्रापिअर्कावस्थानतएवमासज्ञानं अथएवंमा-
संज्ञात्वातिथिज्ञानार्थमाह अनुपाताच्चतिथिर्विकल्पः अनुपाताच्चैराशिकात्तिथिर्विकल्पोविकल्पनीयः लग्नस्यषड्लिमाशताभिद्रेक्षाणः द्रेक्षाणेन-
चज्ञातुंक्रतुज्ञानंतदर्थलिमाशतत्रयं लिमाशतत्रयेणमासज्ञानं अत्रानुपातात्तिथिर्लिमादशकेनैकैकोज्ञेयः एषश्चतिथिरादित्यभागः एवमादि-
त्यस्यराशयोभागाज्ञेयाः मासाराशयस्तिथयोभागाः यस्मिंश्चतिथौज्ञातवर्षेयथाप्रदर्शितादित्योभवति तस्मिन्तिथौतस्यजन्मइतिवक्तव्यं ३
अथचंद्रमानतिथिज्ञानोपायमिंद्रवज्रयाह अत्रापीति अत्रास्मिंस्तिथिज्ञानेद्विजेन्द्रामुनयोहोराशास्त्रज्ञाः सूर्यांशतुल्यां अंशस्थानेस्फुटार्कभा-

अत्रापिहोरापटवोद्विजेन्द्राः सूर्यांशतुल्यांतिथिमुद्दिशंति रात्रि
द्युसंज्ञेषुविलोमजन्मभागेश्चवेलाःक्रमशोविकल्प्याः ॥ ४ ॥

गसमांतिथिमुद्दिशंति कथयंति प्रथमकालेतात्कालिकेनादित्येनयावंतोभागाभुक्तास्तावंतः शतक्रुप्रतिपत्यभूतिज्ञातमासस्यतिथयोव्यतीताः अत्रचंद्र-
मानेमकरमासेजातेमाघमासोज्ञेयः एवमन्येष्वपिमासकल्पनाकार्या तथाचमणित्यः पृच्छाकालेरविष्णयावंतोशाः स्फुटेनसंभुक्ताः राशेस्तास्ति-
थ्यः स्युः शतक्रुदावर्कमासस्यएवंदिनेजातेकिमयंरात्रौजातोदिवावेति तदर्थमाह रात्रिद्युसंज्ञेचिति रात्रिद्युसंज्ञापूर्वव्याख्याताः गोजाश्विक-
किंमिथुनाइत्यादिनातत्रप्रथमकालेयदिरात्रिसंज्ञोलग्रोभवति तदातस्यविलोमतादिवाजन्मवक्तव्यं अथद्युसंज्ञोलग्रोभवतितदारात्रौजन्मवक्त-
व्यं एवंदिनरात्रिविभागेज्ञातेवेलाज्ञानमाह भागेश्चवेलाः क्रमशोविकल्प्याः यस्मिन्दिनेपुरुषस्यजन्मज्ञानंतस्मिन्दिने अंशादित्योपिज्ञातः

न-जा-
२६

१५९

ततस्तस्यपुरुषस्ययदिदिवाजन्मतदा तस्मादादित्यादिनप्रमाणंकार्यम् अथरात्रौजन्मतदारात्रिप्रमाणं तत्रप्रश्नलग्नस्यतस्मिन्कालेयावंतश्चषकाभुक्तास्तेरु-
पातः कार्यः यदिपुरुषस्यदिवाजन्मतदादिनप्रमाणेन यदारात्रौतदारात्रिप्रमाणेन तात्काललग्नभुक्तचषकानांगुणानां हत्वा तस्यैवलग्रस्यस्वदेशराशुदय-
प्रमाणेन भागमपहृत्यावाप्तावेलां तावताकालेनगतेनदिनस्यरात्रेर्वाजन्मवक्तव्यं एवंलग्नभागेः क्रमशः परिपाद्यावेलासमयः विकल्प्याविकल्पनीया-
अर्थान्तरेणमासज्ञानमिदं वज्रयाह केचिदिति केचिदाचार्याः शशांकाभ्युषिताच्चंद्रयुक्तान्नवांशाच्छुक्लान्तसंज्ञमासंकथयन्ति प्रश्नकालेयस्मिन्नवांश-
केनवर्गेशेचंद्रमाभवति तमपिनवांशकंविधापरिकल्प्य तस्मिन्नवांशकेनवर्गेशेचंद्रमाव्यवस्थितइति चंद्रनवांशकगतंनक्षत्रमन्वेष्ट्यम् त-

मेषादिराशी

नांचषकाः

मे २०० मी.

वृ २४० कुं.

मि २८० म.

क ३२० ध.

सिं ३६० वृ.

क ४०० तु.

केचिच्छशांकाभ्युषितान्नवांशाच्छुक्लान्तसंज्ञंकथयन्तिमासं लग्न
त्रिकोणोत्तमवीर्ययुक्तसंमोच्यते गालभनादिभिर्वा ॥ ५ ॥

नक्षत्रशुक्लान्तसंज्ञकेमासितस्यजन्मवक्तव्यं अथयस्यनक्षत्रस्यशुक्लान्तसंज्ञोमासोनास्ति तस्यवृहस्पतिचारोक्तविधिनाशुक्लान्तसंज्ञोमासः
परिकल्प्यः तत्रोक्तं नक्षत्रेणसहोदयमस्तंवायेनयातिस्मरमंत्री तत्संज्ञंवक्तव्यं वर्षमासंक्रमेणैव वर्षाणिकार्तिकादीन्याग्नेयाद्रदयानियो-
ज्यानि क्रमशस्त्रिभंतुपंचममुपात्यमंत्यचयद्वर्षमिति तत्रचंद्रमायदिदृष्यनवांशकेतन्नवांशकसप्तकस्यार्वाग्भवति तदाकार्तिकेमासि जात-
इतिवक्तव्यं अथवृषनवांशकस्योर्द्ध्वभवति मिथुननवांशकेतन्नवांशकषट्कस्यार्वाक्यदाचंद्रमाभवति तदामार्गशीर्षेमासिजातइतिवक्त-
व्यम् अथमिथुननवांशकेतन्नवांशकषट्कस्योर्ध्वं कर्कटनवांशकेतन्नवांशकपंचकस्यार्वाग्यदाचंद्रमाभवति तदोषेमासिजातइतिवक्तव्यं अथकर्कटेत-

वृ-टी-
१६०

तन्त्रवांशकपंचकस्योर्ध्वसिंहनवांशकेतन्त्रवांशचतुष्टयस्यार्वाग्यदाचंद्रमाभवति तदामाघेमासिजन्मइतिवक्तव्यं अथसिंहनवांशकेतन्त्रवांशकचतुष्टयस्योर्ध्व
कन्यानवांशकेतन्त्रवांशकसप्तकस्यार्वाग्यदाचंद्रमाभवति तदाफाल्गुनेमासिजातइतिवक्तव्यं अथकन्यानवांशकसप्तकस्योर्ध्वतुलनवांशकेतन्त्रवांशकष
ट्टस्यार्वाग्यदाचंद्रमाभवति तदाचैत्रेमासिजातइतिवक्तव्यं अथतुलनवांशकेतन्त्रवांशकषट्टस्योर्ध्ववृश्चिकनवांशकेतन्त्रवांशकपंचकस्यार्वाग्यदाचंद्रमाभवति
तदावैशाखेमासिजातइतिवक्तव्यं अथवृश्चिकेतन्त्रवांशकपंचकस्योर्ध्वधनिनवांशकेतन्त्रवांशकचतुष्टयस्यार्वाग्यदाचंद्रमाभवति तदाज्येष्ठेमासिजातइत्यव
गंतव्यं अथधनिनवांशकेतन्त्रवांशकचतुष्टयस्योर्ध्वमकरनवांशकत्रयस्यार्वाग्यदाचंद्रमाभवति तदाआषाढेमासिजातइतिवक्तव्यं अथमकरनवांशकेत
न्त्रवांशकत्रयस्योर्ध्वकुंभनवांशकेतन्त्रवांशकद्वयस्यार्वाग्यदाचंद्रमाभवति तदाश्रावणेमासिजातइतिवक्तव्यं अथकुंभनवांशकेतन्त्रवांशकद्वयस्योर्ध्वमीनन
वांशेतन्त्रवांशपंचकस्यार्वाग्यदाचंद्रमाभवति तदाभाद्रपदेमासिजातइतिवक्तव्यं अथमीननवांशकेतन्त्रवांशकपंचकस्योर्ध्वमेषनवांशेतन्त्रवांशषट्टत्रय
स्यार्वाग्यदाचंद्रमाभवति तदाः श्रवणमासिजातइतिवक्तव्यं अथमेषनवांशकेतन्त्रवांशाष्टकस्योर्ध्वयदिचंद्रमाभवति तदाकार्तिकेमासिजातइत्यवगंत
व्यम् यस्मिन्कृत्तिकासरोहिणीकार्तिकः मृगशिरार्द्राचमार्गशीर्षः पुनर्वसुपुष्यश्रवणः आश्लेषामघाचमाघः पूर्वाफाल्गुन्युत्तराफाल्गुनीहस्तश्चफाल्गु
नः चित्रास्वातीचित्रैवः विशाखानुराधाचैवैशाखः ज्येष्ठाश्लेषज्येष्ठाः पूर्वाषाढोत्तराषाढश्चाषाढः श्रवणधनिष्ठाचश्रवणः शतभिषक्पूर्वाभाद्रप
दोत्तराभाद्रपदश्चभाद्रपदः रेवत्यश्विनीभरणीश्रवणः यस्मादुक्तं त्रिभंतुपंचमसुपांत्यमंत्यंचयदूर्ध्वमिति एवंशक्रांतस्यमासस्यनिश्चयः
शक्रांतयहणेनेतत्प्रतिपादयति यत्तथा शक्रपक्षांतयेननक्षत्रेणयुक्तस्तदुपलक्षितोमासोवक्तव्यः यथा कार्तिकशक्रपक्षांतैकृत्तिकारोहिणीभ्यामा
न्यतमेनयश्चंद्रमाभवति तेनकार्तिकोमासउच्यते एवमन्येषामपियोज्यते तदेतद्ब्रुवते एतदुक्तंभवति नशक्रांतोमासइत्यतोमास कृष्णांतएव तथा

न-जा-
२६

१६०

चयवनेश्वरः मासेतुशक्रप्रतिपत्यवृत्तेपूर्वेशशीमध्यबलोदशाहे तथाच यद्राशिसंज्ञेशीनांशः प्रश्नकालेनवांशके स्थितस्तद्राशिगः पूर्णोयस्मिन्मावतिचं
 दमाः जन्ममासः सनिर्दिष्टः पुरुषस्यतुष्टतः कृष्णपक्षांतिकोमासेज्ञेयोत्रतुविपश्चिता लग्नत्रिकोणेत्यादि लग्नस्यप्रथमलग्नस्यत्रिकोणयोश्चन
 वममंचमयोर्मध्याद्यस्तत्कालमुत्तमेनप्रधानवीर्येणबलेनयुक्तस्तद्राशिः प्रोच्यते कथ्यते यस्मिन्नाशोगतेचंद्रमसिजातइतिवक्तव्यं तथाचयवनेश्व
 रः होरादिवीर्याधिकलग्नभाजिस्थानंत्रिकोणेशशिनोविधायं अंगालभनादिभिर्वा कालांगानीत्यनेनप्रदर्शितोयः कालपुरुषस्यांगविभागस्तदा
 लभनाद्धाननेविधिनास्प्रष्टुंशतः यदेवकालपुरुषस्यांगंस्पृशतितत्स्थेचंद्रमसिजातइतिवक्तव्यं आदिग्रहणात्प्राणयुक्तसत्त्वदर्शनश्रवणेगृह्यते ५

यावान्गतः शीतकरोविलग्राच्चंद्राद्देत्तावतिजन्मराशिः मीनो
 दयेमीनयुगंमदिष्टमस्याहताकाररुतेश्चंचित्यम् ६ ७

अथप्रकारांतरेणजन्मेशराशिज्ञानमिंद्रवज्रयाह यावानिति विलग्रात्पृच्छालग्राच्छीतकरश्चंद्रोयावान्गतोजन्मराशौव्यवस्थितस्तस्माद्यस्तावतिराशिः त
 त्रस्थेचंद्रमसिजातइतिवक्तव्यं मीनोदयेयदिमीनलग्नगतोभवति तदामीनयुगमेवमदिष्टमुक्तं मीनस्थचंद्रमाइतिवक्तव्यं ननुदर्शितविधिनाराशिरनेक
 प्रकारेणयत्रमासेभिन्नरूपस्तत्रकोक्तव्यइत्याशंक्याह मस्याहताकाररुतेरिति यस्यराशेः संबंधिमस्थद्रव्यंतस्मिन्काले कृत्रिममानीयते तदाका
 रश्चक्रश्चिह्नइत्येते यथामार्जारादिदर्शनेसिंहोर्माहिषादिदर्शनेवृषइत्यादि अथवाराशयुक्तरूपंपुरुषस्यदृष्ट्वाथवारुतेनयस्यराशिसदृशप्राणिनोरुतंशब्द
 क्रियतेतत्रस्थेचंद्रमसिजातइतिवक्तव्यं ६ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥

एवंजन्मराशौज्ञातेलग्नज्ञानमिंद्रजन्मह होरेति होरायां प्रश्नलग्नयोग्यस्य राशेर्नवांशकस्तत्कालं वर्तते तस्मात्तावद्विंशतिमंतत्पतिमंतमेवांशवराशितस्य जन्मलग्नं व-
क्तव्यं अथवालयालग्नद्रेक्षाणादारभ्य राविः सूर्योयावति यावत्संख्येद्रेक्षाण्यवस्थितस्तस्माल्लयादारभ्य तावति राशौ लग्नगते तस्य जन्मवक्तव्यं अत्रच
द्वादशेभ्योधिकेद्रेक्षाणेद्वादशकमपास्य संख्यानिर्देशः चतुर्विंशतेरधिकेचतुर्विंशतिमपास्य शेषं वदेत् एवंशास्त्रमाह शास्त्रं कथयति न स्वमनीषि
कयोक्तमित्येतत्प्रतिपादयति शास्त्रग्रहणेनेतत्प्रतिपाद्यते उक्तं च पृच्छालग्ननवांशस्य योराशिसंज्ञया समस्तस्मिन् लग्नगते राशौ जन्मवक्तव्यम्
पृच्छतस्तावत्संख्योपगते लग्नादृक्काणे दिनकृत् ततः प्रश्नलग्नात्तावत्संख्येकृते लग्नराशौ प्रष्टुर्जन्मविनिर्देशोत् ७ अथ प्रकारांतरेण लग्नानयनमिंद्र

होरानवांशप्रतिमं विलग्नं लग्नाद्विर्यावति च दृक्काणे तस्माद्
देत्तावति वा विलग्नं प्रष्टुः प्रसूताविति शास्त्रमाह ॥ ७ ॥

जन्मह जन्मादिशेदिति लग्नयोग्यहेजन्मादिशेत् प्रश्नलग्नयोग्यहोव्यवस्थितस्तत्तात्कालिकं कृत्वा लिप्तापिंडीकार्यं अथ बहवो लग्नगता भवन्ति त-
दा तेषां यो बलवान् तत्तात्कालिकं कृत्वा लिप्तापिंडीकार्यम् ततः सलिलसमीकृतायामवनौद्वादशांगुलेन शंकुना तात्कालिकानिच्छायांगुलाभिगृ-
हीत्वा तैरंगुलैरेकैकं ग्रहं यद्दर्शितकाले लिप्तापिंडीकृतं गुणयेत् अथ वा सर्वग्रहेभ्यो यो बलवान् ग्रहस्तत्तात्कालिकं कृत्वा लिप्तापिंडं कृत्वा छायांगु-
लाहृतं चार्कशृङ्गं कारयेत् द्वादशभिर्विभजेत्त्रयावत्संख्यमवशिष्टं तावत्संख्यो मेषादेरारभ्य योराशिर्भवति तस्मिन् राशौ लग्नगते तस्य जन्मव-
क्तव्यं अथ प्रकारांतरेणाह आसीनेत्यादि आसीन उपविष्टो यदा प्रष्टुः पृच्छति तदा लग्नाद्यज्जायास्थानं सप्तमराशिस्तस्मिन् लग्नगते तस्य जन्मव-

क्तव्यम् अथसप्तः सप्तोवशयनपतितोविहितः लग्ननिद्रस्यमन्त्राभावात् तत्रपतितोयदापृच्छति तदालग्नद्वयत्सरवस्थानंचतुर्थराशिस्तस्मिन्लग्नगते
तस्यजन्मवक्तव्यं अथोत्थितः पृच्छति तदातस्मात्लग्नद्वयदशास्थानंदशमोराशिस्तस्मिन्लग्नगतेतस्यजन्मवक्तव्यं अथशयनादासनाच्चोत्थितः उत्तिष्ठतः पृ-
च्छति तदादयलग्नराशौतस्मिन्नेवजन्मवक्तव्यम् उक्तंच उत्तिष्ठतोविलग्नद्वयः सप्तस्यबंधुलमाच्च उपविष्टस्यास्तमयेव्रजतोमेषूरणस्थानादिति -
अथप्रकारांतरेणसर्वमेवनष्टजातकंवक्ति ततःप्रश्नकालेतात्कालिकंलग्नंरुत्वालिमापिंडीकार्यं ततस्तस्यलिमापिंडीरुतस्यगुणकारविज्ञानार्थंशार्दूलविक्रीडि-
तेनाह गोसिंहाविति गोसिंहादयोराशयोयथाक्रमंदशादिभिर्गुणकारैः संवर्ग्यागुणनीयाः तद्यथा गोसिंहोवृषसिंहोदशभिः १० गुणयेत् वृषलग्नंलि-

जन्मादिशेल्ग्नगेवीर्यगेवाच्छायांगुलशोर्कहतेवशिष्टम् आसीन
सप्तोत्थिततिष्ठताभंजायासरवाज्ञोदयगंपदिष्टम् ॥ ८ ॥

सापिंडीरुतंदशभिर्गुणयेत् एवंसिंहंदशभिरेव जितुमाष्टमोमिथुनवृश्चिकौलग्नगतावष्टभिः ८ गुणयेत् क्रियतुलेमेषतुलेएतौसप्तभिर्गुणयेत् ७ कन्याम्
गोकन्यामकरोएतौलग्नगतौविषयेः पंचभिः ५ गुणयेत् एवमेतेयथाक्रमंसंवर्ग्यागुणनीयाः शेषाप्रसक्ताराशयः स्वसंख्यागुणाभात्तीयसंख्यायागुण-
नीयाः तत्रगणनयाकर्कटंचतुर्भिर्गुणयेत् एवंधनीनवभिः ९ कुंभमेकादशभिः ११ एवंमीनोद्वादशभिः १२ एवंप्रतावल्लभंस्वगुणकारेणावश्यमेवगुण-
येत् दशकाष्टसप्तविषयेः ततस्तत्रयदिग्रहोभवति तदाग्रहगुणकारेणावश्यमेवगुणयेत् तत्रग्रहगु-
णकारविधिः जीवारास्फुजिदैर्दवाः प्रथमवद्दशकाष्टसप्तविषयेरिति जीवेगुरौलग्नगतेतमेवल्लभंस्व-

मे	वृ	मि	क	सि	क	तू	ह	ध	म	कु	मी
७	१०	८	४	१०	५	७	८	९	५	११	१२

गुणकारैराहतं दशभिर्गुणयेत् आरेभौ मे लगते अष्टभिः आस्फुजिच्छुक्रः तस्मिन् लगते सप्तभिः ऐन्दवे बुधे पंचभिः शेषारविशशिसौरास्ते च सौम्यवत् बुधवत्
 र च म बु गु श श रा के पंचभिर्गुणनीया इत्यर्थः एवं तात्कालिकं लग्नं अवश्यं राशिगुणकारेण गुणयेत् ततः सयही च गुणकारेण पितृ च यदा प्र
 ५ ५ ८ ५ १० ७ ५ ० ० हो भवति तदा ग्रहगुणकारेण गुणयेत् यदा बहवो ग्रहा भवन्ति तदा सर्वेषां गुणकारेण गुणयेत् एवं चतुर्गुणितमेकांते स्थाप
 येत् ९ अथ नक्षत्रानयनं वसंततिलकेनाह समाहृतमिति समाहृतं सप्तभिर्गुणयेत् दत्ताथवेति ततस्तत्र नवदेयाः शोभ्यावा न किंचिद्वा उदेत्यु
 च्यते यदि सत्तराशिर्लग्नगतो भवति तदानवदेयाः स्थिरे न देयानां पि शोभ्याः द्विस्वभावे विलयेन वशोभ्याः एवं केचिद्वा चक्षते वयं पुनर्ब्रूमः यदि प्र-

गोसिंहो जितुमाष्टमौ क्रियतु लेकन्यामृगौ च क्रमात्संवर्ग्यो दशकाष्टसप्तविषयैः शेषाः स्वसंख्यागुणाः
 जीवारास्फुजिदे दवाः प्रथमवच्छेदाग्रहाः सौम्यवद्वाशीनां नियतो विधिर्ग्रहयुतेः कार्या चतुर्गुणाः ९

अलग्नप्रथमोद्देशाणो भवति तदानदेयाः द्वितीयेन देयानां पि शोभ्याः तृतीयेन वशोभ्याः एवं सत्त्वात्तस्य राशेः स्थिरेन सप्तविंशत्या भागमपहृत्या वासं-
 त्याज्यं तत्र यावत्संख्यो को वशेषो भवति तावत्संख्यमपि न्यादितो यन्नक्षत्रं तन्नक्षत्रं तस्य प्रध्वं क्तव्यं केचिद्दंति यथा स्थितस्य राशेः सप्तविंशत्या भा-
 गमपहृत्या वशेषां कनवकदानेन विशोधनेन वा यथा स्थितेनां कनसंवाद उत्पद्यते तथानक्षत्रं वक्तव्यं एवमित्यादिकलत्रसहजात्मजशत्रुभेभ्य इति भा-
 र्या भर्तृपुत्ररिपुषु नष्टजातकं यदा पृच्छति तदा तद्देभ्यस्तद्भावेभ्यः एवं प्रष्टुः पृच्छकस्य वदेद्ब्रूयात् तमेवोदयराशिं परिकल्पयेदित्यर्थः एतदुक्तं भवति
 यदि पुरुषः स्वपत्न्या नक्षत्रं पृच्छति तदा तात्कालिके लग्ने राशिषट्कंदेयं अथ भ्रातुः पृच्छति तदा राशिद्वयं देयमथ पुत्रस्य पृच्छति तदा राशिचतुष्कंदेयं

मथशत्रोः पृच्छति तदा राशिपंचकं देयं एवं कृत्वा यद्भवति तदेवोदयराशिप्रकल्प्य तद्गुणकारेण गुणयेत् तत्स्थग्रहगुणकारेण च ततस्तत्र प्राग्वन्वकदानवि-
 शोधने कृत्वा सप्तविंशत्या भागमपत्तत्वावशेषाकसमं यस्य प्रष्टा पृच्छति तस्य नक्षत्रवक्तव्यं एतदप्युपलक्षणा र्थमेव त्रिराशिसंहितात्तात्कालिका लुग्रा-
 न्मित्रस्य वक्तव्यमेतन्नक्षत्रानयनमप्युपलक्षणमेवं सकलमपि नष्टजातकं वक्तव्यं १० अथ वर्षाद्यानयनं वसंततिलकेनाह वर्षर्तुमासेति वर्षादीनि
 सर्वाणि स्वविकल्पेन भागेत्तदेतथा पाठक्रमेणानयितव्यानि तद्यथा तात्कालिकं लघुं लिप्तापिंडीकृतं राशिगुणाकारहतं ग्रहसंयुक्तं चेद्ग्रहगुणकारात् तमपि
 यदेकांते स्थापितं तत्पुनरपि दशादिगुणं कार्यम् एतदुक्तं भवति सराशिः स्थानचतुष्टये धार्यः एकत्र दशगुणोऽन्यत्र द्वितीयेऽष्टगुणोऽन्यत्र तृतीये सप्त

सप्ताहतं त्रिंशत्तन्माजितशेषमृक्षं दत्त्वाथ वानवविशोधनवाथवास्मात् एवं कृत्वा सहजात्मजशत्रुभे-
 द्यः प्रष्टुर्वदेद्दुदयराशिवशेनतेषां १० वर्षर्तुमासतिथयोद्युनिशंत्युज्जनिवेलोदयेक्षेनवभागाविक-
 ल्पनाः स्युः भूयोदशादिगुणिताः स्वविकल्पभक्ताद्वर्षादयो नैव कदाने विशोधनाभ्याम् ॥ ११ ॥

गुणः चतुर्थे पंचगुणः कार्यः यत्तुक्तं भूयोदशादिगुणितां भूयः पुनरपि दशकाष्टसप्तविषयेर्गुणनीयाः ततस्तस्मिन् राशिचतुष्टये प्राग्वन्वकदानविशो-
 धने कृत्वा स्वविकल्पे भागमपत्तत्वावशेषादयो ज्ञेयाः ११ अथ न ज्ञायते कस्माद्वाशेः कस्यानयनं कार्यं तदनुष्टुप्त्रयेणाह विज्ञेयादशके चब्दा इति अ-
 त्रबहुवचनं बहुधा पयोगित्वात्सतं यदुक्तं स्वविकल्पभक्ताद्वर्षादयस्तद्व्याख्यायते एते च त्वाशे राशयः स्थापितास्तेषां नवकदानविशोधनं कृत्वा क-
 र्मयोग्याः सर्वे भवन्ति ततो दशगुणस्य एथक् स्थस्य परमायुषा विंशत्यधिकेन वर्षशतेन भागमपत्तत्यक्रतुसंख्ययोको वशिष्यते तदंकसमंतस्य व-

बृ.टी.
१६३

षंसंख्यानेवर्तते तस्यैवषड्भिर्भागमपत्तत्यक्रतुसंख्ययातत्रयोंकोवशिष्यते तदंकसमे शिशिरादारभ्यर्तोजातइतिवक्तव्यं तस्यैवतुमाससंख्ययाद्वाभ्यां
भागमपत्तत्ययद्येकोवशिष्यते तदाज्ञातर्तोप्रथमेमासिजातइतिवक्तव्यं अथशून्यमवशिष्यते तदाद्वितीयेमासिजातः एवंहत्वादशगुणः कर्मयो
ग्योराशिरपास्यः यस्यविंशत्यधिकाद्वर्षशतादप्यधिकंजन्मनोतीतं तस्यनष्टजातकज्ञानोपायएवनास्ति अष्टकेषित्यादि योसावष्टहतोराशिस्त
स्यष्टकस्थस्यकर्मयोग्यस्यपक्षसंख्ययाद्वाभ्यांभागमपत्तत्ययद्येकोवशिष्यते तदाशकूपक्षेजातइतिवक्तव्यं नकिंचिदवशिष्यते तदाह्यष्टपक्ष
तस्यैवतिथिसंख्ययापंचदशभिर्भागमपत्तत्य योंकोवशिष्यते तदंकसमानेतिथौजातइतिवक्तव्यं एवंहत्वाष्टगुणः कर्मयोग्योराशिरपास्यः १२

विज्ञेयादशकेषब्दाक्रतुमासास्तथैवच अष्टकेषपिमासाद्धींस्थितयश्चतथास्मृताः १२
दिवारात्रिप्रसूतित्वनक्षत्रानयनंतथा सप्तकेषपिवर्गेषुनित्यमेवोपलक्षयेत् ॥१३॥

दिवेत्यादि योसोसप्तहतोराशिस्तत्रागवेदेवनवकदानविशोधनेहत्वातत्कर्मयोग्यंराशिंस्थापयेत् तस्यदिवारात्रिसंख्ययाद्वाभ्यांभागमपत्तत्ययद्ये
कोवशिष्यतेतदादिवसेजातोऽथनकिंचिदवशिष्यते तदात्रौजातइतिवक्तव्यम् योसोसप्तहतोराशिस्तस्यनक्षत्रसंख्यया सप्तविंशत्याभागमपत्त
त्ययोंकोवशिष्यतेतदंकसंख्येनक्षत्रैः श्विन्यादितआरभ्यजातनक्षत्रंइतिवक्तव्यं अस्यकर्मणः पुनरभिधानंनक्षत्रानयनस्यबाहुल्योपयोगित्वा
त् १३ वेलेत्यादि यस्मिन्दिनेपुरुषस्यजन्मज्ञानंतद्दिनप्रमाणंघटिकादिकंकर्तव्यं रात्रौचेत्तदात्रिप्रमाणं ततः पंचगुणस्यराशेस्तेनदिनप्र
माणेनरात्रिप्रमाणेनभागमपत्तत्ययोंकोवशिष्यतेतस्मिन्कालेदिनगतेरात्रिगतेवातस्यजन्मवक्तव्यं अथविलम्बमित्यादि अथशब्दःपादपूर

न.जा.
२६

१६३

णार्थं काले जाते राश्यादिलभ्यं कर्तव्यं ततस्तस्य होराद्रेक्षाणनवांशद्वादशांशत्रिंशांशभागाः कर्तव्याः तात्कालिकाग्रहाश्च कर्तव्याः ततो यथाभिहितेन विधि-
ना दशांशं तदंशाष्टकवर्गादेरभिहितस्य फलस्य निर्देशः कार्यः एवं नष्टजातकं साधयेत् १४ अथ प्रकारांतरेण नक्षत्रानयनमार्ग्याह संस्कारनामेति स
संस्कारेण नामसंस्कारनामतस्य मात्राः संस्कारेणागतस्य नामो मात्राः संस्कारनाममात्राः संस्कारग्रहणेनैतत्प्रतिपादितं भवति संस्कारेण यत्पुरुषस्य-
नाम ह्यतंतस्य मात्रायाः नान्यस्य कस्यचित्कुनामादेः मात्राश्चेह गृह्यन्ते हल् अर्द्धमात्रिकः अचमात्रिकः इत्यनया स्थित्या ताः संस्कारनाममात्राः
संगृह्य द्विगुणीकार्याः ततस्तात्कालिकानि शंकुछायां गुलानि गृहीत्वा ता द्विगुणमात्रास्तैरंगुलैः संयुक्ताः कार्यः एवं ह्येतद्वद्वति तस्य भिनवकेन सप्त

वेला मथ विलभ्यं च होरा मंशकमेव च पंचकेषु विजानीयान्नष्टजातकसिद्धये १४ संस्कारनाममात्रा द्विगुणा छायां गु-
लैः समायुक्ता शेषं भिनवकभक्तान्नक्षत्रतद्धनिष्ठादि १५ द्वित्रिचतुर्दशदशतिथिसप्तत्रिगुणानवाष्टचेद्राद्याः पंच
दशमास्ता द्विगुणान्विता भयनिष्ठादि १६ विंशत्या भागमपहृत्य यः शेषो भवति तदंशसमंतस्य धनिष्ठादित आरभ्य नक्षत्रं वक्तव्यं १५

अथ नक्षत्रानयनं प्रकारांतरेणार्ग्याह द्वित्रिचतुर्दशेति पूर्वाभिमुखो यदा प्रष्टाष्टच्छति तदा द्वयोरेकाः स्थाप्याः अथाग्नेयाभिमुखस्तदा त्रया-
णां अथ दक्षिणाभिमुखस्तदा चतुर्दशानां अथ नैर्ऋत्यभिमुखस्तदा दशानां अथ पश्चिमाभिमुखस्तदा तिथिसंख्यानां पंचदशानां अथ वायव्याभि-
मुखस्तदा सप्तत्रिगुणा एकविंशतिः उत्तराभिमुखस्तदा नवानां ऐशान्याभिमुखस्तदा षट्ठानां तद्यथा एवं दिग्भिमुखमष्टवशेषानां कं गृहीत्वा ततः पं-
चदशगुणः कार्यः ततस्तस्मिन् प्रदेशे यावन्तः पुरुषास्तदभिमुखाः स्थितास्तत्संख्यायान्वितो युक्तः कार्यः एवं ह्येतद्वद्वति तस्य सप्तविंशत्या भा-

वृ. टी.
१६४

गमपट्टत्ययोकोवशिष्यतेतदंकसमंतस्थधनिष्ठाद्यारभ्यनक्षत्रं वक्तव्यं १६ अथनष्टजातकोपसंहारं आर्ययाह इतिनष्टजातकमिति इतिशब्दः उपसंहा-
रे मया वराहमिहिराचार्येणनष्टजातकबहुप्रकारंबहुभेदंविनिर्दिष्टम् उक्तमिदं अतोस्माद्वेतोः सच्छिष्यैः शोभनसच्छास्त्रैः ग्राह्यं यत्नात्परीक्ष्यविचा-
र्यं यथायेनप्रकारेणसंभवति सत्यरूपंतथा ग्राह्यमिति येनप्रकारेणसंभवतितथाग्रहीतव्यमित्यर्थः बहुभिरागमैर्मयाविचार्यपराशरवसिष्ठयवन-
सत्यमणित्यादीनांमतानि आलोक्यकृतं तदेवभूयोनिर्मलगुणनिपुणबुद्ध्याविचार्य संविदयाकार्यं येनस्फुटसिद्धोसौसंपद्यते १७ इतिश्रीमद्वेत्त-
लविरचितायांबृहज्जातकविवृतौनष्टजातकाध्यायः षड्विंशतिः समाप्तः २६ अथद्वेक्षाणाध्यायव्याख्यायते तत्रादौमेषाद्यद्वेक्षाणस्यस्वरूप-

न. जा.
२६

इतिनष्टजातकमिदंबहुप्रकारंमयाविनिर्दिष्टम् ग्राह्यमतःसच्छिष्यैः परीक्ष्ययत्नाद्यथाभवति १७
इतिनष्टजातकाध्यायः समाप्तः २६ अथद्वेक्षाणाध्यायप्रारंभः कट्यांसितवस्त्रवेष्टितः कृ-
ष्णः शक्तइवाभिरक्षितु रौद्रः परशंसमुद्यतं धत्तेरक्तविलोचनः पुमान् ॥ १ ॥ ॐ ॥

पज्ञानं वै तालीयेनाह कट्यामिति कट्याजघनेसितंस्वेतंवस्त्रमंबरंवेष्टितंयेन कृष्णः असितवर्णः शक्तइवअभिरक्षितुमाभिसुरभ्येन रक्षां कर्तुं शक्तः
समर्थइव रौद्रो मीषणः यः परशंकुठारंसमुद्यतं धत्तेधारयति रक्तविलोचनोलोहिताक्षः सचपुमान्पुरुषः एषपुरुषद्वेक्षाणः सायुधोभौमासक्तश्च १
अथमेषाद्वितीयद्वेक्षाणस्यस्वरूपमिद्वज्रयाह रक्तांबरेति रक्तांबरालोहितवस्त्रा भूषणमलंकरणं भक्ष्यंभोज्यं तत्रचित्तंयस्याः कुंभाकृतिः यदोद-
रा वाजिसुरवी अश्ववन्त्रा तृषार्तापिपासात्ता एकेनपादेनचरणेनोपलक्षिता इदंद्वेक्षाणरूपंमेषमध्येमेषाद्वितीयं यवनोपदिष्टं यवनाचार्यैः क-

१६४

थितं एषचतुष्पदद्वेष्टाणः स्त्रीद्वेष्टाणोः कंसक्तश्च यस्मादाचार्यैश्चतुष्पात्सुरवाचतुष्पदद्वेष्टाणश्चित्याख्यातस्तथारवगसुरवोद्वेष्टाणश्च २ अथमेषत्
तीयद्वेष्टाणस्यस्वरूपमिदं कज्जयाह कूरइति कुरोविषमस्वभावः कलाज्ञः कलावित् कपिलः पिंगलः क्रियार्थी किमस्वभिलाषुकः भगवतः स्व
लितनियमः आप्तिसुरव्येनोद्यतोदंडः हस्तेपाणौ यस्य रक्तानिलोहितानिवस्त्राण्यंबराणि बिभर्तिधारयति चंडः क्रोधशीलः अयंमेषत्तीयस्त्रि
भागोद्वेष्टाणः कथितः उक्तः एषनरद्वेष्टाणः सायुषोजीवसक्तश्च ३ अथवृषप्रथमद्वेष्टाणजातस्यस्वरूपं दोधकेनाह कुंचितेति कुंचिताः

रक्तांबराभूषणमक्षयिं ताकुं भाहतिर्वाजिसुरवीत्षार्त्ता एकेनपादेनचमेषमध्येद्वेष्टाणरूपं
यवनोपदिष्ट २ कूरः कलाज्ञः कपिलः क्रियार्थी भगवतोभ्युद्यतदंडहस्तः रक्तानिवस्त्राणि
बिभर्तिचंडोमेषत्तीयः कथितस्त्रिभागः ३ कुंचितलूनकचायटदहादग्धपटात्पिताशनचि
त्ता आप्रणान्यभिवांछतिनारीरूपमिदंवृषप्रथमस्य ४ क्षेत्रधान्यग्रहधेनुकलाज्ञोला
गलेसशकटेकुशलश्च स्कंधमुद्वहतिगोपतितुल्यक्षत्परोजवदनोमलवासाः ॥ ५ ॥ छ ॥

कुटिलाः नूनाः कचाः केशायस्याः कुटिलछिन्नकेशा यटदेहा कुंभसहशोदरी दग्धपटा दग्धवस्त्रा नृषितापिपासार्त्ता अशनेभोजने चिंतयस्याः
आभरणानि भूषणानि अभिवांछति साचनारीस्त्री इदंवृषप्रथमस्यद्वेष्टाणस्यस्वरूपं एषः स्त्रीद्वेष्टाणः सायिकः शक्तसक्तश्च ४ अ
थवृषद्वितीयद्वेष्टाणस्यस्वरूपं स्वागतयाह क्षेत्रधान्येति क्षेत्रकंदारः धान्यानिशालयः ग्रहंवेशमधेनुः गोः कलाः गीतवाद्यनृत्यलेखचित्र -

कर्मादि एतासांज्ञः पंडितः लंगलेहलेसशकृदेशकटसाहितेकुशलः शिक्षितः गोपतितुल्यं वृषभसदृशं स्कंधं ककुदमुदहति धारयति क्षत्परः क्षत्पयार्तः
अजवदनः छागवक्त्रः मलवासामलिनांबरः एषोनरेक्ष्माणः चतुष्पाद्रेक्षाणोबुधसक्तश्च ५ अथ वृषतृतीयद्रेक्षाणस्य स्वरूपं दोषं केनाह द्विप
समकाय इति द्विपसमकायो महाशरीरो हस्ति तुल्यदेहः नपुनः हस्तिशरीरः पांडुरदंष्ट्रः श्वेतदंतः शरभसमांघ्रिः बृहत्पादोनपुनः शरभसदृशपा
दः पिंगलमूर्तिः कपिलदेहः अविःप्रसिद्धः मृगआरण्यपशुः अविमृगलोभार्थं व्याकुलं चित्तं यस्य अयं वृषभवनस्य वृषराशिः प्रांतगतस्त्वृतीयद्रे
क्षाणः चतुष्पादः सौरसक्तश्च ६ अथ मिथुनस्य प्रथमद्रेक्षाणस्य स्वरूपज्ञानं वसंततिलकेनाह सूच्याश्चयमिति नारीरूपी सूच्याश्चयं कर्मसीव

द्विपसमकायः पांडुरदंष्ट्रः शरभसमांघ्रिः पिंगलमूर्तिः अविमृगलोभार्थं व्याकुलं चित्तो वृषभवन
स्य प्रांतगतो यम् ६ सूच्याश्चयं समभिवांछति कर्मनारी रूपान्विताभरणकार्यं कृतादराच
हीनप्रजाच्छित्तमुजार्त्तमतीत्रिभागमाद्यत्तृतीयभवनस्य वदति तज्ज्ञाः ७ श्रीगजानन

नक्रियांसम्यगभिवांछति इति रूपान्वितासुररूपा आभरणकार्यं भूषणकर्मणि कृतआदरो अभिलाषो अज्ञायया हीनप्रजा अपत्यरहिता उद्धितमुजो
र्ध्वबाहुकी ऋतुमती सार्तवा कामार्त्तावा तृतीयभवनस्य मिथुनस्याद्यं प्रथमं त्रिभागं द्रेक्षाणं तज्ज्ञाः पंडिताः प्रवदंति कथयंति एष रूपा द्रेक्षाणो बुध
सक्तश्च ७ अथ मिथुनद्वितीयद्रेक्षाणस्य स्वरूपमुपजातिकयाह उद्यानसंस्थ इति उद्यानसंस्थ उपवनेति षति कवची सन्नाह प्रावृतशरीरः य
नुष्मान्चापहस्तः शूरोरणधियः शरास्त्रधारी वापाठः शराः कांडानितान्ये वास्त्राणि तद्धारणे शीलं यस्येति गरुडाननोपक्षिसदृशवक्त्रः क्रीडनं

क्रीडा आत्मजायुवाः अलंकरणमाभरणं अर्थोचितं एषां संबंधिनींचिंतां करोति अथमिथुनस्य राशेर्मध्ये द्वितीयद्रेक्षाण इत्यर्थः एष नरद्रेक्षाणः सायुधः स्वगद्रेक्षाणः शक्रसक्तश्च - अथमिथुनस्य तृतीयद्रेक्षाणस्वरूपं स्वागतयाह भूषित इति भूषितो लंघतः वरुणवत्समुद्रवत् बहुरत्नः प्रभूतमणिः तूष्णींशराधानं कवचं सन्नाहः एतौ बद्धौ ग्रंथितौ येन सधनुष्कः चापयुक्तः नृत्ते वादिते वाद्यविषये कलासूचिः शेषास्तविद्वांस्तज्ञः काव्यद्वयं जितः काव्यकर्मकार्यं तत्करोति एषा मिथुनस्य राशेरवसाने तृतीयद्रेक्षाण इत्यर्थः एषः नरद्रेक्षाणः सायुधः सौरसक्तश्च ९ अथ कर्कटपूर्वस्य स्वरूपं स्वा

उद्यानसंस्थः कवचीयनुष्मान् शरोस्त्रधारी गरुडाननश्च क्रीडात्मजालंकरणार्थं चिंतां करोति मध्ये मिथुनस्य राशेः - भूषितो वरुणवद्बहुरत्नो बद्धतूष्णीकवचः सधनुष्कः नृत्तवादित कलासूचिविद्वान्काव्यद्वयमिथुनराश्यवसाने ९ पत्रमूलफलमृद्विपकायः कानने मलयगः शरभांघ्रिः क्रोडतुल्यवदनो हयकंठः कर्कटे प्रथमरूपमुशंति १० पद्मार्चितामूर्द्धनि भोगियुक्ता स्त्री कर्कशाख्यगता विरोति शारवापलाशस्य संमाश्रिता च मध्ये स्थिता कर्कटकस्य राशेः ११

गतयाह पत्रेति पत्रानि मूलानि फलानि च विभर्ति धारयति द्विपकायो हस्ति सदृश शरीरः कानने मलयगः मलयश्चंदनवृक्षः तत्रोपगतः स्थितः शरभांघ्रिः शरभसदृशपादः क्रोडः सूकरस्तुल्यवदनः तत्सदृशवक्त्रः हयकंठोऽश्वग्रीवः कर्कटे कर्कटराशौ प्रथमद्रेक्षाणस्य स्वरूपं मुशंति कथयंति एषद्रेक्षाणश्चतुष्पाच्चंद्रसक्तश्च १० अथ कर्कटद्वितीयद्रेक्षाणस्य स्वरूपं मिंद्रवज्रयाह पद्मार्चितेति स्त्रीयोषिन्मूर्द्धनि शिरसि पद्मेः कमलैरर्चिता पूजिता भोगियुक्ता स सर्षा कर्कशाकृतिनयो वनोपेता अरण्यगता एकांतस्थिता विरोति आक्रोश्यति पलाशवृक्षस्य शारवालतां समा-

वृ-टी
१६६

अथ तत्रासक्तस्थिता कर्कटस्वराशेर्मेध्यस्थिताद्वितीयद्रेक्षाणे समवस्थिता एषश्चाद्रेक्षाणो व्यालद्रेक्षाणो भौमसक्तश्च ११ अथ कर्कटस्य तृतीयद्रेक्षाणस्य स्वरूपं वैताल-
येनाह भार्येति भार्याजायानस्या आभरणार्थं अलंकरणानि भित्तमर्णवं समुद्रं नौस्थोनावमारूढः सर्पवेष्टितांगो गच्छति याति हैमैः स्रवर्णनिर्मितैः
विभूषणैस्लंकरणैर्युतः त्रिपिटास्यः चर्पटमुखः कर्कटेत्यगतः तृतीयद्रेक्षाण इत्यर्थः एष नरद्रेक्षाणो व्यालद्रेक्षाणो जीवसक्तश्च १२ अथ सिंहपु-
र्वस्य द्रेक्षाणस्य स्वरूपं ज्ञानं रथोन्मत्तयाह शाल्मलिरिति शाल्मलिहस्तस्योपर्यग्रे गमः पक्षी जंबुकः सृगाळः एतौ स्थितौ तथाश्वासारमेयः नरो म-
नुष्यः सत्त्वमलिनैः मलोपेतैरंबरैर्वस्त्रैरन्वितो युक्तः मातृपितृविप्रयोजितो जनने जनकविरहितो रौत्याकुश्र्यति इदमाद्यं प्रथमं रूपं सिंहस्योच्यते

भार्याभरणार्थमर्णवं नौस्थो गच्छति सर्पवेष्टितः हैमैश्च युतो विभूषणैश्चिपिटास्योत्यगतश्च कर्कटे १२
शाल्मलिरुपरि गृथजंबुकोश्चानरश्च मलिनांबरा न्वितः रतिमातृपितृविप्रयोजितः सिंह रूपमिदमा-
द्युच्यते १३ हयाकृतिः पांडुरमाल्यशेखरो बिभर्ति हृष्णाजिनकंबलं नरः दुरासदः सिंह इवात्तका-
मुकानतायनासौ मृगराजमध्यमः १४

कथ्यते सिंहप्रथमद्रेक्षाण इत्यर्थः एष नरद्रेक्षाणश्च तुष्यदद्रेक्षाणः खगद्रेक्षाणो-
र्कसक्तश्च १३ अथ सिंहद्वितीयस्य स्वरूपं वंशस्थेनाह हयाकृतिरिति हयाकृतिः अश्वाकारः पांडुरमीषच्छुक्रयुक्तं माल्यपुष्पनिचयं शेखरेशि-
रसि यस्य हृष्णाजिनं हृष्णमृगचर्मकंबलमोर्णिकं बिभर्ति धारयति केचित् हृष्णाजिनचीवरमिति पठन्ति चीवरं जीर्णवासः नरो मनुष्यो दुरासदः दुर्ज्ञेयः
दुःसाध्यः सिंह इव आत्तकार्मुकः गृहीतचापः नतायनासः नतायनासायस्य मृगराजस्य सिंहस्य मध्यमो द्वितीयो द्रेक्षाणः हयाकृतिः पुरुष एवायं

अ-द्रे-
२७

१६६

नचतुषदद्रेक्षाणः एषनरद्रेक्षाणः सायुधोर्जावसक्तश्च १४ अथसिंहतृतीयस्यस्वरूपमुपजातिकयाह क्रक्षाननइति क्रक्षः प्राणीक्रक्षाननः क्रक्षस
दृशचक्रः वानरतुल्यचेष्टः वानरेणकपिनातुल्यासदृशाचेष्टास्वभावोयस्य दंडंआयुध फलंआम्नादि आमिषंमांसंचविभर्तिधारयति कूर्चीदीर्घ
श्वश्रुः मनुष्यः पुरुषः कुटिलैः केशैर्मूर्द्धजैर्युक्तः मृगेश्वरस्यासिंहस्यांत्यगस्त्रिभागः एषनरद्रेक्षाणः चतुषदद्रेक्षाणः सायुधोभौमसक्तश्च १५
अथकन्यापूर्वस्यस्वरूपमुपजातिकयाह पुष्यप्रपूर्णेनेति कन्याकुमारीपुष्यप्रपूर्णेनकुंसमपरिशरीरेनकुमेनउपलक्षितामलप्रदिग्धेरतिमलोपेतैः

क्रक्षाननोवानरतुल्यचेष्टोविभर्तिदंडंफलमामिषंच कूर्चीमनुष्यः कुटिलैश्चकेशैर्मृगे
श्वरस्यांत्यगतस्त्रिभागः १५ पुष्यप्रपूर्णेनयदेनकन्यामलप्रदिग्धांबरसदृतांगी व
स्त्रार्थसंयोगमभीष्टमानागुरोः कुलंवाञ्छति कन्यकाद्यः १६ पुरुषः प्रगृहीतलेखनिः
श्यामोवस्त्रशिराव्ययायकृत् विपुलंचविभर्तिकार्षुकंरोमव्यासतनुश्चमध्यमः १७

अंबरेर्वस्त्रैः संहतांगी संहतावयवा वस्त्राण्यंबराणि अर्थोधनं एषांसंयोगमभीष्टमानावाञ्छमानागुरोः कुलंवाञ्छति कन्यकाद्यः प्रथमद्रेक्षा
णः एषस्त्रीद्रेक्षाणोबुधसक्तश्च १६ अथकन्याद्वितीयस्यस्वरूपंवेतालीयेनाह पुरुषोनरः प्रगृहीतलेखनिः येनाक्षराणिलिख्यंतेसालेखनिः प्रया
मोश्यामवर्णः वस्त्रशिराः कर्पटसंयमितमूर्द्धा केचिद्वद्वशिराइतिपठति संयमितशिराः व्ययंव्ययकृत् आयंप्रवेशंचकरोति गणयतिविपुलं-
विस्तीर्णकार्षुकंधनुर्बिभर्तिधारयति रोमव्यासतनुः रोमशशरीरः एषमध्यमोद्वितीयद्रेक्षाणः एषनरद्रेक्षाणः सायुधः सौरसक्तश्च १७

अथ कन्या तृतीयस्य ज्ञानमुपजातिकयाह गौरीगौरवर्णा सधोताग्राणियस्मिन् दुकूलेपरविशेषेतेनगुसाछादिता केचित्तुदुकूलहस्ताइतिपठन्ति समु-
च्छिताअत्युच्चा कुंभोयदः कटच्छुर्द्वीप्रसिद्धा ग्रहोपयोगिकंलोहभाण्डं तत्करेहस्ते यस्याः देवालयांस्मरग्रहंस्त्रीयुवतिः प्रयतासमाहिताप्रवृत्ता
गंतुमुद्यतावदंतिकथयंतिसुनयः कन्यांत्यगतस्त्रिभागः तृतीयदेक्षाणः एषस्त्रीदेक्षाणः शक्रसक्तश्च १८ अथतुलाद्यस्वरूपंवसंततिलकेनाह वीथ्यंत
रेति वीथ्यंतरेमार्गमध्ये यत्तदापणं प्रसारकः समवस्थितस्तत्रगतः हट्टंपुरुषोनरस्तुलावान् तुलाहस्तः विद्यमानतुलः उन्मानेऽर्धमानेतु-
लादिके माने मानशब्देन कुडवादौ च तस्मिन्कुशलः तद्भूतः प्रतिमानं येन द्रव्याणि स्रवणैरत्नानि परिछिद्यंते ते तु हस्ते यस्याः भाण्डं क्रयद्रव्यं तद्धि

गौरीसधोताग्रदुकूलगुसासमुच्छिताकुंभकटच्छुहस्ता देवालयांस्त्रीप्रयताप्रवृत्तावदंतिकन्यांत्यगतस्त्रिभागः १८ वीथ्यं
तरापणगतः पुरुषस्तुलावानुन्मानमानकुशलः प्रतिमानहस्तः भाण्डं विचिंतयति तस्य च मूल्यमेतद्रूपंवदंतियवनाः प्रथमं
तुलायाः १९ कलशपरिग्रह्यविनिः पतितुंसमभीप्सतिग्रह्यसुरवः पुरुषः क्षुधितस्तृषितश्च कलत्रसत्तान्मनसैतितु-
लाधरमध्यगतः २०

यतेयस्यविचिंतयतिध्यायति तस्यभाण्डं स्येतन्मूल्यमिति तस्यचभाण्डस्यचमूल्यंविचिंतयति एतद्यवनास्तुलायाः प्रथ-
मदेक्षाणस्यरूपंवदंतिकथयन्ति एषनरदेक्षाणः शक्रसक्तश्च १९ अथतुलाद्वितीयस्यस्वरूपंवोदकेनाह कलशमिति ग्रह्यः पक्षी ग्रह्यसुरवोग्र-
धाननः पुरुषः कलशकुंभग्रहीत्वा विनिः पतितुं निर्विशेषं पतितुमभीप्सतिवाञ्छति यतः क्षुधितोबुभुक्षितः तृषितः पिपासितोतः कलत्रंभार्यास-
तान्पुत्रान्मनसाचित्तेनैतिगच्छति अभीप्सति अभिलषतिस्मरतीत्यर्थः इत्येवंप्रकारः तुलाधरमध्यगतः तुलाद्वितीयदेक्षाणः एषनरदे-

॥ ॥
 क्षाणः स्वगद्रेक्षाणः शोनेश्चरसक्तश्च २० अथतुलतृतीयस्यस्वरूपं वंशस्थेनाह विभीषयन्निति रत्नचित्रितो मणिभिर्विभूषितः वनेरण्ये मृगान् हरिणान् विभीषयन् भी-
 षां कुर्वन्तिष्ठति कादृशः कांचनं सोवर्णं तूष्णं शराधानं वर्मसन्नाहं ते च बिभर्ति धारयति फलान्याभिषं च मांसं बिभर्ति नरो मनुष्यो वानररूपभृत् वानरस्य क-
 षेणैव रूपं बिभर्ति धारयति फलान्याम्नादीनि केचिद्धनुर्द्धरः किन्नररूपभृन्नरः इति पठति धनुर्द्धरः चापहस्तः किन्नरो देवयोनि रश्चिमुखः पुरुषः तुलावसा-
 ने तुलस्य तृतीयद्रेक्षाणेयवनेः पुराणयवने रूदाहृतः कथितः नरो मनुष्यो वानराकारोऽयं चतुष्पदद्रेक्षाणो बुधसक्तश्च २१ अथ वृश्चिकप्रथमस्य स्वरूपमुप-

विभीषयन्नितिष्ठति रत्नचित्रितो वने मृगान् कांचनतूर्णवर्मभृत् फलाभिषं वानररूपभृन्नर-
 स्तुलावसानेयवने रूदाहृतः २१ वस्त्रैर्विहीना भरणेऽथ नारी महासमुद्रात्समुपैति कुलं
 स्थानच्युता सर्पनिबद्धपादा मनोरमा वृश्चिकराशिपूर्वः २२ स्थानसरवान्यभिवाञ्छति नारी
 भर्तृहृते भुजगावृतदेहा कच्छपकुम्भसमानशरीरा वृश्चिके मध्यमरूपमुशंति २३ जातिवशाह वस्त्रैरिति ना-

री स्त्री वस्त्रैरंबरेस्तथा भरणे रत्नकरणेऽथ विहीना वर्जिता महासमुद्रान् महासागरात् कुलं समुपेत्यागच्छति स्थानच्युता स्वस्थानात् अष्टासर्पनिबद्धपा-
 दा भुजगनियमितचरणामनोरमा चित्तानंदविधायिनी चित्ताल्हादकरी वृश्चिकराशेः पूर्वः प्रथमद्रेक्षाणः एष स्त्रीद्रेक्षाणो व्यालद्रेक्षाणो भौमसक्तश्च २२
 अथ वृश्चिकद्वितीयस्य स्वरूपं बोधकेनाह स्थानेति नारी स्त्री स्थानसरवानि अभिवाञ्छति भर्तृहृते पतिनिमित्तं भुजगावृतदेहा सर्पव्यामशरीरा कच्छपः
 कूर्मः कुम्भो यदः तत्समानशरीरात् तुल्यदेहा वृश्चिके मध्यमरूपं द्वितीयद्रेक्षाणमुशंति कथयति एष स्त्रीद्रेक्षाणो व्यालद्रेक्षाणः जीवसक्तश्च २३

अथद्विचकृत्तृतीयस्वरूपज्ञानं पुष्पिताग्रयाह पृथुलचिपिदृशित पृथुलविस्तीर्णचिपिदं चपेदं कूर्मकुल्यं कच्छगसदृशं वचं सुखं चस्य स्वासारमेयः मृगो हरि-
णः सृगालः क्रोधावराहः सूकरः एषां भोषकारी भयकारी मलयस्य चंदनस्याकरस्य प्रदेशमुत्पत्तिस्थानमवतिरक्षति सचमृगपतिः सिंहः अंत्यगतो ह-
स्त्रिकस्य तृतीय द्रेक्षाणः एषः कूर्माननः सिंहद्रेक्षाणः चतुष्पदद्रेक्षाणः चंद्रसक्तश्च २४ अथ धन्विपूर्वस्य स्वरूपज्ञानमिंद्रकज्याह मनुष्यवदि-
ति मनुष्यवच्चो नरवदनः अश्वसमानकायः तुरगसदृशदेहः आयतंदीर्घं धनुश्चापंग्रहात्वा आश्रमस्थः तत्राश्रमेतिष्ठति क्रतूपयोज्यानि यज्ञौ

पृथुलचिपिदकूर्मकुल्यवचः = अश्वमृगवराहसृगालभोषकारी अवतिचमलयाकरप्रदेशं मृगपति
रंत्यगतस्य हस्त्रिकस्य २४ मनुष्यवचोः श्वसमानकायो धनुर्विग्रह्यायतमाश्रमस्थः क्रतूप
योज्यानि तपस्विनश्चररक्षपूर्वधनुषस्त्रिभागः २५ मनोरमाचपकहेमवर्णाभद्रासनेतिष्ठति
मध्यरूपा समुद्ररत्नानिविधदृयंति मध्यत्रिभागो धनुषः प्रदिष्टः २६

तपस्विनः तापसान् रक्षति अवतिरक्षितवान् आद्यः प्रथमो धनुषस्त्रिभागो धन्विद्रेक्षाणः केचिच्चररक्षपूर्वेति पठंति धनुषः पूर्वस्त्रिभागः प्रथम
द्रेक्षाणः एषोः श्वसमानकायः नरद्रेक्षाणः चतुष्पात्सायुधद्रेक्षाणः जीवसक्तश्च २५ अथ धन्विद्वितीयस्य स्वरूपज्ञानमुपजातिकयाह मनोष-
मेति मनोरमाचित्ताल्हादकारिणी चंपकंपुष्पविशेषः हेमस्तवर्णं तत्सदृशवर्णी तत्समकांतिः भद्रासने आसनविशेषेतिष्ठति तत्र उपविष्टा म-
ध्यरूपा नचातिशोभना नाप्यत्यशोभना समुद्ररत्नानि सागरमणीन् विधदृयंती स्त्रीतिष्ठति धनुषो मध्यत्रिभागो द्वितीयद्रेक्षाणो मुनिभिः प्रदिष्टोक्तः

एषस्त्रीद्रेक्षाणोभौमसक्तश्च २६ अथयन्त्रितृतीयस्यस्वरूपमुपजातिकयाह कूर्चानिरर्जित नरोमनुष्यः कूर्चोदीर्यश्मश्चः हाटकं सवर्णं चंपकः पुण्यविशेषः
तदाभौतत्सदृशकांतिः तत्समानद्युतिः वरासनेप्रधानासनेनिषण्णः उपविष्टः दंडधरोदंडहस्तः कौशेयकानिपट्टविशेषाणि उद्धृतेधारयति अजिनंमृग
चर्म नवमस्यराशेर्धनुषः तृतीयद्रेक्षाणस्यस्वरूपं एषनरद्रेक्षाणः सायुधः अर्कसक्तश्च २७ अथमकरप्रथमस्यस्वरूपंदोधकेनाह रोमेति रोमचितो
रोमशः मकरोपमदंष्ट्रः मकरतुल्यदंष्ट्रः मकरोजलचरप्राणी सूकरस्यवराहस्य कायोदेहः तत्समानशरीरः तत्तुल्यतनुः योऽक्रकं येन बलीवर्दी योज्यं
ते जालकः प्रसिद्धः येनपक्षिणो बध्यंते बंधनं निगडादि एतानिधारयति तच्छीलः रौद्रमुखो वक्रिताननः मकरप्रथमः प्रथमद्रेक्षाणः एषः पुरुष

कूर्चानिरोहाटकचंपकाभौवरासनेदंडधरोनिषण्णः कौशेयकान्युद्धृतेजिनंचतृतीयरूपं नवमस्यराशेः २७

रोमचितोमकरोपमदंष्ट्रः सूकरकायसमानशरीरः योऽक्रकजालकबंधनधारीरौद्रमुखोमकरप्रथमस्तु २८

कलास्वभिज्ञाञ्जदलायताक्षीश्यामाविचित्राणिचमार्गमाणा विभूषणालंङ्कृतलोहकर्णयोषाप्रदिष्टामकर

स्यमध्ये २९

द्रेक्षाणः बंधनधारित्वात्सनिगडः सूकरसमानशरीरः नसूकरः तस्मान्नचतुष्पात् शनैश्चरसक्तश्च २८ अथमकरद्वि
तीयस्यस्वरूपमुपजातिकयाह कलास्वभिज्ञाञ्जदलायताक्षीति कलास्वभिज्ञाभाभिमुख्येन जानाति अञ्जदलायताक्षी अञ्जदलं पद्मपत्रं तद्दत्ता
यनेदीर्घं अक्षिणीयस्याः सादीर्घेनेत्राचश्यामाश्यामवर्णाविचित्राणिनानाप्रकाराणिवस्तूनिचमार्गमाणा अम्नी समाना विभूषणैरलंकरणैरलंङ्कृता लो
हकर्णालोहयुक्तश्चोवा लोहाभरणं कर्णयोर्यस्याः सायोषास्त्रीमकरस्यमध्ये द्वितीयद्रेक्षाणेप्रदिष्टा उक्ता एषः स्त्रीद्रेक्षाणः शक्रसक्तश्च २९

अथमकरतृतीयस्वरूपं रथोद्धतयाह किंनरोपमेति किंनरोपमतनुः किन्नरादेवयोनयः अश्वसुरवाः पुरुषास्तत्सदृशीतनुः सकंबलः कंबलेनसहितः
तूणशराधारचापंधनुः कवचं सन्नाहः एतैस्तूणचापकवचैः शराधारधनुः सन्नाहैः समन्वितोयुक्तः कुंभयदंरत्नविचित्रितंमणिविरचितं-
स्क्ंधगंअंसासक्तंउद्धति धारयति मकरराशेः पश्चिमस्तृतीयद्रेक्षाणएषपुरुषद्रेक्षाणः सायुधः बुधसक्तश्च ३० अथकुंभप्रथमद्रेक्षाण
स्यस्वरूपंदोधकेनाह स्नेहमद्यजलभोजनेति स्नेहस्तेलादि मद्यं पानविशेषः जलमुदकं भोजनमशनं एतेषांयथागमः तेनव्याकुलितंम

किन्नरोपमतनुः सकंबलस्तूणचापकवचैः समन्वितः कुंभमुद्धतिरत्नविचित्रितंस्क्ंधगं
मकरराशिपश्चिमः ३० स्नेहमद्यजलभोजनागमव्याकुलितमनाः सकंबलः को
शकारवसनोजिनान्वितो गृध्रतुल्यवदनो घटादिगः ३१ दग्धेशकटे सशाल्मललो-
हान्याहरते गनावने मलिनेन पट्टेन संवृता भांडे मूर्ध्नि गतैश्च मध्यमः ३२ ॥ छ ॥

नः चित्तंयस्यसकंबलः कंबलसहितः कोशकारवसनः पट्टवासाः अजिनान्वितः हृष्णमृगचर्मयुक्तः गृध्रः पक्षीतुल्यवदनः तत्समवस्त्रः घटा
दिगः कुंभप्रथमद्रेक्षाणः एषनरद्रेक्षाणः सौरसक्तश्च ३१ अथकुंभद्वितीयस्वरूपं वैतालीचेनाह दग्धेशकटे इति शकटे गंध्या दग्धे अ-
ग्निनामस्मीकृते सशाल्मलेशाल्मलवृक्षैः सहिते अंगनास्त्रीलोहान्याहरते गृह्णाति वने अरण्ये मलिनेन पट्टेन समलेन वाससा संवृता प्रावृता भांडैः
भांडप्रकारैः मूर्ध्नि गतैः मस्तकारोपितैः उपलक्षिता केचिद्भांडैरारोपितैः परिपूर्ण इति पठति मध्यमो द्वितीयद्रेक्षाणः एषस्त्रीद्रेक्षाणः साधिको बुधसक्तश्च ३२

अथकुंभतृतीयस्यस्वरूपज्ञानमिदं वक्ष्याह श्याम इति श्यामः श्यामवर्णः सरोमश्रवणः लोमशकर्णः किरीटीमौलियुक्तः त्वक्चर्मपत्रं पर्णं निर्या-
सोद्यस्तिनिर्यासः यथागुग्गुलुः स्नेहः फलंचस्रमसिद्धमेषाम्नादि एतैः सह भांडानिलोहव्यतिमिश्रितानि लोहसंयुक्तानि विभार्तिधारयति तानि च
संचारयति स्थानात् स्थानांतरं नयति घटस्य कुंभस्यांतगतः तृतीयद्रेक्षाणः एष नरद्रेक्षाणः शक्रसक्तश्च ३३ अथमीनाद्यस्य स्वरूपमिदं व-
क्ष्याह स्रग्भांडेति स्रग्भांडानि यज्ञोपकरणभांडानि मुक्तामौक्तिकं मणयः मसिद्धाः शंखः मसिद्ध एव एतैर्मिश्रैरेकीकृतैः व्याप्तिमोहस्तोत्र-
स्य आकुलकरः सविभूषणः साभरणः भार्याजाया तद्विभूषार्थमलंकरणार्थमपांनिधानं समुद्रं नावाप्लवति नौस्थो गच्छति केचिन्महार्णवं च नावा-

श्यामः सरोमश्रवणः किरीटी त्वक्पत्रं निर्यासफलेर्बिभार्ति भांडानिलोहव्यतिमिश्रितानि संचारयंत्यंत्यग-
तो घटस्य ३३ स्रग्भांडमुक्तामणिशंखमिश्रैर्व्याप्तिमोहस्तः सविभूषणश्च भार्याविभूषार्थमपांनिधा-
नं नावाप्लवत्यादिगतोऽयस्य ३४ अत्युच्छ्रितध्वजपताकमुपैति पातकूलं प्रयाति जलधेः परिवारयुक्ता व-
र्णेन चंपकसुरवा प्रमदाभिभागो मीनस्य चैष कथितो मुनिभिर्द्वितीयः ३५

प्लवतीति पठति अयस्य मीनस्यादिगतः प्रथम-
द्रेक्षाणः एष नरद्रेक्षाणो जीवसक्तश्च ३४ अथमीनद्वितीयस्य स्वरूपज्ञानं वसंतानिलकेनाह अत्युच्छ्रितेति अत्युच्छ्रिता अतीवोच्चा ध्वजाः पता-
कायस्मिन्योतेतमुपैति आरोहति जलधेः समुद्रस्य कूलंतटं प्रयाति प्रमदास्त्रीकीटशीपरिवारयुक्ता सरबीजेनेनाहता चंपकं पुष्पविशेषः चंपककांतिः मु-
नस्ववर्णेन चंपककांतिसुष्णानि अपहरति एषः मीनस्याद्वितीयत्रिभागो मुनिभिर्गदित उक्तः एषः स्त्रीद्रेक्षाणो चंद्रसक्तश्च ३५

बृ-टी
१७०

अथमीनस्य तृतीयद्रेक्षाणस्वरूपज्ञानमिन्द्रवज्रयाह श्वभ्रांतिकेति श्वभ्रांतिके गर्तशमीपे सर्पवेष्टितांगोऽसुजगाहनावयवः वस्त्रेरंबरैर्विहीनोऽरिहतः पुरुषोऽनरः अटव्यां अरण्ये चौरैस्तस्करैः अनलेनाग्निना व्याकुलितः क्षामितोऽंतरात्मा यस्य विक्रोशते रोदिति झषस्य मीनस्यात्योपगतः तृतीयद्रेक्षाणः एषः व्यालद्रेक्षाणः मौमसक्तश्च द्रेक्षाणस्वरूपस्य प्रयोजनप्रदेशेषु व्याख्यातं नद्या च यात्रायां वक्ष्यति द्रेक्षाणाकारचेषां गुणसदृशफलं योजयेद्बुद्धिहेतोर्द्रेक्षाणैः सौम्यरूपे कुसुमफलद्युते रत्नभांजान्विते च सौम्यैर्दृष्टेजयः स्यात्प्रहरणसदृशेषा पट्टे च भंगः संमोहो वाथ बंधः सः सुजगनि गडेषा पमुक्तः पिपासुरिति अन्यच्च अस्य प्रयोजनं चौररूपस्थानादिज्ञानं उत्तमचषट्पंचाशिकायां पृथुयशसा अंशकाज्ज्ञायते द्रव्यद्रेक्षाणैस्तस्कराः स्मृताः

दे-अ
२७

श्वभ्रांतिके सर्पनिवेष्टितांगो वस्त्रैर्विहीनः पुरुषस्त्वटव्यां चौरानलव्याकुलितोऽंतरात्मा विक्रोशते तस्योपगतो झषस्य ३६ इति बृहद्द्रेक्षाणस्वरूपाः ध्यायः समासः २७ अथात उपसंहाराध्यायो व्याख्यायते राशिप्रभेदो ग्रहयोनिभेदो वियोनिजन्माथ निषेककालः जन्माथ सद्यो मरणं तथा युद्देशा विपाकोष्टकवर्गसंज्ञः १ राशिभ्यः कालदिग्देशो वयो जातिश्च लक्षणपात्र एवं ह्येतानि ३६ इति श्रीभट्टोत्पलविरचितायां बृहद्द्रेक्षाणाः ध्यायः २७ अथानुपसंहाराध्यायो व्याख्यायते अथाध्यायसंग्रहमुपजातिकयाह राशिप्रभेद इति राशिप्रभेदः प्रथमो ध्यायः ग्रहयोनिभेदो द्वितीयः २ वियोनिजन्मा तृतीयः ३ अथशब्दोऽनन्तर्ये निषेककालश्चतुर्थः ४ जन्मविधिः पंचमः ५ अथसद्यो मरणमरिष्टाः ध्यायः षष्ठः ६ आयुर्विभागः सप्तमः ७ दशाविभागोष्टमः ८ अष्टकवर्गसंज्ञो नवमः ९ ॥ १ ॥

देक्षाणाः ध्यायः २७ अथानुपसंहाराध्यायो व्याख्यायते अथाध्यायसंग्रहमुपजातिकयाह राशिप्रभेद इति राशिप्रभेदः प्रथमो ध्यायः ग्रहयोनिभेदो द्वितीयः २ वियोनिजन्मा तृतीयः ३ अथशब्दोऽनन्तर्ये निषेककालश्चतुर्थः ४ जन्मविधिः पंचमः ५ अथसद्यो मरणमरिष्टाः ध्यायः षष्ठः ६ आयुर्विभागः सप्तमः ७ दशाविभागोष्टमः ८ अष्टकवर्गसंज्ञो नवमः ९ ॥ १ ॥

१७०

अथशेषाध्यायसंग्रहंशालिन्याह कर्माजीवइति कर्माजीवोदशमः १० राजयोगाःध्यायएकादशः ११ रवयोगाःनाभसयोगाध्यायोद्वादशः १२ चंद्र-
योगाःसूनफाद्याश्चंद्रयोगाध्यायस्त्रयोदशः १३ द्विग्रहत्रिग्रहयोगाध्यायश्चतुर्दशः १४ प्रवज्यायोगाध्यायःपंचदशः १५ अथानंतरंराशिशीलाः
ध्यायःषोडशः १६ दृष्टिफलाध्यायःसप्तदशः १७ तस्मात्परोभावाध्यायोष्टादशः १८ अथातःपरमाश्रयाध्यायएकोनविंशतितमः १९ प्रकीर्णा-
ध्यायोविंशतिः २० २ अथशेषाध्यायसंग्रहंशालिन्याह अनिष्टयोगादिति अनिष्टयोगाःध्यायएकविंशतिः २१ कामिनीनांस्त्रीणांजातकाध्या-
योद्वादशविंशतिः २२ निर्याणंमरणज्ञानाध्यायस्त्रयोविंशतिः २३ नष्टजातकाःध्यायश्चतुर्विंशतिः २४ द्रेक्षाणस्वरूपाध्यायःपंचविंशतिः २५ एवंपं

कर्माजीवोराजयोगाःरवयोगाश्चंद्रायोगाद्विग्रहाद्याश्चयोगाः प्रवज्याथोराशिशीलानिदृष्टिर्भावस्तस्मादाश्च
योथप्रकीर्णः २ नेष्टयोगाजातककामिनीनानिर्याणस्यान्महकाणः अध्यायानांविंशतिःपंचयुक्ताज
न्मन्येतद्यात्रिकंचामिधास्ये ३ प्रश्नास्तिथिर्भदिवसःक्षणश्चचंद्रोविलम्बत्वथलग्नभेदः शःद्विग्रहाणामथचा
पवादाविभिश्चकारव्यंतनुवपनच ४ चयुक्ताध्यायानांविंशतिः जन्मनिजातकेउक्ताकथितोक्ताएतज्जातके २ एवमिदानींयात्रिकेया

त्रायांनिबद्धमध्यायसंग्रहमभिधास्येकथयिष्येतच्चोपजातिकयाह प्रश्नास्तिथिरिति प्रश्नाः प्रश्नप्रभेदाध्यायः तिथिस्तिथिबलाध्यायः भंनक्षत्राभि-
धानं दिवसोदिवसाभिधानं वारफललक्षणम् क्षणोसुहूर्तनिर्देशः चंद्रश्चंद्रबलाध्यायः लग्नचलग्नविनिश्चयः अथानंतरं लग्नभेदोहोराद्रेक्षाणन
वांशकद्वादशभागत्रिंशद्भागानांलक्षणं सफलंग्रहाणांशुद्धिःसफला समस्तग्रहाणांकुंडलकाफलं अथानंतरं अपवादाध्यायः विभिश्चकारव्यंभिश्च

काध्यायः तत्तुवेपनं देहास्यदनं ४ शेषाध्यायस्य कीर्तनमुपजातिकयाह अतः परमिति अतोः स्मात्परंगुत्यक् पूजनं स्याद्भवेत् स्वप्नं स्वप्नाध्यायः ततो न
तरं स्नानविधिः प्रदिष्टः उक्तः ग्रहाणां यज्ञो ग्रहयज्ञः अथानंतरं निर्गमः प्रस्थानिकं क्रमात्परिपाद्यादिष्ट उक्तः शकुनोपदेशः शकुनस्तज्ञानं एषया
यांसंग्रहः ५ अथ शेषवस्तुसंग्रहमुपजातिकयाह विवाहकाल इति विवाहकालो विवाहपदं ग्रहाणां करणं पंचसिद्धांतिकायां प्रोक्तं कथितं ६
थग्विभज्य तद्विपुला तस्य करणस्य शशाशमजानाय विपुला विस्तीर्णा शास्त्राकथिता त्रिभिः स्कंधैरेतैर्गणितहोरासंहितारव्येयं ज्योतिः शास्त्रसं

अतः परंगुत्यक् पूजनं स्यात्स्वमंततः स्नानविधिः प्रदिष्टः यज्ञो ग्रहाणामथ निर्गमश्च क्रमाच्च दिष्टः शकुनोपदेशः ५
विवाहकालः करणग्रहाणां प्रोक्तं पृथक् तद्विपुला च शास्त्रा स्कंधैस्त्रिभिर्ज्योतिषसंग्रहो यमया कृतो देवविदां हिता
य ६ पृथुविरचितमन्यैः शास्त्रमेतत्समस्तं तदनुलघुमयेदं तत्प्रदेशार्थमेव कृतमिहा हि समर्थं धाविषाणामल
त्वेममयदिह यदुक्तं सज्जनेः क्षम्यता तत् ७

ग्रहो मया वराहमिहिराचार्येण देवविदां सांवत्सरिकानां हिताय हितार्थं कृतो विरचितः
विस्तीर्णशास्त्राण्यालोच्य संक्षेपतो मया कृतं ६ एतन्वा लिन्याह पृथुविरचितमन्यैरिति एतत्समस्तं सकलशास्त्रमन्यैराचार्यैर्यवनेश्वरादिभिः पृ
थुविस्तीर्णैर्विरचितं कथितं तदनुलघुमयेदं तत्प्रदेशार्थं तदुपदिष्टार्थं लघुस्त्वत्प्राप्तं तत्प्रदेशोपि चोर्थः सोऽस्मिन् तात्पर्यार्थः हियस्मादर्थे
इहास्मिन् शास्त्रे कृतं धाविषाणामलत्वे बुद्धिभंगमिर्मलीकरणविषये समर्थमुक्तमेतत् कृतं मया चेह संग्रहे यदुक्तं मशोपनमुक्तं कथितं तत्सज्जनेः पं
डितैर्मम क्षम्यतां क्षंतव्यमित्यर्थः ७

अथकालविशेषेणकुहतात्यक्तयोश्चपुनः करणेसतांप्रार्थनायवसंततिलकेनाह ग्रंथस्येति अस्यग्रंथस्ययत्नचरतोविचरणमानस्यशुद्धिनाशमेतियाति लेख्या
लेखकदोषात् तत्बहुश्रुतसुरवाधिगमक्रमेण बहुश्रुतानांपंडितानांमुखादधिगम्यज्ञात्वाक्रमेणपरिपाद्या विदुषा विदुषापंडितेन रागंभात्सर्यमपत्त
त्यविहायकर्तव्यं तेचशास्त्रार्थापेक्षयासंस्कारेणसमर्थाः यद्वा मयाकुहंतंकुत्सितंकृतम् तथात्यमपरिपूर्णंतद्विचार्येविचारेणकर्तव्यमित्यर्थः तत्रादि
त्यदासारव्यस्यपितुर्नामकापित्यारव्येग्रामेवरदनामादित्यदासाच्चविज्ञानागमंस्वनिवासमुज्जयिनीचिनामहोराशास्त्रनामचवसंततिलकेनाह - आदि

ग्रंथस्ययत्नचरतोस्यविनाशमेतिलेख्याद्वहुश्रुतसुरवाधिगमक्रमेण यद्वा मयाकुहंतंकुत्सितंकृतम् तथात्यमपरिपूर्णंतद्विचार्येविचारेणकर्तव्यमित्यर्थः तत्रादि
कार्यतदत्रविदुषोपरित्तत्यरागम् - आदित्यदासतनयस्तदवासबोधः कापित्यकेसविलब्धवरम
सादः आवंतिकोसुनिमतान्यवलाक्यसम्यग्धोरावराहमिहिरोरुचिराचकार ९ श्रीकृष्णायनमः

त्यदासेति आदित्यदासारव्योब्राह्मणः तस्यतनयः पुत्रः तस्मादेवपितुरादित्यदासादवांसः बोधः ज्ञानेन कापित्यारव्येग्रामेयोसौभगवान्सवितासूर्य
स्तस्माल्लब्धः प्राप्नोवरः प्रसादोयेन आवंतकः आवंतकेदेशेउज्जयिन्यांवास्तव्यः कोसौवराहमिहिरः अयंसुनिमतानिक्वधिप्रणीतानिशास्त्राण्यवला
क्यविचार्यसम्यग्यथावस्तु कृत्वाहोराजातकशास्त्रंरुचिरांशोभनांसगमांचकारकृतवानिति ९

बृ-टी
१७२

अथसतां प्रणामपूर्वकानि शास्त्राणि प्रणामानि कृत्वा ततः शास्त्रावसाने पूर्वप्रणेतृणां नमस्कारमार्ययाह दिनकरोति दिनकरोर्कस्तदादिकाः सर्वे एव ग्रहाः सुन-
यो वसिष्ठाद्याः गुरुरादित्यदासः तेषां चरणप्रणिपातेन पादनमस्कारकरणेन कृतोयः प्रसादो नु कं पातेनास्तु नयेन मतिर्बुद्धिर्यस्य तेन दिनकरमुनिगुरुचरणप्र-
णिपातकृतप्रसादमतिना मयेदं शास्त्रमुपसंगृहीतं स्वीकृतमस्ति तस्मात्पूर्वप्रणेतृभ्यः पूर्वशास्त्रकारेभ्यो नमोस्तु नमस्करणेनयः कृतप्रसादः नमइ-
ति भद्रम् १० इति श्रीभट्टोत्पलविरचितायां बृहज्जातकविहृत्तौ उपसंहाराध्यायः समाप्तः २८ वराहमिहिराचार्यकृते होराभट्टोदधौ अर्थि

उपसं-
२८

दिनकरमुनिगुरुचरणप्रणिपातकृतप्रसादमतिनेदम् शास्त्रमुपसंगृही-
तेनमोस्तु पूर्वप्रणेतृभ्यः १० इति बृहज्जातकवि- उपसंहाराध्यायः

नामुत्पलश्चक्रेः र्थास्ये विवृतिस्तवम् १ चिंतामणिरितिरव्याताटीकाशास्त्रज्ञवल्लभा सप्तसार्द्धसहस्राणि ७५०० मानमस्यामनुष्ठुभाम् २ श्रीतिं-
दोष्टं परित्यज्य टीकां सम्यग्विचार्य च उपयोग्यां शास्त्रे चेतसं ग्राह्या नोपरोधतः ३ व्याख्येयं यन्मया त्यक्तं यच्च सुक्तिविवर्जितम् फ्यात्वा विलिखितं य-
च्च तत्सर्वं स्फुटतानयेत् ४ चैत्रमासस्य पंचम्यां सितायां गुरुवासरे वस्वष्टाष्टमितेशाके ८८८ कृतेयं विवृतिर्मया ५ विधाय टीकां शास्त्रेऽस्मिन्
यत्किंचित्पुण्यमर्जितम् तेन निर्मत्सराभूयासौ जन्यालं कृतोजनः ६ दीर्घस्वरोऽष्टादीविधेयतां ताहाष्टादशोऽङ्गजनसप्तकेन स्वार्थे च वेद्यां समवस्थितेन

१७२

